DVIDEŠIMTO AMŽIAUS AUKSO FONDAS

IS

ITALO SVEVO

DZENO PRISIPAŽINIMAI

ITALO
SVEVO

La coscienza di Zeno

IS

ITALO SVEVO

DZENO PRISIPAŽINIMAI

ROMANAS

Iš italų kalbos vertė
Algimantas Gudaitis

alma littera

UDK 850-3
Sv36

Versta iš: Italo Svevo
LA COSCIENZA DI ZENO
dall' Oglio, editore – Milano

ISBN 9955-08-158-9

© *Vertimas į lietuvių kalbą, Algimantas Gudaitis, 2002*

1. Pratarmė

Esu tas gydytojas, apie kurį šioje knygoje rašoma ne itin gražiai. Tereikia šį tą išmanyti apie psichoanalizę, kad žinotum kodėl pacientas jaučia man antipatiją.

Apie psichoanalizę nekalbėsiu: apie ją bus apsčiai kalbama toliau. Tačiau turiu atsiprašyti, kad priverčiau pacientą rašyti savo biografiją: dėl šios naujovės ne vienas psichoanalitikas ims raukyti nosį. Bet mano pacientas buvo senas, ir aš vyliausi, kad prisimindamas jis atgaivins savo praeitį, o parašyta autobiografija bus puikus įvadas į psichoanalizę. Šis sumanymas ir dabar man atrodo neblogas, nes rezultatai išties buvo geri ir būtų buvę dar geresni, jei ligonis nebūtų nutraukęs gydymo pačiam įkaršty ir klastingai pagrobęs šios ilgos ir kantrios jo prisiminimų analizės vaisių.

Spausdinu jo užrašus kerštaudamas ir tikiuosi, kad tai jam bus nemalonu. Bet tegul žino, jog sutinku dalytis už šią publikaciją gautu pasakišku honoraru, tik su sąlyga, kad vėl pradės gydytis. Juk jis taip domėjosi pačiu savimi! Kad jis žinotų, kiek staigmenų ras mano pastabose apie tą tiesą ir melą, kurių čia apsčiai pripaistė!..

Daktaras S.

2. *Įvadas*

Ar matau savo vaikystę? Nors ją nuo manęs skiria daugiau kaip penkiasdešimt metų, toliaregės akys gal ir įstengtų ją įžiūrėti, jei išgyventi metai ir kai kurios įsimintinos valandos tarsi aukšti kalnai neužstotų iš ten sklindančios šviesos.

Gydytojas patarė nesistengti taip toli žvalgytis. Jiems svarbūs ir neseni įvykiai, o ypač praeitą naktį regėti sapnai. Vis dėlto ir čia turi būti tvarka, todėl, išėjęs iš gydytojo, kuris ketino ilgam palikti Triestą, ir tik norėdamas jam padėti, nusipirkau ir perskaičiau traktatą apie psichoanalizę. Skaityti jį buvo nesunku, tik labai nuobodu.

Papietavęs pasiėmiau pieštuką, popieriaus lapą ir patogiai įsitaisiau giliam odiniam krėsle. Mano kakta lygi, nes galvoju neprisiversdamas. Mintys skraido kažkur šalia. Aš jas matau. Jos pakyla, leidžiasi... tai ir viskas. Kad žinotų, jog vis dėlto jos – mintys ir turi kaip nors pasireikšti, aš suimu pirštais pieštuką. Ir štai mano kakta ima raukšlėtis, nes kiekvienas žodis susideda iš raidžių, o dabartis valdingai užstoja praeitį.

Vakar bandžiau kuo labiau atsiriboti nuo dabarties. Beeksperimentuodamas kietai įmigau, o pabudęs jaučiausi labai žvalus, ir man rodės, kad sapnavau kažką svarbaus. Bet tai, kas užmiršta, prarasta amžinai.

Ačiū pieštukui, kurį laikau, šiandien miegas manęs neima. Tai aiškiai, tai lyg pro miglą regiu keistus vaizdus, tačiau su mano praeitim jie neturi nieko bendra. Štai garvežys pūškuodamas tempia į kalvą vagonų virtinę; iš kur jis važiuoja, kur važiuoja, kaip čia atsirado, nežinia!

Snūduriuodamas prisimenu perskaitytą traktatą; ten rašoma, kad pasitelkus šią sistemą galima prisiminti ne tik vaikystę, bet ir kūdikystę. Iškart matau suvystytą kūdikį, bet kodėl tas kūdikis turėčiau būti aš? Jis visai į mane nepanašus, turbūt tai mano svainės vaikelis, gimęs prieš keletą savaičių; jo rankutės tokios mažos, o akys tokios didelės – tikras stebuklas! Vargšas kūdikėlis! Kur ten beprisiminsiu savo vaikystę! Juk negaliu net įspėti tavęs, gyvenančio dabar savąją, kaip svarbu ją prisiminti tavo proto ir tavo sveikatos labui. Dar negreit sužinosi, kaip naudinga įsiminti visą savo gyvenimą, net tą jo dalį, kuri tau pačiam bjauri! Kol kas tu dar nesąmoningai ieškai savo kūneliui malonių pojūčių; šie saldūs pojūčiai atves tave į kančių ir ligų kelią, į šį kelią tave pastūmės netgi tie, kurie anaiptol nelinki tau bloga. Ką daryti? Neįmanoma apsaugoti tavo lopšio! Tavo kūnelyje, mažutėli, vyksta paslaptinga reakcija. Kiekviena minutė įmeta vis kitokį reagentą. Kiek daug galimybių susirgti, juk ne visos tavo minutės švarios! O be to, vaikeli, tavo gyslomis teka kraujas žmonių, kuriuos gerai pažįstu. Gal ir švarios dabar bėgančios minutės, bet šimtmečiai, kurie tave subrandino, tokie tikrai nebuvo.

Aš ir vėl atsidūriau pernelyg toli nuo vaizdų, paprastai užplūstančių prieš miegą. Pabandysiu dar kartą rytoj.

3. Rūkymas

Gydytojas, kuriam apie tai papasakojau, patarė man pradėti nuo poreikio rūkyti istorinės analizės.

– Parašykit, parašykit! Ir jūs aiškiai pamatysit visą save.

Manau, kad apie rūkymą galiu rašyti ir prie stalo, o ne snūduriuodamas krėsle. Nežinau, nuo ko pradėti, ir šaukiuosi į pagalbą cigaretes: jos visos panašios į tą, kurią dabar laikau.

Ūmai man toptelėjo, kad tų pirmųjų cigarečių, kurias kadaise rūkiau, dabar nebėra. Apie tai niekada nebuvau pagalvojęs. Aštuntame dešimtmetyje tokių būdavo Austrijoje. Jas pardavinėjo kartoninėse dėžutėse su firmos ženklu – dvigalviu ereliu. Staiga aplink tokią dėžutę ima burtis kažkokie veidai, ir kiekvienas iš jų turi kokį nors bruožą, kurio gana atspėti vardui, bet negana, kad šis netikėtas susitikimas mane sujaudintų. Bandau sužinoti ką nors daugiau ir sėduosi į krėslą; veidai dingsta, ir jų vietoj atsiranda kažkokie juokdariai; jie ima iš manęs šaipytis. Nusivylęs grįžtu prie stalo.

Vienas iš tų, kuriuos dabar mačiau, tas kimstelėjusiu balsu, – tai Džuzepė, mano vienmetis, o kitas – brolis; jis metais už mane jaunesnis ir jau seniai miręs. Jei neklystu, būtent Džuzepė, kartą gavęs iš tėvo daug pinigų, davė mums tų cigarečių. Bet esu tikras, kad broliui davė daugiau negu man, ir kai visas surūkiau, žūtbūt turėjau gauti dar. Todėl ėmiau vogti. Vasarą tėvas visada palikdavo valgomajame ant kėdės savo liemenę, kurios kišenėje būdavo smulkių pinigų. Aš pasiimdavau dešimt soldų ir už juos nusipirkęs brangiąją dėžutę vieną po kitos sutraukdavau visas dešimt cigarečių, kad kuo greičiau atsikratyčiau mane kompromituojančio įkalčio.

Visa tai glūdėjo čia pat, mano sąmonėje, ir dabar iškilo į paviršių tik todėl, kad anksčiau neteikiau tam reikšmės. Štai ir aptikau savo bjauraus įpročio pradžią, ir kas žino, gal jau nuo jo išsigydžiau. Norėdamas įsitikinti, paskutinį kartą užsirūkau: galbūt cigaretė pasirodys man bjauri ir aš ją mesiu šalin.

Dar prisimenu, kaip vieną dieną tėvas mane užklupo su jo liemene rankose. Įžūliai – bjauru net prisiminti – (kažin, ar tas bjaurėjimasis nepadėtų man išgyti) jam pasakiau, kad įsigeidžiau suskaičiuoti liemenės sagas. Tėvas tik pasijuokė iš mano polinkio į matematiką ar į siuvėjystę ir nepastebėjo, kad pirštai liemenės kišenėlėje. Savo garbei turiu pridurti: to pasišaipymo iš mano, beje, jau prarasto naivumo užteko, kad daugiau nevogčiau. Tiesą sakant, vogiau ir toliau, bet nesupratau, kad tai vagystė. Tėvas turėjo įprotį ant stalų ar spintų briaunų palikinėti pusiau surūkytus Virdžinijos cigarus. Maniau, kad taip juos išmeta, ir tariausi netgi matęs, kaip senoji mūsų tarnaitė Katina juos nurenka. Tas nuorūkas ir traukdavau pasislėpęs. Dar juos imdamas net nusipurtydavau pagalvojęs, kaip man bus bloga. Rūkydavau, kol kaktą išmušdavo šaltas prakaitas, o skrandį imdavo tampyti mėšlungis. Negaliu tvirtinti, kad vaikystėje man būtų stigę valios.

Puikiai atsimenu, kaip tėvas mane atpratino nuo šios ydos. Vieną dieną, pavargęs ir suplukęs, grįžau iš kažkokios mokyklinės ekskursijos. Motina padėjo man nusirengti ir apvilkusi chalatu paguldė ant sofos, kur pati sėdėjo su siuviniu. Pradėjau snausti, bet užmigti negalėjau, nes akyse vis dar spindėjo saulė. Tą vaikystėje po didelio nuovargio patirtą saldumą jaučiu tarsi egzistuojantį savaime, jaučiu taip aiškiai, lyg vis dar gulėčiau šalia to mielo žmogaus, kurio jau nebėra.

Gerai atsimenu tą didelį, vėsų kambarį, kur mes vaikystėje mėgom žaisti. Dabar, kai taip trūksta vietos, jis padalytas pusiau. Šioje scenoje brolio nėra, ir tai mane stebina, nes jis taip pat turėjo eiti į tą ekskursiją ir paskui ilsėtis kartu su manim. Gal jis miegojo kitam plačios sofos gale? Žvilgteliu, bet, rodos, ten nieko nėra. Matau tik save, savo saldų poilsį, motiną. Paskui matau tėvą, gir-

džiu jo žodžius. Įėjęs į kambarį, jis iš pradžių manęs nepastebėjo ir garsiai sušuko:

– Marija!

Tarstelėjusi „tss“, mama parodė į mane, manydama, jog saldžiai miegu, nors aš viską girdėjau. Man labai patiko, kad tėvas bijo mane pažadinti, ir aš nė nekrustelėjau.

Tėvas ėmė tyliai skųstis:

– Matyt, einu iš proto. Esu beveik tikras, kad prieš pusvalandį ant šitos spintos krašto padėjau cigaro nuorūką, bet jos nebėra. Prasti mano popieriai: neberandu daiktų, kuriuos pats pasidėjau.

Tokiu pat tyliu balsu, kuriame buvo justi pašaipa, tramdoma tik todėl, kad aš nepabusčiau, motina atsakė:

– Kad po pietų čia tikrai niekas nebuvo užėjęs.

– Aš ir pats žinau, todėl man ir rodos, kad kraustaus iš proto, – burbtelėjo tėvas ir apsisukęs išėjo.

Pramerkiau akis ir žvilgtelėjau į motiną. Ji vėl įknibo į siuvinį, bet šypsotis nesiliovė. Aišku, ji netikėjo, kad tėvas eina iš proto, jei galėjo juoktis iš jo baimių. Ta jos šypsena man taip įstrigo, kad iškart ją atpažinau, išvydęs šypsantis savo žmoną.

Tenkinti savo ydą man trukdė ne tiek pinigų stygius, kiek draudimas, kuris tik dar labiau ją kurstė.

Atsimenu, kad rūkiau daug, slapstydamasis kur tik galima. Man ir dabar bloga prisiminus, kaip kartą pusę valandos pratupėjau tamsiam rūsy kartu su dviem berniukais. Deja, atminty išliko tik jų drabužėliai: dvi poros styrančių ore kelnaičių, nes jose buvusius kūnus ištrynė laikas. Buvom atsinešę daug cigarečių ir norėjom sužinoti, kuris iš mūsų per trumpiausią laiką surūkys jų daugiausia. Aš laimėjau ir didvyriškai slėpiau, kad nuo tų keistų varžybų mane pykina. Paskui išėjom į saulę, į tyrą orą, ir aš turėjau užsimerkti, kad neapalpčiau. Atsipeikėjęs ėmiau girtis savo pergale. Ir tada vienas iš tų mažų žmogučių man tarė:

– O man nesvarbu, kad pralaimėjau, nes visada rūkau tik tiek, kiek noriu.

Atsimenu šiuos protingus žodžius, bet neatsimenu bene irgi protingo veidelio, kuris turėjo būti atsisukęs į mane.

Bet tuomet dar nežinojau, ar cigaretė, jos kvapas, nikotino sukelta būsena man patinka ar kelia pasibjaurėjimą. Blogiau buvo sužinojus, kad jos nekenčiu. O sužinojau sulaukęs bene dvidešimties metų. Kelias savaites man baisiai perštėjo gerklę ir laikėsi aukšta temperatūra. Gydytojas liepė gulėti ir nė iš tolo neliesti cigarečių. Gerai prisimenu jo žodžius: *nė iš tolo!* Tie žodžiai mane įžeidė, o dėl karštligės atrodė tarsi būtų atsivėrusi didžiulė tuštuma, kurią iš visų pusių gniuždo milžiniškas slėgis.

Daktarui išėjus, tėvas (motina seniai buvo mirusi), įsikandęs didžiulį cigarą, kurį laiką dar pasėdėjo su manim. Atsisveikindamas meiliai paglostė man degančią kaktą ir tarė:

– Nerūkyk, gerai?

Mane apėmė begalinis nerimas. Jei tabakas man taip kenkia, galvojau aš, neberūkysiu, tik užtrauksiu dūmą paskutinį kartą. Vos tik užsirūkiau, nerimą kaip ranka nuėmė, nors karštis dar labiau pakilo ir kiekvienas dūmas tarsi įkaitinta geležis nutvilkydavo tonziles. Sutraukiau cigaretę iki galo, tarsi davęs įžadus. Taip kankindamasis per savo ligą surūkiau jų daugybę. Tėvas, kuris įeidavo ir išeidavo, nepaleisdamas iš dantų cigaro, sakydavo:

– Šaunuolis! Dar porą dienelių kantrybės ir būsi sveikas!

Šių jo žodžių pakakdavo, kad užsinorėčiau kuo greičiau likti vienas ir užtraukti dūmą. Aš netgi apsimesdavau miegąs, kad tik tėvas greičiau išeitų.

Per šią ligą įsigijau dar vieną bėdą: tai buvo nuolatinės pastangos įveikti savo ydą. Kiauras dienas traukiau cigaretę po cigaretės ir prisiekinėjau neberūkysiąs. Turiu pasakyti, kad taip yra ir dabar. Nuo dvidešimties metų įsisukęs paskutinių cigarečių ratelis tebesisuka iki šiol. Teisybė, jaunatviškas ryžtas dabar jau ataušęs, ir sena širdis žiūri į šią silpnybę kur kas atlaidžiau. Senatvėje žmonės apskritai linkę atlaidžiai pasišaipyti iš gyvenimo. Galiu netgi pasakyti, kad jau senokai surūkiau daugybę cigarečių, kurios... nebuvo paskutinės.

Tituliniame vieno žodyno puslapy randu dailiai su užraitymais užrašytą tokią pastabą:

„Šiandien 1886 metų vasario antroji; teisės gana, dabar studijuosiu chemiją. Paskutinė cigaretė!!!"

Ta paskutinė cigaretė buvo labai svarbi. Prisimenu su ja susijusias viltis. Buvau supykęs ant kanonų teisės, kuri man atrodė pernelyg nutolusi nuo kasdienybės, ir pasirinkau labai gyvenimišką mokslą, tik šis gyvenimas vyko mėgintuvėliuose. Ta paskutinė cigaretė reiškė troškimą veikti (netgi dirbti fizinį darbą) ir aiškiai, blaiviai, rimtai mąstyti.

Norėdamas ištrūkti iš taip manęs ir neįtikinusių anglies junginių grandinių, grįžau prie teisės. Deja! Tai buvo klaida, irgi pažymėta paskutine cigarete, kurios datą radau vienoje knygoje. Ši cigaretė taip pat buvo labai svarbi, nes tądien, pagaliau sutraukęs anglies grandines, aš nuolankiai ir su geriausiais ketinimais grįžau prie „mano", „tavo", „jo" painiavos. Chemijai pasirodžiau netinkamas iš dalies dėl negrabių rankų. Iš kur jos galėjo būti grabios, jei plėšiau dūmą kaip turkas!

Dabar, analizuodamas savo poelgius, imu abejoti: gal cigaretes taip mėgau dėl to, kad galėčiau suversti joms kaltę dėl nevykusio gyvenimo? Gal iš tiesų būčiau tapęs tuo idealiu, stipriu žmogumi, kuriuo tikėjausi tapsiąs? Ko gero, abejonės ir įpratino mane prie šios ydos: juk labai patogu gyventi tikint, kad esi didis, tik ta didybė kol kas nepasireiškia. Šią hipotezę pateikiu vien norėdamas paaiškinti savo jaunystės silpnybę, bet nesu tuo įsitikinęs. Dabar, kai esu jau senas, kai niekas nieko iš manęs nereikalauja, aš ir toliau vis ryžtuosi mesti, tačiau rūkau kaip rūkęs. Kam visa tai dabar? Matyt, esu kaip tas pernelyg paisęs higienos Goldonio personažas, kuris, nors visą gyvenimą sirgo, norėjo mirti sveikas.

Kartą, kai būdamas studentas kėliausi į naują butą, turėjau už savo pinigus perklijuoti senojo kambario sienų apmušalus, nes jie buvo išrašyti datomis. Tikriausiai ir išsikelti nusprendžiau todėl, kad kambarys pavirto gerų ketinimų kapinynu, ir man rodės, jog daugiau čia nebeįmanoma turėti naujų.

Esu tikras, kad paskutinės cigaretės skonis ypatingas. Kitų skonis irgi neblogas, bet ne toks stiprus. Paskutinei cigaretei ypatin-

gą skonį suteikia jausmas, kad nugalėjai save ir ateity būsi tvirtas bei sveikas. Rūkydami kitas cigaretes, mes tarsi patvirtinam savo laisvę, o sveikata ir jėga niekur nedingsta, tik nukeliamos truputį toliau.

Datos ant mano kambario sienų buvo įvairiausių spalvų, kai kurios užrašytos netgi aliejiniais dažais. Kuo nuoširdesnis ketinimas, tuo ryškesne spalva jis būdavo užrašomas, kad nustelbtų ankstesnį užrašą. Kai kurios datos buvo ypač mano mėgstamos dėl skaičių dermės. Atsimenu vieną praeito šimtmečio datą, matyt, labai tinkančią kapui, kuriame norėjau visiems laikams palaidoti savo ydą: „1899 metų devinto mėnesio devinta diena." Iš tiesų – reikšminga data, ar ne? Naujas šimtmetis atnešė ne mažiau skambių datų. „1901 metų pirmo mėnesio pirma diena". Man ir dabar atrodo, kad jeigu ši data pasikartotų, aš sugebėčiau pradėti gyvenimą iš naujo.

Bet kalendoriuje datų nestinga; pasitelkus vaizduotę, kiekviena kuo puikiausiai tiktų naujam pasižadėjimui. Atsimenu, pavyzdžiui, – turbūt todėl, kad joje įžvelgiau kažkokį itin kategorišką imperatyvą, – šią datą: „1908 metų ketvirto mėnesio antra diena, pirma valanda". Mat čia kiekvienas skaičius perpus mažesnis už ankstesnį.

1913-tieji mane šiek tiek trikdė: stigo trylikto mėnesio, todėl nebuvo įmanoma datos suderinti. Bet nereikia manyti, kad paskutinės cigaretės data turi būti kokia nors ypatinga. Daug datų, kurias randu ant mėgstamų paveikslų ar knygose, tiesiog akį rėžia. Pavyzdžiui: „1905 metų antro mėnesio trečia diena, šešta valanda"! Gerai pagalvojus, čia irgi esama savotiško ritmo, nes kiekvienas paskesnis skaičius neigia ankstesnį. Daug įvykių, tiksliau, visi įvykiai, pradedant Pijaus IX mirtimi ir baigiant sūnaus gimimu, man atrodė tinkami duoti tvirtam pasižadėjimui. Namiškiai stebisi, kad taip atsimenu linksmas ir liūdnas mūsų šeimos datas, ir sako, kad aš labai geras žmogus.

Kad ta „paskutinės cigaretės" liga neatrodytų taip kvailai, bandžiau jai suteikti net filosofinę prasmę. „Paskutinis kartas!" – sušunka kilnaus ryžto apimtas žmogus. O ką veikti su tuo kilniu

ryžtu pažadą įvykdžius? Kilnus ryžtas įmanomas tik pasižadant vėl. Antra vertus, man laikas nėra tai, ko negalima sustabdyti. Jis visada sugrįžta pas mane, tik pas mane.

* * *

Liga – tai įsitikinimas, ir aš gimiau su šiuo įsitikinimu. Apie ligą, kuria sirgau būdamas dvidešimties metų, dabar nieko neprisiminčiau, jei tada nebūčiau jos nupasakojęs gydytojui. Keista, kad geriau prisimenami žodžiai, o ne jausmai, kurie garsiai neišsakomi.

Nuėjau pas tą gydytoją, nes man sakė, kad jis išgydęs nervų ligas elektra. Maniau įgausiąs iš elektros jėgų, padėsiančių mesti rūkyti.

Gydytojas buvo dideliu pilvu, astmatikas, ir savo alsavimu antrino jau per pirmąjį seansą paleistos elektros mašinos tarškimui. Jis mane nuvylė, mat tikėjausi, kad apžiūrėjęs nustatys man kraują gadinančius nuodus. Anot jo, aš esąs sveikai sudėtas, o man pasiskundus blogu virškinimu ir prastu miegu, pasakė, kad tikriausiai čia kaltas mažas rūgštingumas ir padidėjusi peristaltika (šį žodį jis tarė taip dažnai, kad jo niekada nepamiršiu). Jis išrašė kažkokios rūgšties, rimtai pakenkusios mano sveikatai, nes nuo tada mane nuolat ėda rėmuo.

Supratęs, kad daktaras taip ir neras mano kraujyje nikotino, nusprendžiau jam padėti ir pasakiau negaluojąs tikriausiai dėl rūkymo.

– Peristaltika... Rūgštingumas... Nikotinas čia niekuo dėtas!

Jis man padarė septyniasdešimt elektros procedūrų ir būtų jas tęsęs iki šiol, jei nebūčiau pats nusprendęs, kad jau gana. Aš ne tiek laukiau stebuklo iš procedūrų, kiek vyliausi, kad gydytojas uždraus man rūkyti. Nežinia, kaip būtų susiklostęs mano gyvenimas, jeigu tada mano ryžtą būtų sutvirtinęs gydytojo draudimas.

Štai kaip gydytojui pasakojau apie savo ligą:

– Neturiu jėgų mokytis ir netgi tais retais atvejais, kai einu gulti anksti, negaliu užmigti iki paryčių. Dėl to ir plėšausi tarp chemijos ir teisės, nes abu šie mokslai reikalauja pradėti darbą

tiksliai nustatytą valandą, o aš vakare nežinau, kada atsikelsiu rytoj.

– Elektra išgydo bet kokią nemigą, – tarsi sentenciją burbtelėjo eskulapas, žiūrėdamas ne į pacientą, o į prietaiso ciferblatą.

Galų gale ėmiau su daktaru kalbėtis taip, lyg jis būtų išmanęs psichoanalizę, kurios atsiradimą nedrąsiai nujaučiau. Papasakojau apie savo bėdas su moterimis. Vienos man buvo maža, buvo maža netgi kelių. Norėjau visų! Eidamas gatve, geisdavau jų neapsakomai: visos, kurias sutikdavau, būdavo mano. Nužvelgdavau jas tiesiog begėdiškai, nes man patiko jaustis įžūliam. Mintyse jas išrengęs, palikdavau su vienais bateliais ir tol glamonėdavau, kol pažindavau iki galo.

Tik veltui burną aušinau! Gydytojas sušnopavo:

– Tikiuosi, kad nuo šios negalios elektros procedūros jūsų neišgydys. Dar to betrūko! Žinot, aš nė iš tolo neičiau prie savo Rumkorfo, jeigu jis imtų gydyti tokias ligas!

Ir papasakojo labai, jo manymu, juokingą anekdotą. Vienas ligonis, sergąs tokia pat liga, kaip ir aš, prašęs garsų daktarą, kad šis jį išgydytų, ir daktaras, kuriam tai kuo puikiausiai pavyko, turėjo emigruoti, nes pacientas kėsinosi nudirti jam kailį.

– Bet mano susijaudinimas nesveikas! – sušukau aš. – Tai nuodai kaitina man kraują!

– Niekas nebūna patenkintas savo gyvenimu, – burbtelėjo daktaras nusiminęs.

Ir tik norėdamas jį įtikinti, padariau tai, ko nenorėjo daryti jis: suregistravęs visus simptomus, pats ištyriau savo ligą. Tarkim, mano išsiblaškymas. Jis irgi man trukdė mokytis. Kai Grace ruošiausi pirmam valstybiniam egzaminui, kruopščiai susirašiau visas knygas, kurių galėjo man prireikti per visą mokymosi laiką. Likus kelioms dienoms iki egzamino, pamačiau, kad mokiausi tokių dalykų, kurių man būtų prireikę tik po kelerių metų. Todėl egzaminą teko atidėti. Tiesa, ir tuos dalykus mokiausi ne itin stropiai, nes kaimynystėje gyveno mergaitė, kuri su manim gan atvirai koketavo. Mergaitei priėjus prie lango, pamiršdavau visus mokslus. Tik kvailys gali taip elgtis! Atsimenu mažą baltą veidelį lange: pailgą,

apgaubtą papurusių, rausvų garbanų. Žiūrėdamas į ją, svajojau šį baltumą, šį plaukų auksą priglausti prie savo pagalvės.

Eskulapas sušnopavo:

– Koketavimas labai neblogas dalykas. Kai sulauksit mano metų, panos neberūpės.

Dabar tikrai žinau, kad apie koketavimą jis neturėjo jokio supratimo. Man penkiasdešimt septyneri, bet esu įsitikinęs, kad jeigu nemesiu rūkyti ir manęs neišgydys psichoanalizė, tai gulėdamas mirties patale paskutinį kupiną geismo žvilgsnį nukreipsiu į savo slaugę, jei tik vietoj jos nebus mano žmona ir jei žmona leis, kad slaugė būtų graži.

Neslėpiau nieko, kaip per išpažintį: moterų man patiko ne visas kūnas ištisai, o tik jo dalys! Kojytės, jeigu su dailiais bateliais, patiko visų, kitų patiko kaklas, nesvarbu, plonas ar storas, ir mažutės krūtys. Aš toliau vardijau moters kūno dalis, kai daktaras mane nutraukė:

– Bet iš šių dalių ir susideda moteris!

Tada ištariau labai svarbų sakinį:

– Sveika meilė tokia, kai myli moterį visą – jos kūną, būdą, protą.

Iki tol aš tokios meilės nebuvau patyręs, o kai patyriau, ji irgi manęs neišgydė, bet man svarbu prisiminti, jog aptikau ligos pėdsakus ten, kur daktaras matė tik sveikatą, ir kad mano diagnozė vėliau pasitvirtino.

Vienas mano draugas, ne gydytojas, nepalyginti geriau suprato ir mane, ir mano ligą. Didelės naudos iš to neturėjau, bet mano gyvenime suskambo nauja gaida, kuri skamba iki šiol.

Tasai draugas, turtingas žmogus, laisvalaikiu domėjosi literatūra ir pats rašė. Kalbėjo jis daug geriau negu rašė, todėl pasaulis taip ir nesužinojo, koks puikus literatas jis buvo. Jis buvo storas, ir kai su juo susipažinau, energingai gydėsi nuo nutukimo. Per kelias dienas pasiekė tokius puikius rezultatus, kad gatvėje visi stengdavosi prie jo prisigretinti, mat šalia tokio ligoto žmogaus patys pasijusdavo sveikesni. Pavydėjau jam sugebėjimo siekti tikslo, ir kol gydėmės, buvom neperskiriami draugai. Jis leido man

čiupinėti kasdien vis labiau bliūkštantį savo pilvą, o aš iš pavydo, norėdamas susilpninti jo ryžtą, kalbėjau:

– Bet ką veiksit su šia kabančia ant kaulų oda, gydymui pasibaigus?

Jis labai ramiai – net juokas ėmė žvelgiant į sulysusį jo veidą – atsakė:

– Po dviejų dienų pradėsiu masažą.

Savo gydymą jis kuo smulkiausiai buvo apgalvojęs, tad nė neabejojau, kad viską darys tiksliai pagal programą.

Kaip tik todėl juo labai pasitikėjau ir papasakojau apie savo negalią. Prisimenu ir šį pasakojimą. Pasakiau, kad man lengviau nevalgyti triskart per dieną negu atsisakyti tos daugybės cigarečių; nebereikia nieko daugiau veikti, tik davinėti sau pažadus. Nuolat pasižadant, nėra kada dar kuo nors užsiimti, nes tik Julijus Cezaris sugebėjo vienu metu dirbti kelis darbus. Dar gerai, kad galiu patinginiauti, kol gyvas mano valdytojas Olivis. Bet tikrai nei šis, nei tas, kai toks žmogus kaip aš nieko kita neveikia, tik svajoja ir čirpina smuiką, nors smuikuoti neturi jokių gabumų.

Sulysęs storulis atsakė man ne iš karto. Jis buvo mokslo žmogus, tad iš pradžių ilgokai pamąstė. Tada pamokomu tonu, dėl kurio neįsižeidžiau, nes šiuo klausimu už mane daugiau išmanė, jis paaiškino, kad mano liga – ne cigaretės, o pasižadėjimai, todėl savo ydą aš turįs nugalėti be jokių pasižadėjimų. Pasak jo, bėgant metams manyje tarsi susiformavo du skirtingi žmonės: vienas šeimininkas, o kitas vergas, kuris taip myli laisvę, kad bemat ima šiaušti prieš pono valią, vos tik pajunta, kad šis nekreipia į jį dėmesio. Todėl aš privaląs duoti vergui visišką laisvę ir kartu žvelgti į savo ydą taip, tarsi matyčiau ją pirmą kartą. Aš turįs ne kovoti su savo yda, o tarsi jos nematyti, stengtis pamiršti, kad nuo jos priklausau, vienu žodžiu, abejingai atsukti jai nugarą, kaip kažkam, kuris nevertas dėmesio.

Iš tiesų visa tai man pasirodė labai paprasta. Man tikrai pavyko keletą valandų nerūkyti, kai vargais negalais išgujau iš galvos visokius pasižadėjimus; bet kai burna išsivalė ir joje atsirado tas nekaltas skonis, kokį, matyt, jaučia tik naujagimis, užsimaniau rūky-

ti, o užtraukęs dūmą, pajutau sąžinės graužimą ir pasižadėjau vėl. Taigi mano pastangos nuėjo vėjais. Šis kelias buvo ilgesnis, bet vedė į tą pačią vietą.

Vieną dieną tas bjaurybė Olivis pakišo man mintį sutvirtinti pasižadėjimą lažybomis.

Man regis, Olivis visada buvo toks, kokį matau ir dabar. Kiek atsimenu, jis buvo gunktelėjęs, bet tvirtas ir visada toks pat senas kaip šiandien, kai jam aštuoniasdešimt. Olivis visą gyvenimą dirbo ir tebedirba pas mane, bet aš jo nemėgstu: man rodos, kad jis tiesiog neleidžia dirbti man pačiam.

Susilažinom. Tas, kuris užsirūkys pirmas, sumokės baudą, o tada mes vėl būsim laisvi. Tokiu būdu valdytojas, turįs mane prižiūrėti, kad nešvaistyčiau tėvo palikimo, kėsinosi į mano motinos pinigus, su kuriais galėjau elgtis kaip tinkamas!

Lažybos pasirodė tiesiog nepakenčiamos. Anksčiau jausdavausi esąs tai šeimininkas, tai vergas, o dabar tapau tik vergu, ir dar Olivio, kurio nemėgau. Iškart užsirūkiau. Paskui man dingtelėjo, kad galėčiau jį apgaudinėti ir rūkyti slapčia. Bet kam tada lažybos? Ir aš ėmiau ieškoti datos, kuri derėtų prie lažybų dienos; norėjau, kad ta diena, kai surūkysiu paskutinę cigaretę, būtų įsimintina ne tik man, bet ir Oliviui. Bet vergas nesiliovė maištavęs, ir nuo rūkymo net ėmiau dusti. Norėdamas išsivaduoti iš šios naštos, nuėjau pas Olivį ir prisipažinau.

Senis nusišypsojo, paėmė pinigus ir ištraukęs iš kišenės cigaretę godžiai užsitraukė. Ir aš nė akimirkos nesuabejojau, kad jis garbingai laikėsi lažybų sąlygų. Kiti žmonės, savaime aišku, kitokie negu aš.

Kai mano sūnui sukako treji metai, žmonai kilo puiki mintis. Ji patarė man pabūti kokioje nors klinikoje tol, kol atprasiu nuo savo ydos. Aš iškart sutikau; visų pirma, norėjau, kad paaugęs ir pradėjęs viską suprasti, sūnus matytų mane sveiką bei gerai nusiteikusį, ir antra – tai buvo dar svarbiau – Olivis sunegalavo ir bet kada galėjo mane palikti; taigi man tektų užimti jo vietą, o su nikotinu, tekančiu mano gyslomis vietoj kraujo, aš buvau visai netikęs dirbti rimtą darbą.

Iš pradžių nutarėm vykti į Šveicariją – klasikinę įvairiausių gydymo įstaigų šalį, bet paskui sužinojom, kad Trieste atidarė savo kliniką toks daktaras Mulis. Mano paprašyta, pasikalbėti su juo nuėjo žmona, ir jis pasakė galįs mane užrakinti palatoje, kurioje aš būsiąs prižiūrimas seselės ir dviejų jos padėjėjų. Pasakodama apie šį pasiūlymą, žmona tai šypsojosi, tai kvatojo. Jai buvo linksma, kad mane palatoje užrakins, ir aš skaniai juokiausi kartu su ja. Tai buvo pirmas kartas, kai žmona pritarė mano bandymui gydytis. Iki tol ji nelaikė mano ligos rimta ir sakė, kad rūkymas – tai tik toks gyvenimo būdas, gal keistokas, bet anaiptol ne nuobodžiausias. Manau, nuo to laiko, kai už manęs ištekėjo, ji pirmąsyk pasijuto maloniai nustebinta, kad neapgailestauju praradęs laisvę, mat aš gailestavau dėl kitų dalykų.

Į kliniką išėjau tą dieną, kai Olivis pasakė dirbsiąs pas mane ne ilgiau kaip mėnesį. Pasiėmę lagaminą su baltiniais, dar tą patį vakarą nudrožėm pas daktarą Mulį.

Daktaras, tuomet dar jaunas ir gražus, mus pasitiko prie durų. Buvo pats vidurvasaris, ir jis – visas baltai apsirengęs, nedidukas, judrus, smulkaus, įdegusio veido, kuriame gyvai spindėjo juodos akys, atrodė elegantiškas tarsi iš paveikslėlio. Aš juo gėrėjausi, jis manim turbūt irgi.

Truputį sutrikęs, kadangi puikiai supratau, kodėl jis manim gėrisi, tariau:

– Matau matau, kad netikit nei mano liga, nei kad aš rimtai nusiteikęs gydytis.

Pašaipiai šyptelėjęs – aš net įsižeidžiau – daktaras atsakė:

– Kodėl? Galbūt rūkymas jums iš tiesų kenkia labiau nei atrodo gydytojams. Tik nesuprantu, kodėl nusprendėt mesti *ex abrupto**, užuot tai daręs palengva, vis mažindamas cigarečių skaičių. Rūkyti galima, tik nereikia prarasti saiko.

Iš tikrųjų, stengdamasis mesti iškart, aš nė nepagalvojau, kad galima rūkyti mažiau. Bet šis patarimas, duotas būtent dabar, nebuvo labai veiksmingas. Tad kategoriškai pareiškiau:

– Kad jau taip nusprendžiau, leiskit pabandyti.

* Ex abrupto – staiga, nepasiruošus (lot.).

– Pabandyti? – daktaras pašaipiai nusijuokė. – Jeigu pasiryžot, vadinasi, gydymo rezultatai bus geri. Iš čia išeiti galėsit tik susigrūmęs su Džovana. O išrašymo iš klinikos formalumai užsitęs taip ilgai, kad savo ydą tikrai pamiršit.

Užlipę į trečią aukštą ir iš jo nusileidę į antrąjį, atsidūrėm mano palatoje.

– Ar matot šias duris? Jos užrakintos, todėl negalėsit patekti į pirmą aukštą ir išeiti į gatvę. Netgi Džovana neturi rakto nuo šių durų. Norėdama išeiti, ji lipa į trečią aukštą, o raktą nuo trečio aukšto laiptinės durų turi tik ji. Beje, trečiam aukšte labai griežta priežiūra. Neblogai, turint omeny, kad klinika skirta vaikams ir gimdyvėms?

Ir pasileido juoktis patenkintas, kad uždarė mane kartu su vaikais.

Paskui jis pašaukė Džovaną ir jai mane pristatė. Tai buvo žema moteriškutė, neaiškaus amžiaus, gal kokių keturiasdešimties ar šešiasdešimties metų. Mažos žvitrios akutės, smarkiai pražilę plaukai. Daktaras tarė:

– Štai tas ponas, su kuriuo jums galbūt teks pasigrumti.

Įdėmiai mane nužvelgusi, Džovana tamsiai nuraudo ir spigiu balsu sušuko:

– Aš darysiu tai, ką turiu daryti, bet su jumis tikrai nesigrumsiu. Jei man grasinsit, pašauksiu sanitarą – tai stiprus vyras, o jeigu jis neateis, galėsit sau keliauti iš kur atėjęs. Savo kailiu aš nerizikuosiu!

Vėliau sužinojau, kad daktaras jai pasiūlė gana neblogą atlyginimą ir jau vien tai ją gąsdino. Bet tuomet jos žodžiai mane supykdė. Juolab kad į šią kvailą padėtį patekau savo noru.

– Kailiu! Kailiu! – sušukau aš. – Kam man reikia to jūsų kailio! – Ir kreipiausi į daktarą: – Pasakykit šiai moteriai, kad man neįkyrėtų. Aš pasiėmiau keletą knygų ir noriu, kad mane paliktų ramybėje.

Daktaras Džovaną įspėjo. Norėdama pasiteisinti, ji puolė man aiškinti:

– Turiu dvi dukreles, jos dar visai mažos, privalau gyventi dėl jų.

– Tepsiuos mat į jus rankas! – atsakiau tokiu balsu, kad vargšelei tikrai nepasidarė ramiau.

Daktaras liepė Džovanai kažką atnešti iš viršutinio aukšto ir, kad nusiraminčiau, pasiūlė ją pakeisti.

– Ji nebloga moteris, – pridūrė jis. – Paprašysiu, kad būtų truputį santūresnė, ir jūs tikrai liksit patenkintas.

Norėdamas parodyti, kad man vis vien, kas mane globos, pasakiau sutinkąs ją pakęsti. Staiga pajutau, kad turiu nusiraminti, ir išsiėmęs iš kišenės priešpaskutinę cigaretę godžiai užtraukiau dūmą. Paaiškinau daktarui, kad cigarečių turiu tik dvi ir ketinu mesti rūkyti lygiai vidurnaktį.

Atsisveikindama su manim ir daktaru, žmona nusišypsojo ir tarė:

– Laikykis, kad jau taip nusprendei!

Jos šypsenoje, kuri man visada labai patiko, įžvelgiau pašaipą, ir tą pačią akimirką mano sieloje gimė jausmas, negailestingai sužlugdęs taip rimtai pradėtą išbandymą. Staiga man pasidarė kažko nesmagu, bet iš kur tas nesmagumas atsirado, supratau tik likęs vienas. Tai buvo pavydas, baisus pavydas jaunam daktarui. Jis gražus, laisvas! Jį vadino Medicinos Venera. Mano žmona gali jį įsimylėti, kodėl gi ne? Mums atsisveikinus, jis ėjo jai iš paskos ir nenuleido akių nuo elegantiškais bateliais apautų jos kojų. Po vedybų pavyduliavau žmonos pirmą kartą. Kaip liūdna! Be abejo, liūdna man pasidarė todėl, kad pasijutau kalinys. Tai mane žemino. Bandžiau save nugalėti. Juk žmonos šypsena tokia kaip visada, man tik rodos, kad ji džiaugiasi išsiuntusi vyrelį iš namų. Be abejo, tai per ją esu čia uždarytas; nors mano ydos nelaikė rimta negalia, įkišo mane čia tik norėdama įtikti. Antra vertus, mano žmoną įsimylėti ne taip paprasta. Daktaras žiūrėjo į jos kojas tikriausiai todėl, kad įsimintų, kokius batukus nupirkti savo meilužei. Ir vis dėlto nieko nelaukdamas užtraukiau paskutinę cigaretę, nors buvo ne vidurnaktis, o tik vienuolikta vakaro – paskutinei cigaretei visiškai netinkama valanda.

Atsiverčiau knygą. Pabandžiau skaityti, bet nesupratau nė žodžio, tik regėjau kažkokias haliucinacijas. Puslapyje, į kurį buvau

įsmeigęs akis, pasirodė daktaras Mulis, gražus, elegantiškas. Neištvėręs pašaukiau Džovaną. Gal su ja paplepėjęs nusiraminsiu.

Įėjusi Džovana nepatikliai į mane dėbtelėjo ir spigiai sušuko:

– Nemanykit, kad jums pavyks atkalbėti mane nuo pareigos!

Nuraminau ją sakydamas, kad nė neketinu to daryti, tiesiog man nusibodo skaityti ir noriu su ja paplepėti. Pasodinau ją priešais. Baisu, kaip man nepatiko šita senė jaunatviškomis akimis, kurios nenustygo vietoje kaip visų silpnų gyvūnų. Man pagailo savęs, priversto kęsti tokią draugiją. Teisybė, laisvėje irgi nemoku pasirinkti padorios kompanijos, paprastai žmonės renkasi mane, o ne aš juos, kaip, pavyzdžiui, padarė mano žmona.

Paprašiau Džovaną mane išblaškyti, o kai ji atsakė nežinanti, kas galėtų mane sudominti, paprašiau tarti keletą žodžių apie savo šeimą, nes šiame pasaulyje, pridūriau, bent vieną šeimą turi kone kiekvienas žmogus.

Ji nusileido ir pirmiausia papasakojo, kad abi savo dukras buvusi priversta atiduoti į vargšų prieglaudą.

Tokia pradžia mane sudomino: ne juokas šitaip sutrėkti aštuoniolika mėnesių nėštumo! Bet pradėjusi Džovana nebegalėjo sustoti ir ėmė aiškinti – tiesą sakant, aš nelabai jos ir klausiausi – negalėjusi pasielgti kitaip, nes labai mažai uždirbdavusi, ir daktaras, prieš kelias dienas pareiškęs, kad dviejų kronų per dieną jai esą per akis, nes visą jos šeimą išlaikanti prieglauda, esąs neteisus.

– Tai tik maistas ir drabužiai! – suriko ji. – O kur visa kita?

Ir ji leidosi pasakoti, ką turėjo parūpinti dukterims, bet neatsimenu ką, nes norėdamas apsaugoti klausą nuo spigaus jos balso tyčia nukreipiau savo mintis kitur. Tačiau tas balsas vis tiek rėžė man ausis, todėl nusprendžiau, kad turiu teisę į kompensaciją.

– Ar negalėčiau gauti cigaretės? – paprašiau. – Bent vienos? Duosiu jums dešimt kronų. Bet tik rytoj, nes dabar neturiu nė skatiko.

Mano prašymas Džovaną labai išgąsdino. Ji ėmė rėkti ir pašokusi nuo kėdės buvo bebėganti kviesti sanitaro.

Norėdamas ją nutildyti, greit atsiėmiau savo prašymą ir taisydamas padėtį paklausiau tiesiog kas šovė man į galvą:

– Tai gal šitam kalėjime bent išgerti ko nors yra?

– O kaipgi! – greit ir visai nespigiu, kuo normaliausiu balsu atsakė Džovana; aš net nustebau. Išeidamas daktaras jums paliko butelį konjako. Štai jis, visai nepradėtas, net neatkimštas.

Jaučiausi taip bjauriai, kad beliko tik pasigerti. Štai kuo baigėsi mano pasitikėjimas žmona!

Tą akimirką man rodės, kad rūkymo yda neverta pastangų nuo jos išsivaduoti. Jau visas pusvalandis kaip nerūkiau ir apie tai net negalvojau, nes mano mintys sukosi tik apie žmoną ir daktarą Mulį. Vadinasi, pasveikau, tik buvau nepataisomai juokingas!

Atkimšau butelį ir prisipyliau stiklelį geltono gėrimo. Džovana žiūrėjo į mane net išsižiojusi, bet aš abejojau, įpilti jai ar ne.

– Ar galėsiu gauti dar vieną butelį, kai išgersiu šitą?

Džovana ir vėl kuo maloniausiu balsu mane nuramino:

– Gausite, kiek panorėsit! Tik pasakykit, ir ponia, kurios žinioje yra bufetas, atsikels kad ir vidurnaktį.

Esu nešykštus – tuoj pat pripyliau Džovanai sklidiną stiklelį. Nė ačiū kaip reikiant nepasakiusi, maktelėjo jį ir iškart įbedė žvalias akutes į butelį. Taigi ji pati pakišo mintį ją nugirdyti. Pasirodo, tai buvo nelengva!

Negaliu tiksliai atpasakoti to, ką ji prišnekėjo Triesto tarme po kelių stiklelių, bet susidariau įspūdį, kad galėčiau jos klausytis netgi su malonumu, jei neturėčiau savų bėdų.

Pirmiausia Džovana prisipažino, kad būtent taip jai patinka dirbti. Girdi, reikia, kad visi žmonės turėtų teisę bent kartą per dieną porą valandėlių pasėdėti patogiam krėsle prie butelio gero gėrimo, nuo kurio neskauda galvos.

Bandžiau šnekėti ir aš. Paklausiau, ar taip ji dirbusi ir tada, kai buvęs gyvas vyras.

Džovana ėmė juoktis. Vyras ją daugiau mušęs negu bučiavęs, ir palyginti su tuo, kiek jai tekę dirbti anksčiau, dabartinis darbas esąs veikiau poilsis netgi tada, kai dar nebuvau atvykęs čia gydytis.

Paskui Džovana susimąstė ir paklausė, ar, mano manymu, mirusieji matą tai, ką daro gyvieji. Aš linktelėjau galva. Tada ji pano-

ro išsiaiškinti, ar būdami aname pasaulyje mirusieji gali žinoti, kas vyko tada, kai jie buvo dar gyvi.

Šis klausimas mane sudomino. Džovana ištarė jį labai tyliai, matyt, kad negirdėtų mirusieji.

– Vadinasi, jūs apgaudinėjot savo vyrą, – tariau aš.

Ji paprašė manęs taip garsiai nešaukti ir prisipažino tikrai jį apgaudinėjusi, bet tik pirmuosius mėnesius po vestuvių. Vėliau prie mušimo pripratusi ir vyrą pamilusi.

Stengdamasis palaikyti pokalbį paklausiau:

– Vadinasi, vyresniosios dukters tėvas – ne jūsų vyras?

Vis dar patyliukais Džovana prisipažino, kad ji irgi taip mananti, mat esą šiokio tokio panašumo. Jai labai skaudu, kad apgaudinėjo vyrą. Tai sakydama, ji juokėsi, nes yra tokių dalykų, kurie juokingi, nors ir skaudūs. Tiesa, jai pasidarė skaudu tik vyrui mirus, nes anksčiau, kai jis nieko nežinojo, jai buvo nesvarbu.

Apimtas kažkokios broliškos simpatijos pabandžiau sušvelninti jos skausmą ir pasakiau, kad, mano manymu, mirusieji žino viską, bet į kai kuriuos dalykus jiems tiesiog nusispjauti.

– Tik gyvieji dėl visko kankinasi! – sušukau trenkdamas kumščiu į stalą.

Susimušiau ranką, tačiau niekas taip nepadeda rastis naujoms mintims, kaip fizinis skausmas. Man staiga toptelėjo, kad kol kankinuosi svarstydamas, ar tik čia mane įkišusi žmona nesinaudoja proga ir neapgaudinėja manęs su daktaru, šis galbūt iki šiol sėdi savo klinikoje, tik reikia tuo įsitikinti ir nusiraminsiu. Paprašiau Džovaną pažiūrėti, ar daktaras dar čia, mat aš turįs kažką jam pasakyti, ir už paslaugą prižadėjau visą butelį. Ji gyniojosi taip daug negerianti, bet greit sutiko, ir netrukus išgirdau, kaip ramstydama sienas keberiojasi mediniais laiptais į trečią aukštą. Grįždama atgal, ji triukšmingai paslydo ir garsiai šūktelėjo.

– Tegriebia tave velniai! – palinkėjau jai iš visos širdies. Jeigu ji būtų nusisukusi sprandą, mano padėtis būtų tapusi daug paprastesnė.

Tačiau ji įėjo, ir netgi šypsodama, nes buvo pasiekusi tokią būseną, kai skausmas neteikia didelių kančių. Pasakė kalbėjusi su

sanitaru, kuris buvo beguląs miegoti, bet vis tiek atbėgtų jai padėti, jeigu imčiau blogai elgtis. Tai sakydama, pakėlė ranką ir nesiliaudama šypsotis pagrasino man pirštu. Paskui gana sausai pridūrė, kad daktaras išėjęs su mano žmona ir dar negrįžęs. Iki šiol negrįžęs! Kurį laiką sanitaras dar vylęsis, kad grįš, nes reikią apžiūrėti vieną ligonį, bet dabar nebelaukiąs.

Žvilgtelėjau į Džovaną svarstydamas, ar ji visada taip kreivai šypsosi ar tik dabar, ko gero, sužinojusi, kad daktaras, užuot buvęs su savo pacientu, leidžia laiką su jo žmona. Mane pagavo toks pyktis, kad net galva ėmė svaigti. Turiu prisipažinti, kad many, kaip visada, grūmėsi du žmonės. Protingasis kalbėjo: „Kvaily! Kodėl tu manai, kad žmona tave apgaudinėja? Dėl to jai visai nereikėtų tavęs čia uždaryti!" Antrasis – žinoma, tas, kuris norėjo rūkyti, taip pat vadino mane kvailiu ir rėkė: „Argi nežinai, kaip patogu apgaudinėti, kai vyro nėra namie? Ir dar su daktaru, kuriam tu moki!"

Nesiliaudama gerti, Džovana tarė:

– Pamiršau užrakinti trečio aukšto duris. Bet tingiu ten vėl lipti. Viršuje nuolat yra žmonių, negražu būtų, jei sučiuptų jus bebėgantį.

– Na ką jūs! – burbtelėjau truputį veidmainiškai, bet to užteko vargšelei apgauti. Paskui išlenkiau taurelę ir pareiškiau, kad dabar, kai turiu tiek konjako, cigaretės man visai nerūpinčios. Džovana kuo nuoširdžiausiai manimi patikėjo. Tada jai pasakiau, kad mesti rūkyti norįs ne aš. To norinti mano žmona. Mat surūkęs dešimtį cigarečių aš tampąs labai agresyvus. Bet kokiai moteriai, kuri tuo metu yra su manimi, gresiąs pavojus.

Džovana garsiai nusijuokė ir atsilošė į kėdės atkaltę.

– Ir todėl jūsų žmona neleidžia jums surūkyti nė dešimties cigarečių?

– Tikra tiesa! Neleidžia, ir gana.

Ta Džovana ne tokia jau kvaila, turint omeny, kiek konjako išgėrė. Ji leidosi taip juoktis, kad vos nuo kėdės nenuvirto, o kai pagaliau atgavo kvapą, užsikirsdama ėmė piešti mano ligos vaizdą:

– Dešimt cigarečių... pusė valandos... užvedi laikrodį... o tada...

Aš pataisiau:

– Dešimčiai cigarečių man reikia maždaug valandos. O kad efektas būtų geras, turi praeiti dar maždaug valanda, dešimt minučių daugiau, dešimt mažiau...

Staiga Džovana surimtėjo ir be ypatingų pastangų atsistojo. Girdi, eisianti gulti, nes jai truputį skaudą galvą. Pasiūliau neštis ir konjaką, nes man jau gana. Tada veidmainiškai paprašiau parūpinti rytoj gero vyno.

Bet Džovana apie vyną negalvojo. Prieš išeidama su buteliu po pažastim, ji mane taip nužvelgė, kad net išsigandau.

Ji paliko duris praviras, ir po kelių minučių palatos vidury ant grindų nukrito pakelis, kurį greit pakėliau: jame buvo vienuolika cigarečių. Dėl viso pikto Džovana įdėjo vieną viršaus. Cigaretės buvo pačios prasčiausios, vengriškos. Bet pirmoji pasirodė man nuostabi. Iškart pajutau didžiulį palengvėjimą. Ak, kaip malonu apmauti šią įstaigą, gal ir tinkamą uždaryti vaikams, bet tik ne man! Tiesą sakant, apmulkinau ir žmoną, atsimokėdamas jai tuo pačiu. Nes jeigu būtų ne taip, argi mano pavydas būtų taip greit pavirtęs visai pakenčiamu smalsumu? Ramiai sau sėdėjau ir rūkiau tas šleikščias cigaretes.

Po kokio pusvalandžio atsiminiau turįs iš čia sprukti, nes Džovana laukė jai priklausančio atlyginimo. Nusiaviau batus ir išsliūkinau į koridorių. Savo kambario duris Džovana buvo palikusi praviras ir, sprendžiant iš lygaus ir garsaus jos alsavimo, miegojo. Ant pirštų galiukų užlipau į trečią aukštą ir prieš duris, kuriomis taip didžiavosi daktaras Mulis, apsiaviau batus. Tada išėjau į laiptinę ir iš lėto, kad nesukelčiau įtarimo, ėmiau lipti žemyn.

Antro aukšto laiptinėje mane pasivijo mergina su elegantišku gailestingosios sesers apdaru ir mandagiai paklausė:

– Jūs ko nors ieškot?

Mergina buvo gana graži, ir aš mielai būčiau surūkęs dešimtąją cigaretę šalia jos. Įžūlokai nusišypsojau ir pasiteiravau:

– Ar daktaro Mulio čia nėra?

Ji išpūtė akis.

– Tokiu metu jo niekada čia nebūna.

– Gal pasakytumėt, kur galėčiau jį dabar rasti? Norėčiau, kad atvyktų pas mane apžiūrėti ligonio.

Mergina maloniai pasakė man daktaro adresą, ir aš kelissyk garsiai jį pakartojau, tarsi norėdamas geriau įsiminti. Kadangi išeiti, matyt, neskubėjau, ji suirzusi nusisuko. Mane tiesiog išvarė iš mano kalėjimo.

Apačioje kažkokia moteris paslaugiai atidarė man duris. Kišenėje neturėjau nė skatiko ir burbtelėjau:

– Duosiu arbatpinigių kitą kartą.

Niekas negali žinoti, kas ateity jo laukia. Mano gyvenime viskas kartojasi, todėl gali būti, kad ir vėl čia kada nors pakliūsiu.

Naktis buvo šviesi ir šilta. Kad geriau pajusčiau laisvės dvelksmą, nusiėmiau skrybėlę. Susižavėjęs žiūrėjau į žvaigždes, tarsi staiga jos būtų tapusios mano. Rytoj būsiu toli nuo klinikos ir mesiu rūkyti. O kol kas kavinėje, kuri buvo dar neuždaryta, nusipirkau gerų cigarečių. Juk negalima rūkaliaus karjeros baigti vargšės Džovanos smirdalu. Oficiantas mane pažinojo ir davė man cigarečių skolon.

Priėjęs prie savo namų, ėmiau piktai tampyti skambutį. Iš pradžių pro langą žvilgtelėjo tarnaitė, paskui ir žmona, tik ne taip greitai, kaip tikėjausi. Jos laukdamas šaltai galvojau: „Tikriausiai pas ją daktaras Mulis“. Bet mane pažinusi žmona prapliupo taip nuoširdžiai kvatotis ant visos gatvės, kad mano įtarimas iškart dingo.

Įėjęs vidun, ėmiau įtariai žvalgytis. Įsitikinusi, kad ir taip žino mano nuotykius, kuriuos ketinau papasakoti rytoj, žmona paklausė:

– Kodėl neini gulti?

Norėdamas kaip nors pateisinti savo elgesį, paklausiau ir aš:

– Ar tu neperstūmei tos spintos, kol manęs nebuvo namie?

Man iš tiesų amžinai rodosi, kad baldai pas mus nuolat stumdomi iš vietos į vietą; žmona tikrai dažnai juos perstumdo, bet dabar aš tyrinėjau kiekvieną kertę tikrindamas, ar tik ten nesislepia smulki, elegantiška daktaro Mulio figūra.

Iš žmonos sužinojau gerą naujieną. Grįždama iš mokyklos, ji sutikusi Olivio sūnų, kuris jai pasakęs, kad senis ėmęs gerti naujojo daktaro vaistus ir pradėjęs sparčiai taisytis.

Migdamas galvojau, kad bėgdamas iš klinikos pasielgiau teisingai. Dabar turiu laiko ir galėsiu gydytis neskubėdamas. Tiesą sakant, ir sūnus, miegąs gretimam kambary, dar negreit sulauks tokio amžiaus, kai galės mane smerkti ar pamėgdžioti. Taigi skubėti tikrai neverta.

4. *Tėvo mirtis*

Gydytojas išėjo, ir aš, tiesą sakant, nežinau, ar rašyti tėvo biografiją ar ne. Smulkus aprašymas gali sudaryti įspūdį, kad gydydamasis pats privalau pirma išanalizuoti jį – tada galop tektų visko atsisakyti. Bet drąsiai varysiu toliau, nes žinau: jeigu ir būtų reikėję tėvą gydyti psichoanalize, tai nuo kitokios nei maniškė ligos. Vienu žodžiu, kad negaiščiau laiko, papasakosiu apie jį tik tai, kas padės atgaivinti prisiminimus apie mane patį.

„1890.IV.15., 4 valandos 30 minučių. Mirė tėvas. P.D." Tiems, kurie nesupranta, turiu paaiškinti, kad paskutinės raidės reiškia ne „pašto dėžutė ", o „paskutinis dūmas". Šį užrašą radau knygoje „Ostvaldo pozityvioji filosofija", kurią kupinas vičių ilgą laiką studijavau, bet nieko taip ir nesupratau. Tikriausiai niekas nepatikės, bet šis užrašas, nors ir keistas, žymi svarbiausią mano gyvenimo įvykį.

Motina mirė, kai neturėjau nė penkiolikos. Jos atminimui paskyriau keletą eilėraščių – suprantama, tai neatstoja ašarų, o ir mano sielvartą nuolat lydėjo mintis, kad nuo šiol privalau gyventi ir dirbti rimtai. Jau pats sielvartas rodė, kad gyvenimas tapo sodresnis. Antra vertus, mano kančią švelnino tuomet dar gana stiprus religinis jausmas. Nors toli nuo manęs, motina vis vien gyveno ir netgi galėjo džiaugtis būsima mano sėkme, kuriai stropiai rengiausi. Kaip patogu, ar ne? Puikiai prisimenu tuometinę savo būseną. Dėl motinos mirties ir sielą gydančio jos poveikio many viskas turėjo keistis į gerąją pusę.

Tačiau tėvo mirtis man buvo tikra katastrofa. Rojumi nebetikėjau, be to, trisdešimties metų jau buvau žuvęs žmogus. Lavo-

nas! Tada man pirmąkart paaiškėjo, kad svarbiausias ir lemiamas mano gyvenimo tarpsnis negrįžtamai praėjo. Tačiau mano skausmas nebuvo toks egoistiškas, kaip gali atrodyti iš šių žodžių. Anaiptol! Buvo gaila ir jo, ir savęs, bet savęs buvo gaila tik todėl, kad mirė jis. Iki tol gyvenau nuo vienos cigaretės iki kitos, nuo vieno fakulteto iki kito, tvirtai tikėdamas savo gabumais. Bet manau, kad tas tikėjimas, taip saldinęs man gyvenimą, būtų gyvas ir po šiai dienai, jei tėvas nebūtų miręs. Jo mirtis nusinešė visus tuos „rytoj", į kuriuos nukeldavau savo ketinimus.

Kiekvieną kartą, kai apie tai galvoju, mane stebina, kad tas nusivylimas savim ir savo ateitimi atsirado tik po tėvo mirties, o ne anksčiau. Tiesą sakant, šie įvykiai visai neseni, ir kad prisiminčiau tą begalinį sielvartą bei menkiausias šios tragedijos smulkmenas, man visai nereikia sapnuoti, kaip teigia ponai psichoanalitikai. Prisimenu viską, tik nieko nesuprantu. Iki pat tėvo mirties mano gyvenime jam vietos nebuvo. Nė piršto nepajudinau, kad kaip nors su juo suartėčiau, ir vengiau to netgi tada, kai buvo galima tai padaryti jo neįžeidžiant. Universitete visi jį pažinojo mano išgalvota pravarde *Senis Silva Atsiųsk Pinigų*. Turėjo susirgti, kad prie jo prisiriščiau; liga buvo tolygi mirčiai, žaibiška, ir gydytojas iškart pasakė, kad jo dienos suskaičiuotos. Kai būdavau Trieste, matydavomės su juo ne ilgiau kaip valandą per dieną. Niekada anksčiau nebūdavom kartu taip ilgai kaip tuomet, kai jo jau gedėjau. Geriau būčiau mažiau verkęs ir labiau jį prižiūrėjęs! Gal man būtų buvę lengviau. Būdavo sunku likti dviese, nes mūsų nesiejo joks dvasinis ryšys. Žvelgdami vienas į kitą šypsodavomės, tik jo šypseną aitrino rūpestis dėl mano ateities; aš, priešingai, šypsodavaus atlaidžiai, įsitikinęs, kad senatviškos jo silpnybės jau nebeturės jokių pasekmių. Tėvas pirmas suabejojo mano energija – man regis, per anksti. Įtariu, kad jo abejonė, nors moksliškai to paaiškinti negalima, kilo tik todėl, kad buvau jo sūnus, o tai savo ruožtu – beje, šitai mokslo įrodyta – stiprino mano abejones juo pačiu.

Tėvas garsėjo kaip sumanus komersantas, bet aš žinojau, kad jo reikalus jau nuo seniausių laikų tvarko Olivis. Mes buvom panašūs nesugebėjimu tvarkyti prekybos reikalų, bet daugiau pana-

šumų neturėjom; galiu netgi pasakyti, kad aš buvau stiprus, o jis – silpnas. Jau iš to, ką čia papasakojau, matyti, kad many visada buvo – turbūt tai didžiausia mano bėda – nesulaikomas siekis tobulėti. Sunku kitaip paaiškinti mano svajonę tapti stipriu ir dvasinės pusiausvyros neprarandančiu žmogumi. Tėvui visa tai buvo svetima. Jis buvo visiškai savimi patenkintas ir, turiu pripažinti, nė piršto nepajudino dėl savo tobulėjimo. Kiaurą dieną neišleisdavo iš dantų cigaro, o po mamos mirties, kai negalėdavo užmigti, traukdavo dūmą ir naktį. Gerti gėrė nedaug, kaip tikras džentelmenas: tik per vakarienę ir tik tiek, kad greičiau užmigtų. Jo manymu, tabakas ir alkoholis – geri vaistai.

Ar jo gyvenime buvo moterų? Iš giminių sužinojau, kad motina turėjo pagrindo pavyduliauti. Ir, regis, ši švelni žmona retkarčiais tvirtai suimdavo vyrą už apynasrio. Motinos, kurią mylėjo ir gerbė, tėvas visada klausė, bet jai taip ir nepavyko pasiekti, kad vyras prisipažintų ją apgaudinėjąs, ir ji mirė įsitikinusi, jog įtarinėjimai buvę be pagrindo. Tačiau gerieji giminaičiai pasakoja, kad kartą ji užklupusi vyrą su savo siuvėja kone *in flagranti**. Jis teisinosi buvęs baisiai išsiblaškęs ir taip atkakliai gynėsi, kad galų gale ji patikėjo. Viskas baigėsi tuo, kad motina pas tą siuvėją daugiau nėjo, o tėvas irgi nutraukė su ja ryšius. Manau, juo dėtas, aš vis dėlto būčiau prisipažinęs, bet po to kaži ar būčiau metęs siuvėją, nes visur, kur bent truputį sustoju, įleidžiu šaknis.

Tėvas mokėjo apginti savo ramybę kaip tikras *pater familias*. Ta ramybė buvo ne tik jo širdy, bet ir namuose. Jis skaitė tik lėkštas ir dorovingas knygas. Ne, jis nebuvo veidmainis ir skaitė jas iš nuoširdaus įsitikinimo. Manau, jį labai veikė dorovingi pamokymai, o nuoširdi ištikimybė dorybei ramino sąžinę. Dabar, kai senstu ir pats tampu patriarchu, aš irgi manau, kad amoralus pamokymas baustinas griežčiau už amoralų poelgį. Žmogus žudo iš meilės arba iš neapykantos, o propaguoja žudymą todėl, kad blogis glūdi jo viduje.

Mudu iš tiesų buvom be galo skirtingi. Kartą jis prisipažino, kad labiausiai pasaulyje nerimauja dėl manęs. Norėjau būti svei-

* In flagranti – nusikaltimo vietoje (*lot.*).

kas, tad studijavau žmogaus kūną. O tėvas, atvirkščiai, sugebėjo išguiti iš savo galvos bet kokią mintį apie šį baisų mechanizmą. Pavyzdžiui, jis nenorėjo nieko žinoti apie širdį, apie visokius ten vožtuvus, venas, medžiagų apykaitą, jam buvo visai neįdomu, kaip veikia jo organizmas. Jokio judėjimo! Mat patirtis jam sakė, kad visa, kas juda, galų gale sustoja. Jam nejudėjo net žemė, pritvirtinta prie ašigalių. Savaime suprantama, tėvas to garsiai nesakė, bet būdavo labai nepatenkintas, jei kas nors imdavo jam esant varinėti šios sampratos neatitinkančias kalbas. Kai vieną dieną ėmiau pasakoti apie antipodus, jis su pasibjaurėjimu mane nutraukė. Jam net bloga darėsi pagalvojus apie žmones, vaikščiojančius aukštyn kojomis.

Ir dar dėl dviejų dalykų jis man priekaištavo: kad esu pernelyg išsiblaškęs ir linkęs juoktis iš rimtų dalykų. Kai dėl išsiblaškymo, jis skyrėsi nuo manęs tuo, kad turėjo užrašų knygutę, kurioje viską žymėdavosi ir į kurią nuolat žvilgčiojo. Manė tokiu būdu įveikęs savo silpnybę – ji daugiau jam netrukdanti. Jo raginamas aš irgi įsigijau užrašų knygutę, bet joje žymėdavausi tik paskutinės cigaretės datą.

O kai dėl paniekos rimtiems dalykams, manau, kad tėvas į viską žvelgė pernelyg rimtai. Pavyzdžiui, kai aš nuo teisės perėjau prie chemijos, o nuo chemijos, jam leidus, vėl prie teisės, jis geraširdiškai tarė:

– Ką gi, dabar bent aišku, kad tu beprotis.

Aš nė kiek neįsižeidžiau, o kadangi buvau labai dėkingas už atlaidumą, nusprendžiau jį prajuokinti. Nuėjau pas daktarą Kanestrinį ir paprašiau, kad mane patikrintų ir išduotų pažymėjimą. Tai buvo ne taip paprasta, nes tyrimas užtruko gana ilgai ir buvo labai išsamus. Gavęs pažymėjimą, iškilmingai įteikiau jį tėvui, bet tai jo anaiptol neprajuokino. Labai nuliūdęs, jis sušuko su ašaromis akyse:

– Na žinai, tu iš tiesų beprotis!

Taip man buvo atsilyginta už nekaltą pokštą, kuriam sugaišau tiek laiko. Jis niekada man jo neatleido ir niekada iš jo nesijuokė. Eiti pas gydytoją šiaip sau, dėl juoko? Vien dėl juoko išsirūpinti pažymėjimą su antspaudais? Argi tai ne bepročio darbas?

Vienu žodžiu, šalia tėvo atrodžiau labai stiprus ir kartais galvoju, kad jam mirus dingo ir mane aukštinęs jo silpnumas.

Atsimenu, koks buvo išmėginimas tėvo silpnumui, kai bjaurybė Olivis įkalbinėjo jį parašyti testamentą. Oliviui labai rūpėjo testamentas, pagal kurį visi mano reikalai po tėvo mirties turėjo pereiti jo žinion, ir, atrodo, jis gerokai pasistengė įtikinėdamas senį atlikti šią nemalonią pareigą. Galų gale tėvas apsisprendė, bet nuo tos dienos apvalus geraširdiškas jo veidas apniuko. Dabar jis nuolat galvojo apie mirtį, tarsi rašydamas testamentą būtų prie jos prisilietęs.

Kartą vakare jis manęs paklausė:

– Kaip tu manai, ar mirštant viskas dingsta?

Aš ir pats kasdien galvoju apie mirtį, bet tuomet dar negalėjau jam nieko paaiškinti. Tačiau, norėdamas suteikti jam malonumą, sukūriau labai linksmą pomirtinio mūsų gyvenimo vaizdą.

– Aš manau, kad po mirties lieka tik malonumai, nes kentėjimas jau nebereikalingas. Kūno irimas turėtų būti panašus į seksualinį pasitenkinimą. Jį būtinai turi lydėti laimės ir ramybės pojūtis, nes žmogaus formavimasis kankinamai sunkus. Kūno irimas turėtų būti kaip atlygis už gyvenimą!

Prašoviau pro šikšnelę. Buvom po vakarienės, bet dar sėdėjom prie stalo. Netaręs nė žodžio, tėvas atsistojo, baigė gerti savo taurę ir burbtelėjo:

– Dabar ne laikas filosofuoti – ir dar su tavim!

Ir išėjo. Nusiminęs buvau beeinąs jam iš paskos, ketindamas su juo pabūti ir jį išblaškyti. Bet tėvas liepė man pasilikti sakydamas, kad jam nemalonu klausytis kalbų apie mirtį ir jos teikiamus malonumus.

Jis neįstengė išmesti iš galvos testamento, kol apie jį nepapasakojo man. Prisimindavo kiekvieną kartą mane pamatęs. Vieną vakarą nebeištvėrė:

– Turiu tau pasakyti, kad parašiau testamentą.

Norėdamas atitraukti jį nuo liūdnų minčių, apsimečiau nė kiek nenustebęs ir tariau:

– Man dėl to nereikės sukti galvos, nes, tikiuosi, mano paveldėtojai išmirs anksčiau!

Tėvas supyko, kad šaipausi iš tokio rimto dalyko ir įsigeidė čia pat mane nubausti. Dabar jam pasidarė visai lengva pasakyti, kokį pokštą iškrėtė, paskirdamas Olivį mano globėju.

Turiu pripažinti, kad pasielgiau kaip geras sūnus, nes nė nebandžiau priekaištauti: norėjau, kad jis kuo greičiau užsimirštų. Pasakiau vydysiąs paskutinę jo valią, kad ir kokia ji būtų.

– Galbūt, – pridūriau, – aš dar sugebėsiu elgtis taip, kad tu apsigalvotum ir savo valią pakeistum.

Tai jam patiko: jeigu taip sakau, vadinasi, tikiu, kad jis gyvensiąs ilgai, labai ilgai. Ir vis dėlto privertė mane prisiekti, kad ir tada, jeigu savo valios nepakeisiąs, aš nesistengsiąs varžyti Olivio įgaliojimų. Prisiekiau, nes paprasto garbės žodžio jam neužteko. Buvau toks nuolankus, kad dabar, kai mane ima graužti sąžinė, jog per mažai tėvą mylėjau, visuomet prisimenu šią sceną. Bet teisybės dėlei turiu pripažinti, kad paklusti jo valiai buvo gana lengva, nes tuomet mintis, kad nereikės dirbti, man buvo labai patraukli.

Maždaug metai prieš tėvo mirtį aš kartą gana energingai ėmiau rūpintis jo sveikata. Jis man prisipažino blogai jaučiąsis, ir aš jį priverčiau nueiti pas gydytoją, netgi palydėjau. Gydytojas išrašė kažkokių vaistų ir liepė ateiti po savaitės. Bet tėvas nenuėjo, girdi, gydytojų ir duobkasių negalįs pakęsti. Vaistų taip pat negėrė, mat ir šie jam primeną gydytojus ir duobkasius. Tiesa, keletą valandų jis nerūkė ir vieną kartą prie stalo negėrė vyno. Numojęs ranka į gydymą, pasijuto taip gerai, kad aš, matydamas jį pralinksmėjusį, irgi numojau ranka į daktarus.

Vėliau matydavau jį ir nuliūdusį. Nieko nuostabaus, juk jis toks vienišas ir senas. Būtų keista matyti jį linksmą.

* * *

Vieną kovo pabaigos vakarą parėjau namo vėliau nei paprastai. Nieko baisaus: tiesiog mane buvo pasičiupęs toks draugelis, kuriam knietėjo kam nors išdėstyti savo mintis apie krikščionybės kilmę. Tiesą sakant, ta kilmė man visai nerūpėjo, tačiau nenorėdamas draugelio liūdinti nusileidau ir nuolankiai išklausiau ilgiausią

lekciją. Lynojo ir buvo šalta. Viskas man atrodė niūru ir liūdna, žydai su graikais, apie kuriuos kalbėjo pašnekovas, manęs nedomino, tačiau aš kantriai ištvėriau dvi valandas užtrukusią kankynę. Toks jau esu! Aš ir šiandien nesugebu pasipriešinti ir galiu lažintis, kad gerai panorėjęs kiekvienas galėtų priversti mane domėtis bet kuo, net astronomija.

Įėjau į sodą, augantį aplink mūsų namus. Prie paradinių durų vedė trumpa alėja, skirta ekipažams. Marija, mūsų tarnaitė, laukė manęs prie lango ir išgirdusi žingsnius šūktelėjo į tamsą:

– Tai jūs, ponas Dzenai?

Tokių tarnaičių kaip Marija šiandien nebėra. Ji gyveno pas mus jau penkiolika metų. Kas mėnesį nešdavo į taupomąją kasą dalį savo algos – „senatvei“, bet santaupomis nepasinaudojo, nes taip ir numirė dirbdama mūsų namuose netrukus po mano vedybų.

Marija pasakė, kad tėvas jau seniai namie, bet nevakarieniavęs, nes laukiąs manęs. Jai ėmus prašyti, kad jis bent kiek užkąstų, gana nemandagiai liepęs palikti jį ramybėje. Paskui labai susirūpinęs ir vis teiravęsis, ar aš dar negrįžęs. Marija leido man suprasti, kad, jos manymu, tėvui prastai su sveikata. Jis kvėpuojąs kažkaip su pertrūkiais ir sunkiai tariąs kai kuriuos žodžius. Tiesą sakant, ji dažnai įsikaldavo į galvą, kad tėvas serga, matyt, todėl, kad su niekuo daugiau nebendravo, tik su juo. Kiauras dienas sėdėdama tuščiuose namuose, Marija beveik nieko nematydavo, o kai jos akyse mirė mano motina, vargšelei ėmė rodytis, kad visi mirsią anksčiau už ją.

Pagautas savotiško smalsumo, bet gana ramus nuskubėjau į valgomąjį. Tėvas greit pakilo nuo sofos, ant kurios gulėjo, ir nudžiugęs pasisveikino, bet manęs tai nesujaudino, nes jo veide visų pirma išvydau priekaištą. Vis dėlto tai mane nuramino: jeigu žmogus džiaugiasi, vadinasi, jis sveikas. Nepastebėjau nei nelygaus alsavimo, nei miknojimo, apie kurį kalbėjo Marija. Užuot šokęs man priekaištauti, jis atsiprašė, kad taip atkakliai manęs laukė.

– Ką darysi! – tarė jis geraširdiškai. – Šiam pasauly mudu likom tik dviese, ir prieš guldamas norėjau tave pamatyti.

Atrodo, kas galėjo būti paprasčiau kaip apkabinti mielą tėtį, dėl ligos tapusį tokį meilų ir jausmingą! Tačiau užuot tai padaręs

ėmiau šaltakraujiškai nustatinėti diagnozę: kodėl senis Silva pasidarė toks geras? Ar tik neserga? Įtariai jį nužvelgęs, nesumaniau nieko kita, kaip mesti jam priekaištą:

– Kodėl iki šiol nevalgei? Galėjai pavalgyti, o jau tada laukti.

Jis jaunatviškai nusijuokė:

– Dviem valgyti smagiau.

Toks linksmumas galėjo reikšti gerą apetitą, ir nusiraminęs aš pradėjau valgyti. Čiūžaudamas šlepetėmis, jis netvirtu žingsniu priėjo prie stalo ir atsisėdo į savo vietą. Paskui ėmė žiūrėti, kaip valgau, o pats, prarijęs porą kąsnių, padėjo šaukštą ir netgi pastūmė tolyn lėkštę su patiekalu, kuris tikriausiai kėlė jam pasibjaurėjimą. Nuo jo seno veido nenyko šypsena. Gerai atsimenu – tarsi tai būtų buvę vakar, – kad keletą kartų mūsų žvilgsniams susitikus jis nusuko akis į šalį. Sakoma, kad tai netyros sąžinės ženklas, bet dabar žinau, kad tai liga. Sergąs gyvūnas neleidžia žvelgti sau į akis, nes nenori atskleisti savo ligos, savo silpnumo.

Jis būtinai norėjo sužinoti, ką veikiau per visą tą laiką, kai manęs laukė. Matydamas, kad jam iš tiesų labai to norisi, lioviausi valgęs ir sausai paaiškinau diskutavęs su draugu apie krikščionybės kilmę.

Jis sutriko ir nepatikliai į mane žvilgtelėjo.

– Vadinasi, dabar tu irgi galvoji apie religiją?

Neabejojau, kad būtų buvęs labai patenkintas, jei būčiau sutikęs padiskutuoti apie tai su juo. Bet mano kovingumas (tėvui mirus jis išblėso) patraukė mane už liežuvio atsakyti tėvui nuvalkiotais žodžiais, kuriuos kasdien galima išgirsti kavinėse netoli universiteto:

– Man religija – ne daugiau kaip bet koks reiškinys, kurį reikia tyrinėti.

– Reiškinys? – tarstelėjo jis sutrikęs. Buvo man beatsikertąs, išsižiojo, bet nepasakė nieko. Žvilgtelėjo į antrą patiekalą, kurį Marija atnešė kaip tik tą akimirką, tačiau jo nepalietė. Paskui, gal kad užsikimštų burną, kyštelėjo tarp dantų cigaro nuorūką, prisidegė, bet ši greit užgeso. Visa tai davė jam galimybę laimėti laiko ir pagalvoti. Pagaliau ryžtingai į mane žvilgtelėjo:

– Ar tik nemanai juoktis iš religijos?

Su pilna burna atsakiau jam kaip tikras studentas dykaduonis:

– Kodėl turėčiau iš jos juoktis? Aš ją studijuoju!

Jis nutilo ir ilgai žiūrėjo į cigaro nuorūką, kurią padėjo ant lėkštės krašto. Dabar suprantu, kodėl man taip pasakė. Dabar suprantu viską, kas dėjosi jau nelabai šviesioje jo galvelėje, ir stebiuosi, kad to nesupratau tada. Manau, kad tuomet man stigo meilės, kuri padeda daug ką suprasti. Paskui buvo labai lengva! Tėvas nenorėjo pulti mano skepticizmo tiesiai – tą vakarą jam tai būtų buvę per sunku, – todėl nedrąsiai atakavo iš flango, kaip ir derėjo ligotam žmogui. Atsimenu, jam prabilus alsavimas vis nutrūkdavo, užlaikydamas burnoje žodžius. Kaip sunku pasirengti kovai! Bet aš tuomet maniau, kad jis neguls, kol visko man neišklos, ir pasiruošiau ginčui, kuris taip ir neįvyko.

– Aš jaučiu, kokia didelė mano patirtis ir gyvenimo pažinimas, – tarė tėvas, vis žiūrėdamas į užgesusią nuorūką. – Ne veltui pragyvenau tiek metų. Žinau labai daug, bet, deja, kad ir kaip norėčiau, negaliu tau visko perteikti. Ak, kaip norėčiau tai padaryti! Dabar matau daiktų esmę ir suprantu, kas teisinga, tikra, o kas ne.

Ginčytis nederėjo. Nesiliaudamas valgyti, netvirtai burbtelėjau:

– Taip, taip, tėti.

Nenorėjau jo įžeisti.

– Gaila, kad grįžai taip vėlai. Anksčiau jaučiausi ne toks pavargęs ir būčiau galėjęs tau daug ką papasakoti.

Pamanęs, kad šitaip jis man priekaištauja, jog vėlai grįžau, pasiūliau atidėti diskusiją rytdienai.

– Tai ne diskusija, – tarė jis susimąstęs, – o visai kas kita. Tai dalykai, apie kuriuos nediskutuojama, tu irgi apie juos sužinosi, kai papasakosiu. Tik va, papasakoti apie juos sunku!

Man kilo įtarimas.

– Tu blogai jautiesi?

– Nesakyčiau, kad blogai, tiesiog labai pavargau ir tuoj eisiu gulti.

Jis paskambino ir šūktelėjo Mariją. Jai atėjus paklausė, ar jo kambaryje viskas paruošta. Tada greit pakilo, čiuždamas šle-

petėmis prisiartino prie manęs ir atkišo skruostą vakariniam bučiniui.

Matydamas, kaip netvirtai jis eina, aš vėl suabejojau ir paklausiau, kaip jis jaučiasi. Mudu pakartojom tuos pačius žodžius, ir jis dar sykį mane patikino jaučiąsis gerai, tik esąs pavargęs. Paskui pridūrė:

– Einu, apgalvosiu tai, ką rytoj tau pasakysiu. Esu tikras, kad su manim sutiksi.

– Aš mielai tave išklausysiu, tėti, – atsakiau susijaudinęs.

Matydamas mano ryžtą perimti jo patirtį, jis nusprendė dar pasilikti: reikėjo išnaudoti tokią patogią progą! Brūkštelėjo delnu sau per kaktą ir atsisėdo į kėdę, į kurią buvo atsirėmęs, kai kišo man pabučiuoti skruostą. Alsavo truputį dusulingai.

– Keista! – tarė. – Negaliu pasakyti tau nieko, absoliučiai nieko.

Jis apsidairė tarsi ieškodamas to, ko negalėjo rasti savyje.

– Ir vis dėlto, aš žinau labai daug, galima sakyti, žinau viską. Todėl, kad esu daug patyręs.

Jis visai nesikrimto, kad negali išsakyti minčių: šypsojosi patenkintas savo galia ir didybe.

Nežinau, kodėl iškart nepakviečiau gydytojo. Beje – turiu su gėda ir graužiamas sąžinės prisipažinti – buvau įsitikinęs, kad šiuos žodžius tėvui padiktavo puikybė, kurios apraiškų ne kartą esu pastebėjęs. Bet mačiau ir jo silpnybes ir tik todėl su juo nesiginčijau. Man patiko, kad ta įsivaizduojama galia teikia tėvui daug džiaugsmo, nors iš tiesų jis silpnas it kūdikis. Antra vertus, man savimeilę glostė tai, kad jis mane myli ir nori perteikti visas žinias, kurių vylėsi turįs, nors buvau tikras, jog nieko negali manęs išmokyti. Norėdamas tėvui įtikti ir jį nuraminti pasakiau, kad nereikia pernelyg stengtis prisiminti, ką nori pasakyti, nes tokiais atvejais net didžiausi mokslininkai labai sudėtingus dalykus atideda į nuošaliausias smegenų kerteles, kad ten jie savaime supaprastėtų.

– Tai, ką noriu tau pasakyti, visai nesudėtinga, – tarė jis. – Tik reikia rasti vieną žodį, vieną vienintelį žodį, ir aš jį rasiu! Bet ne šiąnakt, nes visą naktį miegosiu ir apie nieką nemąstysiu.

Tačiau jis sėdėjo kaip sėdėjęs. Įdėmiai į mane pažvelgęs, netvirtai tarė:

– Bijau, kad nemokėsiu išsakyti tau savo minčių, nes iš visko tik juokiesi.

Jis nusišypsojo tarsi prašydamas nepykti už tai, ką pasakė, atsistojo ir dar kartą atkišo man skruostą. Nenorėjau ginčytis ir aiškinti, kad pasaulyje yra daug dalykų, iš kurių galima ir reikia juoktis; tiesiog stipriai jį apkabinau, kad nusiramintų. Apkabinau jį, matyt, per stipriai, nes kai paleidau, alsavo dar sunkiau nei pirma, tačiau šis mano jausmų protrūkis jam buvo malonus, nes nuo durų draugiškai pamojavo ir linksmai tarė:

– Eime miegoti!

Ir išėjo kartu su Marija.

Likęs vienas, aš (irgi labai keista!) nepagalvojau apie jo sveikatą, bet kaip tikras sūnus tik padūsavau, kad tokių didžių tikslų siekiąs protas neįstengia išnaudoti galimybių, kurias teikia aukštesnė kultūra. Dabar, kai apie tai rašau ir esu beveik tokio pat amžiaus, kaip tuomet mano tėvas, tikrai žinau, kad žmogus gali jausti savo proto aukštumas, jausti labai stipriai, bet tuo viskas ir baigiasi. Kai giliai atsiduseęs žmogus su džiaugsmu priima gamtą tokią, kokia ji yra, argi tai nėra Kūrėjo mums duoto proto pasireiškimas? Neabejoju, kad paskutinę sąmoningą savo gyvenimo akimirką tėvas pasijuto viską žinąs, pagautas ūmaus religinio įkvėpimo, kai jam papasakojau diskutavęs su draugu apie krikščionybės kilmę. Tiesa, šiandien man aišku, kad tas jausmas tebuvo pirmasis smegenų edemos simptomas.

Atėjusi nukraustyti stalo, Marija pasakė, kad tėvas iškart užmigęs. Tada, jau visai nusiraminęs, atsiguliau ir aš. Lauke stūgavo vėjas. Gulėdamas šiltoje lovoje klausiausi jo tarsi lopšinės, kuri man grimztant į miegą skambėjo vis tyliau ir tyliau.

Nežinau, kiek laiko miegojau. Mane pažadino Marija. Tikriausiai ji buvo atbėgusi manęs šaukti keletą kartų. Dar giliai miegodamas jaučiau kažkokį nerimą, paskui, praplėšęs akis, išvydau besiblaškančią po kambarį tarnaitę ir viską supratau. Ji stengėsi mane pažadinti, o kai galų gale pabudau, kambary jos nebebuvo.

Ūžavo vėjas, aš baisiai norėjau miego ir, turiu prisipažinti, ėjau į tėvo kambarį labai nepatenkintas, kad mane pažadino. Marijai visada rodos, kad tėvas miršta, pamaniau aš. Užkursiu jai pirtį, jeigu ir šįsyk apsiriko!

Tėvo kambarys buvo nedidelis ir gana užgriozdintas. Mirus motinai, jis stengėsi kuo greičiau viską užmiršti ir persikėlė į kitą, mažesnį kambarį, kartu su visais baldais. Šykščiai apšviestas dujinės lempelės, pastatytos ant žemo naktinio staliuko, kambarys skendėjo prieblandoje. Marijos prilaikomas, tėvas gulėjo aukštielninkas, persisvėręs per lovos kraštą. Raudonas, suprakaitavęs jo veidas blizgėjo lempelės šviesoje. Atrėmęs galvą ištikimajai Marijai į krūtinę, tėvas dejavo iš skausmo, o nuo atvipusios lūpos per smakrą driekėsi seilės. Padėrusiu žvilgsniu jis žvelgė į sieną ir man įėjus nė nekrustelėjo.

Marija išgirdusi šeimininko dejones ir atbėgusi, kad šis neiškristų iš lovos. Anot jos, iš pradžių tėvas labai blaškęsis, ir nors dabar aprimęs, vis tiek ji nenorėtų palikti jo vieno. Matyt, norėjo pasiteisinti, kam mane pašaukė, bet aš ir taip supratau, kad ji pasielgė teisingai. Pasakodama Marija kūkčiojo, o aš užuot verkęs liepiau jai nutilti, girdi, čia trūkstą tik jos ašarų. Tada dar nesupratau, kas įvyko. Vargšelė iš visų jėgų stengėsi tvardytis.

Pasilenkęs prie tėvo ausies, šūktelėjau:

– Kodėl dejuoji tėti? Ar tau bloga?

Man rodos, tėvas mane išgirdo: dejavimas pritilo, ir jis nusuko akis nuo sienos tarsi norėdamas mane pamatyti; bet pažvelgti į mane jam nepavyko. Kelissyk šūktelėjau jam į ausį tą patį klausimą ir – nieko. Mano drąsą kaip ranka atėmė. Tą akimirką tėvas buvo arčiau prie mirties negu prie manęs, ir mano balsas jo nepasiekė. Man pasidarė labai baisu, ir aš iškart prisiminiau mūsų pokalbį per vakarienę. Praėjo vos pora valandų, o jis jau beišvykstąs sužinoti, kuris iš mudviejų tada kalbėjo tiesą. Kaip keista! Prie mano sielvarto prisidėjo sąžinės graužimas. Įsikniaubiau į tėvo pagalvę ir ėmiau pasikūkčiodamas raudoti, nors prieš kelias minutes dėl to bariau Mariją.

Dabar ji mane ramino, bet darė tai labai keistai. Kalbėjo tik apie tėvą, kuris dejavo, plačiai atmerkęs akis, tarsi numirėlis.

– Vargšelis! – porino ji. – Miršta su tokiais tankiais gražiais plaukais! – Ir paglostė tėvui galvą. Tai buvo tiesa: tėvo galvą dengė tankios baltos garbanos, o aš pradėjau plikti jau trisdešimties metų.

Visai pamiršau, kad pasaulyje esama gydytojų ir kad retkarčiais jie gali žmogų išgydyti. Skausmo iškreiptame tėvo veide jau mačiau mirtį ir nebeturėjau vilties. Kad reikia pakviesti gydytoją, priminė Marija. Ir nuėjo žadinti tarno, norėdama jį pasiųsti į miestą.

Likau vienas ir kokias dešimt minučių, prailgusių it amžinybė, laikiau tėvą, kad neiškristų iš lovos. Atsimenu, kad į savo rankas, prisiglaudusias prie to iškankinto kūno, stengiausi sudėti visą švelnumą, staiga užplūdusį man širdį. Mano žodžių jis negirdėjo; kaip kitaip galėjau jam pasakyti, kad jį labai myliu?

Atėjus tarnui, nukūbrinau į savo kambarį parašyti gydytojui laiškelio, bet neįstengiau suregzti nė poros sakinių ir paaiškinti, kad žinotų, kokių vaistų pasiimti. Nesilioviau galvojęs, kad tėvas miršta, ir klausiau savęs: „Ką dabar veiksiu šiame pasaulyje?“

Paskui prasidėjo ilgos laukimo valandos. Labai gerai jas prisimenu. Tėvo laikyti jau nebereikėjo, nes dabar jis ramiai gulėjo lovoje visiškai be sąmonės. Liovėsi dejavęs ir nieko nebejautė. Alsavo labai greitai, ir aš nejučia jį mėgdžiojau. Taip kvėpuoti ilgai negalėjau ir retkarčiais sustodavau atsipūsti vildamasis, kad sykiu su manim atsipūs ir ligonis. Bet jis nė nemanė sustoti, skubėjo pirmyn. Veltui bandėm įpilti jam burnon šaukštą arbatos. Gindamasis nuo mūsų, jis, rodės, net truputį atsigaudavo ir kietai sukąsdavo dantis. Netgi dabar jis buvo kaip visada neperkalbamas ir užsispyręs. Prieš rytą jo kvėpavimo ritmas pasikeitė. Tai jis alsuodavo iš lėto, ramiai, tarsi visai sveikas žmogus, tai greitai, karštligiškai, o paskui liaudavosi, ir mudu su Marija išsigandę manydavom, kad jau atėjo galas. Bet netrukus viskas prasidėdavo iš naujo, ir šis bespalvis muzikinis periodas kėlė neapsakomą liūdesį. Tas nelygus, bet garsus alsavimas tapo tarsi kambario dalimi. Nuo tos nakties jis apsigyveno čia labai labai ilgam!

Kritau ant sofos ir išgulėjau keletą valandų, o Marija sėdėjo ant lovos šalia ligonio. Ant tos sofos išliejau savo pirmąsias karčias ašaras. Verkdamas žmogus tarsi sumenkina savo paties kaltę ir

naudojasi proga dėl visko apkaltinti likimą. Verkiau, nes žinojau, kad tėvo, dėl kurio gyvenau, jau nebeturiu. Nesvarbu, kad mažai su juo bendravau. Juk stengdavaus būti geresnis tik norėdamas jam įtikti. Ir sėkmės siekiau ne vien dėl savęs, bet ir dėl jo, kad galėčiau pasigirti ir jį nuraminti, nes visada manim abejojo. Dabar – viskas baigta, jis negali daugiau manęs laukti ir išeis įsitikinęs, kad esu didžiausias nevykėlis. Iš tiesų karčios buvo mano ašaros.

Dabar, kai apie visa tai rašau, kai ženklinu popieriuje skausmingas praeities valandas, staiga prisimenu, kad įkyrus vaizdas, iškilęs pirmą kartą bandant atgaivinti aną naktį – garvežys, tempiąs į kalną vagonų virtinę, – mane persekiojo jau tada, kai gulėdamas ant sofos klausiausi tėvo alsavimo. Taip pūškuoja garvežiai, traukiantys sunkų sąstatą: iš pradžių gana iš lėto, paskui vis greičiau, greičiau, paskui grėsmingai nutyla, ir jums rodos, kad garvežys su vagonais tuoj nugarmės į nuokalnę. Mat kaip! Pirmosios pastangos prisiminti nukėlė mane į tą naktį ir į tas valandas, kurios pasirodė svarbiausios mano gyvenime.

Daktaras Koprosičius, lydimas sanitaro, nešančio lagaminėlį su instrumentais ir vaistais, atėjo pas mus dar neišaušus. Atėjo pėsčiomis, nes dėl audros buvo neįmanoma gauti ekipažo.

Sutikau daktarą verkdamas, ir jis buvo man labai malonus, įtikinėjo neprarasti vilties. Tačiau turiu iškart pasakyti, kad po to susitikimo pasaulyje nedaug teliko žmonių, kurie būtų man tokie antipatiški kaip daktaras Koprosičius. Jis dar gyvas, labai nukaršęs ir viso miesto gerbiamas žmogus. Sutikęs jį gatvėje, kėbžlinantį koja už kojos, visai sukiužusį, išlindusį pamankštinti senų kaulų ir pakvėpuoti grynu oru, vis dar pajuntu tą seną antipatiją.

Tada gydytojui buvo truputį per keturiasdešimt. Jis garsėjo kaip teismo medicinos specialistas, ir nors niekam nebuvo paslaptis, kad jis – Italijos patriotas, imperijos valdžia juo pasitikėjo ir skirdavo atlikti svarbiausias ekspertizes. Tai buvo liesas, nervingas, blankaus veido žmogus, tik jo praplikusi kakta atrodė labai aukšta. Jis turėjo įprotį, teikiantį jam orumo, kaip ir praplikusi kakta: kai nusiimdavo akinius (taip darydavo norėdamas pamąstyti), nie-

ko nematančios jo akys grėsmingai arba su pašaipa žvelgdavo ne į pašnekovą, o pro šalį ir atrodė bespalvės tarsi marmurinės statulos. Buvo nemalonu į jas žiūrėti. Bet jeigu turėdavo ištarti bent vieną žodį, būtinai užsidėdavo akinius, ir jo žvilgsnis vėl tapdavo geraširdis kaip doro miestiečio, kuris kalba gerai viską apgalvojęs.

Įėjęs gydytojas atsisėdo prieškambaryje ir keletą minučių ilsėjosi. Paprašė smulkiai papasakoti, kaip viskas buvo nuo pat priepuolio pradžios. Klausydamasis nusiėmė akinius ir įbedė keistų akių žvilgsnį į sieną už manęs.

Stengiausi viską papasakoti kuo tiksliau, bet, turint galvoje mano nuotaiką, tai buvo nelengva. Be to, prisiminiau, kad daktaras Koprosičius negali pakęsti, kai žmonės vartoja medicinos terminus, norėdami pasirodyti irgi šį tą išmaną. Ir kai paminėjau, rodos, „cerebrinį alsavimą", jis užsidėjo akinius ir tarė:

– Atsargiau su apibrėžimais. Pamatysim vėliau, kas tai yra.

Papasakojau apie keistą tėvo elgesį, apie jo norą būtinai mane pamatyti ir skubėjimą atsigulti. Keistų tėvo kalbų neminėjau, matyt, bijojau, kad turėsiu atskleisti, ką jam atsakiau. Tačiau papasakojau, jog tėvas neįstengė tiksliai suformuluoti minties, ir man susidarė įspūdis, kad jis įtemptai apie kažką galvoja, bet nesugeba viso to išreikšti žodžiais. Daktaras užsidėjo akinius ir pergalingai šūktelėjo:

– Žinau, kas sukosi jam galvoje!

Aš irgi žinojau, bet tylėjau, kad daktaras nesupyktų: edema.

Prisiartinau prie ligonio lovos. Sanitaro padedamas, daktaras ėmė vartalioti vargšą bejausmį kūną, ir man rodės, kad niekada nebaigs. Išklausęs ir apžiūrėjęs, pabandė tėvą prakalbinti, bet nieko nepešė.

– Užteks, – pagaliau burbtelėjo jis. Nusiėmęs akinius, priėjo prie manęs, įbedė akis į grindis ir atsiduseęs tarė: – Laikykitės! Vilties beveik nebėra.

Nuėjome į mano kambarį. Jis nusiplovė rankas ir net veidą nusiprausė.

Prausdamasis nusiėmė akinius, ir kai atsitiesė šluostytis veido, šlapia jo galva buvo panaši į negrabiai išdrožto amuleto galvutę.

Daktaras prisiminė mudu su tėvu buvus pas jį prieš keletą mėnesių ir nusistebėjo, kad neatėjom dar kartą. Jis net pamanė, kad kreipėmės į kitą gydytoją; tada jis man aiškiai pasakęs, kad tėvui reikią gydytis. Buvo be akinių ir mane bardamas atrodė tiesiog baisiai. Kalbėjo pakėlęs balsą, reikalavo pasiaiškinimų, o jo akys šmižinėjo aplinkui, tarsi tų pasiaiškinimų ieškodamos.

Be abejo, jis buvo teisus, priekaištų aš nusipelniau. Bet turiu pažymėti, kad nekenčiu daktaro Koprosičiaus visai ne dėl tų priekaištų. Teisinausi, kad tėvas labai nemėgęs nei gydytojų, nei vaistų. Kalbėdamas verkiau, o daktaras, toks geras ir kilnus, mane ramino, girdi, nors ir būtume pas jį atėję, jo mokslas vis tiek nebūtų tėvo išgelbėjęs, nebent ši nelaimė būtų ištikusi truputį vėliau.

Tačiau, beklausinėdamas apie pirmuosius ligos požymius, jis rasdavo man vis naujų priekaištų. Norėjo žinoti, ar pastaruosius mėnesius tėvas nesiskundė sveikata, apetito stoka, miegu. Negalėjau pasakyti nieko tikra, netgi nežinojau, ar jis valgė daug ar mažai, nors kasdien sėdėjom prie vieno stalo. Mano kaltė buvo tokia aiški, kad visai sugniužau, nors, tiesą sakant, daktaras klausinėjo lyg tarp kitko. Pasakiau, kad Marijai visada rodėsi, jog tėvas jau prie mirties, bet aš tik pasijuokdavau.

Žiūrėdamas į lubas, gydytojas šluostėsi ausis.

– Po poros valandų jis atgaus sąmonę, bent iš dalies, – tarė.

– Vadinasi, yra vilties? – sušukau.

– Jokios! – sausai atsakė jis. – Bet tokiu atveju visada padeda dėlės. Jis truputį atsikvošės, bet paskui galbūt visai išeis iš proto.

Gydytojas gūžtelėjo pečiais ir pakabino rankšluostį. Tas gūžtelėjimas tikriausiai reiškė, kad jis pats nepatenkintas savo darbu, ir tai suteikė man drąsos. Mane apėmė siaubas pagalvojus, kad tėvas atsipeikės tik dėlto, kad suvoktų mirštąs, bet jei ne tas gūžtelėjimas, nebūčiau drįsęs to pasakyti.

– Daktare, ar jums neatrodo, kad grąžinti jam sąmonę nežmoniška? – tariau maldaujamu balsu. Ir prapliupau verkti. Buvau baisiai sudirgęs ir jau seniai norėjau pravirkti, bet daviau valią ašaroms tik dabar, kad daktaras nesupyktų dėl mano abejonės jo gydymo tikslingumu.

– Na jau, na, nusiraminkit, – švelniai ėmė guosti jis mane. – Ligonio sąmonė nepraskaidrės taip, kad jis suprastų savo būseną. Juk jis ne gydytojas. Jeigu jam niekas nepasakys, jis niekada nesužinos, kad miršta. Žinoma, gali būti ir blogiau: yra pavojus, kad jis išprotės. Bet aš atsinešiau tramdomuosius marškinius ir paliksiu čia sanitarą.

Dar labiau išsigandęs, puoliau maldauti, kad jis nedėtų dėlių. Tada jis kuo ramiausiai man paaiškino, kad dėlės tikriausiai jau uždėtos, nes išeidamas iš tėvo kambario liepęs sanitarui tai padaryti. Man pašoko pyktis. Nedora grąžinti ligoniui sąmonę, kai nebėra vilties jį išgelbėti, nedora jį kankinti mirties baime ar apvilkti tramdomaisiais marškiniais, kai jis taip dūsta! Įniršęs, bet nesiliaudamas lieti ašarų, dėl kurių buvo galima atleisti tokį nesivaldymą, pareiškiau, kad labai žiauru neduoti ramiai numirti beviltiškam ligoniui.

Nekenčiu šio žmogaus, nes už tuos žodžius jis ant manęs supyko. Kaip tik to negaliu jam atleisti. Jis taip susijaudino, kad net akinius pamiršo užsidėti, bet vis tiek tiksliai nustatė, kur mano galva, ir įbedė į mane savo baisias akis. Girdi, aš norįs nutraukti ir tą plonytę vilties giją. Taip man ir pasakė, žiauriai, negailestingai.

Brendo konfliktas. Verkdamas suklykiau, kad prieš kelias minutes jis pats pasakęs, jog vilties nesą. Tai mano namai, ir aš nenoriu, kad su jų gyventojais būtų atliekami bandymai: tam esama kitų vietų!

Labai griežtai ir ramiai – dėl to balsas skambėjo beveik grėsmingai – jis atsakė:

– Aš tik paaiškinau, ką gali medicina šią akimirką. Bet niekas nežino, kas bus po pusvalandžio arba rytoj. Palikdamas jūsų tėvą gyvą, aš suteikiau jam visas galimybes.

Jis užsidėjo akinius ir vėl tapęs panašus į pedantišką valdininką įniko ilgai aiškinti, kokią didelę reikšmę šeimos gerovei galįs turėti gydytojo įsikišimas. Kartais nors pusę valandos pailgintas gyvenimas nulemia, kam teksiąs palikimas.

Dabar verkiau iš gailesčio pačiam sau, dėl to, kad esu priverstas klausytis tokių dalykų kaip tik dabar. Bet tylėjau, nes nebeturėjau jėgų ginčytis. Juo labiau kad dėlės jau dirbo savo darbą.

Gydytojas prie ligonio lovos yra visagalis, todėl daktarui Koprosičiui rodžiau visokeriopą pagarbą. Gal kaip tik ta pagarba man sukliudė pasiūlyti sušaukti konsiliumą, ir dėl to graužiausi daugelį metų. Šiandien ši sąžinės graužatis nugrimzdo į praeitį, kaip, beje, ir kiti jausmai, apie kuriuos čia pasakoju šaltakraujiškai, tarsi tai būtų atsitikę ne man, o kažkam kitam. Nuo tos nakties mano širdy išliko tik vienas jausmas – antipatija gydytojui, kuris dar tebėra gyvas.

Netrukus vėl grįžom prie tėvo lovos. Jis gulėjo ant dešinio šono ir miegojo. Jo smilkinys buvo uždengtas skepetaite, kad nebūtų matyti dėlių paliktų žaizdelių. Gydytojas panoro įsitikinti, ar tėvas atgavo sąmonę, ir šūktelėjo jam į ausį. Ligonis nė nekrustelėjo.

– Juo geriau, – drąsiai, bet nesiliaudamas verkti tariau aš.

– Dėlių poveikis tuoj pasirodys, – atsakė gydytojas. – Argi nematot, kad jo kvėpavimas pasikeitė?

Iš tikrųjų jo kvėpavimas, vis dar dažnas ir sunkus, jau nebebuvo panašus į mane taip gąsdinusį garvežio pūškavimą.

Sanitaras kažką gydytojui pasakė, ir šis linktelėjo. Jie nutarė užvilkti tėvui tramdomuosius marškinius. Ištraukę juos iš lagamino, tėvą pakėlė ir pasodino lovoje. Ligonis atsimerkė, tačiau jo žvilgsnis buvo tarsi neregio. Aš vėl prapliupau verkti: bijojau, kad ūmai nušvis jam akys ir jis viską pamatys. Bet vos tik tėvo skruostas palietė pagalvę, jis iškart tarsi lėlė užsimerkė.

– Štai dabar kas kita, – patenkintas burbtelėjo gydytojas.

Iš tiesų dabar buvo visai kas kita! Man beliko tik laukti nelaimės. Karštai pabučiavau tėvą į kaktą ir mintyse palinkėjau: „Miegok! Miegok, kol užmigsi amžinai!“

Aš palinkėjau tėvui numirti, bet gydytojas nesuprato ir geraširdiškai tarė:

– Na matot, jūs irgi džiaugiatės, kad jis atsigauna.

Kai gydytojas išėjo, jau švito. Aušra buvo blyški ir kažkokia nedrąsi. Man atrodė, kad vėjas aprimęs, nors vis dar pūtė gūsiais, blokšdamas į langus sušalusio sniego kruopas.

Palydėjau gydytoją iki sodo. Kad nesuprastų, kaip jo nekenčiu, buvau su juo perdėtai mandagus. Mano veidas, mano žodžiai reiškė

tik pagarbą. Tik jam einant keliuku vartelių link, leidau sau susiraukti, kad nors truputį palengvėtų. Maža juoda figūrėlė balto sniego fone svirduliuodama kūbrino tolyn, retkarčiais sustodama, kad pūstelėjus smarkesniam vėjo gūsiui nepargriūtų. Bet vien tik grimasos man buvo maža. Aš taip ilgai save tramdžiau, kad dabar būtinai turėjau išlieti jausmus. Kurį laiką vaikščiojau alėja pirmyn ir atgal plika galva, nors spaudė šaltis, piktai maknodamas per gilų sniegą. Nežinau, ar tas vaikiškas pyktis buvo nukreiptas prieš gydytoją ar prieš mane patį. Tikriausiai prieš mane patį, norėjusį, kad tėvas mirtų, bet neišdrįsusį to pasakyti. Aš tylėjau, ir tas nuoširdžios sūnaus meilės sukeltas noras pavirto nusikaltimu, didžiu svoriu užgulusiu man širdį.

Ligonis miegojo. Ištarė tik du žodžius, kurių nesupratau, ištarė juos ramiai, tarsi su kažkuo kalbėdamasis. Tai buvo baisiai keista, nes labai tankus jo alsavimas anaiptol nebuvo ramus. Ką jie galėjo reikšti? Kad jis atgauna sąmonę ar kad stovi ant mirties slenksčio?

Marija dabar sėdėjo šalia ligonio lovos kartu su sanitaru. Šis atrodė vertas pasitikėjimo, bet nepatiko tas jo perdėtas sąžiningumas. Marija norėjo duoti tėvui šaukštelį sultinio, kuris esąs puikus vaistas, bet jis neleido. Gydytojas dėl sultinio nieko nesakė, ir sanitaras nusprendė palaukti, kol jis grįš. Vienas nesiryžo spręsti šios didžiulės problemos. Apie tokį menkniekį kalbėjo pernelyg kategoriškai. Vargšė Marija sultinio daugiau nesiūlė, aš irgi tylėjau. Tik su pasidygėjimu susiraukiau.

Mane privertė atsigulti, nes su sanitaru turėjau praleisti prie ligonio lovos visą naktį: privalėjom būti dviese, kad galėtume pakaitomis numigti čia pat ant sofos. Atsiguliau ir iškart užmigau – maloniai nugrimzdau į visišką nebūtį, kurios, tuo esu tikras, nedrumstė jokie sapnai.

Tačiau praeitą naktį, kiaurą dieną praleidęs narstydamas šiuos prisiminimus, regėjau labai ryškų sapną, nubloškusį mane atgal į tuos laikus. Sapnavau, kad mudu su daktaru stovim tam pačiam kambary, kur ginčijomės dėl dėlių ir tramdomųjų marškinių, tik tas kambarys atrodė visai kitaip, nes dabar tai buvo mano ir žmonos miegamasis. Aiškinau daktarui, kaip reikia gydyti tėvą, o jis

(ne senas ir sukriošęs, kaip dabar, o stiprus ir nervingas, kaip tada), sukinėdamas rankoje akinius ir žvelgdamas kažkur pro šalį, supykęs įrodinėjo, kad nereikia nieko daryti. „Dėlės sugrąžins tėvą į gyvenimą ir kančias. Nereikia jų!“ – prieštaravo jis. O aš, trankydamas kumščiu kažkokią medicinos knygą, šaukiau: „Dėlių! Reikalauju dėlių! Ir tramdomųjų marškinių!“

Matyt, sapnuodamas rėkiau, nes žmona mane pažadino. Ak, tie tolimi šešėliai! Juos pamatyti galima tik per tokį optinį prietaisą, kuris viską apverčia aukštyn kojom.

Ramus be sapnų miegas – tai paskutinis tos dienos prisiminimas. Paskui ėjo ilgos, viena į kitą panašios dienos. Orai pasitaisė; gydytojas tvirtino, kad tėvo sveikata irgi pagerėjo. Jis laisvai vaikščiojo po kambarį ir dažnai iš lovos eidavo prie krėslo, norėdamas kvėptelti oro. Kartais pro langą žvelgdavo į sodą, užklotą akinamai spindinčiu saulėje sniegu. Kiekvieną kartą įėjęs į kambarį būdavau pasiruošęs kalbėtis, vildamasis, kad ta sąmonė, kurios grįžtant laukė Koprosičius, bus jau pasirodžiusi. Bet, nors tėvas kasdien vis geriau girdėjo ir vis daugiau suprato, sąmonė buvo dar toli.

Deja, turiu pripažinti, kad prie mirštančio tėvo lovos jaučiau didelį apmaudą, ir dėl to mano kančia buvo kažkokia netikra. Tą apmaudą man kėlė visų pirma Koprosičius, ir kuo labiau stengiausi jį nuslėpti, tuo jis didėjo. Bet pykau ir ant savęs, jog negaliu vėl pradėti kalbos su daktaru ir aiškiai jam pasakyti, kad jo mokslas nevertas nė skatiko ir aš linkiu tėvui mirties, kad nesikankintų.

Galų gale mane ėmė erzinti ir pats ligonis. Tas, kuriam teko kiauras dienas ir naktis budėti prie neramaus ligonio lovos ir pasyviai stebėti, ką veikia kiti, nes pats slaugės darbo neišmano, mane supras. Man reikėjo gerai pailsėti, kad praskaidrėtų siela ir galėčiau apmąstyti savo skausmą, gal net juo mėgautis. Tačiau turėjau grumtis su tėvu, tai liepdamas išgerti vaistus, tai neleisdamas išeiti iš kambario. Kova, kad ir kokia ji būtų, visada erzina.

Kartą vakare Karlas – taip vadinosi sanitaras – pašaukė mane norėdamas parodyti, kad tėvui ir vėl pagerėjo. Nedelsdamas atbėgau, išsigandęs, kad senukas dabar supras savo būseną ir apkaltins mane.

Tėvas stovėjo vidury kambario tik su baltiniais ir naktine raudono šilko kepuraite. Nors vis dar kamavo smarkus dusulys, retkarčiais jis ištardavo trumpus, bet visai prasmingus žodžius. Man įėjus, jis tarė Karlui:

– Atidaryk!

Norėjo, kad atvertų langą. Karlas paaiškino, kad to daryti negalima, nes lauke labai šalta. Tėvas pamiršo, ko prašė, atsisėdo į krėslą prie lango ir patogiai jame įsitaisė. Išvydęs mane, nusišypsojo ir paklausė:

– Miegojai?

Nemanau, kad išgirdo mano atsakymą. Tai buvo ne ta sąmonė, kurios bijojau. Mirštantis žmogus galvoja ne apie mirtį. Visas jo organizmas buvo užsiėmęs tik kvėpavimu. Užuot išklausęs, ką pasakysiu, jis vėl šūktelėjo Karlui:

– Atidaryk!

Tėvas nenustygo vietoje. Nepasėdėjo krėsle nė minutėlės. Atsistojo, pastovėjo, tada sanitaro padedamas vargais negalais įsiropštė į lovą, pagulėjo ant kairio šono, paskui greit persivertė ant dešinio, vėl šaukė sanitarą, kad šis padėtų jam atsikelti, ir grįžo prie krėslo, kuriame šįkart užtruko ilgėliau.

Tą dieną, eidamas nuo lovos prie krėslo, jis sustojo prieš veidrodį ir žiūrėdamas į save sumurmėjo:

– Aš panašus į meksikietį!

Tikriausiai norėdamas paįvairinti tą klaikią vaikščiojimo nuo lovos prie krėslo monotoniją, jis pabandė užsirūkyti. Bet vieną kartą užsitraukęs ėmė dusti ir tuojau pat išpūtė dūmą.

Kartą jam grįžo sąmonė, ir Karlas skubiai mane pakvietė.

– Aš sunkiai sergu, ar ne? – paklausė sunerimęs.

Tačiau tas sąmonės blyksnis daugiau nesikartojo. Greit jis ėmė netgi kliedėti. Atsikėlęs iš lovos įsivaizdavo pabudęs kažkokiame Vienos viešbutyje. Vieną sapnavo, matyt, todėl, kad pajutęs sausumą burnoje prisiminė skanų šaltą vandenį, kurį tame mieste kadaise gėrė. Ir jis prakalbo apie tyrą vandenį, trykštantį iš artimiausio fontano.

Tiesą sakant, tai buvo neramus, bet klusnus ligonis. Tačiau

tas klusnumas nė kiek nemažino mano įtampos, nes bijojau, kad atsigavęs ir supratęs savo padėtį jis labai supyks, nors kol kas nuolankiai vykdė visus nurodymus, kad tik kuo greičiau išsivaduotų iš savo dusulio. Sanitaras pasiūlė jam stiklinę pieno, ir jis nuoširdžiai apsidžiaugęs sutiko. Bet vos paragavęs nekantriai liepė ją vėl pasiimti ir nesulaukęs, kol prašymas bus patenkintas, metė ant grindų.

Gydytojas nė karto neparodė esąs nepatenkintas ligonio sveikatos būkle. Kiekvieną dieną jis sakydavo, kad tėvas jaučiąsis geriau, bet greit vis tiek mirsiąs. Kartą jis atvažiavo su karieta, mat kažkur labai skubėjo. Prieš išvykdamas patarė kuo ilgiau išlaikyti ligonį lovoje, nes kai žmogus guli, širdžiai lengviau varinėti kraują. Tą pat jis pasakė ir tėvui, kuris jį suprato ir visai sąmoningai pažadėjo atsigulti, tačiau neskubėjo ir stovėjo vidury kambario, o paskui staiga tarsi nutolo ir, matyt, vėl ėmė galvoti tik apie savo dusulį.

Atėjus nakčiai, aš su siaubu pamačiau, kaip bunda jo sąmonė, kurios taip bijojau. Naktis buvo šviesi, ir jis, atsisėdęs prie lango į krėslą, žiūrėjo į žvaigždėmis nusėtą dangų. Alsavo kaip visada dusulingai, bet, matyt, nelabai kankinosi, nes buvo įnikęs į dangaus stebėjimą. Tikriausiai dėl to, kad duso, jis nuolat linkčiojo galva, tarsi kažkam pritardamas.

„Dabar jis sprendžia problemas, kurių visada vengė“, – pagalvojau išsigandęs. Aš irgi ėmiau žiūrėti ten, kur buvo įsmeigtos jo akys. Tėvas sėdėjo tiesiai ir žvelgė į dangų tarsi pro aukštai lubose įtaisytą langelį. Man pasirodė, kad jis žiūri į Plejadžių žvaigždyną. Galbūt per visą savo gyvenimą jis nežiūrėjo taip ilgai ir taip toli. Ūmai, vis tebesėdėdamas tarsi mietą prarijęs, jis atsigręžė į mane.

– Žiūrėk! Žiūrėk! – tarė griežtai ir tarsi perspėdamas. Paskui vėl žvilgtelėjo į dangų ir vėl atsisuko į mane.

– Matei? Matei? – Norėjo vėl atsisėsti taip, kad matytų žvaigždes, bet nepajėgė ir nusilpęs atsilošė į krėslo atkaltę. Kai paklausiau, ką ten pamatė, jis nesuprato; jau buvo pamiršęs ir ką ten matė, ir ką norėjo man parodyti. Žodis, kurio taip ilgai ieškojo, prasmego į nebūtį.

Naktis buvo ilga, bet, tiesą sakant, neišvargino nei manęs, nei sanitaro. Leidom ligoniui daryti viską, ir jis vaikščiojo po kambarį su keistu savo apdaru, nė neįtardamas, kad laukia mirties. Teisybė, kartą pabandė išeiti į koridorių, kur buvo labai šalta. Aš jam neleidau, ir jis iškart pakluso. Kitą kartą sanitaras, girdėjęs gydytojo patarimus, neleido jam atsikelti iš lovos, bet tėvas užsispyrė. Jis nusikratė savo stingulio, ėmė verkti ir vis tiek atsikėlė. Tada aš pareikalavau, kad sanitaras jam nekliudytų. Tėvas tuoj nurimo ir kaip visada įniko tyliai žingsniuoti po kambarį, ieškodamas palengvėjimo.

Atėjus gydytojui, jis leidosi apžiūrimas ir netgi stengėsi giliai kvėpuoti, kai jį paprašydavo. Paskui atsigręžė į mane:

– Ką jis sako?

Staiga tarsi užsimiršo, bet greit ir vėl paklausė:

– Kada galėsiu išeiti?

Tokio klausimo padrąsintas, daktaras paprašė mane ligoniui pasakyti, kad stengtųsi kuo ilgiau gulėti. Tėvas klausė tik tų, prie kurių balso buvo pripratęs: manęs, Marijos, sanitaro. Netikėjau, kad iš to gulėjimo kas nors išeis, bet daktaro prašymą išpildžiau, ir gana griežtu balsu.

– Gerai, gerai, – pažadėjo tėvas ir atsikėlęs nuėjo prie krėslo.

Gydytojas pažiūrėjo į jį ir mostelėjęs ranka sumurmėjo:

– Matyt, jam geriau, kai pakeičia padėtį.

Netrukus nuėjau gulti, bet negalėjau sudėti bluosto. Galvojau apie ateitį ir apie tai, kad dabar nebebus dėl ko stengtis tapti geresniam. Ilgai verkiau, gailėdamas veikiau savęs negu nelaimingo tėvo, besiblaškančio po savo kambarį.

Man atsikėlus, nuėjo gulti Marija, ir prie ligonio lovos likom mudu su sanitaru. Jaučiausi pavargęs ir prislėgtas; tėvas buvo labai neramus.

Tada atsitiko ta baisi scena, kurios niekad neįstengiau užmiršti; jos šešėlis nusidriekė toli į ateitį, temdė mano džiaugsmus, gožė mano drąsą. Tik bėgant metams bluko mano jausmai, grimzdo užmarštin skausmas.

– Būtų gerai, jei mums pavyktų priversti jį gulėti. Daktaras sakė, kad tai labai svarbu! – tarė sanitaras.

Aš gulėjau ant sofos. Po sanitaro žodžių atsikėliau ir priėjau prie lovos; ligonis buvo atsigulęs ir duso labiau nei paprastai. Nusprendžiau neleisti jam keltis bent kokį pusvalandį, kaip patarė daktaras. Argi tai nebuvo mano pareiga?

Stengdamasis ištrūkti man iš rankų, tėvas vertėsi ant šono prie lovos krašto. Bet aš stipriai laikiau jį už peties ir griežtai liepiau nejudėti. Jis išsigando ir nurimo. Ūmai sušuko:

– Mirštu!

Ir kilstelėjo galvą. Aš irgi išsigandau, patraukiau rankas, ir jam pavyko atsisėsti ant lovos krašto, tiesiai prieš mane. Tikriausiai jis supyko, kad kurį laiką trukdžiau jam judėti, arba pamanė, jog aš ne tik šviesą užstoju, bet ir atimu orą, kurio jam taip stinga. Sutelkęs visas jėgas, jis vis dėlto atsistojo, aukštai iškėlė ranką, tarsi žinodamas, kad gali pasikliauti tik jos svoriu, ir šėrė man per veidą. Paskui sudribo ant lovos, o nuo lovos nusivertė ant grindų. Jis mirė!

Tada dar nežinojau, kad jis mirė, bet man suspaudė širdį, kad mirdamas norėjo mane nubausti. Karlo padedamas jį pakėliau, paguldžiau ant lovos ir verkdamas kaip nubaustas vaikas sušukau jam į ausį:

– Aš nekaltas! Tai tas prakeiktas daktaras liepė tau gulėti!

Aš melavau. Ir vėl kaip vaikas pasižadėjau daugiau taip nesielgti.

– Gali daryti, ką tik nori! – sušukau aš.

Sanitaras man tarė:

– Jis mirė.

Mane iš kambario veste išvedė. Jis mirė, ir aš niekada negalėsiu įrodyti, kad esu nekaltas!

Likęs vienas, pasistengiau suimti save į rankas. Samprotavau taip: negali būti, kad tėvas, būdamas be sąmonės, staiga nusprendė mane nubausti ir tiksliai nusitaikęs sušėrė man per veidą.

Bet argi galėjau būti tikras, kad mano samprotavimas teisingas? Man netgi toptelėjo paklausti Koprosičių. Kaip gydytojas, jis galėtų man paaiškinti apie mirštančio žmogaus sugebėjimą spręsti ir veikti. Galbūt šis beviltiškas ligonio gestas tebuvo pastangos palengvinti sau kvėpavimą! Bet daktarui Koprosičiui nesakiau nie-

ko. Argi galėjau jam prisipažinti, kaip tėvas su manim atsisveikino? Juk jis ir taip mane kaltino, kad nemyliu tėvo!

Paskutinis smūgis man buvo suduotas, kai vakare išgirdau Karlą virtuvėje pasakojant Marijai:

– Mirdamas tėvas aukštai pakėlė ranką ir kad kirs sūnui per veidą! – Tai žinojo sanitaras, tad, savaime suprantama, sužinos ir Koprosičius.

Grįžęs į tėvo kambarį pamačiau, kad numirėlis jau aprengtas. Tikriausiai sanitaras sušukavo gražius baltus jo plaukus. Mirtis sustingdė kūną, ir tėvas ilsėjosi iškilnus ir grėsmingas. Jo rankos – didelės, stiprios ir gražios – pamėlo, bet gulėjo taip tikroviškai, kad, rodės, griebs mane ir nubaus. Daugiau jo nemačiau: nenorėjau ir negalėjau.

Paskui, laidojant, galvojau, koks tėvas buvo silpnas ir geras – tokį jį pažinojau nuo vaikystės, – ir įtikinau save, kad mirdamas sušėrė man per veidą netyčia, visai to nenorėdamas. Ir man iškart pasidarė labai gera, o prisiminimas apie tėvą irgi ėmė keistis, buvo vis malonesnis ir malonesnis. Tai buvo kaip nuostabus sapnas: pagaliau mudu su tėvu puikiai sutarėm, tik dabar aš tapau silpnas, o jis – stiprus.

Paskui panirau į vaikystės religiją. Įsivaizdavau, kad tėvas mane girdi ir dabar galiu jam pasakyti, kad kaltas ne aš, o daktaras. Nesvarbu, kad tai melas, nes dabar jis, kaip, beje, ir aš, suprato viską. Dar ilgai tęsėsi mano pokalbiai su tėvu – malonūs ir slapti kaip uždrausta meilė, nes būdamas su kitais ir toliau šaipiausi iš religinių apeigų, nors iš tikrųjų – turiu čia prisipažinti – kiekvieną dieną karštai kažkam melsdavausi už tėvo sielą. Tiesą sakant, tai ir yra tikroji religija: jos nereikia išpažinti atvirai, kad gautum paguodą, be kurios kartais – teisybė, tai būna retai – neįmanoma ištverti.

5. *Mano vedybų istorija*

Jaunuolis iš buržuazinės šeimos gyvenimą supranta kaip karjerą, o ankstyvoje jaunystėje jo idealas – Napoleonas. Tai nereiškia, kad jis būtinai svajoja tapti imperatoriumi: į Napoleoną galima būti panašiam ir stovint daug daug žemiau. Net labiausiai įtemptas gyvenimas yra tarsi jūros banga, kuri vos radusis kas akimirką keičiasi ir galų gale išnyksta! Aš irgi maniau, kad pasieksiu viršūnę ir išnyksiu kaip banga ar Napoleonas.

Visas mano gyvenimas skambėjo viena gaida, gana aukšta – daugelis man net pavydėjo, – tačiau baisiai nuobodžia. Draugai visada mane gerbė, beje, aš ir pats nuo tada, kai subrendau, beveik nepakeičiau nuomonės apie save.

Turbūt mintis apie vedybas atėjo man į galvą todėl, kad nusibodo visą laiką skleisti ir girdėti tą pačią gaidą. Kas to nepatyrė savo kailiu, įsivaizduoja, kad vedybos tai kažkas labai svarbaus. Mes išsirenkam gyvenimo draugę, ir ji pratęsia giminę, ją pagerina arba pablogina; tačiau motina gamta, kuri tik to ir siekia, bet tiesiogiai priversti negali, nes tuo metu vaikai rūpi mažiausiai, įteigia mums mintį, kad per žmoną atsinaujinsim mes patys. Tai tik iliuzija, gal ir įdomi, bet jokio bandymo nepatvirtinta. Iš tiesų žmonės paskui gyvena šalia vienas kito lygiai tokie kokie buvo. Žinoma, kuris nors gali raukyti nosį, kad išrinktasis labai į jį nepanašus, arba pavydėti, kad kitas už jį pranašesnis.

Gražiausia tai, kad mano vedybų istorija prasidėjo nuo pažinties su būsimuoju uošviu; su juo susidraugavau ir juo žavėjausi dar nežinodamas, kad turi tekintinų dukterų. Taigi į vedybas mane pastūmėjo visai ne sąmoningas sprendimas. Palikau merginą, ku-

ri dar visai neseniai atrodė skirta kaip tik man, ir prisirišau prie būsimojo uošvio. Matyt, taip buvo lemta.

Tūnantį mano širdy naujovių troškimą patenkino Džovanis Malfentis, labai nepanašus nei į mane, nei į visus, su kuriais iki šiol stengiausi draugauti. Buvau gana išsilavinęs, nes baigiau du fakultetus ir ilgą laiką nieko neveikiau, tik tobulinau savo žinias. O Malfentis buvo stambus pirklys, neišpruseęs ir labai veiklus. Kaip tik tuo savo neišprusimu jis buvo stiprus ir visada ramus. Pavydėjau jam ir juo žavėjausi.

Malfentis turėjo per penkiasdešimt metų, buvo geležinės sveikatos, labai aukštas, storas ir svėrė daugiau kaip šimtą kilogramų. Tas kelias mintis, kurios kirbėjo didelėje galvoje, Malfentis taip išskaidrino, taip išmąstė ir ištobulino gausybėje kasdienių reikalų, kad jos tapo jo kūno, jo charakterio dalimi. Man labai stigo būtent tokių minčių, ir aš vyliausi, kad draugystė su juo praturtins mane.

Į biržą užėjau patartas Olivio, girdi, man, pradedančiam verslininkui, būtų pravartu joje lankytis, be to, iš ten aš galįs parnešti naudingų žinių ir jam. Pasirinkau stalą, prie kurio it soste sėdėjo būsimasis mano uošvis, ir ten pasilikau, nes supratau pagaliau radęs prekybos katedrą, kurios seniai ieškojau.

Jis greit pastebėjo, kad juo žaviuosi, ir atsakė į tai kažkokia tėviška draugyste. Gal iškart suprato, kuo visa tai baigsis? Kai susižavėjęs sėkminga jo veikla aš vieną vakarą prasitariau norįs atleisti Olivį ir pats tvarkyti reikalus, jis liepė to nedaryti ir netgi atrodė ne juokais išsigandęs. Aš galįs imtis prekybos, bet turįs tvirtai laikytis Olivio, kurį jis gerai pažįstąs.

Jis mielai dalijosi žiniomis ir netgi įrašė mano užrašų knygutėje tris priesakus, kurių laikantis, anot jo, turinti klestėti bet kokia įmonė: 1) nebūtina pačiam mokėti dirbti, bet tas, kuris nesugeba priversti dirbti kitų, anksčiau ar vėliau žlunga; 2) graužtis reikia tik dėl pražiopsotos naudos; 3) teorija – puikus dalykas, bet ją pritaikyti galima tik verslą likvidavus.

Aš atmintinai moku ir daugiau tokių taisyklių, bet jomis niekada nesinaudojau.

Vos tik kokiu žmogum susižaviu, iškart imu jį mėgdžioti. Mėgdžiojau ir Malfentį. Norėjau būti klastingas kaip jis, ir man pasirodė, kad iš tikrųjų toks esu. O kartą net pamaniau esąs dar gudresnis. Įsitikinęs, kad jo prekybos sistemoje atradau klaidą, jam tai pasakiau vildamasis pelnyti pagarbą. Kartą biržoje, kalbėdamas su vienu pašnekovu, Malfentis išvadino jį asilu. Pamokiau jį, kad nereikia rodytis labai protingam, o tikrai gudrus prekybininkas turi dėtis naivuoliu.

Malfentis ėmė iš manęs juoktis. Turėti gudraus žmogaus reputaciją, sakė jis, labai naudinga. Visi pas tave eina prašyti patarimo ir atneša naujausių žinių, o tu jiems duodi puikių patarimų, kurių teisingumą patvirtina kelių šimtmečių patirtis. Kartais ne tik naujienų sužinai, bet ir pavyksta šį bei tą parduoti. Ir pagaliau – radęs argumentą, kuris turėjo galutinai mane įtikinti, jis pasiuto šaukti – tas, kuris nori sėkmingai ką nors parduoti ar pirkti, kreipiasi būtent į gudruolį. O kokia nauda iš naivuolio? Nebent savo prekę parduos tau su nuostoliu; bet vis tiek ji bus brangesnė už gudruolio prekę, nes naivuolis jau apsigavo ją pirkdamas.

Iš visų sėdinčių prie stalo buvau jam įdomiausias. Patikėdavo man komercines savo paslaptis, kurių niekam neatskleisdavau. Savo pasitikėjimą jis iš tiesų sėkmingai investavo – taip sėkmingai, kad dusyk mane apgavo jau tada, kai buvau jo žentas. Pirmą kartą uošvio suktybė man kainavo gražaus pinigo, bet dėl to labai nesisielojau, nes apgautas buvau ne aš, o Olivis. Olivis pasiuntė mane pas jį kažkokios informacijos, ir aš ją gavau. Tos informacijos valdytojas man niekada nedovanojo, ir vėliau, vos tik praverdavau burną, norėdamas ką nors jam pranešti, klausdavo: „Kas jums sakė? Uošvis?“ Gindamasis pats, turėjau ginti Džovanį ir galų gale pasijutau veikiau apgavikas, o ne apgautasis. Nuostabus jausmas.

Kitą kartą kvailio vietoj likau aš, bet ir tada ant uošvio nepykau. Tiesiog nežinojau, ar juoktis ar pavydėti. Juk ant mano kailio jis išbandė tuos pačius principus, kuriuos kažkada taip gerai buvo man išaiškinęs. Uošvis ne tik mane apsuko, bet ėmė dargi šaipytis; žinoma, jis gynėsi manęs neapgavęs, tik, girdi, labai jau juokinga ta mano nesėkmė.

Tik vieną kartą Malfentis prisipažino mane apmovęs. Tai buvo per jo dukters Ados (kuri tekėjo ne už manęs) vestuves. Jis prisiplempė daug šampano, ir stambiam jo kūne, įpratusiam gerti tik gryną vandenį, alkoholis viską išjudino.

Tada šaukdamas visa gerkle, kad nuslopintų juoką, jis ir papasakojo, kaip viskas buvo.

– Kai pasirodė tas skelbimas, aš nusiminęs ėmiau skaičiuoti, kiek visa tai man atsieis. O čia, kur buvęs kur nebuvęs, ateina žentas ir sako norįs atsidėti prekybai. „Kaip tik puiki proga", – sakau jam. Jis kad šoks rašyti kaip akis išdegęs, bijodamas, kad Olivis nesutrukdytų. Ir reikalas atliktas! – Paskui uošvis leidosi mane girti: – Atmintinai moka klasikus! Žino, kas pasakė tai, o kas šitai! Tik va laikraščių skaityti nemoka.

Tai buvo teisybė. Jei tą skelbimą, išspausdintą mažomis raidėmis, būčiau pastebėjęs nors viename iš penkių laikraščių, kuriuos kasdien skaitau, nebūčiau pakliuvęs į spąstus. Žinoma, dar būčiau turėjęs jį suprasti, numatyti pasekmes, bet tai buvo ne mano nosiai: sumažintas muito mokestis, dėl to kritusi prekės kaina ir t. t.

Kitą dieną uošvis išsigynė, ko buvo pripliauškęs, ir šį sandėrį vėl aiškino kaip anksčiau.

– Ko tik girtas neprikalbi, – burbtelėjo jis lyg niekur nieko, ir buvo nutarta, kad tas skelbimas pasirodęs dvi dienos jau po mūsų sandėrio. Jam nė į galvą neatėjo, kad skelbimą, ko gero, būčiau supratęs ne taip kaip derėtų. Tai glostė man savimeilę, nors uošvis gailėjo manęs ne todėl, kad buvo labai geras, o tiesiog buvo įsitikinęs, jog skaitydamas laikraštį kiekvienas galvoja tik apie savo naudą. Tačiau aš skaitydamas laikraštį pavirstu viešąja nuomone, ir skelbimas apie sumažintą muito mokestį man kelia mintis tik apie Kobdeną* ir liberizmą**. Ir tos mintys mane taip užvaldo, kad savo prekei tiesiog nebelieka vietos galvoje.

Tik vieną kartą man pavyko pelnyti uošvio pasigėrėjimą, ir gėrėjosi jis manimi būtent tokiu, koks esu, ir netgi mano trūku-

* Kobdenas Ričardas (1804–1865) – anglų ekonomistas, laisvosios prekybos idėjų skleidėjas.

** Liberizmas – laisvosios prekybos teorija.

mais. Mudu turėjom vieno cukraus fabriko, iš kurio visi tikėjosi stebuklo, akcijų. Tačiau stebuklo nebuvo, priešingai, akcijų kursas nors pamažu, bet kasdien vis krito ir krito. Džovanis, kuris nemokėjo plaukti prieš srovę, savo akcijas pardavė ir patarė man padaryti taip pat. Kadangi ir aš taip maniau, nusprendžiau duoti atitinkamus nurodymus savo makleriui ir pasižymėjau tai užrašų knygutėje, kurią tuo metu buvau vėl įsigijęs. Bet kas gi dieną žiūri į užrašų knygutę? Taigi ir aš gal po kokios savaitės, eidamas gulti, nustebęs perskaičiau tą savo pastabą, bet buvo jau per vėlu. Iš apmaudo net šūktelėjau ir nenorėdamas leistis į aiškinimus pasakiau žmonai, kad prisikandau liežuvį. Kitą kartą, supykęs dėl savo išsiblaškymo, įsikandau į ranką. „Dabar kojų eilė!“ – nusijuokė žmona. Bet ilgainiui prie savo užmaršumo pripratau ir nebesikandžiojau. Buku žvilgsniu spoksodavau į tą prakeiktą knygutę, pernelyg ploną, kad dieną ją pajusčiau kišenėje, ir vėl pamiršdavau iki kito vakaro, kad turiu ją atsiversti.

Kartą smarkus lietus mane įvijo į biržą. Ten susidūriau su savo makleriu, kuris man pranešė, kad per šią savaitę cukraus fabriko akcijų vertė beveik padvigubėjo.

– Dabar jas parduosiu! – sušukau nudžiugęs.

Ir nuskubėjau pas uošvį, kuris jau viską žinojo; jis labai krimtosi pardavęs savo akcijas, bet kad ir mane įkalbėjo parduoti, krimtosi nelabai.

– Nenusimink, – tarė jis juokdamasis. Juk klausydamas mano patarimų pralošei pirmą kartą.

Anąsyk jis man ne pataręs, o pasiūlęs, tai, girdi, labai skirtingi dalykai.

– Aš nė nemaniau klausyti tavo patarimo! – leidausi juoktis aš. Puiku, kad pasisekė, bet norėjau parodyti, kad tai mano nuopelnas. Tad pasakiau uošviui, kad mano akcijos bus parduodamos tik rytoj, ir nutaisęs orią miną paaiškinau nekreipęs dėmesio į jo patarimą, nes buvau gavęs informaciją, apie kurią tiesiog pamiršau jam pranešti.

Jis paniuro ir nežiūrėdamas į mane tarė:

– Žmogus su tavo galva neturėtų užsiimti verslu. O jeigu jau iškrėtei kiaulystę, tai bent patylėk. Oi, dar daug tau reikia išmokti!

Aš nusiminiau, kad jis taip įsižeidė. Būdavo nepalyginti linksmiau, kai nuostolių patirdavau aš. Tad atvirai papasakojau, kaip viskas buvo.

– Dabar matai, kad verslui mano galva kaip tik.

Jis iškart atlyžo ir nusijuokė:

– Vis tiek tai ne pelnas, o tik nuostolių padengimas. Tavo galvelė jau tiek pridirbo, kad visai teisinga atgauti bent dalelę prarastų pinigų.

Nežinau, kodėl tiek daug kalbu apie mūsų nesutarimus, kurių, tiesą sakant, buvo labai nedaug. Matyt, iš tikrųjų mylėjau savo uošvį, kad taip stengiausi kuo dažniau su juo būti, nors jis ir turėjo įprotį garsiai šaukti, norėdamas pats suprasti savo mintis. Mano ausų būgneliai tą jo rėkimą kažkaip atlaikydavo. Jeigu uošvis būtų mažiau rėkęs, nedorovingos jo teorijos būtų buvusios nepalyginti įtikimesnės, o jei būtų buvęs mandagesnis, jo jėga būtų atrodžiusi ne tokia grėsminga. Ir nors buvau į jį visai nepanašus, manau, kad ir jis mane mylėjo. Kad ne ankstyva jo mirtis, dabar tai žinočiau geriau. Ir po vestuvių jis kantriai mane mokė verslo gudrybių, savo pamokas dažnai pagardindamas riksmu ir įžeidinėjimais, kuriuos kentėjau, įsitikinęs, kad to nusipelniau.

Vedžiau jo dukterį. Žengti šį žingsnį mane paskatino motina gamta, ir jūs patys vėliau pamatysit, su kokiu atkaklumu ji tai darė. Kartais žiūriu į vaikų veidus ir šalia mažo, apie silpną būdą bylojančio smakro, mano smakro, šalia svajingų akių, mano akių, stengiuosi įžvelgti bent užuominą brutalios jų senelio jėgos.

Verkiau prie uošvio kapo, nors paskutiniai jo žodžiai nebuvo itin meilūs. Jau gulėdamas mirties patale leptelėjo, kad begėdiška sėkmė, leidžianti man smagiai gyventi, kai jis paslikas guli lovoje, jį stebinanti. Apstulbęs paklausiau, ką tokio esu jam padaręs, kad linkįs man susirgti. Ir štai ką uošvis atsakė:

– Kad galėčiau pasveikti, perdavęs tau savo ligą, perduočiau ją nė nemirktelėjęs! Aš juk neturiu humanistinių prietarų, kaip tu!

Jis visai neketino manęs įžeisti: tiesiog dar sykį norėjo pakartoti triuką, kai mane apgavo iškišdamas nupigusią prekę. Tiesą sakant, jo žodžius supratau kaip savotišką komplimentą: man buvo

malonu žinoti, kad mano silpnybę jis aiškina kaip kažkokį humanistinį prietarą.

Prie uošvio kapo, kaip, beje, ir prie kitų kapų, aš apverkiau ne tik jį, bet ir tą savo paties dalį, kurią laidojau kartu. Juk netekau savo antrojo tėvo, paprasto bemokslio žmogaus ir atkaklaus kovotojo, prieš kurį atrodžiau silpnas, mokslingas ir drovus! Bet niekada nebūčiau to supratęs, jei nebūčiau sutikęs Džovanio. Ir nežinia, ką dar būčiau apie save sužinojęs, pagyvenęs su juo ilgiau!

Greit pastebėjau, kad biržoje prie stalo, kur visi nesivaržydami pasakodavo apie save ne tik gera, bet ir bloga, Džovanis būdavo santūrus tik dėl vieno dalyko: niekada nekalbėjo apie savo šeimą, o jei negalėdavo to išvengti, kalbėdavo nedaug ir švelnesniu balsu. Jis labai gerbė savo namus ir tikriausiai manė, kad anaiptol ne visi sėdintys prie stalo yra verti ką nors apie juos išgirsti. Todėl sužinojau tik tiek, kad visų keturių jo dukterų vardai prasideda raide A: anot jo, tai labai praktiška, nes vienos sesers daiktą, ant kurio išsiuvinėta ši raidė, galima perduoti kitai seseriai. Seserys vadinosi (aš iškart įsiminiau jų vardus) Ada, Augusta, Alberta ir Ana. Prie to paties stalo išgirdau, kad jos gražios. Ta pirmoji raidė įstrigo man į galvą labiau negu būtų derėję. Nesilioviau svajojęs apie tas keturias mergaites, taip gražiai surištas vardais. Tarsi gėlių puokštė. Antra vertus, ta pirmoji raidė buvo reikšminga ir dėl kitko. Aš pats vardu Dzenas* ir jaučiau, kad vedęs vieną iš tų mergaičių turėsiu žmoną iš kito pakraščio.

Gal tai atsitiktinumas, bet prieš apsilankydamas pas Malfentį nutraukiau ryšius su savo sena meile. Galbūt per žiauriai su ja pasielgiau. Kaži, ar tai atsitiktinumas? Mečiau ją dėl menkniekio. Vargšelė nusprendė, kad geriausias būdas pririšti vyrą – tai sužadinti jo pavydą. O man tarsi tik to ir reikėjo. Ji nė nenutuokė, kad mane apsėdusi mintis apie vedybas, bet nenorėjau jos vesti jau vien todėl, kad tokiose vedybose būtų stigę naujybės. Įtarimas, kurį ji many tyčia pasėjo, tik patvirtino, kad vedybinis gyvenimas pranašesnis, nes jame tokių dalykų nė būt negali. Įtarimui (jo

* A – pirmoji abėcėlės raidė, o Z, kuria prasideda Dzeno (it. *Zeno*) vardas, italų abėcėlėje yra paskutinė.

nepagrįstumą pajutau labai greitai) išsisklaidžius, prisiminiau, kad ji labai išlaidi. Tiesa, dabar, dorai išgyvenęs santuokoje dvidešimt ketverius metus, manau kitaip.

Tarp kitko, jai visa tai labai išėjo į naudą, nes po kelių mėnesių ištekėjo už turtingo vyro ir trokštamų pokyčių savo gyvenime pasiekė anksčiau už mane. Netrukus po mano vedybų sutikau ją pas savo žmonos tėvus, nes jos vyras ir mano uošvis buvo draugai. Vėliau matydavomės dažnai dar daug metų, bet netgi būdami dar jauni kalbėdavomės gana santūriai, neminėdami praeities. Ir tik vakar, dabar jau pražilusi moteris, ji staiga manęs paklausė rausdama it mergaitė:

– Kodėl mane metėt?

Buvau atviras, kadangi nespėjau sukurti kokio nors melo:

– Pats nežinau. Bet savo gyvenime ir daugiau dalykų negaliu paaiškinti.

– Man labai gaila, – tarė ji, ir aš jau lenkiausi dėkoti už komplimentą, kurį nujaučiau jos žodžiuose. – Į senatvę darotės labai įdomus.

Aš atsitiesiau. Dėkoti nebuvo už ką.

Vieną dieną sužinojau, kad Malfenčių šeima grįžo į miestą iš linksmos kelionės po praleistų kaime vasaros atostogų. Man nereikėjo sukti galvos, kaip pas juos patekti, nes Džovanis pats mane pakvietė.

Jis parodė vieno savo bičiulio laišką, kuriame šis klausinėjo apie mane. Tai buvo mano studijų draugas, kurį labai mylėjau, nes tikėjau, kad jis taps garsiu chemiku. Deja, jis tapo stambiu trąšų pirkliu ir dabar visiškai manęs nedomino. Kadangi buvau to bičiulio draugas, Džovanis pakvietė mane į savo namus, ir aš, savaime suprantama, iškart sutikau.

Tą pirmąjį apsilankymą regiu, lyg jis būtų buvęs vakar. Atsimenu, kaip tą šaltą, apniukusią rudens dieną man buvo malonu prieškambary nusivilkti paltą. Jaučiausi tarsi atplaukęs į išsvajotą uostą. Ir šiandien stebiuosi, koks buvau aklas, nors tada rodės, kad esu aiškiaregis. Svajojau apie laimę, apie teisėtą santuoką. Gerai, kad raide A paženklintos keturios merginos, bet trys iš jų bus tuoj

pat atmestos, o ketvirtoji turės išlaikyti sunkų egzaminą. Ketinau būti griežtas teisėjas, nors pats nežinojau, kas man joje galėtų patikti, o kas keltų pasibjaurėjimą.

Erdvioj elegantiškoj svetainėj, pagal tų laikų madą baldais padalytoj į dvi puses – vienoje pusėje stovėjo Liudviko XIV stiliaus stalai ir kėdės, o kitoje auksu tvaskėjo oda apmuštos venecijietiškos sofos ir krėslai, – aš radau tik sėdinčią prie lango ir skaitančią knygą Augustą. Ji jau žinojo mano vardą ir padavusi ranką prisipažino manęs laukianti, nes tėtis sakęs, kad aš ateisiąs. Ir išbėgo pakviesti motinos.

Taigi iš keturių merginų su vienodais inicialais viena jau atkrito. Iš kur jie ištraukė, kad ji graži? Pirmas įspūdis ją pamačius buvo žvairos akys, tokios žvairos, kad jau daug vėliau, norėdamas prisiminti, kaip ji atrodo, matydavau tik tą žvairumą. Skystoki plaukai buvo ne šviesūs, veikiau kažkokie blyškūs, o gana nebloga figūra jos amžiui per stambi. Likęs vienas svetainėje pamaniau: „O jeigu ir sesutės į ją panašios?“

Po kiek laiko svetainėje buvo jau dvi sesutės. Ta, kuri įėjo kartu su motina, buvo kokių aštuonerių metų, gražutė, putlaus veidelio, krintančiais ant pečių tankiais garbanotais plaukais. Tikras Rafaelio Sančio angeliukas (kol nepraverdavo burnytės!).

Uošvė... Taigi! Negaliu apie ją kalbėti pernelyg laisvai. Jau daug metų ją myliu kaip tikrą motiną, bet dabar pasakoju apie senus įvykius, kuriuose ji anaiptol nebuvo man draugiška. Ir vis dėlto, netgi šiame rašiny, kurio ji niekada neskaitys, neištarsiu apie ją nė vieno nepagarbaus žodžio. Beje, uošvė kišosi į mano reikalus taip trumpai, kad apie tai būtų galima ir pamiršti: tai buvo tik švelnus stumtelėjimas reikiamą akimirką, bet jo užteko, kad prarasčiau ir šiaip nestabilią pusiausvyrą. Ko gero, būčiau ją praradęs ir be jos; antra vertus, nežinia, ar ji norėjo būtent to, kas atsitiko. Ši moteris gerai išauklėta, tad nemanau, kad ji kada nors įkauš kaip uošvis ir viską papasakos. To niekada nebus, todėl šių įvykių, apie kuriuos ketinu papasakoti, nė pats gerai nesuprantu: kitaip sakant, nežinau, ar per jos gudrumą ar per savo kvailumą vedžiau ne tą seserį, kurios norėjau.

Tuo tarpu galiu pasakyti, kad per pirmąjį apsilankymą uošvė atrodė graži, elegantiška moteris, apsirengusi prabangiai, bet ne ryškiai. Viskas joje buvo saikinga ir darnu.

Apie tokį gražų vyro ir žmonos sugyvenimą, kaip mano uošvių, aš visada svajojau. Jiedu buvo labai laimingi: jis, būdavo, rėkia, o ji pritariamai ir sykiu nuolankiai šypsosi. Ji mylėjo tą didelį savo meškiną; tikriausiai meilę iškovoti ir išsaugoti padėjo visur jį lydinti sėkmė. Nauda čia niekuo dėta, uošvė iš tiesų savo vyru žavėjosi, ir aš puikiai ją supratau, nes žavėjausi juo taip pat. Jis taip aistringai grumdavosi mažyčiame kovos lauke, tame narvelyje, kur buvo tik prekė ir du priešai (dvi sutarties šalys), kur rasdavosi vis naujos situacijos, vis nauji santykiai, kad visa tai teikdavo jų gyvenimui peno. Jis pasakodavo žmonai apie savo reikalus, o ji, bijodama suklaidinti, niekuomet jam nepatarinėjo. Tačiau Džovaniui reikėjo to nebylaus pritarimo, ir kartais jis skubėdavo namo įsitikinęs, kad eina atsiklausti žmonos, nors neleisdavo jai nė prasižioti. Aš nelabai nustebau sužinojęs, kad jis uošvei neištikimas, o ji tai žino ir nepyksta. Kartą, gal kokie metai po vedybų, pas mane įlėkė didžiai susijaudinęs Džovanis ir taręs, kad pametė labai svarbų laišką, ėmė raustis popieriuose, kuriuos buvo man atsiuntęs, vildamasis ten jį rasti. Po kelių dienų, jau nusiraminęs ir patenkintas, prisipažino laišką radęs savo portfelyje.

– Tas laiškas nuo moters? – paklausiau, ir jis didžiuodamasis linktelėjo.

Kartą aš irgi nudaigojau kažkokius svarbius popierius ir, gindamasis nuo žmonos ir uošvės priekaištų, pasakiau nesąs toks laimingas kaip tėvas, kuriam pamesti popieriai patys grįžta į portfelį. Uošvė prapliupo taip skaniai juoktis, kad man nebeliko abejonių: tą laišką į portfelį įkišo ji pati. Matyt, jų santykiams tai neturėjo jokios reikšmės. Kiekvienas myli kaip išmano, ir, man regis, jų meilės būdas nebuvo pats kvailiausias.

Ponia priėmė mane labai maloniai. Atsiprašė atėjusi su dukra, mat kaip tik dabar esąs tas ketvirtis valandos, kai mažoji turinti bendrauti su ja. Mergaitė nenuleido nuo manęs rimtų akučių, o kai grįžusi Augusta atsisėdo priešais mus ant sofutės, susirangė jai

ant kelių ir toliau visą laiką spoksojo taip įdėmiai, kad net juokas ėmė, kol sužinojau, kas per mintys sukasi jos galvelėje.

Pokalbis nelabai mezgėsi. Ponia, kaip visi gerai išauklėti žmonės, per pirmąjį sisitikimą atrodė gana nuobodi. Labai daug klausinėjo apie tą moksladraugį, neva mane įvedusį į jų namus, o aš nė jo vardo neprisiminiau.

Pagaliau įėjo Ada su Alberta. Su palengvėjimu atsidusau: abi tokios gražios, kad net svetainė nušvito. Seserys buvo juodbruvos, aukštos, lieknos, bet visai nepanašios. Rinktis buvo nesudėtinga. Alberta turėjo septyniolika su trupučiu. Šios juodbruvėlės oda buvo visai kaip motinos: rausva, permatoma, ir dėl to mergaitė atrodė labai vaikiška. O Ada buvo jau subrendusi moteris: veidas iš baltumo net melsvas, rimtos akys, tankūs banguoti plaukai ir daili, bet griežta šukuosena.

Sunku pasakyti, kaip atsirado mane vėliau apėmęs jausmas, bet esu tikras, kad tai nebuvo *„coup de foudre"**. Meilę iš pirmo žvilgsnio pakeitė įsitikinimas, jog Ada – kaip tik ta moteris, kurios man reikia ir su kuria gyvendamas šventoje monogaminėje santuokoje būsiu dvasiškai ir fiziškai sveikas. Kai apie tai pagalvoju, stebiuosi, kad vietoj meilės iš pirmo žvilgsnio tebuvo šis įsitikinimas. Tačiau žmonose vyrai neieško tų savybių, kurias dievina ar niekina meilužėse. Kaip tik todėl ir aš iškart nepastebėjau Ados grožio, nes mane patraukė kiti jos bruožai: energija ir rimtumas – jos tėvo bruožai, kuriais taip žavėjausi. Kadangi vėliau galutinai įsitikinau (esu įsitikinęs ir dabar), kad neapsirikau ir kad tas savybes Ada tikrai turi, manau esąs labai pastabus. Pastabus, bet aklas! Tą pirmąjį kartą žvelgdamas į Adą norėjau tik viena: kuo greičiau įsimylėti, nes norint vesti to būtinai reikėjo. Ėmiausi šio reikalo su tokiu pat uolumu, kaip ir rūpindamasis savo sveikata. Tiksliai negaliu pasakyti, kada tai įvyko, regis, netrukus po pirmojo apsilankymo.

Džovanis, matyt, buvo apie mane dukroms daug pasakojęs. Jos, pavyzdžiui, žinojo, kad iš teisės perėjau į chemiją, o paskui, deja, vėl grįžau į teisę. Paaiškinau, kad besimokydamas vienam fakultete žmogus įgyja tik menką žinių dalelę. Ir pridūriau:

* Coup de foudre – meilė iš pirmo žvilgsnio (*pranc.*).

– Jeigu dabar gyvenimas nereikalautų iš manęs surimtėti (nesakiau, kad norą surimtėti pajutau visai neseniai, tada, kai nusprendžiau vesti), ir dabar eičiau iš fakulteto į fakultetą.

Paskui norėdamas jas prajuokinti pasakiau, kad – įdomus dalykas! – abu fakultetus mečiau prieš pat egzaminus.

– Atsitiktinumas, ir tiek, – paaiškinau nusišypsojęs, kad jos neimtų mano žodžių už gryną pinigą. Tiesą sakant, keičiau fakultetus įvairiu laiku.

Taigi nusprendžiau Adą užkariauti ir elgiausi taip, kad ji iš manęs juoktųsi, nesvarbu, ar prie manęs ar man už akių. Visai pamiršau ją pasirinkęs kaip tik dėl jos rimtumo. Aš apskritai esu keistokas, o jai, matyt, atrodžiau truputį kuoktelėjęs. Tiesa, čia ne vien mano kaltė, nes Augusta su Alberta, kurias buvau atstūmęs, turėjo apie mane kitokią nuomonę. Bet Ada tuomet taip rimtai žvalgėsi aplinkui gražiomis akimis, ieškodama vyro, kurį galėtų įsileisti į savo lizdelį, kad tikrai negalėjo pamilti ją juokinusio žmogaus. Ji juokdavosi, pernelyg ilgai juokdavosi, ir dėl to tapdavau juokingas aš pats. Be abejo, taip pasireiškė jos nepilnavertiškumas, kuris anksčiau ar vėliau turėjo jai pakenkti, bet pirmiausia pakenkė man. Jei būčiau sugebėjęs laiku patylėti, gal viskas būtų pakrypę kitaip. Tada būtų kalbėjusi ji, o aš būčiau geriau ją pažinęs ir daug ko išvengęs.

Visos keturios seserys sėdėjo susispaudusios ant sofutės, nors Aną Augusta laikė ant kelių. Žiūrėdamas į jas grožėjausi ir buvau labai patenkintas. Štai aš žaviuosi, o paskui ir įsimylėsiu! Tikros gražuolės! Augusta šviesiaplaukė, seserys juodbruvės!

Kalbėjau apie universitetą, o Alberta, kuri mokėsi paskutinėje klasėje, – apie savo gimnaziją. Skundėsi, kad jai sunkiausia lotynų kalba. Pasakiau, kad manęs tai nestebina, nes lotynų kalba – ne moterims: esu tikras, kad netgi senovės Romoje moterys kalbėjusios ne lotyniškai, bet itališkai. O man, pasigyriau, lotynų kalba iš visų dalykų patinka labiausiai. Po valandėlės neatsargiai pacitavau kažkokį lotynišką posakį, ir Alberta mane pataisė. Tai nesėkmė! Bet dėl to nelabai jaudinausi ir Albertai pasakiau, kad po kokių dešimties semestrų universitete ji irgi verčiau saugotųsi lotyniškų citatų.

Ada, kuri keletą mėnesių praleido su tėvu Anglijoje, pažymėjo, kad šioje šalyje daug mergaičių moka lotyniškai. Paskui rimtu, labai nemuzikaliu ir prie jos trapios figūrėlės nederančiu žemu balsu pareiškė, kad Anglijoje moterys ne tokios kaip pas mus. Jos ten buriasi į visokias sąjungas, užsiimančias labdara, religine ar net ekonomine veikla. Nors seserys nesyk jau buvo girdėjusios Ados istorijas, kurios tais laikais mūsų miesto merginoms atrodė nepaprastos, prašė ją papasakoti dar. Ada nesileido ilgai prašoma ir ėmė porinti apie Anglijos moteris – pirmininkes, žurnalistes, sekretores, politikos agitatores: jos iš tribūnos rėžiančios kalbas šimtams klausytojų, neraustančios ir nesutrinkančios, kai jas pertraukia arba sugriauna jų argumentus. Ji kalbėjo paprastai, neišraiškingu balsu, nesistengdama nei stebinti, nei juokinti.

Keista, bet man patiko paprasta jos kalba, nors pats prasižiodavau tik tam, kad viską sudirbčiau – ir žmones ir įvykius, – antraip, maniau, nė burnos aušinti neverta. Nebuvau oratorius, tačiau žodį gerbiau. Pats žodis man jau buvo įvykis, ir joks kitas įvykis negalėjo daryti jam įtakos.

Bet klastingajam Albionui jaučiau ypatingą neprielankumą ir visai jo neslėpiau, nebijodamas įžeisti Ados, kuri, beje, nerodė Anglijai nei meilės, nei neapykantos. Kažkada ten praleidau keletą mėnesių, bet nesusipažinau nė su vienu anglu iš padorios visuomenės, nes kelionėje pamečiau tėvo verslo draugų man įtektus rekomendacinius laiškus. Todėl Londone bendravau tik su prancūzų ir italų šeimomis, ir galų gale man ėmė rodytis, kad šiame mieste padorūs žmonės yra tik iš žemyno. Mano anglų kalbos žinios buvo labai menkos, bet draugų padedamas apie saliečius susidariau atitinkamą nuomonę ir pirmiausia sužinojau, kad jie jaučia antipatiją visiems kitataučiams.

Pasiguodžiau mergaitėms, kaip buvo nemalonu gyventi tarp priešų. Vis dėlto gal būčiau ir ištvėręs tuos šešis mėnesius, kuriais mane nubaudė tėvas su Oliviu, ištremdami studijuoti anglų prekybos (beje, tos prekybos nė pauostyt neteko, matyt, ji ten labai įslaptinta), jei ne viena nemaloni aplinkybė. Kartą užsukau į kny-

gyną pirkti žodyno. Ten ant prekystalio drybsojo didžiulis angoros katinas, toks gražuolis, kad minkštas jo kailiukas prašyte prašėsi paglostomas. Ir ką gi! Vos tik paliečiau, jis kad šoks ant manęs ir iki kraujo apdraskė rankas. Po šio įvykio nebegalėjau pakęsti Anglijos ir kitą dieną jau buvau Paryžiuje.

Augusta, Alberta ir netgi ponia Malfenti smagiai nusijuokė. Nesijuokė tik Ada: ji netgi manė neteisingai šį įvykį supratusi. Turbūt ne katinas, o pardavėjas mane įžeidęs ir apdraskęs? Teko šį nuotykį pasakoti iš naujo, o tokiu atveju viskas išeina blogiau.

Mokytoji Alberta suskubo man padėti:

– Senovėje žmonių sprendimai dažnai priklausydavo nuo gyvūnų elgesio.

Jos pagalbos nepriėmiau. Tas katinas buvo ne orakulas, o pats likimas!

Išplėtusi akis, Ada vis dar buvo nepatenkinta:

– Vadinasi, katinas jums – tai visa anglų tauta?

Tai nesiseka! Ši tikra istorija atrodė pamokoma ir įdomi, tarsi sugalvota tyčia, turint kažkokį tikslą. Tiesą sakant, Italijoje, kur pažįstu ir myliu daugybę žmonių, toks katino poelgis būtų buvęs man visai nereikšmingas. Bet aš to nepasakiau, tik tarstelėjau:

– Esu tikras, kad itališkas katinas taip niekada nedarytų.

Ada ėmė juoktis ir juokėsi labai ilgai. Man toptelėjo, kad ta mano sėkmė pernelyg jau didelė, todėl paskubėjau sumenkinti tiek save, tiek savo nuotykį.

– Tas katinas net pardavėją nustebino, girdi, su kitais pirkėjais elgiąsis kuo lipšniausiai. Jis grybštelėjo tik mane – gal todėl, kad tai buvau aš, o gal todėl, kad buvau italas. *It was really disgusting**, ir man teko sprukti.

Ir čia atsitiko vienas dalykas, turėjęs mane įspėti ir išgelbėti. Mažoji Ana, kuri iki tol nenuleido nuo manęs akių, staiga, tarsi reikšdama Ados mintis, sušuko:

– Jis beprotis! Tikras beprotis!

Ponia Malfenti ją subarė:

* It was really disgusting – buvo tikrai nemalonu (*angl.*)

– Ar nenutilsi! Kaip tau ne gėda kištis į suaugusių žmonių pokalbį!

Motinos pastaba viską tik pablogino. Ana suriko:

– Jis beprotis! Kalbasi su katėmis! Jį reikia kuo greičiau surišti, atnešti virvę ir surišti!

Išraudusi Augusta atsistojo ir išnešė Aną iš svetainės, ją bardama, o manęs atsiprašinėdama. Bet tarpdury ta gyvačiukė pažvelgė man tiesiai į akis ir bjauriai išsiviepusi šūktelėjo:

– Tave vis tiek suriš, matysi!

Buvau taip netikėtai užpultas, kad ne iš karto sumojau, kaip apsiginti. Mane truputį paguodė nebent tai, kad ir Adai buvo nemalonu girdėti tokiu būdu reiškiamas savo mintis. Mergaitės įžūlumas mus truputį suartino.

Juokdamasis pasakiau namie turįs pažymėjimą su visais reikalingais antspaudais, liudijantį, kad nesu psichikos ligonis. Taip jos sužinojo apie pokštą, kurį kadaise iškrėčiau tėvui. Pasiūliau šį pažymėjimą įteikti mažajai Anučai.

Man atsistojus išeiti, visos subruzdo. Norėjo, kad užmirščiau, kaip mane apdraskė šių namų katė. Pasiūlė dar pasėdėti ir išgerti su jomis arbatos.

Žinoma, aš susyk pajutau, kad norint Adai patikti reikėtų truputį pasikeisti. Tiesą sakant, būti tokiam, kokio ji norėtų, ne taip jau ir sunku. Kalbai pakrypus apie tėvo mirtį, pamaniau, kad papasakojęs apie vis dar mane slegiantį sielvartą galiu tikėtis rimtuolės Ados užuojautos. Bet vos tik pabandžiau su ja supanašėti, tapau nenatūralus ir – iškart tai pastebėjau – tik dar labiau nuo jos nutolau. Pasakiau, kad netekęs tėvo labai kankinausi, ir jeigu kada nors turėsiu vaikų, stengsiuos, kad jie manęs per daug nemylėtų, tada man mirus mažiau sielvartaus. Paklaustas, kaip ketinąs vaikus auklėti, kad šie manęs labai nemylėtų, truputį sutrikau. Gal juos engsiąs ir lupsiąs? Alberta juokdamasi tarė:

– Geriausia būtų juos nugalabyti.

Mačiau, kad Ada iš kailio neriasi, kad tik man patiktų, ir prieš sakydama ką nors dvejoja. Bet jos pastangos buvo bevaisės. Galop ji pasakė suprantanti gerus mano norus taip auklėti vaikus, bet

nemananti, kad nugyventi gyvenimą visą laiką ruošiantis mirčiai yra teisinga. Aš nesutikau ir pareiškiau, kad būtent mirtis tvarko mūsų gyvenimą. Aš nuolat mąstąs apie mirtį ir man labai baisu žinoti, kad ji – neišvengiama. Visa kita taip nereikšminga, kad tik šypseną ar smagų juoką kelia. Ada jau spėjo mano gyvenime užimti gana svarbią vietą, ir buvimas šalia jos vertė mane sakyti ne tai, ką iš tikrųjų manau. Vienu žodžiu, kalbėjau taip, kad ji pamanytų, jog esu labai linksmas vyras. Linksmumas dažnai man padėdavo laimėti moterų palankumą.

Susimąsčiusi ir dvejodama Ada prisipažino, kad jai nepatinka tokia dvasios būsena. Menkinamas gyvenimas tampa dar pavojingesnis, negu to būtų norėjusi motina gamta. Kitaip sakant, ji leido man suprasti, kad jai netinku, bet jau vien, kad priverčiau ją susimąstyti ir abejoti, atrodė nemenka sėkmė.

Alberta pacitavo kažkokį antikos filosofą, samprotavusį apie gyvenimą panašiai kaip aš, o Augusta pridūrė, kad juokas – nuostabus dalykas. Tai vienas iš jos tėvo turtų.

– Kaip tik todėl jam ir patinka pelningi sandoriai, – nusijuokė ponia Malfenti.

Galų gale nusprendžiau baigti šį įsimintiną apsilankymą.

Šiame pasaulyje nieko nėra sunkiau, kaip sėkmingai vesti. Tai matyti iš mano pavyzdžio: pirmiausia aš nusprendžiau vesti, o nuotaką rinktis ėmiau gerokai vėliau. Kodėl nesistengiau pažinti kuo daugiau mergaičių ir iš jų išsirinkti vieną? Bet ne! Tarsi man būtų buvę nemalonu turėti daug moterų, todėl numojau ranka. Bet kartą išsirinkęs galėjau bent stengtis geriau ją pažinti, bent įsitikinti, ar ji pasiruošusi atsakyti man tuo pačiu – kaip būna meilės romanuose su laiminga pabaiga. O aš ką? Išsirinkau merginą, kalbančią rimtu balsu, nepaklusnia, bet griežta šukuosena, nusprendęs, kad tokia rimtuolė tikrai neatstums žmogaus ir protingo, ir nebjauraus, ir iš geros šeimos. Jau pirmuosiuose mūsų žodžiuose išgirdau disonansą, bet juk disonansas – tai kelias į unisoną. Aš netgi pamaniau: „Tegul ji būna tokia, kokia yra. Verčiau pasikeisiu aš, jeigu ji to panorės“. Ką gi, buvau gana kuklus, nes pasikeisti pačiam daug lengviau nei pakeisti kitą.

Greit Malfenčio namai tapo mano gyvenimo centru. Kiekvieną vakarą ateidavau ten kartu su Džovaniu, kuris nuo pirmosios mano viešnagės pas juos tapo man daug nuoširdesnis ir malonesnis. Jis buvo toks nuoširdus, kad aš praradau saiką. Iš pradžių lankydavau jo damas kartą per savaitę, paskui ateidavau dažniau, kol galų gale įpratau vaikščioti kasdien ir sėdėti pas juos kiauras valandas. Aš visada rasdavau dingstį aplankyti šiuos namus ir, manau, nesuklysiu sakydamas, kad kartais šios dingstys man būdavo tiesiog pakišamos. Retkarčiais atsinešdavau smuiką ir griežDavau pritariant Augustai, kuri vienintelė mokėjo skambinti fortepijonu. Žinoma, buvo blogai, kad skambino ne Ada, blogai, kad pats buvau labai prastas smuikininkas, ir visai blogai, kad Augusta buvo anaiptol ne virtuozė. Iš kiekvienos sonatos turėdavau išmesti sunkiausias vietas, meluodamas, kad smuiko seniai nelaikęs rankose. Mėgėjas pianistas beveik visada groja geriau už mėgėją smuikininką, antra vertus, Augustos technika tikrai buvo gana pakenčiama, ir aš nepatenkintas galvojau: „Jeigu mokėčiau groti taip kaip ji, gročiau nepalyginti geriau!“ Kol aš mintyse peikiau Augustą, kiti, kaip sužinojau vėliau, peikė mane. Augusta būtų ir toliau mielai su manim grojusi sonatas, bet pastebėjęs, kad Ada nuobodžiauja, aš kelis kartus apsimečiau pamiršęs atsinešti smuiką. Ir Ada apie tai daugiau nekalbėjo.

Deja, Malfenčio namuose aš leisdavau laiką ne tik su Ada. Bet netrukus likdavau su ja kiaurą dieną. Išsirinkau šią merginą iš visų kitų, todėl ji buvo mano, ir aš stengdavausi svajonėse ją pagražinti, kad ši gyvenimo man duota dovana atrodytų dar puikesnė. Suteikdavau jai visas dorybes, kurių taip trūko man, nes ji turėjo tapti ne tik mano žmona, bet ir antrąja motina ir įkvėpti mane pilnakraujam vyriškam gyvenimui, kupinam kovų ir pergalių.

Svajonėse, prieš grąžindamas ją į realųjį pasaulį, aš padailindavau net jos išvaizdą. Savo gyvenime pažinojau daug moterų ir daug jų buvo mano. Tiesa, svajonėse jos visos buvo mano. Vaizduotėje jas dailindamas, savaime suprantama, nekeičiu jų bruožų, o darau kaip vienas mano draugas, labai subtilus menininkas, kuris tapydamas moters portretą be perstojo galvoja apie kokį nors gražų

daiktą, pavyzdžiui, apie puikią porceliano vazą. Tokios svajonės labai pavojingos, nes moteriai, apie kurią svajojam, gali suteikti dar didesnę galią: paskui jau nebe svajonėse, bet tikrovėje mums ima rodytis, kad ji panaši į kokį nors vaisių, gėlę, ar į brangų porceliano indą.

Man sunku pasakoti, kaip merginau Adą. Vėliau mano gyvenime buvo ilgas tarpsnis, kai stengiausi pamiršti tą kvailą nuotykį, dėl kurio buvo taip gėda, kad norėjosi visa gerkle rėkti: „Negali būti! Nejaugi tas kvailys – tai aš?" O kas gi, jei ne aš? Mintyse taip šaukdavau gana dažnai, nes nuo to man truputį palengvėdavo. Dar suprasčiau, jeigu taip būčiau pasielgęs prieš dešimt metų, kai man buvo dvidešimt! Bet šitokia bausmė vien už tai, kad įsigeidžiau vesti, tikrai yra neteisinga. Aš, patyręs įvairiausių meilės nuotykių, galima sakyti, senas vilkas, staiga pasijutau esąs drovus berniūkštis, besistengiantis nejučia paliesti mylimosios ranką, o paskui garbinantis tą savo kūno dalį, kuriai teko ši neapsakoma laimė. Tą iš visų tyriausią savo meilės nuotykį dabar, senatvėje, prisimenu kaip patį bjauriausią. Jis buvo taip ne vietoj, taip ne laiku! Man tai primena dešimtmetį berniuką, kuris staiga paprašo krūties. Kaip šlykštu!

Kaip paaiškinti, kodėl taip ilgai dvejojau, užuot pasakęs be užuolankų: „Tai nori manęs ar nenori?" Atėjau į tuos namus tiesiai iš savo svajonių ir lipdamas į antrąjį aukštą skaičiuodavau pakopas: jei skaičius bus nelyginis, vadinasi, ji mane myli. Skaičius visada būdavo nelyginis – keturiasdešimt trys. Ateidavau pas ją kupinas ryžto, bet paskutinę akimirką imdavau kalbėti velniažin ką. Adai dar nepasitaikė progos pasakyti, kad jai nepatinku, o aš tylėjau! Ja dėtas, aš tam trisdešimtmečiui jaunikaičiui būčiau spyręs į užpakalį, ir baigtas kriukis!

Turiu pasakyti, kad vienu atžvilgiu tikrai nebuvau it įsimylėjęs dvidešimtmetis, kuris tik tyli ir laukia, kad mylimoji pati pultų jam ant kaklo. Aš nelaukiau nieko panašaus. Būčiau prabilęs pirmas, bet truputį vėliau. Jeigu delsiau, vadinasi, abejojau pats savimi. Norėjau tapti kilnesnis, stipresnis, vienu žodžiu, labiau vertas šios dieviškos mergaitės. Tai galėjo atsitikti bet kurią dieną. Tad kam skubėti?

Man gėda ir dėl to, kad nesugebėjau laiku pastebėti artėjančio pralaimėjimo. Juk tai buvo paprasčiausia mergaitė, ir tik mano vaizduotė pavertė ją patyrusia kokete. Kodėl taip įsižeidžiau, kai ji leido suprasti nė girdėt apie mane nenorinti? Bet mano galvelėje tikrovė susimaišė su svajonėmis, ir aš niekaip neįstengiau savęs įtikinti, kad Ada manęs nė karto nepabučiavo.

Jei vyras neteisingai supranta moterį, vadinasi, jis dar nesubrendęs. Anksčiau aš niekada neklysdavau ir Ados atžvilgiu apsirikau tikriausiai todėl, kad iš pat pradžių elgiausi su ja veidmainiškai. Mano tikslas buvo ne jos širdį pavergti, o ją vesti; toks meilės kelias platesnis, patogesnis, bet jis veda ne į tikslą, o kažkur pro šalį. Eidamas šiuo keliu, neturėsi to, kas svarbiausia – moters širdies. Tokiu būdu vyras ruošiasi savo likimui labai inertiškai, ir ta inercija gali pažeisti visas jo jusles, net klausą ir regėjimą.

Kasdien visoms trims mergaitėms atnešdavau gėlių, stebindavau jas savo keistybėmis ir, blogiausia, kasdien lengvabūdiškai pasakodavau savo biografiją.

Kai tik mums atsitinka kas nors labai rimta, įninkam knistis po praeitį. Sakoma, kad priešmirtiniam kliedesy žmogui prieš akis prabėga visas gyvenimas. Taip ir mano praeitis dabar persekiojo mane tarsi norėdama paskutinį kartą ištarti sudie, nes jaučiau, kad greit teks su ja skirtis. Todėl nesilioviau apie ją kalbėjęs ir mačiau, kaip manęs klausosi Augusta su Alberta, kurios galbūt tik stengėsi kompensuoti Ados nedėmesingumą. Švelniabūdė Augusta jaudindavosi kaip patiklus vaikas, o Alberta klausėsi studentiškų mano išdaigų net įraudusi, matyt, vylėsi tokius nuotykius kada nors išgyventi pati.

Gerokai vėliau Augusta prisipažino, kad nė viena iš jų netikėjusi mano nuotykiais. Tačiau kaip tik dėl to, kad jie buvo ne išgyventi, o mano paties sugalvoti, atrodę joms dar įdomesni. Alberta su malonumu klausydavosi tų istorijų, kuriomis netikėjo, nes iš jų sėmėsi daug puikių idėjų. Tik rimtoji Ada piktinosi mano pramanais. Taigi buvau nelyginant šaulys, numušęs ne savo, o kaimyno taikinį.

Ir vis dėlto mano istorijose buvo daug tiesos. Tik negaliu pa-

sakyti kiek, nes prieš seseris Malfenti jas porinau ne vienai moteriai, kaskart vis kažką pridėdamas. Jos buvo tikros jau vien todėl, kad kitaip nebūčiau galėjęs jų papasakoti. Šiandien man jau neberūpi įrodinėti, kad tada nemelavau. Nenorėčiau nuvilti Augustos, kuriai patinka manyti, jog visa tai išsigalvojau. Tačiau Ada tikriausiai pakeitė nuomonę ir tiki, kad tie mano nuotykiai – tikra tiesa.

Kad su Ada patyriau visišką nesėkmę, išaiškėjo kaip tik tada, kai pagaliau ryžausi nuoširdžiai su ja pasikalbėti. Akivaizdūs tos nesėkmės požymiai mane erzino, o iš pradžių net tikėti jais nenorėjau. Juk ji nė žodeliu neužsiminė manęs nemėgstanti, o į smulkmenas, iš kurių buvo aiškiai matyti jos antipatija, nekreipdavau dėmesio. Antra vertus, aš pats dar neištariau reikalingų žodžių, ir Ada, kuri nežinojo apie mano ketinimą ją vesti, galėjo pamanyti, kad šis keistas ir nelabai doras studentas siekia visai kitko.

Šis nesusipratimas tęsėsi kaip tik todėl, kad iš tiesų siekiau tik vedybų, ir nieko daugiau. Teisybė, dabar Ados jau geidžiau ir vaizduotėje nepaliaujamai ją gražinau: apvalinau skruostus, mažinau rankas ir kojas, ploninau liemenį. Geidžiau jos kaip žmonos ir kaip meilužės. Bet juk vyro ir moters santykiuose svarbiausia pati pradžia.

Kartą tris dienas iš eilės mane priėmė ne Ada, o jos seserys. Pirmą dieną man buvo paaiškinta, jog Ada turinti kažką aplankyti, antrą dieną – kad ji negaluojanti, o trečią dieną jos nieko nesakė tol, kol sunerimęs pats paklausiau. Atsitiktinai kreipiausi į Augustą, bet ši tylėjo. Už ją atsakė Alberta, į kurią sesuo pažvelgė tarsi prašydama padėti: Ada išėjusi pas tetą.

Man užgniaužė kvapą. Supratau, jog Ada manęs vengia. Pirmą kartą aš dar kenčiau ir net užtrukau ilgėliau vildamasis, kad ji pasirodys. Bet trečią dieną tik truputį pasėdėjau, beveik neatverdamas burnos, o paskui, taręs, kad man staiga įskaudo galvą, pakilau eiti namo. Įdomu, kad pirmąsyk susidūręs su Ados pasipriešinimu aš pykau ir piktinausi! Net norėjau prašyti Džovanį, kad šis dukterį sudrausmintų. Įsigeidęs vesti vyras gali ir sukvailioti – pasielgti taip, kaip tokiu atveju elgdavosi jo protėviai.

Tas trečias kartas, kai neradau Ados, man buvo ypatingas, nes visai atsitiktinai sužinojau, kad ji ne pas tetą, o sėdi užsidariusi savo kambary.

Tačiau pirma turiu pasakyti, kad šiuose namuose buvo dar vienas žmogus, kurio man nepavyko palenkti į savo pusę. Tai Anuča. Prie kitų ji nebedrįso manęs užsipulti, nes po pirmojo mano vizito buvo gavusi pipirų. Retkarčiais ji netgi ateidavo su seserimis pasiklausyti mano istorijų. Bet kai pakildavau eiti namo, ji, pasivijusi mane tarpdury ir mandagiai paprašiusi pasilenkti, stiebdavosi ant pirštų galiukų ir prikišusi lūpytes prie ausies tyliai, kad kiti negirdėtų, sakydavo:

– Tu beprotis! Tu tikras beprotis!

Įdomiausia, kad ta veidmainė prie kitų į mane kreipdavosi „jūs“. O jei svetainėje būdavo ponia Malfenti, mergaitė puldavo jai į glėbį, ir motina ją glostydama sakydavo:

– Kokia mandagi tapo mano Anuča, ar ne tiesa?

Aš neprieštaraudavau, ir mandagioji Ana dar ilgai vadino mane bepročiu. Išklausydavau jos žodžių su kreiva šypsena, kuri iš šalies galėjo atrodyti kaip dėkojimas. Vyliausi, kad mergaitė neišdrįs pasakoti apie savo išdaigas suaugusiems: neduok Dieve, jei Ada sužinotų jos nuomonę apie mane! Galų gale mane ėmė trikdyti jau pats Anos buvimas. Jei man kalbantis su kitais mudviejų akys susitikdavo, sutrikęs nusukdavau jas į šalį. Ir, žinoma, rausdavau. Man rodės, kad šis nekaltas kūdikis, pasakęs apie mane savo nuomonę, gali man pakenkti. Atnešdavau jai dovanų, bet vis tiek nepavyko šios neklaužados palenkti. Atradusi mano silpną vietą ir pajutusi savo valdžią, ji nenuleisdavo nuo manęs įžūlaus, tiriamo žvilgsnio. Manau, kad tiek mūsų sąmonėje, tiek kūne yra silpnų, nuo pašalinių slepiamų vietų, apie kurias nelabai norim galvoti. Neaišku, kas tai per vietos, bet jos yra, ir tiek. Todėl ir sukdavau akis į šalį nuo to tiriančio vaiko žvilgsnio.

Bet tą dieną, kai vienišas ir prislėgtas ėjau iš šių namų ir kai mane pasivijusi ji paprašė pasilenkti ir išklausyti įprastinį komplimentą, aš atsukau į ją tikrai lyg bepročio perkreiptą veidą ir ištie-

siau taip grėsmingai sugniaužtas rankas, kad ji suspigo ir verkdama spruko šalin.

Taip ir sužinojau, kad Ada namie, nes išgirdusi klyksmą ji išbėgo pažiūrėti. Verkdama Anuča puolė skųstis, esą aš jai pagrasinęs už tai, kad ji mane išvadinusi bepročiu.

– Bet jis tikrai beprotis ir aš noriu jam tai pasakyti! Ir kas čia bloga?

Buvau taip apstulbęs, jog Ada namie, kad nė nesiklausiau, ką kalba Anuča. Vadinasi, Augusta su Alberta man melavo. Tiksliau, melavo Alberta, o Augusta, užkrovusi jai atsakomybę, liko švari! Ūmai viską supratau. Pasakiau Adai:

– Malonu jus matyti. Maniau, kad jau trys dienos, kaip jūs pas tetą.

Ji neatsakė, nes pirmiausia pasilenkė prie verkiančios sesutės. Pamatęs, kad ji neskuba žerti pasiteisinimų, kuriuos maniau turįs teisę išgirsti, net žado netekau. Netardamas nė žodžio, žengiau durų link, ir jeigu Ada nebūtų prabilusi, būčiau išėjęs ir nebegrįžęs. Buvau taip įsiutęs, kad atsisakyti didžiausios savo svajonės man atrodė labai lengva.

Staiga, išraudusi it uoga, Ada atsigręžė į mane ir pasakė ką tik grįžusi, nes tetos neradusi namie.

Man to užteko, kad nusiraminčiau. Ak, kokia ji miela, taip motiniškai pasilenkusi prie verkiančios mergaitės! Liaunas jos kūnas tarsi sumažėjo, kad tik būtų arčiau prie sesutės. Gėrėjausi ja ir neskubėjau išeiti. Vėl ją laikiau sava.

Širdyje buvo taip gera, kad norėjau kuo greičiau pamiršti ką tik mane apėmusį pyktį ir stengiausi tiek Adai, tiek Anai būti kuo meilesnis. Linksmai juokdamasis tariau:

– Anuča taip dažnai išvadina mane bepročiu, kad sumaniau bent kartą jai parodyti tikrą beprotį. Dėl Dievo meilės, atleiskit! O tu, Anuča, nebijok, aš geras beprotis!

Ada irgi buvo man baisiai maloni. Ji subarė vis dar žliumbiančią seserį ir manęs už ją atsiprašė. Jei, mano laimei, supykusi Ana būtų nubėgusi šalin, būčiau viską Adai išklojęs. Būčiau ištaręs sakinį, turbūt įtrauktą į visas svetimų kalbų gramatikas ir padedantį

svetimtaučiams, nemokantiems tos šalies, kurioje gyvena, kalbos: „Ar galiu jūsų tėvą prašyti jūsų rankos?“

Vesti ketinau pirmą kartą gyvenime, todėl buvau tarsi svetimoj šaly. Anksčiau su moterimis kalbėdavau visai kitaip. Pirmiausia duodavau valią rankoms.

Bet neištariau nė šių kelių žodžių. Jiems būtų prireikę daugiau laiko, galbūt maldaujamos veido išraiškos, bet po kovos su Ana ir, žinoma, su Ada, tai padaryti būtų buvę nelengva, juoba kad išgirdusi dukters riksmą koridoriumi jau skubėjo ponia Malfenti.

Padaviau Adai ranką, kurią ši greit spustelėjo, ir pasakiau:

– Likit sveika. Atsiprašykit už mane ponią Malfenti.

Aš ne iškart paleidau jos ranką, patikliai gulinčią mano delne. Jaučiau, kad dabar, kai ji iš kailio neriasi stengdamasi užglostyti sesers netaktą, galiu praleisti vienintelę progą. Pagautas įkvėpimo linktelėjau ir lūpomis paliečiau jos ranką. Tada atidariau duris ir greit išėjau, bet vis tiek dar spėjau pamatyti, kaip Ada, kuri kairiąja laikė įsikibusią jai į sijoną Anučą, žiūrėjo į savo ranką taip nustebusi, tarsi mano lūpos būtų kažką ant jos užrašiusios. Nemanau, kad ponia Malfenti ką nors pastebėjo.

Ant laiptų, stebėdamasis tokiu nelauktu savo poelgiu, minutėlę stabtelėjau. Dar galėjau grįžti prie durų, kurias ką tik užtrenkiau, paskambinti ir paklausti Adą, ar negalėčiau garsiai ištarti tų žodžių, kuriuos ji veltui stengiasi perskaityti ant savo rankos. Negrįžau. Būtų neoru rodyti tokį nekantrumą. Antra vertus, pasakęs, jog ateisiu rytoj, tarsi ją įspėjau, kad tada viską ir paaiškinsiu. Mano prisipažinimas dabar priklausė tik nuo jos, jai beliko suteikti progą. Pagaliau, užuot linksminęs savo pasakojimais visas tris, pabučiavau ranką tik vienai iš jų.

Bet likusi dienos dalis buvo ne itin maloni. Mane kankino kažkoks nerimas, netgi baimė. Įtikinėjau save nerimaująs todėl, kad nekantriai laukiu, kada viskas paaiškės. Jei Ada atsisakys, maniau sau, galėsiu kuo ramiausiai ieškoti kitų moterų. Nusprendžiau būti su ja, bet galiu nuspręsti su ja ir nebūti, juk manęs niekas neverčia to daryti! Tuomet dar nesupratau, kad kitos moterys man nebeegzistavo, tik Ada.

Naktis irgi, rodės, niekada nesibaigs. Galima sakyti, iki pat ryto nesudėjau bluosto. Po tėvo mirties lioviausi trankęsis naktimis, o dabar, kai nusprendžiau vesti, būtų keista pradėti trankytis vėl. Todėl atsiguliau anksti, kad miegant greičiau prabėgtų laikas.

Kai Ada paaiškino, kur buvo dingusi tas tris dienas, aš aklai ja tikėjau, mat buvau įsitikinęs, kad rimta moteris, kurią pasirinkau į žmonas, meluoti nemoka. Bet naktį tas tikėjimas susvyravo. Ar tik ne pats būsiu pakišęs jai mintį, kad, kaip sakė Alberta, ji tas dienas viešėjusi pas tetą? Gerai neatsimenu žodžių, kuriuos tada ištariau, nes buvau labai susijaudinęs, bet esu beveik tikras, kad pasakiau būtent taip. Kaip gaila! Jei nebūčiau prasitaręs, ji teisindamasi, ko gero, būtų sugalvojusi ką nors kita, būtų melavusi, ir man iškart viskas būtų paaiškėję.

Turėjau suprasti, kokia svarbi man Ada, juk tikinau save, kad jei ji mane atstums, niekada nevesiu. Žodžiu, jos atsisakymas aukštyn kojom apverstų mano gyvenimą. Paskui guodžiau save, kad jei ji mane atstumtų, man būtų dar geriau. Prisiminiau, ką sakė tas graikų filosofas: gailėsis ir tie, kurie veda, ir tie, kurie neveda. Kitaip tariant, dar nebuvau praradęs sugebėjimo pasišaipyti iš savo nuotykio; užtat praradau sugebėjimą miegoti.

Užmigau auštant. Pabudau taip vėlai, kad iki to laiko, kai man buvo leidžiama lankyti Malfenčio šeimą, teliko keletas valandų. Taigi nebebuvo kada fantazuoti ir iš visokių smulkmenų aiškintis, ar Ada myli mane ar ne. Bet sunku negalvoti apie tai, kas mums be galo svarbu. Žmogus būtų laimingiausias padaras, jei sugebėtų išjungti savo mintis. Besirūpindamas išvaizda, kuriai tądien skyriau ypač daug dėmesio, vis galvojau, kodėl pakštelėjau Adai tik į ranką? Gal reikėjo pabučiuoti ir į lūpas?

Kaip tik tada ir šovė į galvą mintis, vėliau labai man pakenkusi, nes per ją praradau net tą menkutę vyrišką iniciatyvą, kurią buvo suteikusi mano keista jaunatviška būsena. Tai buvo skausminga dvejonė: o jeigu Ada manęs nemyli, jeigu net bjaurisi manim ir tekės už manęs tik spiriama tėvų? Nes ir Džovanis, ir ponia Malfenti, ir Augusta su Alberta – visi mane mylėjo; abejojau tik Ada. Visa tai man buvo panašu į buitinį romaną, kuriame mergaitė

verčiama tekėti už nemylimo vyro. Bet aš to neleisiu! Štai dar viena priežastis pakalbėti su Ada, bet tik su ja viena. Pasakyčiau jai tik vieną iš anksto paruoštą sakinį. Žvelgdamas į akis, paklausčiau: „Ar myli mane?“ Ir jeigu ji atsakytų „taip“, suspausčiau ją glėby, kad pajusčiau, ar tikrai ji nuoširdi.

Taigi nusprendžiau, kad jau esu viskam pasiruošęs. Bet greit įsitikinau, jog rengdamasis šiam savotiškam egzaminui pamiršau žvilgtelti kaip tik į tuos vadovėlio puslapius, iš kurių teks atsakinėti.

Mane sutiko pati ponia Malfenti ir pasodinusi erdvios svetainės kampe ėmė taip malti liežuviu, kad aš tiesiog negalėjau įsiterpti ir paklausti, kaip gyvena mergaitės. Todėl klausiausi jos nelabai atidžiai ir mintyse kartojau pamoką, kad atėjus laikui neužmirščiau. Staiga suklusau, lyg nuaidėjus trimitui. Ponia Malfenti kruopščiai rinko žodžius įžangai. Girdi, jiedu su vyru labai vertiną mano draugystę, o ir visa šeima, taip pat ir Anuča, mane mylinti. Mes pažįstami jau taip seniai! Jau keturi mėnesiai, kaip kasdien matomės.

– Penki! – pataisiau aš, nes naktį suskaičiavau prisiminęs, kad pirmą kartą čia atėjau rudenį, o dabar pats pavasaris.

– Iš tikrųjų penki! – sutiko ponia Malfenti patylėjusi tarsi tikrindama, ar teisingai suskaičiavau. Staiga ji metė man priekaištą:

– Man rodos, jūs kompromituojat Augustą.

– Augustą? – pakartojau manydamas, kad gerai neišgirdau.

– Taip, – patvirtino ponia Malfenti. – Jūs ją viliojat ir kompromituojat.

Aš naiviai atskleidžiau savo jausmus:

– Bet aš jos nė nepastebiu.

Iš nuostabos, karčios nuostabos (gal man tik taip pasirodė?) ji net kilstelėjo antakius.

Tuo tarpu aš sukau galvą, kaip kuo greičiau jai išaiškinus šį, mano manymu, nesusipratimą, nes iškart numačiau pražūtingas jo pasekmes. Iš tiesų lankausi čia kone kasdien ištisus penkis mėnesius vien, kad matyčiau Adą. Aš tikrai su Augusta grodavau ir tikrai su ja kalbėdavausi daugiau nei su Ada, bet tik todėl, kad ji atidžiai klausydavosi ir vėliau perpasakodavo Adai mano nuoty-

kius, jiems pritardama. Gal turėjau poniai atvirai iškloti savo ketinimus Ados atžvilgiu? Bet juk neseniai buvau nusprendęs pasikalbėti tik su Ada ir pažiūrėti, kas dedasi jos širdy. Jei būčiau tada pakalbėjęs su ponia Malfenti atvirai, viskas būtų pakrypę kitaip, tai yra, negalėdamas vesti Ados, nebūčiau vedęs nė Augustos. Tačiau mano buvo jau nuspręsta, ir dabar, išgirdęs ponios Malfenti priekaištą, nutylėjau.

Mano mintys sukosi lyg pašėlusios, todėl joms stigo aiškumo. Norėjau kuo greičiau viską suprasti, viską atspėti. Bet kai žiūri, išvertęs akis, matai dar blogiau. Gal ji nori užtrenkti man šių namų duris? Nemanau. Juk neviliojau Augustos, kurią jie norėjo apsaugoti, taigi buvau nekaltas. Nors gali būti, kad Augusta čia įpainiota tik tam, kad nekompromituočiau Ados. Bet kokia prasmė tokiu būdu saugoti Adą, kuri jau nebe maža mergaitė? Garbės žodis, jeigu ir dariau ką nors neleistina su Ada, tai sapne. O šiaip tik ranką jai pabučiavau. Nenorėjau, kad šių namų durys man būtų uždarytos anksčiau nei pakalbėsiu su Ada. Todėl drebančiu balsu paklausiau:

– Sakykit, ponia, ką turiu padaryti, kad visi būtų patenkinti?

Ji atsakė ne iškart. Jau geriau turėti reikalų su Džovaniu, kuris galvoja visa gerkle rėkdamas. Paskui ryžtingai, bet, jaučiau iš jos balso, stengdamasi kalbėti kuo maloniau, tarė:

– Kurį laiką turėtumėt lankytis pas mus rečiau; ne kasdien, o, tarkim, du ar tris kartus per savaitę.

Jeigu ji, esu tuo įsitikinęs, būtų man liepusi išeiti ir daugiau čia nesirodyti, aš, trokšdamas išsiaiškinti savo santykius su Ada, būčiau maldavęs, kad ji pakęstų mane dar porą dienelių. Bet jos žodžiai, anaiptol ne tokie griežti, kaip tikėjausi, suteikė man drąsos, ir aš nusprendžiau parodyti, kad esu įsižeidęs.

– Jei norit, aš čia kojos daugiau nekelsiu!

Įvyko tai, ko ir tikėjausi. Ji ėmė protestuoti, kalbėti, kad visa šeima mane labai gerbianti ir maldavo nepykti. Tada aš kilniaširdiškai pažadėjau išpildyti jos prašymą ir kokias keturias ar penkias dienas nesirodyti, o paskui lankytis du tris kartus per savaitę ir, svarbiausia, ant jos nepykti.

Davęs šį pažadą, nusprendžiau parodyti, kad esu pasirengęs jį vykdyti jau dabar, ir atsistojau ketindamas išeiti. Ponia juokdamasi mane sulaikė:

– Manęs tikrai nesukompromituosit! Todėl galit pasilikti!

Ėmiau prašyti, kad leistų man eiti, teisindamasis turįs vieną reikalą, kurį tik dabar prisiminęs, nors, tiesą sakant, tiesiog norėjau pabūti vienas ir gerai apgalvoti šį nepaprastą įvykį. Bet ponia primygtinai prašė mane pasilikti, girdi, tai būsiąs įrodymas, kad aš ant jos nepykstąs. Taigi pasilikau ir iškenčiau ilgą kankynę, klausydamasis jos tratėjimo apie moterų madas, kurios jai nepatinkančios, apie teatrą ir net apie pernelyg sausus šio pavasario orus.

Po kurio laiko jau buvau patenkintas čia pasilikęs, nes supratau, kad turiu šį bei tą išsiaiškinti. Be ceremonijų pertraukęs ponią Malfenti, kurios seniai nebegirdėjau, aš paklausiau:

– Ar visi šeimos nariai žinos, kad prašot mane laikytis toliau nuo jūsų namų?

Ji taip į mane pažvelgė, lyg būtų pamiršusi, ką buvom susitarę. Paskui net rankomis sumojavo:

– Kodėl toli nuo namų? Tik keletą dienų, argi ne taip susitarėm? Aš niekam nesakysiu, net vyrui, ir būsiu dėkinga, jei tylėsit ir jūs.

Pažadėjau ne tik tai, bet ir sugalvoti įvairiausių dingsčių, jei mane klausinės, kodėl retai ateinu. Aš patikėjau ponios žodžiais ir jau įsivaizdavau, kaip, nematydama manęs, liūdi ir neranda vietos Ada. Koks nuostabus vaizdas!

Dar truputį pasėdėjau laukdamas, bene vėl toptels kokia nors mintis, o ponia tuo tarpu kalbėjo, kaip smarkiai pakilo maisto produktų kainos.

Nauja mintis man netoptelėjo, užtat į svečius atėjo Džovanio sesuo teta Rozina, už jį vyresnė, bet daug kvailesnė. Iš kai kurių būdo bruožų buvo iškart matyti, kad tai jo sesuo. Visų pirma, iš įsitikinimo, kad jai priklauso tik teisės, o kitiems – tik pareigos; tai buvo juokinga, nes ji negalėjo to įsitikinimo pritaikyti praktikoje. Ir antra, iš įpročio dėl menkniekio kelti balsą. Ji įsivaizdavo turinti teisę brolio namuose viską tvarkyti savo nuožiūra ir, kaip

sužinojau vėliau, ilgai laikė ponią Malfenti kone įsibrovėle. Teta Rozina buvo sena pana ir gyveno su tarnaite, apie kurią kalbėdavo kaip apie pikčiausią savo priešą. Prieš mirtį paprašė mano žmoną prižiūrėti namus, kol ta tarnaitė, beje, dieną naktį ją slaugiusi, neišeis. Džovanio namuose Rozinai visi pataikavo, nes bijojo pikto jos būdo.

Aš sėdėjau kaip sėdėjęs. Iš visų dukterėčių teta Rozina labiausiai mylėjo Adą, todėl panorau palenkti ją savo pusėn. Ėmiau sukti galvą, ką čia malonaus jai pasakius. Lyg ir prisiminiau, kad tą dieną, kai mačiau ją paskutinį kartą (tiesą sakant, mačiau tik probėgšmais, nes tada ji man nerūpėjo), jai išėjus dukterėčios kalbėjo, kad ji nekaip atrodanti, o kažkuri netgi pasakė:

– Ar tik nesugadino sau kraujo pykdamasi su tarnaite?

Taigi radau, ko ieškojau. Meiliai žvelgdamas į raukšlėtą Rozinos veidą, pratariau:

– Matau, kad ponia labai pasitaisiusi!

Verčiau liežuvį būčiau nusikandęs. Ji žvilgtelėjo į mane nustebusi ir atkirto:

– Aš tokia kaip visada. Jums tik atrodo, kad aš pasitaisiusi.

Teta Rozina paklausė, kada ją mačiau paskutinį kartą. Tiksliai neprisiminiau kada, tad pasakiau, jog praleidom kartu beveik visą dieną – ji, aš ir trys panelės – šioje svetainėje. Tik sėdėjom ne čia, o štai ten. Norėjau tik parodyti, kad nesu jai abejingas, bet ji prašė paaiškinti, kaip ir kas, ir visa tai pernelyg užsitęsė. Tokia vaidyba man buvo tikra kankynė. Bet čia šypsodama įsikišo ponia Malfenti:

– Jūs gi nenorėjot pasakyti, kad teta Rozina papilnėjo?

Po šimts! Štai kodėl ji įsižeidė! Teta Rozina buvo stora kaip jos brolis ir svajojo suliesėti.

– Papilnėjo? Ką jūs! Aš tik norėjau pasakyti, kad paskaistėjo jos veidas.

Stengiausi būti labai meilus, nors vos tvardžiausi, kad nesusikeikčiau.

Bet teta Rozina vis tiek buvo nepatenkinta. Pastaruoju metu ji nesirgo ir negalėjo suprasti, kodėl turėjo blogai atrodyti. Ponia Malfenti jai pritarė:

– Ar jums neatrodo, kad teta Rozina nesikeičia? Ji visada tokia ir tokia.

Keičiasi. Dar ir kaip! Aš atsistojau. Vildamasis įsiteikti, nuoširdžiai paspaudžiau tetai Rozinai ranką, kurią ši ištiesė į mane nežiūrėdama.

Vos tik užvėriau šių namų duris, mano dvasios būsena pasikeitė. Kokia saldi laisvė! Nebereikėjo sukti galvos, ko nori ponia Malfenti, nebereikėjo nertis iš kailio, kad patikčiau tetai Rozinai. Esu tikras, kad jeigu ne teta Rozina, gudruolė ponia Malfenti būtų savo pasiekusi, ir aš būčiau išėjęs labai patenkintas, kad ponia tokia maloni. Dūmiau žemyn, šokinėdamas per pakopas. Teta Rozina tarsi paaiškino ponios Malfenti mintį. Poniutė man pasiūlė kelias dienas laikytis atokiau nuo namų. Puiku, brangioji ponia! Išpildysiu šį pageidavimą su kaupu: daugiau niekada manęs nematysit! Mane kankinot ir jūs, ir teta Rozina, ir netgi Ada. Už ką? Vien todėl, kad norėjau vesti? Dabar jau nebenoriu! Ak, kokia nuostabi laisvė!

Tokių jausmų apimtas, kokį ketvirtį valandos laksčiau gatvėmis. Paskui įsigeidžiau būti dar laisvesnis. Šį mano ryžtą nebekelti kojos pas Malfenčius reikėjo kaip nors pažymėti. Gal parašyti laišką? Ne. Nesakysiu nieko, tada mano dingimas bus jiems dar skaudesnis... Tiesiog pamiršiu lankytis pas jas ir pas Džovanį.

Pagaliau sugalvojau, kaip pažymėti savo sprendimą, kad viskas atrodytų santūriai, gražiai ir sykiu truputį ironiškai. Nuskubėjęs pas gėlininką, išsirinkau puikią puokštę ir liepiau ją pristatyti poniai Malfenti kartu su mano vizitine kortele, kurioje užrašiau tik tos dienos datą. To pakako. Niekada nepamiršiu tos datos, manau, jos niekada nepamirš ir Ada su motina: gegužės penktoji, Napoleono mirties diena.

Pasirūpinau, kad puokštė būtų kuo greičiau pristatyta. Buvo labai svarbu, kad ponia Malfenti ją gautų šiandien pat.

O paskui? Viskas buvo jau padaryta, absoliučiai viskas! Visa šeima Adą nuo manęs atskyrė, ir man beliko tik laukti, kol kas nors iš jų ateis ir duos man progą dar ką nors padaryti ar pasakyti.

Nudrožiau į savo kabinetą, kad niekas man netrukdytų ramiai viską apmąstyti. Jei būčiau neiškentęs ir pasidavęs, būčiau nukūręs pas juos gal net anksčiau už gėlių puokštę. Kokią nors dingstį visada galima rasti. Pavyzdžiui, apsimesti, kad pamiršau skėtį.

Bet to nepadariau. Pasiuntęs gėlių, aš puikiai atrodžiau ir turėjau toks likti kuo ilgiau. Dabar beliko tik laukti, nes kitą žingsnį turėjo žengti jie.

Kabinete man pavyko susikaupti, bet jokio palengvėjimo nepajutau, tik supratau, iš kur ta neviltis, nuo kurios dabar vos neverkiau. Aš Adą mylėjau! Dar nebuvau tikras, ar tai tikrai tas žodis, ir mąsčiau toliau. Norėjau, kad ji būtų ne šiaip mano, bet mano žmona. Būtent ji, baltu it marmuras veidu, grakščia paauglės figūra, per savo rimtumą negalinti suprasti mano sielos, kurios, užuot ją aiškinęs, galėčiau net atsisakyti; Ada, tik Ada išmokytų mane prasmingai gyventi ir dirbti. Norėjau jos visos, norėjau iš jos visko. Po šių apmąstymų nusprendžiau, kad žodis parinktas teisingai: aš Adą mylėjau.

Man pasirodė, kad atradau labai svarbų dalyką, kuriuo galėsiu vadovautis. Šalin dvejones! Dabar buvo nesvarbu, ar Ada myli mane ar ne. Turėjau ją gauti, ir baigta, o jeigu Džovanis gali jai nurodinėti, tai su ja pačia nereikia nė kalbėtis. Turėjau viską nedelsdamas išsiaiškinti ir arba džiaugtis palaima, arba užmiršti ir pasveikti. Kam kankintis belaukiant? Jei ir sužinosiu – o galiu tai sužinoti tik iš Džovanio, – kad Adą galutinai praradau, bent nereikės grumtis su laiku, kuris vėl bėgs iš lėto, ir aš liausiuos jį raginęs. Galutinis sprendimas visada nuramina, nes tarsi atskiria mus nuo laiko.

Ir aš išlėkiau ieškoti Džovanio. Reikėjo sulakstyti į dvi vietas. Pirmiausia nudrožiau į jo kontorą Naujųjų namų gatvėje, taip pavadintoje dar mūsų senolių. Iš tikrųjų namai ten seni ir tokie aukšti, kad visai užgožia jūros pakrante nutiestą gatvę. Šią saulėlydžio valandą praeivių beveik nebuvo, ir aš žengiau labai greitai. Eidamas galvojau, kaip Džovaniui viską kuo trumpiau išaiškinti. Gal užtektų pasakyti, kad noriu vesti jo dukterį? Nereikės jo nei įkalbinėti, nei įtikinėti. Jis praktiškas žmogus ir duos man atsakymą iškart. Man kėlė nerimą tik viena: kaip su juo šnekėti? Italų kalba ar tarme?

Bet Džovanis buvo jau išėjęs į biržą. Patraukiau ten ir aš. Dabar neskubėjau, nes žinojau, kad biržoje vis tiek teks laukti, kol pasitaikys proga likti su juo dviese. Be to, siauroje Kavanos gatvelėje buvo tiek žmonių, kad turėjau sulėtinti žingsnį. Kaip tik tada, kai broviausi per minią, man tarsi nušvito protas, ir galų gale aš viską supratau. Malfenčiai norėjo, kad vesčiau Augustą, ir nenorėjo, kad vesčiau Adą, nes Augusta buvo mane įsimylėjusi, o Ada – nė trupučio. Nė trupučio, nes antraip jiems nė į galvą nebūtų atėję mudu išskirti. Man buvo pasakyta, kad kompromituoju Augustą, bet juk mane mylėdama ji pati save kompromitavo. Staiga viską kuo aiškiausiai supratau lyg būčiau tai išgirdęs iš jų pačių. Tikriausiai ir Ada sutinka, kad pas juos nesilankyčiau. Ji manęs nemylėjo ir niekada nepamils, bent jau iki tol, kol mane mylės jos sesuo. Iriantis per minią Kavanos gatvėje, mintys buvo nepalyginti šviesesnės nei sėdint kabinete.

Kai šiandien prisimenu tas atmintinas dienas, atvedusias mane prie vedybų, stebiuosi, kad manęs nė trupučio nejaudino vargšės Augustos meilė. Dabar, kai buvau išvytas iš Malfenčių namų, Adą mylėjau tiesiog beprotiškai. Kodėl manęs netenkino tas akivaizdus faktas, kad ponia Malfenti veltui stengiasi laikyti mane kuo toliau nuo Ados? Aš vis tiek būčiau pas juos lankęsis, taigi dilginęs širdį Augustai? Bet ne! Ponios Malfenti prašymas nekompromituoti Augustos, kitaip sakant, ją vesti, man atrodė didžiausias įžeidimas. Aš niekinau tą negražią mergaitę, kuri mane mylėjo, ir nemaniau, kad gražioji jos sesuo, kurią pats mylėjau, galbūt niekina mane.

Aš vėl paspartinau žingsnį, bet užuot ėjęs į biržą pasukau namo. Kam kalbėtis su Džovaniu, jei pats kuo puikiausiai žinau, kaip turiu elgtis. Šis beviltiškas žinojimas galų gale mane tikriausiai išplėš iš pernelyg lėtai tekančio laiko, ir aš nusiraminsiu. Buvo netgi pavojinga kalbėtis su tuo storžieviu Džovaniu. Ponia Malfenti kalbėjo taip, kad jos žodžių prasmę suvokiau tik eidamas Kavanos gatve. Jos vyras galėjo pasielgti visai kitaip. Galėjo drėbti be jokių užuolankų: „Kodėl taip nori vesti Adą? Vesk Augustą!“ Šiuo atveju jis būtų pasielgęs pagal aksiomą, kurią mokėjau atmintinai: „Stenkis kuo aiš-

kiau priešininkui išdėstyti, ko nori, nes tik tada viską suprasi geriau už jį!" O kas paskui? Paskui viskas būtų baigta. Ir laikas galėtų tekėti taip, kaip jam patinka, nes aš neturėčiau priežasties kištis į jo tėkmę: stovėčiau ant tvirto pagrindo!

Prisiminiau dar vieną Džovanio aksiomą ir jos įsikibau, nes teikė daug vilčių. Laikiausi jos įsikibęs penkias dienas, tas ilgas penkias dienas, per kurias mano aistra virto tikra liga. Džovanis sakydavo, kad nereikia skubėti likviduoti reikalų, jei iš to likvidavimo nėra jokios naudos; bet kokie reikalai anksčiau ar vėliau likviduojasi savaime, tai rodo pati pasaulio istorija: ji tokia ilga, o išlikusių dalykų tiek nedaug! Kol reikalai nelikviduoti, jie turi galimybę atsigauti ir sėkmingai plėtotis.

Nesukau galvos dėl kitų Džovanio aksiomų, tvirtinančių visai priešingai: man patiko ši. Juk turėjau į ką nors atsiremti! Tvirtai nusprendžiau nė piršto nejudinti, kol nesužinosiu, jog reikalai pakrypo mano naudai. Šis sprendimas man taip pakenkė, kad tikriausiai dėl to niekada daugiau taip ilgai nesilaikiau sau duoto pažado.

Vos tik taip nusprendžiau, gavau laiškelį iš ponios Malfenti. Atpažinau jos braižą dar ant voko ir prieš atplėšdamas išdidžiai pamaniau: štai, užteko tvirtai pasiryžti, o ji jau gailisi ir bėga man iš paskos. Bet viduje radęs tik kortelę su raidėmis *p.r.**,reiškiančiomis padėką už gėles, kritau ant lovos ir suleidau dantis į pagalvę tarsi norėdamas save prie jos prikaustyti, kad tik nesulaužyčiau duoto sau pažado. Kokia ironija dvelkė iš šių raidžių! Nepalyginti didesnė nei vizitinėje kortelėje užrašyta data, kuria išreiškiau savo pasiryžimą ir galbūt net priekaištą. *„Remember!"** – tarė Karolis I, pakišęs galvą po budelio kirviu, ir tikriausiai pagalvojo, kuri dabar diena. Aš irgi savo priešininką įspėjau, kad saugotųsi ir bijotų.

Tos penkios dienos ir penkios naktys buvo siaubingos. Stebėjau saulėtekius ir saulėlydžius – pradžią ir pabaigą, – artinusius mano laisvės valandą, kai vėl galėsiu stoti į kovą dėl savo meilės.

Rengiausi tai kovai. Dabar žinojau, koks turiu būti, kad patikčiau savo mergaitei. Man nesunku prisiminti, ką tada nusprendžiau da-

* Per ringraziamento – dėkoju (*ital.*).

** Remember – atsimink (*angl.*).

ryti, kadangi neseniai vėl lygiai taip įsipareigojau, be to, tada viską surašiau popieriaus lapelyje, kurį turiu iki šiol. Pasižadėjau surimtėti. Vadinasi, liausiuos pasakojęs anekdotus, kurie kitus juokino, o mane tik žemino, – juk per juos negražioji Augusta mane įsimylėjo, o Ada ėmė niekinti. Ir dar pasižadėjau kasdien aštuntą valandą būti kontoroje, kurios jau seniai nemačiau, bet ne ginčytis su Oliviu dėl savo teisių, o kartu su juo dirbti ir atėjus laikui pačiam tvarkyti visus reikalus. Tai daryti, žinoma, reikės ne dabar, o vėliau, kai nusiraminsiu; beje, mesti rūkyti irgi buvau numatęs vėliau, kai vėl būsiu laisvas: nenorėjau dar labiau sunkinti šių siaubingų dienų. Ados vyras turėjo būti tobulas. Todėl dar pasižadėjau skaityti rimtas knygas, kasdien bent pusvalandį praleisti sporto aikštelėje ir porą kartų per savaitę jodinėti. Vienu žodžiu, visa kam atlikti man vos būtų užtekę dvidešimt keturių valandų.

Per tas penkias tremties dienas manęs nė valandėlės neapleido juodas pavydas. Tai buvo iš tiesų didvyriškas žingsnis – ryžtis ištaisyti savo ydas, kad po kelių savaičių užkariaučiau Ados širdį. O tuo tarpu? Tuo tarpu, kol aš kankinsiuos, kiti mūsų miesto vyrai, kuriems niekas nerūpi, gali man iš panosės nujoti mano mergaitę. Tarp jų tikrai būtų ir tokių, kuriems nereikės savęs tobulinti, kad patiktų Adai. Aš žinojau, maniau žinąs, kad radusi patinkantį vyrą Ada iškart sutiktų už jo tekėti, nelaukdama, kol įsimylės. Todėl, pamatęs gražiai apsirengusį, dailų, savimi pasitikintį vyrą, imdavau jo nekęsti, nes man rodėsi, kad jis gali paveržti iš manęs Adą. Iš tų penkių dienų geriausiai prisimenu pavydą, tarsi rūkas nukritusį ant mano gyvenimo.

Ta negailestinga baimė, kad Adą paglemš man iš panosės, nebuvo juokinga, nes dabar jau žinoma, kuo viskas baigėsi. Kai pagalvoju apie tas penkias dienas, net gėrėtis imu savo įžvalgumu.

Keletą kartų naktį vaikštinėjau po jų langais. Iš visko sprendžiant, viduje buvo linksma, kaip tada, kai ten sėdėdavau aš. Vidurnaktį ar truputį anksčiau svetainėje gesdavo šviesos, ir aš sprukdavau šalin bijodamas, kad manęs nepamatytų einantys namo svečiai.

Kiekvieną tų penkių dienų valandą nekantriai laukdavau. Kodėl niekas manęs nepasigenda? Kodėl tyli Džovanis? Nejaugi jo

nestebina, kad manęs nematyti nei biržoje, nei pas jį? Vadinasi, ir jis neprieštarauja, kad man neleidžiama lankytis? Dažnai nutraukdavau savo pasivaikščiojimus, nesvarbu, ar dieną ar naktį, ir skubėdavau namo sužinoti, bene teiravosi manęs kas nors. Neįsitikinęs neidavau miegoti – pažadinęs vargšę Mariją, imdavau klausinėti. Kiauras valandas laukdavau namie, nes čia buvo lengviausia mane rasti. Bet niekas manęs neieškojo, ir esu tikras, kad jei nebūčiau nusprendęs veikti, iki šiol būčiau nevedęs.

Kartą vakare nudrožiau į klubą lošti. Jau daug metų ten nesirodžiau, laikydamasis tėvui duoto pažado. Pamaniau, kad pažadą galiu ir sulaužyti, nes tėvas negalėjo numatyti nei šių liūdnų aplinkybių, nei kad man būtinai reikės prasiblaškyti. Iš pradžių išlošiau ir nusiminiau pagalvojęs, kad ši sėkmė – tai atpildas už nesėkmingą meilę. Paskui pralošiau ir vėl nusiminiau: nesiseka ne tik meilėje, bet ir lošti. Greit man viskas įkyrėjo. Kortos žemina ne tik mane, bet ir Adą. Mat ką daro meilė!

Atsimenu, kad tomis dienomis negailestinga tikrovė užgožė net mano meilės svajones. Mano svajonės dabar tapo visai kitokios. Svajojau ne tiek apie meilę, kiek apie pergalę. Kartą regėjau Adą sapne. Buvo apsirengusi vestuvine suknele ir ėjo su manim prie altoriaus, bet paskui, netgi likę vieni, nesimylėjom. Dabar, kai buvau jos vyras, turėjau teisę paklausti: „Kaip galėjai leisti, kad su manim taip elgtųsi?“ Kitokios teisės man nerūpėjo.

Dėžutėje radau laiškų Adai, Džovaniui ir poniai Malfenti juodraščius. Visi rašyti tomis dienomis. Poniai Malfenti buvau parašęs paprastą laiškutį, kuriame atsisveikinau prieš ilgą kelionę. Tačiau neatsimenu, kad tada būčiau ketinęs leistis į kelionę: negalėjau išvykti iš miesto neįsitikinęs, kad niekas manęs neieškos. Neduok Dieve, jei pas mane ateitų ir nerastų namie! Neišsiunčiau nė vieno iš šių laiškų. Manau, kad juos rašiau tik norėdamas popieriuje išlieti savo jausmus.

Jau daug metų laikiau save ligoniu, bet nuo tos ligos kentėjau ne tiek aš pats, kiek kiti. Ką reiškia sirgti, justi skausmą, patyriau tik tomis dienomis, kai mane iš tikrųjų taip visą skaudėjo, kad buvau labai nelaimingas.

Viskas prasidėjo taip. Apie pirmą nakties, negalėdamas užmigti, atsikėliau ir išėjau pasivaikščioti po nutilusį miestą; bevaikščiodamas užklydau į kažkokią priemiesčio kavinę, kurioje anksčiau nesilankydavau, taigi nesitikėjau ten sutikti pažįstamų. Man tai buvo svarbu, mat ketinau pratęsti dar lovoje pradėtą pokalbį su ponia Malfenti ir nenorėjau, kad mums trukdytų. Ponia Malfenti metė man naują kaltinimą. Esą aš norėjęs suvedžioti jos dukteris. Iš tiesų, jei ir būčiau norėjęs ką nors suvedžioti, tai tik Adą. Mane net šaltas prakaitas išmušdavo pagalvojus, kad galbūt dabar Malfenčių namuose esu tuo kaltinamas. Kai negali apsiginti, visada esi kaltas, ir jie, pasinaudoję tuo, kad aš toli, puola mane net išsijuosę. Ryškioje kavinės šviesoje buvo lengviau gintis. Retsykiais stengdavausi paliesti koja Ados batuką, ir kartą man net pasirodė, kad tikrai jį paliečiau, o ji nieko nesakė. Bet tai buvo ne Ados batukas, o stalo koja, kuri, žinoma, kalbėti negalėjo.

Apsimečiau, kad mane domina biliardas. Prie mano staliuko, pasiremdamas ramentu, atšlubavo kažkoks ponas ir atsisėdo šalia. Jis užsisakė sulčių, o kadangi padavėjas stovėjo ir laukė, ką užsisakysiu aš, liepiau atnešti citrinų sulčių, nors citrinų skonio negaliu pakęsti. Tuo tarpu atremtas į sofą, ant kurios sėdėjau, ramentas nuslydo ant grindų ir aš instinktyviai pasilenkiau jo pakelti.

– Čiagi Dzenas! – šūktelėjo šlubis, atpažinęs mane kaip tik tada, kai norėjo padėkoti.

– Tulijas! – nustebęs sušukau ir aš ir padaviau jam ranką. Mes mokėmės vienoje klasėje, o paskui daug metų jo nemačiau. Žinojau kad, baigęs mokyklą jis įsitaisė banke ir dabar ten užima neblogą vietą.

Buvau toks išsiblaškęs, kad be jokių užuolankų paklausiau, kodėl jo dešinioji koja taip sutrumpėjo, kad net ramento reikia.

Kuo geriausiai nusiteikęs, jis papasakojo prieš pusmetį susirgęs reumatu, kuris ir sutrumpinęs jam koją.

Sukrutau duoti jam įvairių patarimų, kaip gydytis. Tai geriausias būdas be ypatingų pastangų palaikyti kalbą. Bet jis viską buvo išbandęs. Tada paklausiau:

– O kodėl tokiu metu ne lovoje? Nemanau, kad tavo ligai tiktų drėgnas nakties oras.

Tulijas geraširdiškai pajuokavo: girdi, ir man nederėtų mėgautis nakties oru, nes žmogus, nors ir neturintis reumato, visada galįs jį sugriebti, kol gyvas. Teisė eiti miegoti po vidurnakčio įrašyta net Austrijos konstitucijoje! Tarp kitko, priešingai paplitusiai nuomonei, nei karštis, nei šaltis reumatui įtakos neturįs. Savo ligą jis gerai išstudijavęs, galima sakyti, nieko kita nedaraąs, tik aiškinąsis, kaip ji atsirandanti ir kaip ją gydyti. Ir ilgos atostogos, per kurias galėtų kaip reikiant įsigilinti į ligos nagrinėjimą, jam dabar reikalingesnės už bet kokius vaistus. Tada papasakojo, kaip dabar gydosi. Kasdien valgąs daugybę citrinų. Pavyzdžiui, šiandien surijęs net trisdešimt, bet tikįsis pasiekti dar geresnių rezultatų. Anot jo, citrinos – puikus vaistas ir nuo kitų ligų. Nuo tada, kai ėmęs jas valgyti, jis mažiau kenčiąs ir nuo besaikio rūkymo, kurio, kaip ir aš, negalėjo atsikratyti.

Mane net supurtė pagalvojus apie tokią daugybę rūgšties, bet paskui pasidarė linksmiau: nemėgstu citrinų, bet jeigu jas valgydamas galėčiau daryti, ką privalau ir ko noriu, daugiau savęs nevaržydamas, irgi ryčiau jas dešimtimis. Visiška laisvė ir yra tada, kai gali daryti, kas tau patinka, su sąlyga, kad darysi ir tai, kas tau nelabai patinka. Tikra vergovė, kai žmogus pasmerktas visiškam susilaikymui: jis tada ne Heraklis, o Tantalas.

Paskui Tulijas irgi apsimetė, kad domisi, kaip aš gyvenu. Buvau tvirtai pasiryžęs nekalbėti apie savo nelaimingą meilę, bet man būtinai reikėjo kam nors atverti širdį. Ėmiau pasakoti apie savo bėdas, taip jas išpūsdamas (kai dabar pagalvoju, jos tikrai buvo nerimtos), kad man net graudu pasidarė, o Tulijas jautėsi vis geriau ir geriau, patenkintas, kad sergu labiau negu jis.

Paklausė, ar dirbu. Visas miestas kalbėjo, kad aš dykaduoniauju, todėl baiminausi, kad tik jis neimtų pavydėti, nes šią akimirką man būtinai reikėjo užuojautos. Sumelavau! Pasakiau, kad dirbu savo kontoroje, tiesa, nelabai daug, kokias šešias valandas per dieną, ir dar bent šešias valandas sugaištu narpliodamas painius reikalus, kuriuos paveldėjau iš tėvų.

– Dvylika valandų! – patenkintas šūktelėjo Tulijas, ir aš gavau iš jo tai, ko norėjau – užuojautą: – Žinai, nepavydžiu tau!

Tiksliau pasakyti jis negalėjo, ir aš taip susigraudinau, kad vos neapsiverkiau. Pasijutau baisiai nelaimingas, o kai žmogus ima savęs gailėtis, ištyžta ir tampa labai pažeidžiamas.

Tulijas vėl ėmė kalbėti apie savo ligą, kuri, matyt, buvo didžiausia jo pramoga. Pasirodo, jis išstudijavo kojos ir pėdos sandarą. Juokdamasis pasakojo, kad greitai einant vienam žingsniui tenka pusė sekundės ir per tą pusę sekundės dirba penkiasdešimt keturi raumenys. Apstulbęs įsivaizdavau savo kojas ir jose slypintį baisingą mechanizmą. Man net pasirodė, kad jį jaučiu. Žinoma, ne kiekvieną iš penkiasdešimt keturių raumenų atskirai, o sudėtingą ir darnią visumą, kuri sutriko vos tik atkreipiau į ją dėmesį.

Išėjau iš kavinės šlubuodamas ir šlubavau dar keletą dienų. Vaikščiojimas tapo man sunkiu ir net truputį skausmingu darbu. Rodės, kad ta sudėtinga mašina blogai sutepta ir einant stringa jos detalės. Po kelių dienų mane ištiko kita, rimtesnė liga – apie ją dar papasakosiu – ir nustelbė pirmąją. Bet ir dabar, kai apie tai rašau, užtenka kam nors pažiūrėti, kaip einu, ir penkiasdešimt keturių raumenų judėjimas taip sutrinka, kad vos beišsilaikau ant kojų.

Dėl šios ligos irgi kalta Ada. Gyvūnai dažnai tampa medžiotojų ar kitų gyvūnų aukomis, kai ima poruotis. Štai ir aš tada tapau savo ligos auka, ir jeigu apie tą baisingąjį mechanizmą būčiau sužinojęs kitu metu, man tikrai nieko panašaus nebūtų atsitikę.

Keletas eilučių popieriaus lapelyje, išlikusiame iš tų dienų, primena kitą keistą įvykį. Greta užrašo apie paskutinę cigaretę ir pastabos, kad man pavyks išgyti iš penkiasdešimt keturių judesių ligos, aš radau eilėraštį apie... musę. Jei nežinočiau, kad tai tikrai mano darbas, galėčiau pamanyti, kad tas eiles sudėjo kokia nors gerai išauklėta panelė, palaikanti bičiuliškus santykius su savo aprašomais vabzdžiais. Bet jeigu jau pradėjau rašyti eiles aš, vadinasi, kiekvienas gali laukais išeiti.

Štai kaip tos eilės atsirado. Grįžau namo vėlai, bet užuot atsigulęs nuėjau į kabinetą ir uždegiau dujinę lempą. Priviliota šviesos, įskrido musė ir ėmė man įkyrėti. Švelniai, kad nesutrėkščiau, pliaukštelėjau per ją ranka ir pamiršau. Paskui tą musę staiga pamačiau vidury stalo. Ji pamažu atsigavo ir atrodė didesnė, nes

viena letenėlė buvo sužeista ir negalėjo lankstytis. Užpakalinėmis letenėlėmis ji rūpestingai lygino sparnus. Pabandė skristi, bet tik apvirto aukštielninka. Atsivertusi vėl atkakliai tęsė pradėtą darbą.

Tada ir parašiau šį eilėraštį, nustebęs, kad tas mažutis, didelį skausmą kenčiantis organizmas deda tiek beviltiškų pastangų dėl dviejų klaidingų priežasčių: visų pirma, musė nežinojo, ką jai skauda, nes lygino visai sveikus sparnelius ir, antra, atkaklumas, su kuriuo ji tai darė, liudijo apie mažutėlytėse jos smegenyse slypintį tvirtą tikėjimą, kad sveikata – tai kiekvieno padaro neatskiriama dalis ir būtinai sugrįžta netgi jį apleidusi. Ši klaida atleistina vabzdžiui, gyvenančiam tik vieną vasarą ir nespėjančiam įgyti patirties.

Pagaliau atėjo sekmadienis. Tai buvo penktoji diena nuo paskutinio mano apsilankymo pas Malfenčius. Nors beveik nedirbau, sekmadienį visada švęsdavau, nes jis dalijo laiką į trumpas atkarpas ir dėl to gyvenimas buvo pakenčiamesnis. Bet tądien baigėsi iš tiesų sunki savaitė, ir man priklausė bent šioks toks malonumas. Aš anaiptol nenorėjau keisti savo planų, bet buvo sekmadienis, tad nusprendžiau aplankyti Adą. Nemaniau laužyti savo įsipareigojimų nė vienu žodeliu, bet būtinai turėjau ją pamatyti. Ką gali žinoti, gal per tą laiką viskas pakrypo mano naudai, ir aš tik be reikalo kankinuosi.

Ir lygiai vidurdienį, kiek tik leido vargšės mano kojos, nudrožiau į miestą, į tą gatvę, kuria ponia Malfenti su dukterimis turėjo grįžti iš bažnyčios. Skaisčiai švietė saulė, ir eidamas vyliausi, kad galbūt manęs laukia maloni žinia: Ada mane myli!

Taip nebuvo, bet kurį laiką taip maniau. Likimas buvo man baisiai palankus. Susidūriau su Ada akis į akį, tik su ja viena. Man pakirto kojas ir užgniaužė kvapą. Ką daryti? Trauktis į šalį ir ramiai pasisveikinus traukti toliau, kaip buvau nusprendęs? Sutrikau, nes dar anksčiau buvau pasiryžęs viską atvirai su Ada išsiaiškinti ir išgirsti nuosprendį iš jos lūpų. Aš nepasitraukiau, ir kai Ada su manim pasisveikino tarsi būtume išsiskyrę prieš kokias penkias minutes, apsisukau ir nuėjau šalia jos.

– Sveiki, ponas Kozini. Aš truputį skubu, – tarė ji.

– Ar leisit jus šiek tiek palydėti? – paklausiau aš.

Ada nusišypsojo ir leido. Vadinasi, teks aiškintis? Ada pridūrė einanti tiesiai namo, ir aš supratau turįs tik penkias minutes, netgi mažiau, nes dalį laiko jau sugaišau skaičiuodamas, ar spėsiu išaiškinti tokius rimtus dalykus. Jau geriau nesakyti nieko nei sakyti ne viską. Mane varžė ir tai, kad tais laikais mūsų mieste merginai buvo beveik nepadoru vaikščioti gatvėmis kartu su jaunu vyriškiu. Bet Ada leido man ją lydėti. Gal to pakaktų? Žiūrėdamas į ją, bandžiau vėl pajausti pykčio ir abejonių aptemdytą savo meilę. Gal sugrįš bent svajonės? Ada buvo tokia grakšti, kad atrodė maža ir sykiu didelė. Ir svajonės plūstelėjo jau dabar, einant šalia jos, esančios ne mintyse, o tikrovėje. Geisdavau jos būtent šitaip ir neapsakomai apsidžiaugiau. Iš širdies pradingo paskutiniai apmaudo ir pykčio šešėliai.

Staiga už mūsų kažkas neryžtingai prakalbo:

– Atleiskit, panele...

Aš pasipiktinęs atsisukau. Kas drįsta nutraukti mano pasiaiškinimą, kurio nė nepradėjau? Į Adą žvelgė kažkoks bebarzdis, tamsiaplaukis ir išblyškęs ponaitis. Aš irgi į ją pažvelgiau, beviltiškai laukdamas, kad ji šauksis mano pagalbos. Jei būtų davusi bent kokį ženklą, būčiau puolęs tą tigrą, reikalaudamas pasiaiškinti dėl įžūlaus elgesio. Dar geriau, jei jis ir toliau būtų prie jos kibęs. Visos mano ligos būtų išgaravusios, jei būčiau davęs valią rankoms.

Bet Ada jokio ženklo neparodė. Su šypsena, kuri pakeitė ne tik jos skruostų ir burnos linijas, bet ir akių žvilgsnį, ji ištiesė jam ranką.

– Ponas Gvidas!

Man buvo skaudu, kad ji kreipiasi į jį vardu. Prieš kelias minutes ji kreipėsi į mane pavarde.

Pažvelgiau atidžiau į tą poną Gvidą. Buvo apsirengęs su rafinuota elegancija ir pirštinėtoje rankoje laikė ilgą lazdą su dramblio kaulo rankena. Su tokia lazda nebūčiau pasirodęs nė už didžiausius pinigus! Man nė kiek nebuvo gėda, kad iš jo pusės įžvelgiau grėsmę Adai. Tie elegantiški su tokiomis lazdelėmis tipai visada įtartini.

Ados šypsena grąžino mane į banaliausią gražių manierų tikrovę. Ji mus supažindino. Nusišypsojau ir aš! Ados šypsena buvo tarsi skaidraus vandens raibuliavimas, padvelkus vėjeliui. Manišką irgi buvo kažkas panašaus, tik vanduo suraibuliavo ne nuo vėjelio, o nuo mesto akmens.

Jis vadinosi Gvidas Špėjeris. Mano šypsena iškart tapo natūralesnė, nes pasitaikė proga pasakyti jam kažką nemalonaus.

– Tai jūs vokietis?

Jis mandagiai atsakė, kad išgirdus tokią pavardę iš tiesų galima taip pamanyti. Tačiau iš dokumentų matyti, kad jie italai jau keli šimtai metų. Jis laisvai kalbėjo literatūrine kalba, o mudu su Ada turėjom tenkintis savo bjauria tarme.

Kad geriau suprasčiau, ką jis kalba, visą laiką į jį žiūrėjau. Gvidas buvo gražus: jam šypsantis, pro praviras lūpas bolavo puikūs balti dantys, žvilgsnis buvo gyvas ir išraiškingas, o kai nusiėmė skrybėlę, pamačiau, kad kaštoniniai, truputį garbanoti plaukai auga visame motinos gamtos jiems skirtame plote, o mano galvos didžiąją dalį sudarė kakta.

Net jei ne Ada, vis tiek būčiau jo nekentęs, bet ši neapykanta mane labai skaudino, ir aš stengiausi ją sušvelninti. Galvojau: „Jis Adai per jaunas“. Ir dar pamaniau, kad ji taip paprastai ir mandagiai su juo kalbasi todėl, kad taip liepė tėvas. Galbūt nuo jo priklauso kokie nors svarbūs Malfenčio reikalai, o tokiais atvejais, man rodės, jam padėdavo visa šeima. Aš paklausiau:

– Ar jūs gyvenate Trieste?

Jis atsakė čia gyvenąs jau mėnuo ir ketinąs įsteigti prekybos firmą. Atsidusau. Matyt, atspėjau.

Ėjau šlubuodamas, bet gana laisvai, nes mačiau, kad niekas to nepastebi. Žiūrėjau į Adą ir stengiausi viską užmiršti, netgi tą mus lydintį jaunuolį. Tiesą sakant, aš esu žmogus, gyvenąs dabartimi, ir apie ateitį galvoju tik tada, kai ji ima mesti pernelyg tirštą šešėlį ant dabarties. Ada žingsniavo tarp mudviejų, ir jos veide mačiau kažkokį stereotipinį linksmumą, beveik šypseną. Anksčiau tokia linksma nebūdavo. Kam ji šypsojosi? Gal man, juk taip seniai manęs nematė?

Klausiausi jų pokalbio. Šnekėjo apie spiritizmą, ir aš supratau, kad Malfenčių namuose Gvidas įtaisė kalbantį staliuką.

Troškau įsitikinti, kad ta švelni šypsena, žaidžianti Ados lūpose, skirta man, todėl įsikišau į pokalbį, čia pat sukūręs istoriją apie dvasias. Joks poetas, improvizuodamas pagal duotą ritmą, nebūtų manęs nurungęs. Neturėdamas jokio supratimo, kaip baigsiu, pareiškiau irgi ėmęs tikėti dvasiomis nuo tada, kai vakar šioje gatvėje... Oi ne, ne šioje! Toje, kur eina lygiagrečiai, – man nutiko viena istorija. Ada tikriausiai pažįstanti profesorių Bertinį, kuris išėjęs į pensiją persikėlė į Florenciją ir neseniai ten mirė? Apie jo mirtį trumpai rašė vietos laikraštis, bet aš buvau pamiršęs ir galvodamas apie profesorių Bertinį visada įsivaizdavau, kad išėjęs į užtarnautą poilsį jis ir toliau vaikštinėja sau Kašino gatvėmis. Taigi vakar štai toje gatvėje – netgi tiksliai parodžiau, kurioje vietoje, – mane užkalbino kažkoks ponas: jis mane pažinojo, o aš irgi buvau tikras jį pažįstąs. Tas ponas ėjo keistai krypuodamas tarsi skubanti moterėlė.

– Iš tikrųjų! Visai kaip Bertinis! – nusijuokė Ada.

Jos juokas priklausė man, ir padrąsintas pasakojau toliau:

– Žinojau, kad jį pažįstu, bet negalėjau prisiminti, kas jis toks. Kalbėjomės apie politiką. Tik Bertinis sugeba pliaukšti tokias nesąmones, mekendamas it avis...

– Iš tiesų toks jo balsas! – vėl nusijuokė Ada ir žvilgtelėjo į mane nekantraudama sužinoti, kuo viskas baigėsi.

– Tikrai taip! Iš visko sprendžiant, ten turėjo būti Bertinis, – tariau aš, dėdamasis baisiai išsigandęs. Koks didis aktorius many žuvo! – Atsisveikindamas jis paspaudė man ranką ir nuėjo sau, krypuodamas į šalis. Stengdamasis prisiminti, sekiau jam iš paskos, ir tik seniokui dingus iš akių, supratau kalbėjęsis su Bertiniu. Su Bertiniu, kuris jau metai kaip po žeme!

Netrukus Ada sustojo prie savo namų durų. Spausdama Gvidui ranką, pakvietė jį vakare apsilankyti. Atsisveikindama su manim, pridūrė, kad aš irgi galįs šįvakar ateiti pašokdinti stalo, jei nebijąs nuobodžiauti.

Aš nieko neatsakiau ir net nepadėkojau. Turėjau šį kvietimą gerai apgalvoti. Gal ji pakvietė iš mandagumo, ir mano sekmadie-

nis tuo ir baigsis? Šiaip ar taip, nusprendžiau būti kuo mandagesnis, kad neužkirsčiau sau kelio pas juos visiems laikams. Paklausiau Adą, kur dabar Džovanis, girdi, man reikia su juo šnektelti. Ji atsakė, kad tėvą aš galįs rasti kontoroje, kur šis nuėjęs tvarkyti kažkokio skubaus reikalo.

Mudu su Gvidu dar pastovėjom valandėlę, žvelgdami į elegantišką figūrėlę, kuri apsisukusi dingo tamsiame priebutyje. Nežinau, kas šią akimirką sukosi jo galvoje, bet aš buvau baisiai nelaimingas: kodėl ji pirma pakvietė Gvidą, o ne mane?

Grįžom tuo pačiu keliu beveik iki tos vietos, kur sutikom Adą. Gvidas buvo labai mandagus. Jis laisvai (labiausiai žmonėms pavydžiu būtent sugebėjimo laisvai elgtis), tarsi būtume seni pažįstami, kalbėjo apie tą mano išgalvotą istoriją, kuria rimtai patikėjo. O šioje istorijoje neišgalvota buvo tik viena: Trieste, jau po Bertinio mirties, gyveno žmogus, kuris amžinai pliaukšdavo nesąmones, šnekėjo keistu balsu ir vaikščiojo tarsi ant galų pirštų. Kaip tik neseniai buvau su juo susipažinęs, ir man tada toptelėjo, kad jis panašus į Bertinį. Buvau patenkintas, kad Gvidas suka galvą stengdamasis išsiaiškinti šį iš piršto laužtą nuotykį. Nors jau nusprendžiau neprivaląs šio ponaičio nekęsti, nes Malfenčiams jis tik komersantas, su kuriuo svarbu palaikyti draugiškus ryšius, mane vis tiek erzino jo lazda ir rafinuota elegancija. Taip erzino, kad negalėjau sulaukti, kada kiekvienas nueisim savo keliais. Bet jis nė nemanė eiti, nes jau darė išvadas:

– Tas žmogus, apie kurį pasakojot, galėjo būti daug jaunesnis už Bertinį, atrodyti it grenadierius, kalbėti vyrišku balsu ir panėšėti į profesorių tik tuo, kad tauškė nesąmones. Bet to užteko, kad jūsų mintys imtų suktis aplink Bertinį. Tačiau, sutinkant su šia versija, reikėtų pripažinti, kad esat labai išsiblaškęs.

Su Gvido versija nesutikau.

– Aš išsiblaškęs? Nieko sau! Esu verslininkas. Kur nueičiau, būdamas išsiblaškęs?

Paskui pamaniau tik tuščiai leidžiąs laiką. Juk norėjau šnektelti su Džovaniu. Jeigu mačiau dukterį, galėjau pasimatyti ir su tėvu – tai jau ne taip svarbu. Turėjau paskubėti, kad užtikčiau jį kontoroje.

Gvidas ir toliau fantazavo, kokia stebuklo dalis priklauso tam, kuris jį kuria, ir kokia dalis – tam, kuris jame dalyvauja. Norėjau atsisveikinti su juo laisvai ir atsainiai, kaip atsisveikintų jis. Bet tik skubotai ir gana nemandagiai jį nutraukiau.

– Mano manymu, stebuklų ir yra, ir nėra. Nereikia taip rimtai į juos žiūrėti. Tu arba tiki, arba netiki – kas gali būti paprasčiau.

Nenorėjau, kad jis pastebėtų mano antipatiją, ir šiais žodžiais dariau jam nuolaidą, nes esu užkietėjęs pozityvistas ir jokiais stebuklais netikiu. Bet šią nuolaidą dariau sukandęs dantis.

Nuėjau šlubuodamas labiau nei paprastai, vildamasis, kad Gvidas nežiūrės man įkandin.

Dabar būtinai reikėjo pasikalbėti su Džovaniu. Tai padėtų man susigaudyti, kaip šįvakar turėčiau elgtis. Mane pakvietė Ada, ir iš to, ką sakys Džovanis, galėčiau suprasti, ar šį pakvietimą priimti ar prisiminti, kad jis prieštarauja ponios Malfenti pageidavimui. Norėjau, kad santykiuose su jais būtų viskas aišku, ir jeigu neužteks sekmadienio, aiškinsiuos toliau pirmadienį. Nė pats to nepastebėdamas, vieną po kito laužiau duotus sau pažadus. Dar daugiau – man rodės, kad elgiuosi taip, kaip buvau nusprendęs per penkias apmąstymų dienas. Būtent šiais žodžiais apibūdinau tai, ką tas dienas veikiau.

Džiugiai iš visos gerklės sušukęs – man net akmuo nuo širdies nusirito, – Džovanis pasisveikino ir pakvietė sėstis į kitapus stalo prie sienos stovintį krėslą.

– Tik penkios minutės! Tik penkios minutės ir būsiu jūsų paslaugoms! – Ir iškart pridūrė: – Ar tik nešlubuojat?

Aš paraudau! Bet tądien man ypač sekės improvizuoti. Pamelavau, kad eidamas iš kavinės slystelėjau, ir net pasakiau, kokioj kavinėj tai atsitiko. Kad jis nepamanytų, jog paslydau apsvaigęs nuo alkoholio, juokdamasis pridūriau tą vakarą kavinėj buvęs su vienu žmogum, kuris irgi šlubavo, nes serga reumatu.

Prie Džovanio stalo laukė tarnautojas ir du krovikai. Matyt, pristatant prekes įvyko kažkokia painiava, ir Džovanis turėjo įsikišti į savo sandėlio darbą. Tą jis darydavo nenoriai ir labai retai, esą jo galva turinti būti laisva kitiems darbams, kurių niekas kitas

negalįs atlikti. Tądien jis šaukė itin garsiai, tarsi norėdamas, kad jo nurodymai nuolat skambėtų pavaldinių ausyse. Regis, aiškino, ką turinti veikti kontora, o ką – sandėlis.

– Šį popierių, – šaukė jis, imdamas iš dešinės rankos į kairę iš kažkokios knygos išplėštą lapą, – privalai pasirašyti tu, o jį gavęs tarnautojas duos tau lygiai tokį pat, tik su savo parašu.

Jis žvelgė į pavaldinius tai pro akinius, tai per jų viršų ir vėl kad užriks:

– Supratot?

Buvo beaiškinąs viską iš pradžių, ir man pasirodė, kad tik be reikalo gaištu laiką. Iki tol mane buvo apėmęs keistas jausmas, maniau, paskubėjęs lengviau laimėsiu kovą dėl Ados, bet po kiek laiko nustebęs supratau, kad manęs niekas nelaukia, kad nieko nelaukiu nė aš, ir man čia nėra ką veikti. Priėjau prie Džovanio ir padaviau ranką:

– Šįvakar būsiu pas jus

Jis iškart atsigręžė, o jo tarnautojai pasitraukė į šalį.

– Kodėl taip ilgai neatėjot? – paklausė jis paprastai.

Čia mane nustebino ir sutrikdė viena mintis: ne jis, o Ada turėjo mane to paklausti, bet nepaklausė! Kad ne tie tarnautojai, būčiau viską nuoširdžiai Džovaniui išklojęs, nes paklausęs jis įrodė esąs nekaltas ir nieko nežinąs apie tą sąmokslą prieš mane. Tik jis vienas yra nekaltas, todėl galiu juo pasitikėti.

Teisybė, tada tikriausiai galvojau ne taip aiškiai, jeigu neturėjau kantrybės laukti, kol išeis jo tarnautojas ir krovikai. Antra vertus, norėjau pamąstyti: ar tik ne Gvidas, nukritęs lyg iš dangaus, sukliudė Adai pateikti man šį klausimą?

Bet ir pats Džovanis nedavė man kalbėti, leidęs suprasti, kad labai skuba baigti darbus.

– Tai pasimatysim vakare. Išgirsit tokį smuikininką, kokio dar negirdėjot. Jis koncertuoja kaip mėgėjas, bet turi tiek pinigų, kad jam gėda muziką paversti savo profesija. Ketina tapti pirkliu. – Ir Džovanis su panieka gūžtelėjo pečiais. – Man irgi labai patinka komercija, bet juo dėtas prekiaučiau tik gaidomis. Nežinau, ar jį pažįstat. Kažkoks Gvidas Špėjeris.

– Iš tikrųjų? – tariau aš dėdamasis maloniai nustebęs, kitaip sakant, kraipiau galvą, išsižiojau ir dariau viską, ką tik įstengiau prisiversti daryti. Vadinasi, tas gražuolėlis dar ir smuiku griežia! – Iš tikrųjų? Toks puikus muzikantas?

Dar vyliausi, kad Džovanis pajuokavo ir perdėtais pagyrimais tiesiog norėjo pasakyti, kad tas Gvidas ne groja, o džyrina. Bet jis tik lingavo galva ir žavėjosi vis labiau ir labiau.

Paspaudžiau jam ranką.

– Iki pasimatymo.

Šlubuodamas pasukau durų link. Jau prie slenksčio, apimtas dvejonių, sustojau. Gal vis dėlto geriau atsisakyti to pakvietimo? Tada derėtų Džovanį įspėti. Buvau begrįžtąs, bet pamačiau, kad jis, net palinkęs į priekį, įdėmiai žvelgia man įkandin. To man buvo per daug, ir aš išėjau!

Smuikininkas! Jeigu jis iš tiesų toks puikus muzikantas, man galas! Dar būtų pusė bėdos, jei nemokėčiau pats šiuo instrumentu griežti ar bent nebūčiau griežęs pas Malfenčius! Atsinešdavau smuiką ne todėl, kad savo muzika palenkčiau jų širdis, o kad galėčiau ilgiau pasėdėti. Koks buvau kvailys! Lyg nebūčiau radęs kitos, ne tokios kompromituojančios dingsties!

Niekas negali pasakyti, kad puoselėju kažkokias iliuzijas. Žinau, kad muziką labai subtiliai jaučiu, ir sudėtingus kūrinius pasirenku ne todėl, kad norėčiau pasirodyti. Tačiau kaip tik tas muzikinis subtilumas ir sako man – visada sakydavo, – kad savo grojimu niekada neteiksiu malonumo klausytojams. Ir nemetu smuiko dėl tos pačios priežasties, dėl kurios iki šiol gydausi. Jei ne liga, galėčiau būti geras muzikantas, ir net gydausi čirpindamas stygas. Visą mano organizmą apėmęs kažkoks lengvas paralyžius ryškiausiai pasireiškia – vadinasi, lengviausiai išgydomas, – kai griežiu smuiku. Net visiškas mulkis, paaiškinus, kas yra tercija, kvarta ir seksta, gali pereiti nuo vienų prie kitų taip tiksliai ir lengvai kaip nuo vienos spalvos prie kitos. O kai aš pagroju bent vieną iš šių figūrų, ji tarsi prilimpa prie stryko: jau negaliu jos atsikratyti – ji lįste lenda į kitas figūras, jas iškraipo, ir norėdamas sudėlioti gaidas į vietas turiu mušti taktą koja ar linkčioti galva, o tada – sudie

laisvumas, sudie pasitikėjimas savimi, sudie muzika. Kai groja ramus, savimi pasitikintis žmogus, muzika pati susikuria tempą ir jo laikosi. Kai ir aš mokėsiu taip groti, vadinasi, būsiu pagijęs.

Man pirmą kartą toptelėjo mintis pasitraukti iš mūšio lauko, išvykti iš Triesto ir pasistengti viską užmiršti. Daugiau tikėtis nebuvo ko. Adą praradau! Tuo buvau tikras! Juk žinojau, kad vyrą, už kurio ryšis tekėti, ji vertins labai priekabiai, tarsi ketindama suteikti jam akademiko titulą. Juokinga. Vyro pasirinkimas neturėtų priklausyti nuo to, kaip jis griežia smuiku. Bet man tai buvo menka paguoda. Supratau, kad šiuo atveju muzika nepaprastai svarbi. Viską lems kaip tik ji, lyg poruojantis paukščiams giesmininkams.

Užsidariau savo kabinete, nors kitiems sekmadienis dar buvo nesibaigęs.Išėmiau iš futliaro smuiką. Ar griežti ar trenkti jį į grindis? Tarsi atsisveikindamas brūkštelėjau stryku per stygas ir pagaliau užgrojau nemirtingąjį Kreicerį. Šiame kambary mano strykas nukeliavo jau tiek kilometrų, kad dabar, vos pajutęs stygas, savaime įniko skaičiuoti naujus.

Kas atsidavė tam prakeiktam ketvertui stygų, žino, jog tol, kol klausaisi savo muzikos vienas, nuoširdžiai tiki, kad kiekviena, net menkiausia tavo pastanga nenueina veltui. Antraip, kas gi sutiktų kęsti šią katorgą iki gyvos galvos, lyg būtų ką nors nužudęs? Netrukus man ėmė rodytis, kad kova su Gvidu dar galutinai nepralaimėta. Kas žino, gal mano smuikui dar pavyks pergalingai įsiterpti tarp jo ir Ados!

Tai nebuvo puikybė, tik paprasčiausias optimizmas, kurio niekaip neįstengiau atsikratyti. Kai man gresia bėda, iš pradžių baisiai nusimenu, o paskui greit ją pamirštu, įsitikinęs, kad ta bėda mane aplenks. Gal aš per daug save nuvertinu? Susidaryti nuomonę apie savo sugebėjimus muzikos srity galima tik lyginant, o lyginti kol kas neturėjau progos. Nuosavas instrumentas skamba taip arti ausies, kad lengvai randa kelią į širdį. Kai nuvargęs padėjau smuiką į šalį, tariau sau:

– Puiku, Dzenai! Užsidirbai duonai!

Jau neabejodamas nudrožiau pas Malfenčius. Negalėjau nenueiti, jeigu jau priėmiau kvietimą. Kambarinė sutiko mane malo-

niai šypsodama ir paklausė, ar tik nesirgęs, kad taip ilgai nesirodęs. Man tai pasirodė geras ženklas. Daviau jai arbatpinigių. Juk jos lūpomis manęs to paties klausė visa šeima.

Ji nuvedė mane į visiškoje tamsoje skendinčią svetainę. Įėjęs ten iš ryškiai apšviesto prieškambario, buvau kaip aklas ir bijojau žengti žingsnį. Paskui svetainės gilumoje, gana toli nuo savęs, įžiūrėjau keletą siluetų, sėdinčių aplink stalą.

Mane pasveikino Ados balsas, kuris tamsoje atrodė kažkoks jausmingas.

– Sėskitės ten ir netrukdykit dvasioms! – šypsodama tarė ji meiliai.

Jei ir toliau būtų kalbėjusi tokiu balsu, aš tikrai nebūčiau jiems trukdęs.

Iš kitos stalo pusės pasigirdo kitas balsas – lyg Augustos, lyg Albertos:

– Jei norit prisidėti, čia yra laisva vieta.

Tvirtai nusprendžiau nelikti nuošaly ir ryžtingai žengiau ton pusėn, iš kur mane pasveikino Ada. Eidamas užkliudžiau keliu venecijietišką staliuką, sudarytą, matyt, vien iš briaunų ir kampų. Mane nusmelkė skausmas, bet nesustojau ir atsidūręs vietoje klestelėjau ant kažkieno man pastumtos kėdės tarp dviejų merginų. Iš dešinės, rodos, sėdėjo Ada, o iš kairės – Augusta. Kad nereikėtų šios kalbinti, iškart pasislinkau prie Ados. Vis dėlto nebuvau tikras, kad čia ji, ir norėdamas išgirsti balsą paklausiau:

– Ar dvasios ką nors jau sakė?

Gvidas, kuris sėdėjo tiesiai prieš mane, įsakmiai šūktelėjo:

– Tyliau!

Paskui jau švelniau pridūrė:

– Susikaupkit ir įtemptai galvokit apie velionį, kurio dvasią norėtumėt iššaukti.

Niekada nebūčiau praleidęs progos žvilgtelti į pomirtinį pasaulį. Tik matant, kokį pasisekimą čia turi judantis stalas, buvo apmaudu, kad ne aš viską pradėjau. Nenorėjau paklusti Gvido įsakymams ir nė nemaniau susikaupti. Be to, labai graužiausi, kad nė sykio nešnektelėjau su Ada ir leidau dalykams taip pakrypti, tad dabar, kai tamsu, o ji – šalia manęs, nusprendžiau pagaliau

viską išsiaiškinti. Bet buvo taip malonu jausti greta sėdinčią mergaitę, kurią maniau amžinai praradęs, kad vis nesiryžau prasižioti. Jaučiau mano drabužius liečiantį švelnų šiltą audinį, ir man net dingtelėjo, kad galėčiau palytėti jos kojytę, kuri, žinojau, vakare visada apauta lakuotu batuku. Tikra palaima po tokių ilgų kančių.

Ir vėl pasigirdo Gvido balsas:

– Prašom susikaupti. O dabar melskit dvasią, kurią šaukiat, pajudinti staliuką.

Man patiko, kad Gvidui rūpi tik staliukas. Antra vertus, Ada neprieštaravo, kad laikau primynęs jai koją! Ji to nepakęstų, jei manęs nemylėtų. Atėjo lemiama akimirka. Nukėlęs nuo staliuko dešinę ranką meiliai apkabinau merginą per liemenį.

– Aš myliu jus, Ada! – sušnibždėjau, palenkęs galvą jai prie pat veido, kad ji geriau girdėtų.

Ji neatsakė iškart. Paskui vos girdimu, tačiau Augustos balsu tarė:

– Kodėl taip ilgai jūsų nebuvo?

Iš nuostabos ir apmaudo vos nenuvirtau nuo kėdės. Bet staiga supratau, kad norint pašalinti iš kelio šią įkyrią merginą reikia su ja elgtis kuo pagarbiau, nes toks džentelmenas kaip aš privalo gerbti jį mylinčią moterį, nors ši būtų bjauriausia pasaulyje. Kaip ji mane mylėjo! Jaučiau jos meilę net kentėdamas dėl kitos. Tik iš meilės man Augusta nepasakė, kad ji – ne Ada, ir vos mane išvydusi skubėjo pateikti, matyt, jau seniai paruoštą klausimą, kurio veltui laukiau iš jos sesers.

Instinktyviai išsisukau nuo tiesaus atsakymo ir kiek padvejojęs tariau:

– Džiaugiuosi, kad atsivėriau bent jums, Augusta. Jūs tokia gera!

Po šių žodžių vėl atgavau pusiausvyrą ant savo trikojo. Nepavyko prisipažinti Adai, tai bent Augusta viską sužinojo. Bent čia bus viskas aišku.

Gvidas vėl padarė pastabą:

– Jei nenorit patylėti, tai nebėr prasmės gaišti laiką patamsyje!

Jis nė nenutuokė, kad man dar reikia tamsos: ji slėpė mane nuo kitų ir leido susikaupti. Pamatęs savo klaidą, atgavau tik fizinę pusiausvyrą ant savo kėdės.

Pakalbėsiu ir su Ada, bet tik tada, kai bus šviesu. Įtariau, kad iš kairės sėdi ne ji, o Alberta. Bet kaip sužinoti? Per tas abejones nejučia kryptelėjau į kairę ir, kad nenuvirsčiau, atsirėmiau į staliuką. Staiga visi kad ims šaukti: „Jis juda! Jis juda!" Taigi šio netyčinio gesto dėka galėjau išsiaiškinti, ko troškau. Iš kurios pusės sklido Ados balsas? Bet visus vėl įsakmiai nutildė Gvidas, kuriam būčiau užčiaupęs koserę su didžiausiu malonumu. Jis maldaujamai (kvailys!) ėmė kalbėtis su dvasia, manydamas ją esant tarp mūsų:

– Dvasia, prašom sudėlioti savo vardą iš mūsų abėcėlės raidžių!

Gvidas numatė viską: jis bijojo, kad dvasia neprabiltų graikiškai.

Ieškodamas tamsoje Ados, aš ir toliau vaidinau komediją. Kiek padvejojęs, kilstelėjau staliuką septynis kartus: tai buvo raidė „g". Ši mintis man patiko, ir nors dėl raidės „v" turėjau kilnoti staliuką daugybę kartų, Gvido vardą surinkau be klaidų. Esu tikras, kad šį vardą surinkau trokšdamas jį patį nudanginti pas dvasias.

Kai Gvido vardas buvo jau visas, pasigirdo Ados balsas.

– Gal tai koks nors jūsų protėvis? – spėliojo ji. Ada sėdėjo šalia Gvido. Norėjau taip pastumti staliuką, kad šis įsiterptų tarp jų ir juos perskirtų.

– Visko gali būti! – atsakė Gvidas. Jis manė turįs garsių protėvių, bet dabar jo nebebijojau. Iš susijaudinimo jo balsas persimainė, ir aš apsidžiaugiau tarsi fechtuotojas, pastebėjęs, kad priešininkas ne toks baisus kaip atrodė. Vadinasi, šis vyras dvasias šaukia rimtai! Tikras mulkis! Paprastai iš žmonių silpnybių aš nesijuokiu, bet Gvidas – visai kas kita.

Jis vėl kreipėsi į dvasią:

– Jei tu Špėjeris – stuktelk vieną kartą, jei ne – du kartus.

Matydamas, kaip Gvidas trokšta turėti protėvių, aš suteikiau jam šį malonumą ir stuktelėjau vieną kartą.

– Mano senelis! – sušnibždėjo jis.

Dabar pokalbis su dvasia ėjo daug sklandžiau. Buvo paklausta, ar ji nenorinti ką nors pasakyti. Dvasia atsakė norinti. Apie darbą ar apie kitką? Apie darbą!

Šį atsakymą pasirinkau todėl, kad reikėjo stuktelti tik vieną kartą. Tada Gvidas paklausė, ar naujienos geros ar blogos. Ir nors blogas naujienas reiškė du stuktelėjimai, šįsyk nedvejodamas subeldžiau staliuku dusyk. Bet keldamas jį antrą kartą pajutau pasipriešinimą, matyt, kažkas iš čia esančių norėjo, kad naujienos būtų geros. Ar tik ne Ada? Bet aš įsiręžiau ir lengvai nugalėjau. Naujienos buvo blogos!

Tačiau man keliant per jėgą staliukas net pasisuko, išjudindamas sėdinčią aplinkui kompaniją.

– Keista! – sumurmėjo Gvidas. Paskui piktokai riktelėjo:

– Užteks! Užteks! Matau, kad kažkas nusprendė iš mūsų pasišaipyti!

Šiam įsakymui visi iškart pakluso, ir svetainę užliejo įvairiose vietose uždegta šviesa. Man pasirodė, kad Gvidas labai išblyškęs. Ada klydo žavėdamasi šiuo tipu, ir aš privalėjau atverti jai akis.

Be trijų mergaičių, svetainėje buvo ponia Malfenti ir dar kažkokia dama, kurią išvydęs pasijutau nejaukiai, nes palaikiau teta Rozina. Abi moteris pasisveikinau gana santūriai, nors šio santūrumo priežastys buvo skirtingos.

Įdomiausia, kad taip ir likau sėdėti prie staliuko šalia Augustos. Ir vėl dariau klaidą, bet tiesiog negalėjau dėtis prie kitų, kurie apstoję Gvidą net išsižioję klausėsi, kaip šis aiškina, iš ko supratęs, kad staliuką judina ne dvasia, o kažkoks gudragalvis. Vadinasi, ne Ada, o jis pats stengėsi sutramdyti pernelyg plepų staliuką!

– Aš laikiau stalą iš visų jėgų, neleisdamas jam stuktelti antrą kartą, – kalbėjo jis. – Bet, matyt, kažkas buvo už mane stipresnis.

Nieko sau spiritistas, jei mano, kad dvasia nepajėgtų kilnoti sunkių daiktų!

Dirstelėjau į vargšę Augustą: įdomu, kaip ji jaučiasi, kai prisipažinau mylįs jos seserį? Ji buvo išraudusi it uoga, bet žvelgė į mane meiliai šypsodama. Tik dabar nusprendė patvirtinti, kad mano prisipažinimą girdėjo.

– Aš niekam nesakysiu! – tarė ji tyliai.

Tai man labai patiko.

– Ačiū, – sušnibždėjau aš, spausdamas jai didoką, bet dailią

ranką. Nusprendžiau tapti geru Augustos draugu; anksčiau tai buvo neįmanoma, nes aš nemoku bendrauti su negražiais žmonėmis. Man patiko apkabinti ją per liemenį, kuris, pasirodo, buvo plonesnis, nei maniau. Ir veidelis buvo nieko sau, tik jį gadino akis, žiūrinti ne ten, kur reikia. Anksčiau šis trūkumas gadino man visą jos figūrą.

Buvau paprašytas atnešti Gvidui limonado. Jį nešdamas susidūriau su ponia Malfenti. Linksmai juokdamasis paklausiau:

– Gal reikia širdelę pastiprinti?

Ponia Malfenti paniekinamai sučiaupė lūpas.

– Ir dar vyras vadinasi! – garsiai tarė ji.

Dabar galutinai įsitikinau, kad ši mano pergalė lemiama. Juk ir Ada galvoja kaip motina. Mano pergalė iškart davė rezultatą, kurio toks vyras kaip aš negalėjo nepasiekti! Pyktį ant Gvido man kaip ranka nuėmė, ir jau nebenorėjau, kad jis toliau kankintųsi. Pasaulis atrodytų nepalyginti gražiau, jei žmonės būtų panašūs į mane!

Atsisėdau šalia jo ir nežiūrėdamas į kitus tariau:

– Norėčiau jūsų atsiprašyti, Gvidai. Leidau sau bjauriai pajuokauti. Staliukas sudėliojo jūsų vardą ne dvasios, o mano judinamas. To nebūčiau daręs, jei nebūčiau žinojęs, kad ir jūsų senelio toks pat vardas.

Nušvitęs Gvido veidas išdavė, kokie jam svarbūs šie mano žodžiai. Bet jis nenorėjo prisipažinti ir tarė:

– Damos pernelyg geros. O manęs guosti nereikia. Visa tai neturi jokios reikšmės. Dėkoju jums už atvirumą, bet aš taip ir maniau, kad mano senelio peruką užsidėjo kažkas iš sėdinčių prie stalo.

Jis patenkintas nusijuokė ir pridūrė:

– Jūs labai stiprus! Turėjau iškart suprasti, kad stalą judinat jūs – be manęs, čia vienintelis vyras!

Ką gi, įrodžiau turįs daugiau jėgos už Gvidą, bet greit įsitikinau esąs už jį silpnesnis.

Ada, kuri iki šiol tik nedraugiškai į mane dėbčiojo, staiga net įraudusi perėjo į puolimą:

– Kaip jums ne gėda krėsti tokius bjaurius pokštus!

Man net kvapą užgniaužė, ir užsikirsdamas ėmiau lementi:

– Norėjau pajuokauti! Maniau, kad į šį žaidimą su staliuku niekas rimtai nežiūri!

Bet pulti Gvidą jau buvo per vėlu. Antra vertus, jei būčiau turėjęs jautresnę klausą, būčiau supratęs, kad kovoje su juo pergalės nepasieksiu. Ados pyktis buvo labai iškalbingas. Kaip galėjau nesuvokti, kad mergina jau priklauso jam! Bet aš įsikaliau į galvą, kad Gvidas jos nevertas, kad ne tokio vyro ji ieškojo rimtomis savo akimis. Argi ji negirdėjo, ką sakė ponia Malfenti?

Visi stojo mano pusėn ir viską tik pablogino. Storulė „teta Rozina" net tirtėjo iš juoko ir sužavėta šūktelėjo:

– Nuostabu!

Man nepatiko, kad Gvidas nė nemano pykti. Matyt, jam buvo svarbiausia, kad blogas naujienas staliukas išstukseno ne dvasios judinamas. Jis tarė:

– Galiu lažintis, kad iš pradžių pajudinot stalą netyčia. Pirmą kartą jis pajudėjo pats, ir tik paskui nusprendėt iškrėsti pokštą. Taigi seansas vyko rimtai, kol jo tyčia nesugadinot.

Ada atsigręžė ir smalsiai į mane pažiūrėjo. Buvo man beatleidžianti tik todėl, jog atleido Gvidas, o tai bylojo, kokia yra jam atsidavusi. Bet aš jai sukliudžiau.

– Nieko panašaus! – ryžtingai nukirtau. – Tiesiog dvasios vis nesirodė, ir iš nuobodumo nusprendžiau jas pavaduoti.

Ada atsuko man nugarą ir taip gūžtelėjo pečiais, kad pasijutau lyg gavęs antausį. Net garbanėlės ant jos pakaušio, rodės, giežė ant manęs apmaudą.

Užuot žiūrėjęs ir klausęs, aš, kaip visada, buvau iki kaklo nugrimzdęs į savo mintis. Mane slėgė, kad Ada save taip žemina. Kankinausi tarsi sužinojęs, kad mylima moteris man neištikima. Nors buvo aiškiai matyti, kad ji myli Gvidą, vis tiek dar galėjo būti mano, bet jaučiau, jog niekada jai neatleisiu šio vakaro elgesio. Matyt, mano galva dirba pernelyg vangiai, ir mintys nespėja lėkti paskui įvykius, kurie nelaukia, kol man iš atminties išdils ankstesnių įvykių pėdsakai. Ir aš norom nenorom turėjau eiti tuo keliu, kuriuo eiti buvau iš vakaro pasiryžęs. Kažkoks aklas užsispyrimas!

Negana to, sumaniau tą savo pasiryžimą patvirtinti ir priėjęs prie Augustos, kuri sunerimusi, bet drąsinamai man šypsojosi, pasakiau jai rimtai ir liūdnai:

– Gal šiandien čia esu paskutinį kartą, nes dar šįvakar prisipažinsiu Adai, kad ją myliu.

– Nedarykite to, – maldaujamai tarė ji. – Argi nematot, kas čia vyksta? Man bus liūdna, jeigu jūs kentėsit.

Ji ir toliau stengėsi įsiterpti tarp manęs ir Ados. Tyčia, kad ją įskaudinčiau, atsakiau.

– Būtinai pakalbėsiu su Ada. Man vis tiek, ką ji atsakys.

Ir vėl nušlubčiojau prie Gvido. Atsistojęs šalia jo užsirūkiau cigaretę, žvelgdamas į kažkokį veidrodį. Buvau labai išblyškęs; tai pamatęs, išblyškau dar labiau. Besitvardydamas, besistengdamas parodyti, kad man viskas nė motais, netyčia paėmiau Gvidui atneštą stiklinę. Žinoma, beliko ją išgerti.

Gvidas ėmė juoktis:

– Dabar žinosit, ką galvoju, nes iš šios stiklinės ką tik gėriau aš.

Citrinos skonio apskritai nemėgstu, bet dabar man pasirodė, kad išgėriau nuodų, mat gerdamas iš Gvido stiklinės pasijutau lyg būčiau jį pabučiavęs, be to, net nustėrau pamatęs, su kokiu piktu nekantrumu į mane dėbso Ada. Šūktelėjusi kambarinę, liepė jai atnešti dar vieną stiklinę limonado, nors Gvidas tvirtino daugiau gerti nenorįs.

Man pasidarė jos gaila. Ji klimpo vis giliau ir giliau.

– Atleiskit, Ada, – tyliai tariau aš, žvelgdamas į ją taip, tarsi ji būtų laukusi iš manęs pasiaškinimo. – Nenorėjau jūsų įžeisti.

Mane apėmė baimė, kad imsiu verkti, ir nenorėdamas apsijuokti sušukau:

– Įsitrėškiau į akį citrinos, kad ją kur!

Užsidengiau akis nosine. Dabar galėjau duoti valią ašaroms, tik reikėjo stengtis nesukūkčioti.

Niekada neužmiršiu tamsos, kurioje atsidūriau užsidengęs veidą nosine. Paslėpiau ne tik ašaras, bet ir galvoje blykstelėjusią kvailystę. Man toptelėjo, kad dabar viską jai išklosiu, kad ji mane supras ir pamils, o aš niekada jai neatleisiu.

Atsidengęs veidą, kad visi pamatytų ašarojančias mano akis, prisiverčiau nusijuokti ir prajuokinti kitus.

– Lažinuos, kad ponas Džovanis daro limonadą iš citrinos rūgšties.

Man tai ištarus, įėjo Džovanis ir kaip visada nuoširdžiai su manim pasisveikino. Su palengvėjimu atsidusau, bet greit vėl apsiniaukiau, kai Džovanis pareiškė atėjęs anksčiau, nes norįs pasiklausyti, kaip griežia Gvidas. Staiga jis paklausė, kodėl aš apsiašarojęs. Išgirdęs apie mano įtarimą dėl jo citrinų sulčių kokybės, ėmė gardžiai juoktis.

Buvau toks niekingas, kad karštai palaikiau Džovanio prašymą pagriežti. Juk ir atėjau čia pasiklausyti Gvido. Įdomiausia, kad prašydamas Gvidą pagriežti norėjau suminkštinti širdį Adai. Žvilgtelėjau į ją vildamasis, kad šįvakar mudu pirmą kartą einame išvien. Keistuolis! Juk ką tik buvau nusprendęs su ja pakalbėti, bet niekada neatleisti. O pamačiau tik jos nugarą ir paniekinamai stirksančias garbanas ant pakaušio. Ji nulėkė išimti smuiko iš futliaro.

Gvidas meldė palikti jį ramybėje dar bent ketvirtį valandos. Atrodė, kad jis dvejoja – groti ar negroti. Vėliau, po ilgų bendravimo metų, patyriau, kad paprašytas pagriežti net patį paprasčiausią dalyką jis visada dvejodavo. Gvidas darydavo tik tai, kas jam buvo malonu, ir prieš sutikdamas išpildyti prašymą ilgai svarstydavo, ko geidžia jo širdis.

Paskui tą atmintiną vakarą praleidau laimingiausią ketvirtį valandos. Visus, net ir Adą, pralinksminau atsainiu plepėjimu. Man tai pavyko tikriausiai todėl, kad buvau labai susijaudinęs, be to, iš kailio nėriausi norėdamas užtemdyti grėsmingąjį smuiką, kurio valanda negailestingai artinosi. Ir kaip tik todėl tą trumputį laiko tarpą, kuris mano dėka visiems buvo toks malonus, prisimenu kaip įtemptą kovą.

Džovanis papasakojo, kad grįždamas tramvajumi namo matė labai nemalonią sceną. Tramvajui pajudėjus, kažkokia moteris šoko iš vagono, bet taip nevykusiai, kad parkrito ir susižeidė. Truputį tirštindamas spalvas, Džovanis aiškino labai bijojęs, kad tik ta moteris nesumanytų šokti, nes buvo aišku, kad gali pargriūti ir

nusiristi po tramvajaus ratais. Baisu, kai žinai, kuo viskas baigsis, ir nieko negali padaryti.

Staiga man šovė į galvą mintis. Pasakiau, kad anksčiau tokiais atvejais ir man svaigdavusi galva, bet dabar aš žinąs vaistą. Kai žiūriu į kupolo palubėje išdarinėjantį triukus cirko akrobatą ar matau iš važiuojančio tramvajaus lipantį seną ar paliegusį žmogų, aš lieku visiškai ramus ir linkiu jiems nusisukti sprandą. Linkiu ne mintimis, o žodžiais. Mane tai labai ramina, ir aš galiu abejingai žiūrėti į jiems gresiantį pavojų. O kai linkėjimai neišsipildo, aš tik džiaugiuosi.

Mano idėja Gvidui labai patiko. Jam tai buvo psichologinis atradimas. Įniko ją analizuoti, kaip visada analizuodavo įvairius niekus, ir įsigeidė kuo greičiau patikrinti praktiškai. Tiesa, su viena sąlyga: kad tie linkėjimnai iš tikrųjų nepriartintų nelaimės. Ada juokėsi kartu su juo ir net susižavėjusi į mane pažiūrėjo. Ir aš, kvailys, pajutau didžiulį pasitenkinimą. Supratau, kad galiu viską jai atleisti, ir nuo to man labai palengvėjo.

Visi daug juokėsi ir apskritai elgėsi kaip seni geri draugai. Vienu metu atsidūriau svetainės kampe tik su „teta Rozina", kuri vis dar kalbėjo apie staliuką. Ši apkūni moteris sėdėjo krėsle ir nekreipė į mane dėmesio. Dėjausi mirštąs iš nuobodulio. Visi žvilgčiojo į mus iš tolo ir tyliai, kad negirdėtų teta, kikeno.

– Norėdamas kompaniją dar labiau pralinksminti nei iš šio, nei iš to pasakiau:

– Žinot, ponia, jūs labai pasitaisėt, netgi atjaunėjot.

Tai būtų buvę juoko, jeigu ji būtų supykusi! Bet užuot supykusi ji man nuoširdžiai padėkojo ir prisipažino iš tiesų neseniai sirgusi, bet dabar visai pasitaisiusi. Buvau taip nustebintas šio atsakymo, kad mano veidas, matyt, pasidarė labai komiškas, ir visi, kaip ir norėjau, plyšo juokais. Netrukus mįslė išaiškėjo. Pasirodo, tai buvo ne teta Rozina, o teta Marija, ponios Malfenti sesuo. Taigi man viena blogos nuotaikos priežastimi pasidarė mažiau; deja, tai buvo ne svarbiausioji priežastis.

Pagaliau Gvidas paprašė smuiko. Šį vakarą jis nusprendė pagriežti Bacho „Čakoną". Dėkingai šypsodama, Ada padavė smui-

ką, bet Gvidas į ją nė nežvilgtelėjo: žiūrėjo vien į šį instrumentą, tarsi norėdamas likti tik su juo ir su įkvėpimu. Paskui, atsukęs nugarą gerai pusei klausytojų, atsistojo svetainės vidury, švelniai braukdamas stryku per stygas, jas suderino ir net pagrojo keletą arpedžo. Tada nusišypsojo ir tarė:

– Esu gana drąsus, juk neliečiau smuiko nuo tos dienos, kai grojau pas jus paskutinį kartą.

Koks apsimetėlis! Stovėjo atsukęs nugarą net Adai. Sunerimęs į ją dirstelėjau: ar neįsižeidė? Ne, neatrodo. Atsirėmusi alkūne į stalą ir padėjusi smakrą ant delno, ji pasiruošė klausytis.

Prieš mane stovėjo patsai didysis Bachas. Daugiau niekada – nei iki tol, nei vėliau – man neteko taip giliai pajausti šios dieviškos muzikos, gimstančios iš ketverto stygų, kaip Mikelandželo angelas iš marmuro luito. Man buvo visai netikėta ta mano sielos būsena, privertusi žiūrėti aukštyn, tarsi būčiau ten išvydęs kažką negirdėta neregėta. Žinoma, aš iš visų jėgų stengiausi kuo labiau atsiriboti nuo šios muzikos. Nesilioviau sau tvirtinęs: „Saugokis! Smuikas – tai sirena! Tas, kuris juo griežia ir verčia tave verkti, nebūtinai yra didvyris". Bet muzika nesitraukė ir galų gale mane pavergė. Rodės, ji mane užjaučia, pasakoja apie mano skausmą ir kančias, meiliai šypsosi ir glamonėja. Bet kalbėjo ne ji, o Gvidas! Ir aš stengiausi nuo jos pabėgti. „Norint taip griežti, – kalbėjau sau, – tereikia jausti ritmą, turėti tvirtą ranką ir mokėti pamėgdžioti; aš to neturiu, bet tai nereiškia, kad esu nepilnavertis, tiesiog tai mano bėda."

Aš priešinausi, tačiau Bachas buvo negailestingas it likimas. Tai aistringai skambėjo aukštybėse, tai vėl ūmai leidosi žemyn į basso ostinato; nors ausys ir širdis mokėjo melodiją atmintinai, buvo nuostabu, kaip tiksliai viskas atliekama! Akimirka vėliau – ir frazė būtų išsisklaidžiusi, rezonansui nespėjus jos pasivyti, akimirka anksčiau – ir frazę būtų nustelbę bosai. Bet to neatsitiko: Gvido ranka nedrebėjo netgi griežiant Bachą, o tai ir buvo tikrasis jo nepilnavertiškumas.

Šiandien, kai apie tai rašau, turiu daugybę jo nepilnavertiškumo įrodymų. Bet manęs anaiptol nedžiugina, kad visa tai įžvel-

giau jau tada. Buvau pilnas neapykantos, ir netgi muzika, kurios klausiausi kaip savo sielos skambėjimo, neįstengė manęs suminkštinti. Vėliau nuobodi kasdienybė tą neapykantą išdildė, o aš netgi nesipriešinau. Nieko nuostabaus! Kasdienybė ne tokius dalykus sudoroja! Neduok Dieve, jei genijai apie tai žinotų!

Gvidas baigė. Gražiai, kaip ir pradėjo. Niekas, išskyrus Džovanį, neplojo ir kurį laiką visi tylėjo. Kad reikia ką nors pasakyti, deja, jaučiau tik aš. Nesuprantu, kaip galėjau išdrįsti, juk šie žmonės girdėjo ir mano grojimą. Rodės, kalbėjau ne aš, o pavyduolis mano smuikas, kuris į šuns dienas dėjo savo varžovą, sugebėjusį – reikia tai pripažinti – paversti muziką gyvenimu, šviesa, oru.

– Nuostabu! – tariau aš. Bet tai nuskambėjo ne kaip pagyrimas, o veikiau kaip nuolaida. – Tik nesuprantu, kodėl pačiam gale nusprendėt sugroti „staccato" tas gaidas, kurias Bachas pažymėjo ženklu „legato"?

Mokėjau atmintinai kiekvieną „Čakonos" ženklą. Vienu metu maniau, kad tobulėti galima tik grojant tokius kūrinius kaip šis ir daug mėnesių praleidau krimsdamas gaidą po gaidos Bacho kompozicijas.

Jaučiau, kad svetainėje visi mane smerkia, mačiau pašaipius žvilgsnius, bet kalbėjau toliau, vildamasis tą priešiškumą įveikti.

– Bachas, – tariau, – šiomis priemonėmis naudojasi labai saikingai ir niekada neleistų tokio laisvumo.

Gal ir buvau teisus, bet supratau, kad taip laisvai interpretuoti Bachą ne mano nosiai.

Gvidas atkirto ne ką protingiau už mane.

– O gal Bachas nežinojo, kad galima pagroti ir taip. Aš jam dovanoju šį savo atradimą!

Jis užsimojo prieš patį Bachą, ir visi tylėjo, o mane išjuokė vien už tai, kad drįsau pakelti ranką tik prieš Gvidą.

Čia atsitiko nereikšmingas įvykis, tačiau man jis buvo lemtingas. Iš vieno kambario pasigirdo mažosios Anos riksmas. Kaip vėliau paaiškėjo, ji pargriuvo ir iki kraujo prasikirto lūpą. Visi puolė jai į pagalbą, ir mudu su Ada likom vieni. Prieš išeidamas Gvidas įteikė Adai brangųjį savo smuiką.

– Duokit, aš palaikysiu, – tariau matydamas, kad ji nesiryžta bėgti paskui kitus. Net nepastebėjau, kad pagaliau pasitaikė proga, kurios taip laukiau.

Ada dvejojo, bet keistas nepasitikėjimas manimi paėmė viršų, ir ji dar labiau prispaudė smuiką prie savęs.

– Ne, – atsakė ji. – Ko man ten eiti? Esu tikra, kad nieko baisaus neatsitiko. Anuča dažnai verkia dėl niekų.

Neišleisdama iš rankų smuiko, Ada atsisėdo, ir man pasirodė, kad ji tarsi kviečia mane pasišnekėti. Antra vertus, negalėjau eiti namo nieko jai nepasakęs. Ką gi tada veikčiau visą ilgą naktį? Vartyčiaus lovoje nuo šono ant šono, lakstyčiau gatvėmis ar po lošimo namus, ieškodamas bent kokio prasiblaškymo. Ne, negaliu išeiti neišsiaiškinęs ir nenusiraminęs.

Stengiausi kalbėti kuo trumpiau ir paprasčiau. Kitaip nė nebūčiau galėjęs, nes man užgniaužė kvapą. Pasakiau:

– Aš jus myliu, Ada. Leiskit pakalbėti su jūsų tėvu.

Ada pažvelgė į mane nustebusi ir išsigandusi. Pabūgau, kad ir ji nepravirktų kaip Anuča. Numaniau, kad šios tyros akys, šis taisyklingas veidelis nežino, kas yra meilė, bet tokios tolimos nuo meilės, kaip dabar, jos niekada nemačiau. Ji prabilo ir ištarė keletą žodžių: matyt, tai buvo įžanga. Bet man reikėjo aiškumo – arba taip, arba ne. Galbūt mane žeidė, kad ji dvejoja. Norėdamas viską pagreitinti ir priversti ją pagaliau apsispręsti, aš nedaviau jai laiko nė pagalvoti.

– Bet kaip galėjot nepastebėti? Nejaugi manėt, kad rėžiu sparną aplink Augustą?

Norėjau, kad ši frazė nuskambėtų patetiškai, bet skubėdamas viską pasakiau ne taip ir Augustos vardą ištariau netgi paniekinamai mosteldamas ranka.

Tai padėjo Adai susitvardyti. Iš mano žodžių ji suprato tik tiek, kad įžeidžiau jos seserį.

– Kodėl manot esąs geresnis už Augustą? Aš labai abejoju, ar ji sutiktų už jūsų tekėti!

Paskui ji vis dėlto prisiminė turinti duoti man atsakymą.

– Na, o aš... apskritai stebiuosi, kad jums galėjo tai šauti į galvą!

Šiais kandžiais žodžiais ji, matyt, norėjo atkeršyti už Augustą. Buvau taip suglumęs, kad juose neįžvelgiau kitokios prasmės. Tuo metu netgi antausį iš jos gavęs, būčiau ilgai galvojęs – už ką?.. Ir naiviai variau toliau:

– Pagalvokite, Ada. Juk aš neblogas žmogus, be to, turtingas... Žinoma, esu keistokas, bet prižadu pasitaisyti.

– Pagalvokit ir jūs, Dzenai. Augusta gera mergaitė ir jums labai tinka. Už ją kalbėti negaliu, bet manau, kad...

Ak, kaip saldu buvo girdėti Adą pirmą kartą kreipiantis į mane vardu. Gal taip ji kviečia mane pasisakyti aiškiau? Tikriausiai ji man žuvusi, bent jau dabar nesutiks už manęs tekėti, bet reikėjo neleisti, kad ji dar giliau klimptų su Gvidu, ir aš privalėjau atverti jai akis! Ir vis dėlto pirmiausia įžvalgiai pasakiau vertinąs ir gerbiąs Augustą, bet vesti jos nenorįs. „Už jokius pinigus nevesiu“, – pakartojau dusyk, kad viskas būtų aišku. Dabar galėjau tikėtis, kad Ada atsileis ir nebepyks dėl mano žodžių apie seserį.

– Augusta gera, maloni, nuostabi mergina, bet man netinka.

Paskui greit išklojau visa kita, nes koridoriuje pasigirdo balsai, ir mane bet kada galėjo pertraukti.

– Ada! Šis žmogus ne jums! Jis kvailys! Argi nepastebėjot, kaip jį nuliūdino staliuko atsakymai? O jo lazdą ar matėt? Žinoma, jis gerai griežia smuiku, bet ir beždžionę galima išmokyti griežti! Kad jis mulkis, matyti iš kiekvieno jo žodžio!

Iš pradžių Ada klausėsi tarsi nesuprasdama, ką noriu jai pasakyti, paskui šiurkščiai mane pertraukė. Nepaleisdama iš rankų smuiko, ji pašoko ir man į akis išdrožė daug įžeidžių žodžių. Vėliau stengiausi juos pamiršti ir man tai pavyko. Tik atsimenu, kad pirmiausia ji garsiai paklausė, kokią aš turįs teisę taip kalbėti apie jį ir apie ją. Išpūčiau akis, nes maniau, kad kalbėjau tik apie jį. Daug piktų žodžių, kuriuos Ada man išsakė, pamiršau, bet gerai atsimenu jos veidą – gražų, kilnų, įraudusį iš pykčio, nuo kurio jis tapo dar taisyklingesnis, tarsi iškaltas iš marmuro. Jo pamiršti negalėjau, ir kai dabar prisimenu savo meilę ir savo jaunystę, vėl regiu gražų, skaistų, kilnų Ados veidą tą akimirką, kai ji negrįžtamai užtrenkė man duris į savo gyvenimą.

Tarpdury pasirodė ponia Malfenti su vis dar verkiančia Ana ant rankų, o už jos – visi kiti. Niekas nekreipė dėmesio nei į mane, nei į Adą; nė žodžio netaręs, išėjau iš svetainės į prieškambarį ir buvau beimąs skrybėlę. Keista! Niekas nesistengė manęs sulaikyti. Tada nusprendžiau sulaikyti save pats, atsiminęs, kad reikia paisyti gero elgesio taisyklių ir prieš išeinant mandagiai su visais atsisveikinti. Esu įsitikinęs, kad iš tikrųjų nesiryžau palikti šių namų tik todėl, kad pernelyg anksti būtų atėjusi naktis, kuri žadėjo būti dar baisesnė už anas penkias. Dabar, kai viskas paaiškėjo, troškau tik taikos, taikos su visais. Jei tik pavyktų užglaistyti priešiškumą tarp manęs ir Ados bei kitų, aš lengviau užmigčiau. Ir kodėl turėjau purkštauti, jei negalėjau pykti net ant Gvido, kuris, nors nebuvo vertas, kad Ada jį pasirinktų, nebuvo dėl to ir kaltas!

Tik viena Ada pastebėjo, kad išėjau į prieškambarį, ir man grįžus sunerimusi į mane pažvelgė. Gal bijojo, kad iškelsiu sceną? Nusprendžiau ją nuraminti ir eidamas pro šalį tyliai pasakiau:

– Atleiskit, jei kuo nors jus įžeidžiau!

Nušvitusi ji paspaudė man ranką. Man lyg akmuo nuo širdies nusirito. Aš netgi užsimerkiau, kad pabūčiau vienas su savo siela ir suvokčiau, kaip tas rankos paspaudimas mane nuramino.

Kol visi guodė Anučą, likimas lėmė, kad atsidurčiau šalia Albertos. Iš pradžių jos net nepastebėjau ir supratau, kad tai Alberta, tik tada, kai ji prakalbo:

– Nieko baisaus! Blogiausia, kad šalia tėtė. Vos tik Ana pravirksta, jis visada ką nors jai dovanoja.

Aš lioviausi save analizavęs, nes staiga kuo aiškiausiai viską supratau! Dėl sielos ramybės privalėjau elgtis taip, kad šios svetainės durys visuomet būtų man atviros. Dirstelėjau į Albertą. Kaip ji panaši į Adą! Tik mažesnė ir dar neišdilusiais vaikiškais bruožais; ji keldavo balsą dėl mažmožių, o kai juokdavosi, dažnai pernelyg skambiai, jos veidelis raukšlėjosi ir raudo. Keista! Kaip tik šią akimirką prisiminiau vieną tėvo patarimą: „Žmoną rinkis kuo jaunesnę, bus lengviau ją išauklėti, kaip norėsi“. Šis prisiminimas viską ir nulėmė. Dar sykį žvilgtelėjau į Albertą. Mintyse ją nuren-

giau, įsivaizdavau, kokia švelni, kokia trapi jos figūrėlė, ir man ji labai patiko.

Pasakiau:

– Klausykit, Alberta! Ar jums neatėjo į galvą, kad esat jau suaugusi ir galit tekėti?

– Aš nenoriu tekėti! – atsakė ji šypsodama ir meiliai į mane pažiūrėjo, nė kiek nesuglumusi ir nerausdama. – Noriu toliau mokytis. Ir mama nori.

– Galit mokytis ir ištekėjusi!

Čia į galvą man šovė sąmojinga mintis, ir aš pasakiau:

– Aš irgi pradėsiu mokytis, kai vesiu.

Ji linksmai nusijuokė, bet supratau, kad tik veltui leidžiu laiką, nes taip paikai kalbėdamas nei žmoną gausi, nei sielos ramybę rasi. Reikia surimtėti. Tai buvo nesunku, nes Alberta mane sutiko visai kitaip negu Ada.

Ir aš surimtėjau. Būsimoji mano žmona turi žinoti viską. Iš susijaudinimo kiek drebančiu balsu pasakiau:

– Aš ką tik pasipiršau Adai, o dabar peršuosi jums. Ada pasipiktinusi mane atstūmė. Galit įsivaizduoti, kaip dabar jaučiuosi.

Šie liūdnai ištarti žodžiai buvo paskutinis mano meilės Adai prisipažinimas. Dariausi pernelyg rimtas, todėl nusišypsojęs pridūriau:

– Bet jeigu sutiktumėt už manęs tekėti, būčiau laimingiausias žmogus pasaulyje ir viską pamirščiau.

Alberta irgi labai surimtėjo ir tarė:

– Man būtų be galo liūdna, Dzenai, jei įsižeistumėt. Aš jus labai gerbiu. Esat baisiai šaunus ir nė pats nenutuokiat, kiek daug išmanot, o mano mokytojai tik dedasi viską žiną. Bet tekėti nenoriu. Gal vėliau apsigalvosiu, bet dabar turiu tik vieną tikslą: noriu būti rašytoja. Matot, kaip jumis pasitikiu! Dar niekam to nesakiau ir tikiuosi, kad manęs neišduosit. Aš irgi pažadu niekam nesakyti, kad man pasipiršot.

– Galit sakyti kam norite, – pertraukiau ją apmaudžiai. Pajutau, kad virš manęs vėl pakibo grėsmė būti išvytam iš šios svetainės, ir paskubėjau apsidrausti. Juo labiau kad tai buvo vienintelis būdas neleisti Albertai didžiuotis, jog mane atstūmė. Pasakiau:

– Dabar pasipiršiu Augustai, o paskui visiems sakysiu, kad vedžiau ją, nes kitos seserys mane atstūmė!

Šios keistos piršlybos mane labai pralinksmino, ir aš garsiai, pernelyg garsiai nusijuokiau. Sąmojį, kuriuo taip didžiavausi, dabar reiškiau ne žodžiais, o veiksmais.

Apsidairiau ieškodamas Augustos. Ji išėjo į koridorių nešina padėklu su Anučos pusiau nugerta raminamųjų stikline. Nubėgęs iš paskos šūktelėjau ją vardu. Augusta stabtelėjo, atsirėmė į sieną, ir aš, atsistojęs tiesiai prieš ją, vienu atokvėpiu išpoškinau:

– Susituokim, Augusta, gerai?

Pasiūlymas iš tiesų buvo pernelyg status. Aš turėjau ją vesti, ji turėjo už manęs tekėti, o net nepaklausiau, ką ji apie tai mano, net nepagalvojau, kad privalėčiau išsiaiškinti. Juk dariau būtent tai, ko iš manęs norėjo kiti!

Ji pakėlė į mane iš nuostabos plačiai atmerktas akis. Aiškiai mačiau, kad žvairoji akis labai skiriasi nuo kitos. Baltas, aksominis jos veidas dar labiau išblyško, paskui skaisčiai paraudo. Dešine ranka ji suėmė drebančią ant padėklo stiklinę ir vos girdimu balsu tarė:

– Jūs juokaujat. Negerai taip daryti.

Pabūgau, kad ji neapsiverktų, ir į galvą man šovė mintis ją paguosti pasakojant apie savo kančias.

– Aš nejuokauju, – rimtai ir liūdnai atsakiau. – Pirmiausia paprašiau rankos Adą, bet ji piktai mane atstūmė; paskui paprašiau tekėti už manęs Albertą: pasakiusi daug gražių žodžių, ši irgi mane atstūmė. Nepykstu nei ant vienos, nei ant kitos. Tik esu baisiai nelaimingas.

Mano kančia Augustai pasirodė tokia didelė, kad ji suėmė save į rankas ir susijaudinusi į mane pažiūrėjo, apie kažką įtemptai mąstydama. Jos žvilgsnis buvo tarsi glamonė, bet ta glamonė man nepatiko.

– Vadinasi, aš turiu žinoti ir visada atsiminti, kad manęs nemylite? – paklausė ji.

Ką galėjo reikšti šie mįslingi žodžiai? Ar tik ne sutikimą? Turi prisiminti! Prisiminti visą gyvenimą, kurį praleis šalia manęs! Jau-

čiausi kaip žmogus, kuris buvo jau užsinėręs ant kaklo virvę ir dabar nebegali jos nusiimti. Ar nebūtų geriau, kad Augusta nesutiktų ir aš sveikas drūtas grįžčiau į savo kabinetą, kuriame pereitą naktį jaučiausi gana neblogai? Pasakiau:

–Taip, aš myliu tik Adą, bet galėčiau vesti ir jus, nes...

Vos neleptelėjau bijąs likti Adai visai svetimas, todėl nusprendęs jai bent svainis būti. Tai jau būtų atrodę per daug: Augusta vėl būtų pamaniusi, kad iš jos šaipausi. Todėl tik pasakiau:

– Tiesiog nebegaliu gyventi vienas.

Ji vis dar stovėjo atsirėmusi į sieną, matyt, būtinai turėjo į ką nors atsiremti, bet atrodė jau ramesnė ir laikė padėklą viena ranka. Ar tai reiškė, kad aš išgelbėtas ir galiu išeiti ar kad turiu pasilikti ir tada, žinoma, vesti? Ir aš pasakiau dar keletą žodžių, tiesiog todėl, kad neturėjau jėgų laukti, kol prabils ji.

– Aš neblogas žmogus ir manau, kad su manim galima pakenčiamai gyventi net ir be didelės meilės.

Šį sakinį per tas ilgas penkias dienas buvau sugalvojęs Adai, vildamasis, kad ji tekės už manęs, nors ir nejausdama didelės meilės.

Augusta alsavo lygiai, bet vis dar tylėjo. Tas tylėjimas galėjo reikšti ir neigiamą atsakymą – subtiliausią atsakymą, kokį tik galima įsivaizduoti, – ir aš vos negriebiau skrybėlės, kad spėčiau ją užsidėti ant sėkmingai išnešusios kudašių galvos.

Bet staiga apsisprendusi Augusta oriai – aš to niekada nepamiršiu – pasitraukė nuo sienos ir išsitiesė. Koridorius buvo neplatus, ir nors stovėjau tiesiai prieš ją, Augusta priėjo dar arčiau ir tarė:

– Jums, Dzenai, reikia moters, kuri dėl jūsų gyventų ir jums tarnautų. Aš noriu būti ta moteris.

Ji ištiesė man putnią ranką, aš negalvodamas pabučiavau. Buvo akivaizdu, kad jau nieko negalima pakeisti. Turiu pripažinti, tą akimirką man nuo širdies tarsi akmuo nusirito, ir aš patenkintas atsidusau. Viskas buvo nuspręsta, ir nebereikejo sukti galvos. Aiškiau nė būti negalėjo.

Taip ir susižadėjau. Visi puolė mus sveikinti. Sprendžiant iš plojimų, patyriau ne menkesnę sėkmę negu Gvidas su smuiku.

Džovanis mane pabučiavo, iškart ėmė tujinti ir tarė gal net per daug karštai:

– Aš jau seniai jaučiausi tarsi tavo tėvas – nuo tada, kai ėmiau davinėti tau patarimus, kaip prekiauti.

Būsimoji uošvė irgi atkišo skruostą, aš jį vos vos paliečiau lūpomis. Net Adą vedęs nebūčiau išvengęs šio pabučiavimo.

– Matot, kaip viską atspėjau! – su neregėtu akiplėšiškumu tarė ji. Bet ginčytis su ja neturėjau nei jėgų, nei noro.

Ji apsikabino Augustą, ir pro jos džiaugsmą ūmai prasiveržė rauda. Supratau, kaip ji myli savo dukterį. Negalėjau pakęsti ponios Malfenti, bet turiu pripažinti, kad jos rauda bent jau šį vakarą nuspalvino mano sužadėtuves maloniomis ir iškilmingomis spalvomis.

Nušvitusi Alberta paspaudė man ranką:

– Pasistengsiu būti jums gera sesuo.

O Ada pasakė:

– Šaunuolis, Dzenai! – Ir tyliai pridūrė: – Žinokit, joks vyras, kuris mano, kad elgiasi neapgalvotai, tikrai negalėjo pasielgti išmintingiau.

Gvidas mane labai nustebino:

– Aš dar rytą supratau, kad jus domina viena iš sesučių, tik niekaip neatspėjau kuri.

Vadinasi, jiedu nebuvo tokie artimi, jei Ada nesakė, kad jai pasipiršau! Gal iš tiesų paskubėjau?

Po valandėlės Ada paaiškino:

– Norėčiau, kad mylėtumėt mane kaip brolis. O visa kita užmiršiu ir Gvidui niekada nesakysiu.

Apskritai buvo netgi malonu suteikti tiek džiaugsmo šiems namams. Tik negalėjau juo mėgautis, nes baisiai pavargau. Mane ėmė miegas. Tai rodė, kad veikiau labai teisingai. Naktis žadėjo būti rami.

Per vakarienę mudu su Augusta tylėdami klausėmės sveikinimų. Ji atsiprašė negalinti dalyvauti pokalbyje:

– Ką aš galiu pasakyti? Nepamirškit, kad dar prieš pusvalandį nė nenutuokiau, kas manęs laukia.

Ji visada kalbėjo tik tai, ką galvojo. Nežinojo, ar čia juoktis ar verkti ir dirstelėjo į mane. Pabandžiau bent žvilgsniu ją paglamonėti, bet nežinau, ar pavyko.

Prie to paties stalo tą vakarą buvau dar sykį įžeistas. Ir įžeidė mane Gvidas.

Pasirodo, prieš man ateinant į spiritizmo seansą Gvidas papasakojo, kaip šįryt aš jam tvirtinęs, kad nesu išsiblaškęs. Merginos pavyzdžiais jam įrodė, kad aš sakęs netiesą, todėl, norėdamas iš manęs pasišaipyti (o gal parodyti, kad moka piešti), Gvidas nupiešė dvi mano karikatūras. Pirmojoje stovėjau užvertęs galvą ir nugara atsirėmęs į žemėn įbestą skėtį. Antrojoje – skėtis gulėjo ant žemės sulūžęs, o jo rankena buvo įsmigusi man į nugarą. Šiomis karikatūromis Gvidas pasiekė tikslą, nes visus labai prajuokino, kad abiejuose piešiniuose žmogus (iš tikrųjų į mane nė kiek nepanašus, bet su didele plike) atrodė vienodai – jis buvo toks išsiblaškęs, kad net pervertas skėčio stovėjo kaip stovėjęs.

Visi daug, netgi per daug juokėsi. Aš labai įsižeidžiau, nes šis bandymas mane pašiepti buvo gana vykęs. Štai tada pirmą kartą ir pajutau tą geliantį skausmą. Jis lyg ugnimi nutvilkė dešinį petį ir klubą, per odą ėmė bėgioti skruzdėlytės, nervus tarsi susuko mėšlungis. Nustebęs dešine ranka patryniau klubą, o kairiąja sugniaužiau skaudamą petį. Augusta paklausė:

– Kas tau?

Pasakiau, kad suskaudo vietą, kurią užsigavau griūdamas kavinėje. Apie tai tądien jau buvau pasakojęs.

Energingai pabandžiau tą skausmą numaldyti. Man rodės, kad viskas praeis, kai tik atkeršysiu Gvidui. Paprašiau popieriaus, pieštuko ir nupiešiau žmogų, prispaustą ant jo užvirtusio stalo. Šalia žmogaus nupiešiau iškritusią jam iš rankos lazdelę. Bet niekas tos lazdelės nepažino, ir mano bandymas pažeminti Gvidą nepavyko. Tada, kad visiems būtų aišku, kas čia toks po stalu guli ir kaip jis čia atsidūrė, apačioje užrašiau: „Gvidas Špėjeris galynėjasi su staliuku“. Beje, piešinyje buvo matyti tik to bėdžiaus kojos, gal ir panašios į Gvido, bet aš tyčia jas iškraipiau. Taigi trokšdamas atkeršyti sugadinau ir šiaip labai jau vaikišką piešinį.

Iš didelio skausmo piešiau labai skubėdamas. Troškau kerštо visa savo esybe, ir jeigu vietoj pieštuko, su kuriuo nemokėjau elgtis, būčiau turėjęs špagą, tikriausiai skausmas būtų praėjęs.

Gvidas nuoširdžiai juokėsi iš piešinio ir taikiai pažymėjo:

– Man rodos, nuo staliuko aš visai nenukentėjau.

Tikrai nenukentėjo, ir šita neteisybė mane labai skaudino.

Ada paėmė abu Gvido piešinius, anot jos, atminčiai. Pažvelgiau į ją su tokiu priekaištu, kad ji nusuko akis. Turėjau teisę jai priekaištauti, nes taip darydama ji didino mano skausmą.

Mane paguodė Augusta. Ji paprašė, kad ant savo piešinio užrašyčiau mūsų sužadėtuvių datą, nes irgi norėjo šią teplionę pasilikti atminčiai. Nuo tokios meilės mano gyslomis plūstelėjo karšto kraujo banga, ir aš pirmąsyk supratau, kokia ta meilė man svarbi. Tačiau skausmas neatlėgo, ir aš pamaniau, kad jeigu meilę būtų parodžiusi Ada, mano gyslas būtų užtvindžiusi tokia kraujo banga, jog visas nervuose susikaupęs šlamštas būtų nuneštas šalin.

Nuo to vakaro skausmas mane lydi visada. Dabar, senatvėje, jis kamuoja mažiau, nes žiūriu į jį atlaidžiai: „Ak, tu vis dar čia, nori parodyti, kad kažkada buvau jaunas“. Bet jaunystėje buvo kitaip. Nesakau, kad skausmas buvo nepakenčiamas, nors retkarčiais per jį vos pajudėdavau ir nemiegodavau kiauras naktis. Šiaip ar taip, jis gerokai gadino man kraują. Svajojau pagyti. Kodėl visą gyvenimą turėjau būti paženklintas šia pralaimėtojo žyme? Kodėl turėjau būti tarsi vaikščiojantis Gvido pergalės paminklas? Žūtbūt turėjau šio skausmo atsikratyti.

Pradėjau lankytis pas gydytojus. Tikroji skausmo priežastis, tasai kadaise mane apėmęs pyktis, buvo greit pamiršta. Kitaip nė būti negalėjo: aš labai pasiklioviau gydžiusiais mane daktarais ir nuoširdžiai tikėjau, kai jie sakydavo, kad čia kalta sutrikusi medžiagų apykaita ar bloga kraujotaka, ar džiova, ar kokia nors infekcija, kartais net gėdinga. Turiu pripažinti, kad po kiekvieno gydymo man laikinai palengvėdavo, taigi kiekviena diagnozė tarsi pasitvirtindavo. Tiesa, anksčiau ar vėliau išaiškėdavo, kad ji ne visai teisinga, bet ir ne klaidinga, nes mano organizme mažai kas veikė idealiai.

Tik vieną kartą buvo padaryta didelė klaida: aš patekau į nagus kažkokiam veterinarui, kuris ilgai kankino mano šlaunies nervą deginančiais trauklapiais. Viskas baigėsi tuo, kad skausmas persimetė į pakaušį, su šlaunies nervu neturintį jokio ryšio. Supykęs daktaras mane išvijo, ir aš išėjau – atsimenu kuo puikiausiai – nė kiek neįsižeidęs, tik stebėdamasis, kad ir pakaušyje skausmas toks pat nepakenčiamas ir neapčiuopiamas, kaip tasai, kuris degino šlaunį. Keista, kad įvairios mūsų kūno dalys gali vienodai skaudėti.

Kitos diagnozės, viena už kitą tikslesnės, gyvena mano kūne ir grumiasi dėl pirmenybės. Vieną dieną gyvenu su šlapimo rūgšties diateze, kitą dieną šiai diatezei padaromas galas, kitaip sakant, ji išgydoma, ir tada gyvenu su venų uždegimu. Namie turiu pilną vaistų dėžę ir tvarką joje darau tik pats. Myliu savo vaistus ir žinau, kad kurį nors metęs kada nors vėl prie jo grįšiu. Beje, nemanau su vaistais tik veltui gaišęs laiką. Nežinia, kada ir nuo kokių ligų jau būčiau miręs, jei skausmas nebūtų laiku apie jas įspėjęs ir privertęs gydytis, kol tos ligos manęs visai nesurietė.

Nors negaliu paaiškinti tikrosios skausmo priežasties, tiksliai žinau, kada jį pajutau pirmą kartą. Ogi tada, kai Gvido piešinys pasirodė geresnis už maniškį. Tai buvo tas perpildęs taurę lašas! Esu tikras, kad anksčiau šio skausmo niekada nejutau. Kartą stengiausi paaiškinti jo priežastį vienam gydytojui, bet jis manęs nesuprato. Kas žino, galbūt tą sukrėtimą, kurį per penkias dienas ir ypač per tas kelias valandas po sužadėtuvių patyrė mano organizmas, paaiškins psichoanalizė.

Tiesą sakant, tų valandų nebuvo taip mažai!

Kai vėlų vakarą visi pradėjo skirstytis, Augusta linksmai man tarė:

– Iki rytojaus!

Pakvietimas man patiko. Jis rodė, kad aš pasiekiau tikslą, kad niekas nėra baigta ir rytoj viskas prasidės iš naujo. Pažvelgusi man į akis ir perskaičiusi jose pritarimą Augusta nusiramino. Leisdamasis laiptais, nebeskaičiavau pakopų ir klausiau savęs:

– O gal aš ją myliu?

Ši abejonė kirbėjo many visą gyvenimą, ir dabar esu linkęs manyti, kad meilė, lydima tokių abejonių, ir yra tikroji meilė.

Bet kai išėjau iš Malfenčių, man nepavyko iškart grįžti namo ir atsigulti, kad po dienos darbų pelnytai nugrimzčiau į gilų, išganingą miegą. Buvo šilta. Gvidas įsigeidė ledų ir pakvietė mane į kavinę. Jis draugiškai įsikibo man į parankę, kurią irgi draugiškai jam atkišau. Mano gyvenime šis žmogus buvo pernelyg svarbus, kad galėčiau jam atsakyti. Be to, pasidariau gana nuolaidus, nes buvau labai nuvargęs ir galvojau tik apie lovą.

Užsukom kaip tik į tą kavinę, kurioje vargšas Tulijas užkrėtė mane savo liga, ir atsisėdom prie nuošalaus staliuko. Mums einant, skausmas, kuriam buvo lemta tapti amžinu mano palydovu – tada to dar nežinojau, – mane labai kankino ir atlėgo tik atsisėdus.

Sėdėti su Gvidu buvo tikra kankynė. Pirmiausia jis ėmė smalsiai klausinėti apie mano ir Augustos meilės ryšius. Ar tik neįtarė, kad jį apgavau? Nė nemirktelėjęs atsakiau pamilęs Augustą iš pirmo žvilgsnio. Iš skausmo pasidariau plepus, tarsi būčiau norėjęs jį nustelbti. Bet maliau liežuviu tikrai per daug, ir jei Gvidas būtų buvęs atidesnis, būtų pastebėjęs, kad Augustos nesu įsimylėjęs. Iš pradžių kalbėjau apie įdomiausią Augustos bruožą – žvairą akį, dėl kurios ir kitos jos kūno dalys atrodo ne visai vietoje. Paskui ėmiau aiškinti, kodėl nieko nedariau iki šio vakaro. Tikriausiai jis stebėjosi, kad atėjęs paskutinis taip netikėtai pasipiršau. Surikau:

– Panelės Malfenti įpratusios gyventi prabangoje, ir aš nežinojau, ar įstengsiu nešti tokią naštą!

Buvo nemalonu, kad šie mano žodžiai taiko ir Adai, bet nieko negalėjau padaryti: juk Augusta su Ada – seserys! Toliau kalbėjau tylesniu balsu, kad įstengčiau save kontroliuoti.

– Todėl turėjau paskaičiuoti. Įsitikinęs, kad mano pinigų neužteks, svarsčiau galimybes išplėsti verslą...

Tada pasakiau, kad skaičiuodamas sugaišau daug laiko, tad penkias dienas nesirodžiau pas Malfenčius. Čia nevaržomas mano liežuvis pasidarė labai nuoširdus. Trindamas šlaunį ir vos neverkdamas sumurmėjau:

– Penkios dienos – tai visa amžinybė!

Gvidas pratarė, kad jam labai malonu, jog aš toks apdairus.

Aš sausai burbtelėjau:

– Apdairusis ne geresnis už išsiblaškėlį!

Gvidas nusijuokė:

– Keista, kad apdairusis gina išsiblaškėlį!

Paskui be jokių užuolankų sausai pranešė ketinąs prašyti Ados rankos. Nejaugi jis atsitempė mane į šią kavinę, kad tai pasakytų? O gal jam tiesiog nusibodo klausytis tik manęs, ir jis įsigeidė atsigriebti?

Esu beveik tikras, kad man pavyko suvaidinti didžiai nustebusį ir apsidžiaugusį. Bet čia pat kandžiai jam įgėliau:

– Dabar suprantu, kodėl Adai taip patiko jūsų nežmoniškai iškraipytas Bachas! Grojate gerai, bet yra nuostabių rūmų, šalia kurių *„griežtai draudžiama šiukšlinti"*.

Smogta buvo stipriai, ir Gvidas net paraudo iš skausmo. Bet atsakė gana taikiai, nes stigo tos negausios publikos, kuri energingai būtų jį palaikiusi.

– O Viešpatie! – pradėjo jis, stengdamasis laimėti laiko. – Kartais griežiant užeina kaprizas. Šioje svetainėje Bachą nelabai kas pažįsta, todėl šiek tiek jį sumoderninau.

Atrodė patenkintas savo atsakymu, man jis irgi patiko, nes buvo nuolankus ir skambėjo kaip atsiprašymas. Man to pakako, kad atleisčiau, be to, jokiu būdu nenorėjau pyktis su būsimuoju Ados vyru. Ir aš pasakiau dar niekad negirdėjęs taip puikiai griežiančio mėgėjo.

Bet jam to buvo maža. Pasakė, kad mėgėju jį galima laikyti tik todėl, kad nenorįs koncertuoti kaip profesionalas.

Tai ir viskas, ko jis norėjo? Aš iškart jam pritariau. Akivaizdu, kad negalima jo laikyti mėgėju.

Ir mes vėl tapom gerais draugais.

Paskui nei iš šio, nei iš to jis puolė dėti į šuns dienas moteris. Aš net išsižiojau! Dabar, kai geriau Gvidą pažįstu, žinau, kad jis gali kalbėti be galo be krašto, kai yra įsitikinęs, jog patinka klausytojui. Kadangi neseniai buvau užsiminęs apie panelių Malfenti polinkį į prabangą, jis pradėjo būtent nuo jų, o baigė moterų ydomis apskritai. Buvau labai pavargęs, todėl jo nepertraukiau, vien

tingiai linkčiojau galva. Antraip tikrai būčiau prieštaravęs. Aš maniau turįs teisę moteris su velniais maišyti, nes mano akyse joms atstovavo Ada, Augusta ir būsimoji uošvė. Bet Gvidui, kuriam moterų atstovė buvo jį mylinti Ada, koneveikti dailiąją lytį visai nederėjo.

Gvidas buvo gana išsilavinęs, tad, nors pavargęs, klausiausi jo susižavėjęs. Jau daug vėliau atskleidžiau, kad jis pasisavino genialias jaunojo savižudžio Veiningerio* teorijas. Bet tą vakarą man tai buvo tarsi antrasis Bachas. Aš net įtariau, kad jis nori mane išgydyti. Antraip, kodėl taip stengėsi mane įtikinti, kad moteris negali būti nei gera, nei geniali? Tikriausiai gydymas nepavyko todėl, kad gydė mane Gvidas. Bet šią teoriją įsiminiau ir netgi susidomėjęs perskaičiau Veiningerį. Nuo meilės ji neišgydo, bet rėžiant sparną ne pro šalį ją atsiminti.

Suvalgęs ledus, Gvidas užsimanė pakvėpuoti tyru oru ir įkalbėjo mane pasivaikščioti šalutinėmis gatvelėmis.

Atsimenu, jog tuomet visi laukė bent lašelio lietaus, kad nors kiek atlėgtų per ankstyva kaitra. Tą vakarą nuo jūros kilo lengvučiai balti debesėliai, apie kuriuos sakoma, kad jie žada gausų lietų, bet per jų dar neaptrauktą tamsiai mėlyną dangų ritosi didelis pūstažandis mėnulis, anot žmonių, debesų rijikas. Iš tiesų buvo matyti, kad ten, kur jis užsirisdavo, debesys tirpo ir dangus giedrėjo.

Gvidas be perstojo malė liežuviu, o aš tik galva linksėjau – tikra kankynė! Norėdamas jį pertraukti, papasakojau apie poeto Dzambonio atrastą mėnulio bučinį. Koks nuostabus tas bučinys nakties glūdumoj! Ypač dabar, kai Gvidas koneveikia moteris. Prakalbęs aš nusipurčiau nuo linkčiojimo galva apėmusį stingulį, ir man pasirodė, kad skausmas šiek tiek apmalšo.Tai buvo atlygis už mano maištą, todėl pasakojau toliau.

Gvidui irgi teko žvilgtelti į dangų ir palikti moteris ramybėje. Bet neilgam! Pagal mano aiškinimą išvydęs mėnulyje blyškų moters siluetą, jis vėl grįžo prie savo temos ir juokdamasis ant visos gatvės pasakė sąmojį:

* Veiningeris Otas (1880–1903) – austrų filosofas, garsios knygos „Lytis ir charakteris“ (1902) autorius.

– Ko tik ji nemato! Bet kas iš to, vis tiek nieko neatsimena, juk ji moteris!

Tai buvo jo (arba Veiningerio) teorijos dalis: moteris negali būti geniali, kadangi neturi atminties.

Sustojom Belvederio gatvės apačioje. Gvidas pasiūlė paėjėti ja aukštyn: tai būsią mums į sveikatą. Viršuje jis guviai stryktelėjo ant parapeto, išmūryto stataus skardžio pakraščiu, ir tarsi vaikėzas išsitiesė ant jo visu ūgiu. Žemai driekėsi kita gatvė. Norėjo pasirodyti, koks jis drąsus ir nebijo nukristi kone iš dešimties metrų aukščio. Matydamas, kuo tai gali baigtis, išsigandau, bet paskui prisiminiau šį vakarą savo paties paskubom sukurptą sistemą ir ėmiau karštai linkėti, kad jis nusiverstų žemyn.

Drybsodamas ant parapeto, Gvidas nesiliovė koneveikęs moterų. Dabar kalbėjo, kad jos, kaip ir vaikai, mėgstančios žaislus, bet tiktai brangius. Prisiminiau, kad Ada vieną kartą sakė labai mėgstanti brangenybes. Vadinasi, turėjo omeny būtent ją? Ir man šovė į galvą baisi mintis! O kas, jeigu padėčiau jam nusiversti žemyn? Argi nebūtų teisinga nugalabyti tipą, kuris nugvelbė man iš panosės Adą, nors jos nemyli? Man toptelėjo, kad nužudęs Gvidą galėčiau iškart bėgti pas Adą atlygio. Mane buvo apėmęs toks jausmas, tarsi tą keistą šviesią naktį Ada galėtų išgirsti, kaip Gvidas ją kernoja.

Turiu prisipažinti, kad tą akimirką iš tiesų norėjau Gvidą nužudyti! Stovėjau šalia jo, gulinčio ant žemo mūriuko, ir šaltakraujiškai svarsčiau, kaip čia geriau jį sugriebus ir nustūmus žemyn. Paskui sumečiau, kad nė griebti nereikia. Gvidas gulėjo aukštielninkas, pasikišęs po sprandu rankas, ir būtų užtekę netikėtai stumtelti, kad jis prarastų pusiausvyrą.

Paskui dingtelėjo kita mintis, pasirodžiusi man svarbi kaip tas plaukiantis per dangų ir ryjantis debesis mėnulis: aš susižadėjau su Augusta tik dėl to, kad šiąnakt gerai miegočiau. Bet argi nužudęs Gvidą galėsiu miegoti? Ši mintis išgelbėjo mus abu. Greit pakeičiau padėtį, nes stovėdamas virš Gvido jaučiau didelę pagundą. Puoliau ant kelių ir taip susiriečiau, kad beveik liečiau kakta žemę.

– Skauda! Skauda! – sustenėjau aš.

Išsigandęs Gvidas pašoko klausdamas, kas atsitiko. Aš neatsakiau ir aikčiojau toliau, tik ne taip garsiai. Kodėl aikčiojau? Ogi todėl, kad norėjau jį nužudyti arba todėl, kad to padaryti nesugebėjau. Bet viską pateisino mano dejonės ir skausmas. Man rodės, šaukiau todėl, kad nenorėjau žudyti ir kad ne mano kaltė, jei to padaryti negalėjau. Kalta buvo mano liga ir skausmas. Tačiau puikiai atsimenu, jog kaip tik tą akimirką jis staiga praėjo, ir mano aimanos tebuvo gryna komedija, kurią vaidinau, veltui stengdamasis vėl prisišaukti skausmą ar bent mintyse jį atgaivinti. Bet tai buvo tuščios pastangos, nes skausmas grįžo tik tada, kai pats to panorėjo.

Gvidas kaip visuomet ėmė kurti hipotezes. Tarp kitko, jis paklausė, ar skauda ne tą pačią vietą, kurią užsigavau griūdamas kavinėje. Mintis man pasirodė gera, ir aš patvirtinau, kad taip ir yra.

Jis paėmė mane už parankės ir atsargiai padėjo atsistoti. Paskui, vis taip pat rūpestingai prilaikydamas, padėjo nusileisti neaukšta nuokalne. Apačioj pareiškiau, kad man jau nebeskauda ir remdamasis į jo ranką galiu žengti sparčiau. Galų gale atsigulsiu! Tiesą sakant, pirmą kartą tą dieną buvau labai patenkintas: Gvidas darbavosi dėl manęs, jis beveik mane nešė. Pagaliau primečiau jam savo valią.

Pakeliui užsukom į dar neuždarytą vaistinę, nes Gvidas nusprendė, kad prieš miegą aš būtinai turįs išgerti raminamųjų. Ir čia pat sukūrė teoriją apie skausmą, girdi, jis daug įkyresnis dėl nevilties, į kurią pats ir įstumia žmogų. Tuo buteliuku ir prasidėjo mano vaistų kolekcija, ir išrinko jį ne kas kitas, o Gvidas.

Kad teorija būtų įtikimesnė, jis spėjo, kad šis skausmas tikriausiai mane kamuojąs jau senokai. Net nusiminiau negalįs jam pritarti. Pasakiau, kad šįvakar pas Malfenčius buvau sveikas kaip ridikas. Matyt, kai pildėsi sena mano svajonė, aš tiesiog negalėjau justi skausmo.

Kad atrodyčiau nuoširdus, aš iš tiesų panorau tapti toks, kokiu dėjausi Gvido akyse, ir mintyse ėmiau kartoti: „Myliu Au-

gustą, nemyliu Ados. Myliu Augustą, ir šįvakar sena mano svajonė išsipildė".

Ėjome mėnulio pilnaties apšviestomis gatvėmis. Tikriausiai Gvidas pavargo mane tempdamas, nes pagaliau nutilo. Bet vis tiek užsispyrė lydėti vos ne iki lovos. Atsikalbinėjau ir tik uždaręs savo namų duris su palengvėjimu atsidusau. Ko gero, su palengvėjimu atsiduso ir Gvidas.

Žengdamas iškart per keturias pakopas, bėgte užbėgau laiptais ir po dešimties minučių buvau lovoje. Užmigau greitai ir prieš sumerkdamas akis galvojau ne apie Adą ar Augustą, o apie Gvidą – tokį gerą, rūpestingą ir kantrų. Suprantama, neužmiršau, kad prieš pusvalandį norėjau jį nužudyti, bet tai buvo nesvarbu: to, apie ką niekas nežino ir kas nepalieka pėsakų, apskritai nėra.

Rytojaus dieną nuėjau pas Malfenčius šiek tiek dvejodamas. Nebuvau tikras, ar į vakarykščius mano įsipareigojimus kiti irgi žiūri taip rimtai, kaip aš. Pasirodė, kad žiūrima visai rimtai. O Augusta dar tvirčiau, negu aš, tikėjo, kad dabar ji – tikrai mano sužadėtinė.

Tas laikotarpis iki vedybų buvo labai sunkus. Dabar man atrodo, kad tuomet sužadėtuves vis atšaukdavau ir vėl vargais negalais atnaujindavau, ir mane stebina, jog niekas nieko nepastebėjo. Nė karto nebuvau iki galo tikras, kad netrukus vesiu, nors ir elgiausi kaip dera įsimylėjusiam jaunikiui. Ados seserį apkabindavau ir bučiuodavau, kai tik pasitaikydavo proga. Augusta kentė mano išpuolius, nes manė, kad tokia sužadėtinės pareiga. Aš elgiausi palyginti padoriai tik todėl, kad ponia Malfenti beveik nepalikdavo mūsų vienų. Mano sužadėtinė anaiptol nebuvo tokia nedaili, kaip maniau, ir gražiausią jos bruožą atskleidžiau bučiuodamas: ji nuostabiai raudo! Ta vieta, kurią paliesdavau lūpomis, plyksteldavo tarsi liepsna, ir aš bučiuodavau veikiau iš smalsumo negu apimtas aistros.

Šį sunkų laikotarpį padėjo iškęsti geismas, kurio man nestigo. Būtų buvę blogai, jeigu Augusta su motina nebūtų kliudžiusios jam įsiliepsnoti ir mane deginti, kaip man dažnai norėjosi. Nežinau, kaip būčiau gyvenęs toliau. Dabar, lipant jų namų laiptais, šis

geismas kurstė tokį pat nerimą kaip anuomet, einant užkariauti Ados širdies. Nelyginis pakopų skaičius žadėjo, kad būtent šiandien parodysiu Augustai, kas iš tikrųjų yra jos išsvajotosios sužadėtuvės. Galvojau apie prievartą, kuri būtų grąžinusi man laisvės pajautimą. Tik to ir norėjau, tad labai keista, kad Augusta, supratusi, ko siekiu, išaiškino sau visa tai kaip karštos meilės ženklą.

Mano prisiminimuose šis laikotarpis skyla į dvi dalis. Pirmojoje dalyje ponia Malfenti arba liepdavo mus stebėti Albertai, arba į svetainę, kur sėdėdavom, atvarydavo Anučą su guvernante. Ada niekuomet prie mūsų nesidėdavo, ir aš nusprendžiau, kad taip dar geriau. Bet lyg pro miglas atsimenu vienąsyk pagalvojęs, kaip būtų malonu bučiuoti Augustą matant Adai. Vienas Dievas težino, kaip aistringai būčiau tai daręs.

Antroji dalis prasidėjo, kai Gvidui oficialiai susižadėjus su Ada ponia Malfenti, praktiška moteris, abi poras suvesdavo į vieną svetainę, kad jos viena kitą prižiūrėtų.

Atsimenu, kad iš pradžių Augusta buvo manimi visiškai patenkinta. Tuo metu, kai jos nepuldavau, darydavaus nepaprastai plepus. Tiesiog neįstengdavau sulaikyti liežuvio. Save teisindamas, įsikaliau į galvą, kad jeigu Augustą vedu, privalau ją auklėti. Mokiau ją meilės, švelnumo, o labiausiai – ištikimybės. Gerai nė neprisimenu tų savo pamokslų, bet Augusta jų nepamiršo ir vėliau retkarčiais kai kuriuos man primindavo. Ji klausydavos manęs atidžiai ir nuolankiai. Kartą įsijautęs pasakiau, kad jeigu kada nors ji sužinotų apie mano neištikimybę, turėtų teisę atsimokėti tuo pačiu. Pasipiktinusi ji atšovė, kad negalėtų sulaužyti ištikimybės nė man leidus, o mano išdavystė suteiktų jai tik laisvę verkti.

Manau, kad tie pamokslai, kuriuos pliaukšdavau vien stengdamasis palaikyti kalbą, gerokai paskatino mano vedybas. Augusta jų klausėsi labai rimtai. Jai taip ir nepasitaikė proga išbandyti savo ištikimybę, nes niekada nesužinojo nė apie vieną mano nuotykį ir visą kartu praleistą gyvenimą švelniai mane mylėjo, kaip ir buvo tada žadėjusi.

Gvidui susižadėjus su Ada, prasidėjo mano antrasis priešvedybinis etapas. Atsimenu, tada sau pasakiau: „Galų gale išsigydžiau

nuo meilės Adai“. Iki tol maniau, kad pasveiksiu vien pamatęs, kaip Augusta rausta, bet, matyt, visiškai pasveikti neįmanoma! Begalvojant apie tą nuoraudį, man toptelėjo, kad kažkas panašaus vyksta ir tarp Ados su Gvidu. To pakako, kad liaučiausi Augustos geidęs.

Noras Augustą išprievartauti man kilo pirmame etape. Antrajame geismas gerokai atvėso. Ponia Malfenti neklydo viską taip patvarkiusi, kad poros vieną kitą prižiūrėtų.

Prisimenu, kartą juokais ėmiau Augustą bučiuoti. Užuot iš mūsų pasišaipęs, Gvidas ėmė bučiuoti Adą. Iš jo pusės tai buvo nelabai gražu, nes bučiavo jis ne juokais, kaip aš, o tiesiog įsisiurbęs Adai į lūpas. Esu tikras, kad tuomet jau žvelgiau į Adą kaip į seserį, bet dar nepripratau, kad su ja būtų taip elgiamasi. Abejoju, ar tai būtų patikę ir tikram broliui.

Todėl, matant Gvidui, daugiau Augustos nebučiuodavau, o jis man esant bandė Adą bučiuoti dar sykį, bet šiai pasipriešinus daugiau niekada nemėgino.

Lyg pro miglas atsimenu mūsų kartu praleistus vakarus. Bet viena scena kartojosi taip dažnai, kad ir šiandien matau ją kuo aiškiausiai: mes sėdim visi keturi prie grakštaus venecijietiško staliuko, ant kurio dega didelė žibalinė lempa su žalios medžiagos gaubtu; viskas skęsta prieblandoje, šviesos ratas krinta tik ant mergaičių siuvinių: šilkinės skepetaitės Ados rankoje ir apvalių rėmelių su audinio skiaute ant Augustos kelių. Gvidas postringauja, jam pritariu dažniausiai tik aš vienas. Ir dar gerai prisimenu Ados galvutę su juodais, truputį garbanotais plaukais, keistai atrodančiais toje žalzganoje šviesoje.

Dėl tos šviesos ir Ados plaukų spalvos kartą kilo ginčas. Gvidas, kuris, be kitko, mokėjo dar ir piešti, ėmė aiškinti, kaip reikia analizuoti šviesą. Tų jo pamokų niekada nepamiršiu. Ir šiandien, jei noriu geriau suprasti kraštovaizdžio spalvą, tol iš lėto merkiu akis, kol dingsta visi kontūrai ir lieka vien šviesos dėmės, kurios tirštėja ir virsta tikrąja kraštovaizdžio spalva. Bet vos tik imuosi šios analizės, akių tinklainėje įvyksta kažkokia fizinė reakcija, ir iškart po

tikroviškų vaizdų regiu žalzganą šviesą ir plaukus, kurių dėka išmokau atskirti spalvas.

Negaliu pamiršti vieno vakaro, kuris nuo kitų skyrėsi tuo, kad Augusta tada pirmusyk išsidavė man pavyduliaujanti, o aš pasielgiau labai netaktiškai. Tą vakarą Gvidas su Ada juokaudami atsisėdo toli nuo mūsų, kitam svetainės kampe prie Liudviko XIV staliuko. Kalbėdamas su jais, turėjau vis pasukti galvą, ir man greit įskaudo kaklą. Augusta tarė:

– Netrukdyk jiems. Juk jie iš tiesų vienas kitą myli.

Ir tada visai negalvodamas jai pakuždėjau, kad tai netiesa, nes Gvidas moterų nemylįs. Taip sakydamas tarsi pasiteisinau, kad kišuosi į mylimųjų pokalbį. Bet iš teisybės buvo labai negražu pasakoti Augustai apie tai, ką Gvidas kalbėdavo tik su manim ir su niekuo daugiau iš jų šeimos. Dėl šio savo poelgio krimtausi keletą dienų, nors, turiu prisipažinti, savo troškimą Gvidą nužudyti pamiršau iškart. Bet nužudyti, netgi iš pasalų, yra vyriškiau nei išduoti paslaptį, kurią draugas patikėjo tik tau vienam.

Augusta klydo pavyduliaudama manęs Adai. Sukinėjau kaklą ne dėl Ados, o dėl Gvido, kuris savo plepėjimu padėjo man trumpinti ilgus vakarus. Tuo metu buvau jį jau pamėgęs, ir gerą dienos dalį mudu praleisdavom kartu. Be kita ko, buvau jam dėkingas, kad elgiasi su manim pagarbiai ir tą pagarbą rodo net prie kitų. Netgi Ada dabar atidžiai manęs klausydavosi.

Kiekvieną vakarą nekantriai laukdavau, kada suskambės kviečiantis vakarieniauti gongas. Vakarienės labai įstrigo man į galvą, nes po jų nevirškindavo skrandis. Kimšdavau pernelyg daug, kad tik ką nors veikčiau. Valgydamas negailėdavau meilių žodžių Augustai, jei tik juos tarti leisdavo pilna burna, ir jos tėvai tikriausiai manė, kad tas žvėriškas rajumas užgožia mano meilę. Jie labai nustebo, kai iš povestuvinės kelionės grįžau praradęs tą nepasotinamą apetitą. Jis dingo, kai tik nebereikėjo vaidinti meilės, kurios nejaučiau. Juk negalėjau jaunosios tėvams parodyti, kad esu visiškai abejingas jų dukrai, galima sakyti, vestuvių išvakarėse! Augusta ypač mėgsta prisiminti tuos švelnius žodelius, kuriuos kuždėdavau jai prie stalo. Matyt, pilna burna kramtydamas, aš tikrai pasa-

kydavau kažką įspūdinga, ir kai ji man tai primena, stebiuosi – nejaugi tai iš tiesų mano žodžiai!

Netgi uošvis, gudrusis Džovanis, apsigavo ir kalbėdamas apie didelius jausmus visada prisimindavo mano meilę jo dukrai Augustai. Ir patenkintas šypsodavosi, nes buvo geras tėvas, o mane dar labiau niekino: jo manymu, tas ne vyras, kuris savo likimą atiduoda į moters rankas ir nemato, kad, be žmonos, pasaulyje esama ir kitų moterų. Taigi nuomonė apie mane ne visada būdavo teisinga.

Tačiau uošvė mano meile nė už ką netikėjo netgi tada, kai patiklioji Augusta nusiramino.

Ilgus metus ji įtariai mane nužvelgdavo, kankinama abejonių dėl mylimiausios dukters likimo. Kaip tik todėl esu įsitikinęs, kad ne kas kitas, o ji man dirigavo tomis dienomis prieš mūsų sužadėtuves. Ji tikrai negalėjo klysti, nes perprato savo būsimą žentą geriau už jį patį.

Pagaliau atėjo vestuvių diena, ir mane paskutinį kartą apniko abejonės. Turėjau būti pas jaunąją aštuntą ryto, tačiau be ketvirčio aštuntą dar drybsojau lovoje, rūkiau ir žiūrėjau pro langą, už kurio pirmą kartą šią žiemą skaisčiai švietė saulė. Galvojau, kaip pamesti Augustą! Dabar, kai man nelabai rūpėjo būti kuo arčiau Ados, vedybos su Augusta atrodė tikra nesąmonė. Nieko baisaus neatsitiktų, jeigu ir nenueičiau! Antra vertus, Augusta labai miela, kol sužadėtinė, bet nežinia, kokia bus po vedybų. Gal išvadins mane kvailiu, kad taip lengvai leidausi apgaunamas?

Laimė, pas mane užsuko Gvidas, ir aš ne tik kad nesispyriojau, bet netgi ėmiau atsiprašinėti, girdi, buvau įsitikinęs turįs ateiti vėliau. Užuot man prikaišiojęs, Gvidas ėmė pasakoti, kaip per išsiblaškymą ir jis ne kartą pavėlavo į susitikimą. Ir šiuo atveju nenorėjo man nusileisti, turėjau jį net pertraukti, kad galų gale išeitume. Atsitiko taip, kad į savo vestuves bėgte bėgau.

Ir vis tiek atvykau smarkiai pavėlavęs. Niekas man nepriekaištavo, ir visi, išskyrus jaunąją, liko patenkinti Gvido aiškinimu. Augusta buvo tokia išblyškusi, kad jai net lūpos pamėlo. Nors meilės jai nejaučiau, bloga irgi nelinkėjau. Bandžiau ištaisyti savo klaidą

ir puoliau kvailai teisintis, kad pavėlavau dėl trijų priežasčių. Jų, žinoma, buvo per daug, ir visos taip akivaizdžiai bylojo, ką galvojau lovoje, žvelgdamas pro langą į žiemos saulę, kad teko net atidėti išvažiavimą į bažnyčią, belaukiant, kol atsipeikės jaunoji.

Prie altoriaus ištariau „taip" labai išsiblaškęs, nes užjausdamas Augustą sugalvojau ketvirtą savo vėlavimo priežastį, kuri man pasirodė iš visų geriausia.

Išėjus iš bažnyčios pastebėjau, kad Augustos skruostai vėl paraudo. Man buvo net šiek tiek apmaudu: šiaip ar taip, jai nederėjo pernelyg pasikliauti tuo mano „taip". Ir aš pasiruošiau duoti jai negailestingą atkirtį, jeigu, galutinai atsipeikėjusi, ims mane kvailinti, kad taip lengvai leidausi apmulkinamas. Tačiau parvažiavus namo ji nutaikė valandėlę, kai mudu likom dviese, ir verkdama tarė:

– Niekada neužmiršiu, kad mane vedei, nors manęs nemyli.

Neprieštaravau, nes visa tai buvo pernelyg akivaizdu. Ir kupinas užuojautos ją pabučiavau.

Daugiau apie tai mudu niekada nekalbėjom, nes vedybos – tai dalykas daug paprastesnis nei sužadėtuvės. Kartą vedę, žmonės liaujasi kalbėję apie meilę, o jeigu toks poreikis atsiranda, tai gyvuliška aistra juos greit nutildo. Tiesa, ta gyvuliška aistra gali taip sužmogėti, kad tampa pernelyg sudėtinga, netikra, ir kartais, pasilenkę prie moters veido, įtempiam vaizduotę ir pamatom tai, ko nėra. Užsimerki, ir tavo moteris pavirsta kita, o viską baigus vėl tampa kokia buvusi. Juo didesnė sėkmė lydi tavo vaizduotės pastangas, tuo dėkingesnis esi savo moteriai. Todėl, jei gimčiau dar sykį (motina gamta gali viską!), mielai sutikčiau vėl vesti Augustą, bet jokiu būdu su ja nesusižadėčiau.

Geležinkelio stotyje Ada atkišo man skruostą broliškam bučiniui. Tik tada ją ir pamačiau – iki tol mano dėmesį blaškė daugybė žmonių, atėjusių mūsų palydėti, – ir man toptelėjo: „Tai tavo darbas, šios vedybos!" Atkišęs lūpas linktelėjau prie aksominio skruosto, stengdamasis jo nepaliesti. Pirmą kartą tą dieną patyriau malonumą, nes staiga pajutau šių vedybų naudą: atsisakydamas vienintelės progos pabučiuoti Adą, atkeršijau jai už viską! Pas-

kui, traukiniui pajudėjus, atsisėdau šalia Augustos ir ėmiau abejoti, ar teisingai pasielgiau. Juk tai galėjo pakenkti mano draugystei su Gvidu. Bet apmaudžiausia buvo pagalvojus, kad Ada tikriausiai nė nepajuto, ar pabučiavau atkištą jos skruostą ar ne.

Ji pajuto, bet sužinojau tai po kelių mėnesių, kai iš tos pačios stoties išvyko kartu su Gvidu. Pabučiavo visus. O man tik labai nuoširdžiai ištiesė ranką. Aš šaltai ją spustelėjau. Jos kerštas pavėlavo, nes tuo metu aplinkybės buvo visiškai pasikeitusios. Man grįžus iš povestuvinės kelionės, mūsų santykiai buvo kaip brolio ir sesers, ir kad ji manęs nepabučiavo, buvo niekuo nepaaiškinama.

6. *Žmona ir meilužė*

Mano gyvenime buvo keli laikotarpiai, kai patikėjau esąs sveikas ir laimingas. Bet tas tikėjimas niekada nebuvo toks stiprus kaip per povestuvinę kelionę ir kelias savaites mums grįžus namo. Viskas prasidėjo nuo mane labai nustebinusio atradimo: aš mylėjau Augustą taip, kaip ji mylėjo mane. Iš pradžių tuo netikėjau ir, džiaugdamasis laiminga diena, laukiau, kad rytoj viskas pasikeis. Bet dienos buvo panašios viena į kitą, šviesios ir ramios, kupinos Augustos ir – labai keista – mano meilaus dėmesio. Kiekvieną rytą matydavau graudžiai mielą žmonos dėmesį ir jausdavau jai dėkingumą; gal tai buvo ne meilė, bet į ją labai panašu. Kas būtų galėjęs pamanyti, jog viskas taip pakryps, kai blaškydamasis tarp Ados ir Albertos galų gale pasirinkau Augustą? Dabar man neatrodė, kad elgiausi kaip kitų už nosies vedžiojamas aklas kvailys. Anaiptol! Buvau nepaprastai gudrus ir sumanus! Matydama mano nuostabą, Augusta kalbėjo:

– Ko taip stebiesi? Argi nežinojai, kad vedybos tokios ir yra? Netgi aš, tokia nemokša, palyginti su tavim, ir tai žinojau!

Sunku pasakyti, kas many atsirado anksčiau: meilė ar viltis, didelė viltis kada nors tapti panašiam į Augustą, kuri buvo labai sveika. Per sužadėtuvių laikotarpį aš, tiesą sakant, nė nepastebėjau tos sveikatos, nes mačiau tik save ir Adą su Gvidu. Svetainėje žibalinei lempai taip ir nepavyko apšviesti retokų Augustos plaukų.

Ką ten nuoraudis! Jis pranyko – taip paprastai, kaip aušros gaisai, patekėjus saulei, – ir Augusta tvirtai žengė daugybės savo sesių šiame pasaulyje numintu keliu, tų sesių, kurios arba gyvena

pagal įstatymą ir nustatytą tvarką, arba visko atsisako. Ir nors žinojau, kad jos pasitikėjimas savimi gana netvirtas, nes remiasi tik į mane, vis tiek jį mylėjau, tiesiog dievinau. Jaučiau, kad turiu elgtis su juo santūriai, bent taip, kaip spiritizmo seanse. Jei gali būti dvasių, kodėl negali būti tikėjimo gyvenimu!

Ir vis dėlto mane tai stebino: iš kiekvieno jos žodžio, iš kiekvieno poelgio buvo matyti, kad sielos gilumoje ji tiki amžinąjį gyvenimą. Žinoma, tiesiai to nesakydavo: netgi nustebo, kai aš, kurį kitų klaidos piktino ir tik Augustos buvo mielos, kartą jai pasakiau, kad žmogaus gyvenimas trumpas. Na tai kas! Ji žinojo, kad visi turime mirti, bet dabar, kai susituokėm, tai nekliudo mums visada būti kartu. Kitaip sakant, ji nė galvot nenorėjo apie tai, kad žmonės susijungia trumpam, be galo trumpam laikui, ir tiesiog nuostabu, kaip jie dar gali vienas kitam sakyti „tu“: juk buvo nepažįstami ištisą amžinybę ir vėl išsiskirs amžinai. Kas yra absoliučiai sveikas žmogus, man pasidarė aišku, kai suvokiau, kad Augustai dabartis – tai tiesiog apčiuopama tikrovė, kurioje galima susisukti lizdelį ir jaukiai tūnoti. Stengiausi pats ten patekti ir patogiai įsitaisyti, tad nusprendžiau nesijuokti nei iš savęs, nei iš Augustos, nes noras iš visų šaipytis – irgi liga, taigi turėjau bent pasisaugoti, kad neužkrėsčiau tos, kuri patikėjo man savo likimą. Kaip tik todėl, kad stengiausi apsaugoti Augustą, aš pats kurį laiką jaučiausi visai sveikas.

Augusta žinojo, kas mus stumia į neviltį, bet jos rankose šie dalykai tarsi keisdavo prigimtį. Jeigu žemė sukasi, tai dar nereiškia, kad reikia sirgti jūros liga! Atvirkščiai! Žemė sukasi, bet viskas lieka savo vietoj. Būtent šie savo vietoje stovintys daiktai ir yra už viską svarbiausi: vedybinis žiedas, brangenybės, suknelės – žalios, juodos ir išeiginės, kurios grįžus namo kabinamos į spintą, ir vakarinės – šių jokiu būdu negalima vilkėti dieną ar tada, kai aš be frako. Tokią valandą reikėdavo valgyti, o tokią – gultis, ir jų griežtai buvo laikomasi. Šios valandos irgi tvirtai stovėjo savo vietose.

Sekmadienį Augusta eidavo į bažnyčią, ir aš ją lydėdavau, tiesiog kad pamatyčiau, kaip ji reaguoja į kančią ir mirtį. Bet nei kančia, nei mirtis mano žmonos nejaudino, ir ji grįždavo namo

pasisėmusi ramybės visai savaitei. Ji eidavo į bažnyčią ir per šventes, kurių tvarką žinojo atmintinai. Ir viskas. O aš, jei būčiau tikintis, laimingas leisčiau bažnyčioje kiauras dienas.

Ne tik danguje, bet ir žemėje knibždėte knibždėjo autoritetų, kuriuos Augusta labai gerbė. Tai buvo austrų arba italų valdininkai, žiūrėję tvarkos gatvėse bei namuose, ir aš visada stengdavausi prie tos pagarbos prisitaikyti. Dar buvo gydytojai, kurie mokėsi, kad mus išgelbėtų, jeigu, neduok Dieve, prikibtų kokia liga. Aš kreipdavaus į juos kasdien, o ji – niekados. Užtat, ištikus nepagydomai ligai, žinojau, kas manęs laukia, o Augusta būtų tikėjusi, kad dangaus ir žemės galių padedama kaip nors išsigelbės.

Stengiuosi analizuoti žmonos sveikumą, bet man nesiseka, nes pastebiu, kad ta analizė sveikatą paverčia liga. Ir netgi imu abejoti: gal reikėjo ją gydyti ar bent apšviesti, kad gydytųsi pati? Bet per tą laiką, kai gyvenam kartu, tokia abejonė man nė karto nekilo.

O, kokia svarbi persona buvau aš mažyčiame jos pasaulėlyje! Turėdavau pareikšti savo valią dėl menkiausio nieko: valgio, drabužių, draugų, knygų. Buvau priverstas išvystyti didelę veiklą, ir manęs tai neerzino. Kartu su ja kūriau patriarchališką šeimą ir pats dariausi toks pat patriarchas, kokių visada nekenčiau ir kokie dabar man atrodė kone sveikatos simbolis. Būti patriarchu pačiam ar reikšti pagarbą kam nors kitam, pretenduojančiam į šį garbingą vardą, – visiškai skirtingi dalykai. Norėjau būti sveikas, ligas palikti ne patriarchams, o kitiems, ir retkarčiais, ypač kelionės metu, stengdavausi atrodyti šauniai, it statula ant žirgo.

Bet kelionėje ne visada būdavo lengva vaidinti orų patriarchą. Kad ir tada, kai Augusta norėdavo pamatyti viską, tarsi mūsų kelionė būtų buvusi koks mokytojo užduotas namų darbas. Negana, kad užsukom į Pičio muziejų – turėjom apeiti galybę salių, apžiūrėti kiekvieną meno kūrinį. Atsidūręs pirmoje salėje, nenorėjau eiti toliau ir sukau galvą, kaip pateisinti savo tingumą. Praleidęs pusdienį tarp rūmų įkūrėjų Medičių portretų, atradau, kad jie panašūs į Karnegį ir Vanderbildą. Nuostabu! Jie gi tos pačios padermės, kaip ir aš! Augusta buvo kitokios nuomonės. Žinojo, kas per vieni *yankes,* bet kas aš – nelabai.

Tiesa, tada ir ji nebeištvėrė ir muziejų atsisakė. Papasakojau jai, kaip kartą Luvre, apsuptas daugybės meno kūrinių, taip įsiutau, kad vos nesudaužiau į gabalus Veneros. Augusta nuolaidžiai tarė:

– Laimė, kad muziejus žmonės lanko tik per povestuvines keliones.

Gyvenime iš tiesų stinga muziejų monotonijos. Esti dienų, kurias nors dėk į rėmus, tik bėda, kad jos pilnos garsų, ir dar jose yra ne tik spalvos ir linijos, bet ir tikra šviesa: ji žilpina akis ir niekada nenusibosta.

Sveikata skatina žmogų veikti ir apsikrauti baisybe rūpesčių. Baigus lankyti muziejus, prasidėjo pirkiniai. Augusta, nors mūsų namuose niekada negyveno, pažino juos geriau už mane: žinojo, kad viename kambary stinga veidrodžio, kitame – kilimo, o trečiame yra kur pastatyti nedidelę skulptūrą. Ji pripirko baldų visai svetainei, ir iš kiekvieno miesto, kuriame apsistodavom, būdavo išsiunčiamas bent vienas siuntinys. Man atrodė, kad šiuos daiktus patogiau ir protingiau įsigyti Trieste. Nereikėtų galvoti apie siuntimą, draudimą, muitinės operacijas.

– Argi nežinai, kad prekės turi keliauti? Ir dar komersantas! – juokėsi Augusta.

Ji sakė beveik teisybę. Bet aš nesutikau:

– Prekės keliauja tik tada, kai norima jas parduoti ir uždirbti. Jei tokio tikslo nėra, tai nereikia trukdyti nei jų, nei savęs!

Vis dėlto jos apsukrumas man labai patiko. Tas naivus apsukrumas buvo nuostabus! Tikrai naivus, nes reikia visiškai neišmanyti istorijos, kad vien iš pirkinio galėtum spręsti, ar operacija pelninga: tai galima sužinoti tik prekę pardavus.

Man atrodė, kad esu beveik pasveikęs. Žaizdos jau nebe taip kraujavo. Buvau tuomet nepaprastai linksmas. Atrodė, tas nepamirštamas dienas aš Augustai įsipareigojau toks būti. Reikia pasakyti, kad to įsipareigojimo nesilaikydavau labai trumpai ir retai, nebent kai likimas juokdavosi garsiau už mane. Mūsų gyvenimas kaip buvo, taip ir liko kupinas šypsenų, nes aš visada nepiktai pasišaipydavau iš jos, manydamas, kad ji nemato, o ji – iš manęs, nes savo vyrą laikė ne tik labai mokytu, bet ir pilnu ydų, kurias

vylėsi pamažu ištaisysianti. Stengiausi būti linksmas netgi tada, kai mane ir vėl susuko liga. Toks linksmas, tarsi skausmas būtų ne skausmas, o malonus kutenimas.

Per visą ilgą kelionę po Italiją man, nors pasveikusiam, nepavyko išvengti įvairių nemalonumų. Išvykom be rekomendacinių laiškų, ir dažnai man rodydavos, kad tarp mus supančių nepažįstamų žmonių yra daugybė priešų. Juokinga baimė, tačiau įveikti jos neįstengiau. Prie manęs bet kas galėjo prikibti, įžeisti, netgi apšmeižti, ir niekas nebūtų apgynęs.

Kartą mane ta baimė suėmė ne juokais, bet, laimė, niekas, netgi Augusta, to nepastebėjo. Paprastai pirkdavau visus gatvėje man siūlomus laikraščius. Vieną dieną sustojau prie spaudos pardavėjo ir staiga išsigandau, kad šis gali sulaikyti mane kaip vagį, nes pirkau iš jo tik vieną laikraštį, o po pažastimi laikiau visą glėbį pirktų kitur ir dar nė neišlankstytų. Bėgte sprukau šalin, o man iš paskos nuskubėjo Augusta, kuriai taip ir nepaaiškinau, kokia musė mane įkando.

Susibičiuliavau tik su vežiku ir gidu, kurių draugėje galėjau bent nebijoti, kad būsiu apkaltintas vagyste.

Mudu su vežiku buvom dargi kažkuo panašūs. Jis labai mėgo Kastelio vynus ir prisipažino, kad nuo jų retkarčiais jam tinstančios kojos. Tada guldavosi į ligoninę ir pasigydęs išeidavo, lydimas patarimų susilaikyti nuo alkoholio. Ir duodavo sau pažadą nebegerti, anot jo, geležinį, mat sutvirtindavo jį užmegzdamas mazgą ant metalinės laikrodžio grandinėlės. Bet kai susipažinom, grandinėlė tabalavo jam ant liemenės be jokių mazgų. Kviečiau jį vykti su manim į Triestą ir papasakojau apie mūsų vyną, visai nepanašų į tą, kurį jis mėgsta, taigi galįs nesibaiminti dėl jam skiriamo griežto gydymo kurso. Vežikas nė girdėt apie tai nenorėjo ir ryžtingai atsisakė, nors iš veido mačiau, kad dėl to labai gailisi.

Su gidu susidraugavau todėl, kad pasirodė visa galva aukštesnis už savo kolegas. Nesunku mokėti istoriją geriau už mane, bet netgi priekabioji Augusta su savo *Baedekeriu** nesyk patvirtino, kad gido žinios labai tikslios. Be to, jis buvo jaunas ir ne ėjo, o bėgte bėgo skulptūromis nustatytomis gatvėmis.

* Firmos „Baedeker“ išleistas turizmo vadovas.

Atsisveikinę su šiais bičiuliais, išvykom iš Romos. Gavęs iš manęs krūvą pinigų, vežikas įrodė, kad retkarčiais vynas muša jam ne tik į kojas, ir kartu su mumis trenkėsi į kažkokį labai tvirtą senovės Romos statinį. O vieną dieną gidas ėmė įrodinėti, kad senovės romėnai kuo puikiausiai išmanę elektrą ir plačiai ja naudojęsi. Jis net padeklamavo lotynišką eilėraštį, turėjusį mus įtikinti, kad visa tai – teisybė.

Tuomet mane apniko dar viena, tiesa, nelabai sunki liga, nuo kurios pagyti nebuvo lemta. Tiesą sakant, vieni niekai: tiesiog senatvės, o ypač mirties baimė. Manau, tą baimę buvo sukėlusi ypatinga pavydo atmaina. Senatvė mane baugino tik todėl, kad su ja artinosi mirtis. Žinojau, kad pakol aš gyvas, Augusta bus man ištikima, bet kai tik numirsiu ir mane palaidos, kai tik sutvarkys mano kapą ir bus atlaikytos Mišios, visos, kiek reikia, Augusta iškart ims žvalgytis man įpėdinio, ir gyvens jis tame pačiame, sveikame ir tvarkingame pasaulyje, kuriuo šiandien mėgaujuosi aš. Juk nemirs ji tokia sveika tik todėl, kad mirsiu aš! Toks sveikas žmogus negali nei iš šio, nei iš to lįsti po velėna, nebent ant jo visu greičiu užlėktų traukinys.

Prisimenu, kartą vakare Venecijoje plaukėm gondola vienu iš tų kanalų, kurių spengiančią tylą vis sudrumsčia į juos išeinančių gatvių šviesos ir triukšmas. Augusta, kaip paprastai, žvalgėsi į šalis ir viską dėjosi į galvą: žalią vešlų sodą, augantį ant dumblinos žemės sklypelio, atsiradusio nuslūgus kanalui, varpinę, atsispindinčią drumstam vandeny, tamsią ilgą gatvę, skaisčias šviesas ir minias žmonių kitam jos gale. O aš tamsoje liūdnai mąsčiau apie savo likimą. Pasakojau Augustai, kad laikas bėga, ir greit ji vėl keliaus šiomis vietomis, bet jau su kitu. Buvau taip įsijautęs, kad kalbėjau, tarsi visa tai jau būtų įvykę. Ir net nustebau, kai Augusta pravirko, sakydama, kad tai netiesa. Galbūt ji manęs nesuprato ir pamanė, kad kaltinu ją ketinant mane nužudyti. Anaiptol! Kad būtų aiškiau, papasakojau, kaip aš galįs numirti: mano kojos, kuriose ir dabar kraujo apytaka prasta, gangrenuos, gangrena kils vis aukščiau ir aukščiau, kol apims kokį nors gyvybiškai svarbų organą, be kurio žmogui belieka užmerkti akis. Akys užsimerks – ir sudie, patriarche! Teks jai skubiai ieškotis kito.

Ji nesiliovė liejusi ašaras, ir begaliniam kanalo liūdesy tas verkimas pasirodė man labai svarbus. Gal ji verkė todėl, kad jos pačios sveikata tokia negailestinga? Bet tada kartu su ja turėtų raudoti visas pasaulis! Vėliau supratau, kad apie sveikatą ji nieko neišmano. Juk sveikata savęs neanalizuoja ir nežiūri į veidrodį. Tik mes, ligoniai, šį tą žinom apie pačius save.

Kaip tik tada ji ir prisipažino pamilusi mane dar iki mūsų pažinties. Aš kritau jai į širdį tada, kai ji išgirdo mano vardą, kurį tėvas paminėjo štai kokiam kontekste: tas naivuolis Dzenas Kozinis, vos tik nugirsta kokią nors prekybos gudrybę, net akis išpūtęs puola ją rašytis į užrašų knygutę, kurią amžinai pameta. Ir jeigu pirmąkart mudviem susitikus aš nepastebėjau jos sutrikimo, vadinasi, irgi buvau sutrikęs.

Prisiminiau, kad tada iš tiesų sutrikau pamatęs, kokia ji negraži, nes buvau įsitikinęs, kad visos keturios mergaitės, kurių vardai prasideda raide A, yra tikros gražuolės. Vadinasi, Augusta mylėjo mane jau seniai. Ir kas iš to? Nesuteikiau jai malonumo ir savo žodžių neatsisakiau. Kai numirsiu, ji, žinoma, ištekės už kito. Nusišluosčiusi ašaras, ji dar labiau prie manęs prisiglaudė ir juokdamasi tarė:

– Kur aš rasiu kitą vietoj tavęs? Argi nematai, kokia aš negraži?

Ir iš tiesų, regis, kurį laiką galėjau sau kuo ramiausiai trūnyti.

Bet man taip ir nepavyko atsikratyti senatvės baimės – vis tiek bijojau, kad Augusta teks kitam. Baimė nesumažėjo nė man įgijus meilužę ir nepadidėjo pamanius, kad dabar galiu prarasti ir šią moterį. Tai buvo visai kas kita! Apnikus baimei, ieškodavau paguodos pas Augustą tarsi vaikas, tiesiantis mamai pabučiuoti skaudamą rankutę. Ji visuomet rasdavo naujų paguodos žodžių. Per povestuvinę kelionę pažadėjo man dar bent trisdešimt metų jaunystės ir tiek pat žada dabar. Bet aš žinojau, kad laimingos povestuvinės kelionės dienos gerokai priartina mane prie baisių agonijos grimasų. Augusta galėjo kalbėti ką nori, – sąskaita buvo pateikta iškart: kiekvieną savaitę lygiai savaite sutrumpėdavo mano kelias į agoniją.

Pastebėjęs, kad baimė apninka mane pernelyg dažnai, lioviausi Augustą varginęs vis tais pačiais žodžiais ir trokšdamas paguodos

sušnibždėdavau: „Vargšas Kozinis!“ Ji išsyk suprasdavo, ko man reikia, ir su didele savo meile skubėdavo padėti. Šitaip būdavau guodžiamas ir dėl kitko. Kartą, graužiamas sąžinės, kad buvau jai neištikimas, netyčia sukuždėjau: „Vargšas Kozinis!“ Ir labai gerai padariau, nes ir šiuo atveju jos paguoda suteikė man didelį palengvėjimą.

Grįžus iš povestuvinės kelionės, manęs laukė maloni staigmena: dar niekad negyvenau tokiam šiltam ir jaukiam name. Augusta čia ne tik perkėlė daug patogumų, kuriuos turėjo tėvų namuose, bet ir prigalvojo naujų. Vonią, kuri, kiek atsimenu, buvo koridoriaus gale, vos ne už puskilometrio nuo mano kambario, ji įrengė šalia mūsų miegamojo, įtaisiusi daugiau vandens čiaupų. O kambarėlį šalia valgomojo pavertė savotiška kavinuke. Dabar šiame kilimais išmuštame ir dideliais odiniais baldais apstatytame kampelyje mes kasdien praleisdavom kokią valandėlę po pusryčių. Nors prieštaravau, čia buvo visa, ko reikia rūkymui. Net mano kabinetukas, kad ir kaip priešinausi, buvo pakeistas. Baiminausi, kad po tų pakeitimų imsiu jo nekęsti, o paskui stebėjausi, kaip iki tol galėjau jame gyventi. Augusta taip sutvarkė apšvietimą, kad galėjau skaityti ir sėdėdamas prie stalo, ir drybsodamas fotelyje, ir gulėdamas ant sofos. Nebuvo pamirštas nė smuikas: Augusta pastatė piupitrą su lempute, kuri apšvietė tik gaidas, bet nespigino į akis. Ir čia, taip pat prieš mano valią, buvo numatyta viskas, kad galėčiau ramiai rūkyti.

Dėl šių pertvarkymų namuose būdavo šiokia tokia netvarka, drumsčianti ramią gyvenimo tėkmę. Augustai, manančiai, kad ji gyvens amžinai, šie laikini nepatogumai netrukdė, bet mano požiūris į juos buvo kitoks. Ir kai jai šovė į galvą pastatyti sode namelį ir jame įrengti skalbyklą, aš energingai pasipriešinau. Augusta tvirtino, kad nuosava skalbykla – tai *bébés* sveikatos garantija. Tačiau *bébés* kol kas nebuvo, ir aš nė nemaniau kęsti nepatogumų dar prieš jiems ateinant į šį pasaulį. Bet Augusta į senus mano namus atsinešė gamtos jai duotą instinktą ir savo meile buvo panaši į kregždutę, galvojančią visų pirma apie lizdą.

Tiesa, aš irgi visaip reiškiau savo meilę ir nešiau namo gėles bei brangenybes. Po vedybų mano gyvenimas smarkiai pasikeitė. Dau-

giau dėl akių papurkštavęs, atsisakiau įpročio elgtis su savo laiku kaip tinkamas ir prisitaikiau prie griežtos dienotvarkės. Šiuo atžvilgiu Augusta tikrai mane išauklėjo. Kartą, ką tik grįžus iš povestuvinės kelionės, aš, nieko bloga nemanydamas, neparėjau pietų; bare užkandęs, iki išnaktų šlaisčiausi gatvėmis. Kai jau sutemus grįžau namo, pasirodė, kad Augusta nepietavusi ir leisgyvė iš alkio. Ji manęs nebarė, bet ir nesutiko esanti neteisi. Švelniai, bet ryžtingai pareiškė, kad nors ir būčiau ją perspėjęs, vis tiek būtų laukusi, kad pareisiu pietų. Ir ji nejuokavo. Kitą kartą, draugo įkalbėtas, ir vėl prasibasčiau iki dviejų nakties. Augusta nemiegojo ir laukė manęs, iš šalčio kalendama dantimis, mat užmiršo pakurti krosnį. Po to ji truputį sunegalavo, o aš šią pamoką prisiminiau visą gyvenimą.

Kartą įsigeidžiau padovanoti jai dar vieną dovaną – pradėti dirbti! Ji labai to norėjo, o ir aš pats maniau, kad darbas pataisys man sveikatą. Juk kuo mažiau žmogus turi laiko sirgti, tuo rečiau serga. Taigi nuėjau į savo kontorą, ir ne mano kaltė, kad neįstengiau ilgai ten išbūti. Ėmiausi darbo su geriausiais ketinimais ir nuoširdžiai su tuo susitaikęs. Nė nemaniau tvarkyti firmos reikalų, tik paprašiau, kad man duotų pildyti buhalterijos knygą. Ši stora knyga, kurioje skaičių eilutės buvo išdėstytos tvarkingai, nelyginant gatvės ir namai, man kėlė tokią pagarbą, kad rašant net rankos drebėjo.

Mane mokyti ėmėsi Olivio sūnus, kukliai, bet elegantiškai apsirengęs, visus prekybinius mokslus perpratęs akiniuotas jaunikaitis, ir tikrai negaliu juo skųstis. Tiesa, retkarčiais mane erzindavo ekonomikos žiniomis ir paklausos bei pasiūlos teorija, kurią ir pats išmaniau geriau, negu jam rodės. Užtat bent gerbė savo šeimininką, ir dėl to buvau jam dėkingas, juoba kad tos pagarbos tikrai neperėmė iš savo tėvo. Matyt, pagarba nuosavybei buvo jo ekonomikos mokslų sudedamoji dalis. Jis niekada nepriekaištaudavo man dėl dažnų klaidų, bet manydamas, kad darau jas dėl savo neišprusimo, kartais visai be reikalo leisdavos į ilgiausius aiškinimus.

Tik blogai, kad besigilindamas į firmos veiklą įsigeidžiau ir pats joje dalyvauti. Galų gale buhalterijos knyga tapo man tarsi nuosava kišenė, ir rašydamas debeto grafoje sumą, įsivaizduodavau lai-

kąs ne plunksną, o krupjė lazdelę, kuria susižeriu ant lošimo stalo pabertus pinigus.

Jaunasis Olivis dažnai duodavo man peržiūrėti korespondenciją. Aš atidžiai ją skaitydavau ir, turiu pasakyti, buvau netgi įsitikinęs, kad perprasiu ją ne blogiau už kitus. Kartą labai susidomėjau visai eiliniu pasiūlymu. Dar prieš atplėšdamas voką pajutau, kaip krūtinėje suspurdėjo neaiški nuojauta, kartais apimdavusi mane prie lošimo stalo. Tą nuojautą sunku paaiškinti. Pirmiausia jums išsiplečia plaučiai, ir imat godžiai kvėpuoti netgi labiausiai prirūkytoj patalpoj. Bet tai dar ne viskas: staiga kažkas tarsi ima kuždėti, kad sumą reikia padvigubinti. Be abejo, norint tą nuojautą suprasti, būtina praktika. Turit pakilti nuo lošimo stalo tuščiomis kišenėmis, susigraužęs, kad nekreipėt į nuojautą dėmesio. Štai tada niekuomet jos nepražiopsosit. O tą dieną, kai nekreipsit į ją dėmesio, niekas jums nebepadės: kortos atsikeršija. Tačiau nesuprasti tos nuojautos prie žaliojo stalo labiau atleistina nei ramiai sėdint prie buhalterijos knygos. Aš iškart tai supratau, ir mano viduje viskas šaukte šaukė: „Nedelsdamas pirk tuos džiovintus vaisius!"

Nedrąsiai apie tai užsiminiau Oliviui, be abejo, nutylėdamas mane apėmusį įkvėpimą. Olivis atsakė šiuos reikalus patikįs kitiems už nedidelius komisinius. Taigi iš mano verslo jis negailestingai išmetė įkvėpimą ir atidavė jį kitiems.

Naktį šis įsitikinimas dar labiau išaugo: nuojauta manęs nepaliko. Kvėpavau taip laisvai, kad negalėjau užmigti. Augusta pajuto mano nerimą, ir teko jai viską paaiškinti. Staiga, irgi apimta įkvėpimo, ji pro miegus sumurmėjo:

– Kas firmos galva, tu ar Olivis?

Tiesa, rytą, prieš man išeinant, ji tarė truputį sunerimusi:

– Gal nepykdyk Olivio? Nori, pakalbėsiu su tėte?

Bet aš nenorėjau, nes žinojau, kad Džovanis irgi nuojautų nepripažįsta.

Atėjau į kontorą kupinas ryžto kautis dėl savo idėjos, bent jau atsikeršyti už bemiegę naktį. Mūšis truko iki pietų, kol baigėsi terminas priimti pasiūlymą. Olivis buvo nepajudinamas ir nutraukė ginčą kaip visada pareiškęs:

– Galbūt norit sumažinti jūsų tėvo man suteiktus įgaliojimus?

Įsižeidęs grįžau prie savo buhalterinės knygos, tvirtai nusprendęs nebesikišti į jokius reikalus. Bet razinų skonis taip ir liko man burnoje, ir aš kasdien biržoje teiraudavausi jų kainos. Kitkas manęs nedomino. Tarsi ruošdamasi lemtingam šuoliui, kaina kilo labai iš lėto. Paskui žaibiškai šoktelėjo per vieną dieną. Pasirodo, derlius buvo labai prastas, ir tai išaiškėjo tik dabar. Keistas dalykas tas įkvėpimas! Jis nujaučia ne nederlių, o tik kainų pakilimą.

Kortos atsikeršijo. Sėdėti prie buhalterijos knygos nebegalėjau ir praradau pagarbą mokytojams, juoba kad Olivio įsitikinimas savo neklystamumu smarkiai sumažėjo. Dabar kasdien traukdavau jį per dantį: tai buvo pagrindinis mano darbas.

Atėjo kitas pasiūlymas, bet per tą laiką kaina beveik padvigubėjo. Norėdamas įsiteikti, Olivis paklausė mane patarimo, ir aš džiūgaudamas pasakiau, kad tokių brangių razinų nevalgyčiau. Įsižeidęs Olivis sumurmėjo:

– Aš dirbu pagal sistemą, kurios laikiausi visą gyvenimą.

Ir išėjo ieškoti pirkėjo. Rado tik vieną, beje, labai nedideliam kiekiui ir, grįžęs su geriausiais ketinimais, netvirtai paklausė:

– Tai imsimės šio reikaliuko ar ne?

Vis dar pasipūtęs atsakiau:

– Reikėjo imtis tada, kai siūliau aš.

Viskas baigėsi tuo, kad Olivis prarado pasitikėjimą savimi ir šio sandėrio atsisakė. O razinų kaina vis augo, ir mes netekom netgi to nedidelio pelno, kurį galėjom gauti.

Olivis supyko ir pareiškė lošęs tik norėdamas man įtikti. Gudruolis pamiršo, kad patariau statyti ant raudono, o jis tyčia pastatė ant juodo. Kadangi nė vienas nenorėjom nusileisti, Olivis kreipėsi į mano uošvį, girdi, kol mudu dirbsim kartu, firma turės tik nuostolių, ir jeigu šeima to norinti, jie su sūnum galį išeiti ir palikti mane vieną. Uošvis iškart stojo Olivio pusėn.

– Tas džiovintų vaisių atvejis labai pamokomas, – tarė jis. – Dirbti kartu jūs negalit. Taigi klausimas: kas turi išeiti? Tas, kuris būtų sėkmingai sudaręs vieną sandėrį, ar tas, kuris vienas jau pusę amžiaus tempia visą firmą?

Tėvo spaudžiama Augusta irgi įkalbinėjo mane nesikišti į savo reikalus.

– Tu toks geras ir naivus, – kalbėjo ji, – kad šiam darbui visai netinki. Verčiau būk su manim namie.

Supykęs pasitraukiau į savo palapinę, kitaip sakant, į savo kabinetą. Kurį laiką skaitinėjau knygas, čyrinau smuiku, bet paskui įsigeidžiau rimtesnės veiklos ir vos negrįžau prie chemijos ir teisės. Galiausiai, nė pats nežinau kodėl, pasinėriau į religijos studijas. Man rodės, kad vėl užsiimu dalykais, į kuriuos buvau įknibęs po tėvo mirties. Galbūt šįsyk tai buvo tiesiog energingi bandymai priartėti prie Augustos ir jos sveikumo. Dabar nebepakako tik eiti su ja į bažnyčią: norėjau eiti ten kitaip – kaip žmogus skaitantis Renaną ir Štrausą*, pirmąjį – su malonumu, antrąjį – tarsi atlikdamas bausmę. Pasakoju tai vien norėdamas parodyti, kaip traukė mane Augusta! O ji, pamačiusi mano rankose Evangeliją su kritiniais komentarais, taip ir nesuprato, kodėl ją skaitau. Buvo abejinga mokslams, todėl ir nesugebėjo įvertinti to didžiausio mano meilės įrodymo. Retkarčiais, atsitraukusi nuo namų ruošos ar savo tualeto, Augusta užsukdavo į mano kabinetą tarstelti keleto meilių žodžių. Išvydusi mane skaitantį, nepatenkinta susiraukdavo:

– Ir vėl jis įkišęs nosį į tas savo knygas!

Religijai Augusta laiko negaišo: nei gilinosi, nei dėjo širdies į apeigas. Nusilenkia ir vėl grįžta į kasdienybę! Ir viskas. Aš į religiją žvelgiau kitaip. Jei būčiau buvęs tikintis, būčiau galvojęs tik apie savo tikėjimą.

Netrukus į jaukiai įrengtą mano kambarėlį vis dažniau ir dažniau įsliūkindavo nuobodulys. Veikiau ne nuobodulys, o nerimas, nes kaip tik tada man ėmė rodytis, kad esu kupinas jėgų bei noro dirbti, ir tik laukiau, kad gyvenimas kyšteltų kokią nors užduotį. Belaukdamas dažnai išeidavau iš namų ir ilgas valandas praleisdavau biržoje ar kokioje nors kavinėje.

Gyvenau dėdamasis labai užsiėmęs. Baisiai nuobodus reikalas.

* Renanas Ernestas (1823–1892) – prancūzų rašytojas ir istorikas, knygų „Jėzaus gyvenimas“ ir „Krikščionybės kilmės istorija“ autorius. Štrausas Davidas Frydrichas (1808–1874) – vokiečių teologas, knygos „Jėzaus gyvenimas“ autorius.

Kartą mane aplankė vienas studijų draugas, dėl sunkios ligos turėjęs nedelsdamas palikti gimtąjį miestelį Štirijoje. Šis vizitas – tai buvo mano Nemesidė, nors tuomet taip neatrodė. Draugas atėjo tada, kai čia, Trieste, ištisą mėnesį pragulėjo lovoje, o ūmus jo nefritas perėjo į chronišką ir, matyt, nepagydomą. Bet jis manė, kad jam pagerėjo, buvo linksmas ir, kol nesibaigė pavasaris, skubėjo persikelti į šiltesnius kraštus, kur tikėjosi visiškai pasveikti. Tikriausiai jam labai pakenkė, kad per ilgai užsibuvo atšiaurioj savo gimtinėj.

Ko gero, susitikimas su tuo sunkiai sergančiu, tačiau patenkintu ir linksmu žmogumi buvo man lemtingas, bet galiu ir klysti: gal tai buvo tik dar viena data mano gyvenime, neišvengiama data.

Tas mano draugas, Enrikas Kopleris, labai nustebo, kad nieko negirdėjau nei apie jį, nei apie jo ligą, nes Džovanis turėjo apie ją žinoti. Bet Džovanis, kai susirgo pats, dėl kitų nekvaršino sau galvos, todėl apie Koplerį nekalbėjo, nors kiekvieną saulėtą dieną ateidavo pas mus pamiegoti grynam ore.

Kartą šių dviejų ligonių draugėje aš smagiai praleidau keletą popietės valandėlių. Kalba sukosi apie jų negalavimus. Tokios kalbos ligoniui – tikras malonumas, o sveikam žmogui jų paklausyti irgi ne tragedija. Tik bėda, kad Kopleriui gydytojai patarė gryno oro vengti, o Džovaniui – būti jame kuo ilgiau. Bet viskas išsisprendė, kai pakilo vėjas, ir Džovanis norom nenorom irgi atėjo pas mus į šiltą kambarėlį.

Kopleris papasakojo apie savo ligą: skausmo jis nejaučiąs, bet visiškai neturįs jėgų. Tik dabar, sveikatai pagerėjus, supratęs, kaip sunkiai sirgo. Kalbai pakrypus apie paskirtus vaistus, ėmiau klausytis įdėmiau, mat gydytojas parekomendavęs jam kažkokią priemonę, garantuojančią ilgą miegą nesinuodijant migdomaisiais. Kaip tik to labiausiai man ir reikėjo!

Išgirdęs, kad ir man reikia tokio vaisto, vargšelis apsidžiaugė. Tikriausiai ir aš sergąs tokia pačia liga, kalbėjo jis, todėl turįs pasirodyti gydytojui ir padaryti analizes.

Augusta ėmė juoktis ir pareiškė, kad aš tik įsivaizduoju sergąs, kitaip sakant, esu tariamas ligonis. Suvargusiam Koplerio veide

šmėstelėjo kažkas panašaus į apmaudą. Bet staiga jis vyriškai nugalėjo savo nepilnavertiškumą ir energingai mane užsipuolė:

– Tariamas ligonis? Mano manymu, geriau būti tikram ligoniui. Jau nekalbant, kad tai nenormalu ir juokinga, nuo tavo ligos nėra jokių vaistų, o mes, tikrieji ligoniai, vaistinėje visada galime rasti kokią nors veiksmingą priemonę!

Jis kalbėjo kaip sveikas žmogus ir, turiu prisipažinti, mane tai skaudžiai užgavo.

Uošvis Kopleriui energingai pritarė, bet jam nepavyko tariamojo ligonio suniekinti, nes jo žodžiuose pernelyg aiškiai skambėjo pavydas dėl mano sveikatos. Jeigu būtų sveikas kaip aš, kalbėjo jis, užuot inkštęs ir įkyrėjęs artimiesiems bėgte bėgtų į mėgstamą darbą, juoba kad dabar beveik nebeturi pilvo. Jis nežinojo, kad, pasak gydytojo, tas jo sulysimas anaiptol ne į gera.

Kopleriui užsipuolus, aš tikrai tapau panašus į ligonį, į nuskriaustą ligonį, ir Augusta suskubo man į pagalbą. Glostydama gulinčią ant stalo mano ranką, ji pasakė, kad mano liga niekam netrukdanti, tikriausiai ir aš pats ja netikįs, antraip nebūčiau toks optimistas. Ir Kopleriui vėl teko pajusti savo nepilnavertiškumą, kuriam buvo pasmerktas. Jis buvo vienui vienas pasaulyje, ir jei dar galėjo ginčytis, kuris iš mudviejų sveikesnis, tai prieš tokią meilę kaip Augustos neturėjo jokio kozirio. Jam verkiant reikėjo slaugės, ir vėliau neištvėręs prisipažino tokios žmonos man labai pavydįs.

Šį ginčą – tiesa, jau ramesniu tonu – pratęsėm po kelių dienų, kai Džovanis miegojo sode. Laisvalaikiu pamąstęs, Kopleris dabar tvirtino, kad tariamas ligonis – ir yra tikras ligonis, tik liga jį pažeidžia rimčiau ir giliau. Iš tikrųjų, tariamo ligonio nervai duoda signalą, kad žmogus serga, nors faktiškai jis sveikas, nors tikroji jų paskirtis – per skausmą įspėti apie pavojų ir priversti laiku imtis priemonių.

– Taip, – tariau aš. – Čia kaip dantys, kuriuos skauda apsinuoginus nervui; kad skausmas praeitų, nervą reikia numarinti.

Galų gale sutarėm, kad tikras ir tariamas ligonis vienas kito verti. Kad jis serga nefritu, nervai jam nesako, o maniškiai, atvirkščiai, tokie jautrūs, kad įspėjo apie ligą, nuo kurios galiu mirti

po kokių dvidešimties metų. Tai puikūs nervai, ir vienintelis jų trūkumas – kad per juos turėjau labai nedaug dienų, kai galėjau iš tiesų džiaugtis gyvenimu. Šiaip ar taip, Kopleriui pavyko mane įrašyti į ligonius, ir dabar jis buvo labai patenkintas.

Nežinau kodėl, bet vargšo ligonio galvoje, matyt, buvo vien moterys, ir mano žmonai išėjus iš kambario kalbėdavo tik apie jas. Jis tvirtino, jog tikro ligonio, bent jau sergančio žinomomis ligomis, lytinė funkcija susilpnėja, kad organizmas galėtų skirti daugiau jėgų kovai su liga, o tariamo ligonio, kurio iš esmės tik nervai sutrikę dėl pernelyg didelio jautrumo (tai buvo mūsų diagnozė), ši funkcija tiesiog patologiškai aktyvi. Aš pritariau, nes iš patirties žinojau, kad jo teorija teisinga, ir mudu vienas kitam pareiškėm užuojautą. Pats nežinau, kodėl jam nepasakiau, kad jau seniai neleidžiu sau nukrypti į šalį. Būčiau galėjęs prisipažinti esąs jeigu ne sveikas (kad jo neįžeisčiau), tai bent sveikstantis, juoba kad žinant visus savo organizmo negalavimus reikia drąsos vadintis sveiku.

– Tu geidi kiekvienos gražios moters, kurią pamatai, ar ne? – tardė mane Kopleris.

– Ne kiekvienos! – murmtelėjau, norėdamas pasakyti, kad nesu toks ligonis. Juk negeidžiau Ados, kurią dabar matydavau kas vakarą. Ji buvo man, kaip čia pasakius, draudžiama moteris. Jos suknių šlamėjimas manęs visai nejaudino, ir manau, niekas nebūtų pasikeitę, jei būčiau galėjęs jas glamžyti savo rankomis. Gerai, kad jos nevedžiau. Ar tik toks abejingumas nėra tikros sveikatos požymis? Galbūt mano geismas buvo toks stiprus, kad sudegė savaime? Bet negeidžiau nė Albertos, kuri išties buvo labai miela su savo kuklia ir tvarkinga gimnazistės suknele. Gal numalšinti geismui, kurį man kėlė kone visa Malfenčių šeima, pakako vienos Augustos? Iš tiesų tai būtų buvę labai moralu.

Tikriausiai neužsiminiau jam apie savo dorovingumą, nes mintyse nesilioviau apgaudinėjęs Augustą ir netgi dabar, kalbėdamas su Kopleriu, pajutau geismą toms moterims, kurių per Augustą negalėjau turėti. Įsivaizdavau moteris miesto gatvėse, apsirengusias nuo galvos iki kojų, dėl ko jų antriniai lytiniai požymiai tampa itin gundantys; tų moterų, su kuriomis miegam, jie tarsi atrofuo-

jasi, tampa nepastebimi. Aš visada troškau patirti nuotykį, prasidedantį batuku, pirštinaite, sijonu – bet kuo, kas slepia ir iškraipo moters kūno formas. Bet troškimas – dar ne nuodėmė! Ir vis dėlto neturėjau Kopleriui leisti kapstytis mano sieloje. Aiškindamas žmogui, koks tu esi, tarsi leidi jam elgtis su tavim taip, kaip jis nori. Bet Kopleris pasielgė tikrai bjauriai, nors nei tada, kai kalbėjo, nei tada, kai pradėjo veikti, jis nė neįtarė, kur visa tai mane nuves.

Koplerio žodžiai buvo man tokie svarbūs, kad net dabar, kai apie juos pagalvoju, atminty iškyla su jais susiję jausmai, žmonės, daiktai. Prisimenu, Kopleris turėjo grįžti namo prieš nusileidžiant saulei, ir aš jį palydėjau į sodą. Mano vila stovėjo ant kalvos viršūnės, ir iš jos vėrėsi nuostabus vaizdas į uostą ir įlanką, kurį vėliau užstojo nauji pastatai. Mes stovėjom ir ilgai žvelgėm į švelnaus vėjelio virpinamą jūrą: iš dangaus sklindanti rami šviesa dužo į bangas ir raibuliavo miriadais raudonų zuikučių. Akį glostė švelni žaluma, tarpstanti Istrijos pusiasalyje, milžinišku lanku įsiterpusiame jūron lyg sustingęs šešėlis. Tiesių geometrinių formų molai ir dambos buvo mažyčiai it žaisliukai, o dokų vanduo – tamsus, gal todėl, kad nejudėjo ar kad buvo drumstas. Bet šioje neaprėpiamoje panoramoje svarbiausia buvo ne ramybė, o tas akinamas raudonas raibuliavimas, ir neištvėrę mes greit nuo jo nusisukom. Ant pievelės priešais namą jau leidosi naktis.

Prieš terasą, dideliam krėsle, užsimaukšlinęs ant galvos beretę, pasistatęs kailinio palto apykalę, užsidengęs kojas antklode, pūtė į akį mano uošvis. Sustojom į jį pažiūrėti. Miegojo plačiai išsižiojęs, atkraginęs žandikaulį, alsavo tankiai ir garsiai. Galvą nuolat svarino ant krūtinės ir miegodamas vis atlošdavo ją aukštyn. Tai darant, jam trūkčiojo vokai, tarsi būtų norėjęs atsimerkti ir atsisėsti patogiau, ir keitėsi alsavimo ritmas. Bet jis nepabudo.

Pirmą kartą aiškiai pamačiau, kaip sunkiai serga uošvis, ir man labai jo pagailo.

Kopleris sukuždėjo:

– Jam reikėtų pasigydyti. Galbūt jis serga nefritu. Argi čia miegas? Visa tai esu patyręs savo kailiu. Vargšelis!

Ir patarė kreiptis į jo gydytoją.

Džovanis mus išgirdo ir atsimerkė. Dabar jis atrodė sveikesnis ir netgi patraukė Koplerį per dantį:

– Kaip čia ryžotės išeiti į gryną orą? Žiūrėkit, kad tik nepakenktų!

Džovaniui rodės, kad jis puikiai numigo, ir nė neįtarė, kad dūsta net prie pat jūros, kur oro daugiau negu reikia. Jo balsas buvo prikimęs, kalbą pertraukdavo dusulys, veidas papilkėjęs, o pakilęs iš krėslo pasijuto toks sustingęs, kad iškart pasuko vidun. Ir dabar tarsi matau, kaip sunkiai alsuodamas eina per pievelę su antklode po pažastimi, šypsosi ir moja mums ranka.

– Matai, kaip atrodo tikras ligonis? – tarė Kopleris, nepajėgdamas išsiskirti su apsėdusia jį mintimi. – Žmogus viena koja grabe ir nė neįtaria, kad serga.

Man irgi atrodė, kad tikrasis ligonis beveik sveikas. Uošvis ir Kopleris jau seniai ilsisi Šv. Onos kapinėse, ir kartą einant pro šalį man toptelėjo: štai jau tiek metų jiedu guli po šiomis akmens plokštėmis, bet tai dar nereiškia, kad vieno iš jų pareikšta tezė yra neteisinga.

Prieš palikdamas gimtuosius namus Kopleris likvidavo savo firmą, todėl dabar, kaip ir aš, nebeturėjo ką veikti. Tačiau vos pakilęs iš lovos jis nenustygo vietoje ir, nesant nuosavų reikalų, suskato kištis į svetimus, kurie jam rodės daug įdomesni. Tuomet mane tik juokas dėl to ėmė, bet vėliau ir aš patyriau, koks nemalonus svetimų reikalų skonis. Kopleris ėmėsi labdaros, bet dabar, gyvendamas iš palūkanų, negalėjo jos teikti vien savo sąskaita. Todėl tarp draugų ir pažįstamų organizavo rinkliavas. Kaip ir dera verslo žmogui, jis viską rašė į specialią knygą, ir aš pamaniau, kad ta knyga – tai paskutinė jo paguoda ir kad juo dėtas – tai yra žinodamas, jog ilgai netversiu, ir neturėdamas šeimos – būčiau leidęs banke gulintį kapitalą. Tačiau Kopleris tarėsi esąs sveikas ir neįstengdamas susitaikyti su mintimi, kad nebedaug liko gyventi, leido tik jam priklausančias palūkanas.

Kartą Kopleris prikibo prie manęs, reikalaudamas kelių šimtų kronų pianinui, mat norėjo nupirkti pianiną vienai neturtingai

mergaitei, kurią aš ir dar keletas žmonių jau buvom jo dėka aprūpinę nedidele mėnesine pensija. Anot jo, reikėjo skubėti, kad nepraleistume progos. Išsisukti man nepavyko, bet nelabai mandagiai pasakiau, kad man būtų geriau šiandien neiti iš namų. Retkarčiais darausi labai šykštus.

Kopleris paėmė pinigus ir trumpai padėkojęs išėjo, bet savo žodžių pasekmes pajutau po kelių dienų, ir, deja, jos buvo gana rimtos. Atėjęs pas mane jis pranešė, kad pianinas jau vietoje, o panelė Karla Džerko su motina kviečia mane į svečius, nes nori man padėkoti. Kopleris bijojo prarasti dosnų aukotoją ir tikėjosi jį pririšti, davęs jam paragauti labdarą gavusių moterų padėkos. Iš pradžių norėjau išsisukti nuo šios nuobodžios pareigos, girdi, esu įsitikinęs, kad jis viską padarė kuo puikiausiai, bet Kopleris taip prašė, kad galų gale sutikau.

– Ar ji bent graži? – juokdamasis paklausiau.

– Nuostabi! – atsakė jis. – Bet ne mūsų nosiai!

Įdomu, kad Kopleris savo nosį dėjo į vieną daiktą su manąja, nesijaudindamas, kad gali užkrėsti mane sloga. Jis paaiškino, kad ši prieš kelerius metus netekusi maitintojo nelaiminga šeima labai padori ir tokia išliko net gyvendama didžiausiam varge.

Oras pasitaikė bjaurus. Pūtė ledinis vėjas, ir aš pavydėjau Kopleriui kailinių. Kad vėjas nenuneštų skrybėlės, prilaikiau ją ranka. Bet buvau kuo puikiausiai nusiteikęs, nes ėjau atsiimti padėkos už filantropišką poelgį. Pražingsniavom visą Stadiono gatvę, perkirtom miesto sodą. Šioje miesto daly man dar neteko buvoti. Toliau stūksojo nuomojami namai, kuriuos prieš keturiadešimt metų statė už miesto mūsų protėviai. Bet šiandien miesto ribos jau buvo toli už jų. Į vieną tokį namą įėjom ir mes. Atrodė gana kukliai, bet, šiaip ar taip, padoriau už tuos, kurie šiuo tikslu statomi šiandien. Laiptai buvo ankšti ir labai statūs.

Užlipęs į antrą aukštą, luktelėjau Koplerio, mat šis nebuvo toks greitas. Nustebau, kad iš trejų durų į laiptinę tik prie šoninių pritvirtinta Karlos Džerko vizitinė kortelė, o ant vidurinių boluoja kortelė su kita pavarde. Kopleris paaiškino, kad dešinėje – virtuvė ir miegamasis, o kairėje – tik panelės Karlos kambarys. Dalį

patalpų už vidurinių durų moterys išnuomojo, ir nors dabar butas atsiėjo joms nebrangiai, norėdamos patekti iš vieno kambario į kitą turėjo vaikščioti per laiptinę.

Pasibeldėm į Karlos kambario duris, kur jau laukė motina su dukra. Kopleris mus supažindino. Ponia, labai drovi moteris su kuklia juoda suknele, baltais lyg sniegas plaukais, kreipėsi į mane su, matyt, iš anksto paruošta kalba: savo apsilankymu aš joms suteikęs garbę, ir jos dėkojančios man už nuostabią dovaną. Tai pasakiusi, ji daugiau nepravėrė burnos.

Kopleris stebėjo šią sceną tarsi mokytojas, klausantis, kaip per valstybinį egzaminą atsakinėja jo mokinys, kurį jis ilgai ir kantriai mokė. Jis pataisė moterį sakydamas, kad aš davęs pinigų ne tik pianinui, bet ir mėnesinei pašalpai, kurią jis išrūpinęs. Jis mėgo tikslumą, tasai Kopleris.

Panelė Karla pakilo nuo kėdės prie pianino ir padavusi man ranką paprastai tarė:

– Dėkoju.

Ačiū Dievui, ceremonija ilgai neužtruko. Filantropo pareigos man jau ėmė įgristi. Tik pamanykit, aš irgi tarsi tikras ligonis užsiiminėju svetimų žmonių reikalais. Koks galėjau pasirodyti šiai mielai mergaitei? Labai orus ponas, bet tik ne vyras! O ji iš tiesų buvo graži! Sijoną segėjo trumpesnį nei tuomet buvo mada, ir man toptelėjo, kad ši jauna mergaitė nori dar pasijauninti. O gal tiesiog namie segėjo sijoną iš tų laikų, kai dar augo? Tačiau gana įmantri šukuosena bylojo, kad ji – suaugusi moteris, ir dar tokia, kuri nori patikti. Sudėtos ant viršugalvio storos kaštoninės kasos dengė ausis ir sprandą. Buvau taip susirūpinęs išlaikyti savo orumą ir taip bijojau inkvizitoriško Koplerio žvilgsnio, kad gerai jos nė nemačiau; bet dabar pažįstu ją nuo galvos iki kojų. Karlos balsas skambėjo kažkaip muzikaliai, ypač kai manieringai (matyt, dabar kitaip nė negalėjo) tęsė skiemenis, tarsi glamonėdama kiekvieną juos sudarantį garsą. Dėl to ir dėl kai kurių balsių, per daug atvirų netgi Triesto gyventojai, buvo galima pamanyti, kad ji – svetimšalė. Vėliau sužinojau, kad lavindami balsą kai kurie dainavimo mokytojai pernelyg pabrėžia balsius. Vienu žodžiu, jos tar-

sena buvo visai kitokia negu Ados. Man rodės, kiekvienas garsas jos kalboje buvo meilės garsas.

Visą laiką, kol ten buvom, panelė Karla nesiliovė šypsojusis, tikriausiai manydama, kad taip išreiškia dėkingumą. Šypsojosi truputį prisiversdama: būtent taip tas dėkingumas turėjo atrodyti. Paskui, kai po kelių valandų ėmiau apie Karlą svajoti, man toptelėjo, kad jos veide atsispindėjo laimės ir skausmo kova. Vėliau nieko panašaus nepastebėjau ir dar sykį įsitikinau, kad moters grožis simuliuoja jausmus, kurių ji visiškai neturi. Taip ir drobė neturi jokių didvyriškų jausmų, nors joje nutapyta mūšio scena.

Kopleris atrodė patenkintas supažindinimo ceremonija, tarsi šios moterys būtų buvusios jo rankų kūrinys. Papasakojo, kad jos dirba ir yra patenkintos savo gyvenimu. Jis kalbėjo tarsi iš mokyklinės skaitinių knygelės, o aš tik linkčiojau galva, lyg norėdamas parodyti, kad irgi to mokiausi, todėl žinau, kokios privalo būti neturinčios pinigų dorovingos moterys.

Paskui jis paprašė Karlą padainuoti. Ji atsisakė, girdi, šiandien peršalusi, ir prižadėjo padainuoti kitą kartą. Jaučiau – ir tai man buvo malonu, – kad ji mūsų varžosi, bet taip norėjau kuo ilgiau čia pabūti, kad ėmiau prašyti ir aš. Pasakiau nežinąs, ar dar kada nors pasimatysim, nes esu labai užimtas. Kopleris kuo rimčiausiu veidu patvirtino mano žodžius, nors puikiai žinojo, kad nieko neveikiu. Jis nenori, kad susitikinėčiau su Karla, dingtelėjo man.

Ji ir vėl mėgino išsisukti, bet Kopleris taip įsakmiai prašė, kad pagaliau sutiko: iš tiesų lengvai privertėm ją paklusti!

Ji uždainavo „Mano vėliavą". Aš sėdėjau ant minkštos sofos ir klausiausi. Labai norėjau, kad jos dainavimas man patiktų. Kaip būtų puiku, jei išaiškėtų, kad ji geniali dainininkė! Labai nustebau, kai dainuojant jos balsas prarado muzikalumą. Matyt, per daug stengėsi. Skambinti Karla irgi nemokėjo; nemokšiškas akompanavimas dar labiau gadino ir šiaip niekam tikusią muziką. Bet paskui prisiminiau, kad prieš mane tik mokinė, ir pabandžiau suprasti, ar jos balsas pakankamai stiprus. Dar ir kaip! Ji taip rėkė, kad net ausyse spengė. Tikriausiai čia kalti mokytojai, pamaniau aš, tiesiog kad paskui galėčiau ją pagirti.

Karlai baigus, mudu įnikom garsiai ploti ir žerti komplimentus. O Kopleris tarė:

– Įsivaizduoji, kaip skambėtų šis balsas pritariant geram orkestrui.

Kas tiesa, tai tiesa. Šis balsas prašyte prašėsi galingo orkestro. Labai nuoširdžiai pasakiau būtinai paklausysiąs panelės dar sykį po kelių mėnesių ir tada galėsiąs pasakyti savo nuomonę apie jos mokyklą. Ir ne taip nuoširdžiai pridūriau, kad tokį balsą lavinti turėtų tik geri mokytojai. Paskui, norėdamas sušvelninti galbūt nelabai malonų pirmųjų žodžių įspūdį, ėmiau filosofuoti, girdi, nepaprastam balsui reikią nepaprastos mokyklos. Šis perdėtas pagyrimas viską užglaistė. Bet vėliau, likęs vienas, aš nustebau jau tada pajutęs, kad su Karla turiu būti nuoširdus. Galbūt jau tada ją mylėjau? Betgi dorai jos nė nemačiau!

Laiptinėje, kur tvyrojo kažkoks įtartinas kvapas, Kopleris tarė:

– Jos balsas pernelyg stiprus. Operinis.

Kopleris nė neįtarė, kad apie Karlą jau žinau daugiau negu jis. Mergaitės balsas skirtas labai mažoms patalpoms, kaip tas kambarėlis, kuriame pajutau naivų jos dainavimo paprastumą ir svajojau išvesti ją į meno, tai yra, į gyvenimo ir kančios pasaulį.

Atsisveikindamas Kopleris pasakė pranešiąs, kada Karlos mokytojas surengs viešą jos koncertą. Mūsų mieste tas mokytojas dar mažai žinomas, bet ateity tapsiąs garsenybe. Kopleris tuo neabejojo, nors maestro buvo jau gana senas. Matyt, išgarsėti jis turėjo kaip tik dabar, susipažinęs su Kopleriu. Ką gi, dviejų pasmerktųjų – Koplerio ir maestro – silpnybės!

Įdomu, kad apie šį apsilankymą nusprendžiau papasakoti Augustai. Gal dėl visa ko, kadangi nesinorėjo prašyti Koplerio, kad laikytų liežuvį už dantų. Pasakojau apie jį labai karštai ir pajutau didelį palengvėjimą. Iki šiol galėjau priekaištauti sau tik dėl to, kad neatvėriau Augustai širdies. Dabr tikrai buvau nekaltas.

Ji mane šio bei to apie Karlą paklausinėjo, pasidomėjo, ar ji graži. Buvo sunku atsakyti: sumelavau, kad vargšelė atrodžiusi labai jau anemiška. Paskui į galvą šovė puiki mintis, ir aš paklausiau:

– O gal norėtum truputį jai padėti?

Bet Augusta turėjo tiek daug darbo ir naujuose namuose, ir senuosiuose, kur vis eidavo slaugyti sergančio tėvo, kad nė girdėt apie tai nenorėjo. Štai kodėl ši mintis buvo puiki!

Kopleris iš Augustos sužinojo, kad papasakojau jai apie mūsų vizitą, ir, matyt, pamiršo tas, anot jo, tariamojo ligonio ypatybes. Kartą Augustai girdint pasakė, kad netrukus vėl eisim pas Karlą. Jis manim visiškai pasitikėjo.

Kadangi nieko neveikiau, įsigeidžiau vėl pamatyti Karlą. Bet eiti pas ją nedrįsau, kad nesužinotų Kopleris. Dingstį ją aplankyti būčiau suradęs, ir ne vieną. Pavyzdžiui, galėjau pas ją nueiti ir Kopleriui nežinant pasiūlyti rimtesnę pagalbą, nei buvau suteikęs iki šiol. Bet pirmiausia reikėjo užsitikrinti, kad savo pačios labui ji tylės. O kas, jeigu šis tikrasis ligonis jos meilužis? Juk apie tikrus ligonius ničnieko neišmaniau, ir būtų gražu, jei paaiškėtų, kad jie turi įprotį išlaikyti meilužes kitų sąskaita. Tokiu atveju susimaučiau iš pirmo karto. Negalėjau statyti į pavojų mažytės savo šeimos ramybės, ar gal sakykim taip: nestačiau jos į pavojų tol, kol noras matyti Karlą netapo dar didesnis.

Bet noras augo diena iš dienos. Dabar šią mergaitę pažinojau nepalyginti geriau kaip tada, kai atsisveikindamas paspaudžiau jai ranką. Ypač įsiminiau krintančią ant pečių tamsią kasą, kurią, norint pabučiuoti sniego baltumo jos kaklą, reikėjo nosimi pastumti į šalį. Kad atsirastų noras, pakako prisiminti, jog mieste, kuriame gyvenu, vienoje laiptinėje retkarčiais pasirodo graži mergina, ir sutikti ją labai paprasta, reikia tik išeiti pasivaikščioti. Tokiomis aplinkybėmis kova su nuodėme tampa nepaprastai sunki, nes reikia ją nuolat, kasdien, kas valandą atnaujinti – vienu žodžiu, kol mergina stovi toje laiptinėje. Mane šaukė ilgieji Karlos balsiai, ir gal kaip tik tas jų skambėjimas įtikino, kad įveikus savo pasipriešinimą kitokio pasipriešinimo įveikti nebeteks. Tačiau man buvo aišku ir tai, kad galiu klysti ir kad Kopleris viską įsivaizduoja daug aiškiau. Bet ši abejonė irgi tik sumažino mano pasipriešinimą: juk tai reiškė, kad vargšę Augustą nuo mano išdavystės gali išgelbėti pati Karla, kuri privalo priešintis, nes tai jos, kaip moters, priedermė.

Kodėl tas noras sukėlė man tokią sąžinės graužatį, juk atsirado pačiu laiku ir išvadavo mane iš nuobodulio? Ir mano santykiams

su Augusta nekenkė, dargi atvirkščiai. Dabar Augustai kalbėjau ne tik tuos švelnius žodžius, kurių ir šiaip niekada jai nešykštėjau, bet ir skirtuosius kitai moteriai. Mūsų namai dar niekad neskendėjo tokioj švelnumo gausoj, ir Augusta buvo laiminga. Kaip visada tiksliai laikiausi mano vadinamosios šeimos dienotvarkės. Mano sąžinė tokia jautri, kad jau tada ruošiausi sušvelninti būsimąją jos graužatį.

Ir vis dėlto aš priešinausi, nes ėjau pas Karlą ne iškart, o etapais. Iš pradžių kelias dienas vaikštinėjau tik iki miesto sodo ir tik viliojamas žalumos, kuri pilkų gatvių ir namų fone atrodė tokia viliojanti. Paskui, nesutikęs Karlos atsitiktinai, kaip širdies gilumoje tikėjausi, išėjau iš sodo ir patraukiau jos namų link. Labai jaudinausi, bet tas jaudulys buvo nuostabus tarsi šešiolikmečio, pirmąkart susidūrusio su meile. Juk aš seniai buvau pamiršęs ne tik meilę, bet ir kelius į ją.

Vos išėjęs iš miesto sodo, kaktomušom susidūriau su uošve. Iš pradžių man kilo gana įdomus įtarimas: rytą, taip anksti, taip toli nuo namų? Gal ir ji apgaudinėja sergantį vyrą? Bet greit sužinojau, kad mano įtarinėjimai niekuo nepagrįsti. Ji buvusi pas gydytoją pasiguosti po bemiegės nakties, praleistos prie vargšo Džovanio. Gydytojas guodė ją kaip įmanydamas, bet uošvė vis tiek buvo labai susijaudinusi ir atsisveikino, net pamiršusi nustebti, kad sutiko mane šioje vietoje, kurią paprastai lanko tik seniai ir auklės su vaikais.

Bet užteko ją pamatyti, kai vėl pasijutau šeimos gniaužtuose ir ryžtingai pasukau į namus, kas žingsnį pašnibždom kartodamas: „Daugiau niekada! Daugiau niekada!“ Augustos motina, jos sielvartas, pažadino many pareigos jausmą. Tai buvo gera pamoka, ir jos pakako visai dienai.

Augustos namie neradau: buvo išėjusi pas tėvą ir liko su juo visą rytą. Vėliau, pietaujant, pasakė, kad turėdami omeny Džovanio sveikatos būklę jie svarstę, ar nereikėtų atidėti Ados vestuvių, kurios turi įvykti po savaitės. Tėvas jaučiąsis geriau. Tikriausiai per vakarienę per daug prisivalgęs, ir jam sutrikęs virškinimas. Bet tai ne ligos paūmėjimas.

Pasakiau jau viską žinąs iš motinos, kurią rytą buvau sutikęs miesto sode. Augusta irgi nenustebo dėl tokios mano pasivaikščiojimo vietos, bet kažkodėl man pasirodė, kad turiu pasiaiškinti. Aš jau kurį laiką einąs į miesto sodą. Ten sėdįs ant suoliuko ir skaitąs laikraštį. Paskui pridūriau:

– Tai vis tas Olivis! Nušalino mane nuo firmos reikalų, ir dabar tiesiog neturiu kur dėtis!

Augusta pasijuto dėl to truputį kalta, ir aš mačiau, kaip ji nuliūdo. Jaučiausi puikiai. Iš tiesų buvau prieš ją švarutėlis. Likusią dienos dalį praleidau savo kabinete ir buvau betikįs, kad visiškai išsigydžiau nuo nedorų ketinimų. Netgi ėmiau skaityti Apreiškimą.

Nors dabar buvau tarsi gavęs leidimą rytais lankytis miesto sode, vidinis pasipriešinimas šiai pagundai buvo toks didelis, kad kitą dieną išėjęs iš namų pasukau į priešingą pusę. Ėjau pirkti gaidų, nes norėjau išbandyti man rekomenduotą naują metodą mokytis griežti smuiku. Prieš išeidamas sužinojau, kad uošvio savijauta kuo geriausia ir po pietų jis atvažiuosiąs pas mus. Džiaugiausi ir dėl uošvio, ir dėl Gvido, kuris pagaliau galės vesti. Viskas nuostabu: kaip sakoma, ir vilkas sotus, ir ožka sveika.

Tos gaidos ir nuvedė mane pas Karlą! Tarp pasiūlytų priemonių, kaip mokytis griežti smuiku, per klaidą pateko knygelė apie dainavimą. Atidžiai perskaičiau pavadinimą: „E. Garsijos traktatas apie dainavimo meną (Garsijos mokykla), sudarytas remiantis Paryžiaus Mokslų akademijai pateiktu pranešimu „Apie žmogaus balsą".

Leidęs pardavėjui aptarnauti kitus pirkėjus, ėmiau skaityti. Turiu prisipažinti, kad skaičiau susijaudinęs kaip patvirkęs jaunikaitis, apžiūrinėjantis pornografines nuotraukas. Štai kelias, atvesiąs mane pas Karlą! Jai verkiant reikėjo šios knygelės, ir būtų nusikaltimas jos nepadovanoti. Nusipirkau ją ir grįžau namo.

Garsijos kūrinį sudarė dvi dalys: teorinė ir praktinė. Įsigilinau į jį, kad nuėjęs su Kopleriu pas Karlą galėčiau duoti patarimų. Taigi laimėjau laiko ir galėjau ramiai miegoti, sapnuodamas manęs laukiantį nuotykį.

Bet Augusta pati paskubino įvykius. Įėjusi į kambarį, pakštelėjo man į skruostą ir paklausė, ką aš skaitąs. Išgirdusi, kad tai knyga apie naują metodą, pamanė, jog turiu omeny smuiką, ir nekreipė į

ją dėmesio. Jai išėjus, tyčia perdėjau man gresiantį pavojų ir dėl šventos ramybės nusprendžiau kuo greičiau šios knygos atsikratyti. Reikėjo nedelsiant nunešti ją, kur skirta, taigi noroms nenoroms turėjau eiti tiesiai prie savo meilės nuotykio. Čia buvo netgi daugiau nei paprasta dingstis padaryti tai, ko visą laiką norėjau.

Daugiau nedvejojau. Atsidūręs laiptinėje, ryžtingai pasukau į duris iš kairės. Tačiau prie slenksčio stabtelėjau ir įsiklausiau į „Mano vėliavos" garsus, iškilmingai aidinčius visoje laiptinėje. Tikriausiai mums išsiskyrus Karla tik šią dainą ir dainavo. Tai buvo labai vaikiška, ir aš nusišypsojau kupinas švelnumo ir geismo. Paskui nepasibeldęs atsargiai pravėriau duris ir ant pirštų galiukų įsliūkinau vidun: norėjau matyti ją nedelsiant. Mažame kambarėly Karlos balsas buvo iš tiesų nemalonus. Ji dainavo labai stropiai ir su nepalyginti didesniu įkarščiu nei aną kartą. Kad balsas būtų galingesnis, plėšė net atsilošusi į kėdės atkaltę. Mačiau tik jos galvutę su storomis kasomis ant viršugalvio ir atbulas ėmiau slinkti prie durų, išsigandęs, kad per daug sau leidžiu. Tuo tarpu Karla uždainavo paskutinę gaidą ir traukė ją taip ilgai, kad spėjau įsmukti į laiptinę ir uždaryti iš paskos duris. Ta paskutinė gaida tai kilo aukštyn, tai leidosi žemyn, kol pagaliau ėmė skambėti teisingai. Vadinasi, Karla vis dėlto jautė, kuri gaida teisinga, ir dabar Garsija turėjo ją išmokyti tą gaidą rasti kuo greičiau.

Šiek tiek apsiraminęs pasibeldžiau. Ji bėgte atbėgo atidaryti, ir aš niekada nepamiršiu grakščios jos figūros tarpdury ir didelių tamsių akių, klausiamai žvelgiančių į mane laiptinės prieblandoje.

Tuo tarpu aš taip nusiraminau, kad vėl apniko ankstesnės dvejonės. Jau žengiau išdavystės keliu, bet vis dar maniau šių durų slenksčio neperžengsiąs, tik įteiksiąs knygą ir patenkintas trauksiąs namo. Juk prieš keletą dienų irgi nė nebandžiau eiti toliau kaip iki miesto sodo. Tai buvo mirksnis, kupinas kuo geriausių ketinimų. Netgi prisiminiau vieną keistą patarimą, kaip atprasti rūkyti, kuris galėjo tikti ir šiuo atveju: kartais, kad būtų lengviau kęsti, reikia tik uždegti degtuką, o paskui mesti ir degtuką, ir cigaretę.

Tai padaryti man būtų buvę nesunku, nes mane pažinusi Karla išraudo ir šmurkštelėjo atgal į kambarį susigėdusi (kaip sužinojau vėliau), kad užklupau apsivilkusią kuklia, padėvėta suknele.

Dabar, kai mane pažino, atsiprašiau ir paaiškinau ko atėjęs:

– Atnešiau knygą, kuri turėtų būti jums įdomi. Jei norit, galiu ją palikti ir išeiti.

Mano žodžiai nuskambėjo gana griežtai, bent taip man pasirodė, nors šiaip juose nebuvo nieko įžeidžiama, mat leidau jai pačiai spręsti, ar privalau išeiti ar likti ir sulaužyti ištikimybę Augustai.

Šį klausimą ji išsprendė nedvejodama, nes paėmė mane už rankos, kad nepabėgčiau, ir įsivedė į kambarį. Man net akys aptemo, taip susijaudinau, ne tiek dėl švelnaus prisilietimo, kiek dėl familiarumo, kuris tikriausiai ir nulėmė mano ir Augustos gyvenimą. Todėl įėjau vidun, rodos, nelabai noromis, ir kai prisimenu šią pirmosios neištikimybės istoriją, man atrodo, tarsi buvau į ją velte įveltas.

Išraudusi Karla buvo labai graži. Maloniai nustebau supratęs, kad jei dabar manęs ir nelaukė, tai bent tikėjosi, kad ateisiu. Labai patenkinta ji tarė:

– Vadinasi, norėjot mane dar sykį pamatyti? Dar sykį pamatyti merginą, kuri jums tiek daug skolinga?

Jei būčiau norėjęs, būčiau galėjęs čia pat ją apkabinti, bet apie tai nė negalvojau. Tikrai negalvojau, ir nė neatsakiau į jos žodžius, kurie pasirodė man kompromituojantys, o iškart prabilau apie Garsiją ir apie tai, kaip ši knyga jai reikalinga. Kalbėjau taip karštai, kad man ištrūko keletas neapgalvotų žodžių. Garsija padarysiąs jos balsą kietą tarsi metalas ir lengvą tarsi oras. Ji sužinosianti, kad gaida turi būti tiesi kaip linija, netgi ne linija, o plokštuma, lygi it nušlifuota plokštuma.

Atsitokėjau tik tada, kai ji mane pertraukė, norėdama išsiaiškinti ją kankinusią abejonę:

– Tai jums nepatinka, kaip aš dainuoju?

Šis klausimas mane labai nustebino. Aš tikrai negailestingai ją kritikavau, bet to nesuvokiau, todėl nuoširdžiai puoliau teisintis. Teisinausi taip įtikinamai, kad nors kalbėjau tik apie dainavimą, man pasirodė, jog mano žodžiai vėl sužadino meilę, valdingai atvedusią mane į šiuos namus. Šiuose žodžiuose buvo tiek daug meilės, kad jie iš tiesų atrodė nuoširdūs:

– Kaip galėjot taip pamanyti? Argi dabar būčiau čia, jei būtų taip? Aš jau seniai stovėjau laiptinėje ir gėrėjausi jūsų dainavimu, dievišku, naiviu dainavimu. Tik manau, kad iki tobulybės jūsų balsui šio to stinga, todėl ir atnešiau knygą.

Kokiuose vis dėlto gniaužtuose laikė mane Augusta, jei nesiliovė tvirtinęs, kad čia atėjau ne iš noro pamatyti Karlą!

Karla klausėsi mano pagyrimų, į kuriuos negalėjo kaip reikiant nė įsigilinti. Ji nebuvo labai išsilavinusi, nors – kaip netrukus su nuostaba patyriau – nestokojo sveikos nuovokos. Prisipažino pati labai abejojanti dėl savo talento ir balso: jaučianti, kad nedaro pažangos. Dažnai po ilgų repeticijų pasidaro sau dovanėlę – dainuoja „Mano vėliavą" ir kiekvieną kartą viliasi savo balse aptikti ką nors nauja. Bet visada būna tas pat: anot jos klausytojų, taigi ir manęs, ji dainuojanti ne blogiau, galbūt net geriau nei anksčiau (čia gražios tamsios jos akys klausiamai į mane žvilgtelėjo, ir aš supratau, kaip jai reikia dar sykį išgirsti tuos žodžius, kuriais abejojo), bet jokios pažangos nedaranti. Mokytojas jai sakęs, kad mene jokios pažangos nesą, tik staigūs šuoliai, ir vieną dieną ji tikrai pasieksianti tikslą – tapsianti garsia dainininke.

– Bet iki to dar toli, – pridūrė ji, žvelgdama prieš save ir tikriausiai galvodama apie jos laukiančias ilgas nuobodžias valandas.

Doras žmogus visų pirma yra nuoširdus, ir būčiau buvęs doriausias iš doriausiųjų, jei vargšei mergaitei būčiau pataręs mesti dainavimą ir tapti mano meiluže. Bet buvau dar netoli tenuėjęs nuo miesto sodo ir nesijaučiau esąs dainavimo žinovas, kad galėčiau apie jį teisingai spręsti. Be to, jau kelios minutės mane trikdė mintis apie vieną žmogų, apie tą įkyruolį Koplerį, kuris kiekvieną šventą dieną leisdavo mūsų namuose. Reikėtų sugalvoti kokią nors dingstį ir paprašyti Karlą nepasakoti jam apie mano apsilankymą. Bet nepaprašiau, tiesiog nesumojau kaip, ir gerai padariau, nes po kelių dienų vargšas mano bičiulis susirgo ir netrukus mirė.

Kol kas pasakiau, jog Garsijos knygoje rasianti visa, ko jai reikia, ir minutėlę, bet tik minutėlę, ji patikėjo, kad ši knyga padarys stebuklą. Tačiau atsivertusi išsigando žodžių gausybės ir suabejojo magiška jos galia. Garsijos teoriją aiškinau itališkai, nes šia kalba ji

buvo išdėstyta, paskui, kad būtų suprantamiau, verčiau ją į Triesto dialektą, bet Karlos gerklėje niekas nė nekrustelėjo, o šios knygos naudingumą ji būtų supratusi tik taip. Blogiausia, jog ir aš pats greit įsitikinau, kad mano rankose ši knyga nedaug teverta. Triskart perskaitęs visus paaiškinimus, bet jų taip ir nesupratęs, aš atsikeršijau negailestingai juos kritikuodamas. Tasai Garsija eikvojo savo ir mano laiką įrodinėdamas, kad žmogaus balso negalima laikyti vientisu instrumentu, nes jis gali skleisti įvairius garsus. Vadinasi, ir smuiką galima laikyti ištisu orkestru! Gal nederėjo sakyti Karlai šių kritinių pastabų, bet negi praleisi progą parodyti geidžiamai moteriai, koks esi protingas. Mano pastabos iš tiesų ją sužavėjo, bet ji vis tiek pastūmė kuo toliau nuo savęs šią knygą, kuri, nors buvo mūsų Galeotas*, taip ir nepastūmėjo mūsų prie nuodėmės. Tačiau dar nemaniau jos atsisakyti ir skaitymą atidėjau kitam kartui. Bet, mirus Kopleriui, man jos nebeprireikė. Mūsų namus jungęs ryšys nutrūko, ir dabar įvykių eigą galėjo sustabdyti tik mano sąžinė.

Bet jau tą dieną mudu pasijutom gana artimi, daug artimesni, nei buvo galima tikėtis po pusvalandį trukusio pokalbio. Aš įsitikinęs, kad vienodos kritinės pažiūros žmones labai suartina. Karla pasinaudojo tuo artumu ir išpasakojo man savo bėdas. Po Koplerio žygių jos nebeskurdo, nors gyveno kukliai. Dabar joms kėlė nerimą mintis apie ateitį. Mat Kopleris nedavė jokios garantijos, tik nustatytą dieną atnešdavo pašalpą. Jis nenorėjo dėl to kvaršinti sau galvos ir rūpesčius paliko joms. Be to, ir pinigus duodavo ne šiaip sau: jis tapo čia tikru šeimininku ir reikalavo, kad moterys jį informuotų apie menkiausią smulkmeną. Neduok Dieve, jeigu ką nors pirkdavo, su juo nepasitarusios! Neseniai Karlos motina susirgo, ir mergaitė, užsiėmusi namų ruoša, negalėjo lankyti dainavimo pamokų. Sužinojęs apie tai iš mokytojo, Kopleris iškėlė sceną ir pareiškė, kad tokiu atveju nereikėjo trukdyti padorių žmonių prašymais padėti. Keletą dienų vargšės moterys drebėjo, kad bus paliktos likimo valiai. Vėl pasirodęs, Kopleris ne tik atnaujino ankstesnes sąlygas, bet ir nustatė, kiek valandų per die-

* Galeotas – vienas iš riterių romanų personažų, sąvadautojas.

ną Karla turinti sėdėti prie fortepijono ir kiek – skirti namų ruošai. Ir pagrasino tikrinsiąs jas, kada jam šausią į galvą.

– Žinoma, jis nori mums tik gera, – baigė Karla, – bet taip įsiunta dėl menkniekių, kad vieną dieną paliks mus be skatiko. Tiesa, dabar, kai mumis rūpinatės ir jūs, gal nereikėtų taip bijoti?

Ir ji vėl spustelėjo man ranką. Tačiau aš atsakiau ne iškart, ir ji, išsigandusi, kad einu išvien su Kopleriu, pridūrė:

– Ponas Kopleris irgi sako, kad jūs labai geras!

Tai buvo komplimentas ne tik man, bet ir Kopleriui.

Su tokia antipatija Karlos pavaizduotas Kopleris buvo man dar nepažįstamas ir gana simpatingas. Labai norėjau būti į jį panašus, bet negalėjau, nes atėjau čia vedamas geismo. Teisybė, jis nešė moterims ne savo pinigus, bet viską suorganizavo, be to, skyrė joms dalį savo gyvenimo. O jei ir pykdavo ant jų, tai kaip tikras tėvas. Staiga man į širdį įsismelkė abejonė: o gal jis tai daro todėl, kad geidžia Karlos? Ir be užuolankų paklausiau:

– Ar Kopleris niekada neprašė, kad jį pabučiuotumėt?

– Niekada! – gyvai atsakė Karla.– Kai jis manim patenkintas, tik sausai išsako savo pritarimą, spustelia ranką ir išeina. Bet kai pyksta, nė rankos nepaduoda ir nepastebi, kad verkiu iš baimės. O, kaip man palengvėtų, jei pabučiuotų!

Matydama, kad juokiuosi, Karla paaiškino:

– Su dėkingumu priimčiau tokio seno ir tiek daug gera man padariusio vyro bučinį!

Štai dar vienas tikrų ligonių pranašumas: jie atrodo vyresni, nei yra.

Pabandžiau būti panašus į Koplerį. Šypsodamas, kad tik Karlos neišgąsdinčiau, pasakiau, kad ir aš, vos tik imu rūpintis kokiu nors žmogumi, tampu tikru despotu. Tiesą sakant, aš irgi manau, kad menui reikia atsidėti iš visos širdies. Paskui taip įsitraukiau į savo vaidmenį, kad net šypsotis lioviausi. Kopleris teisingai darė, kad buvo griežtas šiai mergaitei, nemokančiai vertinti laiko: jai dera atsiminti, kiek žmonių aukojasi jos labui. Iš tiesų buvau labai rimtas ir griežtas.

Tačiau atėjo laikas grįžti namo pusryčių: šiandien ypač nenorėjau, kad Augusta manęs lauktų. Padaviau Karlai ranką ir tik dabar išvydau, kaip ji išblyškusi. Panorau ją paguosti.

– Nesijaudinkit, aš padarysiu viską, kad jūsų neskriaustų nei Kopleris, nei kas nors kitas.

Ji padėkojo, bet vis tiek atrodė prislėgta. Vėliau sužinojau, jog pamačiusi mane ji iškart suprato, kad esu įsimylėjęs ir kad ji išgelbėta. Bet paskui, kaip tik tada, kai buvau beišeinąs, jai dingtelėjo, kad aš irgi įsimylėjęs vien tik meną bei dainavimą, ir jeigu ji nedarysianti pažangos, kitaip sakant, blogai dainuosianti, aš ją paliksiąs.

Atrodė baisiai nusiminusi. Man jos pagailo, bet nebegalėjau gaišti ir nusprendžiau merginą paguosti jos pačios nurodytu itin veiksmingu būdu. Prie durų apsikabinau, atstūmiau nosimi storą kasą ir švelniai krimstelėjau į kaklą. Tai buvo kaip pokštas, ir ji net susijuokė, bet jau tada, kai paleidau. O kol laikiau glėby, buvo taip nustebusi, kad nė nemanė priešintis.

Ji išlydėjo mane į laiptinę ir man pradėjus lipti žemyn paklausė:

– Kada vėl užeisit?

– Rytoj arba vėliau, – atsakiau ne visai tvirtai, bet paskui ryžtingiau pridūriau: – Žinoma, rytoj! – Ir, nenorėdamas per daug savęs kompromituoti, dar pasakiau: – Skaitysim toliau Garsiją!

Per šias kelias sekundes jos veido išraiška nepasikeitė: šypsojosi po pirmo mano pažado, dėkinga šypsojosi po antrojo, šypsojosi netgi po trečiojo. Moterys visada žino, ko nori. Nei Ada, kuri mane atstūmė, nei Augusta, kuri sutiko su mano pasiūlymu, nei Karla, kuri leido man daryti ką noriu, nedvejojo nė akimirkos.

Gatvėje supratau esąs arčiau Augustos negu Karlos. Įkvėpiau tyro gaivaus oro ir pasijutau laisvas kaip paukštis. Tai buvo tik pokštas, ir nieko nereiškia, kad jis baigėsi bučiniu į kasos pridengtą kaklą. Galų gale pati Karla priėmė šį bučinį kaip palankumo ir ypač – paramos ženklą.

Tačiau dar tą pačią dieną, prie stalo, ėmiau kankintis. Tarp manęs ir Augustos tarsi didelis juodas šešėlis, kurio, man rodės, neįmanoma nepastebėti, iškilo šio ryto nuotykis. Jaučiausi mažas, kaltas, ligonis. Skaudėjo šoną, ir tą nervinį skausmą sukėlė sąžinei padaryta gili žaizda. Dėdamasis, kad valgau, raminau sąžinę tradiciniu pažadu: „Baigta, daugiau su ja nesimatysiu, o jei iš padorumo ir teks dar sykį ten užsukti, tai bus paskutinis kartas“. Tiesą

sakant, ne kalnus turėjau nuversti: viso labo pasistengti daugiau nebematyti Karlos.

Augusta juokdamasi paklausė:

– Ar tik ne pas Olivį buvai, kad toks susirūpinęs?

Aš irgi susijuokiau. Man labai palengvėjo, kad galiu kalbėti. Teisybė, tai nebuvo žodžiai, galintys duoti man visišką ramybę, nes išgirdus kitus būtų reikėję prisipažinti, pažadėti, bet šie irgi suteikė didelį palengvėjimą. Aš prabilau ir kalbėjau labai daug, linksmai, geraširdiškai. Paskui sugalvojau dar geriau: užvedžiau kalbą apie jos svajonę – skalbyklėlę, dėl kurios iki šiol jai vis atsakydavau. Dabar leidau ją įsirengti. Augustą taip sujaudino neprašytas leidimas, kad ji atsistojo ir priėjusi mane pabučiavo. Šis bučinys, matyt, ištrynė aną, ir man iškart pasidarė smagiau.

Taip mes įsigijom skalbyklą, ir šiandien, eidamas pro šį pastatėlį kieme, visada pagalvoju, kad Augusta norėjo, o Karla leido.

Antroji dienos pusė buvo nuostabi – kupina meilės. Sąžinė mane graužė nepalyginti labiau, kai būdavau vienas. Augustos žodžiai, jos švelnumas mane nuramindavo. Išėjom iš namų kartu. Palydėjau ją pas motiną, ir visą vakarą praleidom drauge.

Prieš atsiguldamas aš, kaip paprastai, ilgai žiūrėjau į žmoną, kuri tyliai ir lengvai alsuodama jau miegojo. Net mieganti ji buvo labai tvarkinga: antklodė užtraukta ligi smakro, apyrečiai plaukai supinti į trumpą prie pakaušio prisegtą kasytę. „Nenoriu, kad ji kentėtų! Už nieką pasaulyje!“ – pamaniau aš. Užmigau ramus. Rytoj išsiaiškinsiu santykius su Karla, pasistengsiu ir be bučinių ją nuraminti, kad nesijaudintų dėl ateities.

Sapnavau keistą sapną: aš ne tik bučiavau Karlai kaklą, bet ryte jį rijau. Kandžiojau jį aistringai ir godžiai, bet dantų paliktos žaizdos nekraujavo, ir kaklas buvo kaip buvęs – šiek tiek išlenktas ir baltas kaip sniegas. Laikiau Karlą glėby, kandžiojau, bet jai neskaudėjo. Skaudėjo staiga iš kažkur pasirodžiusiai Augustai. Ramindamas ją kalbėjau: „Aš visko nesuvalgysiu, paliksiu ir tau kąsnelį“.

Šis sapnas pasirodė man košmariškas tik pabudus vidury nakties, kai prisiminiau jį su blaivia galva; bet sapnuodamas jaučiau didelį malonumą, kurio nesumenkino nė šalia esanti Augusta.

Pabudęs labai aiškiai supratau, koks didelis mano geismas ir koks pavojingas ne tik Augustai, bet ir man. Galbūt miegančios šalia moters įsčiose jau užsimezgė nauja gyvybė, už kurią būsiu atsakingas. O kas žino, ko įsigeis Karla, tapusi mano meiluže? Man ji pasirodė godi malonumų, kurių iki šiol gyvenimas jai gailėjo, o dviejų šeimų aprūpinti tikrai negalėsiu. Augusta prašė skalbyklos, ta prašys kitko, kainuojančio tikrai ne pigiau. Prisiminiau, kaip laiptinėje Karla juokdamasi su manim atsisveikino, kai ją pabučiavau. Jau tada žinojo, kad tapsiu jos grobiu. Man pasidarė taip baisu vienam tamsoje, kad net sudejavau.

Žmona iškart pabudo ir paklausė, ko dejuoju. Išsigandau, kad būsiu prasitaręs, ir atsitokėjęs pasakiau, kas pirmiausia šovė į galvą:

– Vis galvoju apie senatvę!

Augusta nusijuokė ir ėmė mane raminti, stengdamasi neišsklaidyti ją imančio miego. Ji ištarė tą pačią frazę, kurią visada sakydavo pamačiusi, kaip mane gąsdina bėgantis laikas:

– Negalvok apie tai, juk mes dar jauni... Taip gera miegoti!

Paguodos žodžiai mane nuramino: daugiau apie tai negalvojau ir užmigau. Naktį ištarti žodžiai yra tarsi šviesos spindulys: jis apšviečia tikrovės plotelį, šalia kurio nublanksta mūsų vaizduotės dariniai. Kodėl taip išsigandau Karlos? Juk dar nebuvau jos meilužis. Tiesiog visokiais būdais be reikalo pats save įbauginau. O ir laukiamas *bébé* nerodė jokių ženklų, išskyrus skalbyklos statybą.

Rytą atsikėliau kupinas geriausių norų. Nuskubėjau į kabinetą ir įdėjau į voką truputį pinigų, kuriuos ketinau įteikti Karlai tą akimirką, kai pranešiu daugiau neateisiąs. Be to, pasakysiu siųsiąs jai pinigų paštu, kai tik ji parašysianti man nurodytu adresu. Man besiruošiant keliauti, įėjo Augusta ir meiliai šypsodama paklausė, ar aš nenorįs palydėti jos pas tėvą. Į Gvido vestuves iš Buenos Airių atvykęs jo tėvas, ir derėtų su juo susipažinti. Žinoma, jai rūpėjo ne tiek Gvido tėvas, kiek aš. Pasiilgo vakarykščio švelnumo. Bet šiandien viskas buvo kitaip: man nepatiko, kad negaliu tuoj pat įvykdyti savo gerų ketinimų. Juk kol mes su Augusta žingsniavom gatve, iš pažiūros kupini gražiausių jausmų vienas kitam,

kita moteris jau manė, kad ją myliu. Tai buvo labai blogai. Ir aš ėjau lyg varu varomas.

Džovanį radom gerokai pažvalėjusį. Tik negalėjo užsimauti aulinių, nes buvo sutinusios kojos. Bet nei jis, nei aš neteikėm tam reikšmės. Jis sėdėjo svetainėje su Gvido tėvu, kuriam mane pristatė. Augusta greit mus paliko ir nuėjo pas motiną ir seseris.

Ponas Frančeskas Špėjeris pasirodė man toli gražu ne toks išsilavinęs kaip sūnus. Tai buvo kokių šešiasdešimties metų žmogelis, mažas, storas, nedidelio proto ir kažkoks vangus, galbūt todėl, kad po ligos ėmė neprigirdėti. Retkarčiais į italų kalbą įterpdavo vieną kitą ispanišką žodį:

– Cada kartą, kai atvykstu į Triestą...

Seniai kalbėjo apie verslą, ir Džovanis klausėsi labai atidžiai, nes tai buvo labai svarbu Ados likimui. Nors į jų pokalbį nesigilinau, supratau, kad senasis Špėjeris nusprendė likviduoti savo biznį Argentinoje ir visus *duros** atiduoti Gvidui, kuris už juos įsteigsiąs Trieste naują firmą. Pats grįšiąs į Buenos Aires ir gyvensiąs su žmona bei dukra iš ten likusio nedidelio dvarelio pajamų. Nesupratau ir dabar nesuprantu, kodėl jis pasakojo visa tai Džovaniui man girdint.

Vienu metu man pasirodė, kad jie nutilo ir sužiuro į mane, tarsi laukdami patarimo. Nenorėdamas būti nemandagus, pratariau:

– Tikriausiai tas dvarelis ne toks jau mažas, jei galėsit iš jo pragyventi!

Džovanis užriko:

– Ką čia dabar paistai!

Tas riksmas priminė geriausius jo laikus, ir esu tikras, kad jei nebūtų taip užkriokęs, ponas Frančeskas į mano žodžius nebūtų atkreipęs jokio dėmesio. Jis išbalo ir tarė:

– Tikiuosi, Gvidas neatsisakys mokėti man palūkanas nuo mano kapitalo!

Vis taip pat šaukte šaukdamas Džovanis jį ramino:

– Ką ten palūkanas! Mokės netgi dvigubas, jei reikės! Argi jis ne jūsų sūnus?

* Duras – Ispanijos ir Lotynų Amerikos piniginis vienetas.

Tačiau ponas Frančeskas neatrodė nusiraminęs ir tarsi laukė, ką pasakysiu aš. Nedelsdamas puoliau jį raminti ir kalbėjau ilgai, nes senis dabar, rodos, visai apkurto.

Abu verslininkai vėl leidosi į kalbas, bet šįsyk buvau atsargesnis ir nesikišau. Džovanis vis žvilgčiojo į mane pro akinių viršų ir sunkiai, grėsmingai šnopavo. Paskui, išbėręs ilgiausią tiradą, staiga manęs paklausė:

– Teisybė, ar ne?

Aš karštai jam pritariau.

Pritarimas tikrai buvo karštas, nes dėl pykčio, kuris kuo toliau, tuo labiau mane ėmė, kiekvienas mano žodis ir gestas darėsi vis išraiškingesnis. Ką aš veikiu šitam kambary, kodėl gaištu čia laiką, užuot įgyvendinęs savo sprendimą? Esu verčiamas atidėlioti reikalą, turintį didžiulės reikšmės man ir Augustai. Jau buvau beieškąs dingsties išeiti, kai į svetainę sugužėjo moterys su Gvidu, kuris, vos atvykus tėvui, padovanojo sužadėtinei brangų žiedą. Niekas į mane nekreipė dėmesio, niekas nepasisveikino, netgi Anuča. Adai ant piršto spindėjo brangakmenis. Uždėjusi ranką jaunikiui ant peties, ji rodė dovaną tėvui, o sužavėtos moterys negalėjo atplėšti nuo jos akių.

Bet žiedas manęs nedomino. Aš nė sutuoktuvinio nenešiojau, nes jis varžė kraujo apytaką. Neatsisveikinęs smukau iš svetainės ir jau buvau bežengiąs pro duris laukan, bet Augusta, pastebėjusi, kad dingau, spėjo mane sulaikyti. Net nustėrau, išvydęs persikreipusį jos veidą. Jos lūpos buvo išblyškusios kaip tada, mūsų vestuvių dieną, prieš važiuojant į bažnyčią. Pasakiau, kad manęs laukia skubus reikalas. Paskui, labai laiku prisiminęs, kad prieš kelias dienas iš neturėjimo ką veikti pirkau silpnus akinius skaityti (kaip įsikišau juos į liemenės kišenę, taip iki šiol neišėmiau nė pabandyti), pridūriau turįs skubėti pas akių gydytoją, su kuriuo esu susitaręs; jis patikrinsiąs mano regėjimą, nes jau kuris laikas ėmiau blogiau matyti. Augusta atsakė, kad aš galįs išeiti, bet pirma reikią atsisveikinti su Gvido tėvu. Nekantriai gūžtelėjęs pečiais, sutikau.

Kai įžengiau į svetainę, visi labai maloniai su manim pasisveikino. Būdamas tikras, kad greit galėsiu išeiti, net pralinksmėjau.

Gvido tėvas, kuris dar nelabai susivokė savo naujojoje šeimoje, paklausė:

– Tikriausiai dar pasimatysim prieš man išvykstant į Buenos Aires?

– Kaipgi! – tariau aš. – *Cada vez,* kai tik būsit šiuose namuose, rasit čia ir mane.

Visi ėmė juoktis, ir aš pergalingai žengiau iš svetainės. Netgi Augusta atsisveikino su manim gana linksmai. Pasišalinau pagal visas taisykles, atlikęs reikiamus formalumus, ir dabar galėjau keliauti kur noriu. Buvo dar viena aplinkybė, nuginusi šalin mane sulaikančias abejones: aš bėgau iš uošvio namų, bėgau nuo jų kuo toliau. O kurgi galėjau toliau nubėgti, jei ne pas Karlą? Jau ne kartą (bent taip man rodės) šiuose namuose buvau bjauriai įtarinėjamas, kad noriu pakenkti Gvidui. Apie tą dvarą Argentinoje užsiminiau šiaip sau, nieko pikta nemanydamas, o Džovanis nusprendė, kad padariau tai tyčia, norėdamas tėvo akyse sumenkinti Gvidą. Jei reikės, Gvidui mokėsiu pasiaiškinti, bet Džovaniui ir kitiems, įtarinėjantiems, kad galiu taip nedorai elgtis, atkeršysiu, ir tiek. Nesakau, kad nusprendžiau tuoj pat lėkti ir sulaužyti ištikimybę Augustai, tiesiog man pasidarė visiškai aišku, ko noriu. Kas čia bloga, jei užsuksiu pas Karlą? O jei netoli jos namų vėl susidursiu su uošve ir ji manęs paklaus, ką čia veikiu, atsakysiu labai paprastai:

– Einu pas Karlą, ką gi daugiau veiksiu! – Taigi pirmą kartą traukiau pas Karlą, negalvodamas apie Augustą. Labai jau įžeidė mane uošvis!

Laiptinėje Karlos balso nebuvo girdėti. Staiga išsigandau: o jeigu jos nėra namie? Pasibeldžiau ir nieko nelaukdamas žengiau vidun. Karla buvo namie, bet kartu su ja buvo ir motina. Juodvi siuvo. Tikriausiai tai darė ne kartą, bet aš pamačiau tik dabar. Sėdėdamos toli viena nuo kitos, jos apsiuvinėjo plačios paklodės kraštus. Bėgau pas Karlą, o atbėgau pas Karlą, sėdinčią su motina. Tai buvo visai kas kita. Tokiomis aplinkybėmis negalėjau įgyvendinti savo ketinimų – nei gerų, nei blogų. Viskas liko po senovei.

Skaisčiai nuraudusi, Karla atsistojo, o senoji iš lėto nusiėmė akinius ir įdėjo juos į futliarą. O juk galėčiau piktintis ne tik todėl,

kad motina sukliudė iš širdies pasikalbėti su Karla, bet ir dėl kitko, dingtelėjo man. Argi ne šiuo, Koplerio paskirtu laiku, Karla turi mokytis dainavimo? Nors labai nenorom, vis dėlto prisiverčiau kuo mandagiau pasisveikinti su senąja ponia. Su Karla pasisveikinau gana atsainiai.

– Atėjau pažiūrėti, ar negalima iš šios knygos gauti dar kokios naudos, – pasakiau aš ir parodžiau į Garsijos vadovėlį, gulintį ant stalo toje pačioje vietoje, kur buvau jį palikęs.

Atsisėdau ten pat, kur sėdėjau vakar, ir atverčiau knygą. Karla pabandė man nusišypsoti, bet išvydusi, koks aš rimtas, paklusniai klestelėjo šalia ir ėmė žiūrėti į knygą. Nežinojo, ką sakyti, nes nieko nesuprato. Jos veide atsispindėjo kažkas panašaus į pasibjaurėjimą ir užsispyrimą. Tikriausiai su tokia mina ji klausosi Koplerio priekaištų, pamaniau aš. Tik dabar dar nebuvo tikra, kad jai priekaištauju už tą patį, kaip Kopleris, nes, kaip vėliau man sakė, neužmiršo vakarykščio mano bučinio ir buvo įsitikinusi, kad niekada ant jos nepyksiu. Todėl tas pasibjaurėjimas jos veide galėjo greit pavirsti draugiška šypsena. Turiu iškart pasakyti – vėliau neturėsiu laiko, – kad jos įsitikinimas, jog mane prisijaukino leidusi tik vieną kartą save pabučiuoti, man baisiai nepatiko: taip galvojanti moteris labai pavojinga.

Bet tą valandėlę aš, lygiai kaip Kopleris, buvau kupinas priekaištų ir apmaudo. Pradėjau garsiai skaityti tą pačią vietą, kurią buvom perskaitę vakar, beje, mano priekabiai sukritikuotą; skaičiau be jokių komentarų, tik pabrėždamas kai kuriuos, mano manymu, svarbesnius žodžius.

Truputį drebančiu balsu Karla mane pertraukė:

– Man rodos, čia jau skaitėm.

Galų gale turėjau ką nors pasakyti. Kartais nuosavi žodžiai suteikia mums palengvėjimą. Manieji ne tik buvo švelnesni už mano sielos būseną ir už mano elgesį, bet ir priminė, kad damų draugėje reikia būti galantiškam.

– Matot, panele, – šį meilikaujamą kreipinį palydėjau kone meilužio šypsena, – prieš skaitant toliau, norėčiau dar sykį peržiūrėti šiuos puslapius. Galbūt vakar sprendėm apie juos kiek sku-

botai: vienas mano draugas sakė, kad norint suprasti Garsiją reikia studijuoti jį iš esmės.

Pajutau, kad reikia parodyti dėmesio ir senajai poniai, kuri tikriausiai per visą savo gyvenimą, kad ir kokia nelaiminga buvo, niekada nebuvo atsidūrusi tokioj keblioj padėty. Šyptelėjau ir jai, nors prisiversti reikėjo labiau nei šypsantis Karlai.

– Knyga, be abejo, nelabai įdomi, – tariau, – bet paklausyti, kas čia rašoma, gal naudinga ir tiems, kurie nesimoko dainuoti.

Ir vėl atkakliai ėmiau skaityti. Karla, matyt, pasijuto geriau, ir putliose jos lūpose net šmėstelėjo tarsi šypsena. O senoji ponia vis dar atrodė lyg sugautas žvėrelis ir sėdėjo su mumis tik todėl, kad per savo drovumą nesugalvojo dingsties išeiti. O aš iš visų jėgų stengiausi neparodyti, kaip noriu ją iš čia išmesti. Būčiau labai negražiai atrodęs.

Karla buvo už mane ryžtingesnė: mandagiai paprašiusi pertraukti skaitymą, ji kreipėsi į motiną sakydama, kad ši galinti eiti – tą paklodę jos apsiūsiančios po pietų.

Ponia prisiartino ir nedrąsiai ištiesė ranką. Paspaudžiau ją iš tiesų nuoširdžiai ir tariau:

– Suprantu, kad ši knyga nelabai įdomi.

Buvo galima pamanyti, kad man labai gaila, jog ji mus palieka. Išeidama ponia padėjo ant kėdės paklodę, kurią iki šiol laikė sterblėje. Norėdama motinai kažką pasakyti, Karla palydėjo ją į laiptinę, o aš nesitvėriau savo kailyje laukdamas, kada gi pagaliau liksim dviese. Paskui grįžo į kambarį, uždarė duris ir sėsdamasi į pirmykštę vietą kažkaip atkakliai, lyg užsispyręs vaikas, sučiaupė lūpas.

– Kiekvieną dieną šiuo metu aš dainuoju! – tarė ji. – Bet šiandien, kaip tyčia, užgriuvo šis sunkus darbas!

– Argi nematot, kad man visai nerūpi jūsų dainavimas! – sušukau aš ir čiupęs merginą į glėbį pabučiavau ją iš pradžių į lūpas, o paskui į tą pačią vietą, kur bučiavau vakar.

Keista! Ji pratrūko gailiai verkti ir atšlijo nuo manęs. Kūkčiodama paaiškino pernelyg prisikankinusi nuo tos akimirkos, kai įžengiau pro duris taip rūsčiai nusiteikęs. Verkė iš gailesčio pačiai sau, kaip žmogus, kieno nors užjaučiamas. Šios ašaros reiškė ne

tiek skausmą, kiek to skausmo istoriją. Visada norisi verkti matant, kad su tavim neteisingai elgiamasi. Iš tiesų, argi teisinga versti gražią mergaitę mokytis, kai ją tiesiog reikia bučiuoti?

Apskritai viskas dėjosi blogiau, nei įsivaizdavau. Reikėjo pasiaiškinti, bet nebuvo laiko ką nors sugalvoti, tad išklojau tikrą tiesą. Prisipažinau labai nekantravęs kuo greičiau ją pamatyti ir pabučiuoti. Norėjęs ateiti anksčiau, nes visą naktį tik apie tai galvojęs. Savaime suprantama, nutylėjau, ko dar tikėjausi čia eidamas, bet tai buvo nelabai svarbu. Juk taip skausmingai nekantravau ne tik tada, kai skubėjau ją pabučiuoti, bet ir tada, kai nusprendžiau pasakyti ją paliekąs. Papasakojau, kaip šįryt žmona privertusi mane lydėti ją pas uošvį, kur aš turėjęs klausytis pokalbio apie man visai svetimus reikalus. Pagaliau vargais negalais iš ten ištrūkęs, visą kelią kone bėgte bėgau pas ją, ir ką radau? Per visą kambarį ištemptą paklodę!

Supratusi, kad su Kopleriu neturiu nieko bendra, Karla ėmė juoktis. Gražiam jos veidely juokas sušvito tarsi vaivorykštė, ir aš dar sykį ją pabučiavau. Ji neatsiliepė į mano glamones, bet paklusniai leidosi bučiuojama. Tokias moteris aš dievinu, nes silpnąją lytį myliu tiesiog proporcingai jų silpnumui. Ji pasakė iš Koplerio žinanti, kaip aš mylįs savo žmoną, ir pridūrė:

– Todėl tarp mūsų gali būti tik draugystė, ir nieko daugiau.

Ir man pasirodė, kad jos veide šmėstelėjo tvirto ryžto šešėlis.

Tuo jos ryžtu, kad ir koks protingas jis buvo, aš nelabai tikėjau, kadangi net tardamos tuos žodžius jos lūpos nevengė mano bučinių.

Karla kalbėjo labai ilgai. Matyt, norėjo, kad imčiau jos gailėtis. Atsimenu viską, ką tada man sakė, bet patikėjau tik tuomet, kai ji dingo iš mano gyvenimo. Kol buvo su manim, visada bijojau, kad anksčiau ar vėliau pasinaudos savo įtaka man ir išardys mano šeimą. Netikėjau, kai tvirtino norinti tik viena – nesibaiminti dėl savo ir motinos ateities. Dabar tikrai žinau, kad ji visai neketino imti iš manęs daugiau, negu jai reikėjo, ir pagalvojęs, kad jos nesupratau ir per mažai ją mylėjau, raustu iš gėdos. Vargšelė nieko iš manęs negavo. Būčiau davęs jai viską, nes esu iš tų žmonių, kurie grąžina savo skolas. Bet vis laukiau, kad ji mane paprašytų.

Ji man papasakojo, kaip skurdžiai juodvi vertėsi mirus tėvui. Ilgus mėnesius su motina dieną naktį siuvinėjo pirklio užsakytus rankdarbius. Ji naiviai tikėjo, kad jiems padėsiąs Dievas, ir kartais kiauras valandas prasėdėdavo prie lango žvelgdama į gatvę, iš kur ta dieviškoji pagalba turėjusi ateiti. Bet atėjo Kopleris. Dabar ji patenkinta savo gyvenimu, ir vis dėlto dažnai abi su motina negali užmigti, nes, tiesą sakant, ta pagalba labai nepatikima. O kas, jei vieną dieną paaiškės, kad ji neturi nei talento, nei balso? Kopleris tada tikrai jas paliks. Be to, jis sakė po kelių mėnesių surengsiąs jos debiutą kokiame nors teatre. O jeigu ją ištiks nesėkmė?

Vis dar tikėdamasi mano užuojautos ji papasakojo, kad jų šeimą ištikusi finansinė katastrofa sužlugdė ir jos meilę: ją paliko sužadėtinis.

Bet aš buvau vis dar toli nuo užuojautos ir paklausiau:

– Ar tas sužadėtinis dažnai jus bučiuodavo? Taip dažnai, kaip aš?

Ji nusijuokė, nes trukdžiau jai kalbėti. Aš supratau, kad kažkoks vyras jau nutiesė man kelią.

Jau seniai buvo laikas grįžti namo pietų. Norėjau išeiti. Šiandien buvo gana. Neleidusi naktį sudėti bluosto, sąžinė dabar nė trupučio manęs nebegraužė, dingo ir nerimas, atvedęs mane pas Karlą. Bet ramus nebuvau. Matyt, toks mano likimas – neturėti ramybės. Sąžinės graužimo nejaučiau todėl, kad bučiavomės su Karla kaip draugai, ir mūsų bučiniai negalėjo Augustos žeisti. Man pasirodė, kad supratau, iš kur atsirado tas susierzinimas, dėl kurio kaip visada po mano kūną ėmė klaidžioti skausmai. Karla regėjo mane klaidingoje šviesoje! Ji galėjo mane niekinti matydama, kaip aš – nors mylėjau Augustą – trokštu jos bučinių. Ta pati Karla, kuri taip pagarbiai su manim elgėsi, nes buvau jai reikalingas.

Nusprendžiau pelnyti jos pagarbą ir ištariau žodžius, kurie vėliau ilgai mane kankino, tarsi būčiau padaręs šlykštų nusikaltimą, tarsi būčiau išdavęs tiesiog šiaip sau, be jokio reikalo ir be jokios naudos.

Prie pat durų, kaip žmogus, kurio gyvenime viskas puiku, lyg nenorom pasakiau:

– Kopleris jums minėjo, kaip aš prisirišęs prie žmonos. Tai tiesa: aš labai ją gerbiu.

Paskui nieko neslėpdamas papasakojau savo vedybų istoriją: kaip įsimylėjau vyresniąją Augustos seserį, bet ši nė žinot apie mane nenorėjo, nes mylėjo kitą, kaip piršausi kitai seseriai, kuri irgi mane atstūmė, ir kaip pagaliau nusileidau ir vedžiau Augustą.

Karla nė kiek neabejojo, jog tai, ką pasakoju, tikra tiesa. Paskui sužinojau, kad Kopleris persakė jai iš manęs išgirstą vieną kitą smulkmeną, kurią dabar aš patvirtinęs ir patikslinęs.

– Ar jūsų žmona graži? – paklausė ji susimąsčiusi.

– Skonio dalykas, – atsakiau aš.

Mano galvoje dar veikė kažkokie stabdžiai. Pasakiau gerbiąs savo žmoną, bet nutylėjau, kad jos nemyliu. Nesakiau, kad ji man patinka, bet nesakiau ir to, kad ji negali man patikti. Tada man rodės, jog esu labai nuoširdus, o dabar suprantu, jog taip kalbėdamas išdaviau tiek abi moteris, tiek meilę – ir savo, ir jų.

Tiesą sakant, buvau dar ne visai nusiraminęs: kažko trūko, ir tiek. Prisiminiau voką su gerais ketinimais ir padaviau jį Karlai. Žvilgtelėjusi vidun, iškart jį grąžino tarusi, kad neseniai Kopleris atnešęs pašalpą ir kol kas pinigų jai nereikią. Mano nerimas tik padidėjo, nes buvau įsikalęs į galvą, kad iš tiesų pavojingos moterys mažai pinigų neima. Pamačiusi, kad sutrikau, ji su kūdikio naivumu – jį galiu įvertinti tik dabar, rašydamas šią knygą, – paprašė keleto kronų nusipirkti lėkštėms, nes senosios sudužusios nuvirtus kažkokiam baldui virtuvėje.

Paskui atsitiko vienas dalykas, įspaudęs mano atminty neišdildomą žymę. Išeidamas ją pabučiavau, ir šįsyk Karla aistringai atsakė į pabučiavimą. Mano nuodai ėmė veikti. Ir vėl su nuostabiu naivumu ji tarė:

– Aš jus myliu, nes esat toks geras, kad nė turtai negali jūsų sugadinti.

Paskui vylingai pridūrė:

– Dabar žinosiu, kad svarbiausia neversti jūsų laukti, o visa kita – niekai.

Laiptinėje dar paklausė:

– Ar galiu pasiųsti po velnių dainavimo mokytoją kartu su Kopleriu?

Bėgte bėgdamas laiptais žemyn šūktelėjau:

– Pažiūrėsim!

Tik tai ir liko neaišku mūsų santykiuose: visa kita buvo tiksliai sudėliota į vietas.

Išėjus man pasidarė taip bloga, kad atsidūręs grynam ore pasiklydau ir pasukau ne į namų, o į priešingą pusę. Net buvo užėjęs noras grįžti ir paaiškinti Karlai, kad myliu Augustą. Buvo galima tai padaryti, nes nesakiau, kad žmonos nemyliu. Tiesiog prie savo istorijos pamiršau pridurti, kad dabar iš tiesų Augustą pamilau. Nusprendusi, kad žmonai esu abejingas, Karla aistringai atsakė į mano pabučiavimą, o paskui prisipažino mane mylinti. Man rodės, aš lengviau atlaikyčiau patiklų Augustos žvilgsnį, jeigu ne tai. Kas galėjo pamanyti, kad dar visai neseniai džiaugiausi, jog Karla žino apie mano meilę žmonai ir kad nuotykį, kurio taip troškau, ji man padovanos kaip bučiniais pasaldintą draugystę.

Miesto sode atsisėdau ant suolelio ir išsiblaškęs alėjos žvyre lazdele užrašiau šios dienos datą. Paskui su kartėliu nusijuokiau: žinojau, kad ši diena anaiptol nėra mano neištikimybės Augustai pabaiga. Atvirkščiai, kaip tik šiandien viskas ir prasidėjo. Argi man užteks jėgų negrįžti prie taip geidžiamos moters, beje, manęs laukiančios? Antra vertus, aš jau prisiėmiau įsipareigojimus, ir juos išpildyti – mano garbės reikalas. Ji apdovanojo mane bučiniais, už kuriuos atsilyginau fajanso lėkštėmis. Dabar su Karla mane siejo nesumokėta skola.

Pietūs buvo liūdni. Augusta neklausė, kodėl pavėlavau, o aš nesiteisinau. Bijojau išsiduoti, juoba kad visą nelabai ilgą kelią nuo miesto sodo iki namų svarsčiau, ar neturėčiau visko jai papasakoti, ir mano išdavystė, ko gero, paliko ženklą mano doram veide. Tik taip ir būčiau galėjęs išsigelbėti.Viską prisipažinęs, aš tarsi būčiau atsidavęs jos globai ir priežiūrai. Tai būtų buvęs toks svarbus įvykis, kad būčiau galėjęs drąsiai pažymėti šios dienos datą kaip lemtingą posūkį į sveiką ir dorą gyvenimą.

Kalbėjomės apie nereikšmingus dalykus. Stengiausi būti links-

mas, bet nė nebandžiau rodyti švelnumo. Mačiau, kaip kilnojasi Augustos krūtinė: žmona, be abejo, laukė iš manęs pasiteisinimo.

Po pietų ji vėl ėmėsi savo grandiozinio darbo: dėliojo žieminius drabužius į specialias spintas. Mačiau, kaip tarnaitės padedama ji pluša ilgo koridoriaus gale. Jos skausmas nė kiek netrukdė sveikam ir protingam jos darbui.

Graužiamas nerimo, blaškiausi tarp miegamojo ir vonios. Norėjau Augustą pakviesti ir bent pasakyti, kad ją myliu; vargšei naivuolei to būtų visiškai pakakę. Bet, užuot tai padaręs, tik rūkiau ir mąsčiau.

Savaime suprantama, aš perėjau keletą stadijų. Vienu metu tą dorumo priepuolį netgi nutraukė nekantrus noras priartinti rytdieną, kai pagaliau galėsiu bėgti pas Karlą. Tarp kitko, šį norą irgi tikriausiai padiktavo ketinimas padaryti kokį nors gerą darbą. Tiesą sakant, sunkiausia buvo be niekieno pagalbos, vienam, prisiversti atlikti pareigą. Prisipažinti žmonai ir užsitikrinti jos paramą aš negalėjau. Liko Karla. Būčiau galėjęs prisiekti jos lūpomis ir priesaiką sutvirtinti paskutiniu bučiniu! O kas gi buvo ta Karla? Iš to, kas man grėsė, blogiausia buvo netgi ne šantažas! Rytoj ji taps mano meiluže, ir nežinia, kuo visa tai baigsis. Apie Karlą žinojau tik tai, ką man pasakojo tas mulkis Kopleris, o atsargesnis žmogus, kaip antai Olivis, turėdamas tokią informaciją nė prekybos sutarties nesutiktų pasirašyti.

Visa ta sveika, puiki Augustos veikla mano namuose nuėjo šuniui ant uodegos. Vedybos, ta drastiška priemonė, kurios ėmiausi norėdamas kuo greičiau pasveikti, nieko nepadėjo. Buvau dar didesnis ligonis nei pirma, tik dabar, savo ir kitų nelaimei, buvau dar ir vedęs.

Vėliau, kai tikrai tapau Karlos meilužiu, mąstydamas apie tą liūdną popietę stebėdavausi, kodėl tada, kol dar nebuvau iki ausų įklimpęs, visko vyriškai nenutraukiau. Juk mane taip graužė sąžinė dėl Augustos, kad tikrai nebūtų buvę sunku išvengti neištikimybės. Žinoma, galima juoktis, kai žmogus ateina į protą po laiko, bet ir numačius viską į priekį – tas pat galas. Kaip tik tada mano žodyne, puslapyje su raide „k“ (Karla), atsirado tos dienos

data su pastaba: „Paskutinė neištikimybė“. Bet pirmoji tikra neištikimybė, davusi pradžią kitoms, įvyko tik rytojaus dieną.

Vakare, nesugalvodamas nieko geresnio, nusprendžiau įlįsti į vonią. Jaučiausi tarsi išsipurvinęs ir norėjau nusiprausti. Bet jau gulėdamas vandeny pamaniau: „Kad būčiau švarus, turėčiau visas ištirpti vandeny“. Paskui apsirengiau. Buvau toks bejėgis, kad nė nusišluostyti dorai neįstengiau. Temo, o aš stovėjau prie lango ir žvelgiau į ką tik išsprogusius sodo medžių lapus. Mane supurtė drebulys, ir aš patenkintas pamaniau, kad tikriausiai kyla karštis. Norėjau ne mirti, o susirgti, kad liga būtų tik dingstis daryti tai, ką noriu, arba – atvirkščiai – sukliudytų tai daryti.

Pagaliau, ilgai dvejojusi, atėjo Augusta. Pamatęs ją, tokią švelnią, tokią atlaidžią, taip sudrebėjau, kad net dantimis ėmiau kalenti. Išsigandusi Augusta nuvarė mane į lovą. Nors purtė šaltis, supratau, kad tai ne karštinė, ir neleidau kviesti gydytojo. Paprašiau užgesinti lempą, atsisėsti šalia ir nekalbėti. Nežinau, kiek laiko taip praleidus, pamažu sušilau ir atgavau šiokį tokį pasitikėjimą savimi. Bet galvoje tvyrojo tokia migla, kad jai vėl paminėjus gydytoją pasakiau žinąs savo negalios priežastį ir paaiškinsiąs vėliau. Taigi dar sykį norėjau prisipažinti. Tiesiog nesumaniau, kaip kitaip atsikratyti to slogučio.

Ir vėl kurį laiką tylėjau. Paskui Augusta atsistojo ir žengė prie manęs. Išsigandau, kad tik nebūtų visko nuvokusi. Ji paėmė mano ranką, paglostė, tada uždėjo delną man ant kaktos tikrindama, ar nekarščiuoju, ir pagaliau tarė:

– Juk turėjai to tikėtis! Kodėl dabar taip imi į širdį?

Mane nustebino šie pro tramdomą raudą ištarti žodžiai. Buvo aišku, kad ji turėjo omeny visai ne mano nuotykį. Iš kur galėjau žinoti, ką turėjau numatyti? Šiurkščiai paklausiau:

– Ką nori tuo pasakyti? Ko aš turėjau tikėtis?

– Kad į Ados vestuves atvyks Gvido tėvas, – sutrikusi išlemeno ji.

Galų gale supratau: ji manė, kad kankinuosi dėl greit įvyksiančių Ados vestuvių. Ką ji čia paisto? Tuo mane kaltinti – tikra nesąmonė. Kai tik pasijutau nekaltas it kūdikis, slogutį kaip ranka nuėmė, ir aš pašokau iš lovos:

– Tai tu manai, kad aš kankinuosi dėl Ados vedybų? Išprotėjai! Nuo tos dienos, kai tave vedžiau, ji visai man nerūpi. O kad šiandien atvyko tas ponas *Cada*, aš ir pamiršau!

Apkabinau ją ir ėmiau geismingai bučiuoti, o mano žodžiai skambėjo taip nuoširdžiai, kad ji susigėdo mane įtarinėjusi. Naivus jos veidelis irgi nušvito, ir netrukus pajutę alkį nuėjom vakarieniauti. Prie to paties stalo, kur prieš keletą valandų mums buvo taip bloga, sėdėjom dabar kaip geri besiilsintys draugai.

Ji man priminė, kad žadėjau papasakoti savo ligos priežastį. Ir aš sugalvojau ligą, kuri duotų galimybę daryti ką noriu ir nesijausti kaltam. Pasakiau, kad dar rytą, kalbantis su jos ir Gvido tėvais, man labai sugedo ūpas. Paskui nuėjau pasiimti okulisto išrašytų akinių. Gal mane labai prislėgė tas besiartinančios senatvės ženklas? Paskui ilgai basčiausi gatvėmis. Porinau ir apie mane kankinusias fantazijas ir vos neprisipažinau. Nebeatsimenu, kaip nuo įsivaizduojamos ligos perėjau prie kalbos apie mūsų gyslomis tekantį kraują, kurio dėka vaikštom stati, galime protauti, veikti, vadinasi, nusidėti ir atgailauti. Ji nesuprato, kad turiu omeny Karlą, bet, man regis, pasakiau jai viską.

Po vakarienės užsidėjau akinius ir apsimečiau skaitąs laikraštį: pro akinius viską mačiau lyg pro rūką. Šis užsiėmimas dar labiau padidino mano jaudulį, malonų nelyginant svaigulys išgėrus vyno. Pasakiau negalįs suprasti, kas čia parašyta. Ir toliau dėjausi sergąs.

Naktį beveik nesudėjau bluosto. Apimtas aistringo geismo, troškau Karlos glamonių. Geidžiau tik jos, mergaitės su storomis, ant sprando krintančiomis kasomis ir tokiu muzikaliu (kol neimdavo dainuoti) balsu. O kad vertė mane kankintis, geidžiau jos tik dar labiau. Kiaurą naktį manęs nepaliko tvirtas ryžtas. Būsiu su Karla nuoširdus, ir kol dar ji netapo mano, pasakysiu visą tiesą apie savo santykius su Augusta. Net tylomis susijuokiau: iš tiesų, labai originalu užkariauti moters širdį kalbant meilės žodžius, skirtus kitai! O kas, jeigu tai išgirdusi Karla vėl atsitrauks? Vis dėlto ne. Buvau tikras, kad jos nuolankumas dabar nė kiek nesumažės, kad ir kaip ji elgtųsi.

Rytą rengdamasis murmėjau žodžius, kuriuos ketinau sakyti Karlai. Prieš tapdama mano, ji turėjo sužinoti, kad Augusta dėl savo būdo ir savo sveikatos (galėjau kalbėti ir kalbėti, kaip suprantu sveikatą, ir Karlai būtų labai naudinga pasiklausyti) sugebėjo laimėti ne tik mano pagarbą, bet ir meilę.

Gerdamas kavą buvau taip įsijautęs į kruopščiai parengtą kalbą, kad vienintelis mano meilės ženklas Augustai buvo trumpas bučinys prieš pat išeinant. Juk ir taip visas jai priklausiau. Ėjau pas Karlą atgaivinti savo aistros žmonai.

Įžengęs į Karlos kambarį, taip nudžiugau radęs ją vieną ir manęs laukiančią, kad be jokių įžangų aistringai apkabinau. Bet ji mane taip smarkiai atstūmė, kad net išsigandau. Buvo ne juokais supykusi. Nė girdėt nenorėjo apie jokius apkabinimus, ir aš likau stovėti išsižiojęs vidury kambario, apimtas baisios nevilties.

Staiga atsitokėjusi, Karla sušnibždėjo:

– Argi nematot, kad durys atviros, o laiptais kažkas leidžiasi žemyn?

Greit nutaisiau galantiško lankytojo miną ir luktelėjau, kol tas ne laiku pasirodęs liudytojas praeis pro šalį. Paskui uždariau duris. Pamačiusi, kad pasukau spynoje raktą, ji išblyško. Viskas buvo aišku. Netrukus, gulėdama mano glėby, ji dusdama šnibždėjo:

– Tu to nori? Tikrai to nori?

Ji mane tujino, ir tai nulėmė viską.

– Žinoma, noriu! Tik tavęs vienos noriu! – greit atsakiau aš.

Visai pamiršau ketinęs kažką paaiškinti.

Po viskam įsigeidžiau pakalbėti apie savo santykius su Augusta, kadangi to nepadariau iš pradžių. Bet kol kas negalėjau. Dabar, kalbėdamas su Karla apie kitką, būčiau sumenkinęs gaivalingą jos aistrą. Net didžiausiam mulkiui aišku, kad taip daryti nedera, nes visi žino, kad aistros dydis prieš tai ir po to – nesulyginami dalykai. Pirmą kartą jus pamylėjusiai moteriai būtų didelis įžeidimas pasakyti: „Pirmiausia turėčiau tau paaiškinti tai, apie ką kalbėjomės vakar...“ Vakar? Dar ko! Kas buvo vakar, verčiau užmiršti, o jeigu koks nors džentelmenas mano kitaip, juo blogiau jam: jis turėtų stengtis, kad niekas to nepastebėtų.

Aš kaip tik ir buvau tas nesupratingas džentelmenas, ir apsimetinėdamas prašoviau pro šikšnelę, o to nebūtų atsitikę, jei būčiau buvęs nuoširdus. Aš paklausiau:

– Kodėl man atsidavei? Kuo aš tai nusipelniau?

Ar taip sakydamas norėjau išreikšti dėkingumą ar tai buvo priekaištas? Tikriausiai tai buvo bandymas pradėti pasiaiškinimą.

Truputį nustebusi, ji žvilgtelėjo aukštyn, į mano veidą.

– Tu pats mane paėmei, ar ne? – atsakė ji ir meiliai nusišypsojo norėdama parodyti, kad dėl to neketina man priekaištauti.

Moterys visada nori, kad joms sakytų, jog buvo paimtos jėga, prisiminiau aš. Bet paskui ji pati suprato, kad imami tik daiktai, o žmonės susitaria, ir sukuždėjo:

– Aš tavęs laukiau! Tu – tas riteris, turėjęs mane išvaduoti. Žinoma, negerai, kad esi vedęs, bet žmonos vis tiek nemyli, ir aš bent žinau, kad mano laimė nesugriaus kitos moters laimės.

Man šoną persmelkė toks skausmas, kad paleidau ją iš savo glėbio. Vadinasi, aš neperdėjau neapgalvotų savo žodžių reikšmės, nes būtent tasai melas paakino Karlą man atsiduoti. Ir jeigu dabar imsiu pasakoti, kaip myliu Augustą, ji visai pagrįstai galės mane apkaltinti, kad ją suvedžiojau! Taigi apie jokius aiškinimus dabar nė kalbos negali būti. Vėliau, be abejo, pasitaikys proga tai padaryti, o kol kas tarp manęs ir Karlos atsirado dar viena mus jungianti gija.

Kaip tik čia, šalia Karlos, pražydo mano meilė Augustai. Tą valandėlę tenorėjau kuo greičiau atsidurti šalia žmonos ir žiūrėti, kaip ji tarsi darbšti bitutė dėlioja mūsų daiktus į saugias, naftalinu ir kamparu kvepiančias vietas.

Bet likau ištikimas pareigai, nors tai anaiptol nebuvo lengva: dalykas tas, kad mane labai sujaudino epizodas, kuriame įžvelgiau dar vieną pavojų, gresiantį man iš šios moters – sfinkso. Karla papasakojo, kad vakar, mums atsisveikinus, atėjo dainavimo mokytojas, o ji paprasčiausiai išgrūdo jį pro duris.

Aš nepatenkintas skėstelėjau rankomis. Dabar Kopleriui mūsų santykiai tikrai nebus paslaptis!

– Ką pasakys Kopleris! – sušukau.

Ji susijuokė ir šįsyk jau pati mane apkabino.

– Argi mes nesutarėm išmesti pro duris ir jį?

Ji buvo labai miela, bet manęs tai daugiau nejaudino. Nutaisęs griežto mokytojo miną, nusprendžiau ją pamokyti: tai buvo puiki proga išgiežti apmaudą dėl to, kad sukliudė man pasikalbėti apie žmoną. Šiame pasaulyje reikia dirbti, kalbėjau aš, nes, kaip pati žinanti ne blogiau už mane, pasaulis žiaurus, ir jame išlieka tik stipriausieji. O kas, jeigu aš mirsiu? Kaip tada ji gyvens? Mintį, kad galiu ją palikti, pateikiau taip, kad ji neįsižeidė ir net susigraudino. Tada, aiškiai siekdamas ją sumenkinti, pasakiau, kad užtenka man tarti žmonai bent žodelį – ir ji išpildo visus mano norus.

– Tiek to, – tarė ji nuolankiai, – pasakysiu mokytojui, kad grįžtų.

Paskui bandė perteikti man savo antipatiją mokytojui. Kiekvieną dieną ji turi kęsti šį bjaurų senioką, verčiantį ją be galo kartoti vis tuos pačius pratimus, iš kurių jokios, absoliučiai jokios naudos. Visa laimė, kad mokytojas retkarčiais suserga. Kiek kartų vylėsi, kad jis mirs, bet jai nesiseka, ir gana.

Neviltis ją tiesiog siutino. Jau kad įsijautė, kad įsileido dejuoti: ak, kokia ji nelaiminga, baisiai nelaiminga! O prisiminusi, jog pamilo mane iš pirmo žvilgsnio todėl, kad many, mano žodžiuose, mano akyse įžvelgė geresnio, lengvesnio, šviesesnio gyvenimo pažadą, – ji prapliupo verkti.

Užuot sugraudinusios, jos ašaros mane tik suerzino. Karla verkė taip graudžiai, kad net silpnutis jos kūnas virpėjo. Pajutau, kad mano kišenei ir gyvenimui iškilo rimtas pavojus. Aš paklausiau:

– Gal tu manai, kad mano žmona nieko neveikia? Dabar, kai mudu čia malam liežuviais, ji nuodija savo plaučius kamparo ir naftalino smarve.

Karla sukūkčiojo:

– Kurgi ne – tiek visokių daiktų, drabužių! Laiminga moteris!

Ar tik ji nenori, kad bėgčiau pirkti tų visų daiktų ir suteikčiau jai malonumą juos tvarkyti, pamaniau pyktelėjęs. Bet pykčio, ačiū Dievui, neparodžiau ir paklusau pareigos balsui, kuris man kuždėjo: „Nebūk stuobrys, paglamonėk šį patikliai prisiglaudusį vai-

kelį!“ Ir aš ėmiau švelniai glostyti jai plaukus. Karla liovėsi kūkčiojusi, o nebetramdomos ašaros pliūptelėjo jai iš akių tarsi lietus nugriaudėjus perkūnijai.

– Tu pirmas mano meilužis, – tarė ji, – ir, tikiuosi, visada mane mylėsi!

Jos žodžiai, kad esu pirmas meilužis, bylojantys, jog vėliau bus kitas, nelabai mane sujaudino. Šią temą buvom aptarę prieš gerą pusvalandį. Be to, juose įžvelgiau dar vieną grėsmę. Paprastai moterys mano į pirmąjį meilužį turinčios visas teises. Ir aš meiliai sukuždėjau jai į ausį:

– Tu irgi pirmoji mano meilužė... nuo tada, kai vedžiau.

Balso švelnumas turėjo užmaskuoti bandymą sulyginti mudviejų padėtį.

Netrukus susiruošiau eiti, nes nenorėjau pavėluoti pietų. Prieš atsisveikindamas vėl iš kišenės ištraukiau voką, kurį mintyse vadinau gerų ketinimų voku, nes jis tikrai atsirado iš kuo geriausių ketinimų. Kad jausčiausi laisvesnis, norėjau sumokėti. Karla ir vėl meiliai atsisakė paimti pinigus, ir aš ne juokais supykau, bet to neparodžiau, tik kuo švelniausiais žodžiais ją apšaukiau. Šaukiau, kad jos neprikulčiau, bet kas galėjo tai žinoti? Šiandien išsipildė didžiausias mano troškimas, pareiškiau aš, ir siekdamas dar stipriau pajusti, kad ji mano, noriu ją išlaikyti. Dėl to labai kremtuosi, ir ji neturėtų manęs erzinti. Skubėdamas išeiti, šią mintį išsakiau labai trumpai ir dar aukštesniu tonu, todėl ji įgavo gana šiurkštų atspalvį:

– Tu mano meilužė, ar ne? Taigi mano pareiga tave išlaikyti!

Išsigandusi ji nusileido ir paėmė voką, tiriamai į mane žiūrėdama, mat norėjo sužinoti, kur čia teisybė: ar piktas riksmas, ar meilūs žodžiai, siūlantys jai viską, ko ji trokšta. Ji truputį nusiramino, kai išeidamas lūpomis paliečiau jai kaktą. Lipdamas žemyn ėmiau abejoti: o kas, jei gavusi šiuos pinigus ir išgirdusi, kad žadu ją išlaikyti, Karla išmes pro duris ir Koplerį, jei šiandien šis pas ją užeis? Netgi norėjau grįžti ir įspėti, kad to nedarytų ir savęs nekompromituotų. Bet nebeturėjau laiko – labai skubėjau namo.

Bijau, kad perskaitęs šį rankraštį gydytojas pamanys, jog Karla irgi įdomus tipas psichoanalizei. Tikriausiai pamanys, kad viską ji

darė pernelyg greitai: atleido dainavimo mokytoją, paskui atsidavė man. Man irgi atrodė, kad už savo meilę ji nori pernelyg daug nuolaidų. Turėjo prabėgti daug daug laiko, kad vargšę mergaitę imčiau pagaliau suprasti. Galbūt ji man atsidavė norėdama išsivaduoti iš įkyrios Koplerio globos, tada jai iš tiesų buvo nemalonu sužinoti, kad atsidavė be reikalo, nes aš ir toliau verčiau ją daryti tai, ko ji labiausiai nekentė: verčiau dainuoti. Dar gulėdama mano glėby sužinojo, kad dainuoti turės ir toliau. Iš čia kilo jos apmaudas ir pyktis, kuriems išsakyti ji nesugebėjo rasti tinkamų žodžių. Dėl visai skirtingų priežasčių mes abu prikalbėjom vienas kitam keisčiausių dalykų. Jai iš tiesų mane pamilus, dingo bet koks išskaičiavimas, ir ji tapo tokia, kokia yra iš tikrųjų. O aš taip ir nesugebėjau būti su ja nuoširdus iki galo.

Skubėdamas namo galvojau apie tą patį: „Jeigu ji žinotų, kaip myliu žmoną, elgtųsi kitaip". Sužinojusi ji tikrai ėmė elgtis kitaip.

Lauke pasijutau laisvas kaip paukštis ir nė kiek nesijaudinau, kad mano laisvei gresia pavojus. Iki rytdienos dar marios laiko, ir aš sugalvosiu, kaip apsisaugoti nuo negandų. Pakeliui į namus mintyse net susikirtau su visuomenine tvarka, lyg ji būtų kalta dėl mano išdaigų. Man atrodė, kad retkarčiais (be abejo, ne nuolat) vyras galėtų sau leisti be baimės pasiganyti su moterim, kurios netgi nemyli. Nejaučiau nė menkiausio sąžinės graužimo. Aš manau, kad sąžinė graužia ne todėl, kad gailimės kažką blogai padarę, o todėl, kad esame nusiteikę padaryti pikta. Viršutinė kūno dalis pasilenkia apžiūrėti apatinės, ir išvydusi, kokia ji bjauri, ima šlykštėtis. Tai ir yra sąžinės graužimas. Antikinėse tragedijose auka neatgydavo, bet sąžinė dėl to negrauždavo. Bjaurumas būdavo dingęs, o svetimos ašaros juk nejaudina. Argi galėjo mane graužti sąžinė, jei su tokiu džiaugsmu, su tokia meile skubėjau pas teisėtą žmoną? Jau seniai nesijaučiau toks tyras ir švarus.

Pietaudamas su Augusta buvau be jokių pastangų linksmas ir švelnus. Tą dieną mes kits kitam nepasakėm nė vieno nenuoširdaus žodžio. Bet į kraštutinumus taip pat nepuoliau: elgiausi taip, kaip ir turėjau elgtis su padoria žmona. Vėliau kartais tapdavau pernelyg švelnus, bet tik tada, kai mano širdy tarp dviejų moterų

vykdavo kova, nes perdėtu meilumu būdavo lengva nuo Augustos nuslėpti, kad tarp mūsų iškilo – ir gana grėsmingas – kitos moters šešėlis. Turiu pasakyti, kad Augustai patikdavau kaip tik tada, kai jausdamasis kaltas imdavau meilikauti.

Aš ir pats stebėjausi savo ramybe ir aiškinau ją tuo, kad sugebėjau įsiūlyti Karlai „voką su gerais ketinimais". Nemaniau jai atsilyginęs. Tiesiog man rodės, kad pradėjau mokėti už indulgenciją. Deja, visą laiką, kol buvau su Karla, pinigai taip ir liko didžiausias mūsų rūpestis. Kiekviena proga šiek tiek atidėdavau į slaptą savo bibliotekos vietelę, kad meilužei, kurios taip bijojau, paprašius galėčiau nedelsdamas paimti kiek reikia. Karlai mane metus, tie pinigai buvo išleisti kitiems dalykams.

Vakarą buvo numatyta praleisti pas uošvius, kur buvo pakviesti tik šeimos nariai. Vietoj tradicinio pokylio prieš vestuves, turėjusias įvykti po dviejų dienų, buvo nutarta surengti prašmatnią vakarienę. Pagerėjus Džovanio sveikatai, Gvidas nusprendė nedelsdamas tuo pasinaudoti, mat nesitikėjo, kad šis pagerėjimas truks ilgai.

Išėjom pas uošvius gerokai per anksti. Pakeliui priminiau Augustai jos vakarykščius žodžius, esą aš labai sielojąsis dėl šių vestuvių. Ji susigėdo dėl to kvailo įtarimo, o aš ir vėl leidausi postringauti apie savo nekaltumą. Iš tiesų buvau pamiršęs, kad šįvakar įvyks iškilminga priešvestuvinė vakarienė!

Nors buvo kviesti tik saviškiai, senieji Malfenčiai įsigeidė, kad vakarienė būtų kuo prašmatnesnė. Augusta buvo paprašyta padėti sutvarkyti kambarį ir padengti stalą, nes Alberta nė girdėt apie tai nenorėjo. Neseniai kažkokiam konkurse ji gavo premiją už vienaveiksmę komediją ir dabar energingai ėmėsi reformuoti nacionalinį teatrą. Taigi stalą dengėm mudu su Augusta, kambarinė ir Lučianas, vaikinas iš Džovanio kontoros, kuris mokėjo palaikyti tvarką ne tik šeimininko įstaigoje, bet ir jo namuose.

Aš padėjau atnešti ir sustatyti ant stalo gėles.

– Matai, – juokais kalbėjau Augustai, – štai ir aš prisidedu prie jų laimės. Ir jeigu manęs paprašytų pakloti jiems sutuoktuvinę lovą, padaryčiau tai nė nemirktelėjęs!

Paskui užsukom pas jaunuosius. Neseniai grįžę iš kažkokio oficialaus vizito, jie nulindo į svetainės kertę ir, man rodos, prieš mums įeinant bučiavosi. Nuotaka nė persirengti nespėjo ir įraudusi nuo šalčio buvo labai graži.

Matyt, norėdami nuslėpti, kad bučiavosi, jaunavedžiai sakė kalbėję si mokslinėm temom. Tai buvo kvaila ir netgi įžeidu! Gal nenorėjo, kad matytume, kaip jiedu mylisi, arba manė, kad jų bučiniai gali ką nors įskaudinti? Tačiau mano geros nuotaikos jie nesugadino. Gvidas pareiškė, kad Ada netikinti, jog kai kurios širšės savo nuodais paralyžiuojančios daug didesnius vabzdžius ir laikančios juos gyvus ir šviežius palikuonių maistui. Aš žinojau, kad gamtoje iš tiesų esama tokių baisių dalykų, bet dabar nenorėjau Gvidui pritarti.

– Kodėl tai sakai man? Ar tik nemanai, kad aš širšė? – paklausiau juokdamasis.

Palikom jaunavedžius vienus, kad jie galėtų užsiimti malonesniais dalykais. Laikas man slinko taip lėtai, kad nusprendžiau eiti namo ir palaukti vakarienės savo kabinete.

Prieškambary susidūrėm su išeinančiu iš uošvio miegamojo daktaru Paoliu. Šis jaunas gydytojas jau buvo spėjęs išgarsėti ir turėjo gana padorią klientūrą. Buvo baltaplaukis ir skaisčiai rausvo veidelio, lyg koks šešiolikmetis. Bet įdomiausios buvo jo akys, teikiančios rimtumo ir solidumo. Dėl akinių atrodė vyresnis, ir žvilgsniu tarsi švelniai glostydavo daiktus. Šiandien, kai gerai pažįstu ne tik jį, bet ir daktarą S., savo psichoanalitiką, man rodos, kad šis savo žvilgsnį padaro skvarbų tyčia, o daktaras Paolis tiriamai žvelgdavo todėl, kad iš tiesų buvo nepaprastai smalsus. Paolis matė ne tik pacientą, bet ir jo žmoną bei kėdę, ant kurios šis sėdi, ir dar nežinia, kuriam iš jųdviejų pavykdavo geriau ištirti savo ligonius. Uošviui sergant, dažnai apsilankydavau pas Paolį ir prašydavau nesakyti artimiesiems, kad ligonis ilgai netrauks. Atsimenu, kartą jis ilgokai į mane žiūrėjo ir nusišypsojęs tarė:

– Jūs dievinat savo žmoną!

Jis buvo labai pastabus – tuo metu aš iš tiesų dievinau dėl tėvo ligos susigraužusią žmoną, kurią kasdien apgaudinėjau.

Jis sakė, kad šiandien Džovanis jaučiasi geriau negu vakar. Dabar, atšilus orams, jis dėl savo paciento ramus ir mano, kad jaunavedžiai gali nesibaimindami vykti į povestuvinę kelionę. Žinoma, atsargiai pridūrė jis, jei tik nekils nenumatytų komplikacijų. Ši jo prognozė pasitvirtino, nes nenumatytos komplikacijos vis dėlto iškilo.

Atsisveikinant jis prisiminė, kad mes pažįstam tokį Koplerį, pas kurį šiandien buvęs pakviestas į konsiliumą. Jį priveikęs inkstų nepakankamumas. Paolis sakė, kad priepuolis prasidėjo baisiu dantų skausmu. Labai liūdną ligos prognozę jis kaip visada sušvelnino abejone:

– Galbūt ir išsikapstys, jei ištvers iki ryto.

Augustai iš gailesčio akyse sužvilgo ašaros, ir ji ėmė prašyti, kad nedelsdamas aplankyčiau vargšą mūsų bičiulį. Kiek padvejojęs, mielai sutikau, nes į mano sielą staiga įsiveržė Karla. Vargšelė, koks buvau jai griežtas! Juk Kopleriui mirus ji liks vienui viena toje laiptinėje ir jau nebegalės manęs sukompromituoti, nes bus visiškai atkirsta nuo mano pasaulio. Turėjau būtinai pas ją nueiti ir užglaistyti įspūdį, kurį šįryt buvau palikęs netikusiu elgesiu.

Bet pirmiausia apdairiai užsukau pas Koplerį, kad galėčiau Augustai pasakyti jį matęs.

Jau buvau lankęsis kukliame, bet patogiame Koplerio bute Korsija Stadiono gatvėje. Savininkas, išėjęs į pensiją seniokas, užleido jam tris iš penkių kambarių. Duris atidarė šeimininkas, dusulingas storulis raudonomis akimis. Jis neramiai žingsniavo po trumpą tamsų koridorių. Pranešė, kad Koplerio gydytojas neseniai išėjo pasakęs, jog ligoniui prasidėjusi agonija. Senis kalbėjo pašnibždom, tarsi bijodamas sudrumsti mirštančiojo ramybę. Aš irgi pritildžiau balsą. Mums rodos, kad taip turim daryti iš pagarbos mirštančiajam, nors kaži ar paskutines gyvenimo akimirkas jam nebūtų smagiau girdėti skambius, aiškius, gyvenimą primenančius balsus.

Senukas pasakė, kad prie ligonio lovos budi vienuolė. Kupinas pagarbos, kurį laiką pastovėjau prie kambario durų, už kurių, ritmingai kriokuodamas, vargšas Kopleris skaičiavo paskutines gy-

venimo akimirkas. Skardus jo alsavimas susidėjo iš dviejų garsų: lėto, netvirto įkvepiant ir greito iškvepiant. Gal jis skubėjo numirti? Po šių dviejų garsų ėjo pauzė, ir man toptelėjo, kad jai užsitęsus ir prasidės naujas gyvenimas.

Šeimininkas pasiūlė man įeiti į kambarį, bet aš atsisakiau. Per daug mirštančiųjų yra žvelgę į mane priekaištingu žvilgsniu.

Nelaukdamas, kol ta pauzė taps ilgesnė, nuskubėjau pas Karlą. Pasibeldžiau į užrakintas jos kambario duris, bet niekas neatsakė. Kai netekęs kantrybės ėmiau belsti kojomis, už manęs atsidarė kitos durys ir pasigirdo Karlos motinos balsas.

– Kas ten? – paklausė ji, išėjusi į laiptinę.

Kai pagaliau mane pažino krintančioje iš virtuvės gelsvoje šviesoje, pastebėjau, koks skaisčiai įraudęs jos veidas, gaubiamas baltų kaip sniegas plaukų. Karlos nebuvo namie, ir senoji buvo beeinanti jos kambario raktų: tikriausiai manė, kad tik jis tinkamas priimti tokiam garbingam svečiui. Liepęs jai nesijaudinti, įėjau virtuvėn ir atsisėdau ant medinės taburetės. Židiny po puodu degė žiupsnelis anglių. Paprašiau ją nekreipti į mane dėmesio. Ji mane nuramino: verdanti pupeles, kurių pervirti neįmanoma.

Skurdi vakarienė, taisoma šiuose namuose, kuriuos išlaikyti dabar teks man vienam, šiek tiek numalšino mano apmaudą, sukilusį neradus meilužės.

Ponia stovėjo, nors jau kelis kartus siūliau jai atsisėsti. Tada tiesiai pasakiau atėjęs pranešti panelei Karlai liūdnos naujienos: Kopleris gulįs mirties patale.

Senutė suplojo rankomis ir klestelėjo ant taburetės.

– Dievuliau! – sušuko ji. – Kaip dabar gyvensim?

Paskui, atsiminusi, kad Kopleriui vis dėlto blogiau negu joms, pridūrė:

– Vargšas ponas! Jis buvo toks geras!

Jos veidu jau žliaugė ašaros. Tikriausiai nežinojo, kad tą vargšą poną Karla būtų išmetusi pro duris, jeigu jis nebūtų pakubėjęs numirti. Koks santūrumas! Bet tai mane nuramino.

Guodžiau senutę sakydamas, kad tai, ką darė dėl jų Kopleris, dabar darysiu aš. Ji ėmė teisintis, girdi, gailisi ne savęs, juk ap-

linkui tiek daug gerų žmonių, o geradario, kurį ištiko tokia žiauri lemtis.

Senė panoro sužinoti, nuo kokios ligos jis miršta. Pasakodamas apie jo ligą, prisiminiau mūsų su Kopleriu ginčą apie skausmo naudą. Vadinasi, ir jam dantų nervai neištvėrė ir ėmė šauktis pagalbos, nes kažkur per metrą žemiau atsisakė dirbti inkstai. Buvau toks abejingas savo draugui, kurio priešmirtinį kriokimą girdėjau visai neseniai, kad ėmiau šaltai svarstyti jo kadaise pateiktus argumentus. Jei šią valandėlę galėtų mane girdėti, pasakyčiau, kad dabar jam turbūt aišku, kodėl tariamam ligoniui gali skaudėti nervus dėl ligos, esančios už kelių kilometrų nuo jo.

Kadangi su senąja ponia daugiau nebuvo apie ką kalbėtis, sutikau palaukti Karlos kambaryje. Atsiverčiau Garsijos knygą ir bandžiau skaityti, bet dainavimo menas manęs nedomino.

Netrukus vėl atėjo Karlos motina. Ji nerimavo, kodėl Karla taip ilgai nepareina. Girdi, išėjusi pirkti lėkščių, kurių joms verkiant reikia.

Mano kantrybė buvo besibaigianti. Aš piktai paklausiau:

– Jūs sudaužėt lėkštes? Ar negalėtumėt būti atsargesnės?

Šis klausimas padėjo man atsikratyti senės, kuri išėjo bambėdama:

– Tiktai dvi... Aš jas sudaužiau, aš...

Jos žodžiai mane šiek tiek pralinksmino, nes buvau įsitikinęs, kad lėkštės sudaužytos visos aliai vienos, ir sudaužė jas ne senė, o Karla. Vėliau sužinojau, kad Karla su motina elgėsi gana beširdiškai, ir ši klaikiai bijojo kalbėti apie dukters reikalus su globėjais. Kartą per savo naivumą papasakojo Kopleriui, kaip Karlą erzina dainavimo pamokos. Kopleris supyko ant Karlos, ir ši užsipuolė motiną.

Vienu žodžiu, kai žavioji mano meilužė pagaliau grįžo, mylėjausi su ja taip siautulingai, kad ji sužavėta vapėjo:

– O aš dar abejojau, kad mane myli! Visą dieną tik apie tave galvojau ir net norėjau nusižudyti dėl to, kad atsidaviau vyrui, kuris iškart po to buvo man šiurkštus!

Paaiškinau jai, kad kartais man užeina baisūs galvos skausmai. Mane ir vėl apėmė tokia būsena, kad norėjau tekinas bėgti pas

Augustą, ir įstengiau suimti save į rankas tik ėmęs kalbėti apie tuos galvos skausmus. Pamažu nusiraminau, ir mudu kartu, būtent kartu, apverkėm vargšo Koplerio likimą.

Beje, Karlą ne juokais sujaudino žiaurus globėjo galas. Ji net išbalo kalbėdama apie tai.

– Aš save pažįstu, – tarė ji. – Dabar ilgai bijosiu likti viena. Aš jo ir gyvo bijojau!

Ir pirmą kartą nedrąsiai pasiūlė likti pas ją visą naktį. Bet apie tai nė kalbos negalėjo būti: nemaniau čia užtrukti nė pusvalandžio. Tačiau nenorėdamas vargšei mergaitei atskleisti tikrųjų savo jausmų, dėl kurių ir pats gailėjausi, paaiškinau, kad tai neįmanoma, nes, be mūsų, čia dar yra jos motina. Karla paniekinamai vyptelėjo:

– Mes perneštume lovą čia: motina nedrįstų manęs šnipinėti.

Pasakiau turįs eiti į vestuvių pokylį ir dar pamaniau privaląs ją įspėti, kad ir ateity niekada negalėsiu likti visą naktį. Kadangi eidamas čia nusprendžiau būti geras, stengiausi, kad mano balsas skambėtų kuo meiliau, tačiau ir vėl nusileisdamas Karlai ar teikdamas vilties, kad nusileisiu, būčiau ir vėl išdavęs Augustą, o to labai nenorėjau.

Tą akimirką supratau, kad mane su Karla labiausiai sieja pasiryžimas būti jai maloniam ir melas apie mano santykius su Augusta. Tą melą reikėjo pamažu švelninti ir galop pasakyti tiesą. Pradėjau tuojau pat, žinoma, gana atsargiai, nes dar pernelyg gerai prisiminiau savo melo pasekmes. Pasakiau, kad man sunku apgaudinėti žmoną; ši moteris verta didelės pagarbos ir nusipelnė būti labiau mylima, todėl nenorėčiau, kad ji sužinotų apie mano klastą.

Karla mane apkabino.

– Myliu tave būtent tokį, gerą, švelnų, koks pasirodei man pirmą kartą mums susitikus. Pasistengsiu šios vargšelės niekada neįskaudinti.

Man nepatiko, kad Karla pavadino Augustą vargšele, bet buvau jai dėkingas už nuolaidumą. Buvo puiku, kad ji nejaučia neapykantos mano žmonai. Panorau jai atsidėkoti ir ėmiau sukti galvą,

ką čia padovanojus. Staiga man dingtelėjo mintis: Karla irgi gaus savo skalbyklą – leisiu jai nebekviesti dainavimo mokytojo.

Man tai pranešus, Karlą užplūdo tokie audringi jausmai, kad maniau neištversiąs, bet vis dėlto nepasidaviau. Ji pareiškė niekada nemesianti dainavimo, nes vis tiek kiauras dienas dainuojanti, tik savaip. Ir pasiūlė jos pasiklausyti. Bet aš nenorėjau ir gana nemandagiai išbėgau. Įsivaizduoju, kad tą naktį Karla vėl mąstė apie savižudybę, bet paskui niekada nepalikdavau jai laiko apie tai papasakoti.

Aš dar sykį užėjau pas Koplerį, nes turėjau pranešti Augustai paskutines naujienas, kad ji patikėtų, jog visą šį laiką praleidau pas ligonį. Kopleris buvo jau miręs prieš dvi valandas, užmerkė akis iškart man išėjus. Lydimas vis dar matuojančio žingsniais koridoriuką buto šeimininko, įėjau į Koplerio kambarį. Velionis, jau aprengtas, gulėjo ant pliko čiužinio. Rankose laikė kryželį. Šeimininkas šnibždom pasakė, kad visi formalumai jau atlikti ir netrukus ateisianti mirusiojo giminaitė budėti per naktį.

Įsitikinęs, kad mano vargšui draugui suteikta visa, ko jam reikėjo, galėjau išeiti, bet dar keletą minučių užtrukau: norėjau į jį pažiūrėti. Troškau, kad man iš akių ištrykštų bent viena nuoširdi gailesčio ašara dėl šio vargšelio, kuris iš pradžių įnirtingai grūmėsi su liga, o paskui stengėsi su ja susitaikyti. „Baisu, – kalbėjau sau. – Juk jį nužudė liga, nuo kurios yra daugybė vaistų! Tiesiog pasityčiojimas!“ Bet mano akys buvo sausos. Dar niekad sulysęs Koplerio veidas nebuvo toks kupinas jėgos kaip dabar, kai jį sukaustė mirtis. Atrodė tarsi iškaltas iš spalvoto marmuro, ir buvo sunku įsivaizduoti, kad netrukus pavirs trūnėsiais. Kol kas iš šio veido dar dvelkė gyvenimas: jis niekinamai smerkė gal mane, o gal Karlą, nenorėjusią mokytis dainuoti. Staiga krūptelėjau: man pasivaideno, kad velionis sušvokštė. Bet suvokęs, kad tai tik buto šeimininkas sunkiai atsiduso, greit nusiraminau ir toliau kritiškai stebėjau numirėlį.

Šeimininkas palydėjo mane iki durų ir paprašė parekomenduoti, jei kokiam nors mano pažįstamam prireiktų buto.

– Jūs matot, net tokiomis aplinkybėmis aš padariau daug daugiau, negu iš manęs reikalauja pareiga.

Tai sakydamas, jis pirmą kartą pakėlė balsą, ir jame nuskambėjo priekaištas, be jokios abejonės, skirtas vargšui Kopleriui, kuris paliko butą neperspėjęs, kaip derėtų. Skubiai išėjau, pažadėjęs visa, ko jis norėjo.

Pas uošvius atsiradau, kai visi jau sėdosi prie stalo. Paklaustas apie Koplerį, aš, nenorėdamas drumsti šventiškos nuotaikos, pasakiau, kad Kopleris gyvas ir dar esą vilties.

O nuotaika užstalėje man pasirodė gana liūdna. Gal toks įspūdis susidarė todėl, kad prieš vargšą uošvį tebuvo lėkštė sriubos ir stiklinė pieno, kai visi kiti mėgavosi gardžiausiais valgiais. Veikti jam nebuvo ką, todėl tik sėdėjo ir žiūrėjo mums į burną. Pamatęs, kaip ponas Frančeskas godžiai šveičia užkandžius, sumurmėjo:

– Tik pamanykit, dvejais metais už mane vyresnis!

O ponui Frančeskui bemaukiant trečią taurę vyno, tyliai burbtelėjo:

– Jau trečia! Kad jis paspringtų!

Tas linkėjimas nebūtų manęs jaudinęs, jei nebūčiau pats sėdėjęs prie šio stalo ir įsitikinęs, kad to paties linkima ir man. Todėl stengiausi valgyti ir gerti nemačiom. Uošviui įkišus savo ilgą nosį į pieno puodelį ar nusigręžus atsakyti į klausimą, aš skubiai kimšdavau į burną kuo didžiausius kąsnius, gausiai užsigerdamas vynu. Alberta juokais įspėjo Augustą, kad aš per daug geriąs. Žmona pagrasino man pirščiuku. Čia nebuvo nieko bloga, tik mano pastangos valgyti nemačiom nuėjo šuniui ant uodegos. Iki šiol nekreipęs į mane dėmesio, Džovanis su neapykanta dėbtelėjo pro akinių viršų ir tarė:

– Aš niekada nepiktnaudžiavau nei vynu, nei valgiu. Tas, kuris neturi saiko, – ne žmogus, o... – ir kelissyk pakartojo žodį, kuris anaiptol nebuvo komplimentas.

Buvau gerokai išgėręs, ir šis visus prajuokinęs užgaulus žodis sukėlė man labai neprotingą norą atkeršyti. Puoliau uošvį, taikydamas į silpniausią vietą – į jo ligą. Garsiai šūktelėjau, kad žmogumi nevertas vadintis ne tas, kuris daug valgo ir geria, o tas, kuris bailiai laikosi gydytojo nurodymų. Juo dėtas, būčiau savarankiš-

kesnis. Jau vien iš meilės dukrai neleisčiau, kad man trukdytų valgyti ir gerti per jos vestuves.

Džovanis piktai burbtelėjo:

– Norėčiau išvysti tave mano kailyje!

– Ar tau negana matyti mane mano nuosavam kaily? Argi aš mečiau rūkyti?

Pirmą kartą gyvenime man pavyko pasigirti savo silpnybe, o kad mano žodžiai būtų svaresni, demonstratyviai užsirūkiau. Visi ėmė juoktis ir pasakoti ponui Frančeskui apie mano paskutines cigaretes. Bet šioji nebuvo paskutinė, ir aš jaučiausi kupinas jėgų ir kovos įkarščio. Vis dėlto niekas man nepritarė, kai į didelę uošvio stiklinę vandeniui įpyliau vyno. Visi išsigando, kad Džovanis išgers, ir šaukė, kad nedrįstų to daryti, o ponia Malfenti paėmė stiklinę ir pastatė toliau.

– Norėjai mane nugalabyti? – švelniai paklausė Džovanis, smalsiai į mane žiūrėdamas. – Matau, kad vynas tau ne į gera!

Į mano įpiltą vyną jis nekreipė jokio dėmesio.

Jaučiausi nugalėtas ir pažemintas. Norėjau pulti prieš uošvį ant kelių ir prašyti atleidimo. Bet pamanęs, kad ir šis noras atsirado dėl išgerto vyno, nusprendžiau to nedaryti. Prašydamas atleisti, būčiau prisipažinęs esąs kaltas, o vakarienė dar tik prasidėjo, ir kol ji baigsis, rasiu progą kaip nors užglaistyti nevykusius savo juokus. Laiko dar per akis. Juk ne visada žmogus daro taip, kaip jam kužda išgertas vynas. Netgi gerokai įkaušęs aš sugebu analizuoti savo ketinimus ne blogiau kaip blaivia galva ir gauti tą patį rezultatą. Ir kaip man šovė į galvą ta pikta mintis pakenkti uošviui? Supratau tai padaręs todėl, kad pavargau, mirtinai pavargau. Jeigu jie žinotų, kokią dienelę šiandien praleidau, tikrai man atleistų. Aš dukart mylėjausi su moterimi ir dukart šiurkščiai ją palikau, dukart grįžau pas žmoną ir dukart ją išdaviau. Visa laimė, kad tą akimirką, nežinia kodėl, staiga prisiminiau numirėlį, dėl kurio niekaip neįstengiau išspausti ašarų, ir mintis apie moteris dingo iš galvos, antraip tikriausiai būčiau ėmęs kalbėti apie Karlą. Polinkį išpažinti nuodėmes turėjau visada, ypač dabar, kai apsvaigęs nuo vyno jaučiausi kupinas kilniausių jausmų. Ačiū Dievui,

prabilau apie Koplerį. Norėjau, kad visi sužinotų, jog šiandien netekau artimo draugo. Tada jie man tikrai atleis, kad taip bjauriai pasielgiau.

Ir aš garsiai surikau, kad Kopleris mirė, taip, taip, mirė, o tylėjau iki šiol todėl, kad nenorėjau gadinti jiems nuotaikos.Tik pamanykit! Pagaliau mano akys pritvinko ašarų, ir aš nusisukau, kad kiti jų nematytų.

Visi ėmė juoktis, mat niekas manim nepatikėjo. Bet buvau gerokai įkaušęs ir nė nemaniau nusileisti. Nupasakojau, kaip atrodė velionis.

– Guli sustingęs tarsi marmurinė Mikelandželo skulptūra.

Prie stalo įsiviešpatavo tyla. Staiga Gvidas sušuko:

– Na ir ką, dabar jau manai, kad nuotaiką mums gadinti galima?

Pastaba buvo teisinga. Iš tiesų sulaužiau sau pačiam duotą pažadą. Reikėjo šią klaidą ištaisyti. Ir aš iš visos gerklės nusikvatojau:

– Gražiai jus apmoviau! Kopleris gyvas ir jam netgi geriau!

Visi sužiuro į mane nieko nesuprasdami.

– Taip, taip, jam geriau, – pridūriau rimtai.– Jis mane pažino ir netgi nusišypsojo.

Manimi patikėjo, nors piktinosi visi baisiausiai. Džovanis pareiškė, kad jam nieždi rankos sudaužyti man į galvą lėkštę, tik jis bijo, kad staigus mostas nepakenktų sveikatai. Garbės žodis, nežmoniška gadinti šventę tokia naujiena, be to, dar laužta iš piršto. Kitas dalykas, jeigu tai būtų teisybė. Tai gal ją ir pasakyti? Kopleris mirė, ir kai tik liksiu vienas, man iš akių upeliais pasipils ašaros. Jau buvau beieškąs žodžių, bet staiga labai oriai, kaip ir dera didelei poniai, mane pertraukė uošvė:

– Duokim vargšui ligoniui ramybę. Pakalbėsim apie jį rytoj.

Aš iškart paklusau, ir mano mintys ryžtingai paliko velionį: „Sudie! Luktelk, tuoj pas tave grįšiu!“

Prasidėjo tostai. Džovaniui buvo gydytojo leista šia proga išgerti šampano. Jis susikaupęs žiūrėjo į pilamą gėrimą ir nekėlė taurės tol, kol ši nebuvo sklidina. Pasakęs Gvidui su Ada rimtą ir paprastą tostą, jis lėtai iki dugno išlenkė taurę ir, žvairomis į

mane dėbtelėjęs, pridūrė paskutinį gurkšnį išgėręs už mano sveikatą. Tikrai žinojau, kad jo linkėjimas negeras, todėl pakišęs rankas po stalu nukenksminau jį, smilium ir mažyliu parodydamas ragiukus.

Vakaro pabaigą prisimenu gana blankiai. Žinau, kad Augustos iniciatyva prie stalo buvo pasakyta apie mane daug gerų žodžių. Visi mane gyrė kaip pavyzdingą vyrą ir viską atleido. Netgi uošvis tapo man malonesnis. Tiesa, jis pridūrė tikįsis, kad Ados vyras irgi bus geras kaip aš, be to, sumanus komersantas, o svarbiausia – žmogus, kuris... Ir nutilo, ieškodamas tinkamo žodžio. Jo nerado, bet niekas ir nereikalavo, kad jį pasakytų, netgi ponas Francheskas, kuris manęs beveik nepažinojo, nes šįryt matė pirmusyk. Bet aš neįsižeidžiau. Ak, kaip suminkština mūsų sielą jausmas, kad turim išpirkti savo nuodėmę! Su dėkingumu išklausiau įžeidinėjimus, jei tik jie sakomi kartu su maloniais žodžiais, kurių nenusipelniau. O nuo vyno ir nuovargio padrikos, bet labai aiškios mintys audė nuostabų gero vyro paveikslą: vyro, netapusio blogesniu dėl to, kad apgaudinėja žmoną. Svarbiausia būti geram, o visa kita nesvarbu. Ir aš pasiunčiau Augustai oro bučinį, į kurį ji atsakė dėkingai šypsodama.

Buvau girtas, o jie privertė mane pakelti tostą, mat norėjo pasijuokti. Staiga man pasirodė, kad jei dabar viešai pareikšiu savo gerus ketinimus, išsispręs visos problemos, ir aš sutikau. Ne todėl, kad būčiau savimi abejojęs, kadangi jaučiausi būtent toks, kokį čia mane pavaizdavo, bet išsakydamas savo ketinimus prie žmonių, kurie juos tarsi patvirtino, būčiau tapęs dar geresnis.

Todėl kalbėjau tik apie save ir Augustą. Per pastarąsias dvi dienas aš antrą kartą melavau apie savo vedybas. Pirmą kartą melavau Karlai: nesakiau, kad myliu žmoną; čia melavau kitaip: nutylėjau, kad mano vedybų istorijoje didelį vaidmenį suvaidino Ada su Alberta. Kalbėjau apie dvejones, pagrobusias iš manęs daug laimingų dienų. Paskui iš mandagumo paminėjau, kad dvejojo ir Augusta. Bet ji, nuoširdžiai juokdamasi, paneigė mano žodžius.

Nelabai susigaudydamas, ką kalbu, papasakojau, kaip išvykom į povestuvinę kelionę ir mylėdavomės visuose Italijos muziejuo-

se. Taip įsismaginau meluoti, kad šią pramanytą detalę pridūriau, matyt, dėl gražumo. Ir dar sakoma, kad vyne slypi tiesa!

Augusta antrąsyk nutraukė mane, sudėliojo viską į savo vietas ir paaiškino, kad muziejų tyčia vengdavome, nes aš keldavau pavojų meno šedevrams. Ji nesuprato, kad taip kalbėdama paneigė ne vien šią pramanytą detalę! Jei prie stalo būtų buvęs atidus stebėtojas, jis iškart būtų supratęs, kas tai per meilė, jeigu jai atsidėdavom labiausiai netinkamose vietose.

Aš vėl pradėjau ilgą, padriką monologą, pasakojau, kaip grįžę namo pertvarkėm kambarius, padarėm šį, padarėm tą ir netgi skalbyklą įsirengėm.

Juokdamasi Augusta dar sykį mane pertraukė:

– Klausyk, man rodos, tai ne mūsų, o Ados su Gvidu šventė! Kalbėk apie juos!

Visi triukšmingai jai pritarė. Aš irgi ėmiau juoktis ir pažymėjau, kad mano dėka čia iš tikrųjų pasidarė linksma, kaip ir turi būti tokia proga. Daugiau ką nors pasakyti nesugebėjau. Man rodės, kad kalbu jau kiauras valandas. Ir aš tiesiog išmaukiau vieną po kitos kelias taures vyno.

– Šitą geriu už Adą! – Ir ištiesiau kaklą norėdamas pažiūrėti, ar ji nerodo ragiukų pastalėj.

– O šitą geriu už Gvidą! – Ir išlenkęs taurę pridūriau: – Iš visos širdies! Visai užmiršau, kad tai pasakyti derėjo ir geriant už Ados sveikatą.

– O šitą – už jūsų vyresnįjį sūnų!

Ir būčiau išgėręs dar daug taurių, jei man nebūtų sutrukdę. Už nekaltus vaikelius būčiau išmaukęs visą ant stalo stovintį vyną.

Kas dėjosi paskui, skęsta dar tirštesniam ūke. Aiškiai prisimenu tik vieną dalyką: labai stengiausi neatrodyti girtas. Stovėjau tiesiai ir kalbėjau mažai. Nepasitikėjau pačiu savimi ir prieš ištardamas žodį gerai jį apgalvodavau. Nors pokalbis prie stalo buvo pačiam įkarštyje, aš jame nedalyvavau, kadangi nespėdavau laiku išsiaiškinti drumstų savo minčių. Panorau pats pradėti kalbą ir tariau uošviui:

– Ar girdėjot? Sako, kad *Extérieur* nukrito dar dviem punktais.

Tai, ką pasakiau, su manimi visai nebuvo susiję, tiesiog girdėjau taip kalbant biržoje ir įsigeidžiau užvesti su uošviu šneką apie rimtus dalykus, kurie paprastai girtam nerūpi. Bet uošviui ši žinia, matyt, buvo svarbi, nes išvadino mane varnu ir liepė nekranksėti. Taigi ir vėl prašoviau pro šikšnelę.

Tada prikibau prie šalia sėdinčios Albertos. Kalbėjomės apie meilę. Ją domino teorija, o manęs tuo metu nedomino praktika. Todėl buvo malonu šnekučiuotis. Ji paklausė mano nuomonės, ir aš iškart pateikiau išvadą iš šiandieninės patirties. Moteris – tai daiktas, kurio kaina keičiasi daug greičiau, negu prekių kainos biržoje. Alberta neteisingai mane suprato – pamanė, kad turiu galvoje tai, kas visiems žinoma: moters kaina keičiasi kartu su jos amžiumi. Tada paaiškinau suprantamiau: ta pati moteris gali labai brangiai kainuoti rytą, nieko nekainuoti vidurdienį, dukart pabrangti vakare, o naktį jos kaina gali būti netgi neigiama. Paaiškinau, kas yra neigiama kaina: tai tokia moters kaina, kai vyras ima skaičiuoti, kiek nebūtų gaila sumokėti, kad tik ji būtų nuo jo kuo toliau.

Vargšė pjesių rašytoja su šia teorija nesutiko, o aš, prisiminęs, kaip šiandien kito Augustos ir Karlos kaina, buvau tikras, kad ji teisinga. Bandžiau jai paaiškinti, bet vynas taip sujaukė mintis, kad visai nusišnekėjau.

– Klausyk, – tariau aš, – sakykim, tavo kainą dabar galima išreikšti dydžiu X, bet jeigu leisi man prisiglausti prie tavo kojytės, tavo kaina iškart šoktels dvigubai.

Kaip sakiau, taip ir padariau.

Skaisčiai išraudusi, Alberta atitraukė koją ir stengdamasi pasirodyti sąmojinga tarė:

– Tai jau ne teorija, o praktika! Aš pasiskųsiu Augustai!

Turiu prisipažinti, kad ir man šis prisilietimas pasirodė anaiptol ne sausa teorija, bet nutaisęs nekalčiausią veidą vis tiek sušukau:

– Tai grynų gryniausia teorija, ir labai blogai, jei tau atrodo kitaip!

Vyno sukeltos fantazijos yra ne kas kita, kaip tikri įvykiai.

Mudu su Alberta ilgai negalėjom pamiršti, kaip tada prisiliečiau prie jos kūno ir pasakiau, jog man tai malonu. Žodžiai sustiprino veiksmą, o veiksmas – žodžius. Kol ištekėjo, mane sutikusi visada šypsodavosi ir rausdavo, o paskui rausdavo ir pykdavo. Tokios jau moterys. Kiekvieną dieną jos vis kitaip aiškina praeitį. Tikriausiai jų gyvenimas nenuobodus! O aš tą savo poelgį aiškinau visada vienodai: aš tuomet tarsi pavogiau kažkokį maloniai kvepiantį daikčiuką, ir Alberta pati kalta, kad iš pradžių vis stengdavausi tą įvykį jai priminti, o vėliau būčiau daug atidavęs, kad tik ji visa tai pamirštų.

Atsimenu, prieš išeinant atsitiko dar vienas, daug rimtesnis dalykas. Trumpą valandėlę likom su Ada vieni. Džovanis jau seniai buvo atsiguląs, o kiti atsisveikino su ponu Frančesku, kuris, Gvido lydimas, grįžo nakvoti į viešbutį. Žiūrėjau į Adą, apsitaisiusią nėriniais, nuogomis rankomis, nuogais pečiais, ir ilgai ilgai tylėjau. Labai norėjau kažką jai pasakyti, bet pagalvojęs atmesdavau kiekvieną į galvą atėjusį žodį. Atsimenu, ilgai svarsčiau, ar galėčiau pasakyti taip: „Kaip džiaugiuosi, kad pagaliau išteki, ir ne už bet ko, o už geriausio mano draugo Gvido. Dabar tikrai tarp mūsų viskas bus baigta“. Norėjau sumeluoti: juk ir taip visi žinojo, kad tarp mūsų jau keli mėnesiai viskas baigta, bet man rodės, jog šis melas būtų pats gražiausias komplimentas, ir neabejojau, kad taip apsirengusi moteris jo prašyte prašosi. Tačiau, ilgokai pagalvojęs, nieko taip ir nepasakiau. Neištariau šių žodžių, nes vyno jūroj, kurioj skendau, pagaliau sugriebiau plūduriuojantį lentgalį. Man toptelėjo, jog neturiu rizikuoti Augustos meile vien kad suteikčiau malonumą Adai, kuri manęs visai nemyli. Bet kol mano sielą draskė abejonės, ir vėliau, kai vijau šalin sugalvotus žodžius, žiūrėjau į Adą taip įdėmiai, kad neištvėrusi ji atsistojo ir išėjo, baimingai dairydamasi pro petį ir galbūt tramdydama norą nuo manęs bėgte bėgti.

Savo žvilgsnį prisimenam kaip ir žodžius, o gal dar geriau. Žvilgsnis stipresnis už žodį, nes visam žodyne nėra tokio, kuris galėtų išrengti moterį. Dabar žinau, kad tas mano žvilgsnis iškreipė į galvą atėjusių žodžių prasmę, juos supaprastino. Per Ados akis jis

stengėsi įsiskverbti už drabužių, o gal net už odos. Jis sakyte sakė: „Ar nenorėtum su manim pasimylėti?“ Vynas – labai pavojingas dalykas, nes išplukdo į paviršių anaiptol ne tiesą. Jo prisigėręs žmogus leidžiasi kalbėti apie tai, kas praėjo, kas jau pamiršta, o ne apie tai, kuo gyvena dabar. Vynas kaprizingai išvelka iš užmaršties menkutes mūsų idėjas, kuriomis kadaise gyvenom ir didžiavomės. Jis nekreipia dėmesio į tai, kas mūsų širdy seniai išbraukta, ir garsiai skaito viską, ką tik gali įskaityti. O juk širdis – ne vekselis, kurį galima išmesti išbraukus klaidingą įrašą. Joje surašyta visa mūsų praeitis, ir vynas garsiai apie ją pasakoja, nekreipdamas dėmesio į gyvenimo vėliau įrašytus taisymus.

Susirengę su Augusta namo, išsikvietėm ekipažą. Mums atsidūrus tamsoje, laikiau savo pareiga žmoną apkabinti ir pabučiuoti, nes tokiomis aplinkybėmis visuomet taip darydavom, ir baiminausi, kad dabar pasielgus kitaip ji gali pamanyti, jog mūsų santykiuose kažkas pasikeitė. „Niekas nepasikeitė!“ – šaukė vynas. Ji ištekėjo už Dzeno Kozinio ir štai, prašom, jis šalia, toks kaip anksčiau. Ir visai nesvarbu, kad šiandien jis turi kitų moterų: pataikaudamas man, vynas padvigubino jų skaičių, pridėdamas lyg Adą, lyg Albertą – pats gerai nežinau.

Atsimenu, kad jau migdamas staiga išvydau mirusio Koplerio veidą. Jis tarsi reikalavo atiduoti tai, ką buvau jam žadėjęs, tai yra ašaras, kurių iki šiol neišspaudžiau. Bet ir vėl jų negavo, nes greit užmigau. Tiesa, dar spėjau vaiduoklį atsiprašyti: „Pakentėk truputėlį. Greit grįšiu“. Bet taip ir negrįžau pas jį, nė į laidotuves nenuėjau. Namie buvo tiek darbų, be to, turėjau reikalų dar ir kontoroj, tad laiko Kopleriui nebeliko. Kartais apie jį pakalbėdavom, bet tik juokais, prisiminę, kaip įkaušęs jį keliskart numarinau ir vėl prikėliau. Mūsų šeimoje jis netgi tapo priežodžiu: laikraščiams išspausdinus skelbimą apie kieno nors mirtį, o paskui, kaip dažnai atsitinka, jį paneigus, sakydavom: „Kaip vargšas Kopleris“.

Rytą pabudau truputį skaudama galva. Šiek tiek maudė šoną, matyt, todėl, kad prisigėręs skausmo nejaučiau ir jį visai pamiršau. Bet liūdna nebuvo. Nuotaika dar labiau pasitaisė Augustai

pasakius, jog vakarienė buvo pakenčiama tik mano dėka: kol manęs nebuvo, jai rodės, kad tai ne vestuvių pokylis, o šermenys. Taigi dėl savo elgesio galėjau nesigėdyti. Kaip sužinojau vėliau, vieno dalyko Augusta man vis dėlto neatleido: to įžūlaus žvilgsnio į Adą.

Vakare mums vėl susitikus, Ada baugščiai padavė man ranką, net truputį sunerimau. Galbūt sąžinę jai slėgė labai jau nemandagus vakarykštis pabėgimas. Bet ir mano žvilgsnis buvo anaiptol ne iš maloniųjų. Puikiai atsimenu, kaip spiginau į ją akis, ir supratau, kad tokį žvilgsnį užmiršti nelengva. Todėl šįvakar turėjau elgtis su ja kaip tikras brolis.

Kai persigėrus kitą dieną skauda galvą, geriausias vaistas – išgerti vėl. Taigi ir aš taisyti sveikatos patraukiau pas Karlą. Žengiau pas ją vedamas troškimo gyventi intensyviau, to paties troškimo, kuris stumia žmogų svaigintis alkoholiu, be to, svajojau patirti pas ją kitokią gyvenimo pilnatvę, negu buvau patyręs vakar. Ėjau su neaiškiais, bet kuo geriausiais ketinimais. Žinojau, kad nepajėgsiu su ja išsiskirti staiga, bet juk šį didžiai dorovingą veiksmą galėjau atlikti pamažu. Kol kas pasakosiu jai apie Augustą. Vieną dieną ji pati supras, kaip myliu savo žmoną. Ir visai nenustebs. Kišenėje turėjau naują voką su pinigais: dėl visa ko.

Atėjus pas Karlą, po ketvirčio valandos ji drėbė priekaištą, kuris ilgai aidėjo man ausyse, nes buvo teisingas: „Koks tu nemandagus!“ Nežinau, ar buvau nemandagus kaip tik tada. Pradėjau kalbėti apie žmoną, ir pagyrimus Augustai Karla suprato kaip priekaištus sau.

Ji irgi man įgėlė. Kad netylėčiau, ėmiau pasakoti, koks nuobodus buvo vakarykštis pokylis ir kaip nusišnekėjau keldamas tostą. Karla įterpė:

– Jei iš tiesų mylėtum žmoną, nebūtum nusišnekėjęs prie jos tėvo stalo.

Ir pabučiavo mane tarsi dėkodama už tai, kad nepakankamai myliu žmoną.

Tuo tarpu pas Karlą atvedęs noras gyventi intensyviau ūmai stumtelėjo mane atgal pas Augustą – vienintelį žmogų, kuriam

galėjau kalbėti apie meilę. Ar taisydamas sveikatą aš vyno padauginau ar tiesiog užsimaniau kitokio vyno, bet tą dieną elgiausi su Karla galantiškai ir jausdamas jai didelę simpatiją, kurios, kaip sužinojau vėliau, vargšė mergaitė tikrai buvo nusipelniusi. Ji kelis kartus siūlėsi padainuoti dainelę, nes norėjo išgirsti mano nuomonę. Bet aš nė girdėt nenorėjau apie jokią dainelę, netgi dainuojamą kuo naiviausiai. Pasakiau, kad jeigu jau metė mokslus, tai nė dainuot neverta.

Mano žodžiai ją labai užgavo. Ji atsisėdo šalia manęs ir norėdama paslėpti ašaras įsmeigė akis į padėtas ant kelių rankas. Paskui ir vėl papriekaištavo:

– Jeigu tu toks nemandagus su manim, įsivaizduoju, koks turėtum būti su ta, kurios nemyli!

Esu geros širdies, tad sugraudintas Karlos ašarų paprašiau, kad galingu savo balsu ji suplėšytų man ausų būgnelius. Dabar ji ėmė spyriotis, ir aš net pagrasinau išeisiąs, jei nesuteiksianti man šio malonumo. Turiu prisipažinti, buvau benudžiungąs, kad bent laikinai atgausiu laisvę, bet išgirdusi grasinimą vargšė mano vergė atsistojo ir nuleidusi akis nuėjo prie fortepijono. Keletą sekundžių ji kaupėsi, paskui, tarsi nuskaidrindama sielą, brūkštelėjo ranka sau per veidą. Nuostabu, kaip greit ją pakeitė šis paprastas gestas: jos veide skausmo dabar neliko nė šešėlio.

Turiu pasakyti, buvau apstulbintas. Karla nešaukė visa gerkle, o dainavo savo dainelę paprastai, tarsi ją pasakodama. Kaip sužinojau vėliau, rėkti jai liepdavo mokytojas, ir tik su juo išsiskyrusi ėmė dainuoti normaliu balsu. Toji Triesto dainelė –

Kol dar jauni, aistringi,
Mylėkimės karštai
Ir būkime laimingi,
Nes viskas greit praeis, –

yra tarsi trumputis apsakymas ar išpažintis. Karlos akys spindėjo, o žvilgsnis buvo iškalbingesnis už žodžius. Dėl ausų būgnelių galėjau nesibaiminti, todėl, nustebęs ir sužavėtas, prisiartinau prie

dainininkės. Atsisėdau šalia, ir ji dainavo dainelę man vienam, vylingai prisimerkdama, kai skaidriu, tyru balsu sakė, kad jaunystė trokšta meilės ir laisvės.

Pirmą kartą kaip reikiant įsižiūrėjau į Karlos veidelį: tobulas ovalas, gilios akiduobės su grakščiai išlenktais antakiais, dailūs apvalūs skruostai ir sniego baltumo oda, ypač dabar, kai ant jos nekrito nė menkiausias šešėlis, nes buvo atsisukusi į šviesą ir mane. Tos švelnios linijos ir tarsi permatoma oda, puikiai slepianti smulkutes kraujagysles, maldavo meilės ir globos.

Buvau pasiruošęs be išlygų teikti jai ir meilę, ir globą, nors šią akimirką užvis labiausiai norėjau grįžti pas Augustą: juk Karla prašė tik tėviškos meilės, kurią galėjau duoti nesulaužydamas ištikimybės. Nuostabu! Buvau su Karla, dariau tai, ko prašė jos ovalus veidelis, ir nenutolau nuo Augustos! Mano jausmas Karlai tapo dvasingesnis. Nuo tos dienos, kai tik norėdavau pasijusti doras ir tyras, man nebereikėdavo nuo jos bėgti – pakeisdavau pokalbio temą ir kuo ramiausiai pasilikdavau.

Ar tapau toks švelnus todėl, kad atskleidžiau ovalaus veidelio dailumą ir muzikinį Karlos talentą? Nes ji tikrai buvo talentinga! Ta keista triestiečių dainelė baigiasi posmu, kuriame mergaitė skundžiasi, kad dabar ji sena, negraži ir nori tik mirti. Karla šias skurdžias eiles praturtino, įliedama vilionės ir džiaugsmo. Ir šiam posmely girdėjau nebe senutę, o jauną mergaitę, kuri tik dedasi sena, kad galėtų lengviau apginti savo teises.

Baigusi dainuoti ir išvydusi, koks aš sužavėtas, Karla irgi pirmąkart pajuto man ne vien potraukį, bet ir švelnumą. Ji suprato, kad ši dainelė patiko man labiau negu dainavimas, kurio mokė ją mokytojas.

– Gaila, – pridūrė ji liūdnai, – kad norint iš to gyventi, reikia dainuoti kafešantanuose.

Aš nesunkiai ją įtikinau, kad taip nėra. Pasaulyje esama daug garsių artistų, kurie dainas ne dainuoja, o pasakoja.

Ji panoro sužinoti jų pavardes ir buvo laiminga, kad jos menas gali būti toks rimtas.

– Aš žinau, – naiviai pridūrė ji, – kad šis menas daug sunkesnis už tą, kurio buvau mokoma: ten pakako šaukti iš visos gerklės.

Aš šyptelėjau ir nesiginčijau. Šis menas iš tiesų buvo nelengvas, ir Karla tai žinojo, nes tai buvo vienintelis dalykas, kurį ji sugebėjo atlikti. Ji mokėsi šios dainelės labai ilgai. Kartojo ją begalę sykių, taisydama kiekvieno žodžio, kiekvienos gaidos intonaciją. Dabar mokėsi kitos, ir ją ketino padainuoti tik po kelių savaičių. Kol kas nenorėjo jos rodyti.

Tame kambaryje, kur iki tol buvo tik barniai ir skandalai, dabar išgyvenom nuostabias akimirkas. Prieš Karlą skleidėsi karjera, kuri galėjo mane nuo jos išvaduoti. Kaip tik apie tokią Karlos karjerą svajojo Kopleris! Pasiūliau jai susirasti mokytoją. Iš pradžių ji išsigando šio žodžio, bet aš lengvai ją įkalbėjau, girdi, tegul tik pabandanti, o jeigu pamokos būsiančios nuobodžios ir nenaudingos, galėsianti mokytoją atleisti.

Tą dieną man buvo gera ir su Augusta. Sieloje ramu, lyg būčiau grįžęs ne iš Karlos, o iš paprasto pasivaikščiojimo, – tikriausiai taip jausdavosi Kopleris, kai išeidavo iš Karlos namų nesupykęs. Nuotaika buvo palaiminga, tarsi po ilgos kelionės pasiekus oazę. Ir man, ir mano sveikatai būtų buvę labai blogai, jei per laiką, kurį leidau su Karla, būčiau nuolat be reikalo jaudinęsis. Nuo tos dienos, tarsi veikiama nuostabaus grožio, mano būtis tapo ramesnė. Tik retkarčiais ją sudrumsdavo trumpos pertraukėlės, būtinos mano meilei paįvairinti. Kiekvienąsyk apsilankydamas pas Karlą išduodavau Augustą, bet greit viską pamiršdavau, nes jaučiausi sveikas ir kupinas geriausių ketinimų. O ir geri ketinimai nebebuvo tokie šiurkštūs ir užgaulūs kaip tada, kai vos tvardydavausi nepasakęs Karlai, kad nebenoriu jos matyti. Dabar buvau švelnus ir rūpinausi ja kaip tikras tėvas: vėl pradėjau galvoti apie jos karjerą. Kasdien moterį mesti, o kitą dieną pas ją grįžti, – vargšė mano širdis nebūtų to ištvėrusi. Dabar Karla visuomet buvo mano valioje, ir galėjau ją pakreipti į vieną ar į kitą pusę.

Ilgą laiką mano geri ketinimai nebuvo tokie tvirti, kad stačia galva pulčiau ieškoti Karlai mokytojo. Man patiko apie tai galvoti ir sėdėti nė piršto nejudinant. Bet vieną dieną Augusta prisipažino laukianti kūdikio, ir mano geras ketinimas akimirksniu taip išaugo, kad Karla tuoj pat gavo mokytoją.

Aš taip ilgai delsiau dar ir todėl, kad mačiau, jog Karla ir be mokytojo kuo sėkmingiausiai mokosi dainuoti. Kiekvieną savaitę ji padainuodavo man vis naują dainelę, kruopščiai išmokusi ir žodžius, ir melodiją. Galbūt kai kurias gaidas ir reikėjo truputį pašlifuoti, bet laikui bėgant tai būtų įvykę savaime. Kad Karla tikra menininkė, mačiau iš to, kaip ji tobulina savo daineles, nepamiršdama nė menkiausios smulkmenos, kurią pavyko išmokti. Dažnai prašydavau padainuoti pirmąją dainelę ir kaskart rasdavau joje kažką nauja ir įdomu. Turint omeny jos menką muzikinį išprusimą, buvo tiesiog nuostabu, kad stengdamasi padainuoti kuo išraiškingiau ji niekuomet neiškrypdavo iš tono ir neprarasdavo saiko. Kaip tikra menininkė, ji statinio neardydavo, tik kasdien pridėdavo prie jo po akmenėlį. Nors ir kitaip interpretuojama, dainelė sukeldavo tuos pačius jausmus. Prieš dainuodama Karla visuomet perbraukdavo ranka per veidą, ir tą akies mirksnį, kol delnas dengdavo akis, ji tarsi visa pasinerdavo į jos laukiantį mažytį spektaklį. Anaiptol ne visada vaikiškai naivų. Dainuodama su ironija

Rozina gimė lūšnelėje mažoj –

ji tarsi grasino, bet nepiktai. Ji tai puikiausiai žinanti, nes tokie dalykai nutinką kiekvieną dieną. Nors pati Karla manė kitaip, rezultatas visada būdavo toks pat.

– Rozinai jaučiu didelę simpatiją, antraip šios dainelės nevertėtų dainuoti, – kalbėjo ji.

Retkarčiais Karla nesąmoningai pakurstydavo mano meilę Augustai ir sąžinės graužimą. Taip atsitikdavo jai mėginant išjudinti tvirtą mano žmonos poziciją. Ji mane nuolat kalbindavo likti pas ją visą naktį. Girdi, kol mudu nepraleisim kartu nakties, nebūsim vienas kitam kaip reikiant artimi. Stengdamasis būti jai kuo meilesnis, nesakiau nei taip, nei ne, bet žinojau, kad tai neįmanoma, nes praleidęs pas ją naktį rytą rasčiau Augustą dar iš vakaro belaukiančią manęs prie lango. Antra vertus, tai būtų dar viena išdavystė. Kartais, kai apimtas geismo skubėdavau pas Karlą, būdavau

linkęs sutikti su jos prašymu, bet po to man iškart tapdavo aišku, kad taip daryti ne tik nedera, bet ir neįmanoma. Ir aš ilgai negalėjau nei patenkinti jos prašymo, nei ryžtingai atmesti. Vienu žodžiu, buvom lyg ir susitarę, kad anksčiau ar vėliau kurią nors naktį praleisim kartu. Juoba kad atsirado sąlygos: aš vis dėlto įkalbėjau moteris išsiskirti su nuomininkais, gyvenančiais per jų buto vidurį, ir dabar Karla turėjo savo miegamąjį.

Netrukus po Gvido vestuvių mano uošvį ištiko krizė, greitai nuvariusi jį į kapus, ir aš neatsargiai prasitariau Karlai, kad Augusta ketinanti budėti prie tėvo lovos ištisą naktį, nes norinti pavaduoti motiną. Dabar išsisukti nebegalėjau: Karla pareikalavo, kad praleisčiau su ja tą sunkią mano žmonai naktį. Neišdrįsau pasipriešinti jos įgeidžiui ir nenorom sutikau.

Šiai aukai ruošiausi iš anksto. Rytą buvau namie, o vakare, kupinas geismo, bėgau pas Karlą tikindamas save, kad apgaudinėti žmoną tada, kai ji kenčia visai dėl kitko, – vaikiška, ir tiek. Todėl ėmiau netgi nekantrauti, kai vargšė Augusta, aiškindama, kur kas parengta vakarienei, miegui ir rytinei kavai, trukdė man išeiti.

Karla priėmė mane savo kambaryje. Netrukus ta, kuri buvo jos motina ir tarnaitė, patiekė mums skanią vakarienę, o aš pridėjau prie jos atsineštus saldumynus. Kai senoji grįžo nukraustyti stalo, aš labiausiai norėjau kuo greičiau gulti į lovą, tačiau buvo dar anksti, ir Karla įsigeidė man padainuoti. Ji išdainavo visą savo repertuarą, ir tai buvo geriausia vakaro dalis, mat nerimas, apėmęs mane laukiant meilužės, tik sustiprino malonumą, su kuriuo visada klausydavausi jos dainelių.

– Publika eitų iš galvos dėl tavęs ir užverstų sceną gėlėmis, – tariau aš, pamiršęs, kad neįmanoma perduoti publikai mane apėmusios nuotaikos.

Pagaliau mudu atsigulėm mažam kukliam kambarėly, panašiam į atitvertą koridoriaus galą. Miego dar nenorėjau, o jei ir būčiau norėjęs, vis tiek nebūčiau užmigęs tokioj ankštybėj.

Paskui Karlą tyliai pašaukė motina. Ji išėjo, pridarė už savęs duris, ir aš išgirdau, kaip ji nekantriai motiną klausia, ko ši norinti. Senoji ėmė nedrąsiai kažką lementi, ir Karla, prieš užtrenkdama jai prieš nosį duris, suriko:

– Palik mane ramybėje! Sakiau, kad šiąnakt miegosiu čia!

Taip sužinojau, kad Karla iš baimės miegodavo kaip miegojusi vienam kambary su motina, o ta lova, kurioj dabar buvom atsigulę, stovėdavo tuščia. Vadinasi, tik bijodama naktį likti viena ji privertė mane iškrėsti Augustai šią kiaulystę. Šelmiškai šypsodama ji prisipažino, kad su manim jaučiasi saugesnė nei su motina. Man buvo visai nejuokinga, ir aš pagalvojau apie tą vienišą lovą, prigludusią prie jos kambario sienos. Anksčiau jos niekada nemačiau. Man širdį gnybtelėjo pavydas! Tada ėmiau jai priekaištauti, kam taip piktai kalbėjusi su motina. Tai ne Augusta, palikusi mane vieną ir nuskubėjusi slaugyti tėvo! Aš pats nuolankiai kenčiau tėvo kaprizus, ir mane labai erzino vaikų nepagarba savo gimdytojams.

Bet Karla nepastebėjo nei mano pavydo, nei susierzinimo. Pavydą užgniaužiau prisiminęs, kad neturiu teisės pavyduliauti, jei tik ir svajoju, kad kas nors paveržtų iš manęs meilužę. Ir nors mano pasipiktinimas dar labiau išaugo dėl tų pačių priežasčių, kurios sukėlė pavydą, nebuvo jokios prasmės rodyti jį vargšei mergaitei, jeigu puoselėjau mintį ją mesti. Dabar man reikėjo tik kuo greičiau bėgti iš šio kambariūkščio, kuriame tebuvo koks kubinis metras oro, beje, karšto ir tvankaus.

Tiksliai neatsimenu, kokią dingstį sugalvojau, kad kuo greičiau išeičiau. Ėmiau skubiai rengtis. Kalbėjau kažką apie raktą, kurį neva pamiršau atiduoti žmonai, ir jei ji netikėtai grįžtų, negalėtų įeiti į namus. Ištraukęs jį iš kišenės, kur visada nešiojausi, parodžiau Karlai. Ji net nebandė manęs sulaikyti ir apsirengusi pašvietė man kelią iki pat laukujų durų. Man pasirodė, kad laiptinės prieblandoje Karla pervėrė mane tiriamu žvilgsniu. Aš net sunerimau: gal ji ką nors nutuokia? Nors kaži, juk aš puikiai moku vaidinti. Tarsi dėkodamas, kad leidžia man išeiti, aš vis bučiavau ją į skruostą, apsimesdamas, jog vis dar esu kupinas mane čia atvedusio entuziazmo. Nė kiek neabejojau, kad ji patikėjo. Neseniai, apimta meilės įkarščio, Karla pareiškė, kad tėvų man duotas vardas Dzenas negražus ir netinka tokiam žmogui kaip aš. Ji norėtų, kad mano vardas būtų Darijas. Tada, atsisveikindama tamsioje laiptinėje, taip mane ir pavadino. Pradariusi duris ir išvydusi audros

debesį, pasisiūlė atnešti savo skėtį. Bet aš tikrai nebegalėjau daugiau su ja pasilikti ir skubiai nuėjau gniauždamas raktą ir beveik tikėdamas, kad jis iš tiesų Augustos.

Tamsoje skendintį miestą retkarčiais nuplieksdavo akinami žaibų blyksniai. Kažkur iš labai toli sklido griaustinio grumėjimas. Oras buvo tirštas ir tvankus kaip Karlos kambarėlyje. Net reti stambūs lietaus lašai buvo šilti. Jaučiau, kad tuoj prasidės audra, ir leidausi bėgti. Laimė, Stadiono gatvėje vienos durys buvo dar atviros ir apšviestos. Vos spėjau šmurkštelti vidun, prapliupo liūtis. Lietaus šniokštimą nustelbė pašėlęs vėjo gūsis, ir visai arti trenkė perkūnas. Krūptelėjau. Tai būtų gražu, jei čia mane dabar nutrenktų! Dar gerai, kad Augusta laiko mane keistuoliu, galinčiu bastytis po miestą iki vėlios nakties; tik taip ir būtų galima viską paaiškinti.

Išstovėjau tam priedury ilgiau kaip valandą. Vis rodės, kad audra rimsta, bet ji vėl imdavo šėlti, tik kitaip. Galop pasipylė kruša.

Atėjo kiemsargis, ir aš daviau jam keletą soldų, kad neskubėtų uždaryti durų. Paskui įbėgo kažkoks baltai apsirengęs ir kiaurai permirkęs ponas. Senas, liesas, mažutis. Daugiau niekada jo nemačiau, bet visam laikui įsiminiau degančias juodas akis ir trykštančią energija figūrėlę. Buvo šlapias ir keikėsi kaip vežikas.

Aš mėgstu kalbėtis su nepažįstamais žmonėmis. Su jais jaučiuosi sveikas ir ramus. Man tai geriausias poilsis. Tik turiu stengtis nešlubuoti, ir tada viskas puiku.

Kai audra pagaliau nurimo, patraukiau ne namo, o pas uošvį. Man rodės, kad šią valandėlę turiu būti su žmona ir didžiuotis, kad atsiliepiau į nebylų jos šauksmą.

Uošvis miegojo, ir Augusta, kuriai padėjo slaugė, galėjo pabūti su manim. Aš gerai padaręs ateidamas, kalbėjo ji, ir apkabinusi mane pravirko. Ji matė, kaip baisiai kankinasi tėvas.

Augusta pastebėjo, kad aš peršlapęs. Pasodinusi į krėslą, aptūlojo mane paklodėmis ir pati įsitaisė šalia. Buvau labai pavargęs ir net tą trumpą valandėlę, kol ji sėdėjo greta, grūmiausi su miegu. Jaučiausi nekaltas kaip angelas: juk likau jai ištikimas, nors galėjau visą naktį praleisti su meiluže. Mano nekaltumas buvo toks puikus, kad įsigeidžiau jį padidinti atlikdamas savotišką išpažintį.

Sakiau, kad jaučiuosi silpnas ir nusikaltęs, bet kai žvilgtelėjusi į mane Augusta paklausė, ką tai reiškia, iškart įtraukiau galvą į kiautą ir nuklydęs į filosofiją ėmiau skiesti, esą kaltės jausmas lydi kiekvieną mano mintį, kiekvieną atodūsį.

– Kaltės jausmas lydi kiekvieną tikintį žmogų, – tarė Augusta. – Galbūt Dievas taip mus baudžia už tas nuodėmes, kurių nė patys nežinom!

Šie žodžiai labai tiko prie ašarų, kurias Augusta nesiliovė liejusi. Man pasirodė, kad ji gerai nesupranta skirtumo tarp mano minties ir to, ką jaučia tikintieji, bet nenorėjau ginčytis ir, ūžaujant vis stiprėjančiam vėjui, nuramintas ketinimo išpažinti nuodėmes, aš nugrimzdau į gilų sveiką miegą.

* * *

Iškilus klausimui dėl dainavimo mokytojo, viskas buvo sutvarkyta per kelias valandas. Aš jau seniai buvau jį nusižiūrėjęs ir, tiesą sakant, pasamdyti nusprendžiau visų pirma todėl, kad tai buvo pigiausias dainavimo mokytojas visame Trieste. Norėdamas išvengti bereikalingų kalbų, tartis su juo pasiunčiau Karlą. Su tuo mokytoju nesu kalbėjęs, bet turiu pasakyti, kad dabar, kai apie jį žinau labai daug, didžiai jį gerbiu. Iš visko sprendžiant, Vitorijas buvo paprastas ir sveikas žmogus, ir tai atrodė keista turint omeny, kad jis menininkas ir gyvena tik savo menu. Vienu žodžiu, tam vyrui galėjau tik pavydėti, nes buvo ne tik genialus, bet ir sveikas.

Iškart pajutau, kad Karlos balsas tapo švelnesnis, lankstesnis, labiau pasitikintis. Mudu baiminomės, kad naujasis mokytojas vers ją plyšoti iš visos gerklės, kaip tasai, kurį buvo pasamdęs Kopleris. Bet, matyt, jis mokė taip, kaip pageidavo Karla, nes žanro ji nepakeitė. Tik po daugelio mėnesių pastebėjo, kad dainavimas tapo truputį kitoks, subtilesnis. Nuo triestietiškų ir neapolietiškų dainelių ji perėjo prie senovinių itališkų dainų, prie Mocarto ir Šuberto. Kai man ypač liūdna, kai su gailesčiu prisimenu tą atžarią savo mergaitę, kurios nemylėjau, Mocarto lopšinė skamba man ausyse tarsi priekaištas. Ir tada vėl regiu Karlą, jau kaip motiną,

švelniu balsu liūliuojančią savo kūdikį. Tačiau ši neprilygstama meilužė negalėjo tapti gera motina, nes buvo bloga duktė. Užtat dainavo kaip tikra motina, ir ši savybė nusvėrė kitus jos trūkumus.

Iš Karlos sužinojau jos mokytojo istoriją. Keletą metų pasimokęs Vienos konservatorijoje, jis grįžo į Triestą ir padėjo be laiko apakusiam garsiam mūsų kompozitoriui, kuris diktuodavo jam savo kūrinius ir, kaip būdinga akliesiems, visiškai juo pasitikėjo. Taip jis susipažino su kompozitoriaus planais, brandžiais sprendimais ir jaunatviškomis svajonėmis. Netrukus jo sieloje jau skambėjo įvairiausia muzika, netgi ta, kurios reikėjo Karlai. Man buvo nusakyta net jo išvaizda: jaunas, šviesiaplaukis, gana tvirto sudėjimo, nerūpestingai apsirengęs – nekrakmolyti, ne visada švarūs marškiniai, platus, išsileidęs kaklaraištis, kadaise, matyt, buvęs juodas, fetrinė plačiakraštė skrybėlė. Nešnekus – bent taip sakė Karla, ir aš ja tikiu, nes kai po kelių mėnesių pasidarė plepus, ji man iškart tai pranešė, – ir iki kaklo paskendęs darbe, kuriam buvo pasamdytas.

Greit rami mano dienų tėkmė susidrumstė. Rytais ateidavau pas Karlą nešinas ne tik meile, bet ir karčiu pavydu, kuris bėgant dienai gerokai išblėsdavo. Man atrodė neįtikėtina, kad šis jaunikaitis nepasinaudotų tokiu puikiu lengvu grobiu. Karla labai stebėjosi, kad aš galiu taip manyti, o aš stebėjausi, kad stebisi ji. Nejaugi ji pamiršo, kaip viskas įvyko tarp mūsų?

Kartą atėjau pas ją net žalias iš pavydo, ir ji nusigandusi pareiškė galinti mokytoją tuojau pat atleisti. Nemanau, kad tą išgąstį sukėlė baimė netekti mano paramos, nes mačiau, kad ji nuoširdžiai prie manęs prisirišusi. Ir jaučiausi laimingas, bet kartais, nelygu nuotaika, mane tai erzino, nes man rodės, kad visi jos poelgiai nukreipti prieš Augustą, o aš norom nenorom turiu jiems pritarti. Jos pasiūlymas mane sutrikdė. Ar būčiau mylėjęs, ar atgailavęs – negalėjau priimti šios aukos. Juk turėjo būti koks nors ryšys tarp šių dviejų mano būsenų, ir aš nenorėjau atsisakyti tos menkutės laisvės pereiti nuo vienos prie kitos. Todėl negalėjau priimti šio pasiūlymo ir tapau atsargesnis: net apimtas didžiausio pavydo sugebėdavau jo neparodyti. Dėl to mano meilė tapo kaž-

kokia pikta, ir galų gale, nepriklausomai nuo to, ar aš Karlos geidžiau ar negeidžiau, ėmiau ją laikyti žemesne būtybe. Ir nekvaršinau sau galvos, ar ji man ištikima ar ne. Kai nejausdavau jai neapykantos, nė neprisimindavau, kad ji yra. Priklausiau sveikam ir padoriam pasauliui, kuriame viešpatavo Augusta, ir vos tik Karla duodavo man laisvę, pasinerdavau į jį siela ir kūnu.

Karla buvo nepaprastai nuoširdi, aš tikrai žinau, kad labai ilgai ji priklausė tik man, ir tie mano pavydo priepuoliai tebuvo nesąmoningas teisingumo troškimas. Galų gale turėjau gauti ko nusipelniau. Pirmiausia ji įsimylėjo mokytoją. Manau, kad pirmas jos meilės ženklas buvo mokytojo žodžiai, kuriuos netverdama džiaugsmu ji persakė man, įsitikinusi, kad jie byloja apie didelę jos sėkmę, vertą mano pagyrimo. Jam taip patinką su ja dirbti, kad galėtų ją mokyti ir veltui. Iš pradžių norėjau skelti jai antausį, bet susitvardžiau ir netgi sugebėjau apsimesti labai džiaugiąsis dėl jos sėkmės. Ji iškart pamiršo susiraukusį mano veidą, tarsi būčiau atsikandęs citrinos, ir ramiai priėmė pavėluotą pagyrimą. Mokytojas jai papasakojęs apie savo reikalus, kurių, beje, nedaug: muzika, skurdas, šeima. Daug nemalonumų jam pridarė sesuo, ir Karla pajuto antipatiją tai moteriai, kurios niekada nebuvo mačiusi. Ta antipatija man labai nepatiko. Jie dviese dainuodavo jo daineles, kurios man atrodė gana prastos – tiek tada, kai Karlą mylėjau, tiek tada, kai ji buvo man sunki našta. Gal jos buvo ir neblogos, nors niekada neteko apie jas girdėti. Vėliau mokytojas tapo dirigentu Amerikoje, ir galbūt jo dainelės ten populiarios.

Vieną dieną Karla prisipažino, kad mokytojas pasisiūlęs ją vesti, bet ji atsisakiusi. Tai išgirdęs aš išgyvenau labai bjaurų pusvalandį: pirmą ketvirtį valandos buvau toks įsiutęs, kad norėjau palaukti mokytojo ir spyriu į užpakalį ištrenkti pro duris, o antrą – niekaip nesumečiau, kaip suderinti savo meilės nuotykį su šiomis vedybomis, kurios, tiesą sakant, buvo puiki ir dorovinga išeitis iš susidariusios padėties, ir būtų viską išsprendusios daug paprasčiau negu karjera, kurios Karla tikėjosi mano padedama.

Ir kodėl tas prakeiktas mokytojas taip greit ir taip smarkiai įsiaudrino? Dabar, prabėgus metams nuo mūsų romano pradžios,

mudu su Karla buvom apsiraminę, iš jos išeidamas netgi nebepaniurdavau kaip kitados. Sąžinė irgi beveik liovėsi mane graužusi, ir nors Karla vis dar kartais papriekaištaudavo, kad mylėdamas ją esu šiurkštus, atrodo, prie tokio mano elgesio buvo jau pripratusi. Tikriausiai priprasti jai buvo nesunku, nes vėliau niekada nebūdavau toks šiurkštus, kaip mūsų romano pradžioje, ir palyginti su tuo, ką jai tekdavo iškęsti anksčiau, vėlesni mano išsišokimai turėjo atrodyti gana pakenčiami.

Todėl, nors Karla man nerūpėjo taip, kaip seniau, aš vis tiek nesunkiai įsivaizdavau, kad, tarkim, rytoj užėjęs pas meilužę ir jos neradęs tikrai nešokinėčiau iš džiaugsmo. Žinoma, būtų nuostabu grįžti pas Augustą be įprastinio intermezzo su Karla, ir aš jaučiau galįs kuo puikiausiai tai padaryti, bet pirma reikėjo išmėginti. Tuo metu mano ketinimus buvo galima suformuluoti maždaug taip: „Rytoj paprašysiu ją sutikti su mokytojo pasiūlymu, bet šiandien to daryti neleisiu". Ir prisiverčiau dar kurį laiką pavaidinti meilužį. Dabar, kai apie tai pasakoju ir esu peržvelgęs visus savo meilės nuotykio etapus, gali pasirodyti, kad aš tiesiog stengiausi išleisti savo meilužę už kito ir kartu turėti ją toliau; iš tiesų taip pasielgti būtų galėjęs žmogus, sugedęs kaip ir aš, bet apsukresnis ir šaltakraujiškesnis. Bet buvo ne taip: Karla turėjo apsispręsti tik kitą dieną. Ir todėl kaip tik tada baigėsi ta mano dvasios būsena, kurią iki šiol vadinu nekaltybe. Nes pasidarė neįmanoma trumpą valandėlę Karlą dievinti, o paskui kiaurą dieną jos nekęsti, neįmanoma rytą atsikėlus dėtis nekaltu, nieko nežinančiu kūdikiu ir nugyventi lygiai tokią pat dieną kaip kitos, stebintis tuo, kas seniai žinoma. Visa tai pasidarė neįmanoma. Bijojau visiems laikams prarasti meilužę, jei neįstengsiu sutramdyti noro jos atsikratyti. Ir aš iškart jį sutramdžiau!

Vieną dieną, kai buvau Karlai visiškai abejingas, suvaidinau aistringos meilės sceną, savo apgaulingu šėlsmu labai panašią į tą, kurią įkaušęs suvaidinau Augustai tada, kai karietoje grįžom namo. Tik dabar buvau blaivas ir susijaudinau klausydamasis savo paties žodžių. Prisiekinėjau ją mylįs ir negalįs be jos gyventi, bet suprantąs, kad reikalauju iš jos didelės aukos – jos gyvenimo, kadangi negaliu pasiūlyti to, ką pasiūlė Lalis.

Tai buvo iš tiesų nauja gaida mūsų santykiuose, kuriuose nestigo ir tikros meilės akimirkų. Karla klausėsi manęs tirpdama iš laimės. Ir tik gerokai vėliau ėmė mane guosti, kad nesikrimsčiau dėl to Lalio. Jai jis nė kiek nerūpi!

Puoliau karštai jai dėkoti, bet daugiau nesusijaudinau. Kažko ėmė mausti skrandį, matyt, iš tiesų turėjau atrodyti apgailėtinai. Užuot užgeseęs, tariamas mano įkarštis dar labiau įsiliepsnojo, ir aš net ištariau keletą pagyrimo žodžių vargšo Lalio adresu. Anaiptol netroškau jo prarasti, norėjau jį išsaugoti, bet tik rytdienai. Mokytojo klausimą išprendėm labai greitai. Užkirtęs kelią vedybinei laimei, nenorėjau griauti dar ir jos karjeros. Be to, Karla prisipažino mokytoją labai vertinanti: kiekviena pamoka ją vis labiau įtikindavo, kad mokytojas reikalingas. Bet aš tikrai galįs būti ramus: ji mylinti tik mane.

Mano išdavystė smarkiai išsikerojo. Dabar mudu su meiluže siejo visai naujas jausmas, sukaustęs mane naujais pančiais ir išplitęs į mano teisėtos meilės teritoriją. Bet grįžus namo šis naujas jausmas Karlai persimesdavo į Augustą, tik jau dvigubai stipresnis. Karla ėmiau netikėti. Kas ten žino, kur tiesa, o kur melas tame pasiūlyme vesti! Nebūčiau nustebęs, jei vieną dieną, taip ir neištekėjusi už mokytojo, Karla būtų pagimdžiusi man sūnų, apdovanotą dideliu muziko talentu. Ir vėl prasidėjo tvirti ketinimai; jie lydėdavo mane pas Karlą, dingdavo būnant su ja ir vėl atsirasdavo, vos tik pakildavau eiti namo. Vienu žodžiu, visa tai negalėjo sukelti jokių pasekmių.

Vėlesni įvykiai irgi neturėjo jokių pasekmių. Praėjo vasara, išsinešdama mano uošvį. Gvidas įsteigė naują prekybos firmą, ir aš ten daug dirbau, netgi daugiau nei tada, kai plėšiausi tarp dviejų fakultetų. Apie šią savo veiklą papasakosiu vėliau. Prabėgo ir žiema. Mano sode išsprogo pirmieji žali lapai, ir jiems nė karto neteko matyti manęs tokio nusivylusio, kokį matė pernykščio pavasario lapeliai. Gimė dukrelė Antonija. Karlos mokytojas, kaip ir seniau, buvo pasiruošęs ją mokyti, bet mudu nė girdėt apie jį nenorėjom. Kol kas.

Mano ryšiams su Karla labai pakenkė įvykiai, kuriuos sunku būtų pavadinti rimtais. Jie praėjo beveik nepastebėti ir išryškėjo tik per padarinius.

Kaip tik to pavasario pradžioje sutikau pasivaikščioti su Karla miesto sode. Nors ir baiminausi, Karla taip panoro įsikibti man į parankę, o saulutė taip meiliai švietė, kad aš nusileidau. Tačiau nė trumputę akimirką negalėjom sau leisti elgtis kaip vyras ir žmona – toks bandymas iškart blogai baigėsi.

Kad galėtume geriau mėgautis netikėta šiluma, srūvančia iš dangaus, kuriame tą dieną vėl skaisčiai spindėjo saulė, mudu atsisėdom ant suolelio. Kaip visada darbo dienomis, sodas buvo tuščias, ir man atrodė, kad sėdint vienoje vietoje sumažės rizika būti pastebėtiems. Deja! Pasiremdamas ramentu, lėtais, bet didžiuliais žingsniais prisiartino Tulijas – tasai su penkiasdešimt keturiais raumenimis – ir nė nežvilgtelėjęs į mus klestelėjo šalia. Paskui pakėlė galvą ir sutikęs mano žvilgsnį sušuko:

– Šimtas metų! Kaip sekasi? Vis dar daug dirbi ar dabar mažiau?

Tulijas sėdėjo šalia manęs, ir aš – net pats nustebau – pasislinkau taip, kad jis nematytų Karlos. Bet paspaudęs man ranką jis paklausė:

– Tavo žmona?

Tikėjosi, kad supažindinsiu.

Panelė Karla Džerko, žmonos draugė, – nenorom tariau aš.

Paskui dar sykį sumelavau, o vėliau iš paties Tulijo sužinojau, kad tas antrasis melas ir atskleidė jam visą tiesą. Priverstinai šypsodamas pridūriau:

– Panelė, kaip ir tu, atsisėdo ant suolelio visai atsitiktinai. Ji irgi manęs nematė.

Jeigu melagis nori, kad juo patikėtų, turi žinoti, jog meluoti reikia tik tiek, kiek būtina. Mums susitikus kitą kartą, nestokojantis sveiko liaudiško proto Tulijas pažymėjo:

– Kai tik ėmei be reikalo aiškinti, iškart supratau, kad ta graži panelė – tavo meilužė.

Tada su Karla jau buvau išsiskyręs. Su dideliu malonumu prisipažinau, kad jis pataikė į patį vidurį, ir liūdnai pridūriau, kad ji mane metė. Tulijas nepatikėjo, ir už tai buvau jam dėkingas. Kad jis netikėjo, man atrodė geras ženklas.

Karlą apėmė tokia bloga nuotaika, kokia dar niekad nebuvo apėmusi. Dabar žinau, kad būtent tada ir prasidėjo jos maištas. Bet iš pradžių to nepastebėjau, nes klausydamasis Tulijo, pasakojančio apie savo ligą ir jos gydymą, buvau atsukęs jai nugarą. Vėliau supratau, kad moteris, nors šiaip leidžia elgtis su savim be ypatingų ceremonijų, nepakenčia, kai nuo jos atsiriboja viešai. Tačiau savo apmaudą Karla išgiežė ne tiek ant manęs, kiek ant vargšo šlubio, nepratardama nė žodžio, kai šis į ją kreipėsi. Aš pats irgi Tulijo beveik nesiklausiau, nes tuo metu neįstengiau nuoširdžiai domėtis jo ligos gydymu. Žvelgdamas į mažas jo akutes, stengiausi suvokti, ką jis mano apie šį susitikimą. Žinojau, kad jis jau išėjo į pensiją ir turėdamas prieš akis laisvą dieną galėjo užtvindyti plepalais visą anuometinį Triestą.

Taip ir nepratarusi nė žodžio, Karla atsistojo ketindama mus palikti.

– Iki pasimatymo, – burbtelėjo ji ir apsisuko eiti.

Žinojau, kad ji ant manęs pyksta, ir sukau galvą, kaip atsisveikinti su Tuliju ir kuo greičiau ją nuraminti. Pasisiūliau palydėti, juolab kad ir pats turėjau eiti kaip tik į tą pusę. Tas sausai ištartas atsisveikinimas iš tiesų galėjo reikšti, kad ji nusprendė mane palikti, ir aš pirmąkart ne juokais išsigandau. Grėsmė buvo tokia rimta, kad man net kvapą užgniaužė.

Bet Karla nė pati dar nežinojo, kur taip ryžtingai žingsniuoja. Ji tiesiog išliejo staiga pagavusį pyktį, kuris netrukus atlėgo.

Ji palaukė ir netardama nė žodžio nuėjo šalia manęs. Namie pratrūko verkti, bet dėl to nesijaudinau, nes raudojo įsikniaubusi man į krūtinę. Paaiškinau, kas per vienas tasai Tulijas ir kiek bėdų gali man pridaryti ilgas jo liežuvis. Matydamas, kad Karla nesiliauja verkusi, nors ir mano glėby, surizikavau pakelti balsą: ar tik ji nenorinti manęs sukompromituoti? Argi mudu nesusitarėm kaip įmanydami stengtis daryti viską, kad nesuteiktume kančių mano vargšei žmonai, mano dukters motinai?

Karla, regis, atėjo į protą, tačiau panoro likti viena ir nusiraminti. Man tik to ir reikėjo, ir aš išskubėjau namo.

Po šio nuotykio Karla dažnai įsigeisdavo pasirodyti su manim viešumoje ir dėtis mano žmona. Matyt, atsakiusi mokytojui, ji nusprendė, kad jo vietą turėčiau užimti aš, bent jau didesnę jos dalį. Gana ilgai manęs vis prašydavo nupirkti du bilietus į teatrą, kad atėję skyrium susėstume šalia tarsi atsitiktinai. Bet aš keletą kartų sutikau su ja aplankyti tik miesto sodą, tą lemtingą savo klaidų vietą, į kurią dabar įeidavom iš skirtingų pusių. Daugiau jai nenusileidau. Galų gale mano meilužė tapo labai panaši į mane. Nei iš šio, nei iš to, be jokios priežasties, užsidegdavo pykčiu. Tiesa, greit suimdavo save į rankas, bet aš jau būdavau nuolankus ir romus it avinėlis. Dažnai rasdavau ją apsiašarojusią, bet kodėl verkia, ji niekuomet neaiškindavo. Gal čia buvo ir mano kaltė, kad primygtinai nė nereikalaudavau paaiškinti. Kai galop pažinau ją geriau, tai yra tada, kai ji mane metė, paaiškinimo jau nereikėjo. Aš buvau jai ne pora: Karla leidosi į šią avantiūrą verčiama aplinkybių. Mano glėby ji tapo moterimi – man patinka taip manyti, – padoria moterimi. Savaime suprantama, jokio mano nuopelno čia nėra, beje, pats iš to turėjau vien nemalonumų.

Netrukus jai užėjo naujas įgeidis; iš pradžių ji mane nustebino, paskui net sugraudino. Ji panoro pamatyti mano žmoną. Prisiekinėjo neprieisianti arti ir apskritai nesielgsianti taip, kad ši ją pastebėtų. Prižadėjau pasakyti jai, kur ir kada mano žmona bus, kai tik sužinosiu. Pamatysianti ją ne prie mūsų namų – ten vieta nuošali ir svetimas žmogus krinta į akis, – o kokioj nors triukšmingoj miesto gatvėj.

Tuo metu uošvei sunegalavo akys, ir keletą dienų ji nešiojo ant jų tvarstį. Moteris baisiai nuobodžiavo, o kad nemestų paskirto gydymo, dukterys ėmė iš eilės budėti prie jos lovos: mano žmona rytą, o Ada – iki ketvirtos valandos po pietų. Staiga apsisprendžiau ir pasakiau Karlai, kad mano žmona kasdien lygiai ketvirtą valandą išeina iš uošvės namų. Nė šiandien negaliu dorai paaiškinti, kas mane paskatino vietoj Augustos parodyti Adą. Tikriausiai, kai Karlai pasipiršo mokytojas, panorau meilužę stipriau prie savęs pririšti ir galbūt maniau, kad juo gražesnė atrodys mano žmona, tuo labiau ji vertins vyrą, paaukojusį (jei galima taip pasa-

kyti) dėl jos tokią moterį. Augusta tada tebuvo trykštanti sveikata žindyvė. Galbūt taip padariau ir iš atsargumo. Turėjau pagrindo baimintis aikštingo meilužės būdo, ir jeigu ji būtų kaip nors Adą įžeidusi, nebūtų buvusi didelė tragedija: Ada jau įrodė, kad žmonos akyse manęs niekada nejuodins.

Jei Karla mane sukompromituos, aš tiesiog viską, ir netgi su malonumu, Adai papasakosiu.

Bet mano taktikos padariniai buvo tikrai netikėti. Apimtas kažkokio nerimo, tą dieną nuėjau pas Karlą anksčiau nei visada. Ji man atrodė labai pasikeitusi. Kilnus jos veiduko ovalas buvo nepaprastai rimtas. Norėjau pabučiuoti, bet ji mane atstūmė ir leido tik lūpomis prisiliesti prie skruosto, matyt, kad paklusniai ją išklausyčiau. Atsisėdau priešais, kitoje stalo pusėje. Karla neskubėdama paėmė popieriaus lapą, kuriame man įeinant kažką rašė, ir įdėjo jį tarp gulinčių ant stalo gaidų. Tada nekreipiau dėmesio į tą lapą ir tik vėliau sužinojau, kad tai buvo laiškas Laliui.

Tačiau dabar suprantu, kad netgi tą akimirką Karlą kankino abejonės. Rimtu žvilgsniu ji tai tyrinėjo mane, tai, įbedusi akis į langą ir tarsi mane užmiršusi, stengėsi susivokti, kas darosi jos širdy. Ir kas žino! Jei tada būčiau nutuokęs, kas per kova vyksta jos viduje, gal dar būčiau išsaugojęs savo nuostabiąją meilužę.

Karla papasakojo apie susitikimą su Ada. Laukė jos prie mano uošvės namų ir pažino vos pamačiusi.

– Negalėjau apsirikti.Tu man nupasakojai būdingiausius jos bruožus. O! Iš tiesų gerai ją pažįsti!

Tramdydama gniaužiantį gerklę jaudulį, ji patylėjo ir pasakojo toliau:

– Nežinau, kas tarp jūsų įvyko, bet nebenoriu šios moters apgaudinėti. Ji tokia graži, tokia liūdna! Štai rašau mokytojui, kad esu pasiruošusi priimti jo pasiūlymą.

– Liūdna! – sušukau aš nustebęs. – Tau tik taip pasirodė! Tikriausiai jai spaudė batukai!

Ada liūdna! Ji nuolat arba juokdavosi, arba šypsodavosi. Juokėsi dar tą patį rytą mano namuose.

Bet Karla žinojo daugiau už mane:

– Batukai! Ji žengė tarytum deivė per debesį!

Vis labiau jaudindamasi, Karla papasakojo, kaip Ada švelniu, ak, kokiu švelniu balsu ištarusi jai porą žodžių. Adai netyčia iškritusi nosinaitė, ir Karla ją pakėlusi. Trumpi padėkos žodžiai sujaudinę ją lig ašarų. Ir buvo dar vienas dalykas: neva pastebėjusi ašaras, Ada su užuojauta į ją pažvelgusi. Ir Karlai viskas išaiškėjo: mano žmona žinanti, kad esu jai neištikimas, ir labai kenčianti. Todėl ji nusprendusi daugiau su manim nesimatyti ir ištekėti už Lalio.

Nežinojau nė ką sakyti. Man buvo lengva blogai kalbėti apie Adą, bet ne apie žmoną – tą trykštančią sveikata žindyvę, kuri, pasinėrusi į naujas savo pareigas, nė nenutuokė, kas darosi mano širdy. Nejaugi Karla nepastebėjusi, koks atšiaurus Ados žvilgsnis ir koks žemas, nemalonus balsas? Kad tik susigrąžinčiau Karlos meilę, aš mielai būčiau apdovanojęs žmoną daugybe kitų trūkumų, bet dabar, kai beveik ištisus metus kone kasdien keldavau ją Karlos akyse į padanges, tai padaryti buvo neįmanoma.

Išsisukau kitaip. Aš irgi susijaudinau taip, kad net ašaros ištryško. Maniau turįs pagrindo savęs gailėtis. Aš gi nenorėjau prisivirti tos košės, kurią dabar turėjom srėbti. Ta maišatis tarp Ados ir Augustos buvo nepakenčiama. Juk mano žmona tikrai nebuvo jokia gražuolė, o Ada, sukėlusi Karlai tokią užuojautą, mano atžvilgiu dažnai būdavo neteisi. Todėl Karla neturėjo jokios teisės manęs smerkti.

Išvydusi mano ašaras, Karla suminkštėjo.

– Darijau, mielasis! Kaip džiaugiuosi matydama tavo ašaras! Tarp tavęs ir žmonos įvyko kažkoks nesusipratimas, ir judu privalot išsiaiškinti. Nenoriu tau būti pernelyg griežta, bet nusprendžiau šios moters daugiau neapgaudinėti: kodėl per mane ji turi verkti? Aš prisiekiau!

Nors prisiekė, vis dėlto apgavo ją dar kartą. Norėjo atsisveikinti su manim tik pabučiuodama, bet tą paskutinį bučinį sutikau priimti tik su viena sąlyga, antraip būčiau išėjęs su didele nuoskauda. Ir ji nusileido.

– Paskutinį kartą! – sušnibždėjom mudu.

Tai buvo nuostabios akimirkos! Vieningas mudviejų sprendimas pašalino bet kokį kaltės jausmą. Buvom nekalti ir lai-

mingi. Geraširdis likimas suteikė man trumpą mirksnį neapsakomos palaimos.

Jaučiausi toks laimingas, kad vaidinau komediją ligi galo. Taip, taip, mudu niekada daugiau nesimatysim. Ji atsisakė paimti voką, kaip visada gulintį mano kišenėje, ir netgi nenorėjo nieko pasilikti atminimui. Naujajame mūsų gyvenime neturėjo būti nė pėdsako padarytų klaidų. Ir už tai su malonumu tėviškai pabučiavau ją į kaktą – taip, kaip ji norėjo pirma.

Tiesa, vėliau laiptinėje ėmiau abejoti: viskas buvo kažkaip pernelyg rimta. Jei būčiau buvęs tikras, kad ryt ir vėl ją turėsiu, nebūčiau kvaršinęs sau galvos dėl ateities. Stovėdama viršuje ji žiūrėjo, kaip lipu žemyn. Tyliai nusijuokęs sušukau:

– Iki rytojaus!

Nustebusi ir beveik išsigandusi, ji žengtelėjo atgal ir dingo už durų sakydama:

– Niekados!

Ir vis dėlto man palengvėjo, kad ryžausi ištarti žodį, galintį suteikti mums dar vieną paskutinio atsisveikinimo akimirką, kai to panorėsiu. Laisvas nuo norų ir įsipareigojimų praleidau nuostabią dieną – iš pradžių su žmona, paskui Gvido kontoroje. Ir turiu prisipažinti, kad ta laisvė suartino mane su žmona ir dukterimi. Buvau joms kažkas daugiau nei visada: ne vien malonus ir paslaugus, o tikras šeimos galva, ramiai nurodinėjantis, ką reikia daryti, rimtai besirūpinantis savo namais. Eidamas gulti tariau sau:

– Tokia turi būti kiekviena mano diena.

Prieš užmigdama Augusta neištvėrė ir patikėjo man didelę paslaptį: sužinojusi ją iš motinos tik šiandien. Prieš kelias dienas Ada užtikusi Gvidą besibučiuojantį su tarnaite. Iš pradžių ji dėjosi labai išdidi, bet tarnaitė buvo tokia įžūli, kad teko ją išvyti. Jos laukė, ką pasakys Gvidas. Jei ims gailėtis, Ada paprašys jį skirtis. Bet Gvidas tik juokėsi ir tvirtino, kad Adai taip tik pasirodę; tačiau jis neprieštaraująs, kad ta moteris, nors nekalta, būtų atleista, nes visada labai jos nemėgęs. Dabar namie, rodos, viskas gerai.

Man labai magėjo sužinoti, ar tikrai Adai tik pasirodė, kad vyras bučiuojasi su tarnaite. Nejaugi buvo kokia nors galimybė abe-

joti? Juk kūnų padėtis, kai moteris su vyru bučiuojasi ir kai valo jam batus, labai skirtinga! Buvau kuo geriausios nuotaikos. Kalbėdamas apie Gvidą, stengiausi būti teisingas ir nešališkas. Ada yra pavydi, ir galbūt jai tik pasirodę, kad Gvidas su tarnaite stovi pernelyg susiglaudę.

Augusta liūdnai tarė esanti tikra, kad Ada viską matė kuo puikiausiai, bet teisina Gvidą, nes per daug jį myli. Ir pridūrė:

– Verčiau būtų ištekėjusi už tavęs!

Kuo toliau, tuo labiau jausdamasis nekaltas, padovanojau jai tokius žodžius:

– Bet dar nežinia, ar būtų geriau man, jei būčiau vedęs ne tave, o ją.

Ir jau migdamas sumurmėjau:

– Tai bjaurybė! Taip pridergti savo namuose!

Buvau tikrai nuoširdus tai sakydamas, nes smerkiau tą Gvido poelgio pusę, dėl kurios negalėjau prikišti sau.

Rytą atsikėlęs labai norėjau, kad bent ši pirmoji diena būtų panaši į vakarykštę. Visai galimas daiktas, kad vakarykščiai įsipareigojimai saistė Karlą ne labiau kaip mane, o man jie buvo visai nė motais. Jie buvo pernelyg gražūs, kad galėtų įpareigoti. Žinoma, noras sužinoti, ką apie tai mano Karla, skatino mane pas ją bėgte bėgti. Tikėjausi, kad ji ir vėl ką nors įsipareigos. Gyvenimas turi susidėti ne vien iš malonumų, bet ir iš pastangų tobulėti, todėl didžiausia mano dienos dalis bus paskirta gėriui, o mažiausia – sąžinės priekaištams. Tiesa, buvo kažkaip neramu, nes per šiuos apsčius įsipareigojimų metus Karla įsipareigojo tik vieną dalyką: įrodyti, kad mane myli. Ji tai įrodė, bet tai dar nereiškia, kad prisiims naują įsipareigojimą, paneigiantį senąjį.

Karlos neradau namie. Iš apmaudo net lūpą prikandau. Motina pakvietė mane į virtuvę ir pasakė, kad Karla grįšianti tik vakarop. Įspėjo pietausianti ne namie, todėl židinyje neberuseno, kaip visada, nė tas menkutis anglių žiupsnelis.

– Argi jūs nežinojot? – paklausė ji, iš nuostabos išplėtusi akis.

Nugrimzdęs į savo mintis sumurmėjau:

– Vakar žinojau. Bet nemaniau, kad visa tai bus jau šiandien.

Mandagiai atsisveikinęs išėjau. Iš pykčio net dantimis ėmiau griežti, bet taip, kad niekas nematytų. Kol kas nedrįsau pykti kitiems matant. Įsmukau į miesto sodą ir vaikščiojau ten kokį pusvalandį stengdamasis susivokti, kas įvyko. Viskas buvo taip aišku, kad nieko nesupratau. Taip staiga, taip negailestingai buvau priverstas laikytis prisiimto įsipareigojimo! Jaučiausi blogai, labai blogai. Ėmiau šlubuoti ir net dusti. Mane dažnai užpuola toks dusulys: alsuoju gerai, tik skaičiuoju įkvėpimus, nes įkvepiu sąmoningai. Man atrodo, kad užmiršęs įkvėpti mirsiu uždusęs.

Šią valandą jau turėjau sėdėti savo, tikriau sakant, Gvido kontoroje. Negalėjau nei iš šio, nei iš to išeiti. Ką veiksiu paskui? Ši diena labai jau nepanaši į vakarykštę! Kad bent žinočiau adresą to prakeikto mokytojo, kuriam ne tik mokėjau už dainavimo pamokas, bet dar ir meilužę atidaviau.

Galų gale grįžau pas senę. Reikėjo per ją perduoti Karlai ką nors tokio, kad ji pati norėtų su manim susitikti. Turėjau kuo skubiau ją pamatyti. O toliau didelių sunkumų nebus.

Radau senę sėdinčią prie virtuvės lango ir adančią kojinę. Ji nusiėmė akinius ir baugščiai į mane sužiuro.

– Ar žinot, kad Karla nusprendė tekėti už Lalio? – paklausiau.

Man atrodė, kad pranešu šią naujieną sau pačiam. Girdėjau ją vakar iš Karlos net du kartus, bet, galima sakyti, nekreipiau dėmesio. Vakar Karlos žodžiai užgavo tik mano klausą, gana aiškiai, nes juos įsiminiau, bet giliau neįsiskverbė. O dabar jie pasiekė pačius vidurius, ir šie ėmė raitytis iš skausmo.

Senė neryžtingai į mane žiūrėjo. Žinoma, ji bijojo pasakyti ką nors ne taip ir paskui gauti nuo dukters pylos. Staiga visa nušvitusi prabilo:

– Ar jums pati Karla tai sakė? Vadinasi, taip ir yra! O jūs ką apie tai manot? Kaip gerai, kaip gerai!

Ir ėmė iš džiaugsmo juoktis, prakeikta senė, o aš maniau, kad apie mano ryšius su Karla ji žino viską. Mielai būčiau ją prikūlęs, bet tik pasakiau, kad pirma reikėtų palaukti, kol mokytojas gaus kokią tarnybą. Mano manymu, jie pernelyg skuba.

Senoji ponia taip džiaugėsi, kad pirmąsyk su manim įsišnekė-

jo. Ji buvo kitokios nuomonės. Kai tuokiamasi anksti, karjera galima pasirūpinti ir vėliau. Kodėl būtinai reikia jos siekti prieš vedybas? Karla labai nereikli. Be to, ir balsas jai mažiau kainuosiąs, kai mokytojas bus nuosavas vyras.

Šie žodžiai, kuriuos, beje, buvo galima suprasti kaip priekaištą dėl šykštumo, pakišo man puikią mintį, suteikusią netgi laikiną palengvėjimą. Voke, kurį visada nešiojausi vidinėje švarko kišenėje, turėjo būti apvali sumelė. Išsiėmiau jį ir užklijavęs padaviau senei prašydamas perduoti Karlai. Galbūt norėjau pagaliau dosniai atsilyginti meilužei, bet dar labiau norėjau vėl ją pamatyti ir turėti. Karlai teks su manim susitikti bet kokiu atveju – arba ji norės grąžinti pinigus, arba, jei sumanys juos priimti, turės man padėkoti. Su palengvėjimu atsidusau: dar ne viskas baigta!

Senei pasakiau, kad voke yra vargšo Koplerio draugų man įteiktas pinigų likutis. Paskui, jau visai nusiraminęs, paprašiau pasakyti Karlai, kad visą gyvenimą liksiu jos bičiulis, ir jeigu tik jai reikės paramos, drąsiai gali į mane kreiptis. Šitaip perdaviau jai savo, o iš tikrųjų Gvido, kontoros adresą.

Išėjau daug smagesniu žingsniu nei atėjau čionai.

Bet tą dieną smarkiai susiginčijau su Augusta. Ir visai dėl niekų. Aš sakiau, kad sriuba persūdyta, o ji tvirtino, kad ne. Nusprendęs, kad ji iš manęs šaiposi, įsiutau ir taip timptelėjau staltiesę, kad viskas nulėkė žemėn. O čia dar dukrelė, suklikusi ant auklės rankų, labai uždavė širdį, nes atrodė, kad net ta maža burnytė man prieštarauja. Augusta išblyško, kaip tik ji viena temokėjo, ir paėmusi mergaitę išėjo. To jau buvo per daug: ar aš koks šuo, kad turiu valgyti vienas? Bet netrukus ji grįžo jau be mergaitės, vėl padengė stalą ir atsisėdusi ėmė maišyti šaukštu sriubą lyg ketindama valgyti.

Mintyse dar dėjau visą pasaulį į šuns dienas, bet jau supratau esąs tik nevaldomų gamtos jėgų žaisliukas. Gamtos, kuri lengvai tas jėgas sukaupia, o dar lengviau duoda joms valią. Dabar keikiau Karlą, neva viską darančią tik mano žmonos labui! O žmonai kliuvo tik per ją!

Pagal savo sistemą, kurios, beje, laikosi iki šiol, Augusta, matydama mane tokį, nesipiktina, nesiginčija, neverkia. Kai nedrąsiai ėmiau jos atsiprašinėti, ji paaiškino nė nemaniusi juoktis: tiesiog nusišypsojo ta šypsena, kuri man taip patikdavo, kad ja netgi savotiškai didžiavausi.

Man buvo baisiai gėda. Paprašiau nedelsiant atnešti mergaitę ir paėmęs ant rankų ilgai su ja žaidžiau. Paskui užsikėliau ant galvos ir po krintančia man ant akių suknele nusišluosčiau ašaras, ištryškusias visai ne dėl Augustos. Žaidžiau su dukrele žinodamas, kad taip artinuosi prie žmonos, nesižemindamas atsiprašymais: ir iš tiesų jos skruostai pamažu atgavo įprastą spalvą.

Taigi ir ši diena baigėsi kuo puikiausiai, o antroji jos pusė buvo labai panaši į vakarykštę. Tarsi rytą būčiau užtikęs Karlą namie. Vis dėlto suradau kaip palengvinti širdį. Keliskart prašiau Augustą man atleisti, nes norėjau, kad ji vėl imtų motiniškai šypsotis, kaip tada, kai sakydavau ar darydavau visokias kvailystes. Neduokdie, kad per mane nuo jos veido dingtų bent viena iš tų švelnių šypsenų, iškalbingai bylojančių apie meilę savo vyrui.

Vakare mudu vėl pradėjom kalbą apie Gvidą. Atrodo, jiedu su Ada visiškai susitaikė. Augusta negalėjo atsistebėti sesers gerumu. Šįsyk nusišypsojau aš, nes buvo aišku, kad ji nesuvokia begalinio savo pačios gerumo.

– O jeigu aš apdergčiau mūsų namus, ar man atleistum? – paklausiau.

– Mudu turim dukrelę, – sušuko ji kiek padvejojusi, – o Ados su šiuo žmogum niekas nesaisto.

Ji Gvido nemėgo. Kartais pagalvoju, kad negalėjo jam atleisti, jog per jį kankinausi.

Po kelių mėnesių Ada pagimdė Gvidui dvynukus, ir Gvidas taip ir nesuprato, kodėl taip karštai jį sveikinu. Juk dabar, kai turėjo vaikų, galėjo mylėtis su visomis tarnaitėmis ir likti nebaudžiamas, netgi Augustos požiūriu.

Kai kitą rytą kontoroje radau ant stalo laišką su mano adresu, užrašytu Karlos ranka, su palengvėjimu atsidusau. Vadinasi, niekas nesibaigė, ir buvo galima gyventi toliau taip, kaip gyvenau ligi

tol. Trumpai drūtai, Karla skyrė man pasimatymą vienuoliktą ryto prie miesto sodo vartų, priešais savo namus. Taigi susitiksim jei ne jos kambary, tai visai netoli nuo jo.

Neturėjau kantrybės laukti ir atėjau į pasimatymą ketvirčiu valandos anksčiau. Jei Karla nepasirodytų, nusprendžiau drožti tiesiai pas ją į namus, tai būtų dar patogiau.

Ir ši diena buvo labai pavasariška, skaisti ir šilta. Kai iš triukšmingos Stadiono gatvės įžengiau į sodą, mane apgaubė kaimo tyla, kurios nė kiek nedrumstė švelnaus vėjelio glostomų lapų nepaliaujamas šlamėjimas.

Sparčiu žingsniu buvau bežengiąs iš sodo, kai staiga pamačiau ateinančią Karlą. Rankoje ji laikė mano voką, bet vietoj įprastinės mielos šypsenos blyškiam jos veidelyje išvydau negailestingą ryžtą. Buvo apsivilkusi kuklia storos drobės suknele mėlynais dryželiais, kuri labai jai tiko. Ir ji pati atrodė kaip sodo dalis. Vėliau, kai imdavau jos ypač nekęsti, sakydavau sau, kad ji tyčia apsirengė taip, kad tą lemtingą akimirką atrodytų kuo geidžiamesnė. Iš tiesų ją taip aptaisė pirmoji pavasario diena. Antra vertus, nereikia pamiršti, kad visą laiką, kol truko ta ilga, bet atžari mano meilė, aš nekreipiau dėmesio į savo moters apdarus. Visada ateidavau pas ją tiesiai į namus, o kuklios moterys namie rengiasi labai paprastai.

Ji ištiesė man ranką, o aš spustelėjau sakydamas:

– Dėkoju, kad atėjai.

Kaip būtų buvę gražu, jei tokį toną būčiau išlaikęs per visą pokalbį!

Karla atrodė susijaudinusi, ir kalbant jai virpėjo lūpos. Kartais toks virpulys kliudydavo jai išdainuoti reikiamą gaidą.

– Norėčiau suteikti tau malonumą ir paimti šiuos pinigus, bet negaliu, tikrai negaliu. Prašau, pasiimk juos, – tarė ji.

Matydamas, kad ji tuoj pravirks, greit paėmiau voką. Praėjus daug laiko, kai mudu išsiskyrėm, staiga pastebėjau vis dar laikąs jį rankoje.

– Tai tu iš tiesų nebenori manęs matyti?

Paklausiau negalvodamas, kad į šį klausimą jau buvo atsakyta vakar. Nejaugi ji, tokia gundanti, niekada daugiau nebus mano?

– Dzenai, – meiliai tarė mergaitė, – argi mudu nepasižadėjom niekada daugiau nesusitikti? Davusi šį pažadą, aš prisiėmiau tokius pačius įsipareigojimus, kaip ir tu, kai dar buvom nepažįstami. Jie tokie pat šventi, kaip ir tavieji. Tikiuosi, dabar tavo žmona pastebės, kad priklausai tik jai vienai.

Vadinasi, jai vis dar neišblėso Ados grožio padarytas įspūdis. Jei būčiau buvęs tikras, kad skiriamės dėl jos, būčiau ką nors sugalvojęs. Būčiau paaiškinęs, kad Ada man ne žmona, ir parodęs Augustą, tą žvairaakę, sveikata trykštančią žindyvę. Bet dabar jai, matyt, svarbiausia tie įsipareigojimai. Reikėjo žūtbūt juos užginčyti.

Stengiausi kalbėti ramiai, nors man irgi virpėjo lūpos, tiesa, iš geismo. Ji nė nenutuokianti, kokia yra man artima, ir neturinti teisės tvarkyti gyvenimą savo nuožiūra. Galvoje visą laiką kirbėjo to, apie ką kalbėjom, mokslinis įrodymas – Darvino eksperimentas su arabų veislės kumele, bet, ačiū Dievui, esu beveik tikras, kad jai to nepasakiau. Tačiau, matyt, daug ir be sąryšio postringavau apie gyvūnus ir jų fizinę ištikimybę. Paskui lioviausi gvildenęs tą sudėtingą temą, tuo metu nepriimtiną nei jai, nei man, ir tariau:

– Kokius dar įsipareigojimus galėjai prisiimti? Ir kokią jie gali turėti reikšmę, jeigu jau daugiau kaip metai mudu vienas kitą mylim?

Manydamas, kad reikia veikti energingai, šiurkščiai griebiau jai už rankos, nes įtikinami žodžiai neatėjo į galvą.

Bet ji taip energingai ištraukė ranką, tarsi nebūtų iki šiol manęs pažinusi.

– Niekados! – tarė ji, lyg duodama priesaiką. – Aš prisiėmiau patį švenčiausią įsipareigojimą! Daviau pažadą žmogui, kuris lygiai taip pat pasižadėjo man.

Abejonių nebeliko. Jos skruostus staiga išmušusį raudonį sukėlė nuoskauda, kad aš nebuvau niekuo jai įsipareigojęs. Toliau buvo dar gražiau:

– Vakar mudu susikibę už parankių vaikščiojom gatvėmis kartu su jo motina.

Buvo aišku, kad mylima mano moteris kuo toliau, tuo labiau nuo manęs tolsta. Aš it patrakęs dūmiau jai iš paskos tarsi šuo, iš kurio atėmė skanų mėsos bryzą.

Ir vėl uvėriai griebiau jai už rankos.

– Gerai, – tariau, – eime šitaip susikibę už rankų visa Stadiono gatve iki Kjocos arkų, paskui iki Sant Andrėjos... Grįšim pas tave iš kitos pusės. Tegul mus mato visas miestas.

Štai kada aš pirmą kartą išsižadėjau Augustos! Ir pasijutau tarsi išsilaisvinęs, nes tai ji, Augusta, atėmė iš manęs Karlą!

Karla vėl ištraukė ranką ir sausai pažymėjo:

– Maždaug tuo pačiu keliu mes ėjom vakar.

– O jis ar žino? Viską žino? Ar žino, kad dar vakar buvai mano? – užsiplieskiau aš.

– Taip, – išdidžiai atsakė ji. – Jis žino viską, absoliučiai viską.

Aš visai pamečiau galvą. Kaip kad šuo piktai įsikimba dantimis į atėmusio iš jo skanų kąsnelį žmogaus drabužius, aš pasakiau:

– Tavo jaunikio puikus skrandis! Šiandien jis suvirškino mane, o rytoj suvirškins viską, ko tik tu panorėsi!

Savo žodžių beveik negirdėjau, tik jaučiau, kad rėkiu iš skausmo. O Karla, atvirkščiai, baisiai pasipiktino. Niekada nemaniau, kad rudos, romios it gazelės Karlos akys galėtų taip žiūrėti.

– Kodėl visa tai sakai man? Ne man, o jam pasakyk, jeigu išdrįsi!

Ji nusigręžė ir sparčiai nuėjo prie išėjimo. Aš jau gailėjausi savo žodžių, bet tą apgailestavimą truputį švelnino nuostaba, kad nuo šiol nebegalėsiu elgtis su Karla bet kaip. Iš tiesų buvau taip nustebęs, kad stovėjau it įbestas. Mėlyna ir balta merginos figūrėlė mažais greitais žingsniais vis labiau tolo nuo manęs ir jau buvo prie pat sodo vartų, kai nusprendžiau ją pasivyti. Dar nežinojau, ką pasakysiu, bet taip išsiskirti buvo neįmanoma.

Pasivijau Karlą prie namų durų, ir šį kartą man iš širdies išsiveržė paprasti, bet kupini neapsakomo skausmo žodžiai:

– Nejaugi taip ir išsiskirsim? Juk taip ilgai vienas kitą mylėjom!

Nieko neatsakydama, Karla lipo laiptais aukštyn, o aš sekiau jai iš paskos. Ji pažvelgė į mane vis dar priešišku žvilgsniu.

– Jei norit susitikti su mano sužadėtiniu, eime į vidų. Ar girdit? Tai jis ten skambina.

Tik dabar išgirdau Listo aranžuoto Šuberto „Pasveikinimo“ sinkopes.

Nors nuo vaikystės nelaikiau rankoje nei lazdos, nei kardo, esu ne iš bailiųjų. Aistringas geismas, nepaleidęs manęs iš savo gniaužtų iki paskutinės akimirkos, staiga dingo. Iš vyriškumo many beliko kovos įkarštis. Reikalavau to, kas man nepriklauso. Turėjau mušti, nes tik taip galėjau bent kiek ištaisyti savo klaidą; antraip prisiminimas apie moterį, grasinusią man savo jaunikiu, būtų kankinęs visą gyvenimą.

– Ką gi! – tariau. – Jei leisi, eisiu su tavim.

Man daužėsi širdis, bet ne iš baimės, o iš nuogąstavimo, kad nesugebėsiu deramai elgtis.

Lipau laiptais greta jos. Bet ūmai ji sustojo ir atsirėmusi į sieną tyliai pravirko. Viršuje nesiliovė aidėjęs Šuberto „Pasveikinimas“, kurį Lalis skambino už mano pinigus pirktu fortepijonu, ir dėl Karlos ašarų muzikos garsai atrodė nepaprastai jausmingi.

– Darysiu taip, kaip tu nori! Ar nori, kad išeičiau?

– Taip, – atsakė ji, vargais negalais išspausdama šį trumputį žodį.

– Sudie! – tariau aš. – Kad jau taip nori, sudie amžinai!

Iš lėto lipau žemyn, švilpaudamas Šuberto „Pasveikinimą“. Nežinau, gal man tik pasigirdo, bet ausyse aiškiai suskambėjo:

– Dzenai!

Net jeigu tą akimirką Karla būtų mane pašaukusi tuo išsigalvotu maloniniu Darijo vardu, vis tiek nebūčiau sustojęs. Labai norėjau išeiti ir vėl nekaltas bei tyras grįžti pas Augustą. Spyriais nuo kalės nuvytas šuo irgi bėga šalin tyras ir nekaltas.

Bet kai kitą dieną mane vėl apėmė ta bjauri nuotaika, kaip einant į miesto sodą, nusprendžiau, kad elgiausi kaip bailys: juk ji mane pašaukė, nors ne tuo vardu, kuriuo vadindavo kalbėdama meilės žodžius, bet vis dėlto pašaukė, o aš neatsiliepiau! Tai buvo pirmoji kančių diena, po kurios ėjo daugybė kitų, kupinų karčios nevilties. Neįstengdamas suprasti, kodėl tada nuėjau neatsakęs,

kaltinau save, kad išsigandau Karlos jaunikio ar galimo skandalo. Dabar vėl būčiau sutikęs leistis į bet kokį kompromisą, kaip tada, kai pasiūliau pereiti per visą miestą. Bet patogi akimirka buvo praleista, o kaip žinoma, su kai kuriomis moterimis tokia akimirka pasitaiko tik vieną kartą. Nereikėjo žiopsoti!

Nusprendžiau nedelsdamas Karlai parašyti. Negalėjau laukti nė dienos, nedėdamas pastangų prie jos priartėti. Daug sykių perrašinėjau tą laišką, stengdamasis į kelias eilutes sudėti visa, ką sugebu. Perrašinėjau jį dar ir todėl, kad mane ramino pats rašymas: būtinai turėjau išlieti širdį. Prašiau Karlą atleisti, kad buvau toks piktas, aiškinau jai, kad turi praeiti daug laiko, kol didelė mano meilė nusiramins. „Kiekviena diena atneša trupinėlį ramybės", – pridūriau ir grieždamas dantimis šį sakinį parašiau kelis kartus. Ir dar rašiau negalįs sau dovanoti jai pasakytų žodžių ir prašąs atleisti. Deja, negalįs jai pasiūlyti to, ką pasiūlė Lalis ir ko ji tikrai verta.

Įsivaizdavau, kad šis laiškas padarys jiems didelį įspūdį. Kadangi Laliui viskas žinoma, Karla šį mano kūrinį savo jaunikiui parodys, ir jam bus netgi naudinga turėti tokį draugą kaip aš. Netgi svajojau apie gražų gyvenimą trise, nes tuomet mano meilė buvo tokia, kad būčiau džiaugęsis vien galėdamas Karlai asistuoti.

Trečią dieną gavau iš jos trumpą laiškutį. Jame ji manęs nevadino nei Dzenu, nei Dariju. Parašė tik tiek: „Ačiū! Būkit ir jūs laimingas su savo žmona, kuri yra verta visokeriopos laimės!" Savaime suprantama, ji turėjo omeny Adą.

Praleista patogi akimirka nebepasikartojo; sustabdyti tokią akimirką galima tik tvirtai laikant moterį už kasų. Galų gale mano geismas pavirto tulžingu pykčiu. Bet ne ant Augustos! Karla buvo taip užvaldžiusi visas mano mintis, kad būdamas su Augusta sąžinės graužiamas šiaip taip išspausdavau kvailą, stereotipinę šypseną, kuria žmona nuoširdžiai tikėjo.

Bet reikėjo kažką daryti. Negalėjau kasdien tik laukti ir kankintis! Rašyti jai nebenorėjau. Prirašytas popieriaus lapas moteriai nedaug tereiškia. Turėjau sugalvoti ką nors geriau.

Be aiškaus tikslo bėgte nubėgau į miesto sodą. Paskui koja už kojos nupėdinau į Karlos namus ir atsidūręs laiptinėje pasibel-

džiau į virtuvės duris. Jei bus įmanoma, pasistengsiu su Laliu nesusitikti, o jeigu jį ir sutikčiau – nieko baisaus. Tai būtų savotiškas lūžis, kurio man žūtbūt reikėjo.

Senoji ponia, kaip visada, sėdėjo prie židinio, kuriame liepsnojo dvi didelės ugnys. Pamačiusi mane ji nustebo, paskui, kaip visi naivūs ir paprasti žmonės, geraširdiškai nusijuokė.

– Džiaugiuosi jus matydama! – tarė ji. – Jūs taip pripratot kasdien čia lankytis, kad be mūsų, matyt, nebegalėsit apsieiti!

Jos nereikėjo traukte traukti už liežuvio. Papasakojo, kad Karla su Vitoriju įsimylėję rimtai. Jis šiandien ateisiąs pietauti kartu su motina. Paskui juokdamasi pridūrė:

– Greit Karla ims jį lydėti į dainavimo pamokas. Nė valandėlės negali būti vienas be kito.

Kalbėdama apie jų laimę, ji motiniškai šypsojosi. Pasakė, kad po kelių savaičių jiedu susituoksią.

Burnoje man pasidarė koktu. Jau norėjau išeiti, bet pagalvojęs, kad beplepėdama senė gali pakišti neblogą mintį, nusprendžiau dar pasilikti. Didžiausia mano klaida, kad pabėgau neišbandęs visų galimybių.

Ir iš tiesų man nušvito puiki mintis. Pasklausiau senę, ar tik ji neketinanti iki pat mirties būti dukrai vietoj tarnaitės. Ir pridūriau, kad Karla, kiek žinau, nesanti jai labai gera.

Senė tūpčiojo prie židinio ir atidžiai manęs klausėsi. Kupina nuoširdumo, kurio nebuvau vertas, ji pasiskundė, kad Karla pykstanti dėl menkniekių. Ir teisindamasi pridūrė:

– Teisybė, aš senstu ir viską pamirštu. Bet juk dėl to aš nekalta!

Tačiau ji vylėsi, kad dabar viskas pasikeisią į gera. Gal dabar, kai laiminga, Karla nebūsianti tokia irzli. Be to, ir Vitorijas labai ją gerbiąs. Paskui, kažką lipdydama iš tešlos su vaisiais, pridūrė:

– Mano pareiga būti su dukra. Kaipgi kitaip!

Šiek tiek baimindamasis, ėmiau senę įtikinėti. Girdi, ji puikiausiai galėtų atsikratyti šios vergijos. O kam gi esu aš? Aš mokėsiu jai kasmėnesinę pašalpą, kurią iki šiol mokėjau Karlai, nes labai noriu ką nors išlaikyti. Norėjau turėti bent motiną, kuri atrodė man tarsi dukros dalis.

Moteris padėkojo. Ją žavi mano gerumas, bet siūlymas palikti dukrą tik juoką kelia. Ji nė pagalvot apie tai negalinti.

Tvirtas žodis taip trenkė man į kaktą, kad net gumbas iššoko! Aš vėl grįžau į didžią savo vienatvę, kurioje nebuvo Karlos, nebuvo matyti netgi kelio pas ją. Atsimenu, kad išeidamas paskutinį kartą pabandžiau bent sukurstyti viltį, kad tas kelias bus pažymėtas. Pasakiau senei, kad laikui bėgant galbūt ji apsigalvos. Tada tegul prisimena mane.

Eidamas iš šių namų netvėriau iš apmaudo. Tarsi už tai, kad norėjau padaryti gerą darbą, mane būtų į šuns dienas išdėję. Ta senė savo juoku mane tiesiog įžeidė. Jis dar skambėjo man ausyse, matyt, sukeltas ne tik paskutinio mano pasiūlymo.

Taip nusiteikęs nenorėjau grįžti pas Augustą. Numačiau, kas manęs laukia. Jeigu grįšiu dabar, neįstengsiu tvardytis, ir ji mane nubaus tuo nepakenčiamu savo blyškumu. Nusprendžiau pasivaikščioti. Ėjau vienodu ritmingu žingsniu, kad nurimtų pakrikusios mintys. Ir jos nurimo! Lioviausi keikęs likimą ir staiga pamačiau save taip aiškiai, lyg būčiau kiaurai peršviestas akinamos šviesos. Man reikėjo ne Karlos, o jos glamonių, ypač paskutinių. Juokinga! Sukandau lūpą, kad bent kiek skaudėtų ir ta komiška mano būsena atrodytų bent kiek rimtesnė. Žinojau apie save viską ir neturėjau kankintis dėl to, kad man buvo pasiūlytas vienintelis būdas atprasti nuo krūties. Karlos nebebuvo; įvyko tai, ko seniai norėjau.

Kaip viskas pasidarė paprasta ir aišku! Kai visai atsitiktinai įžengiau į vieną iš egzotiškųjų mūsų miesto gatvių ir išsidažiusi moteris parodė man ženklą, nesvyruodamas nudrožiau paskui ją.

Parėjau pusryčių smarkiai pavėlavęs, bet Augustai buvau toks švelnus, kad ji greit atsileido. Tik negalėjau pabučiuoti dukrelės ir kelias valandas nevalgiau. Jaučiausi labai nešvarus! Neapsimečiau sergąs, kaip dažnai darydavau norėdamas nuslėpti kaltę bei nuraminti sąžinę. Nejaučiau, kad man palengvėtų, jeigu ką nors įsipareigočiau, ir pirmą kartą to nepadariau. Tik po daugelio valandų vėl prisitaikiau prie kasdienio ritmo, traukiančio mane iš niūrios dabarties į šviesią ateitį.

Pastebėjusi, kaip aš pasikeičiau, Augusta nusijuokė:

– Su tavimi nuobodžiauti netenka. Tu kasdien vis kitoks.

Kaipgi! Ta priemiesčio moteris buvo nepanaši į jokią kitą, o aš nešiojausi ją savyje.

Dienos likutį ir vakarą praleidau su Augusta. Ji buvo apsikrovusi darbais, o aš nieko neveikdamas slampinėjau jai iš paskos. Rodės, kad mane, tingų ir suglebusį, neša srovė, tyro vandens srovė: padorus mano namų gyvenimas.

Leidausi nešamas tos srovės, tačiau ji nenuplovė nuo manęs purvo. Atvirkščiai! Jaučiausi dar nešvaresnis.

Savaime suprantama, per tą ilgą naktį prisiėmiau keletą įsipareigojimų. Pirmasis buvo tiesiog geležinis. Nusipirksiu revolverį, ir kai tik užeis noras eiti į tą miesto pusę, pasidarysiu galą. Šis įsipareigojimas nuramino, ir man palengvėjo.

Gulėdamas lovoje nedūsavau, alsavau lygiai, kaip giliai miegantis žmogus. Paskui grįžau prie senos minties prisipažinti žmonai ir taip nusiplauti nuodėmę: visai kaip tada, kai ketinau ją išduoti su Karla. Bet dabar prisipažinti būtų buvę nepalyginti sunkiau; ne todėl, kad jaučiausi labiau nusikaltęs, o dėl sudėtingų nuodėmės aplinkybių. Teisėjui, tai yra savo žmonai, būčiau turėjęs pateikti kaltę švelninančias aplinkybes, o tai būtų buvę įmanoma tik papasakojus, kaip žiauriai nutrūko mano ryšys su Karla.

Bet tada būčiau turėjęs prisipažinti ir dėl senosios išdavystės. Toji buvo nekaltesnė, bet žmonai tikriausiai būtų buvusi nepalyginti skaudesnė.

Save analizuodamas, prisiėmiau ir daugiau vienas už kitą protingesnių įsipareigojimų. Pamaniau sugebėsiąs nepakartoti paskutinės klaidos, jei greit įsigysiu naują meilužę, panašią į tą, kurią praradau. Matyt, be jos nebegalėsiu apsieiti. Bet, antra vertus, nauja moteris irgi mane baugino. Šiam kely manęs ir mažytės mano šeimos tykojo tūkstančiai pavojų. Visam pasauly neberasiu kitos Karlos: karčiomis ašaromis apverkiau tą švelnią ir gerą mergaitę, kuri stengėsi netgi pamilti mano mylimą moterį, ir jeigu iš to nieko neišėjo, tai tik todėl, kad pakišau jai kitą, kuriai buvau visai abejingas!

7. *Vienos prekybos bendrovės istorija*

Gvidas pasiūlė man dirbti kartu jo naujoje prekybos firmoje. Nors labai norėjau būti jo dalininkas, esu tikras, kad to niekada jam nesakiau. Man buvo taip nusibodę nieko neveikti, kad pasiūlymas dirbti kartu su draugu atrodė labai viliojantis. Buvo ir kita priežastis. Tuomet dar nebuvau praradęs vilties tapti žymiu komersantu, ir man rodės, kad mokydamas Gvidą pasieksiu daugiau negu pats mokydamasis iš Olivio. Daug žmonių sugeba ko nors išmokti tik klausydamiesi savęs. Iš kitų jie neišmoksta nieko.

Norėjau kooperuotis su Gvidu ir dėl kitko. Tikėjausi būti jam naudingas. Visų pirma, svainį mylėjau. Nors dėjosi stiprus ir ryžtingas, jis visada man atrodė silpnas ir reikalingas paramos, kurią iš visos širdies troškau suteikti. Antra vertus, aš visai nuoširdžiai, o ne vien dėl Augustos, maniau, kad juo labiau prisirišiu prie Gvido, tuo akivaizdesnis bus mano abejingumas Adai.

Taigi užteko vieno Gvido žodžio, ir aš buvau jo paslaugoms. Beje, tas žodis nebuvo ištartas anksčiau tik todėl, kad matydamas, koks esu abejingas savo firmai, jis manė, jog prekyba man visai nepatinka.

Vieną dieną Gvidas man tarė:

– Aš esu baigęs aukštąją prekybos mokyklą, bet nežinau, ar įstengsiu sureguliuoti visas detales, užtikrinančias normalią prekybos firmos veiklą. Žinoma, pačiam prekybininkui nebūtina viską žinoti: prireikus sudaryti balansą, jis gali pasikviesti buhalterį, jei nori išsiaiškinti įstatymus – jo paslaugoms yra advokatas, o sąskaitas tvarko sąskaitininkas. Bet labai jau nesinori iš pat pradžių savo buhalteriją patikėti svetimam žmogui!

Tai buvo pirmoji aiški užuomina, kad jis nori pasikviesti į savo firmą mane. Tiesą sakant, sąskaitybą išmaniau tiek, kiek išmokau per kelis mėnesius tvarkydamas Oliviui pajamų ir išlaidų knygą, tačiau nebuvo jokios abejonės, kad esu vienintelis Gvidui nesvetimas sąskaitininkas.

Apie mūsų sąjungą jis pirmą kartą prakalbo eidamas pirkti baldų kontorai. Direktoriaus kabinetui užsakė du rašomuosius stalus.

– Kodėl du? – rausdamas paklausiau aš.

– Antras stalas tau, – atsakė jis.

Išėjus iš parduotuvės, mažumėlę sutrikęs, Gvidas paaiškino kol kas negalįs pasiūlyti man vietos savo firmoj. Jis pirkęs šį stalą, kad užeičiau pas jį, kai tik man šaus į galvą. Gvidas nenorėjo nei manęs įpareigoti, nei pats įsipareigoti. O jeigu reikalai klostysis gerai, aš galėsiąs dirbti jo firmos direkcijoj.

Prašnekus apie firmos reikalus, gražus juodbruvis jo veidas surimtėjo. Rodės, jis apgalvoja būsimus sandorius. Žvelgė virš mano galvos į tolį, ir aš taip juo tikėjau, kad net atsigręžiau pažiūrėti: gal tikrai jau regi sandorius, turėsiančius sukrauti jam turtus.

Gvidas nenorėjo eiti nei tuo keliu, kuriuo taip sėkmingai žengė mūsų uošvis, nei kuklesniu ir saugesniu Olivio keliu. Tiek uošvio, tiek Olivio veiklos metodus jis laikė pasenusiais. Gvidas pasirinko kitą kelią ir kvietė mane dirbti kartu, nes, jo manymu, aš senių dar nesugadintas.

Visa tai man atrodė teisinga. Tai buvo mano pirmoji komercinė sėkmė, ir aš vėl paraudau iš malonumo. Šitaip, jausdamas dėkingumą už parodytą pagarbą, ėmiau dirbti kartu su juo ir jam ir dirbau, tai daugiau, tai mažiau, ištisus dvejus metus vien už garbingą vietą direkcijoje. Mano gyvenime tai buvo, ko gero, ilgiausias laikotarpis, kurį ištvėriau vienam darbe. Bet pasigirti negaliu, nes šis darbas nieko nedavė nei man, nei Gvidui, o apie sėkmę prekyboje – tai žino visi – sprendžiama iš rezultatų.

Kad žengiu į didžiosios komercijos kelią, tikėjau kokius tris mėnesius – tiek, kiek reikėjo įkurti firmai. Sužinojau, kad man teks ne tik korespondenciją ir sąskaitas tvarkyti, bet ir sekti, kaip

vykdomos sutartys. Gvido poveikis man buvo toks didelis, kad galėjau sužlugti, ir to neatsitiko tik todėl, jog tikriausiai gimiau po laiminga žvaigžde. Užtekdavo Gvidui pamoti pirštu, ir aš skubėdavau padėti. Tai mane stebina net dabar, rašant šias eilutes, nors tiek pragyvenęs turėjau pakankamai laiko visa tai apmąstyti.

Apie tuos dvejus metus rašau dar ir todėl, kad prisirišimas prie Gvido atrodo man kaip aiškus ligos požymis. Kokia buvo prasmė susidėti su juo, vien kad perprasčiau didelės komercijos paslaptis ir paskui mokyčiau jį smulkios komercijos gudrybių? Kokia buvo prasmė ištisus dvejus metus kiurksoti jo kontoroje tik todėl, kad įrodyčiau, jog draugaudamas su Gvidu esu visiškai abejingas Adai? Juk iš manęs niekas to įrodymo nereikalavo. Argi mūsų abejingumo vienas kitam neskatino vaikeliai, kuriems suteikėm gyvybę? Nesakau, kad Gvido nemylėjau, tačiau geriausiu draugu niekada nebūčiau pasirinkęs. Gvido trūkumai buvo tokie akivaizdūs, kad net jo mintys dažnai mane erzindavo, tačiau jo silpnybėms buvau atlaidus. Aš taip ilgai aukojau svainiui savo laisvę ir leidausi įveliamas į bjauriausias situacijas vien norėdamas jam padėti! Be jokios abejonės, tai buvo tikrų tikriausia liga arba begalinis gerumas, o šie dalykai glaudžiai susiję.

Čia nieko nekeičia netgi tai, kad laikui bėgant mes vienas prie kito labai prisirišom: taip dažnai atsitinka, kai padorūs žmonės vienas kitą mato kasdien. O aš prie jo prisirišau ne juokais! Gvidui mirus, ilgai jaučiau, kaip man jo stinga, mano gyvenime netgi atsirado tarsi tuštuma, nes didelę jo dalį buvo užėmęs jis su savo reikalais.

Mane iki šiol ima juokas prisiminus, kaip mudu apsirikom pirkdami baldus. Beje, tai buvo pirmas mūsų sandoris. Prisipirkom krūvą baldų, o kontoros dar neturėjom. Nesutarėm su Gvidu dėl vietos, ir šis reikalas ilgokai užsitęsė. Iš to, ką mačiau pas uošvį ir Olivį, kontroliuoti sandėlius galima tik tada, kai jie šalia kontoros. Bet Gvidas nesutiko.

– Tik nekalbėk man apie Triesto kontoras, dvokiančias menke ir odomis! – raukėsi jis ir tvirtino, kad prižiūrėti sandėlius puikiausiai galima iš tolo. Tačiau taip sakydamas jis vis dėlto

svyravo. Vieną dieną baldų pirklys pareikalavo, kad baldus išsivežtume, antraip išmesiąs juos į gatvę. Gvidas šoko ieškoti kontoros ir išsinuomojo pirmą pasitaikiusią be sandėlių šalimais, užtat pačiam miesto centre. Kaip tik todėl sandėlio mes niekada taip ir neįsigijom.

Kontora susidėjo iš poros erdvių šviesių kambarių ir mažos belangės kamarėlės. Prie šios kamarėlės durų bolavo popieriaus lapelis su užrašu „Buhalterija"; ant kitų durų buvo užrašyta „Kasa", o ant trečių, visai kaip Anglijoje, kabojo lentelė su užrašu: „Privatus kabinetas". Anglijoje Gvidas studijavo prekybos mokslus ir iš ten parsivežė naudingų žinių. Kasoje, kaip ir dera, stovėjo daili metalinė nedegamoji spinta ir buvo įtaisytos tradicinės grotos. Mūsų „Privatus kabinetas" buvo labai prašmatnus, rudu aksomu apmuštomis sienomis, su dviem rašomaisiais stalais, sofa ir keletu patogių krėslų.

Paskui atėjo knygų ir kanceliarinių reikmenų eilė. Čia pirkimui vadovavau aš, ir niekas su manim nesiginčijo. Tik spėdavau užsakyti, ir viskas beregint būdavo pristatoma. Tiesą sakant, man būtų labiau patikęs mažesnis uolumas vykdant mano paliepimus, bet mano pareigos buvo nurodyti reikalingus kontorai daiktus. Tada pamaniau, kad tarp manęs ir Gvido – didžiulis skirtumas. Aš kalbėjau, o jis veikė. Sužinojęs tai, ką žinojau aš, ir nė kiek ne daugiau, jis imdavo pirkti. Tiesa, pats dažnai nedarė nieko – nei pirko, nei pardavinėjo, – bet netgi tai man atrodė kaip savo žiniomis įsitikinusio žmogaus sprendimas. O aš abejoju netgi nieko neveikdamas.

Pirkdamas buvau labai atsargus. Net bėgau pas Olivį sužinoti kopijavimo preso ir buhalterijos knygų matmenų. Paskui Olivio sūnus pamokė, kaip šias knygas pildyti, ir paaiškino dvigubą buhalteriją – tai nesunkūs dalykai, tik lengvai pamirštami. Jaunasis Olivis prižadėjo ir balansą paaiškinti, kai reikės.

Dar nežinojom, ką savo kontoroj veiksime (dabar man aišku, kad ir Gvidas to nežinojo), ir aptarinėjom tik organizacinius klausimus. Atsimenu, kad kelias dienas kalbėjom tik apie tai, kur susodinsim būsimuosius tarnautojus, jeigu mums jų prireiks. Gvi-

do manymu, juos reikėsią pasodinti – jei tik sutilps – į kasą. Bet mažasis Lučianas, tuo metu vienintelis mūsų tarnautojas, tvirtino, kad kasos patalpoje negali būti pašalinių žmonių. Buvo nelabai malonu klausytis nuosavo pasiuntinuko pamokymų. Ir tada man blykstelėjo puiki mintis:

– Kiek atsimenu, Anglijoje mokama čekiais.

Tiesą sakant, apie čekius girdėjau Trieste.

– Žinoma! – sušuko Gvidas. – Aš irgi atsimenu. Keista, kad buvau pamiršęs!

Ir ėmė Lučianui smulkiai aiškinti, kad šiandien grynais pinigais neatsiskaitinėjama: iš rankų į rankas perduodami čekiai kokiai tik nori sumai. Taigi mes laimėjom, ir Lučianas nutilo.

Visa tai, ko jis išmoko iš Gvido, nenuėjo vėjais. Šiandien mūsų pasiuntinukas yra vienas garbingiausių Triesto pirklių. Tiesa, jis vis dar sveikinasi su manim nuolankiai šypsodamas. Dalį darbo dienos Gvidas gaišdavo mokydamas Lučianą, paskui mane, tada pas mus tarnaujančią merginą. Atsimenu, jis ilgai puoselėjo mintį verstis komiso prekyba, kad nereikėtų rizikuoti nuosavais pinigais. Aiškino šios prekybos esmę man, o kai aš, matyt, pernelyg greit ją perpratau, įniko dėstyti Lučianui, kuris klausėsi taip kantriai ir dėmesingai, kad net didelės akys spindėjo dar bebarzdžiam veide. Negalima sakyti, kad Gvidas leido laiką veltui, nes Lučianas – vienintelis iš mūsų, kuriam pasisekė šioje prekybos srityje. Ne veltui sakoma: moki žodį, žinai kelią!

Tuo tarpu iš Buenos Airių pradėjo plaukti *pesai**. Tai buvo gana rimtas biznis! Iš pradžių jis pasirodė man labai paprastas, bet netrukus paaiškėjo, kad Triesto rinka nepasiruošusi priimti šių egzotiškų pinigų. Ir vėl turėjom kviestis jaunąjį Olivį. Paaiškinęs mums, kaip šiuos čekius realizuoti, nusprendė, kad jau viską išmokom, ir paliko mus likimo valiai. Keletą dienų Gvidas vaikščiojo su išsipūtusiom nuo kronų kišenėm, bet galų gale radom kelią į banką, kuris mus išvadavo nuo šios nepatogios naštos, įteikdamas čekių knygutę. Naudotis ja išmokom gana greitai.

* Pesas – kai kurių Lotynų Amerikos šalių piniginis vienetas.

Vieną dieną Gvidas pasakė Oliviui, padėjusiam mums organizuoti įmonę:

– Aš tikrai niekada nekonkuruosiu su savo draugo firma.

Jaunikaitis, turėjęs apie prekybą visai kitokį supratimą, atsakė:

– Kodėl gi ne? Konkuruodami tik daugiau sudarytume sutarčių!

Gvidas net išsižiojo. Kaip visada, jis pernelyg gerai viską suprato ir taip įsikando šią teoriją, kad puldavo kiekvienam ją aiškinti.

Nors Gvidas buvo baigęs aukštąją prekybos mokyklą, apie debetą ir kreditą turėjo gana miglotą supratimą. Jis su nuostaba žiūrėjo, kaip aš atidarau apyvartinių lėšų sąskaitą ir kaip užrašinėju išlaidas. Labiausiai jis išmanė buhalteriją, todėl į kiekvieną naują sandorį žvelgdavo tik pro buhalterio akinius. Jam rodės, kad buhalterijos išmanymas leidžia matyti pasaulį visai nauju požiūriu. Gvidui visur vaidenosi skolininkai ir kreditoriai, net jeigu žmonės mušdavosi ar bučiuodavosi.

Galima sakyti, kad Gvidas įėjo į prekybos pasaulį su didžiausiu atsargumu. Jis atsisakė daugybės sandorių, o pirmuosius šešis mėnesius kuo ramiausiai atmetė netgi visus – kaip žmogus, geriau už kitus žinąs, ką reikia daryti.

Ne! – sakydavo jis, ir buvo galima pamanyti, kad šį vienskiemenį žodelytį, jis taria po tikslių skaičiavimų, nors siūlomos prekės akyse nebūdavo matęs. Reikalas tas, kad visas savo proto pastangas Gvidas eikvojo, kad pamatytų, kaip sandoris, galimas jo pelnas ar nuostolis, atrodys perėjęs per buhalteriją. Buhalterijos jis mokėsi paskiausiai iš visų dalykų, ir ji tarsi uždengė kitas jo žinias.

Man skaudu taip kalbėti apie savo bičiulį, bet privalau būti teisingas, kad geriau suprasčiau pats save. Prisimenu, su kokiu išradingumu jis verste užvertė mūsų kontorėlę fantastiniais projektais, kliudžiusiais normaliai dirbti. Prieš imdamiesi komiso prekybos, mes turėjom paštu išsiuntinėti tūkstančius cirkuliarų. Ir Gvidas pasakė:

– Kiek sutaupytume pašto ženklų, jeigu prieš siųsdami cirkuliarus tiksliai žinotume, kurie adresatai jais susidomės!

Vien pasakymas nebūtų padaręs žalos, bet Gvidui mintis taip patiko, kad ėmė mėtyti aukštyn jau užklijuotus cirkuliarus, nusprendęs išsiųsti tik tuos, kurie kris adresu į viršų. Šis eksperimentas man priminė, kad kažką panašaus ir aš buvau daręs, bet, garbės žodis, iki to tikrai nebuvau priėjęs. Žinoma, tų blogai kritusių cirkuliarų aš nerinkau ir nesiunčiau. O gal iš tiesų juos atrenkant jį buvo pagavęs didis įkvėpimas, ir aš tiesiog neturėjau teisės eikvoti pašto ženklų, kuriuos apmokėti privalėjo jis.

Likimas neleido Gvidui manęs sužlugdyti ir sukliudė man per daug įsitraukti į jo reikalus. Sakau tai garsiai, nes kai kas Trieste mano kitaip. Per visą laiką, praleistą su Gvidu, aš nė karto nesikišau į jo reikalus pasikliaudamas vien įkvėpimu, kaip tada, pirkdamas džiovintus vaisius. Nė sykio neskatinau jo ką nors daryti, nė sykio neatkalbinėjau. Aš tik jį perspėdavau, akinau dirbti, būti apdairų, bet mesti jo pinigų ant lošimo stalo nedrįsau.

Šalia Gvido jaučiausi labai inertiškas. Stengiausi jį išvesti į teisingą kelią, bet man nepavyko, greičiausiai dėl to mano inertiškumo. Beje, kai du žmonės būna kartu, ne jie sprendžia, kuris bus Don Kichotas, o kuris Sanča Pansa. Gvidas sudarinėjo sandorius, o aš, tarsi gerasis Sanča Pansa, iš lėto vilkausi jiems iš paskos, iš anksto į viską įsigilinęs ir viską iškritikavęs.

Komiso prekyba visiškai sužlugo, bet nuostolių iš to neturėjom. Savo prekių – kanceliarinių reikmenų – atsiuntė tik komersantas iš Vienos. Dalį jų pardavė Lučianas. Iššniukštinėjęs, kiek už juos priklauso komisinių, jis Gvidui leidus pasiglemžė beveik visus. Gvidas neprieštaravo, nes, tiesą sakant, tai buvo nedidelė suma, be to, taip baigęsis pirmasis sandoris turėjo lemti sėkmę. Mums iš jo liko tik sandėliuke suversta krūva kanceliarinių reikmenų, už kuriuos turėjom sumokėti. Jų daugeliui metų būtų užtekę nepalyginti didesnei firmai negu mūsiškė.

Pirmuosius du mėnesius ši šviesi kontorėlė miesto centre buvo mums labai jauki priebėga. Dirbom nedaug (man regis, tesudarėm du sandorius, davusius nedidelį pelną: tai buvo naudota tara, kuriai tą pačią dieną atsirado ir paklausa, ir pasiūla), bet plepėjom atsakančiai, kaip seni bičiuliai, įtraukdami ir naivuolį

Lučianą, kuris pokalbiui pakrypus apie verslą imdavo jaudintis tarsi jo amžiaus vaikinai, klausydamiesi šnekų apie moteris.

Tada man buvo lengva su jais bendrauti, mat dar nebuvau praradęs Karlos ir jaučiausi nekaltas tarp nekaltų. Su malonumu prisimenu tas dienas. Vakarais namie turėdavau daug ką papasakoti Augustai. Galėjau kalbėti jai apie viską, kas vykdavo mūsų kontoroje, nieko nenuslėpdamas ir nieko nepridėdamas.

Ir neimdavau į širdį, kai Augusta susirūpinusi sušukdavo:

– Bet kada gi pradėsit uždirbti pinigų?

Pinigų? Apie pinigus kol kas negalvojom. Žinojom, kad iš pradžių reikia gerai apsidairyti, ištirti prekes, šalį ir mūsų *Hinterland**. Taip paprastai firmos neįkursi! Ir Augusta nusiramindavo.

Paskui mūsų kontora priglaudė labai triukšmingą svečią. Tai buvo didelis nenuorama ir įkyrus kelių mėnesių medžioklinis šunytis. Gvidas labai jį mylėjo ir pasirūpino, kad į kontorą jam kasdien būtų atnešama pieno ir mėsos. Kai neturėdavau ką veikti ir apie nieką nenorėdavau galvoti, aš pats su malonumu žiūrėdavau, kaip jis laigo po kontorą ir rodo triukus, kurių jį išmokėm. Iš tiesų mielas šunelis! Bet jis taip garsiai skalijo ir buvo toks nešvarus, kad jam tikrai čia buvo ne vieta! Man atrodė, kad šitas šuo kontoroje buvo pirmas įrodymas, jog Gvidas netinka vadovauti prekybos firmai. Tai buvo argumentas, kad jam stinga rimtumo. Bandžiau išaiškinti, jog šuo anaiptol nepadės firmai suklestėti, bet buvau neryžtingas ir Gvidui atsikirtus nutildavau.

Nusprendžiau pats paauklėti savo naująjį kolegą ir Gvidui išėjus iš kontoros su dideliu malonumu jam įspyriau. Suinkštęs šunėkas atšoko, bet vėl atbėgo pas mane manydamas, kad įspyriau netyčia. Bet kai spyriau antrą kartą, matyt, viską suprato, pabrukęs uodegą nulindo į kampą, ir kol atėjo Gvidas, kontoroje buvo ramu ir tylu. Tiesa, vėliau ėmiau gailėtis nuskriaudęs nekaltą gyvulėlį, bet šaukštai buvo po pietų. Iš kailio nėriausi norėdamas jam įsiteikti, bet šuo manimi netikėjo ir Gvidui esant kontoroje atvirai reiškė man antipatiją.

* Hinterland – užnugaris (*vok.*).

– Keista! – kalbėjo Gvidas. – Laimė, kad tave pažįstu, antraip nepasitikėčiau. Šunys retai apsirinka, jei ko nors nemėgsta.

Aš taip norėjau išsklaidyti Gvido įtarinėjimus, kad vos nepapasakojau, kodėl šuo manęs nemėgsta.

Netrukus su Gvidu susikivirčijau dėl vieno dalyko, kuris, tiesą sakant, buvo man visai nesvarbus. Pamišęs dėl buhalterijos, jis į bendrųjų išlaidų straipsnį sumanė įrašyti ir savo asmenines išlaidas. Pasitaręs su Oliviu, aš ėmiau prieštarauti ir apgyniau senojo *Cada* interesus. Argi galima buvo į šitą straipsnį įrašyti ne tik Ados su Gvidu išlaidas, bet ir tai, kas bus išleista dvynukams? Juk tai ne firmos, o Gvido asmeninės išlaidos. Kaip kompensaciją pasiūliau jam parašyti į Bueno Aires ir susitarti, kad paskirtų algą. Bet tėvas nesutiko, esą Gvidas ir taip gauna septyniasdešimt penkis procentus visų pajamų, o jam lieka trupiniai. Mano galva, tai buvo teisingas atsakymas, bet Gvidas ėmė tėvui rašyti ilgiausius laiškus, kad, kaip sakė, išaiškintų šį klausimą aukštesniu požiūriu. Kadangi Buenos Airės labai toli, tai susirašinėjimas truko tiek laiko, kiek gyvavo mūsų firma. Bet savo tikslą pasiekiau: straipsnis „Bendrosios išlaidos" liko švarus, neužterštas Gvido asmeninių išlaidų, ir firmai žlugus nereikėjo daryti jokių išskaitymų iš kapitalo.

Penktas asmuo (įskaitant šunį Argą), priimtas į mūsų kontorą, buvo Karmen. Aš irgi buvau, kai ją priėmė. Tą dieną atėjau į kontorą tiesiai iš Karlos, ir mano sieloje buvo tokia ramybė, kokia kunigaikštį Taleiraną apimdavo aštuntą valandą ryto. Tamsiame koridoriuje pastebėjau kažkokią mergaitę, ir Lučianas man pasakė, kad ji norinti kalbėtis asmeniškai su Gvidu. Kadangi turėjau kažkokio darbelio, paprašiau ją palaukti už durų. Netrukus, matyt, nieko nepastebėjęs, į kabinetą įžengė Gvidas, ir Lučianas padavė jam tos mergaitės rekomendacinį laišką. Gvidas jį perskaitė.

– Ne! – sausai atsakė jis nusivilkdamas švarką, nes kambaryje buvo labai šilta. Bet paskui suabejojo: – Vis tiek reikėtų su ja šnektelti, bent iš pagarbos ją rekomendavusiam žmogui.

Jis liepė mergaitę pakviesti, ir aš pažvelgiau į ją tik pamatęs, kaip Gvidas staiga puolė prie švarko ir apsivilkęs atsuko į mergaitę savo gražų įdegusį veidą spindinčiomis akimis. Dabar galiu sa-

kyti, kad savo gyvenime esu matęs merginų ir gražesnių už Karmen, tik nė vienos iš jų grožis nebuvo toks agresyvus, toks krintantis į akis. Paprastai iš pradžių moters grožį sukuria mūsų geismas, bet Karmen šios įžangos nereikėjo. Žvelgdamas į ją nusišypsojau ir netgi ėmiau juoktis. Mergaitė man buvo panaši į verslininką, keliaujantį po pasaulį ir garsiai reklamuojantį savo prekes. Ji atėjo ieškodama darbo, o man norėjosi įsiterpti į jų pokalbį ir paklausti: „Kokio darbo? Lovoje?"

Pastebėjau, kad ji nepasidažiusi, bet veidas buvo net melsvas iš baltumo, o raudonis toks panašus į prinokusį vaisių, kad atrodė, jog visa tai dirbtina. Didelės rudos akys taip spindėjo, kad menkiausias jų krustelėjimas atrodė labai reikšmingas.

Gvidas paprašė ją sėstis, ir ji atsisėdo, kukliai žvelgdama į skėčio smaigalį ar, greičiausiai, į lakuotą batuką. Jam prakalbus, ji greit pakėlė į jį akis, tokias spindinčias, kad vargšas mano viršininkas neteko žado. Apsitaisiusi buvo kukliai, bet tai nieko nereiškė, nes ant jos kūno net ir kuklūs drabužiai atrodė prašmatnūs. Tik batukai buvo brangūs ir priminė tą baltą kaip sniegas popierių, kurį Velaskezas klodavo po savo pozuotojų kojomis. Jeigu Velaskezui būtų pozavusi Karmen, jis tikriausiai būtų ją pastatęs ant juodo lako, norėdamas paprėžti odos baltumą.

Buvau labai ramus ir smalsiai klausiausi jų pokalbio. Gvidas paklausė, ar ji mokanti stenografuoti. Ji prisipažino nemokanti, bet pridūrė turinti didelę patirtį rašyti diktuojama. Įdomus dalykas! Iš šio aukšto, grakštaus, darniai sudėto kūno sklido kimus balsas. Neįstengiau paslėpti nustebimo ir paklausiau:

– Jūs peršalusi?

– Ne, – atsakė. – O kodėl klausiate? – Ji nustebo ir įdėmiai mane nužvelgė. Nežinojo turinti negražų balsą, be to, turėjau pripažinti, kad jos mažos ausytės irgi ne tokios tobulos, kaip atrodė.

Gvidas paklausė, kokią kalbą ji mokanti: anglų, prancūzų ar vokiečių. Leido jai pasirinkti, nes ir patys dar nežinojom, kokios kalbos mums prireiks. Karmen atsakė truputį mokanti vokiškai, bet tik truputėlį.

Gvidas niekada nieko nespręsdavo gerai nepagalvojęs.

– Vokiečių kalbos mums nereikia, nes aš pats gerai ją moku.

Mergaitė laukė galutinio atsakymo, kuris, mano manymu, buvo jau duotas, ir norėdama jį paskubinti pridūrė, kad į darbą mūsų kontoroje žiūrinti kaip į praktiką, todėl ją tenkintų gana kuklus atlyginimas.

Susidūręs su gražia moterimi, net šykštus vyras tampa dosnus. Tarsi sakydamas, kad tokios smulkmenos jo nedomina, Gvidas gūžtelėjo pečiais ir nustatęs atlyginimą, su kuriuo Karmen dėkingai sutiko, patarė jai mokytis stenografijos. Šį patarimą jis davė tik dėl manęs, nes mudu buvom sutarę, kad pirmiausia jis priims į darbą gerą stenografą.

Vakare papasakojau apie naująją mūsų darbuotoją žmonai. Ši žinia jai labai nepatiko, ir nors nieko jai nesakiau, iškart nusprendė, kad Gvidas priėmė mergaitę tik dėl to, kad padarytų ją savo meiluže. Aš su ja nesutikau. Žinoma, Gvidas iš tiesų elgėsi tarsi įsimylėjęs, bet buvau tikras, kad šis pirmas įspūdis išsisklaidys be pasekmių. Šiaip ar taip, mergina atrodė gana padori.

Po kelių dienų – nežinau, atsitiktinai ar ne, – mūsų kontoroje apsilankė Ada. Gvido dar nebuvo, ir kurį laiką ji užtruko su manim, klausdama, kada jis ateis. Paskui neryžtingai nuėjo į gretimą kambarį, kur tuo metu buvo tik Lučianas su Karmen. Karmen mokėsi rašyti mašinėle ir susikaupusi rankiojo reikiamas raides. Kilstelėjusi savo gražias akis ji pažvelgė į Adą, kuri įdėmiai ją apžiūrinėjo. Kokios skirtingos buvo šios moterys! Truputį panašios, bet Karmen atrodė kaip Ados šaržas. Man toptelėjo, kad viena, tegul su brangiais drabužiais, vis tiek bus tik gera žmona ir motina, o kita, nors ir pasijuosusi kuklią prijuostę, kad nesuteptų suknelės į mašinėlę, yra gimusi būti meiluže. Nežinau, ar šiame pasauly yra išminčius, galįs paaiškinti, kodėl nuostabios Ados akys skleidė mažiau šviesos negu Karmen akys. Galbūt todėl, kad jos tik paprastas regėjimo organas, skirtas žiūrėti į žmones ir daiktus, o ne stulbinti. Šiaip ar taip, Karmen kuo puikiausiai atlaikė kupiną pasipiktinimo ir sykiu smalsų jos žvilgsnį. Mačiau jame ir pavydą. O gal man tik pasirodė?

Tą dieną aš paskutinį kartą mačiau Adą dar gražią, lygiai tokią, kokia ji buvo tada, kai mane atstūmė. Paskui buvo nesėkmingas

nėštumas, ir dvynukai išvydo pasaulį tik chirurgo pastangomis. Iškart po gimdymo ji susirgo, ir liga atėmė visą jos grožį. Dėl to taip gerai ir atsimenu tą jos apsilankymą. Atsimenu jį dar ir todėl, kad tą akimirką jaučiau simpatiją tik jai, švelniam ir kukliam jos grožiui, kurį negailestingai stelbė kitos, tokios skirtingos moters puikumas. Karmen man tikrai nepatiko, nors apie ją žinojau tik tiek, kad jos nuostabios akys, skaistus veidelis, kimus balsas ir kaip ji buvo pas mus priimta (nors dėl to jos kaltinti negalima). O Adą, priešingai, tą akimirką labai mylėjau. Keista mylėti moterį, kurios kažkada veltui aistringai geidei ir kuri dabar tau neberūpi. Vienu žodžiu, tu vėl ten, kur būtum, jeigu moteris būtų tau nusileidusi, ir su nuostaba dar kartą regi, kaip kartais pasidaro nesvarbu tai, be ko, rodos, negalėjai gyventi.

Norėjau palengvinti jai kančias ir nuvedžiau į gretimą kambarį. Netrukus pro duris įžengė Gvidas ir išvydęs žmoną paraudo it vėžys. Ada pasakė gana įtikimą priežastį, dėl kurios čia atėjusi, bet išeidama paklausė:

– Tai naują tarnautoją priėmėt?

– Taip, – atsakė Gvidas ir norėdamas paslėpti sumišimą nesugalvojo nieko geriau, kaip manęs paklausti, ar jo kas neieškojo. Išgirdęs neigiamą atsakymą, jis nepatenkintas susiraukė, lyg būtų laukęs kažkokio svarbaus susitikimo, nors aš tikrai žinojau, kad nelaukiam nieko, ir abejinga mina, kurią pagaliau pavyko nutaisyti, Adai pasakė:

– Mums reikėjo stenografo!

Mane labai pralinksmino, kad jis pamiršo netgi to mums reikalingo tarnautojo lytį.

Karmen labai pagyvino mūsų kontorą. Kalbu ne apie žvitrius žvilgsnius, ne apie grakščią figūrą ir skaistų veidelį, o apie mūsų veiklą. Šios mergaitės buvimas skatino Gvidą dirbti. Visų pirma, jis norėjo visiems, taip pat ir man, įrodyti, kad nauja tarnautoja mums verkiant reikalinga, ir kasdien prasimanydavo jai naujo darbo, kuriame ir pats dalyvaudavo. Paskui ilgą laiką jam darbas buvo tik priemonė kuo veiksmingiau rėžti sparną aplink Karmen. Ir jis pasiekė neregėto efektyvumo. Mokė ją rašyti laiškus – diktavo, o

paskui taisė galybę rašybos klaidų.Visa tai jis darė taip švelniai, kad joks atsidėkojimas iš mergaitės pusės tikrai nebūtų buvęs per didelis.

Tik labai nedaug sandorių, jo sudarytų tuo meilės metu, davė pelną. Kartą jis sugaišo daugybę laiko dėl prekės, kuri, pasirodė, yra įstatymo draudžiama. O vieną gražią dieną į kontorą atėjo žmogus iš skausmo perkreiptu veidu, mat mes, pasirodo, buvom užmynę jam ant nuospaudos. Norėjo sužinoti, kodėl mus domina ši prekė, ir buvo įsitikinęs, kad mus pasiuntė galingi užsienio konkurentai. Buvo susijaudinęs ir nuogąstavo, kad tai geruoju nesibaigs. Supratęs, kokie esam nepatyrę ir naivūs, tik nusijuokė tiesiai į akis ir pasakė, kad mums nieko neišeis. Jis buvo teisus, bet kol susitaikėm su šiuo nuosprendžiu, prabėgo nemažai laiko, ir Karmen parašė krūvą laiškų. Galų gale supratom, kad ta prekė apsupta tranšėjų ir ne mūsų nosiai ją gauti. Augustai apie šį sandorį aš nesakiau nieko, bet ji pati apie tai prašneko, nes Gvidas papasakojo apie jį Adai norėdamas parodyti, kiek daug darbo turi mūsų stenografas. Šis taip ir neįvykęs sandoris Gvidui buvo labai svarbus. Tik apie jį ir kalbėjo. Buvo įsitikinęs, kad jokiam kitam pasaulio mieste nieko panašaus negalėtų atsitikti. Girdi, dėl visko kalti mūsų prekybiniai sluoksniai, smaugią kiekvieną sumanesnį komersantą.Tai patirti jam tekę savo kailiu.

Tarp beprotiškos, padrikos virtinės sandorių, tuomet perėjusių per mūsų rankas, buvo vienas, su kuriuo mes iš tiesų nudegėm. Mes jo neieškojom – jis pats mus surado. Į šią aferą mus įpainiojo toks dalmatas, pavarde Tačičius, kurio tėvas dirbo Argentinoje kartu su Gvido tėvu. Jis atėjo pas mus kažkokios komercinės informacijos, ir mes ją, žinoma, davėm.

Tačičius buvo gražus, netgi per gražus jaunikaitis. Aukštas, stiprus, juodbruvis, svajingų, tamsiai mėlynų akių ilgomis blakstienomis ir tankiais kaštoniniais su auksiniu atspalviu ūsiukais. Vienu žodžiu, jo veide taip puikiai derėjo spalvų gama, kad jis man pasirodė gimęs specialiai mūsų Karmen. Matyt, jam irgi taip pasirodė, nes įjunko lankytis pas mus kiekvieną dieną. Pokalbiai kontoroje tęsdavosi ilgiausias valandas, bet niekada nenusibosdavo.

Du vyrai kovojo dėl moters ir, kaip gyvūnai poravimosi metu, demonstravo geriausias savybes. Gvidą truputį varžė, kad dalmatas lankosi pas jį namuose ir pažįstamas su Ada, bet Karmen akyse jam niekas nebegalėjo pakenkti. Aš tai iškart pamačiau, nes tas akis jau puikiai pažinojau, bet Tačičius tai suprato daug vėliau ir, norėdamas kuo dažniau Karmen matyti, pirko pas mus, o ne tiesiai iš fabriko, keletą vagonų muilo, už kurį, žinoma, sumokėjo brangiau. Paskui, vis per meilę, įtraukė mus į tą nevykusį sandorį.

Tačičiaus tėvas pastebėjo, kad tam tikru metų laiku vario sulfato kaina kyla, o paskui krenta. Jis nusprendė uždirbti ir, sulfato kainoms labiausiai nukritus, nupirkti jo Anglijoje šešiasdešimt tonų. Mes visapusiškai šį reikalą aptarėm ir netgi užmezgėm ryšius su viena Anglijos firma. Paskui tėvas pasiuntė sūnui telegramą, kad, jo manymu, reikiamas momentas atėjo, ir pasakė kainą, už kurią būtų galima sandorį sudaryti. Įsimylėjęs Tačičius atlėkė pas mus ir patikėjo šį sandorį mūsų kontorai, gavęs už tai dovanų nuostabų, ilgą, meilų Karmen žvilgsnį. Vargšas dalmatas nežinojo, kad meilės kupinas žvilgsnis buvo skirtas ne jam, o Gvidui.

Atsimenu, kaip ramiai ir užtikrintai Gvidas ėmėsi šio sandorio, kuris iš tiesų atrodė labai paprastas, nes pirktą Anglijoje prekę pristačius į mūsų uostą galėjom net neiškrovę perparduoti pirkėjui. Gvidas tiksliai pasakė, kiek norėtų uždirbti, ir mano padedamas nustatė kainą, kurios pirkdamas prekę neturėjo viršyti mūsų draugas anglas. Naudodamiesi žodynu, sukūrėme telegramą anglų kalba. Išsiuntęs ją Gvidas trynė rankas ir ėmė skaičiuoti, kiek kronų pabirs jam į kasą už šį paprastą ir nesunkų darbą. O kad dievai būtų palankūs, nedidelę pelno dalį pažadėjo duoti man ir, vylingai šypsodamas, taip pat ir Karmen, prisidėjusiai prie šio sandorio žavingomis akutėmis. Mudu norėjom atsisakyti, bet jis maldavo bent apsimesti, kad sutinkame. Bijojo, kad antraip galime sandorį nužiūrėti, ir kad jis nusiramintų, aš sutikau. Tikrai žinojau visada linkėsiąs jam tik gera, bet sykiu supratau, kad jis gali tuo abejoti. Pasaulis taip sutvarkytas, kad jeigu nelinkim vienas kitam bloga, linkime gera, ir vis dėlto nuoširdžiausi mūsų linkėjimai lydi tik tuos reikalus, kuriuose dalyvaujam patys.

Sandoris buvo įvertintas visapusiškai, atsimenu, Gvidas net apskaičiavo, kiek mėnesių jis galės už gautą pelną išlaikyti savo šeimą ir kontorą, kitaip sakant, dvi savo šeimas, kaip retkarčiais sakydavo, arba dvi savo kontoras, kaip – labai supykusi – sakydavo namie viena moteris. Gal šis biznis neišdegė kaip tik todėl, kad buvo pernelyg tiksliai apskaičiuotas. Iš Londono atėjo trumpa telegrama: „Su pasiūlymu susipažinom", toliau buvo nurodyta parduodamo vario sulfato tos dienos kaina. Ji buvo daug aukštesnė už tą, kurią sutiko mokėti pirkėjas. Taigi sudie mūsų bizni! Mes pranešėm apie tai Tačičiui, ir šis netrukus išvyko iš Triesto.

Tuo metu aš beveik visą mėnesį nėjau į kontorą, todėl iš pažiūros nekaltas laiškas, pridaręs Gvidui daug bėdų, nepateko man į rankas. Šiuo laišku anglų firma patvirtino savo telegramą ir pranešė laikysianti mūsų užsakymą galiojančiu tol, kol jo neatšauksim. Gvidas nė nemanė jo atšaukti, o kai grįžau į kontorą, seniai buvau pamiršęs šį sandorį. Po kelių mėnesių Gvidas atėjo pas mane vakare į namus su telegrama, kurios nesuprato ir manė, kad ji tikriausiai atėjusi per klaidą, nors joje kuo aiškiausiai buvo užrašytas adresas, kuriuo užregistravau kontorą, kai tik įsteigėm firmą. Telegramoje buvo trys žodžiai: *„60 tons settled"**, ir aš iškart supratau, kur šuo pakastas, nes vario sulfatas buvo vienintelis stambus mūsų sandoris. Aš Gvidui paaiškinau: iš telegramos matyti, kad prekės kaina pagaliau pasiekė tą, kurią buvom nurodę užsakyme, ir dabar esam laimingi šešiasdešimties tonų vario sulfato savininkai.

Gvidas net rankomis sumojavo:

– Kaip jie galėjo pamanyti, kad aš sutiksiu! Juk šitiek laiko prabėgo!

Man toptelėjo, kad kontoroje turėtų būti ankstesnę telegramą patvirtinantis laiškas, nors Gvidas neatsiminė, kad būtume jį gavę. Susirūpinęs jis pasiūlė nedelsiant eiti su juo į kontorą ir patikrinti, ar tikrai toks laiškas yra, ir aš mielai sutikau; man buvo nemalonu kalbėti apie šį reikalą girdint Augustai, kuri nežinojo, kad aš jau visas mėnuo nesirodau kontoroje.

* 60 tons settled – išsiųsta 60 tonų (*angl.*).

Į kontorą bėgom bėgte. Gvidas taip nusiminė, jog būtų dūmęs iki Londono, kad tik nereikėtų vykdyti šio pirmo jo gyvenime stambaus sandorio. Atrakinom kontorą, patamsyje apgraibomis nusigavom iki mūsų kambario ir uždegėm šviesą. Laišką radom iškart; kaip ir maniau, jame buvo parašyta, kad mūsų užsakymas laikomas galiojančiu iki bus atšauktas.

Gvidas žiūrėjo į laišką suraukęs kaktą, gal iš nevilties, o gal iš įtampos: rodės, jis žvilgsniu nori sunaikinti šiuos paprastus, bet negailestingus žodžius.

– Tik pamanyk! – burbtelėjo jis. – Kad būčiau pasiuntęs porą žodžių, dabar neturėčiau tokio nuostolio!

Žinoma, Gvidas man nepriekaištavo, nes tuo metu kontoroje nebuvau, ir nors laišką radau iškart, nes žinojau, kur jis turi būti padėtas, anksčiau jo niekada nemačiau. Bet kad manęs jis vis dėlto nesumanytų kaltinti, ryžtingai pareiškiau:

– Kol manęs nebuvo, pats galėjai atidžiau peržiūrėti korespondenciją!

Gvido kakta išsilygino. Jis gūžtelėjo pečiais ir burbtelėjo:

– Gal dar viskas baigsis gerai, ir mes neblogai uždirbsim.

Greit jis išėjo, ir aš grįžau namo.

Bet Tačičius buvo teisus: tam tikru metų laiku vario sulfato kaina krisdavo; ji krito kasdien vis žemiau ir žemiau, ir mes, norom nenorom tapę prekės savininkais ir negalėdami už tokią kainą jos parduoti kitiems, turėjome galimybę gerai ištirti šį reiškinį. Mūsų nuostoliai augo. Pirmąją dieną Gvidas paprašė manęs patarimo. Kol kas galėjo prekę parduoti palyginti su nedideliais nuostoliais, bet kuo toliau, tuo rimtesni jie būtų buvę. Jokio patarimo jam nedaviau, tik priminiau, kad Tačičius sakęs, jog kaina gali kristi ilgiau nei penkis mėnesius.Gvidas nusijuokė:

– Betrūko, kad man imtų nurodinėti kažkoks provincialas!

Atsimenu, bandžiau jį suprotinti sakydamas, kad šis provincialas daug metų praleido mažame Dalmatijos miestelyje, turėdamas prieš akis vien vario sulfatą. Taigi galiu nesijaudinti dėl Gvido nuostolių. Jei tuomet būtų manęs paklausęs, būtų jų neturėjęs.

Vėliau vario sulfato biznį aptarėm su vienu biržos makleriu. Šis labai gyvas, atsargus storuliukas mus išbarė dėl pirkinio ir, atrodė,

buvo kitokios nuomonės nei Tačičius. Pasak jo, nors vario sulfatas turi nepriklausomą rinką, jam poveikį daro metalų kainos svyravimas. Po šio pokalbio Gvidas nusiramino ir paprašė maklerį nuolat informuoti apie kainas: jis nusprendė palaukti, nes tikėjosi sulfatą parduoti ne su nuostoliu, o netgi su nedideliu pelnu. Makleris santūriai nusijuokė ir ištarė žodžius, kuriuos gerai įsiminiau, nes jie man pasirodė labai teisingi:

– Kaip nedaug pasaulyje žmonių, galinčių susitaikyti su nedideliu nuostoliu; tik su dideliais nuostoliais žmogus susitaiko iškart.

Gvidas į šiuos žodžius nekreipė dėmesio. Bet aš buvau juo patenkintas, nes agentui neprasitarė, kokiu būdu tą sulfatą pirkome. Pasakiau jam tai, ir jis tuo labai didžiavosi. Prisipažino bijojęs diskredituoti mus ir mūsų prekę, pasakodamas šio pirkinio istoriją.

Kurį laiką buvom ir pamiršę tą vario sulfatą, bet vieną dieną iš Londono atėjo laiškas, kuriame buvo prašoma sumokėti už prekę ir nurodyti, kur ją nugabenti. Priimti ir saugoti šešiasdešimt tonų! Gvidui ėmė suktis galva. Apskaičiavom, kiek mums atsieitų tokio kiekio sulfato saugojimas keletą mėnesių. Didžiulė suma! Aš nesakiau nieko, bet makleris, labai norėjęs prekę pamatyti Trieste, nes anksčiau ar vėliau jam būtų patikėta ją parduoti, Gvidą nuramino, girdi, ši iš pažiūros didelė suma ne tokia jau didelė palyginti su prekės verte.

Gvidas ėmė juoktis, nes ši pastaba pasirodė jam keista.

– Deja, čia ne šimtas kilogramų, o šešiasdešimt tonų!

Galų gale jis tikriausiai būtų sutikęs su maklerio pastaba, kuri, reikia manyti, buvo teisinga, ir bent truputį pakilus kainai visos išlaidos būtų su kaupu padengtos, bet tą akimirką pasimaišė vadinamasis jo įkvėpimas. Kai jam šaudavo į galvą kokia nors komercinė idėja, taip ją įsikąsdavo, kad kitoms mintims tiesiog nebelikdavo galvoje vietos. O idėja buvo tokia: prekė jam buvo parduota su pristatymu į Triesto uostą. Jei dabar jis parduotų prekę tai pačiai firmai, kuri tokiu būdu sutaupytų transporto išlaidas, galėtų iš jos paprašyti daugiau, nei jam siūloma Trieste. Visa tai buvo tik jo fantazijos, bet, norėdami suteikti jam malonumą, mes nesiginčijom.

Kai šitaip sandoris buvo likviduotas, Gvido veide pasirodė karti šypsena, ir tą akimirką jis buvo panašus į mąstytoją pesimistą.

– Nekalbėkim daugiau apie tai, – tarė jis. – Ši pamoka brangiai kainavo; būtų gerai, kad ji išeitų mums į naudą.

Ir vis dėlto kalbėjom apie tai dar sykį. Gvidas jau buvo praradęs tą šaunų pasitikėjimą, su kuriuo anksčiau atsisakydavo sandorių, ir kai metų gale jam parodžiau, kiek praradom pinigų, jis sumurmėjo:

– Tas prakeiktas vario sulfatas atnešė man tik bėdų. Visą laiką norėjau kaip nors kompensuoti šiuos nuostolius.

Nutraukęs ryšius su Karla, aš lioviausi lankytis kontoroje. Nebegalėjau žiūrėti į Karmen ir Gvido meilę. Jie žvalgėsi ir vienas kitam šypsojosi, visai manęs nesivaržydami, ir aš pasipiktinęs išėjau nusprendęs nebegrįžti. Taip nusprendžiau vieną vakarą, kai išeidamas rakinau kontoros duris, ir niekam nesakiau. Laukiau, kad Gvidas paklaustų, kodėl nebeateinu, ir ketinau išrėžti jam į akis, ką apie jį manau. Galėjau būti jam griežtas, nes apie mano apsilankymus miesto sode jis nieko nežinojo.

Jaučiau kažką panašaus į pavydą, nes Karmen man atrodė Gvido Karla, tik romesnė ir nuolankesnė nei manoji. Ir su pirmąja, ir su antraja moterimi jam pasisekė labiau negu man. Bet galbūt – ir tai buvo pagrindas naujiems priekaištams, – tokia sėkmė jį lydėjo kaip tik dėl tų būdo savybių, kurių jam pavydėjau, nors ir toliau laikiau veikiau trūkumais nei dorybėmis: turiu omeny jo pasitikėjimą savimi griežiant smuiku ir sugebėjimą nevaržyti savęs gyvenime. Dabar jau tvirtai žinojau, kad Karlą paaukojau Augustai. Pagalvojęs apie Karlos suteiktus man dvejus metus laimės, niekaip nesuvokdavau, kaip tokio būdo mergina galėjo taip ilgai mane kęsti. Juk iš meilės Augustai kiekvieną dieną ją įžeidinėjau! O Gvidas? Buvau tikras, kad jis mėgaujasi Karmen nesukdamas galvos dėl Ados. Jo laisvai dvasiai dvi moterys – visai ne per daug. Lygindamas save su juo, atrodžiau sau nekaltas kaip avinėlis. Vedžiau Augustą ne iš meilės, ir vis dėlto negalėjau išduoti jos nesikankindamas. Galbūt ir Gvidas vedė Adą ne iš meilės, bet aš tą moterį mylėjau (nors dabar jai buvau abejingas), ir man rodės, kad juo dėtas būčiau Adai dar atidesnis negu Augustai.

Tačiau Gvidas nė nemanė manęs ieškoti. Aš pats grįžau į kontorą, tikėdamasis išsklaidyti mane apėmusį nuobodulį. Gvidas elgėsi taip, kaip buvom susitarę: aš neprivalėjau reguliariai užsiimti jo reikalais. O kai mudu susitikdavom namie ar dar kur nors, elgėsi su manim labai draugiškai, už tai buvau jam visada dėkingas, ir, rodės, nė neatsimindavo, kad palikau tuščią vietą prie stalo, kurį pirko specialiai man. Iš mudviejų nepatogiai jausdavosi tik vienas žmogus, ir tas žmogus buvau aš. Man grįžus į savo vietą, jis sutiko mane taip, lyg būčiau praleidęs tik vieną dieną, ir neslėpė pasitenkinimo, kad aš vėl kartu su juo. Išgirdęs, jog noriu imtis darbo, sušuko:

– Vadinasi, gerai padariau, kad niekam neleidau liesti tavo knygų!

Iš tiesų, ir buhalterinėj knygoj, ir žurnale įrašai baigėsi ten, kur buvau juos nutraukęs.

Lučianas tarė:

– Reikia tikėtis, kad jums atėjus reikalai pajudės. Man atrodo, kad ponas Gvidas visai nusiminė nepavykus dviem sandoriams, kuriuos buvo pradėjęs. Neprasitarkit, kad jums apie tai sakiau, tiesiog padrąsinkit jį, jei galit.

Aš tikrai pastebėjau, kad kontoroje darbas beveik nevyksta, o po savotiško pagyvėjimo, kurį buvo sukėlęs nesėkmingas vario sulfato biznis, gyvenimas čia tekėjo tiesiog idiliškai. Ir padariau išvadą, jog Gvidui jau nebereikia dirbti, kad visada turėtų po ranka Karmen, o netrukus supratau, kad flirto periodas baigėsi ir Karmen tapo jo meiluže.

O Karmen nieko nelaukdama padarė man staigmeną: priminė vieną dalyką, kurį buvau seniai pamiršęs. Prieš išeidamas iš kontoros, dar tada, kai laksčiau paskui visas moteris, kadangi negalėjau turėti tos, kuri man patiko, aš kibau ir prie Karmen.

Karmen kalbėjo labai rimtai ir truputį sutrikusi: girdi, ji labai džiaugiasi mane matydama, nes neabejoja, kad myliu Gvidą, kuriam mano patarimai bus naudingi, ir jeigu aš sutinku, norėtų su manim draugauti, draugauti gražiai, kaip sesuo su broliu. Vienu žodžiu, pasakė kažką panašaus ir plačiu mostu ištiesė man ranką.

Jos veidelis, toks gražus ir toks mielas, ūmai sugriežtėjo, pabrėždamas mūsų būsimosios draugystės grynai brolišką pobūdį.

Dabar aš viską prisiminiau ir paraudau. Jei būčiau tai prisiminęs anksčiau, gal nė grįžęs nebūčiau. Tas epizodas buvo toks trumputis, įsimaišęs į daugybę panašių epizodų, kad jeigu ne Karmen su savo pasiūlymu, būtų išgaravęs be pėdsakų. Netrukus, kai išsiskyriau su Karla, mudu su Karmen tikrinom kontoros knygas. Kad geriau matyčiau puslapį, virš kurio buvom pasilenkę, aš apkabinau ją per liemenį ir ėmiau spausti prie savęs vis stipriau ir stipriau. Staiga pašokusi, Karmen ištrūko, ir tą pačią dieną aš išėjau.

Jei būčiau tada nusišypsojęs, būtų nusišypsojusi ir ji, nes moterys apskritai linkusios į tokius nusikaltimus žvelgti su šypsena. Be to, galėjau pasakyti: „Pabandžiau, bet nepavyko. Man labai gaila, bet aš nepykstu ir galiu būti jūsų draugas tol, kol pati nepanorėsit ko nors kita".

Arba galėjau atsakyti taip, kaip dera rimtam žmogui, kitaip sakant, atsiprašyti ir jos, ir Gvido: „Atleiskit man ir nesmerkit: jūs nežinot, kokia tuomet buvo mano būsena".

Bet aš neįstengiau ištarti nė žodžio. Matyt, gerklėje man įstrigo patirtos nuoskaudos, ir aš negalėjau kalbėti. Visos moterys, taip ryžtingai mane atstūmusios, suteikė mano gyvenimui tiesiog tragišką atspalvį. Tokio nelaimingo laikotarpio dar nebuvau turėjęs. Užuot atsakęs, galėjau tik sugriežti dantimis, betgi negrieši visiems girdint. Gal man užkando žadą dar ir todėl, kad buvo skaudu galutinai prarasti viltį, kurią dar puoselėjau širdies gilumoje. Ak, niekas geriau už Karmen nebūtų man pakeitęs prarastos meilužės. Ši miela mergaitė buvo labai patogi, nes prašė tik dviejų dalykų: kad leisčiau jai gyventi šalia savęs ir kad daugiau pas ją neateičiau. O viena meilužė dviem yra dar patogesnė. Žinoma, tuomet taip gerai to nesupratau, bet jaučiau, kad taip yra; dabar tai gerai žinau. Jei būčiau tapęs Karmen meilužiu, iš to būtų išlošusi ne tik Ada, bet ir Augusta. Abi būtų išduotos nepalyginti mažiau nei tada, jei mudu su Gvidu būtume turėję kiekvienas po meilužę.

Atsakiau Karmen tik po kelių dienų, bet taip, kad ir šiandien dėl to raustu. Matyt, dar nebuvau atsitokėjęs nuo Karlos akibrokš-

to, antraip nebūčiau pasakęs tokios kvailystės. Dėl nieko gyvenime man taip nėra gėda, kaip dėl tų žodžių. Dėl neapgalvotai ištartų bjaurių žodžių kankinamės nepalyginti labiau nei dėl šlykščiausių poelgių, į kuriuos mus pastūmėja aistra. Savaime suprantama, žodžiais aš vadinu tik tokius žodžius, kurie nėra veiksmas, nes puikiai žinau, kad, pavyzdžiui, Jago žodžiai nuo veiksmų nesiskiria. Bet kiekvienas veiksmas, taip pat ir Jago žodžiai, atliekamas dėl malonumo arba dėl naudos, ir jame dalyvauja visas organizmas, net ta jo dalis, kuri vėliau bus teisėjas, ir kaip tik todėl tas teisėjas bus labai nuolaidus. Bet kvailas liežuvis mala savo paties malonumui ir pataikaudamas kokiai nors mažytei organizmo daliai, kuri antraip pasijustų nuskriausta. Nori parodyti, kad vyksta kova, nors ši jau baigta ir pralaimėta. Nori sužeisti arba glamonėti. Visą laiką paisto kažkokias baisioniškas metaforas. O jeigu žodžiai karšti, jie degina ir tą, kuris juos taria.

Pamatęs, kad skaistus Karmen veidelis, dėl kurio ji taip greit buvo priimta į mūsų kontorą, truputį apsiblausė, nusprendžiau, kad ji tikriausiai kenčia, bet ne fizinį skausmą, o iš meilės Gvidui. Tarp kitko, mes, vyrai, visada linkę užjausti moteris, kurios atsidavė kitam vyrui. Mes niekada negalime suprasti, kodėl jos taip padarė! Galim netgi mylėti tą vyrą, kaip mano atveju, bet netgi tada neįstengiam pamiršti, kuo paprastai baigiasi tokie nuotykiai. Jaučiau Karmen tikrai nuoširdžią užuojautą, kokios nejaučiau nei Augustai, nei Karlai. Pasakiau jai:

– Kad jau buvot tokia maloni ir pasiūlėt savo draugystę, galbūt leisit jus įspėti?

Ji neleido, nes, kaip kiekviena moteris, atsidūrusi jos padėtyje, manė, kad bet koks įspėjimas yra ne kas kita, kaip puolimas. Paraudusi ji sulemeno:

– Nesuprantu, ką norite tuo pasakyti! – Ir, skubėdama užčiaupti man burną, greit pridūrė: – Jei kada nors man reikės patarimo, žinoma, kreipsiuos į jus, ponas Kozini. Taigi man nebuvo leista sakyti jai moralų, ir dėl to patyriau nuostolį. Sakydamas jai moralus, būčiau pakilęs į didžiausias nuoširdumo aukštumas ir galbūt vėl bandęs apkabinti. Ir nebūčiau pykęs, kad vėl noriu dėtis visažiniu mokytoju.

Gvido nebūdavo kontoroje po keletą dienų per savaitę, nes pastaruoju metu jis tiesiog pamišo dėl medžioklės ir žvejybos. O aš grįžęs kaip tik tapau labai darbštus ir viską pamiršęs įnikau tvarkyti kontoros knygas. Dažnai būdavau tik su Lučianu ir Karmen, kurie mane laikė savo viršininku. Neatrodė, jog Karmen būtų labai liūdėjusi dėl to, kad nėra Gvido, matyt, taip jį mylėjo, kad džiaugėsi net jo pramogomis. Tikriausiai žinojo, kada jo nebus kontoroje, nes niekada neišsidavė nekantriai jo laukianti. O Ada, anot Augustos, nuolat skųsdavosi, kad vyro dažnai nėra namie. Beje, ji skundėsi ne tik dėl to. Kaip visos vyrų nemylimos moterys, taip ir ji vienodai bėdodavo tiek dėl didelių, tiek dėl mažų nuoskaudų. Gvidas ne tik ją apgaudinėjo; būdamas namie, jis nepaleisdavo iš rankų smuiko. Tas smuikas, dėl kurio taip kankinausi, buvo jam tarsi viskam tinkanti Achilo ietis. Sužinojau, kad jis pabuvojo netgi mūsų kontoroje ir nuostabiomis „Kirpėjo" variacijomis nemažai prisidėjo užkariaujant Karmen širdį. Vėliau jis dingo, nes buvo nebereikalingas, ir grįžo namo, kur padėjo Gvidui gintis nuo nuobodžių pokalbių su žmona.

Tarp manęs ir Karmen daugiau niekada nieko nebuvo. Labai greit tapau jai visiškai abejingas, tarsi ji būtų pakeitusi lytį; jaučiau jai kažką panašaus kaip ir Adai – nuoširdžią užuojautą, ir nieko daugiau. Tik užuojautą.

Gvidas buvo man nepaprastai malonus. Manau, kad per tą mėnesį, kai liko kontoroje vienas, išmoko vertinti mano draugiją. Su tokia panyte kaip Karmen malonu susitikti retkarčiais, bet kęsti ją kiauras dienas neįmanoma. Jis kvietė mane tai į medžioklę, tai į žūklę. Medžioklės nekenčiu ir ryžtingai atsisakiau jį lydėti. Bet į žūklę, neturėdamas kur dėtis iš nuobodulio, vieną vakarą vis dėlto nuėjau. Žuvys negali su žmonėmis bendrauti, todėl mums jų negaila. Jos žiopčioja netgi gyvos ir sveikos, būdamos vandeny! Nepasikeičia nė nugaišusios. Jeigu joms ir skauda, tai pro žvynus nieko nematyti.

Gvidui pakvietus mane į naktinę žūklę, atsakiau turįs paklausti Augustos, ar leis man išeiti vakare iš namų ir valkiotis kažkur iki vėlios nakties. Ir pridūriau žinąs, kad jo valtis atsišvartuoja nuo Sartorijo krantinės devintą valandą vakaro; jei galėsiu, būsiu tuo

laiku ten. Tai sakydamas leidau jam suprasti, kad šįvakar vargu bau pasimatysim, nes, kaip jau ne kartą buvo, aš neateisiu į sutartą vietą.

Tačiau tą vakarą mane išginė iš namų dukrelės Antonijos verksmas. Kuo labiau motina ją guodė, tuo garsiau ji bliovė. Tada pritaikiau savo sistemą ir pats ėmiau rėkti tiesiai į ausį tai klykiančiai beždžionikei. Laimėjau tik tiek, kad ji dar garsiau paleido dūdas, tik dabar spiegė iš baimės. Tada norėjau imtis kitų, efektyvesnių priemonių, bet Augusta laiku atsiminė Gvido kvietimą ir palydėjo mane iki durų, pažadėjusi gultis viena, jei aš grįšiąs vėlai. Ji taip norėjo mane išgarbinti, kad netgi sutiko rytą viena gerti kavą, jei iki tol dar nebūčiau parsiradęs. Mudu su Augusta nesutariam tik dėl vieno dalyko: dėl vaikų kaprizų. Mano manymu, vaiko skausmas ne toks svarbus kaip suaugusiųjų, ir dėl šventos ramybės kartais verta iškaršti jam kailį. O Augustai atrodo, kad davę vaikams gyvybę privalom kęsti ir jų užgaidas.

Iki susitikimo buvo dar daug laiko, ir aš iš lėto žingsniavau per miestą, dairydamasis į moteris ir galvodamas, kad būtų puiku išrasti tokį prietaisą, kuris man ir Augustai padėtų sutarti. Bet mano prietaisui žmonija dar nesubrendo! Jis skirtas tolimai ateičiai, ir dabar galėjo nebent parodyti, dėl kokių niekų kartais kivirčijuos su Augusta. Ir tik todėl, kad nėra kažkokio prietaisėlio! Jis turėtų būti paprastutis, panašus į naminį tramvajų: kėdė su ratukais ir bėgiais, kurioje mano dukra praleistų visą dieną; turėtų būti ir elektrinis mygtukas, kurį paspaudus kėdė su klykiančia mergaite nuriedėtų bėgiais į tolimiausią namų kampelį, iš kur nuotolio prislopintas jos balsas būtų netgi malonus. O mudu su Augusta gyventume sau ramiai ir niekada nesibartume.

Naktis buvo žvaigždėta, be mėnulio: tokią naktį matyti labai toli, ir žmogų apima palaiminga ramybė. Žiūrėjau į žvaigždes, kuriose galbūt dar neišdilęs mano mirštančio tėvo paskutinis žvilgsnis. Tas košmariškas laikotarpis, kai vaikai teršia vystyklus ir klykia, praeis. Jie taps panašūs į mane, ir aš juos mylėsiu be jokių pastangų, kaip dera tėvui mylėti vaikus. Ši nuostabi, begalinė naktis mane visiškai nuramino, nuramino be jokių pasižadėjimų.

Stovėjau pačiam Sartorijo molo gale. Čia miesto šviesas man užstojo senas namelis, stovįs tiesiog ant molo pagrindo. Buvo tamsu nors akin durk, ir rodės, kad aukštas, ramus, juodas vanduo iš lėto, tingiai kyla aukštyn.

Bet dabar nebežiūrėjau nei į dangų, nei į jūrą. Už poros žingsnių nuo manęs stovėjo moteris. Pirma pamačiau ne ją, o tamsoje sužvilgusį lakuotą jos batuką. Gal todėl, kad čia buvo maža vietos ir tamsu, man dingtelėjo, jog ši aukšta ir, matyt, elegantiška moteris yra su manim kambaryje. Maloniausi nuotykiai atsitinka tada, kai jų visai nelauki. Pamatęs, kad moteris staiga pasuko tiesiai į mane, net nutirpau iš laimės, bet ji ūmai išgaravo pasigirdus kimiam Karmen balsui. Ji stengėsi dėtis labai patenkinta, kad ir aš žūklausiu kartu. Bet tamsoje ir dar su tokiu balsu sunku buvo apsimesti.

Aš šiurkščiai tariau:

– Gvidas mane pakvietė. Bet aš turiu kur dėtis ir, jei norit, galiu palikti jus vienus!

Ji ėmė prieštarauti, girdi, esanti labai laiminga matydama mane šiandien trečią kartą. Valtelėje susirinksianti visa kontora, nes esąs ir Lučianas. Vargas mūsų firmai, jei valtis apsivers! Lučianą ji paminėjo, be abejo, kad išsklaidytų įtarimą. Kalbėdama painiojosi, nes iš pradžių sakė einanti su Gvidu žvejoti pirmą kartą, o paskui prasitarė, kad antrą. Ji leptelėjo mėgstanti sėdėti valtyje ant „klojinio“, ir man pasirodė keista, kad žino šį žodį. Taigi norom nenorom turėjo prisipažinti sužinojusi jį iš Gvido, kai plaukė su juo žvejoti pirmąsyk.

– Tada, – pridūrė ji, norėdama pabrėžti, kad ta žūklė buvo visiškai nekalta, – mes gaudėm ne dorades, o skumbres. Rytą.

Gaila, kad nebuvo laiko daugiau paplepėti, – galėjau išpešti iš jos viską, kas man rūpėjo. Iš tamsos išniro ir greitai slydo link mūsų Gvido valtis. Aš vis dar dvejojau: jei čia yra Karmen, tai gal vis dėlto geriau pasišalinti? Gal Gvidas nė neketino kviesti mūsų abiejų, juk, atsimenu, kviečiamas aš beveik atsisakiau. Tuo tarpu valtis priplaukė prie molo, ir Karmen, nepaisydama tamsos, jaunatviškai stryktelėjo į ją, rodos, nė nepastebėjusi ištiestos Lučiano rankos. Kadangi vis dar abejojau, Gvidas suriko:

– Negaišink laiko!

Vienu šuoliu aš irgi atsidūriau valtyje. Šokau tik todėl, kad Gvidas riktelėjo. Apgailestaudamas žvelgiau į krantą, bet valtis jau plaukė į jūrą ir išlipti buvo per vėlu. Beliko atsisėsti valties priekyje. Akims apsipratus su tamsa, pamačiau laivūgalyje tiesiai prieš mane sėdintį Gvidą, jam prie kojų ant klojinio tupinčią Karmen ir tarp mūsų irkluojantį Lučianą. Iš pradžių šioje valtelėje man buvo nejauku ir nepatogu, bet greit pripratau ir žvelgdamas į žvaigždes vėl nusiraminau. Šiaip ar taip, matant Lučianui, ištikimam tarnui tos šeimos, kuriai priklausė mūsų žmonos, Gvidas nerizikuos kibinti Karmen, taigi nieko baisaus, kad aš čia esu. Baisiai norėjau gėrėtis žvaigždžių nusėtu dangumi, bekrašte jūra, neapsakoma ramybe. Kodėl turiu čia kankintis? Tada verčiau reikėjo likti namie ir leistis kankinamam dukrelės Antonijos. Giliai kvėpdamas į plaučius gaivų nakties orą, supratau, kad puikiausiai galiu pramogauti su Gvidu ir Karmen, kurie, tiesą sakant, man visai patinka.

Praplaukėm pro švyturį ir pasukom į atvirą jūrą. Už kokios mylios nuo mūsų tamsoje mirgėjo daugybės burlaivių žiburiai. Ten vyko žuvų viliojimas, kitoks nei šioje valtyje. Atsidūrę ties Banjo Militare – milžinišku molu, juoduojančiu ant polių, ėmėm plaukioti išilgai Sant Andrėjos krantinės. Čia buvo mėgstamiausia žvejų vieta. Šalia mūsų nakties tyloje tą patį darė daugybė kitų valčių. Gvidas paruošė tris meškeres ir ant kabliukų per uodegas užvėrė vėžiukus. Tada kiekvienam davė po meškerę ir pasakė, kad maniškė, nuleista valties priekyje ir vienintelė su svareliu, žuvims labiausiai patiksianti. Apžiūrėjau patamsyje savo vėžiuką pradurta uodega, ir man pasirodė, kad jis lėtai judina šarvu neapaugusią priekinę kūno dalį. Jis nesiraito iš skausmo, o kruta tarsi susimąstęs, toptelėjo man. Galbūt tai, kas dideliam organizmui sukelia skausmą, tokiam mažutėliui tėra nepatirtas pojūtis, skatinantis mąstyti. Nuleidau meškerę į vandenį per dešimt sieksnių, kaip buvo liepęs Gvidas. Paskui meškeres nuleido ir Gvidas su Karmen. Gvidas paėmė irklą ir sėdėdamas laivūgalyje irklavo taip sumaniai, kad meškerės nesusipainiojo. Lučianas taip irkluoti, matyt, dar nemokėjo. Jam buvo įduotas graibštas sugautai žuviai išgriebti iš vandens. Tačiau dar ilgai jis neturėjo

ką veikti. Gvidas be paliovos malė liežuviu. Galbūt su Karmen jį siejo ne tiek meilė, kiek silpnybė visus mokyti. Nenorėjau jo klausyti: vis galvojau apie tą gyvūnėlį, užkabintą ant kabliuko godžioms žuvims gundyti. Jeigu jis ir vandeny taip krutina galvutę, godišės turėtų juo susivilioti. Mano mintis pertraukė Gvidas, ir aš turėjau išklausyti jo žūklės teoriją. Pajutę, kad kimba, neskubėkite traukti, aiškino jis. Traukit tik valui įsitempus, bet prieš tai pakirskit, kad kabliukas giliai įsmigtų žuviai į nasrus. Aiškindamas Gvidas, kaip visada, leidosi į smulkmenas. Pasakojo, ką pajusianti mūsų ranka kimbant, ir nesiliovė nė tada, kai mudu su Karmen jau buvom patyrę vos ne ausimi girdimą valo virpėjimą, žuviai grybštelėjus už vėžiuko. Jau daugsyk buvom ištraukę meškeres ir pakeitę masalą. Tas susimąstęs gyvūnėlis baigdavo gyvenimą, už kurį taip ir likdavo neatkeršyta, atsargios, sugebėjusios nepakliūti ant kabliuko, žuvies nasruose.

Valtyje buvo alaus ir sumuštinių. Visa tai Gvidas pagardino įkyriu plepėjimu. Dabar jis kalbėjo apie neišsenkamas jūros gėrybes. Tai esančios ne žuvys ir ne nuskendę lobiai, kaip manė Lučianas. Jūros vandeny esama aukso. Staiga jis prisiminė, kad aš studijavau chemiją, ir tarė:

– Tu irgi turi žinoti apie auksą!

Nelabai atsiminiau, ar tikrai ten yra to aukso, bet patvirtinau jo žodžius ir netgi surizikavau pasakyti savo nuomonę, nors nebuvau tikras, kad ji teisinga:

– Jūros auksas pats brangiausias. Norint išgauti iš jos vandens bent vieną napoleondorą, reikia išleisti mažiausiai penkis.

Lučianas, kuris iš pradžių smalsiai sužiuro į mane vildamasis išgirsti patvirtinimą, kad mes iš tiesų plaukiam tarp didžiausių turtų, nusivylęs atsuko man nugarą. Jūros auksas daugiau jo nedomino. Gvidas man pritarė, girdi, jis atsimenąs, kad jūros aukso gavybos kaštai tikrai būtų penkis kartus didesni už išgautą auksą. Pritardamas jis mane tarsi gyrė, nors visa tai, ką pasakiau, tebuvo gryniausias prasimanymas. Buvo akivaizdu, kad mane jis laiko visai nepavojingu ir nė per nago juodymą nepavyduliauja jam prie kojų susirangiusios merginos. Man net dingtelėjo jį sutrikdyti –

pasakyti, kad dabar atsiminiau: jūros aukso gavybos išlaidos paties aukso vertę viršijančios tik tris arba net dešimt kartų!

Bet tą akimirką mano mintis nutraukė staiga lyg styga įsitempęs valas. Aš pakirtau ir šūktelėjau. Prišokęs Gvidas griebė meškerę man iš rankų. Aš mielu noru ją atidaviau. Jis ėmė valą traukti, iš pradžių iš lėto, o paskui, matyt, žuviai pavargus, dideliais mostais. Netrukus tamsiam vandeny sidabru sužvilgo stambi žuvis. Ji plaukė greitai ir nesipriešindama, tarsi norėdama pavyti savo skausmą. Supratau, kaip kenčia šis nebylus padaras, nes šaukte šaukė tas jo skubėjimas į mirtį. Netrukus žuvis, kurią Lučianas išgriebė iš vandens graibštu, žiopčiodama gulėjo prie mano kojų. Vaikinas be jokių ceremonijų ją paėmė ir ištraukė iš nasrų kabliuką.

– Doradė! Kokie trys kilogramai! – tarė jis čiupinėdamas žuvį.

Ir susižavėjęs paskelbė, kiek ji kainuotų žuvies parduotuvėje. Gvidas pasakė, kad vanduo sustojo ir dabar sunku ką nors pagauti. Girdi, žvejai pastebėję, kad tuo metu, kai vanduo nei kyla, nei slūgsta, žuvis nesimaitina, todėl ir nekimba. Ir leidosi filosofuoti, kokį pavojų gyvūnui keliąs apetitas. Paskui nusijuokė ir nejausdamas, kad išsiduoda, pridūrė:

– Šiąnakt tik tu vienas moki žvejoti!

Mano laimikis vis dar daužėsi valties dugne, kai staiga suriko Karmen. Nejudėdamas iš vietos ir tramdydamas juoką, Gvidas paklausė:

– Dar viena doradė?

– Griebė, bet nespėjau pakirsti, – sutrikusi atsakė Karmen.

Buvau tikras, kad netverdamas savo kailyje Gvidas jai įžnybo.

Valtyje man jau buvo nemalonu. Azartas, su kuriuo meškeriojau, praėjo, ir dabar netgi tyčia judinau meškerę taip, kad vargšės žuvelės nekibtų. Pasiskundęs, kad noriu miego, paprašiau Gvidą išlaipinti mane Sant Andrėjos krantinėje. O kad jam nekiltų įtarimo, jog noriu juos palikti todėl, kad suriko Karmen, papasakojau apie dukrelės kaprizus prieš man išeinant ir paaiškinau norįs įsitikinti, ar ji neserga.

Kaip visada malonus, Gvidas priplaukė prie kranto. Liepė pasiimti sužvejotą doradę, bet aš atsisakiau. Pasiūliau išmesti ją atgal

į jūrą, kol dar gyva, bet Lučianas ėmė visa gerkle prieštarauti. Gvidas geraširdiškai tarė:

– Mielai tai padaryčiau, jei žinočiau, kad ji gyvens. Bet dabar vargšelė tinka tik keptuvei!

Lydėjau juos žvilgsniu ir įsitikinau, kad nei Gvidas, nei Karmen nepersėdo į mano vietą. Sėdėjo susiglaudę, ir valtelė plaukė iškėlusi nosį, nes laivūgalis buvo pernelyg nugrimzdęs.

Kai man pasakė, kad dukrelė labai karščiuoja, pasijutau lyg Dievo nubaustas. Galbūt ji ir susirgo todėl, kad Gvidui melavau besirūpinąs jos sveikata, nors iš tiesų visai nesijaudinau. Augusta dar nemiegojo; neseniai išėjęs gydytojas Paolis ją nuraminęs, kad staiga pakilusi tokia aukšta temperatūra negali būti rimtos ligos požymis. Mudu ilgai žiūrėjom į Antoniją, kuri gulėjo savo lovelėje atmetusi į šalis rankutes, o kaštoninės garbanos krito ant įraudusio ir sauso nuo karščio jos veidelio. Ji neverkė, tik retkarčiais trumpai sudejuodavo ir vėl nugrimzdavo į nebūtį. Dieve mano! Kokia ji tapo man brangi susirgusi! Būčiau atidavęs dalį savo gyvenimo, kad tik jai palengvėtų. Kaip galėjo man šauti į galvą, kad jos nemyliu, kaip galėjau jai sergant būti su ta kompanija, toli nuo jos!

– Ji tikra Ada! – tarė Augusta kūkčiodama.

Tai buvo tiesa. Tada mes tai pastebėjom pirmą kartą, bet Antonijai augant panašumas vis didėjo, ir retkarčiais man širdis suvirpėdavo pagalvojus, kad ją gali ištikti tokia pat lemtis, kaip ir tetą, į kurią taip nusidavus.

Pastatę Antonijos lovelę šalia Augustos lovos, atsigulėm ir mes. Bet miegas neėmė: buvo sunku ant širdies, kaip visada, kai dėl dieną padarytų nuodėmių naktį kankindavausi sąžinės graužiamas. Kankinausi dėl mergaitės ligos, tarsi tikrai būčiau kaltas, kad ji susirgo. Ir aš ėmiau maištauti! Mano sąžinė švari, galiu viską papasakoti. Ir papasakojau. Išklojau Augustai apie susitikimą su Karmen, apie tai, kur ji valtyje sėdėjo ir kaip suriko, tikriausiai Gvidui įžnybus, nors dėl to aš nesąs tikras. Bet Augusta neabejojo. Kodėl tada Gvido balse aš girdėjęs tramdomą juoką? Pabandžiau sušvelninti jos įsitikinimą ir dėsčau toliau. Prisipažinau viską: kaip pagautas apmaudo išėjau iš namų, kaip mane graužė sąži-

nė, kad nepakankamai myliu Antoniją. Viską išsakius man palengvėjo, ir aš kietai užmigau.

Rytą Antonijai karštis krito, ir ji pasijuto geriau. Gulėjo rami, alsavo lengvai, bet buvo išblyškusi ir nusilpusi, išsekinta nelygios savo kūnelio kovos su negalia. Bet jau buvo aišku, kad šią trumpą kovą laimėjo ji. Aš irgi nusiraminau ir prisiminęs, kaip apkalbėjau Gvidą, ėmiau graužtis. Prašiau Augustą, kad ji niekam nepasakotų apie mano įtarinėjimus. Ji man atrėžė, kad tai ne įtarinėjimai, o akivaizdūs faktai, ir nė klausyt manęs nenorėjo. Galų gale vis dėlto pažadėjo išpildyti mano prašymą, ir nusiraminęs aš išėjau į kontorą.

Gvido dar nebuvo, ir Karmen papasakojo, kad man išlipus iš valties juos lydėjusi sėkmė. Jie pagavę dar dvi dorades, mažesnes nei maniškė, bet, šiaip ar taip, gana dideles. Aš netikėjau, pamaniau, kad ji nori įteigti, jog man išlipus iš valties jie liovėsi darę tai, ką darė man esant. Juk vanduo stovėjo vietoje! Iki kurios valandos jie buvo jūroje?

Stengdamasi mane įtikinti, Karmen kreipėsi į Lučianą, ir šis patvirtino, kad tikrai buvo pagautos dvi doradės. Nuo to laiko ėmiau manyti, jog įsiteikdamas Gvidui Lučianas gali padaryti bet ką.

Per tą patį idiliškos ramybės laikotarpį prieš vario sulfato biznį mūsų kontoroje atsitiko keistas dalykas, kurio negaliu užmiršti, nes jis aiškiai byloja apie beribę Gvido savikliovą, o mane parodo tokioje šviesoje, kad sunkiai save beatpažįstu.

Kartą mes visi keturi sėdėjom kontoroje, ir vienintelis, kuris kalbėjo apie reikalus, kaip visada, buvo Lučianas. Jo žodžiuose Gvidas pajuto priekaištą, kurį pakęsti girdint Karmen jam buvo sunku. Bet ir pasiteisinti buvo beveik neįmanoma, nes Lučianas turėjo įrodymų, kad prieš keletą mėnesių jo siūlytas Gvidui sandoris, kurio šis atsisakė, davė gražaus pelno tam, kuris nepabūgo jo imtis. Galų gale Gvidas pareiškė niekiną prekybą ir patikino mus, kad jeigu dabar laimė nuo jo nusigręš, jis sugebės užsidirbti pinigų kilnesniu būdu. Pavyzdžiui, smuikuodamas. Visi su juo sutiko, aš taip pat, bet su sąlyga:

– Tik turėsi daug mokytis.

Mano sąlyga jam nepatiko, ir jis atkirto, kad jeigu mokytųsi, galėtų daug pasiekti ir kitose srityse, pavyzdžiui, literatūroje. Ir vėl visi jam pritarė, aš taip pat, bet su tam tikra abejone. Gerai neatsiminiau mūsų didžiųjų rašytojų fizionomijų ir dabar stengiausi įsivaizduoti bent vieną, panašų į Gvidą. Staiga jis sušuko:

– Norite geros pasakėčios? Tuoj jums sukursiu ne blogesnę už Ezopo!

Mes ėmėm juoktis, tik Gvidas nė nešyptelėjo. Liepė paduoti jam rašomąją mašinėlę ir greitai, lyg kas būtų jam diktavęs, pernelyg plačiais mostais spaudydamas klavišus, sukūrė pirmą pasakėčią. Buvo beduodąs lapą Lučianui, bet apsigalvojęs vėl įkišo į mašinėlę ir atspausdino antrą pasakėčią. Šią rašyti sekėsi sunkiau, jis net pamiršo, kad įkvėpimo pagautas turi spausdinti plačiais mostais, ir vis tą savo kūrinį taisė. Todėl manau, kad pirmąją pasakėčią sukūrė ne jis, o antroji iš tiesų gimė jo galvoje ir buvo tikrai jos verta. Pirmoji pasakėčia buvo apie paukščiuką, kuris, pastebėjęs, jog narvelio durelės atviros, norėjo išskristi, bet apsigalvojo: išsigando, kad jam išskridus dureles kas nors gali uždaryti, ir jis praras savo laisvę. Antroji buvo apie dramblį ir atrodė tikrai drambliška. Nusilpus kojoms, dramblys nukėblinęs pas žmogų, garsų daktarą, kuris, išvydęs storas it rąstai jo galūnes, sušukęs: „Kaip gyvas neregėjau tokių stiprių kojų!“

Lučianui pasakėčios nepadarė įspūdžio, nes jų tiesiog nesuprato. Žinoma, jis juokėsi net už pilvo susiėmęs, bet buvo matyti, kad jam juokinga tik tai, jog už šį niekalą Gvidas tikisi gerai uždirbti. O kai jam buvo paaiškinta, kad paukščiukas bijojo netekti laisvės grįžti į narvelį, o žmogus žavėjosi silpnomis dramblio kojomis, nusijuokė iš mandagumo. Paskui vis dėlto paklausė:

– Kiek galima gauti už dvi tokias pasakėčias?

Gvidas atsakė jam iš aukšto:

– Visų pirma, jas malonu kurti, o jei sukuri daug, ir pinigų daug gauni.

Užtat Karmen nenustygo vietoje iš susijaudinimo. Paklausė Gvidą, ar negalėtų pasakėčių nusirašyti, ir karštai dėkojo, kai šis padovanojo jai originalą, suraitęs jame savo parašą.

Kuo čia dėtas aš? Kodėl turėjau rungtis su Gvidu dėl Karmen, jeigu, kaip jau sakiau, buvau jai visiškai abejingas? Tačiau prisiminęs, kaip tada elgiausi, manau, kad nors negeidžiama, moteris vis tiek gali paskatinti mus grumtis. Argi viduramžių riteriai nekovojo dėl moterų, kurių nė matyt nebūdavo matę? Tądien vargšą mano organizmą surėmė baisūs diegliai, ir man pasirodė, kad nenumalšinsiu jų kitaip, kaip rungdamasis su Gvidu ir pats kurdamas pasakėčias.

Paprašiau atnešti mašinėlę ir tikrai ėmiau improvizuoti. Tiesa, pirmoji pasakėčia jau seniai sukosi man galvoje. Pavadinau ją „Gyvenimo himnu". Paskui, trumpai pagalvojęs, apačioje prirašiau: „Dialogas". Man atrodė, kad šnekinti gyvūnus lengviau negu aprašyti. Šitaip iš trumpučio dialogo gimė pasakėčia:

V ė ž i u k a s *(susimąstęs)*. Gyvenimas puikus, tik reikia žiūrėti, kur sėdiesi.

D o r a d ė *(skubėdama pas dantistą)*. Gyvenimas puikus, tik reikėtų pašalinti iš jo tuos klastūnus, kurie skanioje mėsoje slepia aštrius kablius.

Dabar reikėjo sukurti antrą pasakėčią, bet man stigo gyvūnų. Žvilgtelėjau į savo kampe gulintį šunį, šuo irgi į mane pažiūrėjo. Šios baugščios akys padėjo man prisiminti: prieš keletą dienų Gvidas grįžo iš medžioklės aptekęs blusomis ir nuėjęs į sandėliuką ilgai ten jas purtė. Ir man į galvą šovė pasakėčia, kurią užrašiau neatsitraukdamas:

Kartą gyveno karalaitis, kurį kando daugybė blusų, ir jis paprašė dievų nubausti jį didele alkana blusa, bet tik viena, o likusias išdalyti kitiems žmonėms. Bet jokia blusa nenorėjo likti su šiuo kvailiu viena, ir karalaičiui teko šerti jas visas.

Tada abi pasakėčios pasirodė man nuostabios. Mūsų smegenų sukurti dalykai atrodo mums velniškai puikūs, ypač ką tik išvydę pasaulį. Tiesą sakant, „Dialogas" patinka man ir šiandien, kai jau

turiu didelę kūrybos patirtį. Gyvenimo himnas mirštančiojo lūpose visada labai patinka žiūrintiems, kaip šis atsisveikina su gyvenimu, nes daugelis mirštančiųjų paskutiniu atodūsiu stengiasi pasakyti savo mirties priežastį. Taigi jie tarsi gieda gyvenimo himną kitiems, kurie sugebės išvengti šios nelaimės. Apie antrąją pasakėčią nenoriu kalbėti. Ją gana sąmojingai pakomentavo pats Gvidas. Jis juokdamasis sušuko:

– Tai ne pasakėčia: tu ją sugalvojai vien tam, kad išvadintum mane kvailiu.

Aš irgi ėmiau juoktis, ir dieglius, paskatinusius mane rašyti, kaip ranka nuėmė. Kai išaiškinau Lučianui, ką norėjau pasakyti, ir šis nusijuokė ir pareiškė, kad, jo manymu, už šias pasakėčias niekas neduotų nė skatiko nei man, nei Gvidui. Karmen mano pasakėčios nepatiko. Ji metė į mane tiriamą žvilgsnį, jai visai nebūdingą, kurį supratau taip aiškiai, tarsi būtų ištarusi: „Tu nemyli Gvido!"

Tas žvilgsnis mane suglumino, nes šią akimirką ji buvo visiškai teisi. Kvaila elgtis taip, tarsi Gvido nemylėčiau, juk dirbu jam tikrai nesavanaudiškai, pamaniau aš. Turėčiau labiau kontroliuoti savo elgesį.

Ir aš Gvidui vėl lipšniai pasakiau:

– Mielai pripažįstu, kad tavo pasakėčios geresnės. Tik nereikia pamiršti, kad tai pirmosios mano pasakėčios.

Bet jis nepasidavė:

– Ar tik nemanai, kad ir aš kada nors jas rašiau?

Karmen žvilgsnis sušvelnėjo, o kad jis dar labiau sušvelnėtų, Gvidui pasakiau:

– Matyt, tu turi ypatingą talentą kurti pasakėčias.

Mano komplimentas prajuokino juos abu ir netgi mane patį, bet visi juokėmės geraširdiškai, nes buvo aišku, kad pasakiau tai be jokių kėslų.

Vario sulfato biznis išmokė mus į darbą žvelgti rimčiau. Pasakėčioms laiko nebeliko. Dabar imdavomės beveik visų mums pasiūlytų sandorių. Vieni duodavo nedidelį pelną, kiti – didelius nuostolius. Čia didžiausia Gvido yda buvo keistas šykštumas, nors šiaip jis buvo labai dosnus. Jei sandoris žadėdavo būti pelningas, jis skubė-

davo jį kuo greičiau baigti, nekantraudamas pasiimti nedidelį pelną. O įsivėlęs į nuostolingą biznį niekaip nesiryždavo jo baigti, kad tik atitolintų momentą, kai reikės pakratyti savo kišenę. Kaip tik todėl, manau, jo nuostoliai būdavo dideli, o pelnas menkas. Prekybininko bruožai glaudžiai susiję su viso jo organizmo ypatybėmis, nuo plaukų galiukų iki kojų nagų. Gvidui labai tiktų graikų posakis „gudrus kvailys". Jis iš tiesų buvo gudrus ir sykiu kvailas. Bet ką darydamas imdavosi didžiausio atsargumo, bet visa tai tik išlygindavo nuokalnę, kuria jis riedėjo vis žemiau ir žemiau.

Kaip tik kartu su vario sulfatu jam ant galvos užgriuvo dvynukai. Pirmiausia, jis labai nustebo, ir anaiptol ne iš džiaugsmo; tačiau pranešdamas apie šį įvykį pasakė linksmą sąmojį; patenkintas, kad prajuokino mane, nušvito ir pats. Pridėjęs naujagimius prie šešiasdešimties tonų vario sulfato, jis tarė:

– Matyt, man lemta prekiauti didmenomis!

Guosdamas jį priminiau, kad Augusta jau septintam mėnesy ir, kalbant apie vaikus, aš greit pasieksiu jo tonažą. Jis ir vėl atsakė gana sąmojingai:

– Man, kaip geram buhalteriui, neatrodo, kad tai tas pat!

Po kelių dienų jis labai prisirišo prie kūdikių. Augusta, kuri kasdien padėdavo seseriai, pasakojo, kad Gvidas nuo jų nesitraukia. Čiūčiuoja juos, supa, o Ada jam tokia dėkinga, kad tarp jų, rodos, vėl pražydusi meilė. Tomis dienomis jis padėjo gana nemažą indėlį į vieną draudimo bendrovę, kad sulaukę dvidešimties metų dvynukai turėtų šiokio tokio turto. Visa tai gerai prisimenu, nes šią sumą pats įrašiau į jo debetą.

Aš irgi buvau pakviestas žvilgtelti į dvynukus. Augusta man pasakė, kad galiu pasisveikinti ir su Ada, kuri dar gulėjo lovoje, nors po gimdymo jau buvo praėjusios dešimt dienų.

Dvynukai gulėjo lopšiuose, šalia tėvų miegamojo esančiame kambaryje. Nesikeldama iš lovos Ada šūktelėjo:

– Argi jie ne gražūs, Dzenai?

Mane nustebino jos balsas: jis tapo švelnesnis. Nors jaučiau, kad Ada sušuko iš visų jėgų, balsas vis tiek buvo švelnus. Be abejo, švelnumo jam teikė motinystė, bet mane tai sujaudino, nes paju-

tau jį tada, kai Ada kreipėsi į mane. Ir man pasirodė, kad šūkteldama mane vardu pridėjo dar kokį meilų žodelį, pavyzdžiui, „brangusis“ ar „broliuk“. Pajutęs jai didelį dėkingumą, tapau geras, nuoširdus ir džiugiai atsakiau:

– Gražučiai, pupuliukai, kaip du vandens lašeliai, tikras stebuklas! – Tiesą sakant, dvynukai man buvo panašūs į blyškius lavonėlius, kurie be perstojo pakaitomis knirkė.

Gvidas greit grįžo prie ankstesnio gyvenimo būdo. Po nepavykusio vario sulfato biznio jis ėmė dažniau lankytis kontoroje, bet kiekvieną šeštadienį vis tiek traukdavo į medžioklę; parsirasdavo tik pirmadienį, gerokai įdienojus, ir užmetęs akį į kontorą skubėdavo namo pusryčiauti. Žuvauti eidavo vakare ir dažnai jūroje praleisdavo visą naktį. Augusta man pasakojo, kaip Ada kankinasi – ne tik iš baisaus pavydo, bet ir dėl to, kad kiaurą dieną sėdi namie viena. Sesuo ją ramino, esą nei į medžioklę, nei į žūklę vyrai moterų neima. Tačiau nežinia iš kur Ada sužinojo, kad Gvidą į žūklę kartais lydi Karmen. Beje, Gvidas pats prisipažino, kad tai tiesa, ir pridūrė nematąs nieko bloga, jei viršininkas pakviečia stropiai dirbančią savo tarnautoją į žūklę. Be to, su jais visada esąs Lučianas. Žinoma, jeigu jai nepatinka, į žūklę Karmen daugiau neimsiąs. Bet nei medžioklės, kainavusios jam krūvą pinigų, nei žūklės neatsisakysiąs. Jis sunkiai dirbąs (tuo metu mūsų kontoroje tikrai buvo daug darbo) ir manąs, kad šių kuklių pramogų tikrai nusipelnęs. Bet Ada buvo kitokios nuomonės: anot jos, geriausiai pailsėti jis galįs namie, ir Augusta jai besąlygiškai pritarė, nors man toks poilsis atrodė pernelyg triukšmingas.

Augusta sušuko:

– Betgi tu grįžti namo kasdien – ir ne paryčiais!

Tai buvo tiesa, ir man teko pripažinti, kad tarp manęs ir Gvido yra didelis skirtumas. Bet tai buvo ne mano nuopelnas. Bučiuodamas Augustą, pasakiau:

– Grįžtu namo laiku tik tavo dėka, nes auklėjai mane gana drastiškomis priemonėmis!

Beje, vargšo Gvido reikalai kasdien vis prastėjo. Nors kūdikiai buvo du, iš pradžių užteko vienos žindyvės. Jie tikėjosi, kad vieną

vaiką Ada sugebės išmaitinti pati. Bet Ada neturėjo pieno, ir jiems reikėjo samdyti antrą žindyvę. Kai Gvidas norėdavo mane prajuokinti, imdavo matuoti kontorą žingsniais kartodamas: „Žmona – viena... žindyvės – dvi... kūdikiai – du...“

Labiausiai Ada nekentė Gvido smuiko. Ji iškęsdavo dvynukų rėksmą, bet smuiko garsai varė ją iš proto.

– Kai jis ima džyrinti smuiku, man norisi staugti it šuniui! – prisipažino ji Augustai.

Keista! Augustai, priešingai, labai patiko klausytis iš mano kabineto sklindančių padrikų smuiko garsų.

– Bet juk Ada tekėjo iš meilės! – sakydavau aš nustebęs. – O Gvidas, jei ką iš tiesų gerai moka, tai griežti smuiku.

Šias kalbas iškart pamiršau, pamatęs Adą pirmą kartą po gimdymo. Būtent aš anksčiau už kitus pastebėjau, kad ji serga. Vieną lapkričio pradžios dieną – šaltą, drėgną, apniukusią – išsmukau iš kontoros trečią valandą po pietų ir skubėjau namo ketindamas porą valandėlių pasnausti šiltam kabinete. Kabinetas buvo ilgo koridoriaus gale, ir aš, eidamas pro Augustos kambarį, išgirdau Ados balsą. Balsas skambėjo švelniai, o galbūt netvirtai (manau, kad tai tas pat), – kaip tą dieną, kai ji mane paklausė apie dvynukus. Netverdamas iš smalsumo įžengiau vidun: norėjau suprasti, kaip Ada, ramioji, nerūpestingoji Ada, sugebėjo taip pakeisti balsą, kad pasidarė panaši į kai kurias mūsų aktores, kai jos, nemokėdamos verkti pačios, nori pravirkdyti žiūrovus. Šis balsas tikrai buvo apsimestinis, arba man atrodė toks vien todėl, kad po tiek laiko, netgi nematant Ados, jis man skambėjo lygiai kaip pirmą kartą, – toks pat susijaudinęs, toks pat jaudinantis. Man toptelėjo, kad jos kalbasi apie Gvidą: kas gi dar galėjo taip jaudinti Adą.

Tačiau moterys gėrė kavą ir šnekučiavosi apie buitinius dalykus – skalbinius, tarnus ir taip toliau. Žvilgtelėjęs į Adą iškart supratau, kad ji neapsimetinėja. Man net širdį sugniaužė, kai pamačiau, beje, pamačiau pirmas, jos veidelį – toks atrodė sumenkęs, ir jeigu balsas neatspindėjo tikrų jos jausmų, tai tikrai atspindėjo jos fizinę būseną, užtat buvo tikras ir nuoširdus. Tai pajutau iš karto. Aš ne gydytojas, ir man nė į galvą neatėjo, jog Ada gali sirgti;

maniau, taip iš veido išėjusi todėl, kad dar neatsigavo po gimdymo. Bet Gvidas, kaip jis galėjo nepastebėti, kad žmona taip sublogo? Aš puikiai atsimenu šias akis, kurių taip bijojau išvydęs, kaip šaltai jos tyrinėja žmones ir daiktus, kad juos priimtų arba atmestų. Kaip jos pasikeitė! Pasidarė didelės, tarsi Ada būtų jas išplėtusi, kad geriau matytų, ir baisiai nesiderino su išblyškusiu, sumenkusiu veideliu.

Ji nuoširdžiai padavė man ranką.

– Žinau, kad kiekvieną laisvą valandėlę skubi aplankyti žmoną ir dukrelę, – tarė ji.

Ados ranka buvo suprakaitavusi, ir aš supratau, kad tai silpnumo požymis. Ir dar labiau įsitikinau, kad jai pasveikus viskas vėl bus kaip buvę: paskaistės veidelis, papilnės skruostai, sumažės akys.

Jos žodžius supratau kaip priekaištą savo vyrui ir geraširdiškai atsakiau, kad Gvidas, kaip firmos galva, nepalyginti labiau užimtas nei aš, todėl ir kontoroje daugiau laiko praleidžia.

Ji tiriamai į mane pažvelgė, norėdama įsitikinti, ar rimtai kalbu.

– Ir vis dėlto, man regis, jis galėtų rasti bent truputį laiko žmonai ir vaikams, – tarė ji ašarų smaugiamu balsu. Bet greit susitvardė ir nuolankiai šypsodama pridūrė: – Be darbų, yra dar medžioklė ir žvejyba!.. Štai kas suėda visą jo laisvalaikį!

Ir su stebinančiu nenuoseklumu ėmė pasakoti, kokius skanius patiekalus jie valgą dabar, Gvidui pradėjus medžioti ir žvejoti.

– Mielai jų atsisakyčiau! – pridūrė ji atsidususi ir su ašarom akyse.

Ji nesakė esanti nelaiminga, anaiptol! Dabar nė įsivaizduoti negalinti gyvenimo be dvynukų, kuriuos dievinanti. Šypsodama ji vylingai pridūrė, kad pamilusi juos dar labiau, kiekvienam gavus po žindyvę. Mieganti ji mažai, bet kai pavyksta užmigti, niekas jai netrukdąs. O man paklausus, ar tikrai nedaug mieganti, Ada vėl susijaudino ir surimtėjusi tarė, kad tai ir yra didžiausia jos bėda. Paskui džiugiai pridūrė:

– Bet dabar man jau geriau!

Netrukus ji išėjo, mat turinti užbėgti pas motiną, be to, pas mus taip prikūrentos krosnys, kad jai per karšta. Man buvo vei-

kiau vėsu, todėl pamaniau, kad, matyt, ji labai stipri, jeigu jai per karšta.

– Neatrodo, kad būtum nusilpusi! – tariau šypsodamas. – Dabar tau per karšta, o kai sulauksi mano metų, bus per šalta.

Jai labai patiko, kad laikau ją tokia jauna.

Mudu su Augusta palydėjom ją iki laiptų. Matyt, jai labai reikėjo mūsų draugystės, nes prieš žengdama šiuos kelis žingsnius atsistojo tarp mudviejų ir paėmė už parankės pirma Augustą, tada mane, ir aš net įsitempiau iš baimės, kad neatsispirsiu senam įpročiui paspausti mane palietusią moters ranką. Laiptinėje ji dar ilgai plepėjo ir prisiminusi tėvą vėl apsiašarojo – trečią kartą per kokį ketvirtį valandos. Jai išėjus pasakiau Augustai, kad tai ne moteris, o fontanas. Taigi, nors pamačiau, kad Ada serga, neteikiau tam reikšmės. Akys išsprogo, veidas sukrito, o balsas ir elgsena įgavo jai visai nebūdingo švelnumo. Maniau, kad tai dėl dvigubos motinystės, dėl silpnumo. Vienu žodžiu, pasirodžiau kaip puikus stebėtojas, nes pamačiau viską, ir kaip paskutinis mulkis, nes nepasakiau, kad visa tai vadinasi liga.

Rytojaus dieną Adą gydęs ginekologas pakvietė į konsultaciją daktarą Paolį, ir šis ištarė žodį, kurio neįstengiau ištarti aš: *morbus Basedowii**. Apie tai man papasakojo Gvidas. Jis apibūdino ligą kaip tikras žinovas ir užjautė Adą, kuri, anot jo, labai kenčianti. Nenoriu sakyti apie jį nieko bloga, bet manau, kad nei jo atjauta, nei žinios nebuvo didelės. Kalbėdamas apie žmoną nutaisydavo liūdną veidą, bet diktuodamas Karmen laiškus visas švytėdavo iš džiaugsmo – džiaugsmo gyventi ir kažką mokyti. Jis manė, kad gydytojas, davęs vardą šiai ligai, buvo Gėtės bičiulis Bazedovas, bet aš, skaitydamas apie ją enciklopedijoje, sužinojau, kad tai visai kitas žmogus.

Tai tikrai rimta liga! Man buvo labai svarbu, kad su ja susipažinau. Skaičiau apie ją įvairias monografijas, ir man atrodė, kad atskleidžiau svarbiausią mūsų organizmo paslaptį. Manau, kad daugeliui žmonių, ne tik man, gyvenime esti tokių laikotarpių, kai kokios nors idėjos taip užgriozdina galvą, kad kitoms tiesiog ne-

*Morbus Basedowii – Bazedovo liga (*lot.*).

belieka vietos. Ir taip atsitinka ne vien atskiram individui, bet ir ištisoms bendruomenėms! Žmonės eina iš galvos dėl Darvino, o anksčiau kraustės iš proto dėl Robespjero, Napoleono, Lybigo* ar netgi Leopardžio**, jei tik šiame kosmose neviešpatauja Bismarkas!

Tačiau Bazedovas susuko galvą ne tik man! Man rodės, kad šis gydytojas parodė, iš ko susideda žmogaus gyvenimas. Visi organizmai išsirikiavę į eilę, kurios vienam gale stovi sergantieji Bazedovo liga, verčiančia negailint savęs, siautulingai eikvoti gyvybines jėgas, pašėlusiu tempu plakti širdį, o kitame – tingios prigimties individai; šiems lemta mirti nuo ligos, galinčios atrodyti kaip išsekimas, nors tai paprasčiausia tinginystė. Tarp jų yra aukso vidurys, neteisingai vadinamas sveikata, nes tai tik laikinas atokvėpis. Tarp centro ir to galo, kuris paženklintas Bazedovo liga, stovi žmonės, be atodairos eikvojantys savo gyvenimą aistroms, didelėms ambicijoms, malonumams ir netgi darbui, o kitam gale yra tie, kurie į gyvenimo lėkštę meta vien trupinius ir taupo, ruošdamiesi ilgai, apgailėtinai egziztencijai, kuri visuomenei yra tik našta. Tarp kitko, ši našta tikriausiai irgi reikalinga. Visuomenė eina į priekį, nes ją stumia bazedovininkai, bet nekrenta į prarają, nes ją stabdo kiti. Esu įsitikinęs, kad kuriant žmonių bendriją buvo galima viską padaryti paprasčiau, bet ji sutvarkyta taip, kad vienam jos gale – gūžys, o kitam – pabrinkusios kojos, ir čia jau nieko nepakeisi. Vidury stovi tie, kuriems gūžys dar tik pradeda augti, o kojos – brinkti, tad absoliučiai sveikų nėra nei visoje linijoje, nei visoje žmonijoje.

Augusta sakė, kad ir Ada dar neturi gūžio, bet kiti ligos požymiai jau gana ryškūs. Vargšė Ada! Kažkada ji man atrodė trykštanti sveikata, didelės dvasinės pusiausvyros moteris. Aš ilgai maniau, kad ir vyrą ji rinkosi šaltai apskaičiavusi, panašiai kaip jos tėvas prekę, ir štai ją ištiko liga, privertusi keisti gyvenseną. Visa jos psichika apvirto aukštyn kojom! Aš irgi apsirgau kartu su ja. Mano liga buvo nesunki, bet ilgai nepraėjo. Mat pernelyg ilgai

* Lybigas Justas (1803–1873) – garsus vokiečių chemikas.

** Leopardis Džakomas (1793–1837) – vienas žymiausių Italijos poetų.

tupinėjau aplink Bazedovą. Kai tik prie ko nors sustoji, būtinai užsikreti. Reikia judėti. Gyvenimas išskiria ne tik nuodus, bet ir priešnuodžius. Tik judėdamas gali išvengti vienų ir pasinaudoti kitais.

Mano liga buvo viena įkyri mintis, vienas sapnas, viena baimė. Tikriausiai ji atsirado iš šio samprotavimo: paprastai nukrypimą nuo normalios, kitaip sakant, nuo mūsų iki tol turėtos sveikatos, vadinam iškrypimu. Sveika Ada mane atstūmė. Tai gal dabar, susirgusi ir iškrypusi, pamils mane?

Nežinau, kaip šis košmaras (arba viltis) galėjo ateiti man į galvą!

Gal kad Adai kreipiantis į mane švelnus netvirtas jos balsas skambėjo man kaip meilės pažadas? Vargšė Ada pasidarė labai negraži ir manęs jau nebetraukė. Prisiminiau, kaip dėl jos krausčiausi iš galvos, ir man toptelėjo, kad jei dabar mane įsimylėtų, tikriausiai žvelgčiau į ją taip, kaip Gvidas žvelgė į savo bičiulį anglą po nepavykusio vario sulfato biznio. Toks pat atvejis! Prieš kelerius metus prisipažinau ją mylįs ir vėliau nei elgesiu, nei žodžiais to prisipažinimo nepaneigiau, tik vedžiau jos seserį. Tai buvo sutartis, kurią gynė ne įstatymas, o mano korektiškumas. Man rodės, jog esu Adai taip įsipareigojęs, kad jei būtų atėjusi pas mane po daugelio metų, netgi gūžio išgražinta progresuojant ligai, vis tiek būčiau laikęsis savo žodžio.

Atsimenu, taip pagalvojęs pajutau Adai daugiau simpatijos. Iki tol, girdėdamas, kaip Gvidas ją skriaudžia, aš, žinoma, nesidžiaugiau, bet vis dėlto su pasitenkinimu kreipdavau mintis į savo namus, kur Ada atsisakė įžengti ir kur niekas nesikankino. Dabar padėtis pasikeitė: jei tik medicinos knygos rašo tiesą, tos Ados, kuri pasipiktinusi mane atstūmė, daugiau nebėra.

Ados liga buvo rimta. Po kelių dienų daktaras Paolis patarė išsiųsti ją į sanatoriją Bolonijoje. Sužinojau tai iš Gvido, o Augusta vėliau dar papasakojo, kad vargšė Ada net ir tada neišvengė nuoskaudų. Gvidas žmonai įžūliai pasiūlė, kad jai išvykus namus tvarkytų Karmen. Ada nedrįso atvirai jam pasakyti, ką galvojanti apie tokį pasiūlymą, bet pareiškė nekelsianti kojos iš namų, kol jai nebus leista patikėti namų ruošą tetai Marijai, ir Gvidas, žino-

ma, sutiko. Tačiau jis, matyt, vis dar puoselėjo mintį turėti meilužę po ranka, įtaisęs Ados vietoje. Kartą jai pasakė, kad jeigu kontoroje būtų mažiau darbo, jis su malonumu skirtų jai tvarkyti namus. Mudu su Lučianu tik susižvalgėm ir, žinoma, vienas kito veide spėjom pastebėti klastingą šypsenėlę. Karmen paraudo ir sumurmėjo, kad vis tiek negalėtų šio pasiūlymo priimti.

– Taip jau yra! – tarė Gvidas supykęs. – Dėl kvailų prietarų niekada negali padaryti to, kas būtų naudingiausia!

Tačiau jis greit nutilo, ir buvo tiesiog nuostabu, kad taip greit nutraukė tokį įdomų pamokslą.

Išlydėti Ados į geležinkelio stotį sugužėjo visa šeima. Augusta paprašė manęs atnešti gėlių. Atvykau truputį pavėlavęs su puikia orchidėjų puokšte ir atidaviau ją Augustai. Ada tai pastebėjo ir Augustai, teikiančiai gėles, tarė:

– Dėkoju jums iš visos širdies!

Ji leido suprasti, kad priima gėles taip pat ir nuo manęs, bet man jos žodžiai nuskambėjo tarsi ištarti sesers: švelniai ir sykiu šaltokai. Bazedovas čia, žinoma, buvo niekuo dėtas.

Vargšė Ada, ji atrodė kaip jaunoji išplėstomis iš laimės akimis. Jos liga mokėjo simuliuoti įvairiausius jausmus.

Gvidas ją lydėjo. Po kelių dienų jis turėjo grįžti. Sėdėjom ant suoliuko ir laukėm, kada traukinys pajudės. Ada stovėjo prie lango ir mojo mums nosine, kol dingo iš akių.

Paskui lydėjom namo verkiančią ponią Malfenti. Atsisveikindama uošvė pabučiavo Augustą, tada pakštelėjo į skruostą ir man.

– Atleisk! – tarė ji, juokdamasi pro ašaras. – Man taip išėjo netyčia, bet jeigu leisi, pabučiuosiu dar kartą.

Net Anuča, dabar jau dvylikametė, panoro mane pabučiuoti. Alberta, kuri ruošėsi tekėti ir dėl to mesti nacionalinį teatrą, šiaip su manim gan santūri, tą dieną nuoširdžiai ištiesė ranką. Visos mane mylėjo, nes mano žmona žydėte žydėjo, ir taip reiškė antipatiją Gvidui, kurio žmona sirgo.

Kaip tik tada aš vos netapau nelabai pavyzdingu vyru. Visai nenorėdamas suteikiau Augustai daug skausmo, per savo naivumą papasakojęs sapną.

Sapnavau štai ką: Augusta, Ada ir aš žiūrėjom pro langą, patį mažiausią langą, koks tik buvo trijuose namuose – mano, uošvės ir Ados, – būtent pro uošvės namų virtuvės langą, kuris šiaip išeina į nedidelį kiemelį, bet sapne žvelgė į Korso prospektą. Vietos buvo taip maža, kad Ada, stovėjusi vidury ir laikiusi mus už parankės, labai prisiglaudė prie manęs. Žvilgtelėjęs pamačiau, kad jos akys vėl tapo šaltos ir aiškios, o veido bruožai švelnūs, kaip ir sprando linija po garbanėlėmis, tomis pačiomis, kurias dažnai matydavau jai stovint nugara į mane. Nors buvo šaltà (būtent taip aš įsivaizdavau jos sveikatą), ji glaudėsi prie manęs – taip, kaip man pasirodė tą vakarą prie kalbančio staliuko, kai susižadėjau su Augusta. Aš linksmai pasakiau Augustai (tiesa, ją kalbindamas turėjau truputį prisiversti): „Tik pažiūrėk, kokia ji sveika! Kurgi dingo Bazedovas?“ – „Argi nematai?“ – atsakė Augusta, kuri vienintelė iš mūsų matė gatvę. Tada mudu su Ada taip pat vargais negalais iškišom galvas pro langą ir pamatėm didelę minią, kuri artinosi grėsmingai šūkaudama. „O kurgi Bazedovas?“ – paklausiau aš vėl. Ir staiga jį pamačiau. Jis bėgo nuo minios – senas valkata, apsivilkęs ilgu, suplyšusiu, bet standaus brokato apsiaustu. Ant didelės jo galvos plaikstėsi susivėlę balti plaukai, išsprogusios akys žvelgė su baime ir sykiu grasinamai – tai buvo persekiojamo žvėries žvilgsnis. O minia šaukė: „Mirtis nuodytojui!“

Paskui ėjo tuščias, be sapnų, tarpsnis. Ūmai mes su Ada atsidūrėm ant laiptų į mano vilos palėpę – stačiausių, kokie tik yra trijuose mūsų namuose. Ada stovėjo keliom pakopom aukščiau, atsigręžusi į mane, tarsi aš būčiau lipęs aukštyn, o ji leidusis žemyn. Aš apkabinau jai kojas, o ji pasilenkė prie manęs – gal iš silpnumo, o gal norėdama mane apglėbti. Akies mirksnį ji pasirodė man subjaurota ligos, ir aš net išsigandau, bet geriau įsižiūrėjęs pamačiau, kad ji lygiai tokia, kokia buvo prie lango, – graži ir sveika. Tvirtu balsu ji man tarė: „Leiskis žemyn, aš eisiu paskui tave!“ Jau grįžiausi atgal, bet nepakankamai greitai, tad spėjau išvysti, kaip palėpės durys iš lėto atsidaro ir tarpdury pasirodo balta Bazedovo galva, jo išsigandęs ir grėsmingas veidas. Pamačiau silpnas jo kojas, kretantį paliegusį kūną, pridengtą suplyšusiu

apsiaustu, ir leidausi bėgti – nebežinau, ar dėl to, kad Ada nemintų man ant kulnų, ar norėdamas nuo jos pasprukti.

Čia, matyt, nubudau ir dar mieguistas, dūsuodamas papasakojau Augustai – nežinau, ar visą sapną, ar tik jo dalį, kad paskui mano miegas būtų ramus ir gilus. Tikriausiai net snūduriuodamas aklai laikiausi seno įpročio išpažinti savo kaltes.

Rytą Augusta buvo išblyškusi it vaškas, tai jai atsitikdavo tik ypatingais atvejais. Aš puikiai atsiminiau savo sapną, bet pamiršau, ką būtent pasakojau jai. Nuolankiai, bet su skausmu balse ji man tarė:

– Tu jautiesi nelaimingas dėl to, kad ji serga ir išvyko. Todėl ją ir sapnuoji.

Aš, žinoma, tik juokiausi ir nepiktai pasišaipiau iš jos. Juk mano sapne svarbiausia buvo ne Ada, o Bazedovas, ir aš papasakojau jai, kiek daug skaičiau apie šią ligą ir kokias padariau išvadas. Nežinau, ar man pavyko Augustą įtikinti. Sunku gintis, kai prasitari miegodamas. Kai grįžti pas žmoną ką tik jai nusidėjęs, ir ne sapne – visai kas kita. Beje, dėl tokio Augustos pavyduliavimo aš nieko nepraradau: ji taip mylėjo Adą, kad šio jausmo negalėjo užgožti netgi pavydas, o su manim elgėsi dar lipšniau ir buvo man dėkinga net už menkiausią meilės ženklą.

Po kelių dienų Gvidas grįžo iš Bolonijos su geriausiomis naujienomis. Sanatorijos direktorius tvirtino, kad Ada visiškai pasveiksianti, tik su sąlyga, jei namie jai niekas nedrumsiąs ramybės. Gydytojo prognozę Gvidas pranešė taip, lyg nieko nesuprastų ir būtų čia niekuo dėtas, nė nepastebėjęs, kad šis nuosprendis tik sutvirtino Malfenčių šeimos įtarinėjimus. Ir aš Augustai pasakiau:

– Tikriausiai, man ir vėl gresia tavo motinos bučiniai.

Matyt, tetos Marijos tvarkomuose namuose Gvidui buvo nesaldu gyventi. Kartais jis imdavo žingsniuoti po kontorą bambėdamas:

– Du vaikai... trys auklės... nė vienos žmonos.

Ir į medžioklę bei žūklę traukdavo vis dažniau ir dažniau, matyt giežda vo apmaudą ant vargšų žvėrių ir žuvų. Bet kai metams baigiantis gavom iš Bolonijos žinią, kad Ada pagijo ir netrukus grįš

namo, man neatrodė, jog Gvidas būtų apsidžiaugęs. Gal jis priprato prie tetos Marijos, o gal susidurdavo su ja taip retai, kad ją matyti buvo jam netgi malonu? Savaime suprantama, jis man nesakė esąs nepatenkintas, tik suabejojo, ar Ada teisingai elgiasi tuoj pat palikdama sanatoriją, neįsitikinusi, kad liga neatsinaujins. Ir iš tiesų, kai ji netrukus – dar tą pačią žiemą – turėjo vėl keliauti į sanatoriją, jis džiūgaudamas tarė:

– Ar aš nesakiau?

Esu tikras, Gvidas džiūgavo ne todėl, kad Ada išvyksta, o todėl, kad jam pavyko tai numatyti. Adai jis nelinkėjo bloga, bet mielai būtų ją laikęs Bolonijoje kuo ilgiau.

Adai grįžus, Augusta gulėjo lovoje, nes buvo ką tik pagimdžiusi Alfiją. Mane net sujaudino jos prašymas pasitikti Adą stotyje su gėlėmis ir paprašyti, kad aplankytų mus dar šiandien. O jeigu Ada negalės užvažiuoti pas mus tiesiai iš stoties, ji norėtų, kad grįžčiau tiesiai namo ir papasakočiau, kaip sesutė atrodo: ar atgavo buvusį savo grožį, kuriuo taip didžiavosi visa šeima.

Į stotį atėjome tik aš, Gvidas ir viena Alberta, nes ponia Malfenti beveik visą laiką buvo šalia Augustos. Sėdėdamas ant suoliuko, Gvidas stengėsi mus įtikinti, jog labai džiaugiasi Ados grįžimu, bet Alberta jo beveik nesiklausė: kad nereikėtų jam atsakyti, aiškino man vėliau. O man apsimesti dabar buvo vieni niekai. Jau įpratau dėtis nematąs jo flirto su Karmen ir nė karto neįšdrįsau jam prikišti, jog skriaudžia Adą. Todėl ir dabar man buvo visai nesunku dėtis, kad atidžiai jo klausausi ir kartu su juo džiaugiuosi mylimos žmonos sugrįžimu.

Lygiai dvyliktą valandą traukinys įvažiavo į peroną, ir Gvidas bėgte nubėgo pasitikti žmonos. Jis apkabino ją ir švelniai pabučiavo. Ada buvo už vyrą mažesnė, ir aš, žiūrėdamas, kaip Gvidas pasilenkęs ją bučiuoja, pamaniau: „Koks aktorius!“ Paskui jis paėmė Adą už rankos ir atvedė prie mūsų:

– Štai ji: visai tokia pat, kokią mes ją mylėjom!

Tikras veidmainis ir apsimetėlis: jeigu būtų atidžiau pažvelgęs į vargšės moters veidą, būtų pamatęs, kad dabar ji gali tikėtis ne mūsų meilės, o tik abejingumo. Ados veidas buvo sugadintas. Tei-

sybė, vėl atsirado skruostai, tik jie pūpsojo pernelyg žemai, tarsi grįždami būtų pamiršę savo vietą. Priminė veikiau patinimus negu skruostus. Akys irgi vėl atsidūrė akiduobėse, bet jau negrįžtamai praradusios buvusį grožį. Anksčiau tokie taisyklingi ir dailūs veido bruožai kažkaip išskydo ir suglebo. Mums išėjus iš stoties ir atsisveikinant, akinamoj žiemos saulėj pamačiau, kad kažkada man taip patikusi jos veido spalva jau nebe ta. Ji išblyško, o iškilesnėse vietose buvo išmušta raudonom dėmėm. Be jokios abejonės, šis veidas anaiptol netryško sveikata, gydytojams pavyko vien sudaryti tokią regimybę.

Papasakojau Augustai, kad Ada vėl tokia pat graži, kokia buvo mergaudama. Augusta labai apsidžiaugė. Vėliau ji mane labai nustebino, kai pamačiusi Adą pati su manim visiškai sutiko, tarsi melas, kurį pasakiau iš gailesčio, būtų gryniausia tiesa.

– Ji tokia pat graži, kokia buvo mergaudama. Mano dukrelė irgi bus tokia!

Ką gi, sesuo matė tai, ką norėjo matyti.

Po to Ados ilgai nemačiau. Ji turėjo per daug vaikų, mes irgi. Tiesa, Ada su Augusta vis dėlto rasdavo laiko pasimatyti kelis kartus per savaitę, bet visuomet tada, kai manęs nebūdavo namie.

Artėjo metų balanso laikas, ir aš turėjau daug darbo. Savo gyvenime dar niekad nebuvau tiek daug dirbęs, kaip tada. Retkarčiais išsėdėdavau prie stalo po dešimt valandų. Gvidas pasiūlė pasitelkti į pagalbą buhalterį, bet aš griežtai atsisakiau. Užsikroviau šias pareigas ir norėjau su jomis susidoroti pats. Norėjau atidirbti už tą praleistą mėnesį, be to, man buvo malonu rodyti Karmen savo darbštumą, kurį buvo galima paaiškinti tik meile Gvidui.

Bet vos tik pradėjau tvarkyti sąskaitas, išaiškėjo, kad jau pirmaisiais savo veiklos metais patyrėm didelių nuostolių. Susirūpinęs pasakiau tai Gvidui, kai likom tik dviese, bet jis skubėjo į medžioklę ir nenorėjo manęs klausyti.

– Ne taip čia baisu, kaip tau rodos, be to, ir metai dar nesibaigė!

Iš tiesų iki metų galo dar buvo ištisos aštuonios dienos.

Tada viską papasakojau Augustai. Iš pradžių ji įžvelgė tik nuostolį, kurį galiu patirti aš. Tokios jau tos moterys, o Augusta, gin-

dama savo turtą, pranoko visas. Ji paklausė, ar nereikės ir man iš dalies atsakyti už Gvido patirtus nuostolius. Aš turįs nedelsdamas pasitarti su advokatu, be to, išsiskirti su Gvidu ir nebesilankyti jo kontoroje.

Buvo nelengva ją įtikinti, kad aš už nieką neatsakingas, nes viso labo esu tik Gvido tarnautojas. Ji tvirtino, kad žmogus, negaunąs nuolatinio atlyginimo, jau nebe tarnautojas, o šeimininkas, ar panašiai. Kai ji pagaliau vis dėlto suprato, vis tiek laikėsi savo nuomonės: aš nieko neprarasiu, jei liausiuos lankęs tą kontorą, kur galų gale tik susigadinčiau komersanto reputaciją. Po velnių! Komersanto reputacija! Žinoma, labai svarbu jos nesutepti, ir nors Augustos argumentai nebuvo itin svarūs, pažadėjau daryti taip, kaip ji nori. Mudu susitarėm taip: aš baigsiąs balansą, jeigu jį pradėjau, bet paskui ką nors sugalvosiąs ir grįšiąs į savo kontorėlę, kuri, nors pelno neduodavo, nuostolinga irgi nebuvo.

Ir čia sužinojau apie save įdomų dalyką: aš neįstengiu Gvido palikti, nors ir tvirtai pasiryžęs tai padaryti. Mane tai labai nustebino! Norint ką nors gerai suprasti, reikia pasitelkti vaizduotę. Ir aš prisiminiau, kad kažkada Anglijoje katorgininkus bausdavo pririšdami prie vandens sukamo rato, ir pasmerktasis turėjo visą laiką ritmingai kilnoti kojas, kad ratas jų nesutraiškytų. Kai dirbi, visada patiri panašią prievartą. Bet ir nedirbant tas pat galas – manau, nesumeluosiu sakydamas, kad ir mudu su Oliviu pririšti, tik aš taip, kad man nereikia kilnoti kojų. Dėl to ir rezultatas skirtingas, bet dabar tikrai žinau, kad jis nei girtinas, nei peiktinas. Viskas priklauso nuo to, prie kokio rato esi pririštas: judančio ar nejudančio.

Baigęs metų balansą, ir toliau vaikščiojau į kontorą, nors buvau nusprendęs daugiau ten nesirodyti. Neryžtingai išeidavau iš namų ir taip pat neryžtingai traukdavau beveik visada į tą pusę, kur buvo kontora. Beeidamas vis labiau ir labiau sukdavau kontoros link ir galų gale pasijusdavau besėdįs savo vietoje priešais Gvidą. Laimė, Gvidas netrukus paprašė manęs nepalikti savo vietos, ir aš nesvarstydamas sutikau, nes per tą laiką supratau, kad esu prie jos prikaustytas.

Sausio septynioliktąją balansas buvo baigtas. Baisu! Pasirodo, mes praradom pusę kapitalo! Gvidas nenorėjo rodyti jo jaunajam Oliviui, bijodamas, kad šis neišplepėtų, bet aš nenusileidau vildamasis, kad didelę patirtį turintis Olivis mano balanse ras klaidą, kuri viską pakeis. Galbūt apsirikęs kokią nors sumą įrašiau ne skiltyje „pajamos“, o skiltyje „išlaidos“, ir šią klaidą ištaisius vaizdas nebus toks tragiškas. Olivis šyptelėjęs pažadėjo laikyti didžiausioje paslaptyje viską, ką sužinos, ir kiaurą dieną dirbo kartu su manim. Deja, nerado jokios klaidos. Turiu pasakyti, kad iš šios kartu su Oliviu atliktos revizijos aš labai daug išmokau ir dabar būčiau galėjęs sudarinėti ir sudėtingesnius balansus.

– O ką veiksite dabar? – prieš išeidamas paklausė jaunikaitis, blykstelėjęs akinių stiklais.

Aš žinojau, ką jis gali mums patarti. Man tai išaiškino tėvas: kai buvau dar vaikas, jis dažnai kalbėdavo su manim apie prekybą. Pagal įstatymus, nuostoliui pasiekus pusę kapitalo, įmonę reikia likviduoti, o paskui galbūt atnaujinti naujais pagrindais. Bet aš norėjau šį patarimą išgirsti iš Olivio lūpų.

– Tai tik paprastas formalumas, – tarė jis ir nusišypsojęs pridūrė: – Jeigu jo nesilaikysit, jums tai gali brangiai kainuoti!

Vakare balansą ėmėsi tikrinti pats Gvidas. Jis niekaip nenorėjo susitaikyti su padėtimi. Dirbo be jokios sistemos, aklai tikrino vienas ar kitas sumas. Aš nutraukiau šį beprasmišką darbą, perdavęs jam Olivio patarimą nedelsiant likviduoti įmonę, bent dėl akių.

Suraukęs kaktą ir it musę prarijęs, Gvidas vis dar ieškojo sąskaitose išganingos klaidos. Išgirdęs mano patarimą, kilstelėjo galvą ir taip dėmesingai į mane sužiuro, kad raukšlių kaktoje neliko nė pėdsako. Iš pradžių jis nesuprato, kur čia šuo pakastas, o supratęs iš visos širdies nusikvatojo. Jo nuotaikos pasikeitimą išsiaiškinau taip: kol prieš akis turėjo skaičius, kurių pakeisti negalėjo, buvo surūgęs ir apniukęs. Bet vos tik mano pasiūlymas šią skaudžią problemą nustūmė į šalį ir jis vėl pasijuto šeimininkas, galįs pats viską spręsti, iškart visas nušvito.

Jis nesuprato. Jam atrodė, kad taip patarti galėtų tik priešas. Paaiškinau jam, kad Olivio patarimas labai svarbus, nes firma gali

prarasti likusius pinigus ir žlugti. Ir šis žlugimas bus vertinamas kaip tyčinis bankrotas, jeigu mes, gavę tokį balansą, užfiksuotą mūsų buhalterijos knygose, nedarysime taip, kaip patarė Olivis. Ir pridūriau:

– Bausmė, numatyta mūsų įstatymuose už tyčinį bankrotą, – kalėjimas.

Gvidas paraudo kaip vėžys, ir aš net išsigandau, kad jo neištiktų insultas.

– Man nereikia Olivio patarimų! Jeigu tai atsitiks, – atsakysiu aš vienas! – suriko jis.

Toks sprendimas padarė man įspūdį: pajutau, kad prieš mane stovi žmogus, kuo puikiausiai suvokiąs savo atsakomybę. Aš truputį nuleidau balsą, o paskui visai perėjau į jo pusę ir pamiršęs, kad pats rekomendavau atsižvelgti į Olivio patarimą, pasakiau:

– Būtent taip sakiau Oliviui ir aš. Už viską atsakingas esi tu, ir mes neturim teisės kištis, nes firma priklauso tau ir tavo tėvui.

Iš tiesų aš tai pasakiau ne Oliviui, o savo žmonai, bet tai nebuvo melas, nes vis tiek kažkam pasakiau. Dabar, išklausęs vyrišką Gvido pareiškimą, būčiau galėjęs tai pasakyti ir pačiam Oliviui, nes ryžtas ir drąsa mane visada įveikdavo. Ką ten ryžtas ir drąsa, man patinka net paprasčiausias įžūlumas, radęsis iš šių ir netgi iš daug menkesnių žmogaus būdo savybių!

Kadangi ketinau visus jo žodžius perduoti Augustai, kad ją nuraminčiau, kalbėjau toliau:

– Tu gi žinai, visi sako – ir, matyt, ne be pagrindo, – kad prekybai aš neturiu jokių gabumų. Todėl esu pasirengęs atlikti visa, ką man įsakysi, bet tikrai negaliu imtis atsakomybės už tavo darbus.

Gvidas gyvai man pritarė. Jam taip patiko ryžtingo žmogaus vaidmuo, kad netgi tą nelemtą balansą pamiršo. Jis pareiškė:

– Už viską atsakingas čia esu aš. Čia viskas turi mano vardą, ir aš jokiu būdu nesutikčiau dalytis atsakomybe su kuo nors kitu, nors jis to ir norėtų.

Šie Gvido žodžiai puikiausiai būtų tikę Augustai, bet jis pasakė daug daugiau, nei man reikėjo. Reikėjo matyti, su kokia mina jis ištarė paskutinę frazę! Tikras apaštalas, o ne pirklys, stovintis ant

bankroto slenksčio! Jau susitaikęs su neigiamu balansu, jis vėl pasijuto esąs mano šeimininkas ir ponas. Ir vėl, kaip dažnai atsitikdavo mūsų bendram gyvenime, nuoširdų mano norą padėti užgniaužė kupini perdėtos pagarbos sau pačiam jo žodžiai. Jis išklydo iš tono. Taip taip, šis didis muzikantas išklydo iš tono!

Aš šiurkščiai paklausiau:

– Gal parašyti balanso kopiją tavo tėvui? Rytoj pat?

Buvau pasiruošęs ištarti dar atžaresnius žodžius, pasakyti, kad dabar, kai balansas jau sudarytas, į kontorą nebevaikščiosiu. Neištariau jų tik todėl, jog nežinojau, kur tada dėsiu begalę laisvo laiko. Bet mano klausimas buvo nė kiek ne blogesnis už tuos žodžius, kuriuos turėjau nuryti: priminiau, kad ne jis vienas yra šios kontoros šeimininkas.

Mano žodžiai Gvidą nustebino: jie labai skyrėsi nuo to, apie ką buvo kalbama iki šiol ir su kuo aš, regis, visiškai sutikau. Ir jis pareiškė nekeisdamas tono:

– Aš pats tau parodysiu, kaip reikia rašyti šią kopiją.

Užrikau, kad to nedarysiu. Per visą savo gyvenimą nebuvau ant ko nors taip rėkęs kaip tądien ant Gvido, nes tarpais jis atrodė man visiškai kurčias. Paaiškinau jam, kad pagal įstatymą buhalteris irgi yra atsakingas už savo veiksmus ir aš neketinu pateikti kaip kopijos iš piršto laužtų skaičių kratinio.

Jis išblyško ir pripažino, kad aš teisus, bet pridūrė esąs šeimininkas ir turįs teisę uždrausti man bet kokius išrašus iš jo buhalterinių knygų. Aš mielai pritariau, ir tada jis nušvitęs pareiškė tėvui viską pranešiąs pats. Iš pradžių lyg ketino rašyti tuojau pat, bet apsigalvojo ir pasiūlė truputį pasivaikščioti. Norėdamas suteikti jam malonumo, aš sutikau. Supratau, kad dar nespėjo gerai suviršinti balanso ir nori su juo apsiprasti.

Pasivaikščiojimas man priminė, kaip klaidžiojom po miestą tą naktį, kai susižadėjau su Augusta. Tik nešvietė mėnulis, nes viršuje kybojo tirštas rūkas, bet žemai viskas buvo kaip tada: ir vaiskus oras, ir nurimusios gatvės. Gvidas irgi prisiminė tą nepaprastą vakarą.

– Nuo to laiko mudu nė karto nebuvom išėję pasivaikščioti kartu. Atsimeni, tu man tada sakei, kad mėnulyje irgi bučiuoja-

masi – kaip žemėje. Esu tikras, kad ir dabar mėnulyje tęsiasi tas amžinas bučinys, nors šiandien jo ir nematyti. Užtat čia...

Nejaugi ir vėl blogai kalbės apie Adą? Apie vargšę ligonę? Pertraukiau jį, bet nedrąsiai, tarytum pritardamas (juk ir išėjau su juo, norėdamas padėti jam užsimiršti):

– O taip! Čia, apačioj, ne visada galima bučiuotis! Bet mėnulyje – ne bučinys, o tik jo vaizdas. Juk bučinys – tai visų pirma judesys.

Stengiausi nekalbėti nei apie balansą, nei apie Adą, ir vos susilaikiau nepasakęs, kad ten, viršuje, nuo bučinio negimsta dvyniai. Bet Gvidas norėjo nuvyti mintis apie balansą ir nesugalvojo nieko geresnio, kaip skųstis kitomis bėdomis. Kaip ir nujaučiau, jis ėmė lieti tulžį ant Ados. Pradėjo dejuoti, kad pirmieji vedybinio gyvenimo metai jam tokie nesėkmingi. Turėjo omeny ne dvynukus, kurie buvo tokie mieli ir gražūs, bet Ados ligą. Dėl ligos ji tapusi nervinga, pavydi ir nemeili. Baigdamas su kartėliu sušuko:

– Gyvenimas žiaurus ir neteisingas!

Jaučiau neturįs jokios teisės pasakyti savo nuomonę dėl jo ir Ados santykių. Bet ką nors pasakyti vis tiek turėjau. Jis baigė savo kalbą apie gyvenimą pridūręs du žodžius, kurie tikrai nepasižymėjo originalumu. Man pavyko sugalvoti šį tą geresnio, nes į tai, ką jis sakė, žvelgiau kritiškai. Žmogus dažnai kalba rinkdamas žodžius atsitiktinai, tik pagal skambesį. Paskui, susimąstęs, ar apskritai vertėjo dėl jų aušinti burną, retkarčiais mato, kad iš atsitiktinio garsų susijungimo gimsta mintis. Ir aš pasakiau:

– Gyvenimas nėra nei blogas, nei geras: jis savotiškas.

Man toptelėjo, kad pasakiau kažką reikšminga. Taip apibūdintas, gyvenimas pasirodė man toks naujas, tarsi būčiau jį išvydęs pirmą kartą – su visais jo dujiniais, skystais ir kietais kūnais. Jei apie jį papasakočiau kažkam, kas jo nepažįsta ir todėl nesupranta, jam kvapą užgniaužtų atsidūrus prieš tokią gremėzdišką, beprasmę konstrukciją. Jis manęs paklaustų: „Ir kaip galite jį ištverti?“ O susipažinęs su visomis detalėmis, pradedant dangaus kūnais, kybančiais tam, kad į juos žiūrėtum, bet negalėtum paliesti, ir baigiant mirties paslaptimi, būtinai sušuktų: „Labai savotiška!“

– Gyvenimas savotiškas! – tarė Gvidas juokdamasis. – Kur tai perskaitei?

Nepuoliau įtikinėti, kad niekur neskaičiau, nes antraip mano žodžiai būtų buvę jam ne tokie reikšmingi. O aš kuo daugiau apie tai mąsčiau, tuo savotiškesnis atrodė man gyvenimas. Nereikėjo nė atkeliauti iš kitų pasaulių, kad pamatytum, kaip keistai viskas sutvarkyta. Gana prisiminti, ko mes, žmonės, iš jo laukiam, ir jis iškart mums pasirodys toks keistas, kad nejučia toptels: žmogus jame atsirado per klaidą ir neturi su juo nieko bendra.

Nors nesusitarėm, kur eisim, atsidūrėm, kaip ir aną kartą, ant Belvederio gatvės skardžio. Radęs parapetą, ant kurio tada buvo atsigulęs, Gvidas vėl ant jo užlipo ir išsitiesė. Matyt, ir vėl apsėstas savo minčių, jis kažką niūniavo ir, žinoma, galvojo apie negailestingus balanso skaičius. O aš, prisiminęs, kaip norėjau jį šioje vietoje nužudyti, ir palyginęs to vakaro jausmus su dabartiniais, vėl stebėjausi gyvenimo savotiškumu. Ir staiga man dingtelėjo, kad dar visai neseniai, supykęs dėl įžeistos savimeilės, aš negailestingai užsipuoliau vargšą Gvidą, ir ne bet kada, o bjauriausią jo gyvenime dieną. Pabandžiau suprasti, kas atsitiko. Kadangi gana abejingai stebėjau, kaip Gvidas kankinasi dėl to balanso, kurį taip rūpestingai sudariau, man atėjo į galvą įdomi abejonė, o po jos – labai įdomus prisiminimas. Abejonė buvo tokia: ar aš geras žmogus, ar blogas? Tos abejonės sukeltas prisiminimas buvo ne naujas. Prisiminiau, kaip būdamas mažas, dar be kelnaičių, tik su trumpa suknute, aš pakeldavau galvą ir klausdavau besišypsančios motinos: „Ar aš geras, ar blogas?“ Mano vaikiškoje galvelėje ši abejonė gimė todėl, kad vieni sakydavo „tu geras“, o kiti, žinoma, juokais – „tu blogas“. Nenuostabu, kad ši dilema vaikui buvo didelis galvosūkis. Gyvenimas tikrai savotiškas! Argi ne nuostabu, kad tos mane mažą kamavusios vaikiškos dvejonės aš nesugebėjau išspręsti net persiritęs į antrąją gyvenimo pusę.

Abejonė, apėmusi mane tą tamsią naktį, toje pat vietoje, kur kažkada norėjau nužudyti, sukėlė man nerimą.Ta pati abejonė, gimusi dar neišaugusio iš marškinėlių vaiko galvelėje, žinoma, nebūtų jam sukėlusi tiek rūpesčių, nes vaikai tiki, kad blogas žmo-

gus gali pasitaisyti. Aš pabandžiau patikėti dar sykį, ir nerimą kaip ranka nuėmė.

Jei man nebūtų pavykę, būčiau turėjęs apverkti save, Gvidą ir visą nelaimingą mūsų gyvenimą. Geri ketinimai privertė mane vėl patikėti vaikystės iliuzijomis! Mat ketinau vėl būti šalia Gvido, dirbti petys į petį, kad klestėtų jo biznis, nuo kurio priklausė jo ir jo artimųjų gyvenimas. Ketinau tai daryti be jokios naudos sau. Mintyse jau bėgiojau, rūpinausi, nėriausi iš kailio dėl jo. Netgi svajojau kada nors tapti veikliu, didžiu, genialiu komersantu, kad tik galėčiau jam padėti. Štai apie ką mąsčiau vieną iš tų tamsių naktų, retkarčiais pasitaikančių be galo savotiškame mūsų gyvenime.

Tuo tarpu Gvidas liovėsi galvojęs apie balansą. Nulipo nuo parapeto ir atrodė visiškai nusiraminęs. Tarsi darydamas išvadą po samprotavimų, kurių turinio nežinojau, pareiškė tėvui nieko nesakysiąs, antraip vargšas senukas leisis į kelionę iš savo saulėtos vasaros tiesiai į mūsų ūkanotą žiemą. Paskui pridūrė, kad iš pažiūros tokie dideli nuostoliai atrodytų pakenčiami, jei būtų padalyti į dvi dalis. Jis paprašysiąs Adą prisiimti bent vieną dalį ir už tai duosiąs jai pusę kitų metų pelno. Kitą nuostolių dalį padengsiąs pats.

Aš nesakiau nieko. Maniau, kad neprivalau duoti patarimų, jei nenoriu atsidurti vyro ir žmonos teisėjo vaidmenyje. O būti juo, gink Dieve, nenorėjau. Antra vertus, tą valandėlę buvau toks kupinas gerų ketinimų, kad man atrodė, jog Adai būtų visai ne pro šalį dalyvauti vyro versle.

Palydėjau Gvidą iki pat jo namų ir ilgai spaudžiau jam ranką, tyliai sutvirtindamas savo ryžtą jo nepalikti. Truputį pamąstęs, ką čia malonaus jam palinkėjus, tariau:

– Tegul tavo dvynukai šiąnakt kietai miega, nes tau reikia gerai pailsėti.

Nueidamas kramčiau lūpas iš apmaudo, kad nieko geresnio nesugebėjau sugalvoti. Aš nežinojau, kad dvynukai kiekvienas turi po žindyvę ir niekaip negali Gvidui trukdyti, nes miega už kokio puskilometrio nuo jo! Šiaip ar taip, jis suprato, ką noriu pasakyti, ir dėkingai spustelėjo man ranką.

Parėjęs namo radau Augustą miegamajame su vaikais. Alfijas žindo krūtį, o Antonija miegojo savo lovelėje, atsukusi į mus garbanotą pakaušį. Turėjau pasiaiškinti, kodėl grįžau vėlai, ir papasakojau jai, kokiu būdu Gvidas ketina sumažinti savo nuostolius. Gvido sumanymas Augustai pasirodė nedoras.

– Ada dėta, aš atsisakyčiau! – pasipiktinusi sušuko ji tyliu balsu, kad neišgąsdintų kūdikio.

Atsiminęs, kad ketinau būti geras, ėmiau prieštarauti:

– Vadinasi, jeigu aš patekčiau į tokią bėdą, tu man nepadėtum?

Ji nusijuokė:

– Tai visai kas kita! Mudu sugalvotume ką nors tokio, kad būtų geriausia jiems. – Ji linktelėjo galva į Alfiją, kurį laikė ant rankų, paskui į Antoniją ir pagalvojusi pridūrė: – O jeigu mes dabar patarsim Adai įdėti savo pinigus į šį biznį, iš kurio tu greit pasitrauksi, ar neprivalėsim atlyginti jai nuostolių, jeigu ji viską praras?

Tokia mintis galėjo ateiti tik visiškam neišmanėliui, bet kurstomas šiandien mane apėmusio altruizmo sušukau:

– O kodėl gi ne?

– Argi nematai, kad turime du vaikus, kuriais privalom rūpintis?

Kur nematysi! Klausimas buvo grynai retorinis ir visiškai beprasmis.

– O jie argi neturi dviejų vaikų? – pergalingai paklausiau aš.

Augusta prapliupo taip garsiai juoktis, kad išgąsdino Alfiją, šis liovėsi žindęs ir paleido kakarinę. Nesiliaudama juoktis, ji ėmė vaiką raminti, ir tas juokas atrodė man tarsi atlyginimas už sąmojį, nors pateikiau tą klausimą ne sąmojį rodydamas, o todėl, kad širdy jutau didelę meilę visų vaikų tėvams ir visų tėvų vaikams. Jai nusijuokus iš šios meilės nieko nebeliko.

Bet apmaudas, kad nemoku būti iš tiesų geras, praėjo gana greitai. Man pasirodė, jog pagaliau išsprendžiau mane kankinusią problemą. Pasaulyje nėra nei gerų, nei blogų, kaip nėra daug kitokių dalykų. Gerumas – tai tik šviesa, retkarčiais trumpais blyksniais nušviečianti žmogaus sielos tamsą. Kad ta šviesa nušvistų, reikia uždegti fakelą (mano sieloje jis jau degė ir anksčiau ar vėliau užsidegs vėl), ir tada žmogus tamsoje mato, į kurią pusę turi

eiti. Todėl jis privalo būti geras, labai geras, visada geras, – tai be galo svarbu. Kai šviesa vėl sušvis, neužklups jo netyčia ir neapakins. Šią šviesą užpūčiau pats, nes kol kas man jos nereikėjo. Žinojau sugebėsiąs išsaugoti savo ketinimą, kitaip sakant, išlaikyti reikiamą kryptį.

Ketinimas būti geram toks praktiškas ir taip ramina, kad aš iškart pasidariau šaltas ir abejingas. Įdomus dalykas! Apimtas pernelyg didelio gerumo, aš pervertinau pats save ir savo galimybes. Tiesą sakant, ką aš galėjau dėl Gvido padaryti? Jo kontoroje buvau visa galva aukštesnis už juos, kaip kad mano kontoroje visa galva už mane aukštesnis buvo senasis Olivis. Na tai kas? Žiūrint į viską praktiškai, ką galėjau pasiūlyti Gvidui, sakysim, rytoj? Nebent savo įkvėpimą. Bet, lošiant iš svetimų pinigų, juo negalima pasikliauti netgi prie kortų stalo! Kad prekybos firma normaliai gyvuotų, darbas joje turi vykti kiekvieną dieną, o tai pasiekti galima nebent tada, kai tam reikalui skiri kiekvieną savo valandą. Aš tikrai to nesugebu, be to, man atrodė neteisinga vien dėl gerumo pasmerkti save tokiai katorgai iki gyvos galvos.

Nuo to mane apėmusio gerumo jaučiausi tarsi kažkuo Gvidui įsipareigojęs ir negalėjau užmigti. Keletą kartų giliai atsidusau, o vienąsyk net sudejavau, matyt, pagalvojęs, kad dabar visą gyvenimą būsiu pririštas prie Gvido kontoros, kaip kad Olivis pririštas prie maniškės.

Augusta pro miegus sumurmėjo:

– Kas tau? Sugalvojai, ką sakyti Oliviui?

Štai mintis, kurios ieškojau! Patarsiu Gvidui pasiūlyti valdytojo vietą jaunajam Oliviui! Šio rimto ir darbštaus jaunikaičio mielai būčiau atsikratęs, nes man rodės, kad jis taikosi į savo tėvo vietą, ketindamas galutinai nušalinti nuo reikalų mane. Jis būtinai turi dirbti pas Gvidą: nuo to visiems bus tik geriau. Paskyręs jį savo firmos valdytoju, Gvidas bus išgelbėtas, o ir pats Olivis ten bus daug naudingesnis negu pas mane.

Ši mintis man taip patiko, kad net pažadinau Augustą. Ji irgi labai nudžiugo ir visai išsibudino. Jai rodės, kad šitaip man bus lengviau išeiti iš Gvido firmos, kuri mane tik kompromituoja.

Užmigau ramia sąžine. Sugalvojau, kaip išgelbėti Gvidą neaukojant savęs; netgi atvirkščiai.

Kaip bjauru, kai atmetamas tavo patarimas, kurį rengei taip nuoširdžiai, kad net užmigt negalėjai. O kur dar pastangos atsikratyti iliuzijos, kad galiu pataisyti Gvido reikalus! Nežmoniškos pastangos! Kiek jų padėjau, kol tapau tikrai geras, o vėliau – neapsakomai objektyvus! Ir štai mane siunčia po velnių!

Gvidas išties net pasipiktinęs atmetė mano pasiūlymą. Jis netikėjo jaunojo Olivio gabumais, jam nepatiko, kad šis atrodo kaip jaunas senis, bet labiausiai jį erzino akiniai, blizgantys ant blyškaus Olivio veido. Iš šių argumentų aš supratau tik viena: jis iš manęs tyčiojasi. Galiausiai Gvidas pareiškė, kad norėtų skirti valdytoju ne jaunąjį, bet senąjį Olivį. Tačiau aš nebuvau tikras, ar senasis Olivis sutiktų pas jį dirbti, be to, nebuvau pasiruošęs iš karto imti vadovauti savo firmai. Mėginau jam įrodinėti, ir visai be reikalo, kad senasis Olivis – prastas komersantas. Papasakojau, kiek pinigų praradau per jo užsispyrimą, kai nenorėjo laiku pirkti tų džiovintų vaisių.

– Na, matai! – sušuko Gvidas. – Jeigu senis toks netikęs, tai ko galima tikėtis iš jo sūnaus, kuris viso labo tėra jo mokinys?

Argumentas tikrai rimtas, bet man nemalonus, kadangi pakišau jį Gvidui per savo prakeiktą liežuvį.

Po kelių dienų Augusta man papasakojo, kad Gvidas paprašęs Adą padengti pusę jo firmos nuostolių. Ada nesutiko, o Augustai pasakė:

– Apgaudinėja mane ir dar nori mano pinigų!

Augusta neišdrįso Adai patarti, kad duotų jam tuos pinigus, bet dievagojosi padariusi viską įtikinėdama Adą, jog vyras jai ištikimas. Bet iš Ados atsakymo buvo aišku, kad apie tai ji žino daugiau, nei mes įsivaizduojam. Kalbėdama su manim Augusta samprotavo taip:

– Dėl vyro reikia aukotis, bet Gvidui ši aksioma netinka!

Adai atsisakius duoti pinigų, Gvido elgesys pasidarė labai keistas. Jis nuolat užeidavo į kontorą, bet išbūdavo joje ne ilgiau kaip pusvalandį. Pašokęs iš vietos, lėkdavo atgal tarsi prisiminęs, kad paliko namie nosinaitę. Vėliau sužinojau, kad skubėdavo iškloti

Adai staiga šovusių į galvą naujų argumentų, jo manymu, turėjusių ją įtikinti. Jis atrodė lyg žmogus, kuris arba daug verkė, arba ilgai su kuo nors barėsi ar net mušėsi. Netgi prie mūsų neįstengė tvardytis, kalbėdavo iš susijaudinimo pakitusiu balsu, net nubraukdamas ašarą. Paklausiau jį, kas atsitiko. Atsakė man liūdnai, bet draugiškai nusišypsojęs, kad nemanyčiau, jog pyksta. Paskui suėmė save į rankas ir keliais žodžiais papasakojo, kad Ada savo pavyduliavimu baigianti jį nuvaryti į kapus.

Pasak Gvido, jų barnis liečia tik intymius šeimos dalykus, bet aš buvau tikras, kad jie vaidijasi ir dėl pinigų.

Pasirodė, kad pinigai čia niekuo dėti. Tiek jis man, tiek Ada Augustai tvirtino, kad tai tik pavydas. Žiūrėdamas į vaidų iškankintą Gvido veidą, aš irgi linkau manyti, kad jiedu sako tiesą.

Paskui vis dėlto paaiškėjo, kad jie vienas kitą ėda tik dėl pinigų. Ada, nors kankinosi dėl įžeistų jausmų, apie juos niekada nekalbėjo, o Gvidas, galbūt todėl, kad jautėsi kaltas, nors suprato, kad Ada, įžeista moteris, kunkuliuoja iš pykčio ir toliau kalbėjo tik apie firmos reikalus, tarsi pasaulyje, be jų, daugiau nieko nebūtų. Kuo toliau, tuo labiau jis stengėsi tuos pinigus iš Ados išlupti, o ji, nors pinigai jai nelabai terūpėjo, užsispyrusi tvirtino: pinigai turi likti vaikams. Jam pateikus kitus argumentus – jo paties ramybė, nauda, kurios duosiąs vaikams jo darbas, žinojimas, kad dirbi pagal įstatymus, – Ada lyg kirviu nukirsdavo: „Ne!“ Tai Gvidą varė į neviltį ir kaip vaiką tik dar labiau kurstė stengtis gauti tai, ko nori. Bet su kuo nors apie tai kalbėdami, jie patys būdavo įsitikinę, kad kankina kits kitą tik iš meilės ir pavydo.

Nežinau, kodėl laiku neįsikišau ir nenutraukiau jų ginčų dėl pinigų. Galėjau Gvidui įrodyti, kad ne pinigai svarbiausia. Man, kaip buhalteriui, viskas aišku tik tada, kai matau skaičius, parašytus juodu ant balto, bet šiuo atveju gangreit supratau, kad Ados pinigai padėties neišgelbės. Ir kas, kad jie bus įmokėti? Nuostolis dėl to nesumažės, nebent Ada sutiktų įmokėti juos į tą nelemtą sąskaitą, bet Gvidas to nė neprašė. Įstatymo vis tiek nebūtume apgavę, nes greit būtų nustatyta, kad patyrę tokių nuostolių mes norim dar labiau rizikuoti priimdami į bendrovę naują akcininką.

Vieną rytą Gvidas neatėjo į kontorą, ir mes labai nustebom, nes žinojom, kad iš vakaro jis nevyko į medžioklę. Per pusryčius susijaudinusi ir nusiminusi Augusta man pranešė, kad vakar vakare Gvidas bandęs nusižudyti. Dabar jo gyvybei pavojus nebegresiąs. Turiu prisipažinti, kad ta žinia, Augustai atrodžiusi tragiška, mane tik supykdė.

Gvidas griebėsi šios drastiškos priemonės, kad palaužtų žmonos pasipriešinimą! Pasirodo, jis žudėsi labai apdairiai: prieš išgerdamas morfijaus pasirūpino, kad Ada pamatytų jo rankoje atkimštą buteliuką. Todėl, vos tik prarado sąmonę, ši nedelsdama iškvietė gydytoją, ir šis jį greit atgaivino. Bet vis tiek Ada praleido klaikią naktį, nes daktaras sakė, kad dar visko galį būti, o paskui ją nervino Gvidas, kuris, gal dar ne visai atsigavęs ir ne visai suvokdamas, ką šneka, ėmė jai prikaišioti, vadinti savo priešu, savo persekiotoja, trukdančia jam rimtai atsidėti mėgstamam darbui.

Ada iškart prižadėjo duoti jam pinigų, bet paskui, matyt, norėdama pasiteisinti, prakalbo atvirai ir išsakė visus priekaištus, kuriuos iki šiol nešiojo savy. Galų gale jie susitarė, nes Gvidui pavyko – bent taip atrodė Augustai – išsklaidyti Ados įtarinėjimus, kad jis neištikimas. Jis buvo labai ryžtingas ir Adai užsiminus apie Karmen sušuko:

– Tu jai pavyduliauji? Liaukis! Jei nori, šiandien pat ją atleisiu!

Ada nieko neatsakė. Tai galėjo reikšti, kad priėmė Gvido pasiūlymą manydama, kad šis dabar jai įsipareigojo.

Mane nustebino Gvido sugebėjimas taip elgtis dar gerai neatsipeikėjus, ir aš pamaniau, kad morfijaus jis neišgėrė nė lašo. Man rodos, kad per miegus aptemus sąmonei net labiausiai sudiržusios širdys suminkštėja ir žmogus pasako tai, ko šiaip niekada nesakytų. Argi taip visai neseniai nebuvo atsitikę man? Visa tai dar labiau padidino mano pyktį ir panieką Gvidui.

Augusta verkdama pasakojo, kaip atrodė Ada, kai ji rytą ją aplankė. Iš siaubo išplėstos akys! Ne, Ada jau nebe gražuolė!

Mudu su Augusta ėmėm ginčytis, ar aš turėčiau nedelsdamas aplankyti Gvidą su Ada ar geriau dėtis nieko nežinančiam ir palaukti, kol jis pasirodys kontoroje. Aplankyti jį man būtų buvusi

nepakeliama kančia. Jį pamatęs būčiau neįstengęs susivaldyti ir išrėžęs į akis, ką apie jį manau. Būčiau pasakęs: „Vyrui nedera taip elgtis! Aš neturiu jokio noro pasidaryti galą, bet jei kada nors pasiryšiu, man pavyks iš pirmo karto!“

Taip kalbėjau mintyse ir jau buvau besakąs Augustai, bet pamaniau, kad Gvidui būtų per daug garbės, jei lyginčiau jį su savim.

– Kad sugriautum jautrų žmogaus organizmą, nereikia būti nė chemiku. Mūsų mieste beveik kas savaitė kokia nors modistė išgeria fosforo tirpalo, slapta pasigaminto skurdžiam kambarėly, ir nuo šių primityvių nuodų – kad ir kaip gaivintų daktarai – vargšelė atiduoda Dievui sielą, o nekaltam jos veidely sustingsta fizinis skausmas ir dvasinės kančios, kurias teko iškęsti jos nekaltai sielai.

Augusta nesutiko, kad nusižudžiusios modistės siela tokia jau nekalta, ir tik dėl akių paprieštaravusi vėl ėmė mane varu varyti pas Gvidą. Aš galįs nesibaiminti: ji Gvidą jau mačiusi, ir šis kalbėjęs su ja paprastai, tarsi nieko nebūtų įvykę.

Išėjau iš namų nesuteikęs Augustai malonumo pajusti, kad ji mane įtikino, bet pasvyravęs vis dėlto nusprendžiau išpildyti jos prašymą. Nors Gvidas gyveno visai netoli, beeidamas nusiraminau ir atsileidau. Atsiminiau, kokią kryptį parodė prieš kelias dienas mano sieloj sušvitusi šviesa. Gvidas buvo vaikas, ir šiam vaikui prižadėjau būti atlaidus. Kadangi nusižudyti nepavyko, anksčiau ar vėliau subręs ir jis.

Tarnaitė įvedė mane į kambarėlį, matyt, į Ados kabinetą. Diena buvo apniukusi, ir kambaryje, kurio vienintelį langą dengė tanki užuolaida, buvo tamsu. Ant sienų kabėjo Ados ir Gvido tėvų portretai. Laukiau neilgai; netrukus atėjo tarnaitė ir palydėjo mane į Ados su Gvidu miegamąjį. Erdvus miegamasis buvo su dviem plačiais langais, apstatytas šviesiais baldais, išmuštas šviesiais tapetais, todėl net šią niūrią dieną atrodė labai jaukus. Gvidas gulėjo lovoje rankšluosčiu apsivyniojęs galvą, o Ada sėdėjo šalia jo.

Mane išvydęs Gvidas nė trupučio nesutriko, netgi buvo labai dėkingas. Atrodė mieguistas, bet sveikindamasis ir duodamas nurodymus snaudulio nusikratė ir buvo labai žvalus. Paskui vėl atsilošė ant pagalvės ir užsimerkė. Gal atsiminė, kad jį dar turėtų

veikti morfijus? Šiaip ar taip, pykčio jam nebejaučiau, tik gailestį, ir staiga pasijutau baisiai geras.

Į Adą akis pakėliau ne iš karto: bijojau išvysti Bazedovo veidą. Kai pagaliau žvilgtelėjau, patyriau malonią staigmeną: būgštavau, kad bus blogiau. Jos akys tikrai buvo nepaprastai padidėjusios, bet tie patinimai, iškilę vietoj skruostų, pranyko, ir dabar ji man atrodė gražesnė. Vilkėjo iki kaklo užsegta dukslia raudona suknele, kurioje liesutis jos kūnas buvo visai pradingęs. Atrodė nekalta ir sykiu, dėl tų didelių akių, labai griežta. Neįstengiau iškart susigaudyti savo jausmuose, bet man dingtelėjo, kad šalia manęs sėdinti moteris labai panaši į tą Adą, kurią kažkada buvau įsimylėjęs.

Staiga Gvidas atsimerkė, ištraukė iš po pagalvės čekį su Ados parašu – man jis iš karto krito į akis, – padavė jį man ir paprašė inkasuoti, o sumą įrašyti į sąskaitą, kurią reikia atidaryti Ados vardu.

– Ados Malfenti ar Ados Špėjer? – paklausiau Adą juokais.

Ji gūžtelėjo pečiais:

– Judviem geriau matyt.

– Paskui tau parodysiu, kaip sutvarkyti kitus įrašus, – sausai pridūrė Gvidas.

Aš įsižeidžiau ir jau norėjau sudrumsti snaudulį, į kurį jis greit vėl nugrimzdo, ir pasakyti, kad jeigu jam reikia kažkokių įrašų, gali rašyti juos pats.

Bet tuo metu tarnaitė atnešė didelį puoduką juodos kavos, ir Ada padavė jį vyrui. Jis ištraukė rankas iš po antklodės ir suėmęs puoduką delnais pridėjo prie burnos. Dabar, įkišęs nosį į puodelį, jis man atrodė visai kaip vaikas.

Atsisveikinant jis prižadėjo rytoj tikrai ateiti į kontorą.

Buvau atsisveikinęs ir su Ada, todėl labai nustebau, kai ji net uždususi pavijo mane prie laukujų durų.

– Dzenai, grįžk minutėlę! Noriu tau kai ką pasakyti.

Nusekiau paskui ją į tą patį kambarėlį, kuriame buvau iš pradžių. Dabar iš jo sklido dvynukų verksmas.

Stovėjom ir žiūrėjom vienas kitam į akis. Ada vis dar sunkiai alsavo, ir todėl – tik todėl! – man toptelėjo, kad įsivedė mane į šį tamsų kambarėlį norėdama meilės, kurią kažkada jai siūliau.

Prieblandoje didelės jos akys buvo baisios. Išsigandęs galvojau, kaip man derėtų elgtis. Galbūt turėčiau ją apkabinti, kad pačiai nereikėtų manęs to prašyti? Per vieną akies mirksnį perkračiau daug įvairių sprendimų. Gyvenime visų sunkiausia atspėti, ko nori moteris. Neverta klausytis jos žodžių, nes juos gali paversti niekais vienintelis žvilgsnis, bet ir žvilgsniu nereikia tikėti, kai moteris pati tave įsiveda į jaukų tamsų kambarėlį.

Neįstengdamas perprasti jos, pabandžiau suprasti save. Ko gi aš noriu? Bučiuoti šias akis, šį sudžiūvusį kūną? Nė pats gerai nežinojau, nes tik prieš kelias minutes Ada su šiuo duksliu chalatu, tokiu dorovingu ir griežtu, atrodė man geidžiama kaip mergaitė, kurią kažkada mylėjau.

Ji jaudinosi, o paskui pravirko, ir tas laikas, kai nežinojau nei ko nori ji, nei ko reikia man, dar užsitęsė. Pagaliau kūkčiodama, dar sykį pasakė mylinti Gvidą, taigi jos atžvilgiu aš nebeturėjau nei teisių, nei pareigų. Tada ji sulemeno:

– Augusta man sakė, kad tu nori Gvidą palikti ir daugiau jo reikalais nebesirūpinti. Prašau tave, padėk jam ir toliau. Aš manau, kad vienas jis nesusidoros.

Ji prašė manęs ir toliau daryti tai, ką dariau iki šiol. Tai buvo nedaug, labai nedaug, ir aš pabandžiau pridėti dar:

– Jeigu nori, aš Gvidui ir toliau padėsiu. Pasistengsiu dirbti dar geriau, nei dirbau iki šiol.

Ir vėl persūdžiau! Susizgribau iškart, bet negi atsiimsi ką pažadėjęs. Norėjau Adai pasakyti (o gal sumeluoti), kad man ji labai svarbi. Ji siekė ne mano meilės, bet paramos, o iš mano žodžių galėjo suprasti, kad galiu jai duoti ir viena, ir kita.

Staiga Ada paspaudė man ranką. Aš krūptelėjau. Moteris daug ką gali pasiūlyti spausdama vyrui ranką! Aš visada tai jausdavau. Kai tik moteris paspaudžia man ranką, imu manyti, kad galiu turėti ją visą. Lyginau Adą su savim, jaučiau, kokia ji gležna, ir man rodės, tarsi laikyčiau ją savo glėby. Tai buvo iš tiesų labai intymus prisilietimas.

Ji pridūrė:

– Aš turiu vėl vykti į sanatoriją Bolonijoje, ir man bus daug ramiau, kai žinosiu, kad su juo esi tu.

– Gerai, liksiu su juo! – atsakiau nuolankiai.

Ada turėjo suprasti, kad tas mano nuolankumas reiškia, jog sutinku dėl jos pasiaukoti. Bet aš tik susitaikiau su tuo, kad grįžtu į kasdienybę, pilką kasdienybę, nes Ada nė neketino eiti su manim į tą nepaprastą pasaulį, apie kurį svajojau.

Pasistengiau visai nusileisti ant žemės ir staiga aptikau vieną sudėtingą buhalterinę problemą. Sumą, pažymėtą čekyje, kurį laikiau kišenėje, turėjau padėti į Ados sąskaitą. Tai buvo aišku, tik anaiptol nebuvo aišku, kaip ši suma paveiks PELNO ir NUOSTOLIŲ straipsnį. Bet nieko nesakiau, nes įtariau, kad Ada nieko nenutuokia nei apie buhalterijos knygas, nei apie jų straipsnius.

Nenorėjau išeiti iš šio kambarėlio, nieko taip ir nepasakęs. Ir, užuot kalbėjęs apie buhalteriją, atsainiai, kad tik ką nors pasakyčiau, ištariau vieną sakinį. Tik vėliau supratau, koks jis svarbus man, Adai ir Gvidui, bet labiausiai man, nes jį ištaręs tik dar kartą nusišnekėjau. Tas sakinys buvo toks svarbus, kad po daugelio metų vis prisimindavau, kaip, atsainiai krutindamas lūpas, ištariau jį tame kambarėlyje tarp kabančių ant sienos ir tarsi vėl susituokusių Ados ir Gvido tėvų. Pasakiau:

– Matai, Ada, galų gale ištekėjai už dar keistesnio žmogaus negu aš!

Kaip vis dėlto žodžiai peržengia laiko ribas! Žodis yra įvykis, kuris susipina su kitais įvykiais! Ir šis įvykis buvo tragiškas, nes susijęs su Ada. Dar niekad mano mintyse nebuvo taip ryškiai iškilusi ta valanda, kai Ada turėjo rinktis arba mane, arba Gvidą toje saulės apšviestoje gatvėje, kur ilgai laukęs aš ją sutikau ir lydėjau, stengdamasis prajuokinti, nes kvailai maniau, kad jos juokas būtų tarsi pažadas. Prisiminiau, kaip jau tada nusileidau Gvidui, nes skausmas nusmelkė man kojų, o jis žingsniavo sau dar lengviau nei Ada ir neturėjo jokių trūkumų, nebent keistą įprotį visur tampyti įmantrią savo lazdą.

Ada tyliai atsakė:

– Tikrai keistesnio!

Ir meiliai nusišypsojusi pridūrė:

– Bet aš džiaugiuosi dėl Augustos, kad tu pasirodei esąs geresnis, nei maniau. – Ji atsiduso: – Todėl man ne taip skaudu, kad Gvidas pasirodė kitoks, negu tikėjausi.

Aš vis dar dvejojau ir tylėjau. Tarsi ji būtų pasakiusi, kad aš tapau toks, kokį ji norėtų matyti Gvidą. Vadinasi, mane vis dėlto mylėjo? Ir pridūrė dar:

– Tu geriausias vyras mūsų šeimoje – mūsų ramstis, mūsų viltis. – Ji vėl paėmė mano ranką, kurią spustelėjau gal net per stipriai. Tačiau ištraukė ją taip greitai, kad mano dvejonės kaipmat išsisklaidė. Ir vėl žinojau, kaip turiu elgtis šiame tamsiame kambarėlyje. Matyt, norėdama sušvelninti šį paskutinį savo gestą ji padovanojo man dar vieną glamonę:

– Dabar žinau, koks tu, ir labai gailiuosi, kad per mane patyrei tiek skausmo. Ar tu tikrai labai kentėjai?

Ieškodamas to skausmo, aš įsmeigiau žvilgsnį į savo praeities tamsą ir sumurmėjau:

– Labai!

Aš prisiminiau ir Gvido smuiką, ir kaip mane būtų išmetę iš svetainės, jei nebūčiau įsikibęs į Augustą, prisiminiau ir kitą svetainę Malfenčių namuose, kur prie vieno Liudviko XIV stiliaus staliuko bučiavomės, o nuo kito staliuko į mus žiūrėjo. Staiga prisiminiau ir Karlą, nes su ja Ada irgi buvo susijusi. Ausyse net suskambėjo Karlos balsas, sakantis man, kad aš turiu priklausyti žmonai, tai yra Adai. Akis man užtemdė ašaros, ir aš pakartojau:

– Labai! Labai, labai!

Ada ėmė raudoti:

– Man taip gaila, taip gaila!

Paskui susitvardžiusi tarė:

– Bet juk dabar tu myli Augustą!

Rauda vėl užgniaužė jai gerklę, ir aš krūptelėjau nežinodamas, kodėl ji nutilo: gal norėjo, kad aš patvirtinčiau jos žodžius, o gal – kad juos paneigčiau. Visa laimė, ji neleido man atsakyti ir kalbėjo toliau:

– Dabar mus sieja ir toliau turi sieti grynai broliška meilė. Man reikia tavo pagalbos. Dabar turiu tapti motina tam vaikui ir jį globoti. Žinau, kad bus sunku, todėl prašau man padėti.

Ji buvo taip susijaudinusi, kad beveik atsirėmė į mane tarsi sapnuodama. Bet man buvo svarbu tik jos žodžiai. Ada prašė manęs

mylėti ją kaip seserį; įsipareigojimas ją mylėti, kuris, kaip maniau, mudu saistė, tapo dar viena jos teise į mane, ir aš čia pat prižadėjau padėti Gvidui, padėti jai, vienu žodžiu, daryti tai, ko ji panorės. Jei būčiau buvęs ramesnis, būčiau paaiškinęs, kad netinku pareigoms, kurias ji man uždėjo, bet tai būtų sutrikdę nepamirštamą šios akimirkos jaudulį. Tarp kitko, buvau taip susijaudinęs, kad kaži ar būčiau suvokęs, kad nesugebėsiu to padaryti. Tą akimirką man rodės, kad apskritai nėra žmonių, negalinčių ko nors padaryti. Net ir Gvido bejėgiškumą buvo galima pašalinti keliais žodžiais, kurie būtų sužadinę jo entuziazmą.

Ada palydėjo mane iki laiptinės ir atsirėmusi į turėklus žiūrėjo, kaip lipu žemyn. Taip visada darydavo Karla, ir buvo keista, kad taip daro ir Ada, kuri myli Gvidą. Už tai buvau jai toks dėkingas, kad sukdamas į kitą laiptatakį pakėliau galvą ir pamojavau. Taip elgiasi įsimylėjėliai, bet, matyt, šis gestas tiko ir broliškai meilei.

Taigi išėjau patenkintas. Ji mane palydėjo tik iki laiptinės, ne toliau. Dvejonių nebeliko. Taip ir sutarėm: anksčiau mylėjau ją, dabar myliu Augustą, bet mano meilė duoda jai teisę tikėtis mano pasiaukojimo. Ji ir toliau myli tą didelį vaiką, o man puoselėja tik broliškus jausmus, ir ne tik todėl, kad vedžiau jos seserį: ji nori atsilyginti už kadaise man suteiktas kančias, kurios ir toliau slapčia mus sieja. Visa tai buvo labai malonu, o gyvenime taip atsitinka retai. Gal nuo to malonumo aš ne juokais pasveiksiu? Ir iš tiesų tą dieną manęs nekankino jokie skausmai, vaikščiojau žvaliai, jaučiausi kilnus, stiprus ir – man tai buvo visiškai nauja – pasitikėjau savimi. Pamiršau, kad apgaudinėjau žmoną, apgaudinėjau bjauriai, gal ne tiek pamiršau, kiek nusprendžiau daugiau to nedaryti, ir jaučiausi tikrai toks, koks atrodžiau Adai: geriausias vyras šeimoj.

Entuziazmui išblėsus, panorau jį atgaivinti, bet Ada išvyko į Boloniją, ir visos mano pastangos sužadinti naują impulsą iš to, ką ji tada man pasakė, buvo tuščios. Taip! Aš padarysiu dėl Gvido, ką galiu, bet šis pasiryžimas nepadaugino man nei oro plaučiuose, nei kraujo gyslose. Adai puoselėjau visiškai naują gilų ir švelnų jausmą, kuris vis atgydavo, kai laiškuose Augustai ji paminėdavo

mane meiliu žodžiu. Aš irgi iš visos širdies perduodavau jai meilių žodžių ir linkėdavau kuo greičiau pasveikti. Kad tik ji vėl būtų sveika ir tokia pat graži kaip anksčiau!

Rytojaus dieną Gvidas atėjęs į kontorą iškart įkišo nosį į buhalterijos knygas.

– Žinai ką, perveskim pusę pelno ir nuostolių į Ados sąskaitą, – netikėtai tarė jis.

Štai ko jis norėjo, bet naudos iš to tikrai nebūtų buvę. Jei būčiau abejingai vykdęs jo valią, kaip prieš keletą dienų, būčiau padaręs tuos įrašus ir daugiau nesukęs dėl jų galvos, bet dabar jaučiau pareigą jam viską pasakyti: man rodės, kad sužinojęs, jog ne taip paprasta sunaikinti patirtų nuostolių pėdsakus, jis ims rimtai dirbti.

Pasakiau, jog Ada, kiek man žinoma, davė šiuos pinigus, kad jie būtų įrašyti į jos sąskaitos kreditą, o to nebus, jei mes į šią sąskaitą pervesim pusę mūsų nuostolių. Sakiau, jog tie nuostoliai, kuriuos jis norėjo pervesti, vis tiek niekur nedings, o tik dar labiau pasimatys. Aš taip ilgai apie tai galvojau, kad dabar aiškinau lengvai ir suprantamai. Baigdamas pasakiau:

– Jei, neduok Dieve, atsitiktų taip, kaip numatė Olivis, mūsų patirtas nuostolis vis tiek bus aiškiai matyti iš buhalterijos knygų, patyrusiam ekspertui pakaks į jas žvilgtelti.

Gvidas žiūrėjo į mane išplėtęs akis. Jis pakankamai išmanė buhalteriją, kad mane suprastų, ir vis dėlto nesuprato, mat nenorėjo pripažinti to, kas buvo akivaizdu. Kad viskas tikrai būtų aišku, pridūriau:

– Kaip matai, iš Ados pinigų nėra jokios naudos.

Kai pagaliau jis suprato, išblyško kaip popierius ir ėmė nervingai kramtyti nagus. Paskui, nors dar buvo it apdujęs, susivaldė ir, kaip tikras viršininkas, vis dėlto liepė tuos įrašus padaryti. Ir pridūrė:

– Kad tu nebūtum atsakingas, aš galiu pats viską surašyti ir pasirašyti!

Supratau! Jis norėjo ir toliau svajoti ten, kur svajoti negalima: pajamų ir išlaidų knygoje!

Atsiminiau, ką ant Belvederio gatvės skardžio pažadėjau sau, ką tamsiame kambarėlyje pažadėjau Adai, ir kilniai pareiškiau:

– Surašysiu viską, kaip liepsi. Nenoriu dangstytis tavo parašu. Esu čia, kad tau padėčiau, o ne trukdyčiau.

Jis karštai paspaudė man ranką.

– Gyvenimas sunkus, – tarė, – ir toks draugas kaip tu – man didžiausia paguoda. Susijaudinę mudu pažvelgėm vienas į kitą. Jo akyse sužvilgo ašaros. Kad ir pats nepraskysčiau, juokdamasis tariau:

– Gyvenimas ne sunkus, o tiesiog savotiškas.

Jis irgi iš visos širdies nusijuokė.

Paskui stovėjo šalia manęs ir žiūrėjo, kaip tvarkau pelno ir nuostolių straipsnį. Viską padariau per kelias minutes. Tas straipsnis dingo, nusinešdamas nebūtin taip pat ir Ados sąskaitą; tiesa, jos indėlį įtraukėm į vieną iš pagalbinių knygų, kad atrodytų, jog mokam jai palūkanas, ir kad liktų bent koks įrašas, jei dėl nenumatytų aplinkybių dingtų kiti firmos dokumentai. Kitą pelno ir nuostolių straipsnio pusę pridūrėm prie jau ir taip didelių Gvido ataskaitos eksploatacinių išlaidų.

Iš prigimties buhalteriai labai linkę į ironiją. Tvarkydamas šį straipsnį, aš galvojau: „Pelno ir nuostolių ataskaitai mes padarėme galą, Ados sąskaita mirė pati, nes mums nepavyko išsaugoti jai gyvybės, ir tik Gvido sąskaitos neįstengėm nugalabyti, nors būtent ši, nemokaus skolininko sąskaita, tvarkoma tokiu būdu, buvo tikra kapo duobė mūsų firmai“.

Kontoroje dar ilgai tik ir kalbėjom apie buhalteriją. Gvidas iš kailio nėrėsi, stengdamasis rasti kokį nors kitą būdą, galintį, anot jo, geriau apginti nuo įstatymo pinklių. Man rodos, jis netgi tarėsi su kokiu nors buhalteriu, nes kartą atėjęs į kontorą pasiūlė man sunaikinti visas senas knygas ir vietoj jų užvesti naujas. Girdi, jose įrašytume tariamą sandorį su nesamu klientu, kuris užmokėtų Ados pinigais. Atbėgo į kontorą kupinas gražiausių vilčių, ir man iš tiesų buvo gaila jį nuvilti! Bet tokia apgaulė man atrodė bjauri. Iki šiol tik kaitaliojom vietomis realiai esančius dalykus, ir tam, kuris būtų mumis aklai patikėjęs, grėsė nuostoliai. O dabar jis norėjo

pavaizduoti nesamą prekių judėjimą. Aš ir pats supratau, kad tik taip galima sunaikinti patirtų nuostolių pėdsakus, bet ne tokia kaina! Reikėjo sugalvoti pirkėjo pavardę arba rasti žmogų, sutinkantį būti tariamu pirkėju. Aš sutikau, kad būtų sunaikintos senosios knygos, kurias taip kruopščiai pildžiau, bet baisiai nenorėjau pildyti naujųjų. Todėl ėmiau Gvidui prieštarauti ir galų gale jį įtikinau. Sudaryti nesamą sandorį nelengva. Juk reikėtų padirbti nesamų prekių pirkimo ir pardavimo dokumentus.

Taigi šio sumanymo Gvidas atsisakė, bet rytojaus dieną atėjo į kontorą su kitu, kuriame ir vėl buvo numatyta sunaikinti senąsias knygas. Per šias diskusijas buvo neįmanoma dirbti, ir man visa tai gerokai įkyrėjo.

– Žiūrėdamas į tave norom nenorom imu manyti, kad ruošiesi bankrutuoti, – tariau aš. – Nejaugi tau tokia tragedija šis nuostolis? Juk tai tik nedidelė tavo kapitalo dalis! Kol kas niekas neturi teisės kišti nosies į tavo knygas. Dabar reikia ne kvailystėmis užsiiminėti, o rimtai dirbti.

Gvidas prisipažino, kad ši mintis jį tiesiog apsėdusi. O argi galėjo būti kitaip? Dar viena nesėkmė – ir jam bus iškelta byla, o tada jis sės į kalėjimą!

Kadangi studijavau teisę, žinojau, jog Olivis labai tiksliai išdėstė komersanto su tokiu balansu, kaip mūsų, pareigas, bet dėl šventos ramybės pasiūliau Gvidui pasitarti su kokiu nors draugu advokatu.

Jis atsakė tai jau padaręs. Tiesą sakant, specialiai dėl to į advokatą nesikreipęs, kadangi nenorėjęs netgi jam patikėti šios savo paslapties; šia tema lyg tarp kitko kalbėjęs su savo draugu advokatu medžioklėje. Todėl dabar tiksliai žinąs, kad Olivis neklydo ir neperdėjo... Deja!

Matydamas, kad iš to nieko nebus, jis liovėsi ieškojęs būdų, kaip falsifikuoti balansą, bet vis tiek nenurimo. Kiekvieną kartą atėjęs į kontorą ir pamatęs storas buhalterijos knygas jis imdavo niršti. Kartą man prisipažino savo kabinete jaučiąsis tarsi kalėjime ir jam kyląs noras kuo greičiau iš čia nešdintis.

Vieną dieną jis manęs paklausė:

– Ar Augusta ką nors žino apie mūsų balansą?

Aš paraudau, nes jo klausime pajutau priekaištą, nors buvo aišku, kad jeigu apie balansą žino Ada, tai gali žinoti ir Augusta. Bet tada apie tai nepagalvojau, ir tas priekaištas, kurį, matyt, ketino man padaryti, atrodė visai pelnytas. Aš sumurmėjau:

– Jai galėjo pasakyti Ada arba Alberta, kuri viską sužinojo iš Ados!

Nurodžiau visus kelius, kuriais informacija galėjo pasiekti Augustą, bet ne norėdamas išsiginti, jog apie balansą ji sužinojo iš pirmo šaltinio, tai yra iš manęs, o kad jam būtų aišku, jog tylėti man nebuvo jokios prasmės. Tai buvo klaida! Jei būčiau iškart prisipažinęs, kad nuo Augustos nieko neslepiu, būčiau pasijutęs nepalyginti padoresnis ir sąžiningesnis. Kartais užtenka menkos smulkmenos, pavyzdžiui, nuslėpti savo poelgį, užuot sąžiningai prisipažinus ir paaiškinus, jog dėl to esi nekaltas, ir bus sudrumsta nuoširdžiausia draugystė.

Be to, noriu čia pažymėti, – nors nei mano, nei Gvido istorijoje tai nesuvaidino jokio vaidmens, – kad prieš keletą dienų gatvėje mane susistabdė tas plepys tarpininkas, įvėlęs mus į vario sulfato biznį, ir žiūrėdamas į iš apačios į viršų, tarsi norėdamas pabrėžti savo žemą ūgį, kurį dar labiau mažino, tyčia truputį pritūpdamas, pašaipiai man tarė:

– Sklinda gandai, kad sudarėt ir daugiau tokių pat puikių sandorių!

Pamatęs, kaip išblyškau, spustelėjo man ranką ir pridūrė:

– Aš linkiu jums tik sėkmės, ir kuo geriausios! Tikiuosi, tuo neabejojat!

Ir nuėjo. Manau, kad apie mūsų reikalus jam bus papasakojusi duktė, kuri mokėsi kartu su Anuča toje pačioje gimnazijos klasėje. Gvidui nieko nesakiau apie šį mūsų pokalbį su tarpininku. Mano didžiausia pareiga buvo jį saugoti nuo nereikalingo jaudinimosi.

Nustebau, kad Gvidas nė piršto nepajudino dėl Karmen, nors žmonai buvo rimtai prižadėjęs ją atleisti. Maniau, kad Ada, kaip ir pirmą kartą, grįš namo po kelių mėnesių. Bet ji, nė neužsukusi į Triestą, iškart nuvyko į vilą prie Lago Madžorės ežero, kur netrukus Gvidas nuvežė abu vaikus.

Nežinau, ar jis pats prisiminė savo pažadą ar Ada jam priminė, bet grįžęs iš šios kelionės paklausė, ar nebūtų galima įtaisyti Karmen mano kontoroje, kitaip sakant, pas Olivį. Aš žinojau, kad ten nėra vietos, bet Gvidas taip karštai mane prašė, kad sutikau pakalbėti su valdytoju. Laimei, vienas mūsų tarnautojas kaip tik šiomis dienomis turėjo išeiti iš darbo, bet jis negaudavo tiek, kiek gaudavo Karmen iš dosniojo Gvido, kuris meilužės algą įrašydavo į „bendrųjų išlaidų" straipsnį. Senasis Olivis išklausinėjo mane, ką Karmen moka daryti, ir nors visaip ją gyriau, sutiko mokėti jai tik tokį pat atlyginimą, kaip išėjusiam tarnautojui. Kai pasakiau tai Gvidui, jis nusiminė ir sutrikęs ėmė kasytis pakaušį.

– Negalim siūlyti jai atlyginimo, mažesnio už dabar gaunamą! Ar Olivis negalėtų jai mokėti tiek, kiek moku aš? Pabandyk jį perkalbėti.

Aš žinojau, kad tai neįmanoma, be to, Olivis buvo ne Gvidas ir neturėjo mados mylėtis su savo sekretorėmis. Vos tik pamatys, kad Karmen darbas vertas bent viena krona mažiau, be jokio gailesčio tą kroną išskaitys jai iš atlyginimo.Viskas baigėsi tuo, kad galutinio atsakymo Olivis iš manęs negavo ir juo nesidomėjo, o Karmen ir toliau vartė gražias akutes mūsų kontoroje.

Dabar mudu su Ada turėjom bendrą paslaptį, kuri liko svarbi kaip tik todėl, kad buvo paslaptis. Ji dažnai rašė Augustai laiškus, bet juose nė karto neužsiminė nei apie mūsų pokalbį, nei kad patikėjo man globoti Gvidą. Aš irgi tylėjau. Kartą Augusta parodė man jos laišką, kuriame buvo rašoma ir apie mane. Mandagiai pasiteiravusi apie mano sveikatą, ji prašė, kad būčiau toks geras ir praneščiau, kaip sekasi Gvidui. Sunerimau išgirdęs, kad ji kreipiasi į mane, bet pamatęs, kad kaip visada ji tik nori gauti žinių apie Gvidą, nusiraminau. Juk nieko daugiau ir negalėjau tikėtis!

Augustai sutikus parašiau jai pats. Gvidui apie tai nesakiau nieko. Sėdau prie stalo ketindamas parašyti grynai dalykinį laišką ir pirmiausia pranešiau esąs labai patenkintas tuo, kaip Gvidas dabar tvarko savo reikalus, – stropiai ir sumaniai.

Tai buvo tiesa, juoba kad kaip tik tą dieną buvau juo tikrai patenkintas, nes pardavė užsigulėjusias sandėly prekes ir neblogai

uždirbo. Tiesa buvo ir tai, kad dabar jis tapo stropesnis, nors, kaip ir anksčiau, kas savaitę traukdavo medžioti ar žvejoti. Vienu žodžiu, gyriau jį kaip įmanydamas, nes man rodės, kad taip padėsiu Adai pasveikti.

Perskaitęs laišką likau nepatenkintas. Kažko trūko, ir gana. Ada kreipėsi į mane ir, be abejo, norėjo sužinoti, kaip sekasi man. Būtų tiesiog nemandagu nieko apie save neparašyti. Ir pamažu – atsimenu aiškiai, lyg tai būtų įvykę šiandien, – taip sutrikau, tarsi būčiau vėl stovėjęs su Ada tame tamsiame kambarėlyje. Kodėl tada nepaspaudžiau jos rankutės stipriau?

Laišką perrašiau, nes man išsprūdo keletas kompromituojančių žodžių: rašiau, jog trokštu ją pamatyti ir viliuosi, kad ji vėl tokia pat sveika ir graži kaip anksčiau. Juk ta moteris viso labo man tik ranką padavė. Mano pareiga buvo tą rankutę paspausti, spausti ją ilgai ir švelniai, lyg sakant, kad suprantu viską, net ir tai, kas niekada nebus ištarta garsiai.

Neminėsiu čia sakinių, atėjusių man į galvą ieškant to vienintelio, kuris būtų galėjęs pakeisti ilgą, švelnų ir reikšmingą rankos paspaudimą; papasakosiu tik tai, ką parašiau. Aš ilgai kalbėjau apie ateinančią senatvę. Kad nė valandėlės negaliu gyventi ramiai, negalvoti, jog senstu. Sulig kiekvienu kraujo apytakos ratu mano kauluose bei gyslose kažkas keičiasi, artina senatvę. Rytą pabudęs pasaulį matau dar pilkesnį, bet to nepastebiu, nes viskas aplinkui pilka; naujoje dienoje nėra nė menkiausios spalvotos dėmelės iš vakarykštės, antraip ją pastebėčiau, ir gailestis, kad vakardiena praėjo, varytų mane į neviltį.

Puikiausiai atsimenu išsiuntęs laišką su didžiausiu pasitenkinimu. Jame aš savęs nesukompromitavau, ir man atrodė, kad jeigu Ada jaučia taip, kaip aš, ji supras šį kupiną meilės rankos paspaudimą. Nereikėjo didelio įžvalgumo suvokti, jog taip ilgai kalbėjau apie senatvę tik iš baimės, kad meilė nespės manęs pasivyti, jeigu taip greit bėgsiu per laiką. Aš tarsi šaukiau meilei: „Ateik! Ateik!“ – nors nebuvau tikras, kad ta meilė man labai reikalinga, ir ta abejonė gana aiškiai matyti iš mano laiško.

Augustai padariau šio laiško kopiją, išmetęs samprotavimus apie senatvę. Žinoma, ji nebūtų supratusi, bet atsarga gėdos nedaro.

Pajutęs, kad žmona žiūri, kaip spaudžiu ranką jos seseriai, galėjau net parausti! Taip, taip! Aš dar sugebėjau rausti! Ir tikrai paraudau gavęs iš Ados trumpą padėkos laiškelį, kuriame ji nė žodžiu neužsiminė, ką buvau jai pripaistęs apie senatvę. Man rodės, kad su manim ji susikompromitavo nepalyginti labiau, nei aš su ja. Ji neištraukė pirščiukų, kai juos paspaudžiau. Nesipriešindama laikė juos mano delne, o jei moteris nesipriešina, vadinasi, sutinka.

Praėjus kelioms dienoms, kai parašiau laišką, sužinojau, kad Gvidas pradėjo lošti biržoje. Apie tai prasitarė plepusis makleris Nilinis.

Su Niliniu buvom pažįstami jau seniai, nes mokėmės vienoje gimnazijos klasėje. Tik gimnazijos jis nebaigė, mat nuėjo tarnauti į dėdės firmą. Vėliau retkarčiais matydavomės, ir galbūt todėl, kad taip skirtingai susiklostė mūsų likimai, aš jaučiausi už jį pranašesnis. Nilinis visada sveikindavosi pirmas ir stengėsi su manim suartėti. Man tai atrodė savaime suprantama, ir buvo keista, kai vėliau, tiksliai neprisimenu kada, jis ėmė riesti nosį. Jis liovėsi sveikinęsis pirmas, o man jį palabinus tik nežymiai linkteldavo galva. Dėl to net truputį sunerimau, nes mano oda labai švelni ir ją lengva įdrėksti. Bet ką aš galėjau padaryti? Galbūt pamatė mane Gvido kontoroje ir pamanęs, kad aš ten eilinis tarnautojas, ėmė niekinti? Arba – tai irgi tikėtina – mirė jo dėdė, ir tapęs dabar savarankišku biržos makleriu pasikėlė į puikybę? Mažame pasaulėlyje, kuriame mes visi gyvenam, toks elgesys ne retenybė. Nors niekam nesi padaręs bloga, vieną dieną staiga pamatai, kad kažkas į tave žiūri su panieka ir antipatija.

Todėl labai nustebau, kai jis atėjo į mūsų kontorą, kur tuo metu buvau tik aš vienas, ir pasakė norįs matyti Gvidą. Nusiėmęs skrybėlę, padavė man ranką ir be jokių ceremonijų išsidrėbė į krėslą. Smalsiai į jį žiūrėjau. Daug metų nemačiau jo taip iš arti, bet ypač man knietėjo sužinoti, kodėl jis manęs nemėgsta.

Tada Nilinis turėjo gal keturiasdešimt metų ir buvo gana bjaurus: smarkiai nuplikęs, tik su tankių juodų plaukų kuokštais ant pakaušio ir virš smilkinių, išgeltusiu, susiraukšlėjusiu veidu, stambia it agurkas nosimi. Buvo nedidukas, liesas ir pūtėsi kaip įmanydamas, kad tik atrodytų aukštesnis. Su juo kalbėdamas visada

jausdavau silpną ir gana simpatišką skausmą kakle – tai buvo vienintelė simpatija, kurią jis man kėlė. Tą dieną man pasirodė, kad Nilinis tiesiog netveria iš juoko: jo veidas buvo kupinas ironijos ar paniekos, bet tai manęs neužgavo, kadangi įėjęs pasisveikino gana maloniai. Paskui supratau, kad tą ironiją jam į veidą įspaudė keistuolė motina gamta, mat smulkūs to žmogučio žandikauliai gerai nesusiglausdavo, ir tarp jų, abipus burnos, likdavo tarpas. Jame ir glūdėjo ta ironiška grimasa. Galbūt norėdamas susitapatinti su ta kauke, kuri dingdavo tik žiovaujant, jis mėgdavo pasišaipyti iš savo artimo. Nilinis anaiptol nebuvo kvailas ir laidydavo gana nuodingas strėles, dažniausiai už akių.

Jis mėgo plepėti ir nestokojo vaizduotės, ypač postringaudamas apie biržą. Birža jam buvo tarsi gyvas žmogus: tai grėsminga, tai tingiai snūduriuojanti, tai besijuokianti, tai verkianti būtybė. Jis regėjo, kaip ji pasišokinėdama lekia kursų laiptais aukštyn arba ritasi žemyn, rizikuodama nusisukti sprandą. Jis žavėjosi, kaip ji myluoja vienas akcijas ir kaip smaugia kitas, kaip moko žmones apdairumo ir verslumo. Todėl reikalų su ja gali turėti tik protingi žmonės. Pinigai biržoje mėtosi tiesiog ant žemės, bet pasilenkti ir surinkti juos sugeba anaiptol ne kiekvienas.

Pasiūlęs jam cigaretę, paprašiau luktelti ir ėmiau peržiūrinėti korespondenciją. Tačiau greit jam nusibodo, ir jis pareiškė daugiau laukti negalįs. Beje, jis atėjęs tik pasakyti Gvidui, kad akcijos keistu pavadinimu Rio Tinto, kurių įsigyti siūlęs jam vakar, – taip taip, lygiai prieš dvidešimt keturias valandas! – šiandien pabrango dešimčia procentų. Jis nuoširdžiai nusijuokė.

– Kol čia plepam, tai yra, kol aš čia laukiu, akcijos dar pabrangs. Jei ponas Špėjeris panorėtų dabar tų akcijų nusipirkti, nė neįsivaizduoju, kiek turėtų už jas sumokėti. Aš gi dar vakar jam sakiau, kas dėsis biržoje!

Jis ėmė girtis savo nuojauta, kurią išsiugdęs ilgai ir artimai bendraudamas su birža, paskui nutilo ir paklausė:

– Kas, tavo manymu, geriau moko – universitetas ar birža?

Jo žandikaulis atvipo, ir pašaipūniška grimasa tapo dar ryškesnė.

– Žinoma, birža! – neabejodamas tariau aš, ir už tai Nilinis išeidamas nuoširdžiai paspaudė man ranką.

Taigi Gvidas lošė biržoje! Galėjau tai numanyti anksčiau, jei būčiau buvęs nuovokesnis: kai patekiau jam tikslią sąskaitą gana nemažų sumų, kurias buvom uždirbę iš paskutinių sandorių, jis žvilgtelėjo į ją su šypsena, bet gana atsainiai. Girdi, šie pinigai neverti įdėto darbo. Juk dar bent dešimt tokių sandorių – ir mes būtume padengę visus pernykščių metų nuostolius! O dar tik prieš porą dienų aš jį laiške taip gyriau! Ir ką dabar turėjau daryti?

Netrukus Gvidas atėjo į kontorą, ir aš žodis į žodį pakartojau, ką sakė Nilinis. Jis klausėsi labai susijaudinęs ir išbėgo nė neįsisąmoninęs, jog aš sužinojau jį lošiant biržoje.

Vakare pakalbėjau apie tai su Augusta. Ji nusprendė, kad Adai sakyti nereikia, bet ponią Malfenti būtinai reikia perspėti apie Gvidui gresiantį pavojų. Manęs ji paprašė padaryti viską, kad tik jis liautųsi kvailiojęs.

Aš ilgai galvojau, ką jam pasakysiu. Pagaliau atsirado proga ištesėti savo pažadą Adai ir ne žodžiais, o darbais įrodyti, kad Gvidui linkiu tik gera. Žinojau, kaip Gvidą pričiupti, kad jis manęs klausytų. Tik lengvabūdis gali lošti biržoje, paaiškinsiu jam. Bet komersantas, kuriam iš paskos velkasi toks balansas, – tikras plevėsa!

Rytojaus dieną iš pradžių viskas ėjo kaip iš pypkės.

– Vadinasi, loši biržoje! Ar tik nenori tūpti į cypę? – paklausiau griežtai. Tikėjausi, kad jis iškels man sceną, ir dėl visa ko buvau pasiruošęs jį pagąsdinti, kad išeisiu iš kontoros, jeigu jis nesiliaus kompromitavęs firmos.

Bet Gvidas greit mane nuginklavo. Iki šiol jis tylėjo, bet dabar nuoširdžiai kaip per išpažintį prisipažino. Jis supirkinėjęs jau nebežinau kokios šalies kasybos kompanijų akcijas ir jau gavęs pelną, kurio pakaktų pernykščiam nuostoliui padengti. Šiandien, kai jau niekuo neberizikuojąs, jis galįs viską papasakoti. Praradęs sėkmę, tiesiog ketinąs liautis lošęs. O jeigu laimė ir toliau jį lydėsianti, pirmiausia sutvarkysiąs tuos mūsų įrašus, iš kurių nuolat jaučiąs grėsmę.

Pamačiau, kad čia nėra ko pykti ir belieka jį tik pasveikinti. Nuraminau, kad dėl buhalterijos nesijaudintų, nes kai yra grynųjų, net blogiausią balansą sutvarkyti vieni juokai. Kai į mūsų kny-

gas bus įtraukta kaip dera Ados sąskaita ir bent sumažės tai, ką aš vadinau praraja, tai yra Gvido sąskaita, prie buhalterijos niekas negalės prikibti.

Tada pasiūliau jam visa tai padaryti nedelsiant ir į firmos sąskaitą įtraukti biržoje išloštus pinigus. Visa laimė, kad jis nesutiko, nes antraip būčiau tapęs lošėjo buhalteriu ir užsikrovęs dar didesnę atsakomybę. O dabar įvykiai klostėsi taip, tarsi manęs nė nebuvo. Jis nesutiko su mano pasiūlymu dėl priežasčių, kurios man atrodė visai pamatuotos: pernelyg greitai atsikratyti skolų yra blogas ženklas. Kad svetimi pinigai neša laimę yra tiesiog prietaras, paplitęs tarp lošėjų. Aš prietarais netikiu, bet lošdamas irgi esu labai atsargus.

Vėliau ilgai sau prikaišiojau, kad sutikau su viskuo, ką Gvidas kalbėjo. Bet pamatęs, jog taip elgiasi ir ponia Malfenti, pasakiusi man, kad jos vyras taip pat uždirbdavo pinigų lošdamas biržoje, o vėliau ir pati Ada, kuri lošimą biržoje laikė viena iš komercijos sričių, aš supratau, kad niekas man nepriekaištaus. Kad Gvidas nenusiristų šia nuokalne žemyn, mano protestą turėjo palaikyti visi šeimos nariai.

Taigi Gvidas ir toliau lošė, o kartu su juo lošė visa šeima. Aš irgi dalyvavau tame lošime, nes palaikiau draugiškus, nors ir keistokus, ryšius su Niliniu. Be abejo, aš, kaip ir anksčiau, negalėjau pakęsti to nemokšos ir pasipūtėlio, bet dėl Gvido, kuris brangino jo patarimus, taip gerai slėpiau savo jausmus, jog tasai iš tiesų patikėjo, kad esu geriausias jo draugas. Neslėpsiu, elgiausi su juo maloniai dar ir todėl, kad man buvo atgrasu nuolat jausti jo priešiškumą, kurį ypač pabrėždavo tas ironiškas vypsnys bjauriam jo veide. Tiesa, mano malonus elgesys viso labo tebuvo rankos paspaudimas susitikus ir pasisveikinimas bei atsisveikinimas jam atėjus ar išeinant. Užtat jis buvo it meduj mirkytas, ir aš, neįstengdamas atsisakyti jo paslaugų, priimdavau jas su dėkingumu, o tai ir yra didžiausias mandagumas, kokį tik įmanoma šiame pasaulyje rodyti. Jis gaudavo man kontrabandinių cigarečių ir imdavo tiek, kiek pats būdavo už jas mokėjęs, taigi labai nedaug. Jei būtų buvęs man simpatingesnis, aš pats būčiau taip elgęsis su juo, ir nedariau to tik todėl, kad nenorėjau matyti jo dar dažniau.

Aš ir taip matydavau jį per dažnai! Sėdėdavo mūsų kontoroje kiauras valandas, nors – tai buvo aiškiai matyti – Karmen jo nedomino. Ateidavo tik dėl manęs. Tikriausiai manė, kad nieko nenusimanau apie politiką, ir užsimojo mane apšviesti, nes sukinėdamasis biržoje tapo dideliu jos žinovu. Pasakojo apie didžiąsias valstybes, apie tai, kaip šiandien jos spaudžia viena kitai ranką, o rytoj ausuojasi. Negaliu pasakyti, ar jis atspėjo, kaip klostysis įvykiai, nes iš antipatijos niekada jo nesiklausydavau. Tik šypsojausi kvaila, stereotipiška šypsena. Ta šypsena ir bus jį suklaidinusi: tikriausiai manė, kad šypsausi iš susižavėjimo. Bet aš dėl to nekaltas.

Atsimenu tik tai, ką Nilinis kasdien kartodavo. Pastebėjau, kad jis prastas italas, nes manė, kad Triestui geriau likti valdomam Austrijos. Jis dievino Vokietiją, ypač vokiškus traukinius, visada atvykstančius su nepaprastu tikslumu. Buvo savotiškas socialistas: pasak jo, vienam žmogui turėtų būti draudžiama turėti daugiau kaip šimtą tūkstančių kronų. Ir aš nesijuokiau, kai vieną dieną kalbėdamasis su Gvidu jis prasitarė turįs lygiai šimtą tūkstančių, ir nė cento daugiau. Nesijuokiau ir nepaklausiau, ar nepakeistų savo teorijos, jeigu galėtų uždirbti dar. Mūsų santykiai buvo tikrai keisti. Aš negalėjau juoktis nei su juo, nei iš jo.

Išklojęs kokią nors sentenciją, jis taip atsilošdavo, kad akys žvelgdavo į lubas, o į mane būdavo atkreiptas tik tas jo plyšys, kurį vadinau žandikauliniu. Jis matydavo būtent tuo plyšiu! Kartą norėjau pasinaudoti tokia jo poza ir nukreipti savo mintis į kitką, bet jis tai pastebėjo ir iškart paklausė:

– Ar tu mane girdi?

Po ano malonaus atvirumo priepuolio Gvidas ilgai nieko man nepasakojo apie savo reikalus. Iš pradžių šį bei tą pranešdavo Nilinis, bet paskui ir jis tapo santūresnis. Kad Gvidas ir toliau išlošia, sužinojau iš Ados.

Kai ji grįžo, pasirodė man gerokai pabjaurėjusi. Ji ne tiek papilnėjo, kiek suglebo. Suapvalėję skruostai, kaip ir anksčiau, pūpsojo ne vietoje, ir jos veidas atrodė beveik kvadratinis. Akys ir vėl buvo išsprogusios. Tikrai nustebau, nes Gvidas ir visi, kurie Adą lankė, man pasakojo, kad ji kasdien sveikstanti ir stiprėjanti. Bet juk moters sveikata – tai pirmiausia jos grožis!

Ir dar viena staigmena laukė manęs Adai sugrįžus. Ji nuoširdžiai su manim pasisveikino, bet ne nuoširdžiau kaip su Augusta. Tarp mūsų paslapties jau nebebuvo, ir, žinoma, ji jau pamiršo, kaip verkė prisimindama mano meilės kančias. Juo geriau! Pagaliau pamiršo ir savo teises į mane! Buvau jai tiesiog geras svainis, ir mylėjo mane tik todėl, kad mudu su Augusta ir toliau gerai sugyvenom, žavėdami visą šeimą.

Kartą mane labai nustebino vienas atradimas. Ada manė vis dar esanti graži! Ten, toli nuo namų, prie ežero, aplink ją sukosi vyrai, ir buvo matyti, kad ji labai patenkinta savo sėkme. Tikriausiai ji perdėjo. Netikiu, kad išvyko namo tik todėl, kad ją persekiojo įsimylėjęs vyriškis. Rasi, tikrai kažkas buvo ją įsižiūrėjęs, nes tam, kuris anksčiau jos nepažino, ji neatrodė tokia negraži. Bet ir gražuolė nebuvo – su tokiomis akimis, tokia odos spalva, tokiu kvadratiniu veidu! Mums ji atrodė bjauresnė nei kitiems, nes žinojom, kokia buvo anksčiau, ir geriau matėm, kaip liga ją sudarkė.

Kartą pakvietėm ją su Gvidu pas mus pavakaroti. Susiėjimas buvo labai malonus, tikrai šeimyniškas. Tarsi mūsų dvigubų sužadėtuvių tęsinys. Tik ant Ados plaukų šviesa dabar nekrito.

Jiems išeinant aš padėjau Adai apsivilkti paltą, ir mudu minutėlę likom vieni. Ūmai pajutau, kad mūsų santykiai jau nebe tie. Buvom vieni ir galėjom sakyti tai, ko prie kitų nebūtume išdrįsę. Vilkdamas ją paltu, pagalvojau ir rimtai paklausiau:

– Ar tu žinai, kad jis lošia biržoje? – Man rodos, šiuo klausimu siekiau priminti paskutinį mūsų susitikimą, nes nenorėjau, kad jis būtų visai pamirštas.

– Žinau, – atsakė ji šypsodama. – Ir gerai daro! Sako, jam neblogai sekasi.

Aš garsiai nusijuokiau. Pasijutau už nieką nebesąs atsakingas. Išeidama ji tyliai paklausė:

– Ar ta Karmen vis dar dirba pas jus?

Nespėjau atsakyti, nes ji greit nubėgo. Mudu jau nebeturėjom bendros praeities. Tačiau liko jos pavydas. Jis buvo toks pat gyvas kaip per paskutinį mūsų susitikimą.

Dabar, kai vėl apie tai galvoju, manau, jog gerokai anksčiau, nei man buvo pranešta, turėjau nutuokti, kad biržoje Gvidas ėmė

pralošinėti. Jo veidas jau nebešvytėjo taip pergalingai kaip pirma, ir jis vėl ėmė nerimauti dėl mūsų balanso.

– Ko taip jaudiniesi? – kartą paklausiau aš naiviai. – Juk turi kišenėje tai, ko reikia, kad mūsų balansas būtų nepriekaištingas. Su tokiais pinigais į kalėjimą nesėsi!

Kaip vėliau sužinojau, tuo metu jo kišenėje nebuvo nė skatiko.

Aš tvirtai tikėjau, jog biržoje jį lydi sėkmė, ir nekreipiau dėmesio į daugybę požymių, iškalbingai bylojančių, kad anaiptol taip nėra.

Kartą rugpjūtį jis vėl nusitempė mane į naktinę žūklę. Buvo beveik pilnatis, šviesu kaip dieną, ir aš žinojau, kad tokiu oru žuvys nekibs. Bet Gvidas užsispyrė, ir gana, girdi, jūroje bent bus vėsiau. Ten iš tiesų buvo tik vėsiau. Lučianas iš lėto irklavo, o mes, užnėrę ant kabliukų vėžiukus, nuleidom meškeres į vandenį ir daugiau jų nejudinom. Mėnulio spinduliai tikriausiai prasiskverbė iki pat dugno, ir stambios žuvys gerai matė paspęstus joms spąstus, o smulkiosios įsigudrindavo nutraukti masalą nekliudydamos kabliuko. Mūsų vėžiukai buvo tik dovana mailiui.

Gvidas atsigulė laivagaly, o aš valties prieky. Patylėjęs jis sumurmėjo:

– Kaip liūdna, kai tokia skaisti mėnesiena!

Tikriausiai jis taip pasakė todėl, kad mėnesiena trukdė jam miegoti. Aš pritariau, mat norėjau padaryti jam malonumą ir kvailais ginčais netrikdyti tos iškilmingos rimties, per kurią tyliai slinkom į priekį. Bet Lučianas pareiškė, kad tokia šviesi mėnesiena jam baisiai patinkanti. Kadangi Gvidas nieko neatsakė, aš nusprendžiau užčiaupti Lučianui burną ir pasakiau, kad tikrai liūdna, kai naktį taip šviesu, nes tada viskas matyti. Ir nekimba žuvys. Lučianas nusijuokė ir daugiau nekalbėjo.

Gana ilgai nepratarėm nė žodžio. Aš keletą kartų nusižiovavau tiesiai į mėnulį. Jau gailėjausi sutikęs sėsti į šią valtelę.

Staiga Gvidas paklausė:

– Jeigu tu chemikas, tai pasakyk, kas stipriau veikia: grynas veronalis ar veronalis su natriu?

Aš nė nežinojau, kad esama veronalio su natriu. Net ir chemikas negali visko žinoti! Moku chemiją tiek, kad galiu savo knygose

greit rasti bet kokią informaciją ir kalbėtis netgi apie man nežinomus dalykus, kaip buvo šiuo atveju.

Su natriu? Betgi visi žino, kad natrio junginiai lengviausiai pasisavinami. Aš net prisiminiau ir apytiksliai atkūriau Gvidui odę, kurią vienas mano profesorius padeklamavo šio elemento garbei per įvadinę paskaitą, vienintelę, į kurią teikiausi ateiti. Natris – tai vežimas, į kurį, norėdami greičiau judėti, sulipa kiti elementai. Profesorius mums priminė, kad natrio chloridas pereina iš organizmo į organizmą, o kadangi yra gana sunkus, kaupiasi giliausiose žemės įdubose – jūrose ir vandenynuose. Nežinau, ar man pavyko tiksliai perteikti profesoriaus mintį, bet tą valandėlę, įsivaizduodamas neaprėpiamus natrio chlorido plotus, apie šį elementą kalbėjau su didele pagarba.

Truputį padvejojęs, Gvidas paklausė:

– Vadinasi, jei kas norėtų mirti, turėtų išgerti veronalio su natriu?

– Taip, – atsakiau aš.

Paskui, prisiminęs, jog kartais savižudybę reikia tik simuliuoti, ir ne iškart susizgribęs, kad primenu Gvidui nemalonų jo gyvenimo epizodą, pridūriau:

– O tas, kuris mirti nenori, turi išgerti gryno veronalio.

Gvido domėjimasis veronaliu turėjo sukelti man įtarimą. Bet galvoje sukosi tik natris, todėl nieko taip ir nesupratau. Kitas dienas jau galėjau Gvidui pateikti naujų mano minėtų natrio savybių įrodymų: norint pagreitinti amalgamų susidarymą, kai du kūnai susijungia arba susilieja, į gyvsidabrį įdedama natrio. Natris yra lyg koks tarpininkas suvedant auksą su gyvsidabriu. Bet Gvidas veronaliu daugiau nesidomėjo, tad manau, kad tuo metu jo reikalai biržoje pasitaisė.

Per savaitę Ada buvo atėjusi į kontorą net tris kartus. Ir tik atėjus jai antrąsyk, man toptelėjo, kad ji nori su manim pasišnekėti.

Pirmą kartą kontoroje ji rado Nilinį, mokantį mane komercijos gudrybių. Ada laukė visą valandą, kol šis išeis, bet kai neapdairiai jį užkalbino, Nilinis nusprendė dar pasilikti. Juos supažindinęs su palengvėjimu atsidusau: Nilinio žandikaulinis plyšys dabar bus atsuktas ne į mane. Jų pokalbyje nedalyvavau.

Nilinis buvo netgi sąmojingas ir nustebino Adą pasakęs, kad biržoje apkalbų esą ne mažiau kaip poniučių salonuose. Skirtumas tik tas, kad, jo manymu, biržoje visi geriau informuoti. Ada atsikirto, kad jis šmeižiąs moteris. Girdi, ji nė nežino, kas per daiktas tos apkalbos. Čia įsikišau aš ir pareiškiau jau daug metų Adą pažįstąs, bet nė karto negirdėjęs, kad ji būtų bent žodeliu ką nors apkalbėjusi. Tai sakydamas šyptelėjau, nes man atrodė, kad jai dėl to priekaištauju. Ji nieko neapkalbinėjo tik todėl, kad kitų žmonių reikalai jai nerūpėjo. Kol buvo sveika, galvojo vien apie save, o kai susirgo, joje liko laisva tik mažytė vietelė, kurią iškart užėmė pavydas. Ji buvo baisi egoistė, bet mano žodžius priėmė su dėkingumu.

Nilinis dėjosi netikįs nei ja, nei manimi. Gyrėsi pažįstąs mane jau daug metų ir manąs, kad aš labai naivus. Šie jo žodžiai pralinksmino ne tik mane, bet ir Adą. Ir vis tiek buvo nemalonu, kai jis – pirmą kartą prie pašalinių – pareiškė, kad aš esąs vienas iš geriausių jo draugų, todėl pažįstąs mane kaip nuluptą. Nesakiau nieko, bet šis įžūlus pareiškimas užgavo mano drovumą, tarsi būčiau buvęs nekalta mergaitė, viešai apkaltinta ištvirkavimu.

Pasak Nilinio, aš esąs toks naivus, kad Ada, gudri kaip visos moterys, gali varinėti apkalbas man girdint, vis tiek nieko nesuprasčiau. Matyt, Adai patinka šie lėkšti komplimentai, galvojau aš, ir tik vėliau sužinojau, kad ji Nilinio nepertraukė vildamasi, jog išsikalbėjęs jis pagaliau išeis. Ilgai teko jai laukti!

Atėjusi antrąkart, Ada rado mane su Gvidu. Kaip tik tada iš jos veido supratau, kad ji nekantrauja ir nori pasikalbėti tik su manim. Ir kol ji neatėjo trečią kartą, vis dar puoselėjau senas iliuzijas. Žinoma, ji neprašė iš manęs meilės, bet labai jau dažnai norėjo likti su manim viena. Vyrams nelengva suprasti, ko nori moterys, nes dažnai jos pačios to nesupranta.

Tačiau Ados žodžiuose neišgirdau jokio naujo jausmo. Vos tik prakalbo, gerklę jai sugniaužė jaudulys, bet aš čia buvau niekuo dėtas. Tiesiog ji norėjo sužinoti, kodėl Gvidas iki šiol neatleido Karmen. Papasakojau jai viską, ką žinojau, net kaip bandėm ją įtaisyti pas Olivį.

Ji iškart nusiramino, nes tai, ką sakiau, žodis žodin atitiko Gvido pasiaiškinimą. Vėliau sužinojau, kad pavydo priepuoliai ištikdavo ją tam tikrais periodais. Užeidavo, rodos, be jokios priežasties ir praeidavo kartais nuo vieno žodžio.

Ji uždavė man dar du klausimus: ar iš tiesų taip sunku rasti tarnautojos vietą ir ar Karmen šeima tikrai priklauso nuo jos atlyginimo?

Paaiškinau, kad Trieste moteriai gauti darbą kontoroje iš tikrųjų sunku. O į antrą klausimą aš atsakyti negalįs, nes iš Karmen šeimos nieko nepažįstąs.

– Užtat Gvidas pažįsta visą šeimą! – piktai sukuždėjo Ada, ir ašaros vėl paplūdo jos skruostais.

Išeidama spustelėjo man ranką ir padėkojo. Šypsodama pro ašaras, pasakė žinanti, kad manimi galima pasikliauti. Ta jos šypsena man patiko, nes buvo skirta ne svainiui, o tam, kurį su ja sieja bendra paslaptis. Norėjau parodyti esąs vertas šios šypsenos ir tyliai pasakiau:

– Aš labiausiai bijau ne Karmen, o jo lošimo biržoje!

Ji gūžtelėjo pečiais:

– Dėl to aš nesijaudinu. Kalbėjau su mama, ir ji man sakė, kad tėtė irgi lošė biržoje ir uždirbo ten krūvą pinigų!

Mane jos atsakymas sutrikdė, ir aš variau toliau:

– Tas Nilinis man nepatinka. Netiesa, kad mes su juo draugai!

Ada nustebusi į mane pažiūrėjo.

– Man Nilinis pasirodė visai padorus. Ir Gvidui jis patinka. Be to, man regis, kad Gvidas dabar atsargiau tvarko savo reikalus.

Tvirtai nusprendžiau apie Gvidą blogai nešnekėti ir tylėjau. Pasilikęs vienas, galvojau ne apie Gvidą, o apie save. Gal ir gerai, kad pagaliau Ada tapo man kaip sesuo ir nieko daugiau. Ji nei žadėjo mane mylėti, nei grasino pamilsianti. Keletą dienų laksčiau gatvėmis sunerimęs ir suglumęs. Nesupratau pats savęs. Jaučiausi taip, tarsi mane ką tik būtų metusi Karla. Juk nieko nauja neįvyko! Aš nuoširdžiai tikiu, kad man visada reikėjo nuotykio ar kokios nors į nuotykį panašios komplikacijos. O dabar mano santykiai su Ada buvo kuo paprasčiausi.

Kartą Nilinis iš savo krėslo išdrožė mums pamokslą, ilgesnį nei paprastai: padangėje renkąsi debesys – turį pabrangti pinigai. Birža staiga pasisotinusi ir daugiau nieko nenorinti priimti.

– Pamėtėkim ten natrio! – pasiūliau aš.

Pastaba jam nepatiko, bet nenorėdamas su manim pyktis praleido ją pro ausis; pinigų rinkoje ūmai sumažėję, todėl jie ir pabrangę. Jis stebėjosi, kad tai atsitiko dabar, o ne po mėnesio, kaip buvo numatęs.

– Tikriausiai pinigai išsiųsti į mėnulį! – pajuokavau aš.

– Visa tai labai rimta, ir juoktis čia nėra ko, – tarė Nilinis žiūrėdamas į lubas. – Dabar bus aišku, kas tikras kovotojas, o kas pirmu smūgiu bus paguldytas ant menčių.

Kadangi nesupratau, kodėl pasaulyje staiga pasidarė mažiau pinigų, nenutuokiau nė to, kad kalbėdamas apie kovotojus, kurie dabar būsią paguldyti ant menčių, jis turėjo omeny Gvidą. Buvau taip įpratęs nesiklausyti jo pamokslų, kad nekreipiau dėmesio ir į šitą, nors kuo puikiausiai girdėjau.

Bet po kelių dienų Nilinis pragydo jau kitaip. Atsitiko naujas dalykas. Jis sužinojo, kad Gvidas turi dar vieną biržos maklerį. Pakeltu balsu jis pareiškė Gvidui niekuo neprasikaltęs ir visa, ką šis daręs, laikęs paslaptyje. Reikalavo, kad aš tai paliudyčiau. Argi jis pasakojęs apie Gvido reikalus netgi man, geriausiam jo draugui? Bet dabar jis nesijaučiąs jam įsipareigojęs ir galįs pasakyti man tiesiai į ausis, kad Gvidas prasilošęs iki paskutinio siūlelio! Kai dėl sandorių, sudarytų jam tarpininkaujant, jis įsitikinęs, kad bent truputėlį pasitaisius reikalams būtų galima išsilaikyti ir ramiai laukti geresnių laikų. Jis tikrai nesitikėjęs, kad ištikus pirmai nesėkmei Gvidas iškrės jam tokią šunybę.

Ką ten Ada! Štai ką ėda nevaldomas, žalias pavydas! Norėjau sužinoti iš jo ką nors daugiau, bet Nilinis kuo toliau, tuo labiau karščiavosi, neįstengdamas susitaikyti su tokia neteisybe. Todėl, nors ir ketino atskleisti visą tiesą, nieko taip ir nepapasakojo.

Po pietų radau Gvidą kontoroje. Jis drybsojo ant sofos, paniręs į snaudulį ar į nevilтį, nežinia. Aš paklausiau:

– Tai galutinai bankrutavai, ar ne?

Jis atsakė ne iškart. Pakėlė sulenktą per alkūnę ranką, kuria buvo užsidengęs nusiminusį veidą, ir tarė:

– Ar kada nors matei žmogų, nelaimingesnį už mane?

Jis vėl prisidengė veidą ranka ir atsigulė aukštielninkas. Paskui užmerkė akis ir tarsi mane pamiršo.

Nežinojau, kaip jį paguosti. Tiesą sakant, mane įžeidė tai, kad jis laiko save nelaimingiausiu žmogumi pasaulyje. Čia jau buvo ne persūdyta, o grynas melas! Jei būčiau galėjęs, būčiau jam padėjęs, raminęs jį, bet tai viršijo mano jėgas. Mano manymu, netgi daug nelaimingesni ir mažiau prasikaltę žmonės neverti paguodos, nes antraip gyvenime nebeliktų vietos kitiems jausmams ir būtų labai nuobodu. Gamtos dėsniai neužtikrina teisės į laimę, jie veikiau teikia mums skausmą ir vargą. Vos tik palieki atviroj vietoj kokio nors maisto, tuoj iš visų pašalių subėga parazitai, ir jeigu jų mažai, ima daugintis. Grobis sumažėja ir greit būna surytas, nes gamta ne skaičiuoja, bet eksperimentuoja. Kai maisto lieka nepakankamai, parazitai kankindamiesi gauna galą, ir šitaip pusiausvyra kuriam laikui atsistato. Tai ko čia skųstis? Bet visi skundžiasi, ir gana! Tie, kuriems grobio neteko, miršta šaukdami, kad nėra teisybės, o tie, kurie gavo savo dalį, rėkia, kad turėjo teisę gauti daugiau. Kodėl jie nenori gyventi ir mirti tylėdami? Ir priešingai, malonu žiūrėti į tuos, kurie sugebėjo išplėšti to grobio liūto dalį ir visiems plojant katučių džiaugiasi gyvenimu. Priimtinas tik pergalės šauksmas!

O Gvidas! Jis neturėjo jokių duomenų turtui įsigyti ar bent jam išlaikyti. Parėjo nuo lošimo stalo ir verkia, kad pralošė. Padorus žmogus taip nesielgia, tad žiūrint į jį man darėsi bloga. Todėl, tik todėl tą akimirką, kai Gvidui labiausiai reikėjo, neįstengiau ištarti nė vieno paguodos žodžio. Nepadėjo nė daugsyk sau duoti pažadai.

Tuo tarpu Gvido alsavimas darėsi vis lygesnis ir garsesnis. Jis miegojo! Vis dėlto kaip nevyriškai jis elgėsi ištiktas nelaimės! Iš jo atėmė grobį, o jis, matyt, norėdamas bent sapne pasijusti jį dar turįs, užsimerkė, užuot plačiau atmerkęs akis ir pažiūrėjęs, ar negalima atsiplėšti nuo jo bent mažą kąsnelį.

Ūmai panūdau sužinoti, ar Ada žino apie jo bėdą. Aš garsiai jį to paklausiau. Jis krūptelėjo ir iškart neatsakė, turbūt staiga pa-

žadintas nesuvokė savo nelaimės, bet greit vėl išvydo visą jos baisumą.

– Ne, – murmtelėjo jis ir vėl užsimerkė.

Tikriausiai visus, kuriuos užgriūva baisi neganda, ima miegas. Miegas grąžina jėgas. Kurį laiką neryžtingai į jį žiūrėjau. Kaip galėjau padėti, jeigu jis miegojo? Miegoti buvo ne laikas. Šiurkščiai griebiau jį už peties ir papurčiau:

– Gvidai!

Jis iš tiesų pūtė į ūsą. Žvilgtelėjo į mane mieguistomis akimis ir paklausė:

– Ko nori? – Ir piktai pakartojo: – Ko tu iš manęs nori.

Norėjau jam padėti, nes kam gi tada jį budinau? Aš irgi supykau ir užrikau, kad ne laikas miegoti, kai firma stovi ant bankroto slenksčio. Reikia viską apskaičiuoti ir aptarti ne tik su mūsų, bet ir su jo šeima – ta, iš Buenos Airių.

Gvidas atsisėdo. Buvo dar ne visai atsikvošėjęs iš miegų. Paskui su priekaištu tarė:

– Nereikėjo manęs žadinti. Kas gi dabar man padės? Ar neatsimeni, ko buvau priverstas griebtis praeitą kartą, kai norėjau gauti tuos kelis skatikus, kurių man reikėjo firmai išgelbėti? Dabar reikia nebe skatikų, o daug pinigų. Į ką, tavo manymu, aš turiu kreiptis?

Be jokios užuojautos ir netgi su piktumu, kad turiu jam duoti skriausdamas save ir savo šeimą, sušukau:

– O manęs argi nėra, kaip tau atrodo?

Bet paskui šykštumas šnibžtelėjo man iš pat pradžių sumažinti aukos dydį.

– O Ada? O mūsų uošvė? Galime susidėti ir tave išgelbėti!

Jis atsikėlė ir žengė artyn, aiškiai ketindamas mane apkabinti. Bet kaip tik to aš ir nenorėjau. Pasisiūlęs padėti, įgijau teisę jam priekaištauti ir ta teise nesivaržydamas pasinaudojau. Prikaišiojau jam, kad dabar toks ištižęs, o anksčiau taip rietęs nosį, kad galų gale priėjęs liepto galą. Veikęs tik savo galva ir su niekuo nenorėjęs tartis. Kiek kartų aš mėginęs sužinoti, kaip jam sekasi, norėjęs atkalbėti jį nuo lošimo ir išgelbėti, bet jis nenorėjęs manęs klausyti ir tikėjęs tik Niliniu.

Čia Gvidas nusišypsojo, tikrai nusišypsojo, vargšelis! Girdi, jis jau dvi savaitės kaip nedirbąs su Niliniu, nes įsitikinęs, kad jo snukis nešąs tik nelaimes.

Toks buvo Gvidas: lyg niekur nieko užmiega, šypsosi. Nors visiems aplinkui gadina kraują, – šypsosi. Elgiausi kaip griežtas teisėjas: jei norėjau Gvidą išgelbėti, turėjau jį perauklėti. Paklausiau, kiek pralošė, ir supykau, kai prisipažino tiksliai nežinąs. Ir dar labiau supykau, kai pasakė palyginti nedidelę sumą, o pasirodė, kad tiek reikės sumokėti to mėnesio penkioliktąją, per pirmąją likvidaciją, taigi po dviejų dienų. Bet Gvidas tvirtino, kad iki mėnesio pabaigos dar esą laiko ir viskas dar galį pasikeisti. Pinigų stygius rinkoje negalįs tęstis amžinai.

– Jeigu pasaulyje trūksta pinigų, kaip manai, ar jie iš dangaus tau nukris? – surikau aš ir pridūriau, kad lošti negalima daugiau nė vienos dienos. Negalima rizikuoti ir dar labiau grimzti į dugną. Ir dar pasakiau, kad prarastus pinigus padalysim į keturias dalis: vieną dalį padengsiąs aš, kitą jis (taigi jo tėvas), trečią ponia Malfenti ir ketvirtą – Ada, paskui vėl užsiimsim prekyba, nesusijusia su rizika, ir kad mūsų kontoroje aš nenorįs matyti nei Nilinio, nei jokio kito biržos maklerio.

Gvidas baugščiai paprašė manęs nerėkti, nes galį išgirsti kaimynai.

Šiaip taip suėmiau save į rankas, bet vis tiek tyliai dėjau jį į šuns dienas. Nusikaltimas šitiek pralošti! Tik visiškas beprotis galįs taip lengvabūdiškai elgtis. Tai būsianti jam gera pamoka.

Gvidas nedrąsiai ėmė gintis. Kas iš mūsų nėra lošęs biržoje? Kad ir mūsų uošvis, toks rimtas komersantas, kuris nė dienos nesėdėjo be darbo. Arba aš – jis žino, kad aš irgi ne kartą esu lošęs.

Atkirtau jam, kad lošimas lošimui nelygus. Jis rizikavo visu savo turtu, o aš – vieno mėnesio pelnu.

Man labai nepatiko, kad Gvidas vaikiškai stengiasi visą atsakomybę suversti kitam. Jis puolė mane įtikinėti, esą Nilinis verste vertęs jį lošti tvirtindamas, kad jo laukiąs stambus laimikis.

Aš ėmiau traukti jį per dantį. Tegul jis Nilinio nekaltina – Nilinio toks darbas. Be to, argi išsiskyręs su Niliniu jis nedidino stato-

mų sumų, patarinėjant kitam makleriui? Ta nauja pažintimi jis galėtų girtis tik tuo atveju, jei Niliniui nežinant būtų sumas mažinęs. Kam tada reikėjo keisti maklerį, jei ir su naujuoju viską darė po senovei ir, užuot reikalus pataisęs, klimpo dar giliau. Neiškentęs jis paprašė palikti jį ramybėje ir kone verkdamas prisipažino esąs kaltas.

Aš lioviausi jį ūdijęs. Dabar iš tiesų man jo pagailo, ir jeigu būtų norėjęs, būčiau jį net apsikabinęs. Pasakiau nedelsdamas pradėsiąs ieškoti jam pinigų ir netgi galįs pakalbėti su uošve. O jis tegul veda derybas su Ada.

Man dar labiau jo pagailo, kai prisipažino, kad mielai pakalbėsiąs su uošve pats, bet tartis su Ada už jokius pinigus negalįs.

– Tu pats žinai, kokios tos moterys! Jos nieko nesupranta apie biznį. Arba supranta tik tada, kai uždirbi pinigų! – Taigi jis su Ada nekalbėsiąs ir paprašysiąs ponią Malfenti viską jai pranešti.

Taip nutarus, Gvidas net nušvito, ir mes išėjom iš kontoros. Žiūrėjau, kaip jis žengia šalia manęs žemai nuleidęs galvą, ir jau gailėjausi taip žiauriai su juo pasielgęs. Bet argi galėjau elgtis kitaip, jeigu jį mylėjau? Jis privalėjo daryti išvadas, kad visiškai nesužlugtų! Ir kas ten per santykiai su žmona, jei taip bijo su ja pasišnekėti!

Bet jis ir vėl įsigudrino mane supykdyti. Eidamas ėmė tobulinti mūsų jau aptartą ir jam taip patikusį planą. Jis ne tik nekalbėsiąs su žmona, bet apskritai šiandien su ja nesimatysiąs, nes tuojau pat vyksiąs į medžioklę. Taip nusprendęs dar labiau pralinksmėjo. Matyt, pakako tik pagalvoti apie tai, ir jis jau pasijuto vidury laukų, toli nuo visų rūpesčių, besimėgaująs medžioklės malonumais. Aš ne juokais pasipiktinau! Lygiai taip nusiteikęs jis būtų galėjęs grįžti į biržą, ten vėl lošti ir statyti ant kortos ne tik savo šeimos, bet ir mano turtą.

Jis tarė:

– Noriu paskutinį kartą leisti sau šią pramogą ir kviečiu tave vykti kartu, bet su sąlyga, kad nė žodeliu neprasitarsi, kas šiandien įvyko.

Jis kalbėjo šypsodamas, bet pamatęs rūstų mano veidą surimtėjo ir pridūrė:

– Pats matai, kad man reikia pailsėti po viso to, ką išgyvenau. Tada bus lengviau kovoti.

Gvido balsas truputį virpėjo iš susijaudinimo, kurio nuoširdumu neabejojau. Todėl sutramdžiau savo pyktį, bet kvietimo vis tiek nepriėmiau. Pasakiau turįs likti mieste ir parūpinti reikiamą pinigų sumą. Jau vien tai turėjo skambėti kaip priekaištas! Aš, niekuo dėtas, lieku savo poste, o kaltininkas leidžia sau pramogauti!

Priėjom prie ponios Malfenti namų durų. Gvidas jau nesidžiaugė jo laukiančiais medžioklės malonumais; kol buvo su manim, mačiau, kad kenčia, matyt, dėl mano atsisakymo pajutęs sąžinės priekaištus. Bet prieš mums išsiskiriant vis dėlto surado būdą kaip palengvinti širdį: parodė, kad yra nepriklausomas, o man pasirodė, kad jam netgi apmaudu. Girdi, jis labai nustebo, kad aš toks draugiškas, bet dar nežino, ar priimti mano auką, ir viliasi (būtent viliasi!), kad aš žinau, jog jis nelaiko manęs jam įsipareigojusiu, todėl tuos pinigus aš galiu duoti arba neduoti.

Aš tikrai paraudau. Stengdamasis paslėpti sumišimą, tariau:

– Kodėl tu manai, kad aš trauksiuos atgal, jei prieš porą minučių pats pasisiūliau tau padėti, nelaukdamas, kol mane paprašysi?

Jis žvilgtelėjo į mane tarsi dvejodamas ir tarė:

– Jeigu to nori, aš, žinoma, priimu tavo pagalbą ir dėkoju. Bet sudarysim visai naują sutartį, pagal kurią kiekvienas turės tai, kas jam priklauso. Jeigu bus darbo ir tu norėsi dalyvauti firmos veikloje, turėsi gauti atlyginimą. Įsteigsime naują bendrovę, veikiančią visai kitokiu principu, ir nebebijosim nemalonumų dėl to, kad nuslėpėm įmonės pirmųjų biudžetinių metų nuostolius.

Atsakiau:

– Tas nuostolis jau nebeturi reikšmės. Negalvok apie jį. Verčiau pasistenk suminkštinti uošvei širdį. Dabar tai svarbiausia.

Ir mes išsiskyrėm. Rodos, aš net nusišypsojau iš to, kaip naiviai Gvidas atskleidė savo slapčiausias mintis. Juk tą ilgą kalbą pasakė vien kad priimant mano dovaną nereikėtų dėkoti. Bet aš nenorėjau jokios padėkos. Man pakako žinoti, kad dėkoti jis privalo kaip tik man.

Beje, išsiskyręs su juo aš irgi pajutau palengvėjimą, lyg būčiau ištrūkęs į gryną orą. Tarsi vėl pajutau laisvę, kurios buvau netekęs jį auklėdamas ir kreipdamas į teisingą kelią. Tiesą sakant, mokytojas yra supančiotas labiau nei jo mokinys. Aš tvirtai nusprendžiau gauti jam tuos pinigus. Žinoma, negaliu tvirtai pasakyti, ar tai dariau iš meilės jam ar Adai; galbūt tiesiog norėjau nusikratyti tos nedidelės atsakomybės, juk, šiaip ar taip, dirbau jo įmonėje. Vienu žodžiu, nusprendžiau paaukoti savo turto dalį, ir iki šiol prisimenu tą dieną su dideliu pasitenkinimu. Šie pinigai gelbėjo Gvidą, o man užtikrino sąžinės ramybę.

Visiškai nusiraminęs, iki pat vakaro vaikščiojau po miestą ir neužsukau į biržą pas Olivį, be kurio negalėjau gauti tokios stambios sumos. Bet paskui pamaniau, kad tai visai neskubu. Tų pinigų, kuriuos turėjau, būtų užtekę mėnesio penkioliktos dienos įmokai. O pinigų mėnesio pabaigai galėjau pasirūpinti ir vėliau.

Tą vakarą apie Gvidą daugiau negalvojau. Vėliau, suguldžius vaikus, aš keletą kartų norėjau papasakoti Augustai apie Gvido finansinį krachą ir apie nuostolį, kurį padengti būtų tekę ir man, bet paskui nusprendžiau negadinti sau kraujo neišvengiamais ginčais ir atidėjau pokalbį su žmona iki to laiko, kai šį klausimą bus išsprendusi visa šeima. Be to, jei Gvidas leidžia sau pramogauti, būtų keista, kad dėl jo bėdų imčiau graužtis aš.

Miegojau kuo puikiausiai. Rytą, įsidėjęs į kišenę pinigų (ten buvo Karlos sugrąžintas vokas, kurį iki tol tiesiog pamaldžiai laikiau arba jai pačiai, arba kokiai nors jos paveldėtojai, ir dar nedidelė suma, paimta iš banko), nuėjau į kontorą. Rytą praleidau skaitydamas laikraščius. Buvo dar Karmen, kuri siuvo, ir Lučianas, kuris praktikavosi sudėti ir dauginti.

Grįžęs namo pusryčių, radau Augustą sutrikusią ir nusiminusią. Jos veidas buvo labai išblyškęs, kaip visada, kai užduodavau jai širdį. Augusta nedrąsiai man tarė:

– Man sakė, kad dėl Gvido tu nusprendei paaukoti dalį savo turto. Žinoma, aš neturiu teisės norėti, kad man apie tai būtų pranešta...

Ji taip abejojo dėl savo teisių, kad net nutilo. Paskui vėl ėmė man priekaištauti, jog viską nuo jos slėpęs.

– Aš juk ne Ada ir niekados nesipriešinau tavo valiai.

Praėjo nemažai laiko, kol supratau, kas atsitiko. Augusta atėjo pas Adą kaip tik tada, kai ši su motina aptarinėjo Gvido reikalus. Pamačiusi seserį, Ada prapliupo verkti ir papasakojo jai apie mano dosnumą, kuriuo ji nieku gyvu nenorinti pasinaudoti. Ji netgi prašė Augustą, kad ši įkalbėtų mane atsiimti savo pasiūlymą.

Iškart pamačiau, kad Augustą kankina sena liga – pavydas seseriai, bet neteikiau tam reikšmės. Mane nustebino Ados elgesys.

– Ar ji tikrai atrodė supykusi? – paklausiau, iš nuostabos išvertęs akis.

– Ne, ne, ką tu, ji visai nepyksta! – nuoširdžiai sušuko Augusta. – Ji apkabino mane, pabučiavo... matyt, todėl, kad aš pabučiuočiau tave?

Toks būdas reikšti jausmus atrodė gana juokingas. Augusta žvelgė į mane tiriamai ir nepatikliai.

– Ar tik nemanai, kad Ada mane įsimylėjusi? – paklausiau aš – Kas tau šovė į galvą?

Bet Augustos nenuraminau. Jos pavydas mane baisiai erzino. Puiku, kad Gvidas jau grįžo iš medžioklės ir dabar, vargšelis, tikriausiai aiškinasi su uošve ir žmona, bet man irgi skauda širdį, gal net per daug, juk esu visai nekaltas.

Pabandžiau Augustą nuraminti ir meiliai paglosčiau. Ji atlošė galvą norėdama geriau matyti mano veidą ir švelniai ištarė labai mane sujaudinusius priekaišto žodžius:

– Aš žinau, kad tu mane irgi myli.

Matyt, ne dėl Ados, o dėl mano jausmų ji nerimavo, ir man staiga šovė į galvą įrodyti savo nekaltumą.

– Tu manai, kad Ada mane įsimylėjusi? – paklausiau juokdamasis.

Ir atsitraukęs nuo Augustos, kad ji geriau mane matytų, truputį išpūčiau žandus bei išverčiau akis vaizduodamas Adą tokią, kokia ji tapo susirgusi. Augusta pažvelgė į mane nustebusi, bet

greit atspėjo, ką noriu pamėgdžioti. Ji pratrūko juoktis, bet tuoj susigėdo.

– Ne, – tarė ji. – Nereikia iš jos juoktis. – Paskui, vis dar kikendama, pripažino, kad mano žandai dabar tokie pat keisti ir juokingi kaip Ados. Aš ir pats tai žinojau, nes tai darydamas įsivaizdavau, kad bučiuoju Adą. Likęs vienas dar kelissyk noriai ir su pasibjaurėjimu tai pakartojau.

Po pietų nuėjau į kontorą, tikėdamasis sutikti ten Gvidą. Truputį palaukęs nusprendžiau užsukti pas jį į namus. Turėjau žinoti, ar prašyti Olivį pinigų ar ne! Privalėjau atlikti savo pareigą, nors manęs tikrai neviliojo perspektyva dar sykį klausytis Ados dėkojimų. Kas žino, kokių dar staigmenų gali man pateikti ši moteris!

Ant laiptų sutikau pūškuojančią į viršų ponią Malfenti. Ji su visomis smulkmenomis man papasakojo, kas numatyta daryti. Vakar vakare jos nutarusios, kad būtinai reikia gelbėti žmogų, patekusį į tokią bėdą. Kad aš irgi prisidėsiąs padengiant Gvido skolą, Ada sužinojusi tik rytą ir griežtai atsisakiusi priimti mano pasiūlymą. Ponia Malfenti ją teisino:

– Tu nepyk. Juk ją sąžinė užgrauš, kad nuskurdino mylimiausią seserį.

Aikštelėje ponia Malfenti sustojo atsikvėpti ir nusijuokusi pasakė, jog viskas galį... baigtis taip, kad nenukentės niekas. Prieš pusryčius Gvidas su Ada nuėję pas advokatą – seną šeimos draugą ir Anučos globėją. Advokatas pasakęs, kad mokėti nebūtina, kadangi nesą tokio įstatymo, kuris Gvidą priverstų tai daryti. Gvidas šokęs purkštauti, kalbėti apie garbę ir pareigą, bet jeigu visi, net ir Ada, nutarė nemokėti, jam teksią su tuo susitaikyti.

– Bet biržoje jo firmai bus paskelbtas bankrotas! – tariau aš apstulbęs.

– Tikriausiai, – atsakė ponia Malfenti ir atsidususi pradėjo lipti aukštyn.

Po pusryčių Gvidas buvo įpratęs ilsėtis, todėl mus priėmė viena Ada tame pačiame kambarėlyje, kurį taip gerai pažinojau. Mane išvydusi, ji sumišo – tik vieną akimirką, bet aš tai pastebėjau, nes tas sumišimas buvo toks aiškus, toks akivaizdus, tarsi

ji pati būtų apie jį man pasakiusi. Ji greit susitvardė ir, lyg norėdama išdildyti tą akimirkos sutrikimą, ryžtingai, vyriškai paspaudė man ranką.

Ji tarė:

– Augusta papasakos, kokia esu tau dėkinga. Aš taip sujaudinta, kad man trūksta žodžių pasakyti, ką jaučiu. Ir sergu. Labai sergu! Turiu vėl vykti į Bolonijos sanatoriją.

Ir pravirko:

– Prašau tave vienos paslaugos: pasakyk Gvidui, kad ir tu negali duoti jam tų pinigų. Tada mums bus lengviau įtikinti jį daryti tai, ką privalo daryti.

Iš pradžių ji ėmė verkti pagalvojusi apie savo ligą, paskui, prakalbusi apie savo vyrą, vėl paplūdo ašaromis.

– Jis tikras vaikas, ir elgtis su juo reikia kaip su vaiku. Sužinojęs, kad duodi jam pinigų, jis dar labiau užsispyręs be reikalo paaukoti viską, kas jam dar liko. Sakau – be reikalo, nes dabar tikrai žinom, kad biržoje bankrotas yra leidžiamas. Taip mums sakė advokatas.

Ji pateikė man didelio autoriteto nuomonę nė neklausdama, ką apie tai manau aš, nors mano, seno biržos lankytojo, nuomonė galėjo būti ne mažiau svari negu to advokato. Bet savo nuomonės aš nė neprisiminiau, nors turėjau. Prisiminiau tik, kad Ada stumia mane į labai keblią padėtį. Aš negalėjau atsiimti Gvidui duoto pažado: juk jį aprėkdamas, rėždamas jam į akis tiek nemalonių dalykų, aš tarsi pasiėmiau kompensaciją už savo įsipareigojimą jį paremti, ir dabar, įsidėjęs į kišenę paskolinto kapitalo palūkanas, neturėjau teisės neduoti jam pinigų.

– Ada! – neryžtingai pradėjau aš. – Kaip galiu šiandien sakyti viena, o rytoj kita! Ar nebūtų geriau, jei tu pati įtikintum Gvidą daryti taip, kaip nori tu?

Ponia Malfenti, kaip visada jausdama man didelę simpatiją, pareiškė puikiai suprantanti mano padėties keblumą ir pridūrė, kad Gvidas, nors ir gautų ketvirtį reikiamos sumos, vis tiek būtų priverstas priimti jų reikalavimus.

Bet Ada vis dar liejo ašaras. Užsidengusi veidą nosinaite ji kūkčiodama tarė:

– Tu padarei blogai, labai blogai, kad pasiūlei jam pinigų. Dabar pats matai, kiek privirei košės!

Ji, rodos, nežinojo, ar man dėkoti ar pykti. Paskui pridūrė nenorinti daugiau girdėti apie mano pasiūlymą ir prašė neieškoti tų pinigų, nes vis tiek neleisianti jų duoti, o Gvidui – paimti.

Buvau taip sutrikęs, kad galų gale sumelavau. Pasakiau pinigus jau turįs ir parodžiau į vidinę švarko kišenę, kur gulėjo tas gana lengvas vokas. Šįsyk Ada pažvelgė į mane su neslepiamu susižavėjimu, kuris, ko gero, būtų man patikęs, jei nebūčiau žinojęs, kad nesu jo nusipelnęs. Šiaip ar taip, būtent tas melas, išsprūdęs man, matyt, todėl, kad norėjau pasirodyti Adai geresnis, nei buvau iš tikrųjų, sutrukdė sulaukti Gvido ir išvijo iš jų namų. Juk galėjo atsitikti ir taip, kad, priešingai nei maniau, mane būtų paprašę tų pinigų, kuriuos turėjau kišenėje, ir įsivaizduoju, kaip tada būčiau atrodęs! Pasakęs, kad kontoroje manęs laukia neatidėliotini reikalai, skubiai išėjau.

Ada palydėjo mane ligi durų ir patikino būtinai atsiųsianti pas mane Gvidą: jis padėkosiąs ir atsisakysiąs pasinaudoti mano gerumu. Ada tai pasakė taip ryžtingai, kad aš net sudrebėjau. Man pasirodė, kad šis tvirtas jos sprendimas iš dalies susijęs ir su manimi. Ne! Šią akimirką ji manęs nemylėjo. Mano gerumas buvo pernelyg didelis. Jis prislėgė tuos, kuriems buvo skirtas, ir nieko nuostabaus, kad šie puolė protestuoti. Eidamas į kontorą aš stengiausi atsikratyti to nemalonaus įspūdžio, kurį man paliko Ados laikysena, primindamas sau, kad ši auka – tik dėl Gvido ir nieko kito. Kuo čia dėta Ada? Daviau sau žodį radęs progą paaiškinti visa tai Adai.

Ėjau į kontorą tik dėl to, kad manęs negraužtų sąžinė dar sykį sumelavus. Jokių reikalų ten neturėjau. Tą dieną nuo pat ryto dulkė įkyrus lietutis, gerokai atvėsinęs ir taip jau nedrąsaus pavasario orą. Buvau už poros žingsnių nuo namų, o iki kontoros manęs laukė dar gerokas kelio galas, ir purškiant lietui eiti buvo gana nemalonu. Bet maniau turįs laikytis savo įsipareigojimų.

Netrukus į kontorą atėjo Gvidas ir paleido Lučianą, kad mudu galėtume pasikalbėti vieni. Supratau, kad barėsi su žmona, nes atrodė suglumęs. Iš veido buvo matyt, kad labai rėkė ir verkė.

Paklausė, ką aš manąs apie jo žmonos ir uošvės planus. Jis žinąs, kad moterys apie juos man jau papasakojusios. Aš dvejojau. Nenorėjau sakyti savo nuomonės, kuri galėjo nesutapti su moterų požiūriu, bet žinojau, kad jei stosiu jų pusėn, Gvidas iškels man sceną. Antra vertus, man būtų buvę pernelyg nemalonu imti abejoti dėl pažadėtos pagalbos, ir galų gale su Ada juk susitarėm, kad nuspręsti turiu ne aš, o Gvidas. Pasakiau, kad reikia viską gerai pasverti, apgalvoti, paklausyti, ką sako kiti žmonės. Aš šių dalykų nelabai išmanąs ir negalįs duoti jam patarimo tokiu svarbiu klausimu. Kad laimėčiau laiko, paklausiau, ar jis nenorėtų, kad pasitarčiau su Oliviu.

Jis kad užriks:

– Su tuo kvailiu! Prašau tave, duok man ramybę su tuo savo Oliviu!

Nors nenorėjau karščiuotis gindamas Olivį, Gvidas nenusiramino. Situacija buvo panaši į vakarykštę, tik dabar rėkė jis, o tylėti teko man. Viskas priklauso nuo nuotaikos. Buvau taip sumišęs, kad jaučiausi tarsi sukaustytas.

Bet Gvidas būtinai reikalavo, kad pasakyčiau savo nuomonę. Apimtas galbūt paties Dievo siųsto įkvėpimo, aš prabilau ir kalbėjau taip gerai, kad jei mano žodžiai būtų radę bent menkiausią atgarsį, tikriausiai Gvidas būtų išvengęs vėliau ištikusios katastrofos. Pasakiau, kad juo dėtas atskirčiau šio mėnesio penkioliktosios likvidaciją nuo likvidacijos mėnesio gale. Penkioliktąją reikią sumokėti ne tokią jau didelę sumą, ir dabar jis turįs pasistengti, kad moterys susitaikytų su šiomis palyginti nedidelėmis išlaidomis. O vėliau turėsim laiko ką nors sugalvoti ir dėl antrosios likvidacijos.

Gvidas mane pertraukė:

– Ada sakė, kad pinigai tavo kišenėje. Ar turi juos čia?

Aš paraudau. Bet greit sugalvojau dar vieną melą, kuris mane išgelbėjo:

– Kadangi moterys tų pinigų nenorėjo, aš ką tik padėjau juos į banką. Bet galėsim paimti juos bet kada, nors ir ryt rytą.

Jis prikišo, kad aš pakeitęs nuomonę. Argi ne aš vakar sakęs, jog geriau nelaukti antros likvidacijos ir viską sutvarkyti dabar? Ir taip įsiuto, kad netekęs jėgų nuvirto ant sofos. Jis išmesiąs lauk iš kontoros ir Nilinį, ir kitus maklerius, įtraukusius jį į lošimą. O Viešpatie! Savaime suprantama, lošdamas jis kartais pagalvodavo galįs ir visai prasilošti, bet nė neįsivaizdavo, kad jo reikalus tvarkys nieko neišmanančios moterys!

Paspaudžiau jam ranką, ir jei būtų leidęs, būčiau jį apkabinęs. Tik to ir norėjau, kad jis taip nuspręstų. Jokių lošimų, tik kasdienis darbas!

Tik kasdien dirbdamas jis būsiąs nepriklausomas. Dabar reikią išgyventi šį trumpą nemalonų laikotarpį, o paskui viskas eisią kaip sviestu patepta.

Truputį nusiraminęs, bet vis dar prislėgtas, jis netrukus išėjo. Netgi jis, toks silpnas, buvo apimtas ryžto.

– Eisiu pas Adą! – burbtelėjo ir nusišypsojo karčia, bet ryžtinga šypsena.

Palydėjau jį iki durų ir mielai būčiau palydėjęs iki pat namų, jei nebūtų jo laukęs ekipažas.

Bet Gvidą persekiojo Nemesidė. Jam išėjus, po kokio pusvalandžio pamaniau, kad turėčiau nueiti pas jį į namus ir pabūti drauge. Ne todėl, kad būčiau baiminęsis ten jam gresiančio kokio nors pavojaus, tiesiog dabar buvau visiškai jo pusėje ir galėjau jam padėti – įkalbėti Adą ir ponią Malfenti, kad nusileistų. Man anaiptol nepatiko bankrotas biržoje, ir pralošta suma nebuvo tokia jau maža, tačiau dėl to niekas iš mūsų nebūtų nuskurdęs.

Paskui atsiminiau, kad dabar svarbiausia – ne būti šalia Gvido, o gauti jam pažadėtą pinigų sumą. Ir pasirengęs dar vienai kovai išskubėjau ieškoti Olivio. Sugalvojau štai ką: savo vardu iš firmos paimtus pinigus grąžinsiu per kelerius metus, kas mėnuo mokėdamas įnašus iš motinos palikimo. Vyliausi, kad Olivis kliūčių nedarys, nes kol kas prašydavau tik man priklausančių pelno ir palūkanų ir galėjau netgi duoti žodį tokiais prašymais daugiau jo

netrukdyti. Be to, savaime suprantama, galėjom tikėtis, kad Gvidas grąžins mums bent dalį pasiskolintos sumos.

Tą vakarą Olivio kontoroje neradau. Jis ką tik buvo išėjęs. Turbūt į biržą, anot tarnautojų. Bet ir ten jo neaptikau. Užbėgęs pas jį į namus sužinojau, kad jis posėdyje, mat buvo kažkokios ekonominės draugijos garbės narys. Galėjau ir į tą posėdį nueiti, tačiau buvo jau tamsu ir taip įsilijo, kad gatvėmis kliokė upeliai.

Liūtis pliaupė be paliovos kiaurą naktį. Tai buvo tikras tvanas, kurį žmonės prisimindavo net po daugelio metų. Lietus krito tyliai, statmenai, tarsi būtų prakiuręs dangus. Nuo miestą supančių kalnų plūdo purvo srautai; susimaišę su buitinėmis šiukšlėmis, užkimšo negilius mūsų kanalus. Ilgokai palaukęs kažkokioj pastogėj ir įsitikinęs, kad liūtis greit nesibaigs, leidausi į namus. Vanduo jau buvo apsėmęs aukščiausias grindinio vietas. Permirkęs iki paskutinio siūlelio ir nesiliaudamas keiktis visą kelią bėgau bėgte. Keikiausi ir dėl to, kad daug laiko praradau ieškodamas Olivio. Galbūt mano laikas ne toks jau brangus, bet labai graužiuosi pamatęs, kad gaišau jį veltui. Bėgdamas galvojau: „Atidėkim viską rytdienai, kai liausis lietus, išsigiedrys ir bus sausa. Rytoj pakalbėsiu su Oliviu ir nueisiu pas Gvidą. Verčiau anksti atsikelsiu, kad tik išsigiedrytų dangus ir pradžiūtų gatvės". Buvau tvirtai įsitikinęs, jog taip ir padarysiu, todėl Augustai pasakiau, kad nutarėm galutinai spręsti rytoj. Išsitryniau rankšluosčiu, persirengiau ir įkišęs pavargusias kojas į patogias šiltas šlepetes pirma pavakarieniavau, paskui atsiguliau ir pūčiau į akį iki pat ryto, už langa siaučiant liūčiai tarsi per pasaulinį tvaną.

Taigi žinios apie tos nakties įvykius mane pasiekė gana vėlai. Iš pradžių sužinojom, kad kai kur mieste liūtis sukėlė potvynius, paskui – kad mirė Gvidas.

Jau daug vėliau sužinojau, kaip visa tai atsitiko. Apie vienuoliktą vakaro, išėjus poniai Malfenti, Gvidas žmonai pasakė išgėręs didžiulę dozę veronalio. Įtikinėjo ją tuoj mirsiąs, apkabinęs bučiavo, prašė atleisti, kad suteikė jai tiek kančių. Paskui, kol dar įstengė apversti liežuvį, prisiekinėjo, kad ji – vienintelė jo meilė.

Ada nepatikėjo nei jo priesaikomis, nei kad išgėręs daug veronalio ir galįs mirti. Pamačiusi, kad vyras neteko sąmonės, ji buvo tikra, jog šis ir vėl apsimeta norėdamas iškaulyti pinigų.

Beveik po valandos, matydama, kad Gvidas kuo toliau, tuo giliau įminga, ji išsigando ir parašė netoli jų namų gyvenančiam gydytojui raštelį, kuriame pranešė, kad jos vyras išgėręs didelę dozę veronalio ir jam reikią skubios pagalbos.

Iki tol namie buvo ramu, todėl tarnaitė, sena moteris, atėjusi pas juos neseniai, negalėjo įsivaizduoti, kokia rimta jai patikėta užduotis.

Visa kita padarė liūtis. Atsidūrusi iki kelių vandeny, tarnaitė pametė raštelį. Ir pastebėjo tai tik pas gydytoją. Vis dėlto sugebėjo jam paaiškinti, kad reikalas labai skubus, ir įtikino daktarą eiti kartu su ja.

Daktaras Malis, kokių penkiasdešimties metų vyras, nebuvo genijus, tačiau patyręs ir sąžiningai atliekantis savo pareigą. Jis neturėjo daug pacientų, bet dirbdavo nuo ryto lig vakaro, mat priklausė kažkokiai galybę narių turinčiai draugijai, kuri jam mokėdavo gana kukliai. Tą vakarą daktaras buvo ką tik grįžęs namo ir atsisėdęs prie židinio apdžiūti ir sušilti. Galima įsivaizduoti, su kokia nuotaika jis pakilo iš savo šilto jaukaus kampelio! Pradėjęs aiškintis vargšo savo draugo mirties priežastis, aš pasistengiau susipažinti ir su daktaru Maliu. Iš jo sužinojau štai ką: išėjęs į lauką ir pajutęs net per skėtį pliaupiantį ant jo lietų, jis pagalvojo, kad valstiečiai tokiu oru sėdi namie, ir ėmė gailėtis studijavęs mediciną, o ne žemės ūkio mokslus.

Atėjęs prie Gvido lovos, Malis rado Adą jau visai nusiraminusią. Dabar, kai šalia stovėjo gydytojas, ji vėl prisiminė, kaip prieš mėnesį Gvidas ją mulkino apsimesdamas, kad bando žudytis. Dabar atsakomybė gulė ne ant jos, o ant gydytojo, kuriam reikėjo pasakyti viską, net ir tai, kad, jos manymu, čia – apgavystė. Ada taip ir padarė, bet daktaras viena ausim klausėsi jos, o kita – gatvėje kliokiančio vandens srauto. Kadangi tarnaitė nesakė, jog šeimininkas apsinuodijo, jis nepasiėmė reikalingų instrumentų. Dak-

taras nepatenkintas suburbėjo keletą žodžių, kurių Ada nesuprato. Blogiausia, kad tų instrumentų skrandžiui plauti negalėjo paimti niekas kitas, tik jis pats, todėl turėjo dar sykį moklinti patvinusia gatve namo ir vėl atgal. Daktaras pačiupinėjo Gvido pulsą: jis buvo puikus. Tada paklausė Adą, ar visada jos vyras taip kietai miegąs. Ada atsakė, kad visada, bet vis dėlto ne taip kietai. Tada daktaras patikrino Gvido akis: jos iškart sureagavo į šviesą. Ir jis išėjo, pataręs kartkartėmis sugirdyti ligoniui po šaukštelį labai stiprios kavos.

Dar sužinojau, kad išėjęs laukan jis piktai sumurmėjo:

– Kaip galima simuliuoti savižudybę tokiu oru!

Kai susipažinom, aš nedrįsau priekaištauti, kad jis atsainiai atlikęs savo pareigą, bet žmogelis įspėjo mano mintį ir bandė gintis: girdi, žinia apie Gvido mirtį jį taip nustebino, kad jis net pamanė, ar tik šis pabudęs nebus išgėręs dar veronalio. Ir pridūrė, jog neišmanantys medicinos žmonės nė įsivaizduoti negali, kaip dažnai gydytojui tenka ginti savo gyvybę nuo pacientų, galvojančių tik apie save.

Prabėgo daugiau kaip valanda, Adai nusibodo kaišioti Gvidui tarp dantų šaukštą, be to, matydama, kad kuo toliau, tuo mažiau kavos patenka jam į burną ir vis daugiau išsilaisto ant pagalvės, ji vėl išsigando ir paprašė tarnaitę nubėgti pas daktarą Paolį. Šįsyk tarnaitė raštelį saugojo geriau, bet gydytojo namus pasiekė tik po geros valandos. Nieko nuostabaus, jei lyjant žmogus vis šmurkštelia po kokia nors arka ir palaukia. Toks lietus ne tik merkia, jis plaka tarsi botagu.

Gydytojo Paolio nebuvo namie. Jį neseniai buvo iškvietę pas ligonį, bet išeidamas jis pasakė tikįsis netrukus grįžti. O paskui, matyt, nusprendė luktelti paciento namuose, kol liausis lietus. Jo šeimininkė, geraširdė pagyvenusi moteriškė, pasodino Ados tarnaitę prie ugnies ir pavaišino kava. Ligonio adreso daktaras nepaliko, tad laukdamos moterys prasėdėjo prie židinio keletą valandų. Daktaras grįžo tik nustojus lyti. Kai su visais instrumentais, su kuriais kartą jau plovė Gvidui skrandį, pravėrė Ados namų duris,

aušo rytas. Prie Gvido lovos jam beliko nuslėpti nuo žmonos, kad jos vyras mirė, ir iškviesti ponią Malfenti, kad ši pabūtų šalia, kai jis praneš tą baisią žinią.

Štai kodėl žinia mus pasiekė taip vėlai ir tokia neaiški.

Atsikėlęs aš paskutinį kartą supykau ant vargšo Gvido: kiekvieną bėdą jis vis įsigudrina komplikuoti savo komedijomis! Išėjau iš namų be Augustos, mat ji negalėjo taip staiga palikti mažylio. Gatvėje ėmiau dvejoti. Ar nebūtų geriau luktelti, kol atsidarys bankai ir į kontorą ateis Olivis? Tada nueičiau pas Gvidą su žadėtais pinigais. Netikėjau, ir tiek, kad padėtis tokia rimta!

Tiesą sužinojau iš daktaro Paolio, su kuriuo susidūriau laiptinėje. Žinia mane taip sukrėtė, kad vos nepargriuvau. Nuo tada, kai ėmėm kartu dirbti, Gvidas mano gyvenime užėmė labai svarbią vietą. Kol buvo gyvas, mačiau jį tam tikroje šviesoje – toje šviesoje bėgo ir mano dienų dalis. Jam mirus, ta šviesa staiga pasikeitė, tarsi perėjusi per prizmę. Kaip tik dėl to ji mane ir apakino. Taip, jis klydo, bet ūmai pamačiau, kad jam mirus tų klaidų neliko nė ženklo. Tas juokdarys, kuris, stovėdamas kapinėse tarp velionis šlovinančių epitafijų paklausė, kur šiame mieste laidojami nusidėjėliai, mano manymu, buvo tikras mulkis. Mirusieji nebūna nusidėjėliai. Dabar Gvidas švarus! Jį apvalė mirtis.

Daktaras buvo labai susijaudinęs, nes matė Ados skausmą. Jis pasakojo man kažką apie siaubingą jos praleistą naktį. Jam pavykę ją įtikinti, kad Gvido išgertų vaistų dozė buvo tokia didelė, kad niekas nebūtų galėjęs jam padėti. Baisu, jeigu ji sužinos, kad tai netiesa!

– Jei būčiau atėjęs nors porą valandų anksčiau, jis būtų likęs gyvas. Štai, radau tuščius vaistų buteliukus.

Žvilgtelėjau į juos. Dozė didelė, bet tik truputį didesnė nei aną kartą. Perskaičiau užrašus ant etikečių. Veronalis. Paprastas veronalis, o ne su natriu. Dabar buvau tvirtai įsitikinęs, kad Gvidas mirti nenorėjo. Tačiau niekada niekam to nesakiau.

Prieš nueidamas daktaras patarė su Ada dabar geriau nesimatyti. Jis davęs jai stiprių raminamųjų ir neabejojąs, kad šie greit pradės veikti.

Koridoriuje girdėjau, kaip iš kambarėlio, kur Ada buvo dukart mane priėmusi, sklinda jos tyli rauda. Ji kalbėjo sielvarto kupinus žodžius, bet jų nesupratau. Dažniausiai kartojosi žodelis „jis“, ir aš įsivaizdavau, ką Ada gali sakyti. Ji mėgino atkurti savo santykius su vargšu velioniu. Jie turėjo būti kitokie, nei šiam gyvam esant. Man buvo visiškai aišku, kad ji klysta. Jis mirė dėl nusikaltimo, kurį jie padarė visi kartu, nes lošė biržoje joms pritariant. Atėjus laikui už viską sumokėti, jos paliko jį vieną. Ir jis paskubėjo sumokėti. Tik aš vienas, nors buvau čia niekuo dėtas, laikiau savo pareiga jam padėti.

Visų paliktas, vargšas Gvidas gulėjo miegamajame, plačioje sutuoktinių lovoje, užklotas paklode. Jau sustingę jo bruožai nebuvo rūstūs, o bylojo apie didelę nuostabą, kadangi mirė to nenorėdamas. Gražus juodbruvas jo veidas tarsi priekaištavo. Žinoma, ne man.

Grįžau namo paraginti žmonos nueiti pas seserį. Buvau labai susijaudinęs, ir Augusta, mane apkabinusi, taip pat apsiverkė.

– Tu buvai jam kaip brolis, – sukuždėjo ji. – Dabar aš sutinku paaukoti dalį savo turto, kad jo atminimas liktų nesuterštas.

Pasirūpinau, kad vargšas mano draugas būtų deramai pagerbtas. Pirmiausia prie kontoros durų prisegiau raštelį, kad ryšium su savininko mirtimi kontora uždaroma. Tada pats sukūriau gedulingą skelbimą. Bet tik rytojaus dieną, suderinęs su Ada, daviau nurodymus dėl laidotuvių. Sužinojau, kad Ada nusprendė lydėti karstą į kapines. Kaip įmanydama stengėsi parodyti, kaip jį mylėjo. Vargšelė! Aš žinojau, ką reiškia sąžinės graužimas prie kapo duobės! Pats baisiai kentėjau mirus tėvui.

Visą popietę praleidau kontoroje su Niliniu. Mudu sudarėm Gvido finansinės padėties apytikrį balansą. Baisus dalykas! Praloštas visas firmos kapitalas, o jei Gvidui būtų tekę atsakyti už viską, jis būtų skolingas antra tiek.

Aš su malonumu būčiau dirbęs, būtent dirbęs, mirusio bičiulio labui, bet juk mokėjau tik svajoti. Pirmiausia man šovė į galvą paskirti visą savo gyvenimą jo kontorai, dirbti dėl Ados ir jos vaikų. Bet nebuvau tikras, ar sugebėsiu.

Nilinis, žinoma, plepėjo, o aš žvelgiau toli į ateitį. Jis irgi norėjo iš pagrindų pakeisti savo santykius su Gvidu. Dabar jis supratęs viską! Gvidas, kai pasielgė su juo taip neteisingai, jau buvo užsikrėtęs ta liga, kuri baigėsi savižudybe. Todėl dabar viską reikią pamiršti. Ir jis ilgai postringavo, kad toks jau esąs. Ant nieko negalįs pykti. Jis visada Gvidą mylėjęs ir mylįs iki šiol.

Išėjo taip, kad Nilinio ir mano svajonės sutapo, bet Nilinio buvo geresnės. Gelbėtis iš tokios katastrofos reikia ne kasdiene prekyba, o pačia birža. Ir Nilinis papasakojo man apie vieną savo draugą, kuris sugebėjo išsigelbėti, paskutinę akimirką padvigubinęs statomą sumą.

Kalbėjom su juo kelias valandas, bet tęsti Gvido pradėtą lošimą Nilinis pasiūlė pačiam gale, prieš pat vidurdienį, ir aš iškart sutikau. Sutikau su tokiu džiaugsmu, tarsi tai būtų galėję prikelti mano vargšą bičiulį. Ir čia pat Gvido vardu nupirkau akcijų keistu pavadinimu: *Tinto, South French Rio* ir t.t.

Taip prasidėjo penkiasdešimt valandų pragariško darbo. Per visą savo gyvenimą nebuvau taip plūkęsis. Iš pradžių nuo ryto lig vakaro aš dideliais žingsniais matuodavau kontorą, laukdamas pranešimo, jog mano nurodymai įvykdyti. Bijojau, kad biržoje jau žinoma apie Gvido savižudybę ir su jo firma niekas nenorės sudaryti sandorių. Tačiau dar keletą dienų niekas neįtarė, kad jis mirė nusižudęs. O kai Nilinis pagaliau pranešė, kad visi nurodymai įvykdyti, prasidėjo sunkiausias laikotarpis, ypač pradėjus plaukti žinioms, kad mano akcijų kursas krinta, ir aš pralošiau gana nemažą sumą.

Prisimenu tą savo jaudulį kaip sunkų darbą. Ir prisimindamas patiriu keistą jausmą, tarsi tas penkiasdešimt valandų būčiau be pertraukos prasėdėjęs prie kortų stalo, įtemptai apgalvodamas kiekvieną ėjimą. Neįsivaizduoju, kas dar galėtų ištverti tokią įtampą ištisas penkiasdešimt valandų! Aš žymėjausi, sekiau, paskui (dabar galiu neslėpti!) kilsteldavau arba sulaikydavau kainas, priklausomai nuo to, ar tai man, tiksliau, vargšui mano draugui, yra naudinga. Net naktimis nemiegojau.

Tuo tarpu atėjo mėnesio penkioliktoji, pirmosios likvidacijos terminas, bet aš, bijodamas, kad kas nors iš šeimos įsikiš ir neleis man baigti pradėtos gelbėjimo operacijos, niekam to nesakiau. Viską sumokėjau pats, nes moterys budėjo prie velionio, rengėsi laidotuvėms ir šių įsipareigojimų nė neprisiminė. Beje, mokėti teko mažiau, nei buvo nustatyta, nes man netikėtai nusišypsojo laimė. Mano skausmas dėl Gvido mirties buvo toks didelis, kad aš jį tarsi maldžiau rizikuodamas savo firma ir savo pinigais. Man padėjo svajonė apie gerumą, kurią tiek laiko puoselėjau šalia Gvido. Bet ši įtampa mane taip iškankino, kad daugiau niekuomet nebelošiau biržoje.

Tačiau įtemptai galvodamas apie kiekvieną ėjimą (tada niekas daugiau man nerūpėjo) aš pamiršau Gvido laidotuves. Štai kaip viskas atsitiko. Kaip tik tą dieną mūsų akcijų kursas pašoko aukštyn. Mudu su Niliniu sėdėjom ir skaičiavom, kokią nuostolių dalį pavyko susigrąžinti. Senojo Špėjerio turtas dabar buvo sumažėjęs tik per pusę. Tai buvo tikrai puikus rezultatas, ir juo aš labai didžiavausi. Atsitiko kaip tik tai, ką numatė Nilinis: tiesa, tada jo balse jaučiau dvejonę, bet dabar, kai kartojo tada pasakytus žodžius, dvejonės neliko nė šešėlio, ir Nilinis atrodė tikras pranašas. Manau, kad jis numatė ir priešingą rezultatą, todėl vis tiek nebūtų apsirikęs. Bet jam to nesakiau: man reikėjo, kad šis tuščiagarbis ir toliau dalyvautų mūsų pradėtoje biržos operacijoje. Jo noras įrodyti, kad yra teisus, irgi galėjo turėti įtakos kainoms.

Išėjom iš kontoros trečią valandą ir pasileidom bėgte, tik dabar prisiminę, kad laidotuvių pradžia – be ketvirčio trys.

Kai buvom jau netoli Kjocos arkų, iš tolo pamačiau laidotuvių procesiją, ir man net pasirodė, kad tai vieno mūsų draugo ekipažas, kurį šis paskolino Adai laidotuvėms. Įšokę į aikštėje laukiančią karietą, liepėm vežėjui traukti paskui procesiją, o patys toliau svarstėm įvairius ėjimo variantus. Mūsų mintys buvo taip toli nuo vargšo velionio, kad net pykom ant vežėjo, kam šis neparagina arklio. Ką žinai, kas gali atsitikti biržoje, kol mūsų nėra! Vienu tarpu Nilinis pažvelgė į mane ne tuo savo burnos plyšiu, o akimis ir paklausė, ar nenorėčiau palošti biržoje ir dėl savęs.

– Dabar, – tariau paraudęs, pats nežinau kodėl, – aš dirbu tik savo velioniui draugui.

Paskui, kiek padvejojęs, pridūriau:

– Apie save pagalvosiu vėliau. – Norėjau palikti jam viltį kada nors įtraukti mane į lošimą, todėl stengiausi išlaikyti draugiškus santykius. Bet mintyse ištariau žodžius, kurių nedrįsau garsiai pasakyti: „Tau į nagus aš niekada nepakliūsiu!“ Tuo tarpu jis ėmė pamokslauti:

– Nežinia, ar dar pasitaikys tokia proga! – Jau pamiršo mane mokęs, kad biržoje progų pasitaiko kasdien.

Atvažiavus iki tos vietos, kur paprastai sustoja ekipažai, Nilinis iškišo galvą pro langelį ir nustebęs šūktelėjo. Mūsų karieta važiavo paskui procesiją, kuri suko į graikų kapines.

– Ar ponas Gvidas buvo graikas? – paklausė jis išpūtęs akis.

Iš tiesų procesija, neužsukusi į katalikų kapines, traukė dabar į kažkokias kitas – žydų, graikų, protestantų ar serbų.

– Gal jis buvo protestantas, – suabejojau aš, bet staiga prisiminiau, kad Gvidas tuokėsi katalikų bažnyčioje.

– Tai kažkokia klaida! – sušukau, nors iš pradžių man toptelėjo, kad norima jį palaidoti ne kapinėse.

Staiga, plačiai pražiojęs didžiulę burną mažame veidelyje, Nilinis pratrūko nesulaikomai žvengti ir netekęs jėgų atsilošė į sėdynės atkaltę.

– Mes apsirikom! – sušuko jis.

Kai pagaliau jam pavyko sutramdyti juoką, jis šoko man priekaištauti. Aš turėjęs žiūrėti, kur važiuojam, turėjęs žinoti laidotuvių valandą, turėjęs pažinti lydinčius karstą žmones ir t. t. Vienu žodžiu, tai buvo kito numirėlio laidotuvės!

Taip supykau, kad man buvo visai nejuokinga, ir dabar, girdėdamas jo priekaištus, vos tvardžiausi. O kodėl jis pats nežiūrėjo? Neatsikirtau tik todėl, kad birža buvo man svarbesnė už laidotuves. Išlipę iš karietos apsidairėm ir pasukom į katalikų kapines. Karieta važiavo mums iš paskos. Ano numirėlio lydėtojai labai nustebę į mus sužiuro, nesuprasdami, kodėl, atlydėję velionį iki pat kapinių vartų, staiga nei iš šio, nei iš to jį palikom.

Nilinis nekantraudamas mynė pirmas. Kiek padvejojęs paklausė kapinių sargą:

– Ar pono Gvido Špėjerio laidotuvių procesija jau atvyko?

Šis klausimas, man pasirodęs gana juokingas, sargo nė kiek nenustebino. Jis atsakė, kad per šį pusvalandį į kapines įžengusios dvi laidotuvių procesijos, bet ar viena jų lydi poną Špėjerį, jis nežinąs.

Mes sutrikę pasitarėm. Sužinoti, ar procesija jau kapinėse ar tik pakeliui, matyt, buvo neįmanoma. Ir aš nusprendžiau neiti. Juk negalėjau ten rodytis jau vykstant apeigoms ir trukdyti. Antra vertus, būtų buvę negražu susidurti su eisena grįžtant iš kapinių. Galų gale ryžausi laidotuvių apeigose nedalyvauti ir grįžti į miestą aplinkui per Servolą. Karietą palikau Niliniui, kuris norėjo dalyvauti apeigose iš pagarbos Adai, mat buvo su ja pažįstamas.

Sparčiu žingsniu, kad tik ko nors nesutikčiau, patraukiau keliuku į kaimą. Dabar jau nesigraužiau supainiojęs laidotuvių eisenas ir neatidavęs paskutinės pagarbos Gvidui. Negalėjau gaišti laiko religinėms apeigoms. Manęs laukė kita pareiga: turėjau apsaugoti bičiulio garbę ir išgelbėti jo turtą našlei ir vaikams. Kai pasakysiu Adai, kad man pavyko sugrąžinti tris ketvirčius to, kas buvo prarasta (aš dar sykį mintyse susumavau, ką buvau daugsyk apskaičiavęs: Gvidas prarado sumą, du kartus didesnę už jo tėvo turtą, o man įsikišus pralošta suma sudarė tik pusę šio turto. Taigi neapsirikau: grąžinau bičiulio šeimai tris ketvirčius prarasto kapitalo). Ji tikrai turėjo atleisti man, kad nedalyvavau laidotuvėse.

Tą dieną oras pasitaisė. Švietė nuostabi pavasario saulė, ir virš dar šlapių laukų dvelkė gaivus vėjelis. Po įtempto darbo dienų tvankiam kambary mano krūtinė kilnojosi laisvai ir lengvai. Buvau kupinas jėgų ir sveikatos. Sveikatą gali pažinti tik lygindamas. Lyginau save su vargšu Gvidu ir kopdamas keleliu į kalvą jaučiausi nugalėtojas toje kovoje, kurioje jis patyrė pralaimėjimą. Visa gamta aplink mane alsavo sveikata ir jėga. Net medžiai, net jauna žolė. Ta gausi, viską nuplovusi liūtis, tas anos nakties tvanas atgaivino laukus, o skaisti saulė siuntė palaimingą šilumą dar sustirusiai že-

mei. Žinoma, kuo toliau bus ta baisi naktis, tuo mažiau branginsim tokį žydrą dangų, jei tik jis vėl neapsiniauks pačiu laiku. Bet tai numatyti galima tik iš patirties, o tada tokia mintis man nė į galvą neatėjo: ji dingtelėjo dabar, berašant. Tą valandėlę mano širdis giedojo tik himną mano sveikatai, visos gamtos sveikatai – amžinajai sveikatai.

Aš paspartinau žingsnį. Koks jis buvo lengvas, kaip man buvo smagu! Nuo Servolos kalvos leidausi kone bėgte. Prie Sant Andrėjos, lygumoje, vėl žingsniavau lėtai, bet vis dar jaučiausi nepaprastai lengvas. Tarsi būčiau turėjęs sparnus.

Visai pamiršau, kad grįžtu iš artimiausio draugo laidotuvių. Žengiau ir alsavau kaip tikras nugalėtojas. Bet tas pergalės džiaugsmas buvo dovana mano vargšui bičiuliui, dėl kurio aš ir stojau į kovą.

Užsukau į kontorą patikrinti akcijų kurso prieš uždarant biržą. Buvo šiek tiek nukritęs, bet dėl to nenusiminiau. Neabejojau, kad gerai apgalvojęs visus ėjimus vis dėlto laimėsiu.

Dabar turėjau eiti pas Adą. Duris atidarė Augusta ir čia pat metė priekaištą:

– Kaip galėjai neateiti į laidotuves? Juk tu vienintelis vyras mūsų šeimoje!

Padėjau skėtį, pakabinau skrybėlę ir šiek tiek sutrikęs pasakiau norįs kalbėti ir su Ada, kad nereikėtų dusyk kartoti. Aš ją įtikinsiąs, kad nebuvau laidotuvėse dėl svarbių priežasčių. Bet pats jau nebuvau tuo tikras. Staiga man šoną, turbūt iš nuovargio, nusmelkė skausmas. Tikriausiai dėl to Augustos priekaišto ėmiau abejoti, ar sugebėsiu pasiteisinti. Ko gero, dėl to bus kilęs tikras skandalas: taip ir mačiau gedulo ceremonijos dalyvius, kurie, užuot liūdėję, klausinėja vienas kitą, kur aš dingau.

Ada nepasirodė. Vėliau sužinojau, kad jai niekas nė nepranešė, jog aš jos laukiu. Mane priėmė ponia Malfenti. Ji kalbėjo su manim labai griežtai. Tokią ją mačiau pirmą kartą. Ėmiau teisintis, bet toli gražu nejaučiau to ryžto, kaip tada, lėkdamas iš kapinių į miestą. Išlemenęs tiesą apie savo didvyrišką darbą biržoje Gvido interesams apginti, pridūriau ir truputį melo. Pasakiau prieš pat laidotuves išsiuntęs į Paryžių skubią telegramą ir laukęs kontoro-

je atsakymo. Mudu su Niliniu iš tiesų buvom prieš dvi dienas pasiuntę į Paryžių telegramą, bet atsakymą gavom netrukus. Aš supratau, kad ta viena teisybe nepasiteisinsiu, mat negalėjau atskleisti jos iki galo, tai yra papasakoti apie numatytą atlikti po kelių dienų labai svarbią operaciją biržoje, kuri turėjo paveikti akcijų kursą mums naudinga linkme. Tačiau ponia Malfenti man viską atleido vos išgirdusi, kam dabar lygūs Gvido nuostoliai. Ji padėkojo man su ašaromis akyse. Aš ir vėl buvau ne tik vienintelis, bet ir geriausias vyras šeimoje.

Ponia Malfenti pakvietė mudu aplankyti Adą vakare. Tuo tarpu ji viską jai papasakosianti. Dabar Ada negalinti nieko priimti. Ir aš labai patenkintas išėjau kartu su Augusta. Motina taip pat nepanoro išeidama atsisveikinti su dukra, kuri tai balsu raudojo, tai nugrimzdavo į tokią neviltį, kad nematydavo su ja kalbančių žmonių.

Man sušvito viltis:

– Tai gal Ada nė nepastebėjo, kad nebuvau laidotuvėse?

Augusta prisipažino iš pradžių nenorėjusi man sakyti, kaip baisiai Ada dėl to supyko. Ji pareikalavo, kad Augusta pasiaiškintų, o kai ši prisipažino nieko nežinanti, nes nuo pat ryto manęs nemačiusi, Ada ir vėl puolė į juodą neviltį šaukdama, kad Gvidui bebuvo likę tik nusižudyti, jei visa šeima jo taip nekenčia.

Man rodės, kad Augusta privalėjo mane ginti, priminti Adai, kad tik aš vienas buvau pasirengęs Gvidui padėti. Jeigu jos būtų manęs paklausiusios, Gvidui nebūtų reikėję nei žudytis, nei simuliuoti savižudybę.

Bet Augusta tylėjo. Ją taip sukrėtė Ados sielvartas, kad bijojo su ja ginčytis ir dar labiau ją užgauti. Bet ji buvo tikra, kad dabar motina viską Adai paaiškins ir įtikins, jog ši ant manęs pyksta visai nepagrįstai. Turiu pasakyti, kad dabar ir aš pats tuo neabejojau ir jau įsivaizdavau, kaip Ada nustebs ir puls man dėkoti. Dėl tos Bazedovo ligos ji viską darė pernelyg jausmingai.

Užėjęs į kontorą sužinojau, kad akcijų kursas vėl pakilo, tiesa, visai nežymiai, bet galėjau tikėtis, kad kitą dieną, atidarius biržą, kursas bus toks pat kaip šįryt.

Po vakarienės išsirengiau pas Adą vienas, nes susirgo mergaitė ir Augusta negalėjo manęs lydėti. Mane sutikusi ponia Malfenti pasiteisino turinti darbo virtuvėje, todėl paliksianti mudu su Ada vienus. Paskui ji prisipažino, kad Ada prašė ją pasišalinti, nes norėjo kažką man pasakyti prie keturių akių. Palikdama mane vieną tame kambarėlyje, kur jau du kartus buvau kalbėjęsis su Ada, ponia Malfenti nusišypsojo ir tarė:

– Žinai, ji dar ne visai tau atleido, kad nebuvai laidotuvėse. Ne visai, tačiau... beveik!

Tame kambarėlyje man visada smarkiai plakdavo širdis. Bet šįsyk ji plakė ne iš baimės, kad galbūt mane myli moteris, kurios aš nemyliu. Viso labo prieš kelias minutes ir tik po ponios Malfenti žodžių pagaliau supratau, kad neatėjęs į bičiulio laidotuves pasielgiau tikrai kiauliškai. Juk Ada neatleido man net sužinojusi, kad mainais už nepagarbą bičiulio atminimui grąžinau jai prarastą turtą. Atsisėdau ir ėmiau apžiūrinėti Gvido tėvų portretus. Senasis *Cada* atrodė patenkintas, matyt, dėl mano sėkmingai atliktos operacijos, užtat Gvido motina, liesa moteris su suknele pūstomis rankovėmis ir skrybėlaite, vos besilaikančia ant didžiulio kuodo, atrodė labai griežta. Gal tik atrodė tokia! Juk prieš fotoaparatą mes visi nutaisom nebūdingą mums miną. Ir aš nusukau nuo portretų žvilgsnį pykdamas ant savęs, kad taip rimtai tyrinėjau jų veidus. Iš tiesų juk Gvido motina negalėjo žinoti, kad neateisiu į jos sūnaus laidotuves.

Ir vis dėlto Ados žodžiai mane nustebino. Skaudu buvo jų klausytis. Tikriausiai ji ilgai rengė savo kalbą ir visai nesiklausė, kaip aš teisinuosi, prieštarauju, ginuosi. Ji nesitikėjo išgirsti šių mano žodžių, todėl nebuvo pasirengusi į juos atsakyti. Tarsi pabaidytas arklys bėgo savo keliu, į nieką nekreipdama dėmesio.

Įėjo į kambarėlį apsivilkusi paprastu juodu chalatu ir taip susivėlusi, kad buvo matyti, jog davė valią rankoms, kad tik kaip nors numaldytų begalinį širdies skausmą. Ji prisiartino prie stalelio, už kurio sėdėjau, ir atsirėmė į jį rankomis, kad geriau mane matytų. Jos veidelis vėl buvo sulysęs: buvo dingę tie keisti, ne vietoje atsiradę skruostų apvalumai. Ada buvo nebe tokia graži kaip tada, kai

Gvidas ją sužavėjo, bet žiūrėdamas į ją jau niekas nebūtų pasakęs, kad ji serga. Ada buvo sveika! Užtat dabar savo gniaužtuose ją laikė nepakeliamas skausmas. Aš taip gerai supratau to skausmo gelmes, kad neįstengiau kalbėti. Žvelgiau į ją ir galvojau: „Ką aš galiu jai pasakyti? Ar ne geriau būtų broliškai ją apkabinti ir be žodžių guosti, kad ji išsiverktų ir išlietų širdgėlą?“ Paskui, pajutęs, kad esu puolamas, ėmiau gintis, bet taip silpnai, kad ji manęs nė negirdėjo.

Ji kalbėjo, kalbėjo, kalbėjo, ir aš tiesiog negaliu čia pakartoti visų jos žodžių. Regis, ji rimtai, bet gana šaltai padėkojo man už rūpinimąsi ja ir jos vaikais. Paskui staiga prikišo:

– Matai, tavo dėka išaiškėjo, kad jis mirė visai dėl niekų!

Ji pritilo tarsi norėdama pasakyti man kažkokią paslaptį, ir jos balsas iš meilės Gvidui ir galbūt man suskambėjo šilčiau.

– Atleidžiu tau, kad neatėjai į jo laidotuves. Atleidžiu, kadangi negalėjai ateiti. Jis irgi tau atleistų, jei būtų gyvas. Iš tiesų, ką gi būtum veikęs jo laidotuvėse? Juk jo nemylėjai! Tu toks geras, kad galėjai verkti gailėdamas manęs, mano ašarų, bet ne jo! Tu jo nekentei! Vargšas Dzenas! Vargšas mano brolis!

Buvo siaubinga girdėti iš jos tokius neteisingus žodžius. Aš ėmiau prieštarauti, bet ji manęs nesiklausė. Tada, matyt, užrikau, ar bent pajutau, kaip įsitempė balso stygos:

– Nesąmonė! Tai melas, šmeižtas! Nejaugi tiki tuo, ką čia paistai?

Bet Ada vis tokiu pat tyliu balsu varė toliau:

– Aš irgi nemokėjau jo mylėti. Neapgaudinėjau Gvido net mintyse, bet kas iš to, jei nesugebėjau jo išsaugoti. Žiūrėjau į judu su Augusta ir pavydėjau. Norėjau, kad ir mūsų santykiai būtų tokie. Esu tau dėkinga, kad neatėjai į laidotuves, nes antraip ir šiandien nieko nebūčiau supratusi. O dabar viską matau ir viską suprantu. Net ir tai, kad jo nemylėjau: juk nekenčiau netgi jo smuiko, kuriuo jis geriausiai išreikšdavo savo didžią sielą.

Štai tada aš padėjau galvą ant rankų ir paslėpiau veidą. Jos kaltinimai buvo tokie absurdiški, jog nežinojau nė ką atsakyti, ir tariami tokiu švelniu balsu, kad tiesiog liežuvis man neapsivertė griež-

tai atsikirsti ir apsiginti. Bet iš Augustos išmokau pagarbiai nutilti, kad neįžeisčiau kenčiančios sielos ir nepadidinčiau jos skausmo. Kai pagaliau atsimerkiau, tamsoje pamačiau, kad Ados žodžiai, kaip visi neteisingi žodžiai, sukūrė kitą pasaulį. Man pasirodė, kad aš tikrai Gvido nekenčiau ir nesiskyriau su juo tik todėl, jog laukiau patogaus momento jam smogti. Be to, ji suplakė į vieną daiktą Gvidą ir jo smuiką! Jei nebūčiau žinojęs, kad jos skausmas ir sąžinės priekaištai nėra labai nuoširdūs, tikrai būčiau pamanęs, jog tą smuiką ji išėmė iš dėklo kaip Gvido dalį, norėdama mane įtikinti tikrai nusikaltus.

Paskui tamsoje vėl išvydau Gvido lavoną ir veide sustingusią nuostabą, kad jis guli čia nebegyvas. Išsigandęs pakėliau galvą. Verčiau klausytis neteisingų Ados kaltinimų nei žiūrėti į baugią tamsą.

Ji nesiliovė kalbėjusi apie mane ir apie Gvidą.

– Ir tu, vargšeli, jo nekentei, nors pats to nežinojai. Buvai jam geras tik todėl, kad mylėjai mane. Tai negalėjo ilgai tęstis! Turėjo baigtis taip, kaip baigėsi! Žinodama, kad mane myli, aš vos nepatikėjau sugebėsianti ta meile pasinaudoti ir jį apsaugoti. Bet apsaugoti Gvidą galėjo tik mylintys, o iš mūsų jo nemylėjo niekas.

– Ką dar galėjau dėl jo padaryti? – paklausiau aš, graudžiai pravirkęs, kad ir jai, ir sau pačiam parodyčiau esąs nekaltas. Kartais ašaros geriau už riksmą. Rėkti aš nenorėjau ir net abejojau, ar verta kalbėti. Bet kaip nors turėjau Adą įtikinti, kad ji neteisi, todėl ir pravirkau.

– Išgelbėti jį, brangusis broli! Aš, tu, mes visi privalėjom jį išgelbėti. Aš buvau šalia, bet negalėjau to padaryti, nes nemylėjau jo taip, kaip turėjau mylėti, o tu buvai nuo jo toli, visada buvai toli, pakol jo nepalaidojo. O tada pasirodei – ramus, kupinas užuojautos. Bet anksčiau jis tau nerūpėjo! O juk praleidot kartu visą dieną iki pat vakaro. Jei tikrai jis tau būtų rūpėjęs, būtum nujautęs, kad turi atsitikti kažkas baisaus.

Ašaros trukdė man kalbėti, ir aš suvapėjau, kad dar išvakarėse Gvidas pelkėse medžiojo, ir niekas pasaulyje nebūtų galėjęs atspėti, kas šaus jam į galvą kitą naktį.

– Jam reikėjo tada pamedžioti, būtinai reikėjo! – suriko ji man į akis. Paskui, tarsi tas riksmas būtų viršijęs jos jėgas, krito be sąmonės ant grindų.

Prisimenu, kad kurį laiką nesiryžau kviesti ponios Malfenti. Man rodės, jog pamačiusi dukrą apalpusią motina gali atspėti, ką ji man sakė.

Atbėgo Ponia Malfenti ir Alberta. Keldama Adą ponia Malfenti paklausė:

– Ar tik ji nekalbėjo su tavim apie tas prakeiktas biržos operacijas? – Ir pridūrė: – Šiandien ji alpsta jau antrą kartą!

Uošvė paprašė manęs minutėlę išeiti. Aš išėjau į koridorių ir stovėjau nežinodamas, ar eiti namo ar laukti, kol mane pašauks. Laukdamas galvojau, kaip toliau Adai teisinsiuos. Ji pamiršo, kad nelaimė nebūtų įvykusi, jei viskas būtų buvę daroma taip, kaip aš siūliau. Kai priminsiu, ji iš karto prisipažins neteisingai mane apkaltinusi.

Netrukus ponia Malfenti pravėrė duris ir pranešė, kad Ada atsipeikėjusi ir norinti su manim atsisveikinti. Ji gulėjo ant sofos, kur iki tol sėdėjau aš. Išvydusi mane pravirko. Pirmą kartą mačiau ją verkiančią. Ada padavė man mažą suprakaitavusią rankutę:

– Sudie, brangusis Dzenai! Prašau tavęs, prisimink tai. Visada prisimink! Nepamiršk!

Ponia Malfenti paklausė, ką aš turįs prisiminti, ir aš atsakiau, jog Ada nori, kad būtų likviduoti visi Gvido reikalai biržoje. Meluodamas paraudau, nes bijojau, kad Ada šio melo nepaneigtų. Bet ji staiga sušuko:

– Taip! Taip! Viską reikia likviduoti! Nenoriu daugiau girdėti apie tą prakeiktą biržą!

Ji vėl išblyško, ir ją ramindama ponia Malfenti pažadėjo, kad tučtuojau viskas bus padaryta taip, kaip ji nori.

Paskui ponia Malfenti palydėjo mane ligi durų ir paprašė nesiskubinti: pirma reikią sutvarkyti pašlijusius Gvido reikalus. Bet aš atsakiau daugiau savim nebepasitikįs. Rizika esanti didžiulė, ir aš negalįs statyti ant kortos svetimo turto. Nebetikėjau nė lošimu biržoje: bent jau nebuvau tikras, kad apgalvodamas ėjimus, galė-

siu viską pakreipti naudinga linkme. Todėl turėjau viską likviduoti nedelsdamas ir tenkintis tuo, ką pavyko atgauti.

Nepasakojau Augustai, ką man sakė Ada. Nenorėjau jos liūdinti. Bet jos žodžiai, turbūt todėl, kad nešiojau juos tik savo širdy, dar daug metų skambėjo man ausyse. Skamba ir dabar. Aš vis dar apie juos dažnai galvoju. Negaliu sakyti, kad Gvidą mylėjau, bet tik todėl, kad jis buvo keistas žmogus. Tačiau elgiausi su juo kaip brolis ir padėjau kaip įmanydamas. Todėl Ados priekaištų tikrai nenusipelniau.

Su Ada daugiau neteko likti dviese. Ji nemanė turinti dar ką nors pasakyti, o aš nedrįsau prašyti, kad ji paaškintų. Tiesiog nenorėjau aitrinti žaizdos.

Biržoje viskas baigėsi taip, kaip buvau numatęs, ir Gvido tėvui, jau gavusiam pirmąją mūsų telegramą, kad prarastas visas turtas, buvo malonu sužinoti, kad pusė jo yra atgauta. Atgauta mano dėka, bet laukto malonumo iš to nepatyriau.

Ada iki pat savo kelionės į Buenos Aires, kur išvyko pas vyro tėvus kartu su vaikais, buvo man labai draugiška. Jai patiko leisti laiką su manim ir Augusta. Retkarčiais aš netgi pamanydavau, kad tuos žodžius ji ištarė apimta tiesiog beprotiško skausmo ir dabar nė neatsimena, ką tąsyk kalbėjo. Bet kartą, mums prašnekus apie Gvidą, ji keliais žodžiais pakartojo tai, ką buvo sakiusi tą dieną:

– Vargšelis, niekas jo nemylėjo!

Prieš lipdama į laivą Ada, laikydama ant rankų truputį sunegalavusį vaiką, mane pabučiavo. Paskui, luktelėjusi, kol šalia mūsų nieko nebus, tarė:

– Sudie, Dzenai, sudie, mano broli. Aš visada atsiminsiu, kad nepakankamai jį mylėjau. Tu turi tai žinoti. Man visai neliūdna, kad palieku savo šalį. Rodos, bėgu nuo sąžinės graužaties.

Subariau ją, kad taip kremtasi. Ji buvusi nuostabi žmona, ir aš galįs tai patvirtinti. Nežinau, ar man pavyko ją įtikinti. Daugiau nieko man nesakė, nes ėmė verkti. Vėliau, daug vėliau, supratau, kad šiais žodžiais, jau atsisveikindama, ji norėjo atnaujinti savo priekaištus. Bet aš žinau, kad smerkė mane neteisingai. Aš tikrai negaliu sau priekaištauti, kad blogai elgiausi su Gvidu.

Diena buvo apniukusi. Visą dangų laikė užraukę debesys, bet nelijo. Iš uosto mėgino išplaukti didelis barkasas su bejėgiškai kadaruojančiomis ant stiebų burėmis. Du vyrai dažnais grybšniais irklavo iš visų jėgų, bet sunki valtis vos ne vos slinko į priekį. Galbūt atviroje jūroje ir pūtė lengvas vėjelis, nežinia.

Ada stovėjo ant denio ir mojo mums nosinaite. Paskui nusisuko. Žinoma, ji žvelgė į Šv. Onos kapines, kur palaidotas Gvidas. Laivui tolstant elegantiška jos figūrėlė darėsi vis grakštesnė. Akis man temdė ašaros. Štai ji mus palieka, ir jau niekada negalėsiu įrodyti, kad esu nekaltas.

8. Psichoanalizė

1915 m. gegužės 3 d.

Psichoanalizę mesiu šalin. Visą pusmetį stropiai ja gydžiausi, o jaučiuosi prasčiau nei pirma. Gydytojui dar nieko nesakiau, bet nusprendžiau tvirtai. Vakar pasiunčiau jam pranešti, kad turiu daug darbo; tegul keletą dienų lukteli. Jei būčiau tikras, kad man nepašoks apmaudas, gal ir nueičiau pas jį. Bet bijau, kad galiu duoti valią rankoms.

Prasidėjus karui, mūsų mieste pasidarė dar nuobodžiau. Kad kuo nors pakeisčiau psichoanalizę, aš vėl sėduosi prie sąsiuvinio. Jau metai, kai neparašiau nė žodžio, nes daktaras reikalavo, kad gydymo metu stengčiausi sutelkti dėmesį tik jam esant, nes antraip dar labiau sustiprėsią stabdžiai, trukdantys man būti nuoširdžiam ir nerūpestingam. Bet pastaruoju metu jaučiuosi sergąs ir sutrikęs dar labiau nei pirma, ir man rodos, kad rašydamas lengviau pagysiu nuo ligos, apnikusios mane gydantis psichoanalize. Šiaip ar taip, esu įsitikinęs, jog tai patikimas būdas susikaupti prisimenant praeitį, kuri jau nebeskaudina, ir pagreitinti liūdnos dabarties tėkmę.

Aš taip pasiklioviau daktaru, kad šiam pasakius, jog esu sveikas, šventai tikėjau juo, o ne skausmais, kurie nesiliovė manęs kankinę. Sakiau jiems: „Ne ne, tai ne jūs!“ Bet dabar neabejoju: tai jie! Mano kojų kaulai – tai virpančios ašakos, draskančios nervus ir raumenis.

Bet visa tai nėra labai svarbu, ir gydytis atsisakau ne todėl. Jeigu tos susikaupimo valandos, praleistos su gydytoju, man ir toliau būtų teikusios įdomių staigmenų ir emocijų, nebūčiau jų atsisakęs – arba būčiau atsisakęs ne anksčiau nei baigsis karas,

neleidęs man imtis ko nors kito. Bet dabar, kai žinau, kad visa tai tik kvaila iliuzija, tik negudrus triukas, galįs daryti įspūdį nebent isteriškai senutei, aš nepakęsiu to juokingo žmogelio, su tuo neva visa reginčiu žvilgsniu, to pasipūtėlio, visus šio pasaulio reiškinius dėliojančio aplink savo didžią teoriją! Savo laisvalaikį panaudosiu rašymui. Nuoširdžiai aprašysiu savo gydymo istoriją. O daktaras iš manęs daugiau neišgirs nė žodžio. Dabar galiu laisvai atsikvėpti. Daugiau niekas manęs neprievartaus. Nebeversiu savęs nei tikėti, nei dėtis tikįs. Kaip tik norėdamas kuo geriau paslėpti tikrąsias mintis, maniau turįs rodyti daktarui vergišką pagarbą, o jis tuo naudojosi ir kasdien lepteldavo vis naujų nesąmonių. Mano gydymas turįs baigtis, nes pagaliau išaiškėjo, kuo aš sergąs. O sergąs aš ta pačia liga, kurią Sofoklis kažkada buvo nustatęs vargšui Edipui: aš mylėjęs savo motiną ir norėjęs nužudyti tėvą.

Aš ne tik nesupykau – klausiausi jo tarsi pakerėtas. Tai bent liga! Ji pakėlė mane į kilmingiausios aukštuomenės rangą. Mūsų protėviai ja sirgo dar antikos mitų laikais! Aš nepykstu nė dabar, rašydamas šias eilutes. Tiesiog nuoširdžiai juokiuos. Geriausias įrodymas, jog ta liga nesirgau, yra faktas, kad nuo jos neišsigydžiau. Šis įrodymas turėtų įtikinti ir daktarą. Tegul jis nusiramina. Jo žodžiai negalėjo man sugadinti jaunystės prisiminimų. Užsimerkiu ir iškart matau, kaip vaikiškai, naiviai ir tyrai mylėjau motiną, kaip mylėjau ir gerbiau tėvą.

Daktaras pernelyg tiki tais mano prisipažinimais ir nesutinka, kad juos peržiūrėčiau. Dieve mano! Jis studijavo tik mediciną ir nė įsivaizduoti negali, ką reiškia mums rašyti itališkai. Juk kalbam tik Triesto tarme ir net rašyti ja nemokam. Meluojam sulig kiekvienu toskanišku žodžiu! Jei jis žinotų, kad pirmiausia pasakojam tai, apie ką galim kalbėti sklandžiai, ir vengiam tokių temų, dėl kurių turėtume žvilgčioti į žodyną! Būtent tokiu principu ir renkamės iš gyvenimo dėmesio vertus epizodus. Mūsų gyvenimas atrodytų visai kitaip, jei apie jį pasakotume savo tarme.

Daktaras sakė per visą savo ilgą praktiką nematęs, kad kas nors būtų taip jaudinęsis, kaip aš, susidūręs su reginiais, kuriuos jis

manė sužadinęs mano vaizduotėje. Kaip tik todėl taip greitai pripažino mane pasveikusiu.

Aš tikrai jaudinausi. Labiau nei bet kada savo gyvenime. Prakaitas pylė atkuriant vaizdinius, ir ašaros sruvo jiems vėl iškilus prieš akis. Aš jau seniai puoselėjau viltį išgyventi bent vieną dieną iš tų laikų, kai buvau nekaltas ir naivus. Ši viltis ilgus mėnesius mane palaikė ir įkvėpė. Tereikia sužadinti prisiminimus – ir tu tarsi pačiam viduržiemį gautum ką tik pražydusių gegužės rožių puokštę! Daktaras mane tikino, kad prisiminimai būsią aiškūs ir išsamūs, – jie tarsi pridėsią prie mano gyvenimo dar vieną dieną. Rožės bus išsaugojusios ne tik kvapą, bet galbūt ir dyglius.

Ir štai, iš visų jėgų bėgdamas paskui tuos vaizdinius, juos pavijau. Tiesa, dabar žinau juos prasimanęs. Bet prasimanymas – tai ne melas, o kūryba. Mano pramanai buvo panašūs į tuos, kuriuos sukelia karštligė, – jie sukinėjasi po kambarį, iš visų pusių rodosi ir net jus paliečia. Juos galima užčiuopti, jie turi spalvą, yra įžūlūs tarsi gyvi padarai. Mano galvoje esančius vaizdinius aš vien panorėjęs galėjau projektuoti priešais plytinčioje erdvėje, kurioje jaučiau orą, mačiau šviesą ir net kliūtis, kurių mano gyvenime nestigo.

Nugrimzdęs į savotišką stingulį, kuris padėdavo rastis iliuzijoms ir atrodė man kaip milžiniškų pastangų ir didelės inercijos derinys, aš iš tiesų tikėjau, kad vaizduotės sukurti reginiai yra tikras seniai praėjusių dienų atspindys. Tiesą sakant, galėjau iškart įtarti, kad taip nėra, nes reginiams dingus prisimindavau juos savaime, nesijaudindamas, be jokių pastangų. Prisimindavau kaip kažkieno papasakotą įvykį, kuriame pats nedalyvavau. Jei tie reginiai iš tiesų būtų atspindėję tikrovę, jie būtų kėlę man juoką ar spaudę ašaras, tarsi visa tai būčiau vėl išgyvenęs. Daktaras užsirašinėjo kiekvieną mano žodį. „Mes gavom šį, mes gavom tą“, – sakydavo jis. O gaudavom tik grafinius ženklus, tik vaizdų griaučius, ir nieko daugiau.

Aš patikėjau, kad man iš tiesų pavyko atgaivinti savo vaikystę, nes pirmasis reginys nukėlė mane į palyginti neseną laikotarpį,

kurį lyg pro rūką prisiminiau ir anksčiau. Šis reginys mano prisiminimą tarsi patvirtino. Tai buvo metai, kai aš jau lankiau mokyklą, o mano brolis dar ne. Atrodo, būsiu atgaivinęs kaip tik tuos metus. Mačiau, kaip saulėtą pavasario rytą išeinu iš namų ir per sodą nuokalne leidžiuosi į miestą, vis žemyn, žemyn, įsikibęs į senos mūsų tarnaitės Katinos ranką. Mano brolis, nors šioje scenoje nedalyvavo, buvo svarbiausias jos veikėjas. Žinojau, kad dabar jis sėdi namie, laisvas ir laimingas, o aš turiu eiti į mokyklą. Pėdinau rydamas ašaras, spyriodamasis ir jausdamas širdy didelę skriaudą. Regėjau tik tą vieną epizodą, bet skriauda širdy man sakė, kad eidavau į mokyklą kiekvieną dieną, o mano brolis kiekvieną dieną likdavo namie. Tai tęsėsi be galo, nors suprantu, kad tik metais jaunesnis brolis netrukus pats ėmė lankyti mokyklą. Bet tuomet neabejojau, kad visa tai, ką regiu, yra šventa tiesa: aš amžinai pasmerktas vaikščioti į mokyklą, o mano broliui leidžiama likti namie. Tipendamas šalia Katinos, skaičiavau, kiek laiko truks ta kančia: iki vidudienio! O jis sėdi sau namie! Ir dar prisiminiau neseniai mokykloje gavęs pipirų ir su apmaudu pamaniau, kad brolio niekas nedrįsta barti. Tai buvo nepaprastai ryškus reginys. Katina, kuri, kiek pamenu, buvo mažo ūgio, man atrodė labai didelė, matyt, todėl, kad pats buvau mažas. Jau tada ji man atrodė sukriošusi, bet vaikams toks atrodo kiekvienas vyrėlesnis žmogus. Gatvėje, kuria vaikščiojau į mokyklą, stovėjo keisti stulpeliai: tais laikais mūsų mieste jie būdavo statomi šaligatvio pakrašty. Gimiau gana seniai, todėl centrinėse gatvėse tuos stulpelius dar mačiau ir gerokai paaugęs. Bet gatvėje, kuria tą dieną ėjome su Katina, jie dingo man dar neišaugus iš vaikiškų drabužėlių.

Kad tas reginys tikras, tikėjau net tada, kai jo sužadinta atmintis šaltakraujiškai ištraukė iš to laikotarpio keletą kitų smulkmenų. Svarbiausia buvo ši: brolis irgi man pavydėjo. Pavydėjo, kad einu į mokyklą. Ši smulkmena, nors ją gerai įsidėmėjau, iš pradžių nepakirto mano tikėjimo, kad visa tai tikra. Tik vėliau reginys per ją tapo nepanašus į tiesą: pavydas iš tiesų buvo, bet mano vaizduotė viską supainiojo.

Antras reginys taip pat nukėlė mane į ankstyvą mano gyvenimo tarpsnį, daug ankstyvesnį už tą, kurį mačiau pirmajame: tai buvo kambarys mūsų namuose, tik nežinau, koks, nes atrodė didesnis už visus kitus dabar esančius. Keista, kad pasijutęs esąs šiame kambaryje ūmai prisiminiau vieną smulkmeną, kuri vien vaizduotėje nebūtų iškilusi: kambarys buvo toli nuo tos vietos, kur tądien triūsė motina su Katina. Ir antra smulkmena: tuomet aš dar nėjau į mokyklą.

Kambarys tiesiog akino baltumu, aš niekad nesu matęs tokio balto, taip saulės nutvieksto kambario. Gal tais laikais saulės spinduliai prasiskverbdavo pro sienas? Tikriausiai buvo jau gerai įdienoję, bet aš vis dar drybsojau lovoje ir laikiau rankoje puodelį: baltintą kavą buvau išgėręs ir dabar šaukšteliu uoliai gramdžiau nuo dugno neištirpusį cukrų. Kai šaukšteliu nebeįstengiau daugiau užgriebti, bandžiau cukraus likučius išlaižyti. Bet liežuvis buvo per trumpas. Tada, laikydamas vienoje rankoje puoduką, o antroje šaukštelį, žiūrėjau, kaip brolis, kurio lova stovėjo šalia, įkišęs nosį į puoduką baigia gerti savo kavą. Kai galų gale jis kilstelėjo galvą, pamačiau, kaip markstosi nuo saulės spindulių, krintančių jam tiesiai į akis, nors mano veidas (vienas Dievas žino, kodėl) buvo šešėlyje. Brolio veidas buvo išblyškęs, jį šiek tiek gadino truputį atsikišęs apatinis žandikaulis. Jis tarė:

– Duok man savo šaukštelį.

Kai tik pamačiau, kad Katina pamiršo atnešti jam šaukštelį, nesvyruodamas atsakiau:

– Duosiu! Bet už tai duosi man truputį savo cukraus!

Aš aukštai pakėliau šaukštelį, kad šis atrodytų dar vertingesnis. Ir tada kambaryje pasigirdo Katinos balsas:

– Kaip tau ne gėda! Tu tikras lupikautojas!

Baimė ir gėda grąžino mane į tikrovę. Norėjau Katinai kažką sakyti, bet ji, brolis ir aš, – tas mažas nekaltas lupikautojas, – pranykom tarsi įkritę į prarają.

Man buvo gaila, kad iš gėdos sunaikinau taip sunkiai išgautą reginį. Geriau būčiau mandagiai ir *gratis* paskolinęs broliui šaukštelį ir negynęs savo blogo poelgio – ko gero, pirmo blogo poelgio

savo gyvenime. Galbūt Katina būtų pašaukusi mamą, kad ši skirtų man bausmę, ir pagaliau aš būčiau ją išvydęs.

Vis dėlto ją išvydau po kelių dienų, veikiau patikėjau išvydęs. Tiesa, galėjau iškart suprasti, kad tai tik iliuzija, nes motina buvo labai jau panaši į portretą virš mano lovos. Nors turiu pripažinti, kad tame vaizdinyje ji elgėsi visai kaip gyvas žmogus.

Daug, labai daug saulės, net apakti galima! Iš tų tolimų dienų sklido tiek daug saulės, jog buvo sunku suabejoti, ar tai tikrai mano vaikystė. Mūsų valgomasis. Popietė. Tėvas jau grįžęs namo ir sėdi ant sofos šalia mamos. Prieš ją ant stalo guli krūva baltinių, kuriuos ji ženklina nenuplaunamu rašalu. Aš po stalu ridinėju rutuliukus ir slenkuosi vis arčiau ir arčiau prie mamos. Galbūt noriu, kad ji su manim pažaistų. Paskui stojuosi, griebiu už kadaruojančių nuo stalo baltinių, ir tada atsitinka nelaimė. Ant galvos krinta rašalinė, rašalas aplieja man veidą, drabužius, mamos sijoną ir truputį kliūstelia ant tėčio kelnių. Tėvas pakelia koją ir man įspiria...

Bet aš spėju laiku sugrįžti iš tolimos savo kelionės: esu vėl čia, saugus, subrendęs, senas. Turiu prisipažinti: vieną akies mirksnį išsigandau būsiąs nubaustas, bet paskui staiga pasidarė baisiai gaila, kad nebemačiau, kaip už mane užsistoja mama. Bet argi galima sulaikyti vaizdinius, kai jie leidžiasi bėgti per laiką, taip stebėtinai panašų į erdvę? Man viskas taip atrodė tol, kol tikėjau, kad šie vaizdiniai tikri. Dabar, deja (ak, kaip to gailiuosi!) jais nebetikiu. Dabar žinau, kad ne vaizdiniai bėgo šalin: tiesiog nuo akių man tarsi rūkas nukrito, ir aš vėl mačiau realiai egzistuojančią erdvę, kurioje nebuvo jokių vaiduoklių.

Dar papasakosiu apie vaizdinius, kuriuos regėjau kitą dieną: daktarui jie pasirodė tokie reikšmingi, kad jis pripažino mane pagijus.

Nugrimzdęs į snaudulį, sapnavau slogų tarsi košmaras sapną. Sapnavau, kad vėl esu vaikas ir žiūriu į save miegantį. Vaikas gulėjo, ir visas jo kūnelis buvo apimtas nebylaus džiaugsmo. Jam rodės, kad galų gale išsipildė senas jo noras. Jis buvo vienas, visų paliktas, bet kuo aiškiausiai matė ir girdėjo netgi tai, kas dėjosi

toli: taip galima matyti ir girdėti tik sapne. Berniukas gulėjo viename mano namų kambaryje ir matė (vienas Dievas žino, kaip) ant lovos mūrinį, storu pagrindu narvą be langų, be durų, tačiau kupiną malonios šviesos ir gaivaus, kvapnaus oro.Vaikas žinojo, kad į narvą gali patekti tik jis vienas ir dėl to jam nė piršto nereikėtų pajudinti, nes narvas pas jį ateis pats. Narve buvo tik vienas daiktas – krėslas, ir jame sėdėjo daili, grakšti moteris juodais drabužiais, šviesiaplaukė, didelėmis mėlynomis akimis, baltomis it sniegas rankomis ir mažomis kojomis su lakuotais batukais, švelniai blizgančiais po ilgu sijonu. Turiu pridurti, kad ta moteris man atrodė neatskiriama nuo juodų drabužių ir lakuotų batukų. Visa tai buvo ji! Ir vaikas sapnavo, kad su šia moterim mylisi, bet labai keistai: jis žinojo galįs ją visą – nuo galvos iki kojų – suvalgyti po mažytį kąsnelį.

Dabar, kai apie tai galvoju, mane stebina, kad daktaras, anot jo paties, labai atidžiai perskaitęs mano rankraštį, neatsiminė sapno, kurį regėjau prieš eidamas pas Karlą. Kai po kurio laiko gerai jį apgalvojau, man pasirodė, kad tai tas pat sapnas, tik truputį pakeistas, vaikiškesnis.

Bet daktaras tik kruopščiai viską užsirašė ir nutaisęs kvailoką veidą paklausė:

– Ar jūsų motina buvo šviesbruvė ir graži?

Jo klausimas mane nustebino, ir aš atsakiau, kad mano senelė taip pat buvo šviesbruvė ir graži. Bet jam atrodžiau jau sveikas, sveikas kaip ridikas. Išsižiojau norėdamas pasidžiaugti kartu su juo ir pasiruošiau tolesnei įvykių eigai: šalin tyrimus, analizes, meditacijas, dabar imsimės rimto ir atkaklaus perauklėjimo.

Nuo to laiko mūsų susitikimai tapo man tikra kančia, ir jų nenutraukiau tik todėl, kad įsibėgėjęs tiesiog neįstengiu sustoti, kaip kad ilgai nieko nedaręs – išsijudinti. Retkarčiais, daktarui ėmus paistyti visiškus niekus, nedrąsiai jam prieštaraudavau. Netiesa, kad kiekvienas mano žodis, kiekviena mintis – tai nusikaltėlio mintys ir žodžiai. – Jis tik akis išpūsdavo. Aš esąs sveikas, tik nenorįs to pripažinti! Tik aklas galįs to nematyti! Sužinojau, kad gviešiausi paveržti iš tėvo jo žmoną – savo tikrą motiną! – ir vis dar manau

esąs ligonis? Aš esąs baisus užsispyrėlis! Tačiau būsiąs dar sveikesnis baigęs perauklėjimo kursą, kai į visa tai (kad norėjau nužudyti tėvą ir mylėtis su motina) imsiąs žiūrėti kaip į nekalčiausius dalykus, dėl kurių neverta graužtis, nes tokių anomalijų dažnai pasitaiką netgi geriausiose šeimose. Tiesą sakant, ką aš galėjau prarasti? Kartą jis man pasakė, kad dabar aš tarsi sveikstantysis, dar nepripratęs gyventi nekarščiuodamas. Taigi turįs tiesiog palaukti, priprasti.

Bet daktaras jautė, kad aš dar ne visai pasidavęs jo valiai, todėl mane perauklėdamas retkarčiais imdavo ir gydyti. Jis vėl bandė grįžti prie sapnų, bet man nepavyko susapnuoti nieko įdomaus. Galų gale man nusibodo, ir sapną aš tiesiog sukūriau. Jei būčiau žinojęs, kas manęs laukia, niekada nebūčiau to daręs. Ėmiau vapėti tarsi snūduriuodamas, prakaituoti, blykšti, net svilti iš įtampos, ir stengiausi neparausti, kad neišsiduočiau. Vėl svaičiojau apie tą moterį, kuri pro atsivėrusį narvo sienoje plyšį iškišusi man savo koją, o aš ėmęs ją čiulpti ir graužti. „Kairę, kairę!“ – vapėjau aš. Ši įdomi smulkmena, turėjo susieti šį vaizdinį su ankstesniais. Antra vertus, tokiu būdu daktarui parodžiau kuo puikiausiai supratęs, kokios ligos jam iš manęs reikia. Mažasis Edipas taip ir darė: žindo motinos kairę koją, dešinę palikęs tėvui. Aš taip nėriausi iš kailio, kad visa tai atrodytų kuo tikroviškiau (čia nėra jokio prieštaravimo!), jog man pavyko apgauti patį save, ir aš net pajutau tos kojos skonį. Vos nesusivėmiau.

Ne tik daktaras, aš ir pats norėjau dar sykį išvysti brangius jaunystės vaizdinius – tikrus ar nelabai tikrus, bet neišgalvotus. Pamatęs, kad esant daktarui jie nesirodo, bandžiau juos sužadinti be jo. Tiesa, likęs vienas rizikavau juos pamiršti, bet juk neketinau daugiau gydytis! Tiesiog vėl įsigeidžiau gegužės rožių gruodžio mėnesį. Kartą jų gavau; kodėl negalėčiau gauti dar sykį?

Ir be daktaro šis žaidimas man pasirodė gana nuobodus, bet paskui vaizdinius kurį laiką užgožė naujos idėjos. Aš net pamaniau padaręs svarbų mokslinį atradimą. Įsikaliau į galvą, kad būtent man lemta sukurti šviesos fiziologinę teoriją. Mano pirmta-

kai, Gėtė ir Šopenhaueris, nė įsivaizduoti negalėjo, ką galima pasiekti sumaniai manipuliuojant papildomomis spalvomis.

Reikia pasakyti, kad leidau laiką gulėdamas savo kabinete ant sofos, iš kur mačiau plotelį jūros ir horizontą. Kartą vakare, kai pro debesų tarpus žioravo saulėlydis, aš ilgai grožėjausi nuostabia giedro dangaus sklypelio spalva. Ji buvo žalia, nepaprastai švelni ir tyra. Mačiau ir raudoną spalvą – tokie buvo debesų pakraščiai vakaruose, – bet tas raudonumas atrodė pablyškęs, išblukintas baltų tiesioginių saulės spindulių. Apakintas aš greit užsimerkiau ir supratau, kad visą dėmesį ir simpatiją skyriau žaliai spalvai, nes mano tinklainėje buvo susiformavusi papildoma spalva – skaisti ugninė, neturinti nieko bendra su blyškiai raudona debesų spalva. Aš ilgai gėrėjausi ta savo susikurta spalva. Ir kai vėl atsimerkiau, nustebęs pamačiau, kad ta ugninė spalva nudažė visą dangų ir taip užgožė smaragdinę žaliąją, kad ilgai negalėjau jos įžiūrėti. Vadinasi, išradau būdą, kaip nuspalvinti gamtą! Savaime suprantama, šį bandymą pakartojau kelis sykius. Įdomiausia, kad tas spalvinimas vyko palaipsniui. Dangus ne iškart priimdavo ugninę mano tinklainės spalvą. Kartais dar galėdavau įžiūrėti ją sukūrusią smaragdinę žaliąją, bet ugninė spalva šią beregint užgoždavo. Ji imdavo sklisti iš žalios spalvos gilumos ir išplisdavo po visą dangų tarsi baisus gaisras.

Įsitikinęs savo stebėjimų tikslumu, papasakojau apie juos daktarui vildamasis pagyvinti mūsų nuobodžius seansus. Bet daktaras iškart mane ataušino, esą nuo nikotino mano tinklainė tapusi pernelyg jautri. Vos nepasakiau, kad tada ir vaizdinius, kuriuos laikėm mano jaunystės įvykių atspindžiu, taip pat galėjęs sukelti šis nuodas. Bet tada būčiau jam prasitaręs, kad dar ne visai pagijau, ir jis būtų mane privertęs pradėti gydymą iš naujo.

Tiesą sakant, šis mulkis anaiptol ne visada laikė mane labai apsinuodijusiu. Tokią išvadą padariau iš perauklėjimo seansų, kuriais daktaras bandė mane išgydyti, anot jo, nuo rūkymo ligos. Štai ką jis pasakė: pats rūkymas man nekenkiąs, bet vos tik save įtikinsiu, kad jis nekenksmingas, iškart imsiąs kenkti. Girdi, dabar, išsiaiškinęs santykius su gimdytoju ir galėdamas apie juos

spręsti jau kaip suaugęs žmogus, aš turįs suprasti, jog šią ydą įgijau tik siekdamas nenusileisti tėvui, o kad tabakas kenkiąs sveikatai, įsikaliau į galvą pataikaudamas sąžinei, kuri reikalauja sau bausmės už tokį įžūlumą.

Tą dieną ėjau iš daktaro namų rūkydamas kaip turkas. Tai buvo bandymas, ir aš mielai sutikau pabūti jūrų kiaulyte. Plėšiau dūmą be perstojo kiaurą dieną. Paskui lig aušros nesudėjau bluosto. Atgijo mano chroniškas bronchitas: tuo įsitikinau žvilgtelėjęs į spjaudyklę.

Rytojaus dieną pasakiau daktarui rūkęs beveik be perstojo ir kad dabar man į tai nusispjauti. Daktaras žiūrėjo į mane, šypsojosi ir pūtėsi it gaidys ant mėšlyno. Paskui lyg niekur nieko vėl ėmė mane auklėti! Ir darė tai įsitikinęs, kad ten, kur stato savo koją, tiesiog gėlės pražysta.

Mažai ką atsimenu iš to perauklėjimo. Dariau, ko daktaras norėjo, o išėjęs į gatvę pasipurtydavau it šuo, išlipęs iš vandens, ir kaip tas šuo būdavau visas šlapias.

Tačiau atsimenu, kaip pasipiktinau mano auklėtojui patvirtinus, kad daktaras Koprosičius buvo teisus sakydamas mane labai supykdžiusius žodžius. Vadinasi, nusipelniau ir antausio, kurį tėvas man užtvojo prieš mirtį? Neatsimenu, sakė jis tai ar ne. Bet jis tikrai tvirtino, kad aš neapkentęs ir senojo Malfenčio, kurį, girdi, pastačiau į savo tėvo vietą. Daug žmonių pasaulyje mano, kad negalėtų gyventi ko nors nemylėdami, o aš, anot jo, būtinai turįs ko nors nekęsti, antraip prarandąs dvasios pusiausvyrą. Aš galėjęs vesti bet kurią seserį – tai neturėję jokios reikšmės; svarbiausia čia – jų tėvas, kurį šitaip lengviau pasiekusi mano neapykanta. Įkėlęs koją į jų namus, dergiau juos kaip įmanydamas. Apgaudinėjau žmoną, ir jei tik man būtų pavykę, būčiau suvedžiojęs ir Adą su Alberta. Aš nė nemanau to neigti, ir man net juokinga, kai daktaras tai sakydamas dedasi esąs Kristupas Kolumbas, atradęs Ameriką. Matyt, tai vienintelis pasaulyje žmogus, kuris sužinojęs, kad jūs norit pasimylėti su dviem žaviomis moterimis, išpučia akis: įdomu, kodėl jis nori nusitempti jas į lovą?

pradžių jaučiau Gvidui antipatiją. Pasak jo, ši antipatija nedingusi, ir man neatėjus į laidotuves Ada buvusi teisi teigdama, kad aš Gvido nekenčiąs. Jis tikriausiai pamiršo, kad tuo metu aš iš meilės Gvidui gelbėjau Ados turtą, bet aš nesiteikiau jam to priminti.

Pasirodo, daktaras rinko informaciją ir apie Gvidą. Pasak jo, Gvidas negalėjęs būti toks, kokį aš pavaizdavau, jeigu Ada jį pasirinko. Jis sužinojo, kad didžiulis medienos sandėlis netoli namo, kur vyko mūsų psichoanalizės seansai, anksčiau priklausęs firmai „Gvidas Špėjeris & C°". Kodėl apie tai aš jam nieko nesakęs?

Jei būčiau apie tai užsiminęs, ir šiaip jau sunkus mano pasakojimas būtų dar labiau susikomplikavęs. Tas nutylėjimas tik įrodo, kad mano itališka išpažintis negalėjo būti nei išsami, nei nuoširdi. Medienos sandėlyje buvo laikoma įvairiausių rūšių mediena, kurią Trieste vadiname barbariškais žodžiais, pasiskolintais arba iš vietos dialekto, arba iš kroatų, vokiečių ir net prancūzų kalbos (pavyzdžiui, *zapin* – tai juk visai ne *sapin**). Iš kur būčiau ėmęs reikalingų žodžių? Nejaugi aš, senas žmogus, būčiau ėjęs mokytis pas kokį mediena prekiaujantį toskanietį? Beje, firmos „Gvidas Špėjeris & C°" medienos sandėlis davė vien nuostolių. Antra vertus, ir pasakoti nebuvo ką, nes tas sandėlis nerodė jokių gyvybės ženklų, išskyrus tą atvejį, kai buvo apvogtas, ir visa mediena barbariškais vardais dingo kaip į vandenį, tarsi būtų buvusi skirta judantiems spiritistų staleliams gaminti.

Pasiūliau daktarui pakalbėti apie Gvidą su mano žmona, Karmen arba Lučianu, kuris Trieste buvo visų gerbiamas pirklys. Kiek žinau, jis į nieką nesikreipė, ir man belieka manyti, jog to nedarė iš baimės, kad nesugriūtų jo rūmas, pastatytas iš kaltinimų ir įtarinėjimų. Vienas Dievas težino, kodėl jis manęs taip nekenčia! Matyt, pats kažkada geidė savo motinos, susirgo isterija ir dabar keršija niekuo nekaltiems žmonėms.

Galų gale labai pavargau nuo tos kovos du daktaru, kuriam dar ir mokėjau. Ko gero, ir tie vaizdiniai man pakenkė, o leidimas rūkyti kiek širdis geidžia visai pribaigė. Ir man kilo puiki mintis nueiti pas daktarą Paolį.

* Sapin – eglė (*pranc.*).

rūkyti kiek širdis geidžia visai pribaigė. Ir man kilo puiki mintis nueiti pas daktarą Paolį.

Jau daug metų nebuvau jo matęs. Jis truputį pražilo, bet amžius jo grenadieriškos figūros nesuapvalino ir nesulenkė. Kaip ir anksčiau, daktaro akys tarsi glamonėjo visa, į ką žvelgė. Šį kartą supratau, kodėl man taip atrodė. Matyt, jam tiesiog smagu žiūrėti, ir jis žiūri tiek į gražius, tiek į bjaurius daiktus su tokiu malonumu, kokį kitas jaučia juos liesdamas ranka.

Ėjau pas jį patarimo – tęsti man psichoanalizę ar mesti. Bet pajutęs šaltą tiriamą jo žvilgsnį pabūgau. Tikriausiai būtų buvę juokinga pasakoti, kad aš, sulaukęs tokio amžiaus, užkibau ant šarlatano kabliuko. Gaila, kad neteko su juo pasitarti: Paoliui uždraudus psichoanalizę, viskas būtų buvę nepalyginti paprasčiau, bet glamonėjamas didelių jo akių.būčiau jautęsis labai nesmagiai.

Papasakojau jam apie savo nemigą, apie chronišką bronchitą, apie tuomet mane kamavusias šunvotes ant skruostų, apie aštrius skausmus kojose ir pagaliau apie keistą užmaršumą.

Paolis čia pat ištyrė mano šlapimą. Mišinys nusidažė juoda spalva, ir gydytojas susimąstė. Štai pagaliau tikra analizė, o ne kažkokia psichinė. Susijaudinęs prisiminiau tuos laikus, kai studijavau chemiją: tikra analizė – tai aš, mėgintuvėlis ir reagentas! Analizuojamasis miega tol, kol reagentas jį pažadina. Mėgintuvėlio turinys arba visai nesipriešina, arba pasiduoda bent kiek pakėlus temperatūrą. Apie jokią simuliaciją negali būti nė kalbos. Kas vyko mėgintuvėlyje, neturėjo nieko bendra su tuo, ką, norėdamas įtikti daktarui S., sugalvodavau apie savo vaikystę – su vis naujomis smulkmenomis, turinčiomis patvirtinti Sofoklio diagnozę. Čia viskas buvo tikra teisybė. Tiriamoji medžiaga mėgintuvėlyje visą laiką buvo tokia pat ir laukė reagento. Reagentui pasirodžius, atsakydavo jam visada vienodai. Tai ne psichoanalizė, kur niekada nesikartoja nei žodžiai, nei vaizdiniai. Reikėtų ją pavadinti kitaip, pavyzdžiui, psichonuotykiu. Pradėję psichoanalizės kursą, jūs jaučiatės tarsi žmogus, einąs į mišką ir nežinąs, ką ten sutiks – plėšiką ar draugą. To nežinote nė kursui pasibaigus. Šiuo atžvilgiu psichoanalizė panaši į spiritizmą.

Bet Paolis nemanė, kad visa tai dėl cukraus. Liepė man ateiti rytojaus dieną, kai bus ištyręs skystį poliarizacijos būdu.

Ėjau namo, išpūtęs krūtinę, su savo diabetu. Vos nepatraukiau pas daktarą S. Magėjo paklausti, kaip jis dabar išanalizuotų mano ligos priežastis ir jas pašalintų. Bet šis tipas man buvo taip įgrisęs, kad net pasišaipyti iš jo neturėjau jokio noro.

Turiu prisipažinti, kad diabetas man buvo didelis malonumas. Papasakojau apie jį Augustai, ir ši iškart apsiašarojo.

– Visą gyvenimą tik ir kalbėjai apie ligas, o dabar, še tau, iš tikrųjų susirgai, – tarė ji ir ėmė mane raminti.

Aš savo ligą mylėjau. Prisiminiau vargšą Koplerį, sakiusį, kad geriau tikra liga negu įsivaizduojama. Ir pajutau jam simpatiją. Dabar ir aš taip maniau. Sirgti tikra liga labai paprasta, tereikia jai netrukdyti. Iš tiesų, perskaitęs vienoj medicinos knygoj savo ligos aprašymą pamačiau, kad tai tiesiog etapais išdėstyta gyvenimo (ne mirties!) programa! Likit sveiki, ryžtingieji ketinimai, pagaliau jūsų atsikračiau! Dabar viskas turi vykti savaime, man nesikišant.

Taip pat sužinojau, kad mano ligos eiga visada arba beveik visada labai švelni. Ligonis daug valgo, daug geria, ir jeigu jam pavyksta išvengti skaudulių, labai nesikankina. Paskui miršta nugrimzdęs į palaimingą komą.

Netrukus man paskambino Paolis. Pranešė neradęs cukraus nė pėdsako. Nuėjau pas jį iš pat ryto. Paolis skyrė man dietą ir kažkokią mikstūrą, kurios receptas buvo neįskaitomas. Dietos laikiausi tik keletą dienų, o mikstūrą turėjau gerti ištisą mėnesį.

– Labai išsigandot, ar ne? Manėt, diabetas? – paklausė jis šypsodamas.

Atsakiau jam, kad tikrai nebuvau neišsigandęs, bet nutylėjau, jog dabar, kai diabetas mane paliko, jaučiuosi labai vienišas. Vis tiek nebūtų patikėjęs.

Tuo laiku man į rankas pateko garsi daktaro Bierdo knyga apie neurastenią. Aiškia rašysena nusirašiau receptus ir, autoriaus patariamas, ėmiau kas savaitę gerti vis kitus vaistus. Keletą mėnesių toks gydymas man atrodė sėkmingas. Net Kopleris negėrė tiek

vaistų, kiek jų tuomet gėriau aš. Tiesa, paskui ir šiuo daktaru nusivyliau, bet psichoanalizės seansus vis atidėliojau.

Vieną dieną sutikau daktarą S. Jis paklausė manęs, ar tik aš nesumanęs mesti gydymo. Buvo labai malonus. Daug malonesnis nei tada, kai buvau jo gniaužtuose. Tikriausiai norėjo mane susigrąžinti. Ėmiau teisintis dabar turįs neatidėliotinų reikalų, begalę šeimyninių rūpesčių, bet kai tik būsiąs laisvesnis, iškart pas jį ateisiąs. Norėjau paprašyti, kad grąžintų man rankraštį, bet neišdrįsau: tai būtų buvę tas pat kaip prisipažinti, kad apie psichoanalizę nenoriu nė girdėti. Užsiminsiu apie rankraštį tada, kai jis pastebės, kad apie gydymą jau nebegalvoju, ir su tuo susitaikys.

Prieš atsisveikindamas jis pasakė keletą žodžių, kuriais, matyt, tikėjosi mane vėl prisivilioti:

– Žvilgtelkit į savo sielą. Pamatysit, kaip ji pasikeitė. Kai tik suprasit, kiek sveikatos jums grąžinau per šį palyginti trumpą laiką, iškart pas mane sugrįšit.

Bet man atrodo, kad jam padedant kapstydamasis savo sieloje tik įsigijau naujų ligų.

Noriu pasveikti nuo jo gydymo pasekmių. Vengiu svajonių ir prisiminimų. Per juos baigiu iš proto išsikraustyti. Pasidariau baisiai išsiblaškęs. Kalbuosi su žmogum ir galvoju apie kitką, apie tai, ką neseniai buvau kalbėjęs ar daręs ir jau pamiršęs, arba stengiuosi atgaivinti kažkokią man be galo svarbią mintį, – tokią svarbią kaip toji, kirbėjusi galvoje mano mirštančiam tėvui, kurios jis niekaip negalėjo prisiminti.

Jei nenoriu atsidurti beprotnamyje, laikas baigti šiuos žaidimus.

1915 m. gegužės 15 d.

Dvi švenčių dienas praleidom Lučinike, mūsų viloje. Mano sūnui Alfijui reikia atsigauti po gripo, todėl jis pasiliks čia dar keletą savaičių kartu su seserimi. O mes su žmona atvažiuosim čia vėl per Sekmines.

Pagaliau man pavyko sugrįžti prie savo mielų įpročių: aš vėl metu rūkyti. Kai tik suvaržiau laisvę, kurią suteikė man tas mul-

kis daktaras, iškart pasijutau daug geriau. Dabar mėnesio vidurys, ir man vėl viską jaukia tas nelemtas kalendorius, trukdantis gyventi pagal aiškią ir tikslią programą. Mėnesiai turi nevienodą dienų skaičių. Kad pasiryžimas mesti rūkyti atrodytų svaresnis, reikia, kad sutaptų su kieno nors pabaiga – pavyzdžiui, mėnesio. Bet, išskyrus liepą – rugpjūtį ir gruodį – sausį, kitų vienas po kito einančių mėnesių dienų skaičius skirtingas. Kalendoriuje baisi netvarka!

Mums vėl atvažiavus į vilą, panorau susikaupti ir kitą dieną po pietų nuėjau ant Izonco upės kranto. Niekas taip nepadeda susikaupti, kaip tekančio vandens vaizdas. Stovėdamas ant kranto, žiūrite, kaip teka vanduo, kaip nuolat keičiasi jo spalva ir forma, ir jus apima palaiminga ramybė.

Tai buvo keista diena. Kažkur aukštai pūtė smarkus vėjas, nes debesys nuolat keitė pavidalą, bet apačioje buvo ramu. Retkarčiais, radusi spragą tarp plaukiančių debesų, jau pavasariškai šilta saulė savo spinduliais palytėdavo tai kalvos šlaitą, tai kalnų viršūnę, ir visą kraštovaizdį dengiančiame šešėlyje nušvisdavo švelnios gegužio žalumos sklypeliai. Buvo gana šilta, netgi tie skubantys debesys atrodė pavasariškai. Iš visko buvo matyti, kad orai ėmė taisytis.

Man pavyko rimtai susikaupti. Tai buvo viena šykštaus gyvenimo teikiamų retų akimirkų, kai žmogus sugeba viską vertinti objektyviai ir pagaliau liaujasi save laikęs auka. Tarp šios žalumos, taip meiliai glostomos saulės blyksnių, aš sugebėjau pažvelgti į savo gyvenimą ir netgi į savo ligą su šypsena. Mano gyvenime didžiulį vaidmenį vaidino moterys. Galbūt tik dalimis – kojytėmis, liemeniu, lūpomis – jos užpildė visas mano dienas. Ir, apžvelgęs savo gyvenimą ir savo ligą, aš jas pamilau ir supratau! Argi mano gyvenimas ne gražesnis už gyvenimą vadinamųjų sveikuolių, kurie savo moteris lupa, arba norėtų lupti, kiekvieną dieną, išskyrus retas progas. Mane visuomet lydėjo meilė. Net tada, kai mintys būdavo kitur, galvodavau apie žmoną: norėdavau, kad ji man atleistų, jog galvoju ir apie kitas. Mesdami moterį, kiti labai nusivilia, nieko nebenori. Mano gyvenime nebuvo dienos be geismo:

netgi po skaudaus išsiskyrimo atgimdavo iliuzija, ir aš vėl imdavau svajoti apie dar gražesnį kūną, balsą, laikyseną.

Prisiminiau, jog, be daugelio kitų prasimanymų, įžvalgusis daktaras S. patikėjo ir tuo, kad išvykus Adai aš daugiau savo žmonos nebeapgaudinėjau. Net ir šitam melui jis sukurpė kažkokią teoriją. Bet ten, ant upės kranto, man staiga toptelėjo, kad jau kelios dienos – turbūt nuo tada, kai mečiau gydytis, – nebeieškau kitų moterų. Aš net išsigandau. Gal tikrai pagijau, kaip tvirtina daktaras S.? Bet esu jau senas, ir moterys į mane nebežiūri. Jeigu ir aš liausiuos į jas žiūrėjęs, tarp mūsų bus viskas baigta.

Jei tokia abejonė būtų mane apėmusi Trieste, būčiau ją išsklaidęs nedelsdamas. Čia tai padaryti buvo daug sunkiau.

Prieš kelias dienas man į rankas pateko Kazanovos laikų avantiūristo Da Pontės knyga. Be abejo, jis irgi yra buvęs Lučinike, ir aš įsivaizdavau išsipudravusias jo damas, jų gundančius kūnus po pūstais krinolinais. Dieve mano! Ir kaip šios moterys sugebėdavo taip greit ir taip dažnai atsiduoti, apsigobusios tokiais apdarais?

Man pasirodė, kad, nepaisant gydymo, pagalvojęs apie sijonus su krinolinais, aš susijaudinau. Bet tas geismas buvo dirbtinis, todėl manęs nenuramino.

Netrukus man pasitaikė proga save išbandyti. Aš nusiraminau, bet visa tai atsiėjo gana brangiai, nes sudrumsčiau ir sugadinau tyriausią savo gyvenime draugystės ryšį.

Aš sutikau Tereziną, šalia mano vilos gyvenančio nuomininko vyresniąją dukterį. Jos tėvas jau dveji metai buvo našlys, o gausiam jo vaikų būriui motiną atstojo Terezina. Ši tvirto sudėjimo mergaitė nuo ryto lig vakaro tik dirbo, o naktį miegojo, kad rytoj vėl turėtų jėgų imtis darbo. Sutikau ją, vediną asiliuku, kuriuo paprastai rūpindavosi jaunesnysis brolis: asiliukas buvo pakinkytas į šviežios žolės prikrautą vežimėlį, o Terezina žingsniavo šalia, nes gyvulėlis nebūtų įveikęs nė menkiausios įkalnės, jeigu jam būtų tekę vežti dar ir šeimininkę.

Prieš metus Terezina atrodė man dar maža ir nejaučiau jai nieko daugiau, tik tėvišką simpatiją. Bet ir vakar, sutikęs ją šįmet pirmą kartą, nors pamačiau, kad ji gerokai ūgtelėjusi, kad

juodbruvas jos veidukas surimtėjęs, gležni petukai praplatėję, o krūtys suapvalėjusios, nes, šiaip ar taip, tas darbų išvargintas kūnelis pamažu brendo, vis tiek ji man buvo tik vaikas ir žavėjo tik savo nepaprastu darbštumu ir motinišku instinktu, kurio vedama rūpinosi broliukais. Ir jeigu ne tas prakeiktas gydymas ir ne noras nedelsiant patikrinti, kaip toli nuėjusi mano liga, aš ir šįsyk būčiau išvykęs iš Lučiniko, nė nepabandęs drumsti mūsų nekaltos draugystės.

Terezina nedėvėjo krinolinų. Putlus, besišypsantis jos veidelis nepažino pudros. Ji buvo basa, ir aš mačiau jos kojas iki kelių. Bet nei veidukas, nei kojos, nei keliai manęs nejaudino. Veidas ir kojos buvo vienodos spalvos: jie priklausė vėjui, ir nebuvo nieko bloga, kad šis juos glamonėjo. Ar tik ne todėl jie negalėjo manęs sujaudinti? Vis dėlto mano šaltumas mane išgąsdino. O kas, jei po šio gydymo man būtinai reikės krinolino?

Pirmiausia paglosčiau asiliuką, suteikdamas jam truputį poilsio. Tada pabandžiau prisimeilinti Terezinai ir įspraudžiau jai į delną net dešimt kronų. Tai buvo pirmoji ataka! Prieš metus, kaip tikras tėvas, duodavau jai ir broliukams tik čentezimų. Bet tėviški jausmai – visai kas kita. Terezina labai nustebo gavusi tokią dovaną. Ji tvarkingai pasikėlė sijoną ir kažkokioje slaptoje kišenėlėje paslėpė šią brangią popieriaus skiautelę. Tada pamačiau likusią kojos dalį, bet ir ši buvo tokia pat tamsi ir nekalta, kaip ir visas jos kūnas.

Vėl grįžau prie asiliuko ir pabučiavau jam galvą. Mano jausmas neliko be atsako. Asiliukas pakėlė snukutį ir iš meilės visa gerkle pratisai subliuvo. Tokio bliovimo visada klausausi su didele pagarba. Jis taip toli sklinda, yra toks išraiškingas, tarsi maldauja, kartojasi, pamažu tilsta ir baigiasi gailia rauda. Bet dabar jis nuskambėjo taip arti, kad man net suskaudo ausis.

Terezina ėmė juoktis, ir tai mane padrąsino. Palikęs asiliuką, suėmiau jai už rankos aukščiau alkūnės ir iš lėto slinkau vis aukščiau ir aukščiau, iki pat peties, nesiliaudamas galvoti, ką jaučiu. Ačiū Dievui, dar buvau iki galo nepasveikęs! Lioviausi gydytis pačiu laiku.

Bet čia Terezina sušėrė asiliukui rykštele, šis truktelėjo vežimėlį, ir aš likau vienas.

Nuoširdžiai juokdamasis, nes vis tiek buvau labai patenkintas, nors ta kaimiečiukė mane ir atstūmė, aš tariau:

– Ar jaunikį turi? Jau laikas. Kur matyta, kad mergina neturėtų jaunikio!

Eidama tolyn ji atšovė:

– Mano jaunikis, jeigu jį turėsiu, už jus tikrai bus jaunesnis!

Toks Terezinos atsakymas man nuotaikos nesugadino. Norėjau duoti jai pamokėlę ir pabandžiau prisiminti, kaip Bokačo novelėje „maestro Albertas iš Bolonijos gėdija vieną moterį, gėdijusią šį už tai, kad prie jos lindo". Bet maestro Alberto žodžiai buvo kaip žirniai į sieną – madona Malgerida de Gizoljeri jam atsakė: „Jūsų meilė yra man brangi, kaip ir turi būti brangi meilė tokio išmintingo ir gerbiamo žmogaus; todėl galit su manim daryti ką norit, *bet tik išsaugokit mano garbę*".

Pabandžiau taisyti padėtį.

– O kada tau patiks seniai, Terezina? – šūktelėjau garsiai, kad ji, jau tolokai nuėjusi, mane išgirstų.

– Kai pati būsiu sena! – atrėmė Terezina nesustodama ir linksmai nusijuokė.

– Bet tada jiems tavęs nebereikės. Tikrai nebereikės! Aš juos gerai pažįstu!

Surikau tai iš visos gerklės, patenkintas sąmoju, einančiu tiesiai iš mano lyties.

Tą akimirką debesys prasiskyrė, ir saulės spindulių pluoštas krito tiesiai ant Terezinos; ji buvo nuo manęs jau kokie keturiasdešimt metrų toliau ir kokie dešimt metrų aukščiau. Maža, įdegusi, saulės nutvieksta mergaitė.

Manęs saulės spinduliai nekliudė. Senas žmogus visada lieka šešėlyje, kad ir koks būtų sąmojingas.

1915 m. birželio 26 d.

Štai ir mane pasiekė karas! Aš klausydavausi kalbų apie karą lyg apie praėjusių laikų įvykius: pašnekėti įdomu, bet jaudintis ne-

verta. Maniau, kad jis mane aplenks, ir staiga apstulbęs pasijutau pats esąs karo veiksmų sūkuryje. Aš kuo ramiausiai gyvenau name, kurio pirmame aukšte siaučia gaisras, ir man nė į galvą neatėjo, kad anksčiau ar vėliau suliepsnos visas namas.

Karas mane pagriebė, supurtė lyg skurlį ir akies mirksniu atėmė iš manęs ne tik šeimą, bet ir valdytoją. Per vieną dieną tapau visai kitu žmogum, tiksliau, visos dvidešimt keturios mano paros valandos nė iš tolo nepriminė ankstesniųjų. Vakar truputį apsiraminau, nes visą mėnesį laukęs galų gale gavau pirmą žinutę apie šeimą. Pasirodo, jie visi Turine, gyvi ir sveiki, o aš jau buvau praradęs viltį juos pamatyti.

Dabar turiu kiauras dienas sėdėti savo kontoroje. Darbo čia nėra, bet tėvui ir sūnui Oliviams, kaip Italijos piliečiams, teko išvykti, o mano geriausi tarnautojai išėjo kariauti – kas vienoje, kas kitoje pusėje. Taip ir sėdžiu kontoroje kaip sargas, o vakare einu namo, nešinas sunkiais sandėlio raktais. Šiandien jaučiuosi gerokai nusiraminęs, tad atsinešiau į kontorą šį rankraštį, padėsiantį man praleisti laiką. Jis iš tiesų suteikė man nuostabų ketvirtį valandos, kai supratau, kokių tylių ir ramių laikų būta pasaulyje, kad galėjau rimtai užsiimti tokiais niekais.

Kaip būtų puiku, jei kas nors pasiūlytų man bent valandėlę nugrimzti į praeitį. Nusijuokčiau jam tiesiai į akis. Kaip galima mesti tokią dabartį ir ieškoti jokios reikšmės neturinčių dalykų! Man atrodo, kad tik dabar aš lioviausi galvojęs apie savo sveikatą ir ligas.Vaikštau savo nelaimingo miesto gatvėmis ir jaučiuosi esąs privilegijuotas žmogus, kuriam nereikia kariauti ir kuris kasdien turi ko valgyti. Palyginti su kitais, aš esu toks laimingas – ypač kai gavau žinią apie žmoną ir vaikus, – kad tikrai užsitraukčiau dievų pyktį, jei dar būčiau ir visiškai sveikas.

Aš susidūriau su karu labai netikėtai ir, dabar man atrodo, truputį juokingai.

Sekmines su Augusta ir vaikais nutarėm praleisti Lučinike. Gegužės dvidešimt trečiąją atsikėliau anksti. Prieš pusryčius turėjau išgerti Karlsbado druskos ir truputį pasivaikščioti. Kaip tik tada, Lučinike, tų procedūrų metu pastebėjau, kad širdis

sėkmingiau atlieka remonto darbus ir visam organizmui daro labai gerą poveikį, kai esi nevalgęs. Ši mano teorija ištobulėjo dar tą pačią dieną, nes lig vakaro nieko neėmiau į burną ir kuo puikiausiai jaučiausi.

Linkėdama man labo ryto, Augusta kilstelėjo nuo pagalvės jau visai pražilusią galvą ir priminė, kad aš prižadėjęs dukrai rožių. Mūsų vienintelis rožių krūmas nuvyto, todėl gėlių turėjau ieškoti kitur. Dukra užaugo ir tapo graži mergaitė, panaši į Adą. Atėjo laikas, kai pamiršau esąs bambeklis auklėtojas ir ėmiau elgtis su ja it riteris, net savo tikrą dukterį gerbiąs kaip moterį. Ji iškart pajuto galinti daryti su manim ką nori ir ėmė tuo piktnaudžiauti, – mudviem su Augusta tai tik juoką kėlė. Ji norėjo rožių, vadinasi, turėjau jų atnešti, ir gana.

Nusprendžiau porą valandėlių pasivaikščioti. Švietė skaisti saulė, ir aš, neketindamas niekur užsukti, nepasiėmiau nei švarko, nei skrybėlės. Laimė, atsiminiau, kad už rožes reikės užmokėti, todėl piniginės nepalikau kartu su švarku.

Pirmiausia patraukiau pas netoliese gyvenantį Terezinos tėvą paprašyti, kad pripjautų man rožių, – nutariau pasiimti jas grįždamas. Įėjęs į erdvų kiemą, aptvertą griūvančia mūro tvora, neradau nė gyvos dvasios. Tada garsiai šūktelėjau Tereziną. Išgirdęs šaukiant, iš namo išėjo kokių šešerių metų vaikas, mažiausias Terezinos broliukas. Įspraudžiau jam į delną keletą čentezimų, ir jis pasakė, kad visa šeima anksti rytą išėjusi į kitą Izonco krantą kaupti bulvių.

Dėl to nenusiminiau. Žinojau, kur tas laukas ir kad iki jo kokia valanda kelio. O kadangi ir šiaip buvau nusprendęs vaikščioti dvi valandas, man patiko, jog dabar vaikščiosiu turėdamas tikslą ir nesibaimindamas, kad grįšiu namo, jei apims tingulys. Laukai abipus kelio, kuriuo žingsniavau, kilo aukštyn, todėl mačiau tik jų pakraštį ir žydinčių medžių viršūnes. Buvau puikiai nusiteikęs: vienmarškinis, be skrybėlės jaučiausi nepaprastai lengvas. Traukiau į krūtinę gaivų rytmečio orą ir, kaip buvau ne per seniausiai įpratęs, eidamas dariau Nymejerio kvėpavimo gimnastiką, kurios mane išmokė vienas bičiulis vokietis, – tai nepaprastai naudingas dalykas, ypač daug sėdinčiam ir mažai judančiam žmogui.

Priėjęs lauką pamačiau Terezinią, kaupiančią bulves prie pat kelio. Tolėliau kartu su tėvu triūsė du jos broliai, iš pažiūros kokių dešimties ar keturiolikos metų. Seni žmonės dirbdami pavargsta, tačiau pažvalėja, todėl atrodo jaunesni. Juokdamasis prisiartinau prie Terezinos:

– Dar turi laiko, Terezina! Neatidėliok!

Ji nesuprato, o aš jai neaiškinau. Kam? Jeigu jau viską pamiršo, galėjom bendrauti kaip seniau. Juo labiau kad dar sykį atlikau eksperimentą ir vėl gavau teigiamą rezultatą. Mat užkalbinęs paglamonėjau ją ne tik žvilgsniu.

Su Terezinos tėvu dėl rožių susitarėm greitai. Aš galįs prisipjauti kiek reikia, o dėl kainos susitarsią. Tada jis grįžo prie darbo, o aš pasukau eiti atgal, bet staiga žmogus apsigalvojo ir puolė mane vytis. Pasiviįęs tyliai paklausė:

– Ar jūs nieko negirdėjot? Sako, prasidėjęs karas.

– Kas to nežino! Jis vyksta jau beveik metai, – atsakiau aš.

– Aš ne apie šitą... – tarė jis nekantriai. – Kalbu apie karą su... – Ir jis mostelėjo ranka Italijos sienos link*. – Argi jūs nieko nežinot? – Jis žiūrėjo į mane sunerimęs, laukdamas, ką atsakysiu.

– Žinot, ką, – tariau jam tvirtai įsitikinęs, – jeigu aš nieko nežinau, vadinasi, nieko neįvyko. Aš ką tik iš Triesto ir girdėjau, kad Italija tikrai nekariaus. Tai naujausios mano girdėtos žinios. Romoje atleistas ministras, kuris norėjo karo, ir dabar ten sėdi Džolitis**.

Jis iškart nusiramino:

– Vadinasi, bulvės, kurias kaupiame ir kurios šįmet uždirbės, bus mūsų! Baisu, kiek daug niektauzų šiam pasauly!

Ir marškinių rankove jis nusišluostė nuo kaktos prakaitą.

Išvydęs, koks jis patenkintas, pabandžiau dar labiau jį pradžiuginti. Laimingi žmonės man labai patinka! Aš pridūriau dar

* Austrija–Vengrija stojo į karą 1914 m., o Italija pagal Trilypės sąjungos (1882) sąlygas laikėsi neutraliteto. 1915 m. gegužės 24 d. Italija sulaužė sutartį ir pradėjo kariauti Antantės pusėje.

** Džolitis Džovanis (1842–1928) – Italijos politinis ir valstybinis veikėjas, priešinęsis Italijos įstojimui į karą.

keletą sakinių, kurių dabar stengiuosi neprisiminti. Pasakiau, kad karas, jei ir prasidėtų, vyktų tikrai ne čia. Tam reikalui esanti jūra, o Europoje pilna kautynių laukų, jeigu kam nors labai jų reikėsią. Ten esanti Flandrija ir daugybė Prancūzijos departamentų. Be to, kažkas man sakęs, jog šiandien žmonėms taip reikia bulvių, kad jie kuo gražiausiai jas nukasią net kautynių laukuose. Vienu žodžiu, kalbėjau daug, nenuleisdamas akių nuo Terezinos, kuri, tokia maža, smulkutė, atsitūpusi čiupinėjo žemę prieš besdama į ją kastuvą.

Visiškai nusiraminęs, žmogus grįžo prie savo darbo. O aš pajutau, kad nuraminęs kitą pats praradau ramybę. Iš tiesų Lučinike buvom pernelyg arti sienos. Reikės pasakyti Augustai. Matyt, geriausia būtų grįžti į Triestą arba patraukti kur nors dar toliau. Be abejo, dabar šalį valdo Džolitis, bet ką gali žinoti, ar jis nepakeitė požiūrio į Italijos neutralumą, pats stojęs prie valdžios vairo.

Mano nerimas dar padidėjo, kai susidūriau su būriu kareivių, žygiuojančių keliu Lučiniko link. Kareiviai buvo nebejauni, su palaikėm uniformom ir prastai ginkluoti. Jiems už pečių kyšojo tai, ką Trieste vadinom „durlindana" – ilgas durtuvas, kurį Austrijoje 1915 metų vasarą buvo galima gauti nebent senų ginklų sandėliuose.

Kurį laiką ėjau paskui juos, susirūpinęs kuo greičiau grįžti namo. Bet mane ėmė erzinti nuo jų sklindantis stiprus prakaito kvapas, ir aš atsilikau. Buvo kvaila nerimauti ir skubėti vien dėl to, kad sutikau būrį kareivių. O dar kvailiau jaudintis, kai jaudinasi kažkoks kaimietis. Tolumoj jau mačiau savo vilą, o būrys nuo kelio buvo dingęs. Aš paspartinau žingsnį: galų gale gersiu savo kavą su pienu.

Čia ir prasidėjo mano nuotykis. Viename kelio posūkyje mane sustabdė sargybinis.

– *Zurück! Atgal!* – suriko jis ir prisidėjo prie peties šautuvą. Pabandžiau kalbėti su juo vokiškai, nes ta kalba jis suriko, bet vokiškai kareivis mokėjo tik tą vieną žodį ir kartojo jį vis pikčiau ir pikčiau.

Taigi teko pasukti *zurück*, ir aš, žvilgčiodamas pro petį iš baimės, kad kareivis iš tiesų neišautų, ėmiau spėriai trauktis, bet baimė vis tiek pasiliko, netgi kareiviui dingus iš akių.

Aš vis dar norėjau kuo greičiau grįžti namo. Man dingtelėjo, kad perkopęs per kalvą, stūksančią man iš dešinės, nuo grėsmingojo sargybinio būsiu toli.

Lipau į kalvą gana lengvai, nes aukšta žolė buvo ištrypta neseniai čia praėjusių žmonių. Matyt, eiti keliu tikrai buvo draudžiama. Aš aprimau ir nusprendžiau parėjęs namo nedelsdamas pasiskųsti merui dėl tokio elgesio su manim. Jeigu su vasarotojais bus taip elgiamasi, greit į Lučiniką niekas nė kojos nekels!

Bet kalvos viršūnėje manęs laukė nemaloni staigmena: ją buvo užėmę tie patys kareiviai, nuo kurių sklido prakaito kvapas. Kai kurie iš jų gulinėjo pavėsyje palei man taip gerai pažįstamą, bet dabar tuščią kaimiečio trobelę, trys ėjo sargybą kitoje kalvos pusėje, o kiti stovėjo pusračiu prieš karininką: šis kažką jiems aiškino, vis rodydamas į laikomą rankoje topografinį žemėlapį.

Neturėjau netgi skrybėlės, kurią būčiau galėjęs kilstelti pasisveikindamas. Keletą kartų linktelėjęs ir nutaisęs kuo gražiausią šypseną, pasukau prie karininko, kuris staiga liovėsi kalbėjęs su kareiviais ir įbedė akis į mane. Visi penki aplink jį susibūrę mameliukai taip pat į mane sužiuro. Taip stebimam, ir dar per tokią nelygią vietą, buvo labai sunku eiti.

Karininkas suriko:

– *Was will der dumme Kerl hier?* Ko čia reikia šitam idiotui?

Nustebęs, kad šis kareiva be jokios priežasties mane taip įžeidė, norėjau jam vyriškai atsikirsti, tačiau aplinkybės buvo nepalankios, todėl pasukau į šalį ir buvau besileidžiąs nuo šlaito Lučiniko pusėje. Tai matydamas, karininkas kad paleis nasrus, girdi, dar žingsnis, ir jis mane nušausiąs. Aš vėl tapau baisiai mandagus, ir nuo tos dienos iki dabar, kai rašau šias eilutes, esu vis toks pat. Buvo siaubinga, kad turi linkčioti tokiam bukapročiui, bet dar laimė, kad jis laisvai kalbėjo vokiškai. Sakau laimė, nes kalbėti saldžiu balsu vokiškai man sekėsi labiau. Būtų buvę nepalyginti blogiau, jei tas galvijas vokiškai nebūtų supratęs. Būčiau pražuvęs!

Labai gaila, kad nepakankamai sklandžiai kalbu šia kalba, nes tada man būtų buvę lengviau šį paniurusį poną prajuokinti. Pasakiau jam, kad Lučinike manęs laukia kava su pienu ir kad mus skiria tik jo kareivių būrys.

Jis nusijuokė, garbės žodis, nusijuokė! Juokdamasis plūdosi ir nė nesiteikė išklausyti manęs iki galo. Girdi, mano kavą su pienu išgersią kiti, o sužinojęs, kad ten dar ir žmona manęs laukianti, suriko:

– *Auch Ihre Frau wird von anderen gegessen werden*! Jūsų žmoną irgi suris kiti!

Dabar jis buvo nusiteikęs geriau negu aš. Bet paskui, matyt, pasigailėjo man taip atsakęs, nes mameliukams prapliupus garsiai juoktis aš galėjau įsižeisti. Surimtėjęs jis paaiškino, kad per keletą artimiausių dienų aš vargu bau galįs tikėtis atsidurti Lučinike, ir netgi draugiškai patarė daugiau to neprašyti, nes vien šio prašymo pakaktų mane įtarti.

– *Haben Sie verstanden*? Jūs mane supratot?

Suprasti supratau, bet buvo nelengva atsisakyti kavos su pienu, esančios už kokio puskilometrio nuo manęs. Mindžikavau vietoje, nes buvo aišku, kad pasukęs atgal matysiu vilą kaip savo ausis. Norėdamas laimėti laiko nedrąsiai paklausiau:

– O kas galėtų išduoti man leidimą grįžti į Lučiniką? Norėčiau bent švarką su skrybėle pasiimti.

Turėjau ir pats susiprasti, kad karininkas laukia nesulaukia, kada galės likti vienas su savo kareiviais ir žemėlapiu, bet jokiu būdu nesitikėjau, kad jis taip supyks.

Jis taip paleido nasrus, kad vos neapkurtau, girdi, jau man sakęs, kad neklausinėčiau, ir apskritai – tegul pats velnias mane iš čia neša *(wo der Teufel Sie tragen will)*. Negaliu teigti, kad man nepatiko mintis būti kad ir paties velnio kažkur nuneštam, nes iš nuovargio vos laikiausi ant kojų, bet vis dar dvejojau. Berėkdamas karininkas dar labiau įsiuto ir, pašaukęs vieną iš penkių aplink jį stovinčių kareivių, įsakė šiam, anot jo, *ponui kapralui*, nuvesti mane žemyn nuo kalvos ir palaukti, kol aš dingsiąs iš akių kelyje į Goriciją, o jeigu neklausysiąs, – mane nušauti.

Todėl leidausi nuo kalvos su dideliu malonumu.

– *Danke schön,* – pasakiau netgi be jokios ironijos.

Kapralas buvo slovėnas ir neblogai kalbėjo itališkai. Jis manė, kad karininkui matant turįs būti šiurkštus, ir atkišęs šautuvą riktelėjo:

– Marš!

Bet paėjus tolėliau jis pasidarė labai malonus. Paklausė, ką aš girdėjęs apie karą ir ar teisybė, kad Italija irgi ketinanti įsikišti. Žiūrėjo į mane sunerimęs ir laukė atsakymo.

Vadinasi, netgi jie, kariaujantieji, nežinojo, ar kartas prasidėjo ar ne! Kad jis liktų patenkintas, pasakiau tą patį, ką buvau sakęs Terezinos tėvui. Paskui mane graužė sąžinė. Mat ta baisi audra netrukus vis dėlto įsisiautėjo, ir tie žmonės, kuriuos raminau, tikriausiai žuvo. Įsivaizduoju, kokia nuostaba sustingo mirties sukaustytuose jų veiduose! Iš tiesų mano optimizmas buvo nepajudinamas. Kaip aš galėjau nepajusti kautynių tvaiko karininko žodžiuose, o dar labiau – jo balse?

Kapralas labai apsidžiaugė ir norėdamas atsilyginti irgi patarė man nebandyti nusigauti į Lučiniką. Turėdamas omeny tai, ką pasakiau, jis buvo įsitikinęs, kad draudimas, neleidęs man grįžti namo, bus atšauktas jau kitą dieną. O kol kas patarė vykti į Triestą, į *Platzkommando* (komendantūrą), kur aš galįs gauti specialų leidimą.

– Į Triestą? – paklausiau išsigandęs. – Į Triestą be švarko, be skrybėlės ir be kavos su pienu?

Kiek kapralui buvo žinoma, tuo metu, kai mudu kalbėjomės, tankus pėstininkų kordonas užtvėrė visus kelius į Italiją, sudarydamas naują valstybinę sieną. Pranašiai šypsodamas jis paaiškino, kad, jo manymu, pats trumpiausias kelias į Lučiniką dabar einąs per Triestą.

Paklausęs jo patarimo, aš susitaikiau su likimu ir nudrožiau į Goriciją, ketindamas sėsti į dvyliktos valandos traukinį ir vykti į Triestą. Buvau susijaudinęs, bet, turiu prisipažinti, jaučiausi kuo puikiausiai. Tądien mažai rūkiau ir nieko nevalgiau. Jau seniai nesijaučiau toks lengvas. Ir visai nenusiminiau, kad teko pasi-

vaikščioti. Truputį skaudėjo kojos, bet alsavau taip giliai ir lengvai, kad neabejojau galėsiąs nukeliauti iki Goricijos. Greitai žingsniuojant kojos įšilo, ir eiti buvo labai smagu. Apimtas pakilios nuotaikos, patenkintas, kad galiu taip spėriai eiti, aš žvaliai myniau kelio dulkes ir pamažu vėl atgavau pirmykštį optimizmą. Grasinimų buvo girdėti tai vienoje, tai kitoje pusėje, bet karas neturėtų prasidėti. Ir pasiekęs Goriciją aš net suabejojau – ar ne geriau būtų pernakvoti viešbutyje, o rytoj grįžti į Lučiniką ir pareikšti merui pretenzijas?

O kol kas nuskubėjau į paštą paskambinti Augustai. Bet mano vila neatsakė.

Pašto tarnautojas, mažas žmogutis reta barzdele, dėl kurios man pasirodė juokingas ir užsispyręs (tai vienintelis dalykas, kurį prisimenu), girdėdamas, kaip keikiuosi prie tylinčio telefono, prisiartino ir tarė:

– Šiandien Lučinikas neatsiliepia jau ketvirtą kartą.

Žmogučio akyse blykstelėjo piktas džiaugsmas (pasirodo, apsirikau – aš prisimenu ir tai!). Skvarbiu žvilgsniu jis stengėsi pažvelgti man į sielą norėdamas suprasti, ar aš iš tiesų toks nustebęs ir piktas. Tai suvokiau tik po kokių dešimties minučių. Ir tada dingo paskutinės abejonės. Lučinikas jau buvo, ar netrukus turėjo būti, ugnies linijoje. Perpratęs tą iškalbingą žvilgsnį, nudrožiau į kavinę, kur tikėjausi prieš pusryčius išgerti dar nuo ryto man priklausiusį puodelį kavos. Bet greit pasukau į šalį ir nuėjau į geležinkelio stotį. Norėjau būti kuo arčiau šeimos, tad, kaip buvo pataręs mano bičiulis kapralas, išvykau į Triestą.

Kaip tik tos trumpos kelionės metu ir prasidėjo karas.

Trokšdamas kuo greičiau atsidurti Trieste, aš Goricijos geležinkelio stotyje net negėriau kavos, apie kurią nuo pat ryto svajojau, nors turėjau laiko. Įlipau į vagoną ir pagaliau likęs vienas nuskridau mintimis pas artimuosius, nuo kurių taip keistai atskyrė likimas. Traukinys riedėjo lyg niekur nieko iki Monfalkonės.

Matyt, karas iki čia dar neatėjo, ir aš nusiraminau pamanęs, kad tikriausiai Lučinike taip pat ramu kaip šioje sienos pusėje. Ko gero, dabar Augusta su vaikais keliauja kur nors į centrines Itali-

jos sritis. Ši mintis ir stubinanti ramybė, paprastai žmogų apimanti badaujant, nugramzdino mane į gilų miegą.

Per alkį užmigau, per jį ir pabudau. Traukinys stovėjo vadinamojoje Triesto Saksonijoje. Jūros, nors ji turėjo būti visai arti, nemačiau: visur tvyrojo lengvas rūkas. Gegužės mėnesį Karsas labai mielas, bet suprasti jį gali tik žmogus, neišpaikintas kitų vietų, kur pavasaris nešykšti nei spalvų, nei gyvybės. Čia visur kyšo akmenys, o juos supanti nedrąsi žaluma anaiptol nėra tokia kuklutė, nes greit užgožia visą kraštovaizdį.

Anksčiau būčiau baisiai supykęs, kad taip išalkęs negaliu pavalgyti. Bet tą dieną nemaištavau, nes mano akyse vykstančio istorinio įvykio didybė kėlė baimingą pagarbą. Padovanojau konduktoriui keletą cigarečių, bet jis negalėjo man gauti nė duonos riekelės. Apie savo rytinius nuotykius nepasakojau niekam. Nusprendžiau papasakoti apie juos Trieste kokiam nors artimam žmogui. Įsiklausiau, bet nuo sienos, kuri buvo visai arti, nesklido jokie kautynių garsai. Čia sustojom tik kad praleistume aštuonis ar devynis traukinių sąstatus, riedančius nuo kalnų Italijos link. Gangrenuojanti žaizda, kaip Austrijoje iškart buvo pramintas italų frontas, atsivėrė – ir tą pūlinį reikėjo nuolat maitinti vargšais kareiviais, kurie traukė tenai piktai juokdamiesi ir dainuodami dainas. Iš visų traukinių sklido girtų vyrų juokas ir dainos.

Man atvykus į Triestą, buvo jau naktis. Tamsą apšvietė daugybės gaisrų pašvaistės, ir vienas mano bičiulis, pamatęs, kaip vienmarškinis skubu namų link, šūktelėjo:

– Ar tik ne plėšti buvai išėjęs?

Pagaliau užkandau ir atsiguliau.

Begalinis nuovargis stumte stūmė mane į lovą. Matyt, pavargau nuo vilčių ir dvejonių, kurios grūmėsi mano galvoje. Jaučiausi puikiai, ir tą trumputę valandėlę prieš miegą, kai padedamas psichoanalizės kurdavau vaizdinius, man atėjo į galvą vaikiška optimistinė mintis: prie sienos niekas nežuvo, vadinasi, taiką dar galima išsaugoti.

Dabar, kai žinau, kad mano šeima gyva ir sveika, negaliu teigti, kad gyventi taip, kaip gyvenu, man nemalonu. Darbo daug neturiu, bet nesakyčiau, kad nieko neveikiu. Man nereikia nei pirkti,

nei parduoti. Prekyba atgis stojus taikai. Olivis atsiuntė iš Šveicarijos šiokių tokių nurodymų. O, kad jis žinotų, kaip nedera jo patarimai čia, kur viskas taip pasikeitė! Kol kas nieko nedarysiu.

1916 m. kovo 24 d.

Nuo praeitų metų gegužės nė karto nebuvau prisėdęs prie šios knygelės. Ir staiga iš Šveicarijos gaunu daktaro S. laišką su prašymu atsiųsti jam viską, ką dar esu parašęs. Labai keistas prašymas, bet galiu nusiųsti ir šią knygutę, iš kurios jam paaiškės, ką manau apie jį ir jo gydymą. Kad jau turi visus mano prisipažinimus, nepakenks dar keletas puslapių, kuriuos mielai pridėsiu prie jo statinio. Laiko daug neturiu, nes dabar kiaurą dieną esu užsiėmęs prekyba. Bet daktarui S. vis dėlto pasakysiu, ką apie jį manau. Aš tiek daug apie tai mąsčiau, kad dabar man viskas labai aišku.

Jis, žinoma, laukia naujų skundų apie ligas ir negalavimus, bet vietoj jų skaitys apie sveikatą – tikrai puikią sveikatą turint omeny mano senyvą amžių. Aš pasveikau! Ir ne tik nebenoriu užsiimti psichoanalize, dabar jos man tiesiog nebereikia. Jaučiuosi sveikas ne todėl, kad būčiau tarsi privilegijuotas tarp daugybės tikrų kankinių.

Ne, ne todėl, kad lyginu save su kitais, jaučiuosi sveikas. Aš iš tiesų sveikas kaip ridikas. Jau seniai supratau, kad mano sveikata tėra įsitikinimas, jog esu sveikas, o kad bandžiau gydytis, užuot save įtikinęs, tebuvo lengvatikio svajotojo kvailystė. Ir dabar kartais mane kamuoja skausmai, bet sveikatos, mano puikios sveikatos, pakirsti nevalioja. Tai šen, tai ten uždedu karštų kompresų, bet kūnas vis tiek nepasiduoda, juda, kovoja, nes antraip imtų gesti it apimtas gangrenos. Nei skausmo, nei meilės, nei apskritai gyvenimo negalima laikyti liga vien todėl, kad jie teikia kančių!

Turiu pripažinti, kad pasitikėjimą sveikata įgijau tik pasikeitus gyvenimui, kai pradėjau kovoti ir, svarbiausia, nugalėti. Mane išgydė komercija, ir aš noriu, kad daktaras S. tai žinotų.

Sutrikęs ir nieko neveikdamas, žiūrėjau į aukštyn kojom apverstą pasaulį iki pereitų metų rugpjūčio pradžios. Rugpjūčio mėnesį pradėjau *pirkti*. Šį veiksmažodį pabrėžiu, nes dabar jis nepalyginti reikšmingesnis nei buvo prieš karą. Anksčiau jis tereiškė,

kad komersantas nori pirkti tam tikrą prekę. O mano lūpose jis reiškė, kad pirksiu bet kokią man siūlomą prekę. Kaip visos stiprios asmenybės, aš palikdavau galvoje tik vieną mintį, ja gyvendavau, ir ta mintis atnešdavo man sėkmę. Tada Olivio Trieste nebuvo, bet jis tikrai nebūtų rizikavęs. Aš jokios rizikos neįžvelgiau. Neabejojau, kad man pasiseks. Iš pradžių, kaip visais laikais būdavo įprasta per karą, pradėjau keisti savo turtą į auksą, bet aukso pirkimas ir pardavimas buvo susijęs su dideliais sunkumais. Auksas – tai prekės, ir aš ėmiau jas supirkinėti. Retkarčiais ir parduodu, bet visada mažiau nei perku. Kadangi visa tai pradėjau tinkamu metu, pirkdavau ir parduodavau taip sėkmingai, jog visada turėjau pakankamai pinigų dar daugiau pirkti.

Labai didžiuodamasis prisimenu, kad pirmasis mano pirkinys buvo iš pažiūros smulkmena – aš tik norėjau įgyvendinti savo naują idėją: tai buvo nedidelė smilkalų partija. Juos pardavęs pirklys mane įtikinėjo, kad smilkalus galima naudoti vietoj dervos, kurios tuo metu pradėjo trūkti. Bet kaip chemikas, aš tikrai žinojau, kad smilkalai negali pakeisti dervos, nuo kurios skiriasi *toto genere*, iš esmės. Pagal mano idėją, pasaulis turėjo nusiristi į tokį skurdą, kad būtų priverstas vietoj dervos naudoti smilkalus. Ir nupirkau! Po kelių dienų pardaviau nedidelę jų dalį ir gavau tiek, kiek buvau sumokėjęs už visą partiją. Inkasavau gautus pinigus aukštai iškėlęs galvą, jausdamasis galingas ir sveikas.

Gavęs šią paskutinę užrašų dalį, daktaras turės grąžinti man visą rankraštį. Aš jį perrašysiu. Argi galėjau susigaudyti savo gyvenime nežinodamas, koks bus paskutinis laikotarpis? Gal prabėgę metai tebuvo pasiruošimas šiam laikotarpiui!

Žinoma, aš nesu naivus ir atleidžiu daktarui, kad jis į patį mano gyvenimą žiūri kaip į ligą. Gyvenimas apskritai primena ligą, nes jame esama krizių, pagerėjimų ir pablogėjimų. Nuo kitų ligų gyvenimas skiriasi tuo, kad visada baigiasi mirtimi. Jis nepasiduoda gydymui. Tai būtų tas pat kaip užkamšyti savo kūno angas, manant, kad tai žaizdos. Uždustume nė žioptelti nespėję.

Šiuolaikinis gyvenimas pakirstas iš šaknų. Žmogus išstūmė medžius, gyvūnus, užnuodijo orą, užėmė visą laisvą erdvę. Bet gali būti ir blogiau. Šis liūdnas ir veiklus gyvūnas gali atrasti ir privers-

ti sau tarnauti kitas jėgas. Ore jau sklando tokia grėsmė. Toliau bus didelis gausumas... gyventojų gausumas. Bus užimtas kiekvienas kvadratinis metras. Kas tada mus išgydys nuo oro ir vietos stygiaus? Imu dusti vien apie tai pagalvojęs!

Bet tai ne viskas, tai dar ne viskas.

Bet kokios pastangos duoti mums sveikatos yra tuščios. Saugoti sveikatą moka tik gyvūnai, ir tik vienu būdu: jie tobulina savo kūną. Kai tik kregždė suprato, kad vienintelė galimybė išgyventi yra migracija, ji užsiaugino sparnus judinančius raumenis, ir šie raumenys tapo svarbia jos organizmo dalimi. Kurmis įsirausė į žemę, ir prie tokio gyvenimo prisitaikė visas jo kūnas. Arklys tapo didelis ir pakeitė kojos formą. Yra gyvūnų, kurių progreso nepastebim, bet jis buvo ir visada ėjo į naudą jų sveikatai.

Ir tik akinius užsikabinęs žmogus, užuot tobulinęs savo kūną, išradinėja vis naujus jį papildančius įtaisus; net jei patiems išradėjams nestinga nei sveikatos, nei kilnumo, jų stinga tiems, kurie tais įtaisais naudojasi. Įtaisai perkami, parduodami, vagiami, o žmogus tampa vis gudresnis ir silpnesnis. Ir kuo jis gudresnis, tuo silpnesnis. Pirmieji įtaisai buvo tarsi jo rankos tąsa, jų efektyvumas priklausė nuo jos jėgos, užtat dabartiniai neturi nieko bendra su galūnėmis. Kaip tik jie galų gale sukėlė ligas, nes per juos buvo užmirštas pasaulio kuriamąsias jėgas valdantis dėsnis. Pagal šį dėsnį išgyvendavo tik stipriausieji, ir jį paneigę netekom natūraliosios atrankos. Žmonėms reikia ne psichoanalizės: kol viešpataus daugiausia įtaisų turinčiojo pranašumas, tol klestės ligos ir ligoniai.

Galbūt tik ištikus neregėtai katastrofai, sukeltai tų pačių išradimų, mes vėl atgausime sveikatą. Kai nuodingųjų dujų pasirodys per maža, koks nors niekuo nuo kitų nesiskiriąs žmogus savo kambary, kokių irgi daugybė pasaulyje, išras baisią sprogstamąją medžiagą, prieš kurią dabartinės bombos atrodys kaip vaikų žaisliukai. O kitas žmogus, taip pat niekuo nesiskiriąs nuo kitų, nebent didesnis ligonis, šį sprogmenį pavogs ir padės pačiam Žemės centre, kur griaunamoji galia duos didžiausią efektą. Sprogimas bus toks klaikus, kad niekas nespės jo nė išgirsti, ir vėl ūku pavirtusi Žemė skries per kosmoso erdvę atsikračiusi parazitų ir ligų.

PABAIGA

Gyvenimas nėra nei geras, nei blogas...

XIX–XX amžių sandūra padovanojo pasaulinei kultūrai nemažą būrį intelektualinio romano tradicijai atstovaujančių kūrėjų: M. Prustą (Proust), Dž. Džoisą (J. Joyce), T. Maną, H. Hesę, R. Muzilį (Musil), H. Brochą ir daugelį kitų. Italas Zvevas (Italo Svevo, 1861–1928), kažkodėl mūsų šalies pamirštas, o gal tik labai ilgai neatrastas, taip pat priklauso minėtų rašytojų galerijai. Nuolat gretinamas su L. Pirandelu (Pirandello) ir G. D'Anunciju (D'Annunzio), jis paprastai vadinamas italų modernaus romano korifėjumi. Tačiau dėl kelis šimtmečius trukusių istorinių aplinkybių (beveik 500 metų Triestas priklausė Austrijos–Vengrijos imperijai) pasaulinės literatūros žinynuose ar kritinėje literatūroje jis dažnai minimas kaip Vidurio Europos (kartais net austrų) rašytojas, rašęs Triesto tarme, t.y. Venecijos italų kalba su slavų bei vokiečių kalbų priemaiša.

Triestas, „kosmopolitinis provincijos miestas", buvo ketvirtas pagal dydį Austrijos–Vengrijos imperijoje – po Vienos, Budapešto ir Prahos. Nors Triesto gyventojų daugumą sudarė italai, 1719 metais Šv. Romos imperijos imperatoriui Karoliui VI miestą paskelbus laisvuoju uostu, jame suklestėjo prekyba, priviliojusi daug kitų tautybių žmonių: graikų, žydų, vokiečių, prancūzų... Pasikeitė ir pati Triesto struktūra: šalia vingriomis, siauromis gatvelėmis išpinto senamiesčio, kurio centre stūksojo garsioji Šv. Justino katedra – senovės romėnų palikimas, išdygo naujas miestas su pačiame centre šurmuliuojančia akcininkų birža.

Dvasiniu bei kultūriniu požiūriu šis miestas taip pat nebuvo grynai „itališkas". Jame išsiskyrė trys kultūros: italų, slavų bei

vokiečių. Didžiąją stambiųjų biurgerių dalį sudarė žydai, kurie beregint sureaguodavo į visus kultūrinius įvykius, vykstančius Vienoje. Kaip tik jų dėka plėtėsi piliečių akiratis meno, medicinos ir kitose srityse. Trieste buvo vyskupo rezidencija, o šalia Romos katalikų bažnyčių puikavosi graikų, serbų, armėnų šventovės bei žydų sinagogos. Įvairiomis kalbomis buvo leidžiami dienraščiai, įkurtos internacionalinės bibliotekos bei draugijos, o iš keturiasdešimties mokyklų viena priklausė evangelikams, trys – graikams ir dvi – žydams. Triesto biurgeris, be gimtosios italų, dar mokėjo vokiečių ir daugiau kalbų. Aukštąjį išsilavinimą miestiečiai paprastai įgydavo Vienos ar Graco universitetuose. Jie skaitė ne tik italų, bet ir vokiečių literatūros bei filosofijos klasikus. Ar tik ne šis internacionalinis daugiapusiškumas nulėmė rašytojo pseudonimą: ITALO – italas, SVEVO –švabas, bendrąja prasme vokietis. Zvevas pats prisipažino, jog pirmoji pseudonimo dalis atspindi begalinį jo norą priklausyti italų rašytojų gretoms, o antrąją dalį sąlygojo vokiškas išsilavinimas ir žavėjimasis Šopenhauerio filosofija. Tačiau reikia pripažinti, kad toks pasirinkimas turėjo ir politinį atspalvį. Po 1882 m. įvykusio pasikėsinimo į imperatorių Pranciškų Juozapą I prasidėjo italų nacionalinis judėjimas siekiant prijungti austrų užimtas žemes prie Italijos. Su šiuo judėjimu įsigalėjo ir tautinis fanatizmas – buvo vertinama tik tai, kas itališka ir kas susiję su Italija. Svajonių šalis buvo pernelyg sureikšminta ir pakylėta vos ne iki sakralinio lygmens. Zvevas niekada nebuvo įsipainiojęs į politinę veiklą ir nepriklausė jokiai partijai. Savo priešiškumą tokioms nacionalinėms tendencijoms jis tarsi užkoduoja, pirmąjį savo romaną „Gyvenimas" pasirašydamas Italo Zvevo pseudonimu.

Ir vis dėlto Italas Zvevas yra tikras Triesto patriotas. Gimtasis miestas jam toks pat svarbus, kaip Džoisui Dublinas ar Kafkai Praha, o Triesto tarmė, dėl kurios laužo galvas ir skundžiasi vertėjai, sudaro dalį jo identiteto. Apgyvendinęs visų trijų savo romanų veikėjus šiame mieste, Italas Zvevas tampa jo kritiku ir portretistu. Kadangi ir rašytojo gyvenimas sukosi biurgeriškoje aplinkoje, savo kūriniuose jis labai įtikinamai pavaizduoja tuometinio Tries-

to miestiečių gyvenimą. Ir nesvarbu, apie ką jis kalba – melą, veidmainystę ar egoizmą, – jis tai daro be pykčio, nemoralizuodamas, su šypsnį keliančia lengva ironija.

„Dzeno prisipažinimai" (1923), trečiasis Zvevo romanas, tapo vienu iš kertinių akmenų, moderniosios literatūros pamatuose. Zvevas labai domėjosi realizmo bei natūralizmo atstovais (Balzaku, Zola ir kt.), tad ir savo romanuose išlaiko šioms literatūrinėms kryptims būdingus bruožus. Tačiau kaip visiems moderniojo romano kūrėjams, taip ir jam didelę įtaką darė Nyčės (Nietzsche) filosofija bei Froido (Freud) psichoanalizė, ir iš pirmo žvilgsnio realistiniame jo romane justi moderni pasaulėjauta.

Į ramų, nuobodų, banalų biurgerių pasaulį, retkarčiais pagyvinamą pokylių, saloninių pasišnekučiavimų bei intrigėlių, papučia atšiauresni vėjai: žlunga seniai nusistovėjusios vertybės, atsiranda „pasipriešinimas tradicijai", viskas tampa sąlygiška ir reliatyvu, pasaulis virsta atomų chaosu. Moderniame mene, modernioje filosofijoje bei literatūroje šis chaosas įgyja vis kitokį išraiškos pavidalą, o kadangi jo, kaip žinia, neįmanoma atkartoti, jis perfiltruojamas per kažkieno sąmonę ir atskiras jo daleles atspindi žmogus, praradęs pusiausvyrą kaip ir pats pasaulis.

Kas romane kalba? Kas gi savo gyvenimą pateikia kaip romaną? Čia nerasime visažinio pasakotojo, kuris skaitytoją už rankutės vedžioja po fiktyvaus pasaulio užkaborius, kuris pats užmena mįslę ir pats ją įmena. Į romaną Zvevas įveda šalutinę psichoanalitiko S. figūrą, kuri ir paleidžia prisiminimų mašiną Dzeno samonėje. Kas jis, tas daktaras S.? Gal tai pats Zvevas, norintis pasišaipyti iš psichoanalizės kaip iš pseudomokslo? O gal – pats Zigmundas Froidas? Bet kokiu atveju, kaip tik jis paskatina herojų patikėti popieriaus lapui tai, apie ką Dzenas dar nebuvo garsiai kalbėjęs. Ir toks rašymas turi tapti savotiška terapija, padedančia iššifruoti savo asmenybę, savo daugybę „aš" sudėlioti į vieną.

Tas pats psichoanalitikas S. iš keršto, jog Dzenas nutraukia „gydymą", publikuoja jo išpažintį – anamnezę. Taip skaitytojui į rankas patenka vieno Triesto biurgerio gyvenimo istorija. Tiesa, ne

išsami, ir įvykiai čia dėstomi ne iš eilės. Paties Dzeno sąmonė ir pasąmonė atrenka tas gyvenimo atkarpas, kurios atrodo svarbiausios, ir knyga suskaidoma į keletą dalių: apie cigaretes ir ilgas pastangas mesti rūkyti, apie tėvo mirtį, Dzeno vedybas, žmoną ir meilužę, veiklą prekybos firmoje ir psichoanalizę.

Svarbiausias veikėjas romane yra Dzenas. Visi įvykiai, išgyvenimai bei samprotavimai pateikti tik Dzenui būdinga kalbėjimo maniera, persunkti tik jam būdingo mąstymo. Kaip Prusto Marselis, taip ir Dzenas su savo prisiminimais elgiasi be ceremonijų. Juos taiso, gražina, ir kartais nelengva atskirti, kas iš tiesų vertina vieną ar kitą situaciją – jaunasis Dzenas ar rašantis ir prisiminimų labirintais klaidžiojantis senstelėjęs Dzenas? Jis nė nesistengia būti labai autentiškas ir duoda valią savo vaizduotei: „Tai aiškiai, tai lyg pro miglą regiu keistus vaizdus, tačiau su mano praeitim jie neturi nieko bendra. Štai garvežys pūškuodamas į kalną tempia vagonų virtinę; iš kur jis važiuoja, kur važiuoja, kaip čia atsirado, nežinia!" Čia būtų galima įžvelgti Nyčės perspektyvizmo formulę ar Muzilio „galimybių pasaulio" modelį, nes Dzenas kreipia dėmesį ne į tai, kaip ***buvo****, o į tai, kaip* ***galėtų būti.***

Dzenas teigia, jog prisiminimai – tai gyvenimas, tik pataisytas. Jis naudojasi galimybe žaisti juo, statyti jį kaip kortų namelį ir vėl griauti. Tačiau jis nesistengia atskleisti metafizinės rašymo prasmės, neieško „prarasto laiko". Jam svarbiausia fiksuoti praeitį popieriaus lape, nes tik taip sustabdytas gyvenimas įgyja tikrą vertę.

Tai nėra romanas apie romano rašymą kaip kad Prusto atveju. Dzenas rašo todėl, kad save analizuodamas nori pagyti. Tačiau būtų neteisinga teigti, kad tai – vien herojaus anamnezė. Be jokios abejonės tai – LITERATŪRA. „Tikras ir vienintelis gyvenimas – tai literatūra", rašė Prustas. Zvevui bei jo herojui rašymas irgi turi be galo didelę vertę, jis gyvybiškai svarbus. Tik pačioje romano pradžioje trumpai užsimenama apie vidinį herojaus konfliktą tarp noro ir negalėjimo rašyti: „Papietavęs pasiėmiau pieštuką, popieriaus lapą ir patogiai įsitaisiau giliam odiniam krėsle. Mano kakta lygi, nes galvoju neprisiversdamas. Mintys skraido kažkur šalia. Aš jas ma-

tau. Jos pakyla, leidžiasi... tai ir viskas. Kad žinotų, jog vis dėlto jos – mintys ir turi kaip nors pasireikšti, aš suimu pirštais pieštuką. Ir štai mano kakta ima raukšlėtis, nes kiekvienas žodis susideda iš raidžių, o dabartis valdingai užstoja praeitį". Tačiau ilgainiui rašymas tampa kasdiene būtinybe, iš siauro upeliūkščio virsta sraunia upe. Tik jis leidžia mėgautis kitokia, prasmingesne dabartimi, kur nėra gramatinių laikų, kur visi laikai kertasi, prasilenkia ir susipina į žmogaus gyvenimą. Dzeno laikas – tai „mišrus laikas" („tempo misto"), dabarties, praeities ir ateities sintezė. Jos padedama rašančiojo sąmonė gali kontroliuoti jauno herojaus sąmonę, ir tokia kontrolė leidžia tik vieną veiksmo ar posakio interpretaciją. Bet reikia pažymėti, jog kartais išsprūsta neapgalvotas žodis ar gestas. Tai, kaip Dzenui būdinga, pagrindžiama kokia nors pateisinama priežastimi: jeigu jis pernelyg atvirai žavisi Ada, dėl to kaltas tik alkoholis. Net atvirumo valandėlėmis Dzenas bijo, kad jam leptelėjus ką nors ne taip, kiti ims abejoti jo nuoširdumu.

Nyčė modernų menininką vadino aktoriumi, o jo talentą suprato kaip nepaprastą sugebėjimą meluoti. Dzenas irgi sako, kad meluojam su kiekvienu žodžiu. Tiesą jis supranta kaip vienintelį pasakytą variantą, kurio kitais žodžiais perteikti neįmanoma. Kaipgi tada jo anamnezė, t.y. jo rašymas? Jis atsiduria dviprasmėje padėtyje: tai ir gydymas, kur meluoti negalima, nes nebus pasiektas tikslas, tačiau tai ir menas, leidžiantis meluoti bent iš dalies, kad jo anamnezė taptų literatūros kūriniu...

Dvilypis yra ne tik herojaus rašymas, dvilypės ir jo gyvenimo situacijos, dažnai tragikomiškos. Kad ir Gvido savižudybė, veikiau jos simuliacija, norint iš žmonos išvilioti pinigų. Tačiau šis šantažas baigiasi tragedija, nes dėl atsitiktinai susiklosčiusių aplinkybių jis iš tiesų numiršta. Netikėtas, todėl gana komiškas ir mirštančio tėvo antausis. Vis dėlto čia justi ir tragedija – sukrėstas tokio mirštančio tėvo poelgio, sūnus niekada nebegalės paklausti kodėl? Svetimaudamas su Karla, Dzenas vėl parodo dvilypį požiūrį į santuoką ir graužiamas sąžinės, pateikia sau infantilų klausimą: „Koks aš? Geras ar blogas?" Į šį klausimą tarsi atsako jo paties teiginys: „Gyvenimas nėra nei geras, nei blogas, jis – savotiškas".

Koks gi tas Dzenas Kozinis? Jis neturi nieko bendra su sutrikusiu Tomo Mano Toniu Kriogeriu, nuo pilkos kasdienybės bandančiu slėptis mene. Jis nepanašus į stebintį atmintį Prusto Marselį, besimėgaujantį tikrovės ir meno kūrinių sutapimais. Zvevo Dzenas Kozinis – tai visų pirma nevykėlis, dykaduonis, bevalis, vidutinybė, vienu žodžiu silpnas herojus. Jis gyvena amžių sandūros visuomenėje, kur viešpatauja konfliktai bei konkurencija. To meto biurgerių požiūris į daiktus bei reiškinius labai ribotas, čia nėra vietos nei poezijai, nei gilesnių prasmių analizei. Tačiau šioje visuomenėje Dzenas yra svetimkūnis. Jis bando prie jos pritapti, pats kuria tam tikras situacijas, jose dalyvauja, bet jam tai sunkiai sekasi.

Norėdamas pamėgdžioti žmones Dzenas pats dažnai patenka į keblias situacijas. Pirmas jo įspūdis apie kitus yra lemiamas – savo samonėje jis sukuria kitų įvaizdį ir nesugeba kitaip jų matyti. Tačiau tie kiti apie tai nieko nežino, jų įvaizdis egzistuoja atskirai, nepriklausomai nuo jų, todėl silpnąjį herojų Dzeną taip lengva nuvilti. Jam nepavyksta nutiesti kelio tarp savęs, realaus pasaulio ir kitų šio gyvenimo bendrakeleivių. Bandymai įrodyti savo meilę ir atsidavimą adresatus pasiekia per vėlai: jis iš tiesų rūpinasi mirštančiu tėvu, rodo jam didelį dėmesį, deja, ligonis to jau nebesuvokia. Gvido vardu biržoje atliekamos operacijos, irgi nebepasiekia per klaidą nusinuodijusio draugo.

Dėl Augustos Dzenas gilinasi į religijos istoriją, dėl Karlos bando perprasti dainavimo subtilybes, o dėl Gvido – buhalterijos paslaptis, nes nori prie jų priartėti, įrodyti jiems, o svarbiausia sau pačiam, kad priklauso jų draugei. Tačiau jis, priešingai nei ankstesnių epochų herojai, yra daug pasyvesnis – greičiau jam savaime kas nors atsitiks, nei jis pats imsis veikti. Toks herojus dažniau ginasi nei puola.

Dzeną, kaip ir kiekvieną mirtingąjį, valdo pasąmonė, lytis, kūnas. Su šia stichija pajėgus susigrumti, deja, tik tvirtos valios žmogus. Herojus lyg ir norėtų būti į jį panašus, tapti kitoks, geresnis, stipresnis, lyg ir norėtų pasikeisti. Bet tai tėra geri norai, ne daugiau. Jis žino, kad jiems nelemta išsipildyti ir prasimano patei-

sinamų priežasčių, pavyzdžiui, ***ligą****. Ji – pagrindinė Dzeno problema. Liga yra įgimta, todėl neišvengiama, tik pasireiškia skirtingais gyvenimo momentais. Ji gali būti tikra ir tariama. Dzeno ligos – tai tik jo nesugebėjimo kovoti ir veikti pateisinimas. Beje, liga jis vadina netgi per didelį išsiblaškymą, žvalgymasi į moteris, pusiausvyros bei nuomonės neturėjimą, netgi savianalizę. Nuolatinis galvojimas apie save – tai Narcizo kompleksas, tiesiog didelis egoizmas.*

Rūkymas irgi liga, romane jam skirtas ištisas skyrius, jam verčiamos visos Dzeno nesėkmės: „...gal cigaretes taip mėgau dėl to, kad galėčiau suversti joms kaltę dėl nevykusio gyvenimo?" Dzenui net į galvą neateina, kad mesti rūkyti reikėtų vis mažinant cigarečių skaičių. Tačiau jis, kaip visada, puola į kraštutinumus – nori mesti iškart! „Paskutinės cigaretės" komedija prasideda ir nesibaigia: „Paskutinei cigaretei ypatingą skonį suteikia jausmas, kad nugalėjai save ir ateity būsi tvirtas bei sveikas". Jis pats ryžtasi gydytis nuo rūkymo, pats gulasi į ligoninę ir iš jos pabėga. Taigi, ar jis iš tiesų nori liautis rūkyti? Ar tik žūtbūt kažką įrodyti?

Pirmieji Dzeno labilios asmenybės požymiai aptinkami jau romano pradžioje: meta teisės mokslus, ima studijuoti chemiją, nusivilia chemija ir vėl puola į teisę. Savo nesugebėjimą veikti ir nepasitikėjimą savimi jis kompensuoja perdėtu aktyvumu. Jo neįtikėtiną ryžtą matome Malfenčių šeimoje – per vakarą būtinai vesti vieną iš dukterų. Atstumtas gražuolės Ados, pasiperša Albertai. O kai ir ši atstumia, tarsi nesąmoningai pasiperša negražiai ir dar žvairai Augustai. Dzenas nesugeba blaiviai vertinti situacijos ir kaip tik todėl yra pernelyg aktyvus. O kuo aktyviau jis veikia, tuo daugiau nesėkmių patiria ir dažnai lieka kvailio vietoje. Galbūt neatsitiktinai romano pabaigoje išryškėja vaidmenų pasikeitimas: dėl savo nepastovaus būdo neįgijęs vertybių, Dzenas naudojasi kitų susikurtomis vertybėmis – tėvo, Malfenčio, net Augustos, – tai jam suteikia tikrumo bei saugumo. Tačiau ilgainiui šių stiprių žmonių pasaulis žlunga: miršta tėvas, paskui Malfentis, suserga ir praranda grožį Ada, sužlugdo savo verslą ir nusinuodija Gvidas.

Atstumtas Ados ir iš pykčio jai vedęs Augustą, Dzenas laimi tikrą šeimyninį gyvenimą: jaukius namus, sveiką, energingą, jam atsidavusią žmoną, kuri pagimdo vaikų. Pasirodo, viskas gali apsiversti aukštyn kojom, ir herojus nebūtinai visada pralaimi.

Viskas atrodytų gal ir paprasta, jei kaip yla iš maišo, neišlįstų dar viena liga – melas. Meluojama kitiems, o svarbiausia – sau pačiam. Dzenui tik reikia ką nors įsikalbėti, tik reikia save įtikinti, ir tada melas apima jį visą, jis iš tiesų plinta kaip liga, kaip epidemija. Jis nori neva išgelbėti netyčia nusinuodijusio Gvido garbę duodamas pinigų, važiuoja neva palydėti jo į paskutinę kelionę, neva apgailestauja, kad apsiriko ir nesuspėjo... Ir anksčiau noras padėti Gvidui buvo tik naujos pastangos bent šiek tiek priartėti prie Ados. Net šiai apsirgus ir praradus grožį, Dzenas žūtbūt nori įrodyti, kad ji padarė klaidą pasirinkdama ne jį, o nevykėlį Gvidą.

Laikomas liga melas – tai tarsi dar vienas pasiteisinimas, leidžiantis herojui pasijusti nekaltam, likti švaria sąžine. Ilgainiui Dzenas šią strategiją taip puikiai įvaldo, jog ji tampa jo jėga, priverčiančia pasaulį suktis į herojui reikiamą pusę (prisiminkime, kaip stiprusis Gvidas paklūsta silpnojo Dzeno valiai ir neva sunegalavusį draugą tempia namo). O ką veikia herojaus sąžinė? Kartais ji prabyla. Viešai pripažindamas savo kaltę Dzenas nuramina sąžinę, patiria vidinį apsivalymą. Tačiau net ir šioje situacijoje nerasime tiesos. Dzenas lyg ir prisipažįsta Augustai buvęs jai neištikimas, tačiau šis prisipažinimas skamba kaip sąmonės srautas, kaip pseudofilosofiniai tauškalai, kuriuos sunku suvokti – juo labiau Augustai. Taigi Dzeno išpažintis, sąžinės apvalymas galioja tik jam vienam; jis ir kalbėtojas, ir klausytojas, jis vienintelis supranta, kas pasakyta. O jo žmona taip ir nesužino, nė neįtaria, kad yra apgaudinėjama, jos nuomonė apie vyrą nepasikeičia, ir jie toliau gyvena įprastinį, ramų šeimyninį gyvenimą.

Nors Dzenas atvirai tyčiojasi iš psichoanalizės, kandūs jo pasisakymai daugiau skirti konkrečiam asmeniui, t.y. psichoanalitikui S., kuris, kaip ir daugelis kitų šios profesijos atstovų, nustatydami diagnozę, dažnai perlenkia lazdą. Jo manymu, visų bėdų priežastis – tai

Edipo kompleksas. Tuo metu tai buvo labai madinga dažniausiai psichoanalitikų taikoma diagnozė. Tačiau Dzenas, taręs, jog galbūt pats psichoanalitikas S. nekentė tėvo ir norėjo mylėtis su mama, tik pasijuokia iš tokios diagnozės. Tačiau pagal Froido teoriją iš tiesų galima atsekti Edipo kompleksą sąlygojusius veiksnius. Nuo vaikystės Dzeno ir jo tėvo santykiai buvo gana priešiški. Ir ne tik dėl cigarečių ar tėvo įpročių, iš kurių sūnus kartais pasišaipydavo. Veikiau dėl mamos. Visose, kad ir probėgšmais aprašytose situacijose, justi tėvo ir sūnaus konkurencija: Dzenas dedasi miegąs ir slapta džiaugiasi, kad mama liepia tėvui kalbėti tyliau, nepažadinti berniuko. O kai jis netyčia užsiverčia ant galvos rašalinę ir tėvas jam įspiria, jam pasidaro gaila, kad nepamatė, kaip už jį užsistoja mama. Mama miršta anksti, ir ši aplinkybė kliudo įveikti priešiškumą tėvui ir pakeisti požiūrį į moteris. Nors kitose moteryse Dzenas nesąmoningai įžvelgdavo jau išblukusius mamos bruožus, jo santykių su jomis negalima vadinti meile. Jis patenkintas, kad Augusta, kurios lūpose atpažįsta mamos šypseną, yra gera žmona, jis žavisi Ada ir negali atsisakyti Karlos... Bet iš tiesų nemyli nė vienos. Malfenčių šeima Dzenui svarbi ne dėl to, kad jam patinka Ada, o dėl jo psichologinių išgyvenimų. Šeimos galva, Džovanis Malfentis, jo sąmonėje įkūnija kaip tik tokį patriarchą, kaip tik tokį tėvą, kokio Dzenas neturėjo ir kokį norėtų turėti. Kaltės ir gėdos jausmas dėl tėvo antausio veda herojų prie šio oraus pono. Kai Dzenas ilgai nesirodo šios šeimos namuose, jo pasigenda tik Malfentis, ir šis jo gestas Dzenui panašus į tėvišką rūpestį.

Malfentis, be jokios abejonės, iš stipriųjų pasaulio. Šis energingas verslininkas spinduliuoja ramybe ir galia. Kaip tik šios dvi savybės traukia Dzeną, ir jis lankosi Malfenčių šeimoje ne todėl, kad žavisi jų dukterimis. Įsimylėjimas, pavydas, noras vesti — tai tik tariami jausmai, tik dar vienas melas, kuris nutiesia kelią į jų namus. Dzenui nesvarbu, kokią dukterį vedęs taps pono Džovanio žentu.

O Gvidas? Atrodytų, kad ir jis priklauso prie stipriųjų. Jo pranašumai išvardijami vos ne pirmą jų pažinties dieną: jis gražus, gra-

žiai kalba itališkai, o ne Triesto dialektu, puikiai griežia smuiku, yra išsilavinęs ir turtingas. Iš tiesų pavojingas Dzeno varžovas, šioje šeimoje galįs iš jo paveržti „sūnaus" vietą. Bet ilgainiui paaiškėja, jog Gvidas – tik stipraus žmogaus parodija, ir jo triumfas trumpalaikis. Šis nenuovokus diletantas beregint sužlugdo savo prekybos firmą. Be to, jis toks pat melagis, kaip ir Dzenas: kad išvengtų bankroto, puola kraštutinumus – bando suklastoti buhalterinės apskaitos knygas ir simuliuoja savižudybę. Taigi stipriųjų pasaulis irgi nėra stabilus, jis nepastovus kaip ir Dzeno pasaulis. Šiuo atžvilgiu labai paradoksali romano pabaiga. Prasidėjus karui, kai šoko ištikti žmonės nebežino, į kurią pusę pulti, kai sustoja bet kokia veikla, Dzeno egzistencija įgyja prasmę. To meto ekonominiai bei prekybiniai perversmai pasirodo jam palankūs: jis ima supirkineti ir pardavinėti viską, kas įmanoma, o panikos ištikti žmonės perka viską iš eilės. Tai, kad Dzenas per karą tampa sėkmingu verslininku, atspindi paties Zvevo ironišką požiūrį į vertybių sistemą. Ar Dzenas per savo gyvenimą ko nors išmoksta? Šis neryžtingas, bevalis, tingus žmogus iš tiesų moka tik pasijuokti iš savęs ir viso pasaulio.

Kadangi ligai ir jos sampratai romane skiriama tiek daug dėmesio, turėtų atsirasti vietos ir sveikatai. Dzenas klausia savęs, ar žmogus gali būti sveikas? Ar žmogus ir sveikata iš viso suderinami dalykai? Ne. Tai jis pailiustruoja pritrenkta muse, kuri bando atsigauti, letenėlėmis stropiai lygina sparnelius, virsta aukštielninka, keliasi ir viską pradeda iš naujo. Ji nė nesuvokia, kurią kūno dalį jai skauda. Stebėdamas šias beprasmes vabzdžio pastangas Dzenas galvoja, kad žmogus negali būti sveikas, ir tokias klaidas galima atleisti tik musei, nes ji gyvena labai trumpai ir neturi laiko įgyti didesnės patirties.

Ar Dzenas iš tiesų nesveikesnis ir neurotiškesnis už kitus to meto jo aplinkos žmones? Akivaizdu, kad toje visuomenėje visi daugiau ar mažiau yra ligoniai, ir jų didžiausia problema yra sąmoningumo stoka. Dzenas atrodo sunkus ligonis tik todėl, kad sugeba suvokti savo ligą ir ją nagrinėti. Tuo tarpu kiti serga to net nežinodami. O ir Dzeno bandymas pagyti rašant yra sąlygiškas.

Psichoanalizė tik bando sugrąžinti individą į visuomenę, kurią jis turėtų kitaip suvokti, kitaip į ją reaguoti, turėtų stengtis toliau joje egzistuoti. Juk pats gyvenimas, anot Dzeno, primena ligą – su savo krizėmis, pagerėjimais ir atkryčiais. Tik gyvenimas visada baigiasi mirtimi, nuo kurios jokie vaistai neišgydo.

Dalia Kolitaitė

Italo Zvevo gyvenimo datos

1861

Etorė Aaronas Šmicas gimė 1861 m. gruodžio 19 d. Trieste. Tėvas Francheskas, kilęs iš Reino krašto žydų šeimos, vertėsi stiklo gaminių prekyba. Etorė buvo penktas iš aštuonių šeimos vaikų.

1867

Pradėjo lankyti žydų pradžios mokyklą, priklausiusią vyriausiajam Triesto rabinui.

1872

Drauge su broliais Adolfu ir Eliju pereina i privačią prekybos mokyklą.

1873–1877

Lanko Zegnico internatą prie Viurcburgo. Didžiausią dėmesį skiria prekybos mokslui. Skaito Žaną Polį, Šilerį, Heinę, Gėtę bei išverstus į vokiečių kalbą Šekspyrą ir Turgenevą. Susipažįsta su Šopenhauerio filosofija.

1878

Grįžta į Triestą ir įstoja į prekybos institutą.

1879

Pirmieji literatūriniai bandymai. Parašo komedijas „Gubernatorius Ariostas" (Ariosto Governatore), „Pirmoji meilė" (Il primo amore) ir „Du draugai" (I due amici).

Netikėtai pašlijusi tėvo finansinė padėtis paskatina jį nutraukti studijas ir pradėti dirbti. Jis tampa užsienio korespondentu Vienos jungtiniame banke Trieste.

Tuo metu domisi italų klasikais, iš kurių labiausiai vertina Makiavelį (Machiavelli), Gvičardinį (Guicciardini) ir Bokačą (Boccaccio).

Taip pat skaito didžiuosius prancūzų romanistus: Floberą (Flaubert), Dodė (Daudet), Balzaką ir Zola.

Pagal senas Triesto biurgerių tradicijas Zvevas mokosi groti smuiku bei domisi muzika. Laikraštyje „L'Indipendente" pasirodo pirmas jo straipsnis „Shylock", kurį jis pasirašo E. Samiljo (Samigli) pseudonimu.

1881–1884

Parašo komediją „Džulijano pykčio priepuoliai" (Le ire di Giuliano) ir bando kurti pirmąsias noveles. Laikraštyje „L'Indipendente" išspausdina straipsnį apie Vagnerį (1883 m. Trieste buvo pastatytas „Nibelungų žiedas"), Renaną ir Skarfoliją (Scarfoglio). Žavisi Šopenhauerio filosofija.

1886

Miršta brolis Elijas, ištikimiausias jo pašnekovas.

Prasideda draugystė su jaunu dailininku Umbertu Veruda.

Įsimyli Džuzepiną Cergol (Giuseppina Zergol).

1887

Pradeda rašyti pirmąjį romaną „Gyvenimas" (Una vita).

1888

Laikraštyje „L'Indipendente" tuo pačiu pseudonimu (Samigli) išspausdinamas pirmasis jo apsakymas „Kova" (Una lotta).

1890

Tame pačiame laikraštyje išspausdinamas kitas jo apsakymas „Žmogžudystė Belpodžo gatvėje" (L'assassinio di Via Belpoggio).

1891

Parašo komediją „Žodis" (La parola) ir monologą teatrui „Prieš pokylį" (Prima del ballo).

1892

Miršta tėvas.

Sutinka pusseserę iš motinos pusės Liviją Veneciani (Livia Veneziani). Išleidžiamas jo pirmasis romanas „Gyvenimas" (Una Vita), kurį rašytojas pirmą kartą pasirašo Italo Zvevo pseudonimu.

1895

Miršta motina. Zvevas atsisako vykti pas brolį Otaviją į Vieną.
Gruodžio mėnesį susižada su Livija Veneciani.
Parašo komediją „Įsilaužėlis" (Il ladro in casa). Kuria pjeses „Mišrus tercetas" (Terzetto spezzato) ir „Teisybė" (La verità).

1896

Metų pradžioje pradeda rašyti „Dienoraštį sužadėtinei" (Diario per la fidanzata). Parašo pirmuosius „Senatvės" (Senilità) skyrius.
Liepos 30 veda Liviją.

1897

Gimsta duktė Leticija (Letizia).
Pradeda dirbti žurnalo „Critica sociale" redakcijoje. Čia išspausdinamas jo apsakymas „Gentis" (La tribù).

1898

Išleidžiamas romanas „Senatvė". Zvevas skausmingai reaguoja į knygos kritiką ir nusprendžia daugiau nerašyti. Skaito Tolstojų, Dostojevskį, Čechovą, Gončiarovą ir norvegų dramaturgą Ibseną.

1899

Pradeda dirbti uošvio fabrike, gaminančiame vandeniui atsparų laką.

1900

Pirmoji verslo kelionė i Tuloną ir Londoną.

1903

Baigia rašyti komediją „Sutuoktinis" (Un marito).

1904

Miršta bičiulis dailininkas Umbertas Veruda.
Parašo apsakymą „Daktaro Mengio serumas" (Lo specifico del dottor Menghi).

1905

Susipažįsta su Trieste mokytojaujančiu Džeimsu Džoisu (James Joyce).

1906

Pirmą kartą skaito anglų klasikus (Dikensą, Svifta) originalo kalba.

1908

Pažintis su Zigmundo Froido (Sigmund Freud) veikalais.

1911

Žmonos brolis tampa Zigmundo Froido pacientu Vienoje. Zvevas ima domėtis psichoanalize. Susipažista su Froido bendradarbiu Vilhelmu Štėkeliu (Wilhelm Stekel).

1913–1914

Triesto tarme parašo komediją „Vienaveiksmė pjesė" (Atto unico).

1915–1917

Prasidėjus karui uždaromas uošvio lako fabrikas.
Parašo komediją „Kas nutiko Marijai" (L'avventura di Maria).

1918

Išverčia Froido studiją apie sapnus.

1918–1921

Parašo keletą straipsnių į „La Nazione" laikraštį. Trejetą metų rašo „Dzeno prisipažinimus" (La coscienza di Zeno) ir pjeses teatrui. Susitikimas su Džoisu.

1923

Išleidžiami „Dzeno prisipažinimai", tačiau ir šis romanas sėkmės neatneša.

1924

Nusivylęs Zvevas pasiunčia romaną Džoisui. Šis knygą įvertina ir liepia parodyti ją T. S. Eliotui ir Valeri Larbo (Valéry Larbaud).

1925

Knygą Larbo įvertina teigiamai ir pasiūlo ją išleisti Prancūzijoje.
Parašo „Pavykęs pokštas" (Una burla riuscita), „Prisiminimų ateitis" (L'avvenire dei ricordi) ir „Trumpa sentimentali kelionė" (Corto viaggio sentimentale). Metų pabaigoje Milano leidinyje „L'esame" pasirodo poeto Eudženijo Montalės (Eugenio Montale) straipsnis „Sveikinimai Italui Zvevui" (Omaggio a Italo Svevo), kuris nulemia Zvevo šlovę.

1926

Kelionė į Londoną. Paryžiuje leidžiamo žurnalo „Le Navire d'argent" vasario mėnesio numeris skiriamas Triesto rašytojui.

1927

Zvevas domisi Einšteino reliatyvumo teorija. Antrą kartą išleidžiama „Senatvė". „Dzeno prisipažinimai" pasirodo prancūzų kalba. Rašytojas Italas Zvevas kelia susidomėjimą, apie jo kūrybą daug kalbama bei polemizuojama.

Milane Zvevas skaito pranešimą apie Džoisą. Romoje pastatoma jo komedija „Mišrus tercetas" (Terzetto spezzato).

Paryžiuje Zvevas pripažįstamas tokiu literatūros korifėjumi kaip Žiulis Romenas (Jules Romains), Džoisas. Trieste jį aplanko Luidžis Pirandelas (Luigi Pirandello). Zvevas atranda Kafką.

1928

Rašo komediją „Atgimimas" (La rigenerazione), novelę „Apie senį ir gražuolę" (Novella del buon vecchio e della bella fanciulla) ir „Mirtis" (La morte). Pradeda rašyti ketvirtą romaną.

Rugsėjo 13 d. po sunkios autoavarijos Italas Zvevas miršta. Rugsėjo 18 d. rašytojas palaidojamas Venecianių šeimos kapavietėje, Triesto katalikų kapinėse.

Šioje serijoje numatoma išleisti:

HANS-ULRICH TREICHEL	Tristano akordas
LEENA LANDER	Tegul užeina audra
HENNING MANKELL	Penktoji moteris
MARGARET ATWOOD	Aklas žudikas
BERNARD MALAMUD	Pardavėjas
STEFAN ŽEROMSKI	Pelenai
TAHAR BEN JELLOUN	Vargšų smuklė
ROBERT GRAVES	Aš, Klaudijus
LAWRENCE DURRELL	Aleksandrijos kvartetas. Džastina, Montolivas, Klėja
SALMAN RUSHDIE	Žemė po jos kojomis
JOHN IRVING	Ketvirtoji ranka
JAVIER MARIAS	Rytojaus mūšyje galvok apie mane
ISABEL ALLENDE	Fortūnos dukros
PETER ACKROYD	Oskaro Vaildo testamentas, Platono užrašai
AMIN MAALOUF	Tanijo uola
J. J. SCHUHL	Ingrid Caven

Šioje serijoje jau išleista:

ITALO SVEVO	Dzeno prisipažinimai
WILLIAM STYRON	Sofi pasirinkimas
STIG DAGERMAN	Ugnies palytėtas
JOHN IRVING	Našlė vieneriems metams
JOHN FOWLES	Vikšras
MAJGULL AXELSSON	Balandžio ragana
TORGNY LINDGREN	Tapytojas Margalapis
KAZUO ISHIGURO	Dienos likučiai
ISABEL ALLENDE	Dvasių namai
THOMAS WOLFE	Žvelk, angele, į savo būstą
HERBJØRG WASSMO	Dinos knyga, Laimės sūnus, Karnos kraitis
ALESSANDRO BARICCO	Aistrų pilys, City
SALMAN RUSHDIE	Paskutinis Mauro atodūsis, Vidurnakčio vaikai, Gėda
ARUNDHATI ROY	Mažmožių dievas
LAWRENCE DURRELL	Aleksandrijos kvartetas. Baltazaras
DONNA TARTT	Slapta istorija
SIGRID UNDSET	Ulavas, Auduno sūnus
CARSON McCULLERS	Vestuvininkė
WALTER WANGERIN	Dievo knyga
KATE ATKINSON	Anapus fotografijų
BEN OKRI	Pavojinga meilė
THOMAS BERNHARD	Grimzdėjas
PHILIP ROTH	Amerikietiška pastoralė
JAVIER MARIAS	Tokia blyški širdis

Turinys

1. Pratarmė *5*

2. Įvadas *6*

3. Rūkymas *8*

4. Tėvo mirtis *29*

5. Mano vedybų istorija *54*

6. Žmona ir meilužė *133*

7. Vienos prekybos bendrovės istorija *228*

8. Psichoanalizė *336*

Gyvenimas nėra nei geras, nei blogas (Dalia Kolitaitė)... ..... *366*

Italo Zvevo gyvenimo datos... ..... *377*

Svevo, Italo
Sv36 Dzeno prisipažinimai: romanas/Italo Svevo; iš italų kalbos vertė Algimantas Gudaitis. – Vilnius: Alma littera. 2002. – 368 p. – (XX a. aukso fondas)
Kn. taip pat: Gyvenimas nėra nei geras, nei blogas.../Dalia Kolitaitė, psl. 366–376

ISBN 9955-08-158-9

Intelektualinio romano tradicijai atstovaujantis romanas, sukurtas psichoanalitiniu metodu, savotiška rašytojo autobiografija. Pagal savo reikšmę pasaulinei literatūrai knyga gretinama su M. Prusto, Dž. Džoiso, H. Hesės kūriniais.

UDK 850-3

ITALO SVEVO
DZENO PRISIPAŽINIMAI
Romanas

Iš italų kalbos vertė
ALGIMANTAS GUDAITIS

Redaktorė NIJOLĖ SKLIUTAITĖ
Serijos dailininkas JOKŪBAS JACOVSKIS
Korektorė BRONĖ BALČIENĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 2.586
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 2005 Vilnius
Puslapis internete: http://www.almali.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas
Interneto svetainė: http://www.spindulys.lt

ITALO SVEVO (tikr.: Etorė Aaronas Šmicas, 1861–1928) – italų modernaus romano korifėjus, lyginamas su Dž. Džoisu, M. Prustu, L. Pirandelu, H. Hese, R. Muziliu, gimė ir kūrė Trieste. Tačiau dėl istorinių aplinkybių (beveik 500 metų Triestas priklausė Austrijos–Vengrijos imperijai) pasaulinės literatūros žinynuose jis kartais laikomas austrų rašytoju, rašiusiu Triesto tarme. Tautinis miesto daugiapusiškumas nulėmė ir rašytojo slapyvardį: Italo – italas, Svevo – švabas. Taip jis pasirašė pirmąjį savo romaną „Gyvenimas“ (1892).

„Dzeno prisipažinimai“ (1923) tapo vienu iš kertinių akmenų moderniosios literatūros pamatuose. Didelę įtaką rašytojui darė F. Nyčės filosofija ir Z. Froido psichoanalizė, iš pirmo žvilgsnio realistiniame jo romane jaučiama moderni pasaulėjauta.

Anoniminis psichoanalitikas daktaras S. iš kerštо publikuoja Dzeno išpažintį – anamnezę. Taip skaitytojui į rankas patenka vieno Triesto biurgerio gyvenimo istorija. Tiesa, ji nėra išsami, ir įvykiai čia dėstomi ne iš eilės. Paties Dzeno sąmonė ir pasąmonė atrodo svarbiausios, ir knyga suskaidoma į keletą dalių: apie rūkymą, apie tėvo mirtį, Dzeno vedybas, žmoną ir meilužę, veiklą prekybos firmoje ir psichoanalizę.

Prisiminimus Dzenas pateikia jam būdinga kalbėjimo maniera, taiso, gražina, nesistengia būti autentiškas ir duoda valią savo vaizduotei, kreipia dėmesį ne į tai, kaip buvo, o į tai, kaip galėtų būti. Dzenas teigia, jog prisiminimai – tai gyvenimas, tik pataisytas.

„Dzeno prisipažinimai“ lietuviškai leidžiami pirmą kartą.

ISBN 9955-08-158-9

9 789955 081586